

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

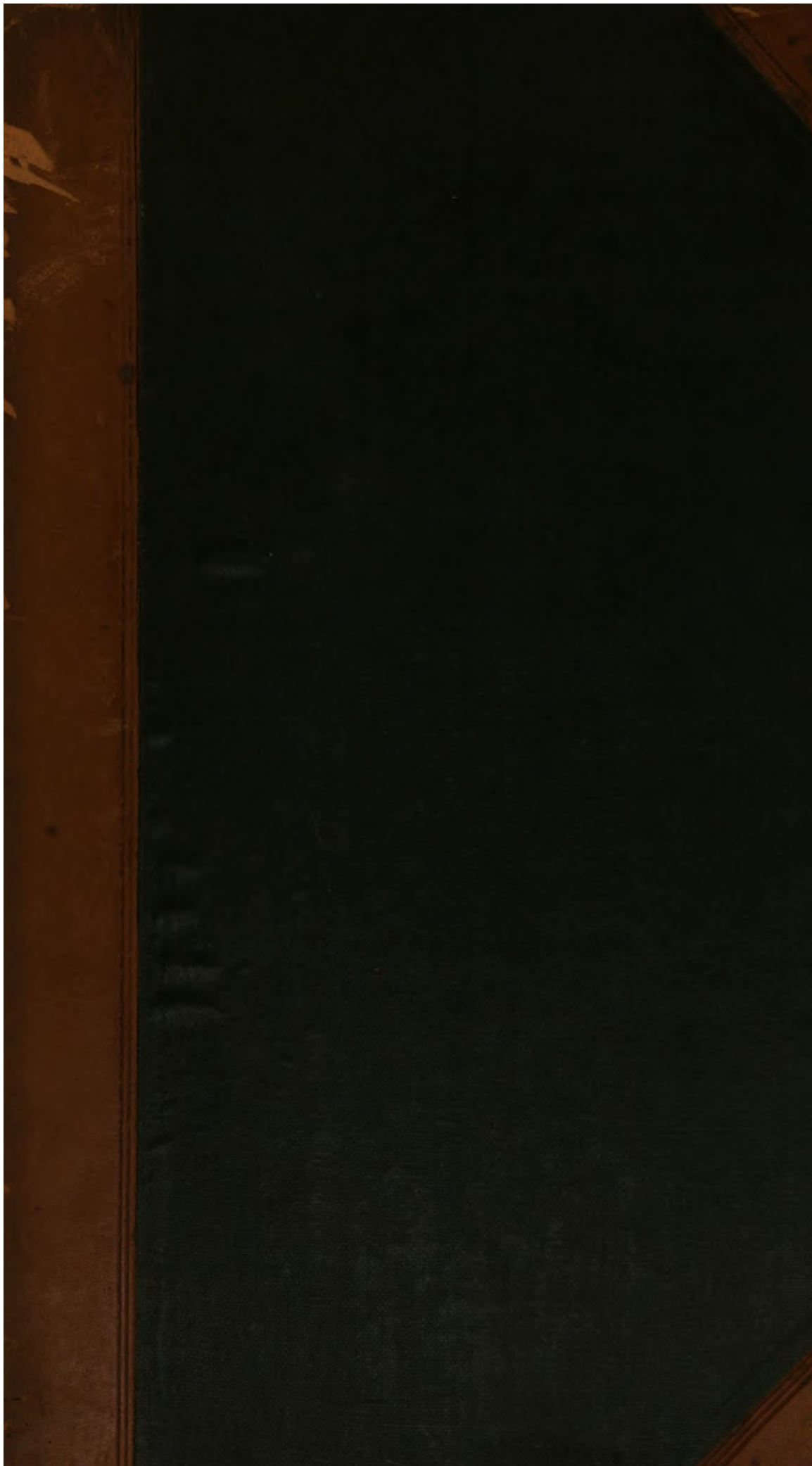
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

D 154.

TAYLOR INSTITUTION.

—

BEQUEATHED

TO THE UNIVERSITY

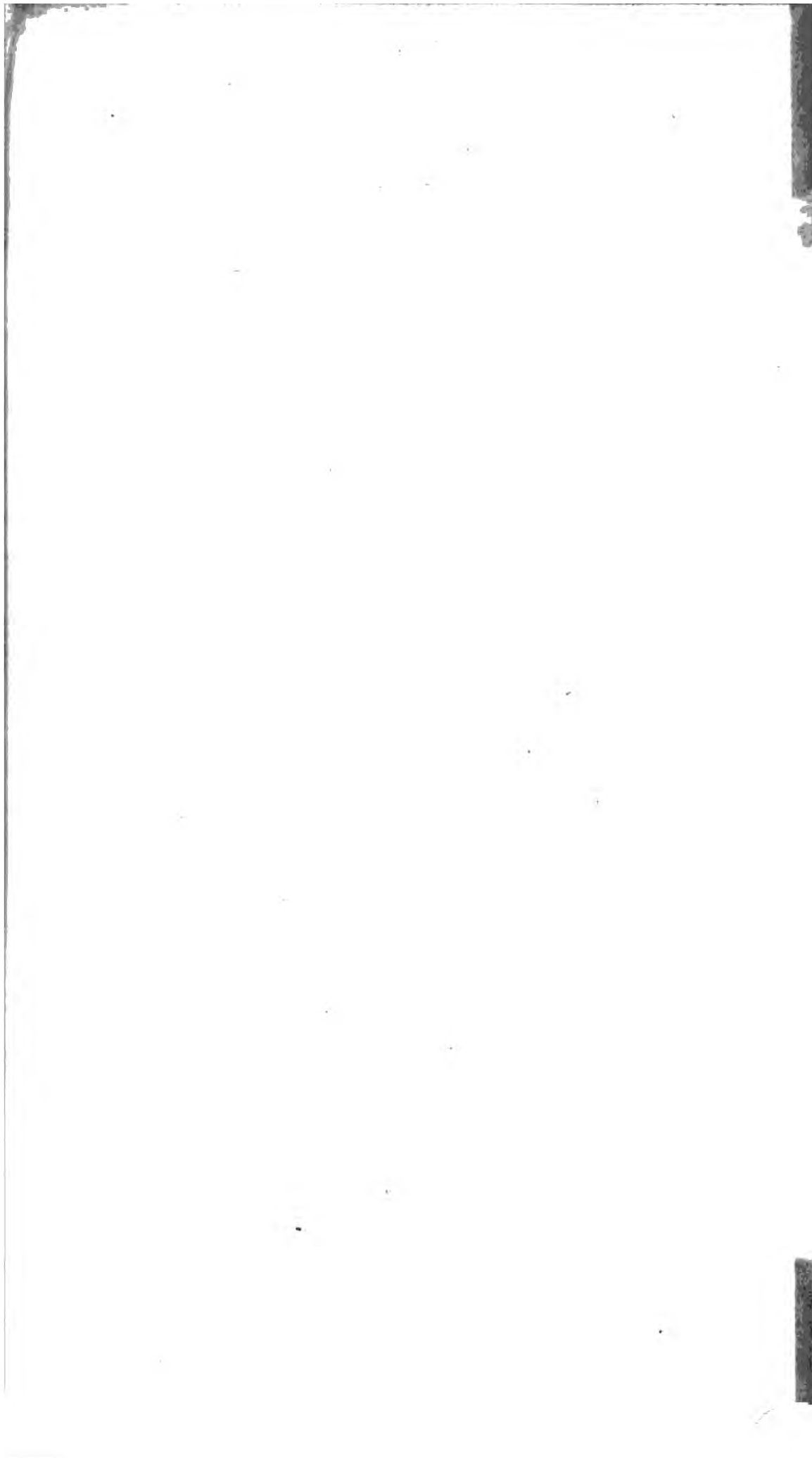
BY

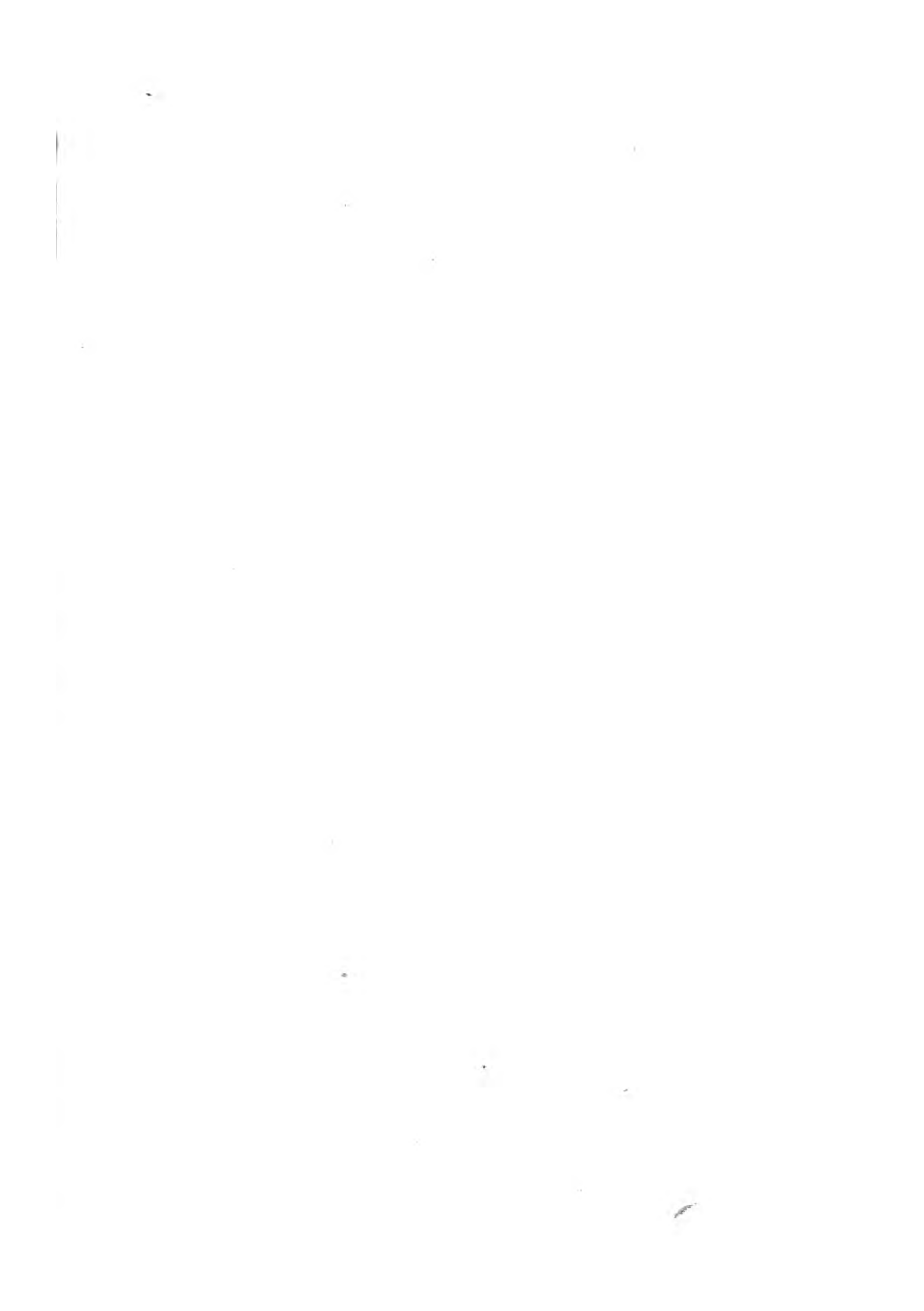
ROBERT FINCH, M. A.

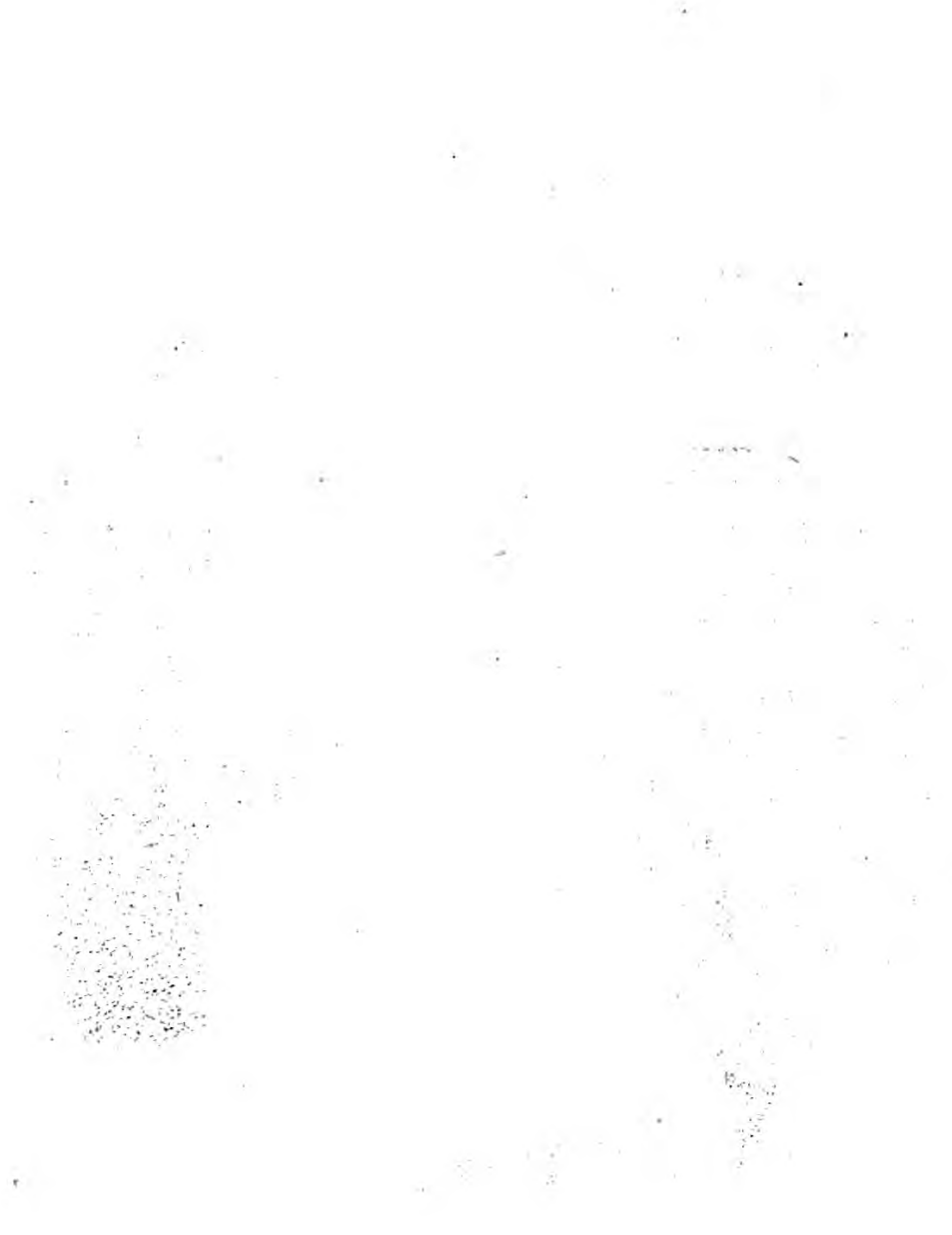
OF BALLIOL COLLEGE.

2987 e. 48

UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARY

PVBL. TERENTIUS

fec. imag. in Mus. Capitol.

PVBLI TERENTI
AFRI
COMOEDIAE

IN VSVM ELEGANTIORVM HOMINVM

EDIDIT

FRIDERICVS HENRICVS BOTHE

MAGDEBVRGENSIS

ACCEDIT ICON COMICI IN AES INCISA

BEROLINI

SVMTV IOANNIS FRIDERICI VNGERI

1806

P R A E F A T I O.

Exhibemus Terentium, studiis politum nostris, curatumque a viro elegantissimo, qui quantum in hoc genere praestare et cupierit et solitus fuerit, dudum experti sunt quicquid est hominum venustiorum.

Collati sunt in usum huius editionis codices MSS. sex, paris propemodum aetatis omnes, quorum quinque integri, alter autem Guelferbytanorum, quem posteriorem voco, ex parte tantum, ut qui fide haud comparandus videretur esse alteri, membranaceo quidem illi (nam alter chartaceus), rescripto, iudicibusque Langero et Brunsio, viris clarissimis, annos abhinc circiter sexcentos exarato. Inspexit duo Guelferbytanos vir doctissimus, Gesenius, Helmstadiensis, de quo bene sperare literatam iubeo rempublicam. Berolinensium et libri Helmstadiensis, ab Academia Iulia liberaliter nobis communicati, potiores lectiones ipsi excerpsimus, itaque instructi ab externis subsidiis, via critica, quam munivit Richardus Bentleius, tutius iam ingressi, quicquid dedit vir ille incomparabilis manifesto

melius vulgatis et quasi extra omnem lectionis et coniecturae aleam positum, tacite fere id recepimus; ubi dubium relictum esset, monuimus, succurrimus; denique locos difficiliore, adhibitis poëtae interpretibus probatissimis, imprimis Donato, declaravimus, id per omnia studentes potius, ut ne quis usquam scrupulus restaret lectoribus, quam, ut eruditionem quantulamcunque nostram ostentaremus.

Designantur libri scripti literis A B C Gu. 1. Gu. 2. H. Quorum duo Berolinenses membranacei sunt, eorumque alter nitidissime scriptus, alter continue lacerusque in extrema fine; tertius vero Berolinensium chartaceus est, qui quidem in Regiam bibliothecam venit ex Georgii Fabricii, quanquam alius is liber codice eiusdem Fabricii illo, quo usus est Bentleius: Italici, ut videtur, tres libri omnes. quibus de fide ac bonitate lectionum haud concedit apographum Helmstadiense.

Ceterum hisce ego utor in annotatione scripturae compendiis: Be. Bentleius; codd. codices; em. emendatus; ex int. ex interpretatione; h. l. hoc loco; i. e. id est; intpp. interpretes; l. l. loco laudato; m. l. metro laborante; p. passim; s. sic; vett. edd. veteres editiones; v. vulgo.

Dabam Berolini, mense Aprili 1806.

P. TERENTII AFRI VITA EX
AELIO DONATO.

Publius Terentius Afer, Carthagine natus, servivit Romae Terentio Lucano senatori, a quo ob ingenium et formam non institutus modo liberaliter sed et mature est manumissus. Quidam captum esse existimant, quod fieri nullo modo potuisse, Fenestella docet, cum inter finem secundi belli Punici et initium tertii natus sit et mortuus, nec, si a Numidis aut Gaetulis captus sit, ad dominum Romanum pervenire potuisset, nullo commercio inter Italicos et Afros nisi post deletam Carthaginem coepto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur; quod et ipsum Fenestella arguit, contendens, utroque maiorem natu fuisse, quamvis et Cornelius Nepos aequales omnes fuisse tradat, et Porcius suspicionem de consuetudine per haec faciat:

Dum lasciviam nobilium et laudes fucosas
petit,

Dum Africani vocem divinam inhiat avidis
auribus,

Dum, se ad Furium coenare et Laelium,
pulchrum putat,

Dum, se rari in Albanum crebro aetatis ob
florem suae:

Ipsus laetis rebus summam ad inopiam re-
ductus est;

Itaque e conspectu omnium abiit Graeciam
in terram ultimum,

Mortuust in Stymphalo, Arcadiae oppido.
nil Publius

Scipio profuit, nil eii Laelius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles
facillume.

Eorum ille opera ne domum quidem habuit
conductitiam,

Saltem ut esset, quo referret obitum do-
mini servolus.

Scriptis comoedias sex; e quibus primam, An-
driam, cum Aedilibus daret, iussus ante Caecilio
recitare, ad coenantem cum venisset, dictus est
initium quidem fabulae, quod erat contempiore
vestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse,
post paucos vero versus invitatus ut accumberet,
coenasse una, deinde cetera percurrisse, non sine
magna Caecilii admiratione. Et hanc autem et
quinque reliquas aequaliter populo probavit;
quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita
scribat:

Sumetur Hecyra sexta ex hisce fabula.

Eunuchus quidem bis die acta est meruitque pre-
tium, quantum nulla antea cuiusquam comoedia,
octo milia numum. propterea summa quoque
titulo adscribitur. nam Adelphorum principium
Varro etiam praefert principio Menandri.

Non obscura fama est, adiutum Terentium in
scriptis a Laelio et Scipione, quibuscum familia-

riter vixit. Eandem ipse auxit: nunquam enim nisi leviter se tutari conatur, ut in prologo Adelphorum:

Nam quod isti dicunt malevoli, homines
nobiles

Hunc adiutare adsidueque una scribere,
Quod illi maledictum vehemens esse existu-
mant,

Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis
placet,

Qui vobis univorsis et populo placent,
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus sine superbia.

Videtur autem se levius defendisse, quia sciebat, Laelio et Scipioni non ingratum esse hanc opinionem; quae tamen magis et magis usque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus, qui, a Terentio personam mutuatus, quae domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos auctore certo se comperisse ait, C. Laelium quondam in Puteolano Calendis Martiis, admonitum ab uxore, temporius ut discumberet, petiisse ab ea, ne interPELLARETUR; serius tandem ingressum triclinium dixisse, non saepe in scribendo magis successisse sibi; deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronuntiasse versus, qui sunt in Heautontimorumenno:

Satis pol proterve me Syri promissa huc
induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione et Laelio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto et qui Con-

sualibus ludis initium fecerit fabularum dandarum, vel Q. Fabio Labeone et M. Popilio, consulari utroque ac poëta. Ideo ipsum non iuvenes designasse, qui se adiuisse dicerentur, sed viros, quorum operam et in bello et in otio et in negotio populus sit expertus.

Post editas comoedias, nondum quintum atque trigesimum egressus annum, causa evitandae opinionis, qua videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Graecorum instituta moresque, quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbem est neque amplius rediit. De morte eius Volcatius tradit:

Sed Afer ut populo sex dedit comoedias,
 Iter hinc in Asiam fecit. navim cum semel
 Conscendit, visus nunquam est. sic vita
 vacat.

Q. Cosconius redeuntem e Graecia periisse in mari dicit cum centum et octo fabulis conversis e Menandro. Ceteri mortuum esse in Arcadiae Stymphalo sive Leucadia tradunt, Cn. Corn. Dolabella M. Fulvio Nobiliore Coss., morbo implicitum acri ex dolore ac taedio amissarum sarcinarum, quas in navi praemiserat, ac simul fabularum, quas novas fecerat.

Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quae post equiti Romano nupsit; item hortulos viginti iugerum in via Appia ad Martis villam. quo magis miror, Porcium scribere:

nil Publius
 Scipio profuit, nil eii Laelius, nil Furius,
 Tres per idem tempus qui agitabant nobi-
 les facillume.

Eorum ille opera ne domum quidem habuit
 conductitiam,
 Saltem ut esset, quo referret obitum do-
 mini servolus.

Hunc Afranius quidem omnibus Comicis prae-
 fert, scribens in Compitalibus:

Terentio non similem dices quempiam.
 Volcatius autem non solum Naevio et Plauto et
 Caecilio, sed Licinio quoque, postponit. Cicero
 in Limone hactenus laudat:

Tu quoque, qui solus lecto sermone, Te-
 renti,
 Conversum expressumque latina voce Me-
 nandrum
 In medio populo sedatis vocibus effers,
 Quicquid come loquens atque omnia dulcia
 dicens.

Item C. Caesar:

Tu quoque, tu in summis, o dimidiate Me-
 nander,
 Poneris, et merito, puri sermonis amator.
 Lenibus atque utinam scriptis adiuncta fo-
 ret vis,
 Comica ut aequato virtus polleret honore
 Cum Graecis, neque in hac despectus parte
 iaceres!
 Unum hoc maceror et doleo tibi deesse,
 Terenti.

Haec Suetonius Tranquillus. Nam duos Te-
 rentios poëtas fuisse scribit Metius, quorum alter
 Fregellanus fuerit, Terentius Libo, alter liberti-
 nus, Terentius, Afer patria, de quo nunc loqui-
 mur. Scipionis fabulas edidisse Terentium, Val-
 gius in Actaeone ait:

Hae quae vocantur fabulae cuius ne sunt,
Non has, qui iura populis end' hibus dabat,
Honore summo affectus, fecit fabulas?

Duae ab Apollodoro translatae esse dicuntur
Comico, Phormio et Hecyra; quatuor reliquae a
Menandro, ex quibus magno successu et pretio
stetit Eunuchus fabula, Hecyra saepe exclusa,
vix acta, est.

A N D R I A .

A

[The page contains extremely faint and illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is scattered across the page and cannot be transcribed.]

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA
IN ANDRIAM.

Sororem falso creditam meretriculae,
Genere Andriae, Glycerium, vitiat Pamphilus,
Gravidaque facta, dat fidem, uxorem sibi
Fore hanc: nam pater ei aliam desponsaverat,
Gnatam Chremetis, atque, amorem ut comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi sūasu non repugnat Pamphilus;
Sed e Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat;
Mox filiam Glycerium insperato agnitam
Hanc Pamphilo illam dat Charino coniugem.

P. T E R E N T I
A N D R I A.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS M. FVLVIO
ET M'. GLABRIONE AEDILIBVS CV-
RVLIBVS. EGERVNT L. AMBIVIVS
TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS.
MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI TI-
BIIS PARIBVS DEXTRIS ET SINISTRIS,
ET EST TOTA GRAECA. EDITA M. MAR-
CELLO ET CN. SVLPICIO COSS.

DRAMATIS PERSONAE.

SIMO.
SOSIA.
DAVVS.
MYSIS.
PAMPHILVS.
CHARINVS.
BYRRHIA.
LESBIA.
GLYCERIVM.
CHREMES.
CRITO.
DROMO.

est: nam istaec commem-
moratio

exprobratio est.

est, quod me velis.

re praedico tibi:
rae nuptiae.

O

audies:

a, quom primum animum ac

pulit,

Id sibi negoti credidit solum dari,

Populo ut placerent quas fecisset fabulas:

Verum, aliter evenire multo, intelligit:

5 Nam in prologis scribundis operam abutitur,

Non qui argumentum narret, set qui malevoli

Veteris poëtae maledicis respondeat.

Nunc, quam rem vitio dent, quaeso, animum ad-
vortite.

Menander fecit Andriam et Perinthiam;

10 Qui utramvis recte norit, ambas noverit:

Ita non sunt dissimili argumento; set tamen

Dissimili oratione sunt factae ac stilo.

Quae convenere in Andriam ex Perinthia, hic

Fatetur transtulisse atque usum pro suis.

15 Id isti vituperant factum atque in eo disputant,

Contaminari non decere fabulas.

Faciuntne intelligendo ut nihil intelligant?

Qui, cum hunc accusant, Naevium, Plautum,
Ennium

Accusant, quos hic noster auctores habet;

20 Quorum aemulari exoptat negligentiam

Potius quam istorum obscuram diligentiam.

Dehinc ut quiescant porro, moneo, et desinant

Maledicere, malefacta ne noscant sua.

Favete! adeste aequo animo et rem cognoscite,

25 Vt pernoscatis, ecquid spe sit reliquum,
 Post hic quas faciet de integro comoedias,
 Spectandae an exigendae sint vobis prius.

SIMO. SOSIA.

SIMO.

Vos istaec intro auferte! abite! Sosia, I. I.
 Adesdum: paucis te volo.

SOSIA.

Dictum puta:

Nempe, ut curentur recte haec.

SIMO.

Imo aliud.

SOSIA.

Quid est,

Quod mea tibi ars efficere hoc possit amplius?

SIMO.

5 Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam paro,
 Set his, quas semper in te intellexi sitas,
 Fide et taciturnitate.

SOSIA.

Exspecto, quid velis.

SIMO.

Ego postquam te emi, a parvulo ut semper tibi
 Apud me iusta et clemens fuerit servitus,
 10 Scis. Feci, e servo ut esses libertus mihi,
 Propterea quod servibas liberaliter;
 Quod summum ego habui pretium, persolvi tibi.

SOSIA.

In memoria habeo.

SIMO.

Haud muto,

SOSIA.

Factum gaudeo,

Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo, et,
 15 Id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam;

ANDRIA.

Set hoc mihi molestum est: nam istaec commem-
moratio

Quasi benefici immemoris exprobratio est.

Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis.

SIMO.

Ita faciam. Hoc primum in hac re praedico tibi:

20 Quas credis esse has, non sunt verae nuptiae.

SOSIA.

Cur simulas igitur?

SIMO.

Rem omnem a principio audies:

Eo pacto et gnati vitam et consilium meum

Cognosces, et, quid facere in hac re te velim.

Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia, ac

25 Liberias vivendi est potestas: nam antea

Qui scire posses aut ingenium noscere,

Dum aetas, metus, magister, prohibebant?....

SOSIA.

Ita est.

SIMO.

Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,

Vt animum ad aliquod studium adiungant, aut
equos

30 Alere, aut canes ad venandum, aut ad philosophos,

Horum ille nihil egregie praeter cetera

Studebat, et tamen omnia haec mediocriter.

Gaudebam.

SOSIA.

Non iniuria: nam id arbitror

Adprime in vita esse utile, ut ne quid nimis.

SIMO.

35 Sic vita erat: facile omnes perferre ac pati;

Cum quibus erat cunq̄ue una, iis sese dedere,

Advorsus nemini; eorum studiis obsequi,

Nunquam praeponens se illis. Ita facillume

Sine invidia laudem invenias, et amicos pares.

SOSIA.

40 Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore

Obsequium amicos, veritas odium, parit.

SIMO.

Interea mulier quaedam abhinc triennium

Ex Andro commigravit huc viciniae,

Inopia et cognatorum negligentia

45 Coacta, egregia forma atque aetate integra.

SOSIA.

Hei, vereor, ne quid Andria adportet mali!

SIMO.

Primum haec pudice vitam, parce ac duriter,

Agebat, lana ac tela victum quaeritans;

Set postquam amans accessit, pretium pollicens,

50 Unus et item alter, ita ut ingenium est omnium

Hominum ab labore proclive ad lubidinem,

Acceptit conditionem, dein quaestum occipit.

Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium

Perduxere illuc, secum ut una esset, meum.

55 Egomet continuo mecum: Certé captus est!

Habet! Observabam mane illorum servulos

Venientes aut abeuntes; rogitabam: Heus puer,

Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriae

Illud erat nomen.

SOSIA.

Teneo.

SIMO.

Phaedrum aut Cliniam aut

60 Dicebant Niceratum: nam hi tres tum simul

Amabant. Eho, quid Pamphilus? — Quid? symbolam

Dedit, coenavit. — Gaudebam. Itidem alio die

Quaerebam; comperiebam, nihil ad Pamphilum

Quidquam attinere. Enimvero spectatum satis

65 Putabam et magnum exemplum continentiae:

Nam qui cum ingeniis conflictatur eiusmodi

Neque commovetur animus in ea re tamen,

Scias, posse habere iam ipsum suae vitae modum.

Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia

70 Bona dicere et laudare fortunas meas,
 Qui gnatum haberem tali ingenio praeditum.
 Quid verbis opus? hac fama compulsus Chremes
 Vltro ad me venit, unicam gnatam suam
 Cum dote summa filio uxorem ut daret;
 75 Placuit, despondi; hic nuptiis dictus dies.

SOSIA.

Quid igitur obstat, cur non fiant?

SIMO.

Audies.

Fere in diebus paucis, quibus haec acta sunt,
 Chrysis, vicina haec, moritur.

SOSIA.

O factum bene!

Beasti! metui a Chryside.

SIMO.

Ibi tum filius

80 Cum illis, qui amabant, una aderat frequens meus,
 Curabat una funus, tristis interim;
 Nonnunquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi:
 Sic cogitabam: hic parvae consuetudinis
 Causa huius mortem tam fert familiariter;
 85 Quid, si ipse amasset? hic quid mihi faciet patri?
 Haec ego putabam esse omnia humani ingeni
 Mansuetique animi officia. Quid multis moror?
 Egomet quoque eius causa in funus prodeo,
 Nil suspicans etiam mali.

SOSIA.

Hem, quid id est?

SIMO.

Scies.

90 Effertur; imus. Interea inter mulieres,
 Quae ibi aderant, forte adspicio unam, adolescen-
 tulam,

Forma....

SOSIA.

Bona fortasse.

P. TERENCE

SIMO.

Et voltu, o Sòsia,

Adeo modesto, adeo venusto, ut nil supra.

Quae cum mihi lamentari praeter ceteras

95 Visa est, et, qua erat, forma, accedo ad pedisequas;

Quae sit, rogo. Sororem esse aiunt Chrysidis.

Percussit illico animum. Atat, hoc illud est!

Haec illae lacrumae! haec illa est misericordia!

SOSIA.

Quam timeo, quorsum evadas!

SIMO.

Funus interim

100 Procedit; sequimur; ad sepulcrum venimus;

In ignem imposita est; fletur. Interea haec soror,

Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,

Satis cum periculo. Ibi tum exanimatus Pamphilus

Bene dissimulatum amorem et celatum indicat:

105 Adcurrit; mediam mulierem complectitur;

Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?

Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneret,

Reiecit se in eum, flens, quam familiariter.

SOSIA.

Quid ais?

SIMO.

Redeo inde iratus atque aegre ferens;

110 Nec satis ad obiurgandum causae: diceret:

Quid feci? quid commerui aut peccavi, patèr?

Quae sese iniicere in ignem voluit, prohibui,

Servavi. Honesta oratio est.

SOSIA.

Recte putas:

Nam si illum obiurges, vitae qui auxilium tulit,

115 Quid facias ei, qui damnum dederit aut malum?

SIMO.

Chremes postridie ad me venit, clamitans,

Indignum facinus comperisse, Pamphilum

Pro uxore peregrinam hanc habere. Ego sedulo

Negare, factum; ille instat, factum; denique
 120 Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
 Neget daturum.

SOSIA.

Non tu ibi gnatum...?

SIMO.

Ne haec quidem
 Satis vehemens causa ad obiurgandum.

SOSIA.

Qui, cedo?

SIMO.

Tute ipse his rebus finem praescripsti, pater;
 Prope adest, quom more alieno vivendum est mihi:
 125 Nunc meo me vivere interea modo, sine.

SOSIA.

Qui igitur relictus est obiurgandi locus?

SIMO.

Si uxorem propter amorem nolet ducere,
 Ea primum ab illo animadvertunda iniuria est;
 Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias
 130 Vera obiurgandi causa sit, si deneget;
 Simul, sceleratus Davos si quid consili
 Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint doli;
 Quem ego credo manibus pedibus obnixe omnia
 Facturum, magis id adeo, mihi ut incommodet,
 135 Quam ut obsequatur gnato.

SOSIA.

Quapropter?

SIMO.

Rogas?

Mala mens, malus animus! quem quidem ego si
 sensero....

Set quid opus verbis? sin eveniat, quod volo,
 In Pamphilo ut nil sit morae, restat Chremes,
 Qui mi exorandus est, et spero confore.

140 Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules
 nuptias,
 Perterrefacias Davom, observes filium,

Quid agat, quid cum illo consili captet.

SOSIA.

Sat est;

Curabo.

SIMO.

Eamus nunc iam intro. I prae; sequar.

Non dubium est, quin uxorem nolit filius:

145 Ita Davom modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit. Set ipse exit foras.

SIMO. DAVVS.

DAVVS.

Mirabar, hoc si sic abiret, et heri semper le-
nitas I. 2.

Verebar quorsum evaderet; qui, postquam audierat,
filio

Vxorem non dari suo,

150 Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neque
id aegre tulit.

SIMO.

At nunc faciet, neque, ut opinor, sine tuo magno
malo.

DAVVS.

Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperans, iam, amoto metu, interea oscitantes
opprimi,

Neque esse spatium cogitandi ad disturbandas
nuptias.

155 Astute!

SIMO.

Carnufex quae loquitur?

DAVVS.

Herus est, neque provideram.

Dave!

SIMO.

DAVVS.

Hem, quid est?

SIMO.

Ehodum, ad me!

DAVVS.

Quid hic volt?

SIMO.

Quid ais?

DAVVS.

Qua de re?

SIMO.

Rogas?

Meum gnatum rumor est amare.

DAVVS.

Id populus curat scilicet!

SIMO.

Hocine agis, annon?

DAVVS.

Ego vero istuc.

SIMO.

Set nunc ea me exquirere,

Iniqui patris est: nam, quod antehac fecit, nihil
ad me attinet;

160 Dum tempus ad eam rem tulit, sivi, animum ut
expleret suum:

Nunc hic dies vitam aliam defert, alios mores
postulat.

Dehinc postulo, sive aequom est, te oro, Dave,
ut redeat iam in viam.

DAVVS.

Hoc quid sit?

SIMO.

Omnes, qui amant, graviter, sibi dari
uxorem, ferunt.

DAVVS.

Ita aiunt.

SIMO.

Tum, si quis magistrum cepit ad eam
rem improbum,
165 Ipsum animum aegrotum ad deteriorem partem
plerumque adplicat.

DAVVS.

Non hercle intelligo.

SIMO.

Non? hem!

DAVVS.

Non: Davos sum, non Oedipus.

SIMO.

Nempe ergo aperte vis, quae restant, me loqui?

DAVVS.

Sane quidem.

SIMO.

Si sensero hodie, quidquam in his te nuptiis
Fallaciae conari, quo fiant minus,
170 Aut velle, in ea re ostendi, quam sis callidus,
Verberibus caesum te in pistrinum, Dave, dedam
usque ad necem,
Ea lege atque omine, ut, si te inde exemerim,
ego pro te molam.
Quid? hoc intellextin? an nondum etiam ne hoc
quidem?

DAVVS.

Imo callide,

Ita aperte ipsam rem modo loquutus, nil circumi-
tione usus es.

SIMO.

175 Vbivis facilius passus sim, quam in hac re, me
deludier.

DAVVS.

Bona verba, quaeso!

SIMO.

Inrides; nil me fallis; edico tibi:
Ne temere facias! neque tu haut dices, tibi non
praedictum. Cave!

DAVVS.

Enimvero, Dave, nil loci est segnitiae neque so-
cordiae,

Quantum intellexi modo senis sententiam de nuptiis,
180 Quae, si non astu providentur, me aut herum pes-
sumdabunt.

Nec, quid agam, certum est, Pamphilumne adiu-
tem, an auscultem seni.

Si illum relinquo, eius vitae timeo; sin opitutor,
huius minas,

Cui verba dare difficile est. Primum iam de amore
hoc comperit;

Me infensus servat, ne quam faciam in nuptiis fal-
laciā;

185 Si senserit, perii! aut, si lubitum fuerit, causam
ceperit:

Qua iure qua me iniuria praecipitem in pistri-
num dabit.

Ad haec mala hoc mi accedit etiam: haec Andria,
Si ista uxor, sive amica est, gravida e Pamphilo
est;

Audireque eorum est operae pretium audaciam:

190 Nam inceptio est amentium, haut amantium:

Quidquid peperisset, decreverunt tollere;

Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam:

Civem Atticam esse hanc. Fuit olim hinc quidam
senex

Mercator; navem is fregit apud Andrum insulam;

195 Is obiit mortem: ibi tum hanc eiectam Chrysidis
Patrem recepisse orbam, parvam. Fabulae!

Mi quidem non fit verisimile; at ipsis commen-
tum placet.

Set Mysis ab ea egreditur. At ego hinc me
ad forum,

Vt Pamphilum conveniam, ne pater opprimat.

M Y S I S.

200 Audio, Archylis, iamdudum: Lesbiam adduci
iubes. I. 3.

Sane pol ea temulenta est mulier et temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mu-
lierem;

Tamen eam adducam. — Importunitatem specta-
te aniculae:

Quia compotrix eius est! — Di, date facultatem,
obsecro,

205 Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi
locum!

Set quidnam Pamphilum exanimatum video? ve-
reor, quid siet.

Opperiar, ut sciam, numquidnam haec turbae tri-
stitia adferat.

PAMPHILVS. MYSIS.

PAMPHILVS.

Hoccine humanum factu aut inceptu? hoccine est
officium patris? I. 4.

MYSIS.

Quid illud est?

PAMPHILVS.

Proh deum fidem! quid, si hoc non,
contumelia est?

210 Vxorem decrerat dare sese mi hodie: non oportuit
Praescisse me ante? non prius communicatum oportuit?

MYSIS.

Miseram me, quod verbum audio!

PAMPHILVS.

Quid Chremes, qui denegarat, se commissurum mihi
Gnatam suam uxorem? is mutavit, quia me immu-
tatum videt.

Itane

215 Itane obstinate dat operam, ut me a Glycerio mi-
serum abstrahat?

Quod si fit, pereo funditus.

Adeon' hominem esse invenustum aut infelicem,
ut ego sum, quenquam?

Proh deum atque hominum fidem!

Nullon' ego Chremetis pacto adfinitatem effugere
potero,

220 Quot modis contemptus, spretus? Facta, transacta
omnia! — Hem,

Repudiatus repetor! quamobrem? nisi si id est,
quod suspicor:

Aliquid monstri alunt; ea quoniam nemini obtrudi
potest,

Itur ad me.

MYSIS.

Oratio haec me miseram exanimavit metu!

PAMPHILVS.

Nam quid ego nunc de patre? Vah,

225 Tantamne rem tam negligenter agere! Praeter-
iens modo

Mihi apud forum: Vxor tibi ducenda est, Pamphile,
hodie, inquit: para!

Abi domum! — Id mihi visus dicere: abi cito ac
suspende te.

Obstipui. Censen', ullum verbum me potuisse
proloqui,

Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, ini-
quam? obmutui.

230 Quodsi ego rescissem id prius, quid facerem, si
quis nunc me interroget,

Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. — Set nunc
quid primum exsequar?

Tot me impediunt curae, quae meum animum
diverse trahunt:

Amor huius, misericordia, nuptiarum sollicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni passus animo
est usque adhuc,

B

235 Quae meo cunque animo lubitum est, facere. Eine
ego ut advorser? hei mihi!
Incertum est, quid agam.

MYSIS.

Misera timeo, Incertum hoc quorsus accidat;
Set peropus nunc est, aut hunc cum ipsa, aut de
ipsa me advorsum hunc, loqui.
Dum in dubio est animus, paulo momento huc,
illuc, impellitur.

PAMPHILVS.

Quis hic loquitur? Mysis? salve.

MYSIS.

O salve, Pamphile.

PAMPHILVS.

Quid agitur?

MYSIS.

Rogas?

240 Laborat e dolore atque ex hoc misera sollicita
est, diem

Quia olim in hunc sunt constitutae nuptiae; tum
autem hoc timet,

Ne deserat se.

PAMPHILVS.

Hem, egone istuc conari queam?

Egon' propter me illam decipi miseram sinam,
Quae mihi suum animum atque omnem vitam cre-
didit,

245 Quam ego autem egregie caram pro uxore habue-
rim?

Bene et pudice eius doctum atque eductum sinam,
Coactum egestate, ingenium immutarier?

Non faciam.

MYSIS.

Haut verear, si in te sit solo situm;
Set ut vim queas ferre!

PAMPHILVS.

Adeone me ignavom putas

250 Adeone porro ingratum, inhumanum, ferum,

Ut neque me consuetudo neque amor neque pudor
Commoveat neque commoneat, ut servem fidem?

MYSIS.

Vnum hoc scio, esse meritam, ut sis memor sui.

PAMPHILVS.

Memor sim? o Mysis, Mysis, etiam nunc mihi
255 Scripta illa sunt in animo dicta Chrysidis
De Glycerio. Iam moriens me ferme vocat;
Accessi; vos semotae; nos soli; incipit:
Mi Pamphile, huius formam atque aetatem vides,
Nec clam te est, quam illi utraeque res inutiles
260 Ad rem tutandam et ad pudicitiam sient.
Quod ego per hanc te dexteram et Genium tuum,
Per tuam fidem, perque huius solitudinem,
Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras!
Si te in germani fratris dilexi loco,
265 Sive haec te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi fuit morigera in rebus omnibus:
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem;
Bona nostra haec tibi permitto et tuae mando fide.
Ac mi in manum dat; mors continuo ipsam oc-
cupat.

270 Accepi: accepta servabo.

MYSIS.

Ita spero quidem.

PAMPHILVS.

Set cur tu abis ab ea?

MYSIS.

Obstetricem arcesso.

PAMPHILVS.

Propera. Atque (audin'?)

Verbum unum cave de nuptiis, ne ad morbum
hoc etiam.

MYSIS.

Teneo.

CHARINVS. BYRRHIA. PAMPHILVS.

CHARINVS.

Quid ais, Byrrhia? datur illa Pamphilo hodie nuptum?

BYRRHIA.

Sic est. II. r.

CHARINVS.

Qui scis?

BYRRHIA.

Apud forum modo audi e Davo.

CHARINVS.

Vae misero mihi!
 275 Vt animus in spe atque in timore usque antehac
 attentus fuit,
 Ita, postquam adempta spes est, lassus, cura confectus, stupet.

BYRRHIA.

Quaeso edepol, Charine, quando non potest id fieri, quod vis,

Id velis, quod possit.

CHARINVS.

Nil volo aliud nisi Philumenam.

BYRRHIA.

Ah

Quanto satius, te id dare operam, qui istum amorem ex corde eiicias,
 280 Quam id loqui, quo magis libido frustra incendatur tua!

CHARINVS.

Facile omnes, quom valemus, recta consilia aegrotis damus.

Tu si hic sis, aliter sentias.

BYRRHIA.

Age, age, ut lubet.

CHARINVS.

Set Pamphilum

Video. Omnia experiri certum est prius quam
pereo!

BYRRHIA.

Quid hic agit?

CHARINVS.

Ipsum hunc orabo, huic supplicabo, amorem huic
narrabo meum;

385 Credo, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis pro-
dat dies:

Interea fiet aliquid, spero.

BYRRHIA.

Id aliquid nihil est.

CHARINVS.

Byrrhia,

Quid tibi videtur: adeon' ad eum?

BYRRHIA.

Quidni? si nihil impetres,

Vt te arbitretur sibi paratum moechum, si illam
duxerit.

CHARINVS.

Abin' hinc in malam rem cum suspicione istac,
scelus?

PAMPHILVS.

290 Charinum video. Salve.

CHARINVS.

O salve, Pamphile.

Ad te advenio, spem, salutem, consilium, auxilium,
expetens.

PAMPHILVS.

Neque pol consili locum habeo, neque ad auxi-
lium copiam.

Sed istuc quidnam est?

CHARINVS.

Hodie uxorem ducis?

PAMPHILVS.

Aiunt.

CHARINVS.

Pamphile,

Si id facis, hodiè postremum me vides.

PAMPHILVS.

Quid ita?

CHARINVS.

Hei mihi,

295 Vereor dicere huic! dic quaeso, Byrrhia.

BYRRHIA.

Ego dicam?

PAMPHILVS.

Quid est?

BYRRHIA.

Sponsam hic tuam amat.

PAMPHILVS.

Nae iste haud mecum sentit. —

Ehodum, dic mihi:

Num quidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine?

CHARINVS.

Ah, Pamphile,

Nil!

PAMPHILVS.

● Quam vellem!

CHARINVS.

Nunc te per amicitiam et amo-
rem obsecro,

Principio, ut ne ducas...

PAMPHILVS.

Dabo equidem operam.

CHARINVS.

Set si id non potest,

300 Aut tibi nuptiae haec sunt cordi,....

PAMPHILVS.

Cordi?

CHARINVS.

Saltem aliquot dies

Profer, dum proficiscor aliquo, ne videam.

PAMPHILVS.

Audi nunc iam:

Ego ne utiquam officium, Charine, liberi esse ho-
minis puto,
Cum nil promereat, postulare, id gratiae adponi
sibi.

Nuptias effugere ego istas malo quam tu adipiscier.

CHARINVS.

305 Reddixti animum.

PAMPHILVS.

Nunc, si quid pote, aut tute aut hic Byrrhía
Facite, fingite, invenite, efficite, qui detur tibi;
Ego id agam, qui ne mihi detur.

CHARINVS.

Sat habeo.

PAMPHILVS.

Davom optume

Video, cuius consilio fretus sum.

CHARINVS.

At tu hercle haut quidquam mihi
Nisi ea, quae nihil opus sunt sciri. Fugin' hinc?

BYRRHIA.

Ego vero, ac lubens.

DAVVS. CHARINVS. PAMPHILVS.

DAVVS.

310 Di boni, boni quid porto! set ubi inveniam Pam-
philum, II. 2.

Vt metum, qui nunc est, adimam, atque expleam
animum gaudio?

CHARINVS.

Laetus est, nescio quid.

PAMPHILVS.

Nihil est. Nondum haec rescivit mala.

DAVVS.

Quem ego nunc credo, si iam audierit, sibi para-
tas nuptias,....

CHARINVS,

Audin' tu illum?

DAVVS.

Toto me oppido exanimatum quaerere.

315 Set ubi quaeram? quo nunc primum intendam?

CHARINVS.

Cessas adloqui?

DAVVS.

Habeo.

PAMPHILVS.

Dave, ades! resiste!

DAVVS.

Quis homo est, qui me...? o Pamphile,
Te ipsum quaerebam. Euge, Charine! ambo op-
portune! vos volo.

PAMPHILVS.

Dave, perii!

DAVVS.

Quin tu hoc audi.

PAMPHILVS.

Interii!

DAVVS.

Quid timeas, scio.

CHARINVS.

Mea quidem hercle certe in dubio vita est!

DAVVS.

Et quid tu, scio.

PAMPHILVS.

320 Nuptiae mihi...

DAVVS.

Etsi scio?

PAMPHILVS.

Hodie...

DAVVS.

Obtundis, tametsi intelligo?

Id paves, ne ducas tu illam; tu autem, ut ducas.

CHARINVS.

Rem tenes.

PAMPHILVS.

Istuc ipsum.

DAVVS.

Atqui istuc ipsum nil pericli est; me vide!

PAMPHILVS.

Obsecro te, quam primum hoc me libera miserum
metu!

DAVVS.

Hem, libero: uxorem tibi non dat Chremes.

PAMPHILVS.

Qui scis?

DAVVS.

Scies:

325 Tuus pater modo me adprehendit; ait, tibi uxorem dare

Hodie; item alia multa, quae nunc non est narrandi locus.

Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam haec tibi.

Vbi te non invenio, escendo in quendam ibi excelsum locum;

Circumspicio; nusquam. Forte ibi huius video Byrrhiam;

330 Rogo; negat vidisse. Mihi molestum; quid agam, cogito.

Redeunti interea ex ipsa re mi incidit suspicio: Hem,

Paululum obsoni; ipse tristis; de improvise nuptiae; —

Non cohaerent.

PAMPHILVS.

Quorsumnam istuc?

DAVVS.

Ego me continuo ad Chremem.

Quom illo advenio, solitudo ante ostium, iam id gaudeo,

CHARIVS.

335 Recte dicis.

P. TERENCE

PAMPHILVS.

Perge.

DAVVS.

Maneo. Interea introire neminem
Video, exire neminem; matrona nulla in aedibus;
Nil ornati, nil tumulti; accessi, introspexi, scio.

CHARINVS.

Magnum signum!

DAVVS.

Num videntur convenire haec nuptiis?

PAMPHILVS.

Non opinor, Dave.

DAVVS.

Opinor narras? non recte accipis:

340 Certa res est. Etiam, inde abiens, puerum conveni
Chremis,

Olera et pisciculos minutos ferre in coenam obolo
seni.

CHARINVS.

Liberatus sum hodie, Dave, tua opera.

DAVVS.

Ac nullus quidem.

CHARINVS.

Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat.

DAVVS.

Ridiculum caput!

Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem
ducere,

345 Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis.

CHARINVS.

Bene mones:

Ibo, etsi hercle saepe iam me spes haec frustrata
est. Vale.

PAMPHILVS.

Quid igitur sibi volt pater? cur simulat?

DAVVS.

Ego dicam tibi:

Si id succenseat nunc, quia non det tibi uxorem
Chremes,

Priusquam tuum, ut sese habeat, animum ad nu-
ptias perspexerit,

350 Ipse sibi esse iniurius videatur, neque id iniuria;
Set si tu negaris ducere, ibi culpam in te trans-
feret omnem;

Tum illae turbae fient.

PAMPHILVS.

Quidvis patiar...

DAVVS.

Pater est, Pamphile:

Difficile est. Tum haec sola est mulier: dictum
ac factum invenerit

Aliquam causam, quamobrem eam oppido eiciat.

PAMPHILVS.

Eiciat?

DAVVS.

Ac cito.

PAMPHILVS.

355 Cedo igitur, quid faciam, Dave?

DAVVS.

Dic te ducturum.

PAMPHILVS.

Hem!

DAVVS.

Quid est?

PAMPHILVS.

Egon' dicam?

DAVVS.

Cur non?

PAMPHILVS.

Nunquam faciam.

DAVVS.

Ne nega.

PAMPHILVS.

Suadere noli.

DAVVS.

Ex ea re quid fiat, vide.

PAMPHILVS.

Vt ab illa excludar, huc concludar!

DAVVS.

Non ita est.

Nempe hoc sic esse opinor: dicturum patrem:

360 Ducas volo hodie uxorem; tu, Ducam, inquires:

Cedo, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia

Quae certa ei nunc sunt consilia ut incerta sint

Sine omni periculo: nam hoc haut dubium est, quin

Chremes

Tibi non det gnatam, ne tu ea causa minueris

365 Haec, quae facis, ne is mutet suam sententiam.

Patri dic, velle, ut, cum velit, tibi iure irasci non

queat:

Nam quod tu speres, propulsabo facile: „Vxorem

his moribus

Dabit nemo!” — Inveniet inopem potius quam

te corrumpi sinat.

Set si aequo te animo ferre accipiet, negligentem

feceris;

370 Aliam otiosus quaeret; interea aliquid acciderit

boni.

PAMPHILVS.

Itan' credis?

DAVVS.

Haut dubium id quidem est.

PAMPHILVS.

Vide, quo me inducas!

DAVVS.

Quin taces?

PAMPHILVS.

Dicam. Puerum autem ne resciscat mi esse ex illa,

cautio est:

Nam suscepturum sum pollicitus.

ANDRIA.

29

DAVVS.

O. audax facinus!

PAMPHILVS.

Hanc fidem

Sibi me obsecravit, qui se sciret non desertum
iri, ut darem.

DAVVS.

375 Curabitur. Set pater adest. Cave tristem te esse
sentiat.

SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

SIMO.

Reviso, quid agant, aut quid captent consili. II. 3.

DAVVS.

Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges;

Meditatus venit alicunde ex solo loco;

Orationem sperat invenisse se,

380 Qui differat te: proin tu fac apud te sies.

PAMPHILVS.

Vt possim modo!

DAVVS.

Crede hoc mihi, inquam, Pamphile,

Nunquam hodie tecum commutaturum patrem

Vnum esse verbum, si te dices ducere.

BYRRHIA. SIMO. DAVVS.

PAMPHILVS.

BYRRHIA.

Herus me, relictis rebus, iussit Pamphilum II. 4.

385 Hodie observarem, quid ageret de nuptiis.

Ipsam adeo praesto video cum Davo: hoc agam.

SIMO.

Virumque adesse video.

DAVVS.

Hem, serva!

SIMO.

Pamphile!

DAVVS.

Quasi de improvise respice ad eum.

PAMPHILVS.

Ehem, pater!

DAVVS.

Probe.

SIMO.

Hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.

BYRRHIA.

390 Nunc nostrae timeo parti, quid hic respondeat.

PAMPHILVS.

Neque istic neque alibi tibi erit usquam in me
mora.

BYRRHIA.

Hem...

DAVVS.

Obmutuit.

BYRRHIA.

Quid dixit?

SIMO.

Facis, ut te decet,

Quom istuc, quod postulo, impetro cum gratia.

DAVVS.

Sum verus?

BYRRHIA.

Herus, quantum audio, uxore excidit.

SIMO.

595 I nunc iam intro, ne in mora, cum opus sit, sies.

PAMPHILVS.

Eo.

BYRRHIA.

Nullane in re cuipiam esse homini fidem!

Verum illud verbum est, volgo quod dici solet:

Omnes sibi esse melius malle quam alteri.

Ego illam vidi virginem; forma bona

400 Memini videri: quo aequior sum Pamphilo,

Si sese in somnis, quam illum, amplecti maluit.

Renuntiabo, ut pro malo mihi det malum.

DAVVS.

Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam

Portare, et ea me hic restitisse gratia.

SIMO.

405 Quid Davos narrat?

DAVVS.

Aequae quidquam nunc quidem.

SIMO.

Nilne? hem!

DAVVS.

Nil prorsus.

SIMO.

Atqui expectabam quidem.

DAVVS.

Praeter spem evenit, sentio; hoc male habet vi-
rum.

SIMO.

Potin' est, te dicere verum mihi?

DAVVS.

Nil facilius.

SIMO.

Num illi molestae quidpiam sunt nuptiae

410 Haec propter hospitae huius consuetudinem?

DAVVS.

Nihil hercle; aut, si adeo, bidui est aut tridui

Haec sollicitudo; nosti; deinde desinet:

Etenim ipse eam rem recta reputavit via.

SIMO.

Sic laudo.

DAVVS.

Dum ei licitum est, dumque aetas tulit,

415 Amavit; tum id clam; cavit, ne unquam infamiae
 Ea res sibi esset, ut virum fortem decet:
 Nunc uxore opus est: animum ad uxorem adpulit.

SIMO.

Subtristis esse sustulit aliquantum mihi.

DAVVS.

Nil propter hanc rem, sed, quod succenset tibi,
 420 Puerile quiddam est.

SIMO.

Quid id est?

DAVVS.

Nil.

SIMO.

Quin dic, quid est?

DAVVS.

Ait, parce nimium facere sumtum.

SIMO.

Mene?

DAVVS.

Te.

Vix, inquit, drachmis est obsonatus decem.

Num filio videtur uxorem dare?

Quem, inquit, vocabo ad coenam meorum aequalium

425 Potissimum nunc? Et, quod dicendum hic siet,
 Tu quoque perparce nimium. Non laudo.

SIMO.

Tace.

DAVVS.

Commovi.

SIMO.

Ego, istaec recte ut fiant, videro. —

Quidnam hoc est re? quid hic volt veterator
 sibi?

Nam si hic mali est quidquam, hem illic est huic
 re caput.

MYSIS. LESBIA. SIMO. DAVVS.
GLYCERIVM.

MYSIS.

430 Ita pol quidem res est, ut dixti, Lesbia: III. 1.
Fidelem haut ferme mulieri invenias virum;...

SIMO.

Ab Andria est ancilla haec.

DAVVS.

Quid narras?

SIMO.

Ita est.

MYSIS.

Sed hic Pamphilus...

SIMO.

Quid dicit?

MYSIS.

Firmavit fidem:...

SIMO.

Hem!

DAVVS.

Vtinam aut hic surdus aut haec muta facta sit!

MYSIS.

435 Nam, quod peperisset, tolli iussit.

SIMO.

Iupiter,

Quid ego audio? actum est, vera quidem haec si
praedicat!

LESBIA.

Ingenium narras adolescentis....

MYSIS.

Optimum.

Set sequere me intro, ne in mora sies.

LESBIA.

Sequor.

DAVVS.

Quod remedium nunc huic malo inveniam?

C

P. TERENCE

SIMO.

440 Adeon' est demens? ex peregrina? — Iam scio!
 ah,

Vix tandem sensi stolidus!

DAVVS.

Quid hic sensisse ait?

SIMO.

Haec primum adfertur iam mi ab hoc fallacia:
 Hanc parere simulant, quo Chremetem abster-
 reant!

GLYCERIVM.

Iuno Lucina, fer opem! serva me, obsecro!

SIMO.

445 Hui, tam cito? ridiculum! postquam ante ostium
 Me audivit stare, adproperat! non sat commodis
 Divisa sunt temporibus tibi, Dave, haec.

DAVVS.

Mihin'?

SIMO.

Num immemores discipuli?

DAVVS.

Quid narras, nescio.

SIMO.

450 Hiccine me si imparatum in veris nuptiis
 Adortus esset, quos me ludos redderet!
 Nunc huius periculo fit; ego in portu navigo.

LESBIA.

Adhuc, Archylis, quae adsolent, quaeque oportet

453 Signa esse ad salutem, omnia huic esse video.
 Nunc primum fac istaec lavet; post deinde,
 Quod iussi ei dari bibere, et, quantum imperavi,
 Date! mox huc revertor. —

Per ecastor scitus puer est natus Pamphilo.
 Deos quaeso, ut sit superstes, quandoquidem ipse
 est ingenio bono,

Cumque huic est veritus optumae adolescenti facere iniuriam.

SIMO.

460 Vel hoc quin credat, qui te norit, abs te esse ortum?

DAVVS.

Quidnam id est?

SIMO.

Non imperabat coram, quid opus factò esset puerperae,

Set postquam egressa est, illis, quae sunt intus, clamat de via.

O Dave, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus

Tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis?

465 Saltem adcurate, ut metui videar certe, si resciverim!

DAVVS.

Certe hercle nunc hic se ipsus fallit, haut ego.

SIMO.

Edixi tibi, Interminatus sum: num facere veritus? ecquid retulit?

Credon' tibi hoc nunc, peperisse hanc e Pamphilo?

DAVVS.

Teneo, quid erret: habeo, quid agam.

SIMO.

Quid taces?

DAVVS.

470 Quid credas? quasi non tibi renunciata sint haec, sic fore!

SIMO.

Min' quidquam?

DAVVS.

Eho, an tute intellexti hoc adsimulari?

SIMO.

Inrideor?

DAVVS.

Renuntiatum est: nam qui istaec tibi incidit suspicio?

SIMO.

Qui? quia te noram.

DAVVS.

Quasi tu dicas, factum id consilio meo.

SIMO.

Certe enim scio.

DAVVS.

Non satis pernosti me etiam, qualis sim, Simo,...

SIMO.

475 Egon' te?

DAVVS.

Set si quid enarrare accoeperis, continuo dars tibi verba censes;...

SIMO.

Falsos'?

DAVVS.

Itaque nil iam muttire audeo.

SIMO.

Hoc ego scio unum, neminem peperisse hic.

DAVVS.

Intellexti;

Set nihilo secius mox puerum huc deferent ante ostium.

Id ego iam nunc renuntio tibi, here, futurum, ut sis sciens,

480 Ne tu hoc posterius Davi factum dicas consilio aut dolis.

Prorsus a me opinionem hanc esse ego amotam volo.

SIMO.

Vnde id scis?

DAVVS.

Audivi et credo: multa concurrunt simul,
 Qui coniecturam hanc nunc facio. Iam primum
 haec se e Pamphilo
 Gravidam dixit esse; inventum est falsum. Nunc,
 postquam videt,

485 Nuptias domi adparari, missa est ancilla illico
 Obstetricem arcessitum ad eam et puerum ut ad-
 ferret simul.

Hoc ni fit, tu puerum ut videas, nil moventur
 nuptiae.

SIMO.

Quid aisti? cum intellexeras id consili
 Capere, cur non extemplo dixti Pamphilo?

DAVVS.

490 Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam
 omnes nos quidem

Scimus, quam misere hanc amarit; nunc sibi uxore
 rem expetit.

Postremo id da mihi negoti; tu tamen idem has
 nuptias

Perge facere ita ut facis; et id spero adiuturos
 deos.

SIMO.

Imo abi intro; ibi me opperire, et, quod parato
 opus, para. —

495 Non impulit me, haec nunc omnino ut crederem;
 Set parvi pendo: illuc mihi multo maxumum est,
 Quod mihi pollicitus ipse gnatus. Nunc Chremem
 Conveniam; orabo gnato uxorem; id si impetro,
 Quando alias malim, quam hodie, has fieri nup-
 ptias?

500 Nam gnatus, quod pollicitus, haut dubium id mihi
 Si nolit, quin eum merito possim cogere.

Atque adeo in ipso tempore eum ipsum obviam.

SIMO. CHREMES.

SIMO.

Iubeo Chremetem.

III. 2.

CHREMES.

Oh, te ipsum quaerebam.

SIMO.

Et ego te.

CHREMES.

Optato advenis;

Aliquot ad me adiere, ex te auditum qui aibant,
hodie filiam

505 Meam tuo nubere gnato; id viso, tunc an illi in-
saniant?

SIMO.

Ausculata paucis, et, quid te ego velim, et, quod
tu quaeris, scies.

CHREMES.

Ausculto; loquere, quid velis?

SIMO.

Per te ego deos oro et nostram amicitiam, Chreme,
Quae, incepta a parvis, cum aetate adcrevit simul,
510 Perque unicum gnatam tuam et gnatum meum,
Cuius tibi potestas summa servandi datur,
Ut me adiuves in hac re atque ita uti nuptiae
Fuerant futurae, fiant.

CHREMES.

Ah, ne me obsecra,

Quasi hoc te orando a me impetrare oporteat:
515 Alium me censes nunc atque olim, cum dabam?
Si in rem est utrique ut fiant, accessi iube;
Set si ex ea re plus mali est quam commodi
Vtrique, id oro te in commune ut consulas,
Quasi illa tua sit Pamphilique ego sim pater.

SIMO.

520 Imo ita volo itaque postulo ut fiat, Chreme,

Neque postulem abs te, ni ipsa res moneat.

CHREMES.

Quid est?

SIMO.

Irae sunt inter Glycerium et gnatum....

CHREMES.

Audio.

SIMO.

Ita magnae, ut sperem, avelli posse.

CHREMES.

Fabulae!

SIMO.

Profecto sic est.

CHREMES.

Sic hercle, ut dicam tibi:

525 Amantium irae amoris integratio est.

SIMO.

Hem, id te oro ut ante eamus, dum tempus datur,

Dumque eius lubido occlusa est contumeliis!

Priusquam harum scelera et lacrumae confictae
dolis

Reducunt animum aegrotum ad misericordiam,

530 Vxorem demus! spero, consuetudine et

Coniugio liberali devinctum, Chreme,

Dein facile ex illis sese emersurum malis.

CHREMES.

Tibi ita videtur; at ego non posse arbitror

Neque eum hanc perpetuo habere, neque me per-
peti.

SIMO.

535 Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris?

CHREMES.

At istuc pericli in filia fieri, grave est.

SIMO.

Nempe incommoditas denique huc omnis redit,

Si eveniat, quod di prohibeant, discessio;

At si corrigitur, quot commoditates, vide:

540 Principio amico filium restitueris;

Tibi generum firmum et filiae invenias virum.

CHREMES.

Quid istic? si ita istuc animum induxti esse utile,
Nolo tibi ullum commodum intercludier.

SIMO.

Merito te semper maximi feci, Chreme.

CHREMES.

545 Set quid ais?

SIMO.

Quid?

CHREMES.

Qui scis, eos nunc discordare inter se?

SIMO.

Ipsus mihi Davos, qui intimus consiliis eorum,
dixit;

Et is mihi suadet, nuptias quantum queam ut ma-
turem.

Num censes faceret, filium nisi sciret eadem haec
velle?

Tute adeo iam eius verba audies. — Heus, evo-
cate huc Davom!

550 Atque eccum video ipsum foras exire.

DAVVS. SIMO. CHREMES.

DAVVS.

Ad te ibam.

III. 3.

SIMO.

Quidnam est?

DAVVS.

Cur uxor non arcessitur? Iam advesperascit.

SIMO.

Audin'?

Ego dudum nennil veritus sum abs te, Dave, ne
faceres idem,

Quod volgus servorum solet, dolis ut me deluderet,

Propterea quod amat filius.

DAVVS.

Egon' istuc facerem?

SIMO.

Credidi,

555 Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam.

DAVVS.

Quid?

SIMO.

Scies:

Nam propemodum habeo iam fidem.

DAVVS.

Tandem cognosti, qui siem.

SIMO.

Non fuerant nuptiae futurae,....

DAVVS.

Quid? non?

SIMO.

Sed ea gratia

Simulavi, vos ut pertentarem.

DAVVS.

Quid ais?

SIMO.

Sic res est.

DAVVS.

Vide!

Nunquam istuc ego quivi intelligere. Vah, consilium callidum!

SIMO.

560 Hoc audi. Vt hinc te introire iussi, opportune hic fit mi obviam.

DAVVS.

Hem,

Numnam periimus?

SIMO.

Narro, huic, tu quae dudum narrasti mihi,...

DAVVS.

Quidnam audiam?

SIMO.

Gnatam oro uti det, vixque id exoro.

DAVVS.

Occidi!

SIMO.

Hem, quid dixti?

DAVVS.

Optume, inquam, factum.

SIMO.

Nunc per hunc nulla est mora.

CHREMES.

Domum modo ibo; ut adparetur, dicam, atque
huc renuntio.

SIMO.

565 Nunc te oro, Dave, quoniam solus mi effecisti has
nuptias,....

DAVVS.

Ego vero solus!

SIMO.

Gnatum mihi corrigere porro enitere.

DAVVS.

Faciam hercle sedulo.

SIMO.

Potes nunc, dum animus irritatus est.

DAVVS.

Quiescas.

SIMO.

Age igitur. Ubi nunc est ipse?

DAVVS.

Mirum, ni domi.

SIMO.

Ibo ad eum atque eadem haec, tibi quae dixi, di-
cam itidem illi.

DAVVS,

Nullus sum!

570 Quid causae est, quin hinc in pistrinum recta
proficiscar via?

Nihil est preci loci relictum, tam perturbavi omnia:

Herum fefelli; in nuptias conieci herilem filium;
Feci, hodie ut fierent, insperante hoc atque in-
vito Pamphilo.

Hem astutias! quodsi quiessem, nihil evenisset
mali!

575 Set eccum video ipsum. Occidi!

Vtinam mi esset aliquid hic, quo nunc me prae-
cipitem darem!

PAMPHILVS. DAVVS.

PAMPHILVS.

Vbi illic est scelus, qui me hodie...? Perii! atque
hoc confiteor iure III. 4.

Mi obtigisse, quandoquidem tam iners, tam nulli
consili.

Servone fortunas meas me commisisse futili?

580 En pretium ob stultitiam fero; set inultum id nun-
quam a me auferet.

DAVVS.

Posthac incolumem sat scio fore me, si devito hoc
malum.

PAMPHILVS.

Nam quid ego nunc dicam patri? negabon' velle
me, modo

Qui ducere sum pollicitus? qua fiducia id facere
audeam?

Nec, quid me nunc faciam, scio.

DAVVS.

Nec, quid me; at id ago sedulo:

585 Dicam, aliquid iam inventurum, ut huic malo ali-
quam producam moram.

PAMPHILVS.

Oh!

DAVVS.

Visus sum!

P. TERENTI

PAMPHILVS.

Ehodum, bone vir, quid ais? viden',
me consiliis tuis

Misere impeditum esse?

DAVVS.

At iam expediam.

PAMPHILVS.

Expedies?

DAVVS.

Certe, Pamphile.

PAMPHILVS.

Nempe, ut modo!

DAVVS.

Imo melius, spero.

PAMPHILVS.

Oh, tibi ego ut credam, furcifer?

Tu rem impeditam et perditam restituas? hem,
quo fretus sim,

590 Qui me hodie ex tranquillissima re coniecisti in
nuptias!

Annon, futurum hoc esse, dixi?

DAVVS.

Dixti.

PAMPHILVS.

Quid meritus?

DAVVS.

Crucem.

Set paululum sine ad me redeam! iam aliquid
dispiciam.

PAMPHILVS.

Hei mihi,

Cum non habeo spatium, ut de te sumam suppli-
cium, ut volo!

Namque hoc tempus praecavere mihi me, haut te
ulcisci sinit.

CHARINVS. PAMPHILVS. DAVVS.

CHARINVS.

595 Hoccine credibile aut memorabile, IV. 1.
 Tanta vecordia innata cuiquam ut siet,
 Vt malis gaudeant, atque ab incommodis
 Alterius sua ut comparent commoda? ah! —
 Idne vero? imo id est pessimum hominum genus,
 600 De negando modo quis pudor paulum adest;
 Post, ubi tempu', promissa iam perfici,
 Tum, coacti, necessario se aperiunt:
 Et timent, et tamen res premit denega-
 re: Ibi tum eorum impudentissima oratio est:
 605 Tu quis es? quis mihi es? cur tibi meam? heus,
 mihi
 Proxumus sum egomet! — Attamen ubinam fides?
 Si roges, nil pudent.
 Hic, ubi opus est, non verentur; illi, ubi nil opus,
 ibi verentur.
 Set quid agam? adeamne ad eum, aut cum eo
 iniuriam hanc expostulem?
 610 Ingeram mala multa? — Atqui aliquis dicat: nil
 promoveris. —
 Multum molestus certe ei fuero atque animo mo-
 rem gesserero.

PAMPHILVS.

Charine, et me et te imprudens, nisi quid di re-
 spiciunt, perdidisti.

CHARINVS.

Itane imprudens? Tandem inventa est causa? —
 Solvisti fidem!

PAMPHILVS.

Qui tandem?

CHARINVS.

Etiam nunc me dictis ducere istis postulas?

PAMPHILVS.

615 Quid istuc est?

CHARINVS.

Postquam me amare dixi, complacita est tibi.
Heu me miserum, qui tuum animum ex animo
spectavi meo.

PAMPHILVS.

Falsus es.

CHARINVS.

Non sat tibi esse hoc solidum visum
est gaudium,
Nisi me lactasses amantem et falsa spe produceres.
Habeas!

PAMPHILVS.

Habeam? ah, an nescis, quantis in malis
vorser miser,
620 Quantasque hic suis consiliis mihi confecit solli-
citudines,

Meus carnufex?

CHARINVS.

Quid istuc tam mirum, de te si
exemplum capit?

PAMPHILVS.

Haut istuc dicas, si cognoris vel me vel amorem
meum.

CHARINVS.

Scio: cum patre altercasti dudum, et is nunc
propterea tibi
Succenset, nec te quivit hodie cogere, illam ut
duceres!

PAMPHILVS.

625 Imo etiam, quo tu minus scis aerumnas meas,
Haec nuptiae non adparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.

CHARINVS.

Scio: tu coactus tua voluntate es.

PAMPHILVS.

Mane:

Nondum scis.

CHARINVS.

Equidem, ducturum illanc esse te.

PAMPHILVS.

630 Cur me enicas? hoc audi; nunquam destitit
Instare, ut, me ducturum, patri dicerem;
Spadere, orare, usque adeo donec perpulit.

CHARINVS.

Quis homo istuc interturbat?

PAMPHILVS.

DAVVS.

CHARINVS.

Davos? quamobrem?

PAMPHILVS.

Nescio,
Nisi deos satis mihi scio fuisse iratos, qui auscul-
taverim.

CHARINVS.

635 Factum hoc est, Dave?

DAVVS.

Factum est.

CHARINVS.

Hem, quid ais, scelus?

At tibi di dignum factis exitium duint!

Eho dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici vellent, quidni hoc consilium darent?

DAVVS.

Deceptus sum, at non defetigatus.

PAMPHILVS.

Sciò!

DAVVS.

640 Hac non successit, alia adgrediemur via,
Nisi si id putas, quia primo processit parum,
Non posse iam ad salutem converti hoc malum.

PAMPHILVS.

Imo etiam: nam sat credo, si advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.

DAVVS.

645 Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,

Conari manibus pedibus, noctes et dies,
 Capitis periculum adire, dum prosim tibi:
 Tuum est, si quid praeter spem, mihi te igno-
 scere.

Parum succedit quod ago: at facio sedulo.

650 Vel melius tute reperi, me missum face.

PAMPHILVS.

Cupio; restitue, quem a me accepisti, locum.

DAVVS.

Faciemus.

PAMPHILVS.

At iam hoc opus est.

DAVVS.

Hem!... Set mane: concrepuit ostium.

PAMPHILVS.

Nihil ad te.

DAVVS.

Quaero....

PAMPHILVS.

Hem, nuncne demum?

DAVVS.

At iam hoc tibi inventum dabo.

MYSIS. PAMPHILVS. CHARINVS.
 DAVVS.

MYSIS.

Iam, ubiubi erit, inventum tibi curabo et mecum
 adductum IV. 2.

655 Tuum Pamphilum: modo tu, anime mi, noli te
 macerare.

PAMPHILVS.

Mysis!

MYSIS.

Quis est? — Hem, te optume mihi, Pam-
 phile, offers!

PAM-

ANDRIA.

49

PAMPHILVS.

Quid id est?

MY SIS.

Orare iussit, si se ames, hera, iam ut ad sese venias:

Videre ait te cupere.

PAMPHILVS.

Vah, perii! hoc malum integrascit!

Siccine me atque illam opera tua nunc miseros sollicitari!

660 Nam idcirco arcessor, nuptias quod mi adparari sensit.

CHARINVS.

Quis quidem quam facile potuerat quiesci, si hic quiesset!

DAVVS.

Age, si hic non insanit satis sua sponte, instiga!

MY SIS.

Atque edepol

Ea res est, proptereaque nunc misera in moerore est.

PAMPHILVS.

Mysis,

Per omnes tibi adiuro deos, nunquam eam me deserturum,

665 Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.

Hanc mi expetivi; contigit; conveniunt mores: valeant,

Qui inter nos discidium volunt! hanc, nisi mors, mi adimet nemo!

MY SIS.

Resipisco.

PAMPHILVS.

Non Apollinis magis verum atque hoc responsum est:

Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,

D

670 Quo minus hae fierent nuptiae, volo; set si id
non poterit,
Id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse
ut credat. —

Quis videor?

CHARINVS.

Miser aequae atque ego.

DAVVS.

Consilium quaero.

PAMPHILVS.

Fortis!

Scio, quid conare!

DAVVS.

Hoc ego tibi profecto effectum reddam.

PAMPHILVS.

Iam hoc opus est.

DAVVS.

Quin iam habeo.

CHARINVS.

Quid est?

DAVVS.

Huic, non tibi, habeo, ne erres

CHARINVS.

675 Sat habeo.

PAMPHILVS.

Quid facies? cedo.

DAVVS.

Dies satis sit vereor

Ad agendum, ne vacuum me nunc ad narrandum
esse credas.

Proinde hinc vos amolimini: nam mi impedimentum
estis.

PAMPHILVS.

Hanc visam ego.

DAVVS.

Quid tu? quo hinc te agis?

CHARINVS.

Verum vis dicam

DAVVS.

Narrationis initium incipit mihi!

Imo etiam

CHARINVS.

Quid me fiet?

DAVVS.

680 Eho tu impudens, non satis habes, quod tibi die-
culam addo,

Quantum huic promoveo nuptias?

CHARINVS.

Dave, attamen....

DAVVS.

Quid ergo?

CHARINVS.

Vt ducam!

DAVVS.

Ridiculum!

CHARINVS.

Huc face ad me venias, si quid poteris!

DAVVS.

Quod veniam, nil habeo.

CHARINVS.

Attamen, si quid....

DAVVS.

Age, veniam.

CHARINVS.

Si quid,

Domi ero.

DAVVS.

Tu, Mysis, dum exeo, parumper opperire hic.

MYSIS.

685 Quapropter?

DAVVS.

Ita factum est opus.

MYSIS.

Matura.

DAVVS.

Iamiam hic adero.

MYSIS.

Nilne esse proprium cuiquam! Di, vostram fidem,
Summum bonum esse herae hunc putabam Pam-
philum,

Amicum, amatorem, virum, in quovis loco
Paratum; verum ex eo nunc misera quem capit
690 Laborem! facile hic plus mali est, quam illic boni.
Set Davos exit. Mi homo, quid istuc, obsecro,
est?

Quo puerum portas?

DAVVS.

Mysis, nunc opus tua
Mihi ad hanc rem expromta malitia atque astutia.

MYSIS.

Quidnam incepturus?

DAVVS.

Accipe a me hunc ocus
695 Atque ante nostram ianuam adpone.

MYSIS.

Obsecro,
Humine?

DAVVS.

Ex ara hinc sume verbenas tibi,
Atque ei substerne.

MYSIS.

Quamobrem tute id non facis?

DAVVS.

Quin, si forte opus sit ad herum iurato mihi,
Non adposuisse, ut liquido possim.

MYSIS.

Intelligo:

700 Nova nunc in te istaec religio incessit! — Cedo!

DAVVS.

Movo ocus te, ut, quid agam, porro intelligas! —
Proh Iupiter....

MYSIS.

Quid?

DAVVS.

Sponsae pater intervenit:
Quod primum intendi, iam consilium repudio.

MYSIS.

Nescio, quid narres.

DAVVS.

Ego quoque hinc ab dextera
705 Venire me adsimulabo; tu subservias
Orationi, utcunque opus, verbis vide!

MYSIS.

Quid agas, ego nil intelligo; set si quid est,
Quod opus sit opera vobis mea, ut tu plus vides,
Manebo, ne quod vestrum remorer commodum.

CHREMES. MYSIS. DAVVS.

CHREMES.

710 Revortor, postquam, quae opus fuere ad nu-
ptias IV. 3.
Gnatae, paravi, ut iubeam arcessi. — Set quid hoc?
Puer hercle est! — Mulier, tun' adposuisti?

MYSIS.

Vbi illic est?

CHREMES.

Non mihi respondes?

MYSIS.

Nusquam est. Vae miserae mihi!
Reliquit me homo atque abiit!

DAVVS.

Di, vestram fidem,
15 Quid turbae apud forum est! quid hominum liti-
gant!
Tum annona cara est! — Quid dicam aliud,
nescio.

MYSIS.

Cur tu, obsecro, hic me solam...?

DAVVS.

Hem, quae haec est fabula? —
Eho, puer hic unde est, Mysis? quisve huc attulit?

MYSIS.

Satin' sanus, qui me id rogites?

DAVVS.

Quem ego igitur rogem,
720 Qui hic neminem alium video?

CHREMES.

Mirror, unde sit.

DAVVS.

Dicturan', quod rogo?

MYSIS.

Au!

DAVVS.

Concede ad dexteram

MYSIS.

Deliras! non tute ipse...?

DAVVS.

Verbum unum mihi
Praeterea quam quod te rogo faxis, cave.

MYSIS.

Male dicis?

DAVVS.

Vnde est? — Clare!

MYSIS.

A nobis.

DAVVS.

Ha ha he!

725 Mirum vero, impudenter mulier si facit
Meretrix?

CHREMES.

Ab Andria haec est, quantum intelligis

DAVVS.

Adeon' videmur vobis esse idonei,
In quibus sic inludatis?

CHREMES.

Veni tempore.

DAVVS.

Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua! —
730 Mane! cave quoquam ex istoc excessis loco! —

MYSIS.

Di te eradicent, ita me miseram territas!

DAVVS.

Tibi dico ego, annon?

MYSIS.

Quid vis?

DAVVS.

At etiam rogas?

Cedo, cuium puerum hic adposuisti? dic mihi.

MYSIS.

Tu nescis?

DAVVS.

Mitte id, quod scio; dic, quod rogo.

MYSIS.

735 Vostri....

DAVVS.

Cuius nostri?

MYSIS.

Pamphili.

CHREMES.

Hem!

DAVVS.

Quid? Pamphili?

MYSIS.

Eho, annon est?

CHREMES.

Recte has fugi semper nuptias!

DAVVS.

O animadvertendum facinus!

MYSIS.

Quid? quid clamitas?

DAVVS.

Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?

MYSIS.

O hominem audacem!

DAVVS.

Verum: vidi Cantharam

740 Suffarcinatam!

MYSIS.

Dīs pol habeo gratiam,

Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberae.

DAVVS.

Nae illa illum haut novit, cuius causa haec incipit.

Chremes, si positum puerum ante aedes viderit,

Suam gnata non dabit? — Tanto hercle magis
dabit.

CHREMES.

745 Non hercle faciet!

DAVVS.

Nunc adeo, ut tu sis sciens,

Nisi puerum tollis, iam ego hunc in mediam viam

Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.

MYSIS.

Tu pol homo non es sobrius.

DAVVS.

Fallacia

Alia aliam trudit: iam susurrari audio,

750 Civem Atticam esse hanc.

CHREMES.

Hem!

DAVVS.

Coactus legibus

Eam uxorem ducet!

MYSIS.

Eho, obsecro, annon civis est?

CHREMES.

Iocularium in malum insciens pene incidi!

DAVVS.

Quis hic loquitur? — O Chreme, per tempus ad-
venis.

Ausculta.

CHREMES.

Audi vi iam omnia.

DAVVS.

Anne haec tu omnia....

CHREMES.

755 Audivi, inquam, a principio.

DAVVS.

Audistin', obsecro? Hem
Scelera! Hanc iam oportet in cruciatum hinc ab-
ripi. —

Hic ille est! non te credas Davom ludere!

MYSIS.

Me miseram! nil pol falsi dixi, mi senex.

CHREMES.

Novi omnem rem. Est Simo intus?

DAVVS.

Est.

MYSIS.

Ne me attigas,

760 Scelestes! Si pol Glycerio non omnia haec....

DAVVS.

Eho, inepta, nescis, quid sit actum?

MYSIS.

Quid sciam?

DAVVS.

Hic socer est; alio pacto haud poterat fieri,
Vt sciret haec, quae volumus.

MYSIS.

Praediceres.

DAVVS.

Paulum interesse censes, ex animo omnia,
765 Natura uti fert, facias, an de industria?

CRITO. MYSIS. DAVVS.

CRITO.

In hac habitasse platea dictum est Chrysidem, IV.4.
Quae inhoneste parere se hic optavit divitias

Potius quam in patria honeste pauper viveret.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
770 Set, quos perconter, video. Salvete!

MYSIS.

Obsecro,

Quem video? estne hic re consobrinus Chrysidis?
Is est!

CRITO.

O Mysis, salve!

MYSIS.

Salvos sis, Crito!

CRITO.

Itan' Chrysis? — Hem!

MYSIS.

Nos quidem pol miseras perdidit.

CRITO.

Quid vos? quo pacto hic? Satine recte?

MYSIS.

Nosne? sic!

775 Vt quimus, aiunt, quando, ut volumus, non licet.

CRITO.

Quid Glycerium? Iam hic suos parentes repperit?

MYSIS.

Vtinam!

CRITO.

Ah! nondum etiam? haut auspicato huc
me adpuli;

Nam pol si id scissem, nunquam huc tetulissem
pedem:

Haec semper esse dicta est atque habita est soror;
780 Illius quae fuerunt, possidet; nunc me, hospitem,
Lites sequi, quam id mihi sit facile atque utile,
Aliorum exempla commonent; simul arbitror,
Iam esse aliquem amicum et defensorem ei: nam
fere

Grandiuscula iam profecta est illinc; clamitent,
785 Me sycophantam hereditatem persequi,
Mendicum; tum ipsam despoliare non lubet.

MYSIS.

O optume hospes! pol, Crito, antiquom obtines!

CRITO.

Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam.

MYSIS.

Maxume.

DAVVS,

Sequar hos: nolo hoc in tempore me videat senex.

 CHREMES. SIMO.

CHREMES.

790 Satis iam, satis, Simo, spectata erga te amicitia
est mea; V. I.

Satis periculi incepti adire: orandi iam finem face:
Tibi dum obsequier studeo, pene inlusi vitam
filiae.

SIMO.

Imo enim nunc quam maxume abs te postulo at-
que oro, Chreme,
Vt beneficium, verbis initum dudum, re nunc
comprobes.

CHREMES.

795 Vide, quam iniquos sis prae studio! dum id effi-
cias, quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque, quid me ores,
cogitas:

Nam si cogites, remittas iam me onerare iniuriis.

SIMO.

Quibus?

CHREMES.

At rogitas? perpulisti me, ut homini ado-
lescentulo

800 In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in seditionem atque incertas nu-
ptias,

Eius labore atque eius dolore gnato ut medicarer
tuo;

Impetrasti inceptum, res dum tetulit; nunc non
fert: feras.

Civem hinc illam esse aiunt; natus puer est: nos
missos face.

SIMO.

Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas
credere,

805 Quibus id maxime utile est, illum esse quam de-
terrumum.

Nuptiarum gratia haec sunt ficta atque incepta
omnia;

Vbi ea causa, quamobrem haec faciunt, erit adempta
iis, desinent.

CHREMES.

Erras: cum Davo egomet vidi iurgantem ancillam.

SIMO.

Scio.

CHREMES.

Ac

Vero vultu, cum, ibi me adesse, neuter tum prae-
senserat.

SIMO.

810 Credo; et id facturas, Davos dudum praedixit
mihi, et

Nescio, qui id tibi sum oblitus hodie, ut volui,
dicere.

DAVVS. CHREMES. SIMO. DROMO.

DAVVS.

Animo nunc iam otioso esse impero.... V. 2.

CHREMES.

Hem Davom tibi!

SIMO.

Vnde egreditur?

DAVVS.

Meo praesidio atque hospitis.

SIMO.

Quid illud mali?

DAVVS.

Commodiorem ego hominem, adventum, tempus
non vidi.

SIMO.

Scelus

815 Quemnam hic laudat?

DAVVS.

Omnis res est iam in vado.

SIMO.

Cesso adloqui?

DAVVS.

Herus est; quid agam?

SIMO.

O salve, bone vir.

DAVVS.

Hem Simo! o noster Chreme!

Omnia adparata iam sunt intus.

SIMO.

Curasti probe!

DAVVS.

Vbi voles, arcesse.

SIMO.

Bene sane: id enimvero hinc nunc abest.

Etiam tu hoc responde: quid istic tibi negoti est?

DAVVS.

Mihin'?

SIMO.

Ita.

DAVVS.

820 Mihin'?

SIMO.

Tibi ergo.

DAVVS.

Modo ego introivi....

SIMO.

Quasi ego, quam dudum, rogem?

DAVVS.

Cum tuo gnato una.

SIMO.

Anne est intus Pamphilus? Crucior miser!
Eho, non tu dixti esse inter eos inimicitias, car-
nufex?

DAVVS.

Sunt.

SIMO.

Cur igitur hic est?

CHREMES.

Quid illum censes? cum illa litigat.

DAVVS.

Imo vero indignum, o here, iam facinus faxo ex
me audies:

825 Nescio qui senex modo venit, illum, confidens,
catus;

Faciem cum videas, videtur esse quantivis preti;
Tristis severitas inest in voltu atque in verbis fides.

SIMO.

Quidnam adportas?

DAVVS.

Nil quidem, nisi quod eum audivi dicere....

SIMO.

Quid ait tandem?

DAVVS.

Glycerium esse civem scire se Atticam.

SIMO.

Hem

830 Dromo! Dromo!

DAVVS.

Quid est?

SIMO.

Dromo!

DAVVS.

Audi!

SIMO.

Verbum si addideris.... Dromo!

DAVVS.

Audi, obsecro!

DROMO.

Quid vis?

SIMO.

Sublimem hunc intro rape, quantum potes!

DROMO.

Quem?

SIMO.

Davom.

DAVVS.

Quamobrem?

SIMO.

Quia lubet. — Rape, inquam!

DAVVS.

Quid feci?

SIMO.

Rape!

DAVVS.

Si quidquam invenies me mentitum, occidito.

SIMO.

Nihil audio.

Ego iam te commotum reddam.

DAVVS.

Tamenetsi hoc verum est?

SIMO.

Tamen. —

835. Cura adservandum vinctum, atque (audin?) quadrupedem constringito!

Age, nunc iam ego pol hodie, si vivo, tibi
Herum quid sit pericli ostendam fallere
Et patrem illi!

CHREMES.

Ah ne saevi tantopere.

SIMO.

O Chreme,

Pietatem gnati nonne te miseret mei?

840 Tantum laborem ob talem capere filium!

Age, Pamphile! exi, Pamphile! ecquid te pudet?

PAMPHILVS. SIMO. CHREMES.

PAMPHILVS.

Quis me volt? — Perii! pater est.

V. 3.

SIMO.

Quid ais, omnium...?

CHREMES.

Ah,

Rem potius ipsam dic, ac mitte male loqui.

SIMO.

Quasi quidquam in hunc iam gravius dici possiet.

845 Ain' tandem? civis Glycerium est?

PAMPHILVS.

Ita praedicant.

SIMO.

Ita praedicant? O ingentem confidentiam!

Num cogitat, quid dicat? num facti piget?

Num color enim pudoris signum usquam indicat?

Adeo impudenti esse animo, ut praeter civium

850 Morem atque legem et sui voluntatem patris

Tamen hanc habere studeat cum summo probro?

PAMPHILVS.

Me miserum!

SIMO.

Hem, modone id demum sensi, Pamphile?

Olim istuc, olim, cum ita animum inducti tuum,

Quod cuperes aliquo pacto efficiendum tibi,

855 Eodem die istuc verbum vere in te accidit!

Set quid ego me autem excrucio? cur me macero?

Cur meam senectutem huius sollicito amentia?

An,

An, pro huius peccatis ego supplicium ut suffe-
ram?

Imo habeat, valeat, vivat cum illa!

PAMPHILVS.

Mi pater...

SIMO.

860 Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris!
Domus, uxor, liberi inventi, invito patre;
Adducti, qui illam civem hinc dicant: viceris!

PAMPHILVS.

Pater, licetne pauca?

SIMO.

Quid dices mihi?

CHREMES.

At

Tandem, Simo, audi.

SIMO.

Egon' audiam? quid ego audiam,

165 Chreme?

CHREMES.

Attamen dicat sine.

SIMO.

Age, dicat: sino.

PAMPHILVS.

Ego, me amare hanc, fateor; si id peccare est,
fateor id quoque.

Tibi, pater, me dedo: quidvis oneris impone! im-
pera!

Vis, me uxorem ducere? hanc vis mittere? ut
potero, feram.

Hoc modo te obsecro, ut ne credas, a me adlega-
tum hunc senem.

) Sine me expurgem atque illum huc coram addu-
cam!

SIMO.

Adducas?

PAMPHILVS.

Sine, pater!

E

P. TERENTI

CHREMES.

Aequom postulat: da veniam.

PAMPHILVS.

Sine te hoc exorem!

SIMO.

Sino.

Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar,
Chreme.

CHREMES.

Pro peccato magno paulum supplici est satis patri.

CRITO. CHREMES. SIMO.
PAMPHILVS.

CRITO.

Mitte orare: una harum quaevis causa me, ut fa-
ciam, monet, V. 4.

875 Vel tu, vel, quod verum est, vel, quod ipsi cupio
Glycerio.

CHREMES.

Andrium ego Critonem video? — Is certe est.

CRITO.

Salvos sis, Chreme.

CHREMES.

Quid tu Athenas insolens?

CRITO.

Evenit. Set hiccine est Simo?

CHREMES.

Hic.

CRITO.

Simo, men' quaeris?

SIMO.

Eho, tu Glycerium esse hinc civem ais?

CRITO.

Tu negas?

SIMO.

Itane huc paratus advenis?

CRITO.

Qua re?

SIMO.

Rogas?

880 Tune impune haec facias? tune hic homines ado-
lescentulos,
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem in-
licis,
Sollicitando et pollicitando eorum animos lactas...?

CRITO.

Sanun' es?

SIMO.

Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

PAMPHILVS.

Perii! metuo, ut substet hospes.

CHREMES.

Si, Simo, hunc noris satis,

885 Non ita arbitrere: bonus est hic vir.

SIMO.

Hic vir sit bonus?

Itane adtemperate evenit, hodie in ipsis nuptiis
Vt veniret, antehac nunquam? est vero huic cre-
dendum, Chreme?

PAMPHILVS.

Patrem ni metuam, habeo, pro illa re illum quod
moneam probe.

SIMO.

Sycophanta!

CRITO.

Hem!

CHREMES.

Sic, Crito, est hic: mitte.

CRITO.

Videat, qui siet!

890 Mihi si perget, quae volt, dicere, ea, quae non
volt, audiet. —

Ego istaec moveo aut curo? non tu tua, malum,
animo aequo feres?

Nam ego quae dico, vera an falsa audieris, iam
sciri potest.

Atticus quidam olim, navi fracta, ad Andrum eie-
ctus est,

Et istaec una parva virgo. Tum ille egens forte
adplicat

895 Chrysidis se ad patrem primo.

SIMO.

Fabulam inceptat!

CHREMES.

Sine.

CRITO.

Itane vero obturbat?

CHREMES.

Perge tu.

CRITO.

Is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit; ibi ego audivi ex illo, civem
esse Atticum.

Is ibi mortuus est.

CHREMES.

Eius nomen?

CRITO.

Nomen? tam cito. Phani —

CHREMES.

Hem,

Perii!

CRITO.

Verum hercle opinor fuisse Phaniam. Hoc
certo scio,

900 Rhamnusium se aiebat esse.

CHREMES.

O Iupiter!

CRITO.

Eadem haec, Chreme,
Multi alii in Andro audivere.

ANDRIA.

69

CHREMES.

Vtinam id sit, quod spero! Eho, dic mihi,
Quid eam tum esse aibat? suamne?

CRITO.

Non.

CHREMES.

Cuiam igitur?

CRITO.

Fratris filiam.

CHREMES.

Certe mea est!

PAMPHILVS.

Quid ais?

SIMO.

Quid tu autem?

PAMPHILVS.

Ehem, arrige aures, Pamphile!

SIMO.

Qui credis?

CHREMES.

Phania ille frater meus fuit.

SIMO.

Noram et scio.

CHREMES.

Is

95 Hinc, bellum fugiens meque in Asiam persequens,
proficiscitur;

Tum veritus hic relinquere eam est. Postilla nunc
primum audio,

Quid illo sit factum.

PAMPHILVS.

Vix sum apud me: ita animus commotus metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino,
bono!

SIMO.

Nae tuam multimodis inveniri eam gaudeo.

CHREMES.

Credo.

P. TERENCE

PAMPHILVS.

Pater,....

CHREMES.

910 At mi unus etiam scrupulus restat, qui me male
habet.

PAMPHILVS.

Dignus es

Cum tua religione, odium...! Nodum in scirpo
quaeris.

CRITO.

Quid istuc est?

CHREMES.

Nomen non convenit.

CRITO.

Fuit hercle huic aliud parvae.

CHREMES.

Quod, Crito?

Numquid meministi?

CRITO.

Id quaero.

PAMPHILVS.

Egone huius memoriam patiar meae
Voluptati obstare, cum egomet possim in hac re
medicari mihi?

915 Non patiar. Heus, Chreme, quod quaeris, Pasi-
bula....

CRITO.

Ipsa est.

CHREMES.

Ea est.

PAMPHILVS.

Ex ipsa audivi milies.

SIMO.

Omnes nos gaudere hoc, Chreme
Te credo credere.

CHREMES.

Ita me di ament, credo.

ANDRIA.

71

PAMPHILVS.

Quid restat, pater?

SIMO.

Iamdudum res reduxit me ipsa in gratiam.

PAMPHILVS.

O lepidum patrem! —

De uxore, ita ut possedi, nil mutat Chremes?

CHREMES.

Causa optuma est,

920 Nisi si quid pater ait aliud.

SIMO.

Nempe id scilicet.

CHREMES.

Dos, Pamphile, est

Decem talenta.

PAMPHILVS.

Accipio.

CHREMES.

Propero ad filiam. Eho mecum, Crito:

Nam illam me credo haut nosse.

SIMO.

Cur non illam huc transferri iubes?

PAMPHILVS.

Recte admones; Davo istuc dedam iam negoti.

SIMO.

Non potest.

PAMPHILVS.

Qui?

SIMO.

Quia habet aliud magis ex sese et maius.

PAMPHILVS.

Quidnam?

SIMO.

Vinctus est.

PAMPHILVS.

925 Pater, non recte vinctus.

SIMO.

At ita iussi.

P. TERENCE

PAMPHILVS.

Iube solvi, obsecro!

SIMO.

Age fiat.

PAMPHILVS.

At mature.

SIMO.

Eo intro.

PAMPHILVS.

O faustum et felicem diem!

CHARINVS. PAMPHILVS.

CHARINVS.

Proviso, quid agat Pamphilus; atque eccum. V. 5.

PAMPHILVS.

Aliquis forsā me putet

Non deputare hoc verum; at mihi nunc sic esse

hoc verum liquet:

Deorum vitam propterea ego sempiternam esse
arbitror,930 Voluptates eorum propriae quod sunt: nam mi
immortalitasEst parta, si nulla aegritudo huic gaudio inter-
cesserit.Set quem ego mihi potissimum optem, cui nunc
haec narrem, dari?

CHARINVS.

Quid illud gaudi est?

PAMPHILVS.

Davom video. Nemo est, quem malim, omnium:
Nam hunc scio mea solide solum gavisurum gau-
dia.

DAVVS. PAMPHILVS. CHARINVS.

DAVVS.

955 Pamphilus ubinam est?

V. 6.

PAMPHILVS.

Hic est, Dave.

DAVVS.

Quis homo est?

PAMPHILVS.

Ego sum Pamphilus.

Nescis, quid mi obtigerit?

DAVVS.

Certe non;...

PAMPHILVS.

Non?

DAVVS.

Set quid mihi, scio.

PAMPHILVS.

Et quidem ego.

DAVVS.

More hominum evenit, ut, quod
sim ego nactus mali,Prius rescisceres tu, quam ego, tibi quod evenit
boni.

PAMPHILVS.

Glycerium mea suas parentes reperit!

DAVVS.

O factum bene!

CHARINVS.

Hem!

PAMPHILVS.

940 Pater amicus summus nobis...

DAVVS.

Quis?

PAMPHILVS.

Chremes.

DAVVS.

Narras probe.

TERENTI ANDRIA.

PAMPHILVS.

Nec mora ulla est, quin iam uxorem ducam.

CHARINVS.

Num ille somniat

Ea, quae vigilans voluit?

PAMPHILVS.

Tum de puero, Dave....

DAVVS.

Ah desine!

Solus es, quem diligunt di!

CHARINVS.

Salvos sum, si haec vera sunt.

Conloquar.

PAMPHILVS.

Quis homo est? Charine, in tempore
ipso mi advenis.

CHARINVS.

945 Bene factum!

PAMPHILVS.

Audisti?

CHARINVS.

Omnia. Age, me in tuis secundis respice.

Tuus est nunc Chremes: facturum, quae voles,
scio omnia.

PAMPHILVS.

Memini; atque adeo longum est, nos illum ex-
pectare, dum exeat:

Sequere hac me, intus apud Glycerium nunc est.

Tu, Dave, abi domum:

Propere arcesse, hinc qui auferant eam! Quid
stas? quid cessas?

DAVVS.

Eo. —

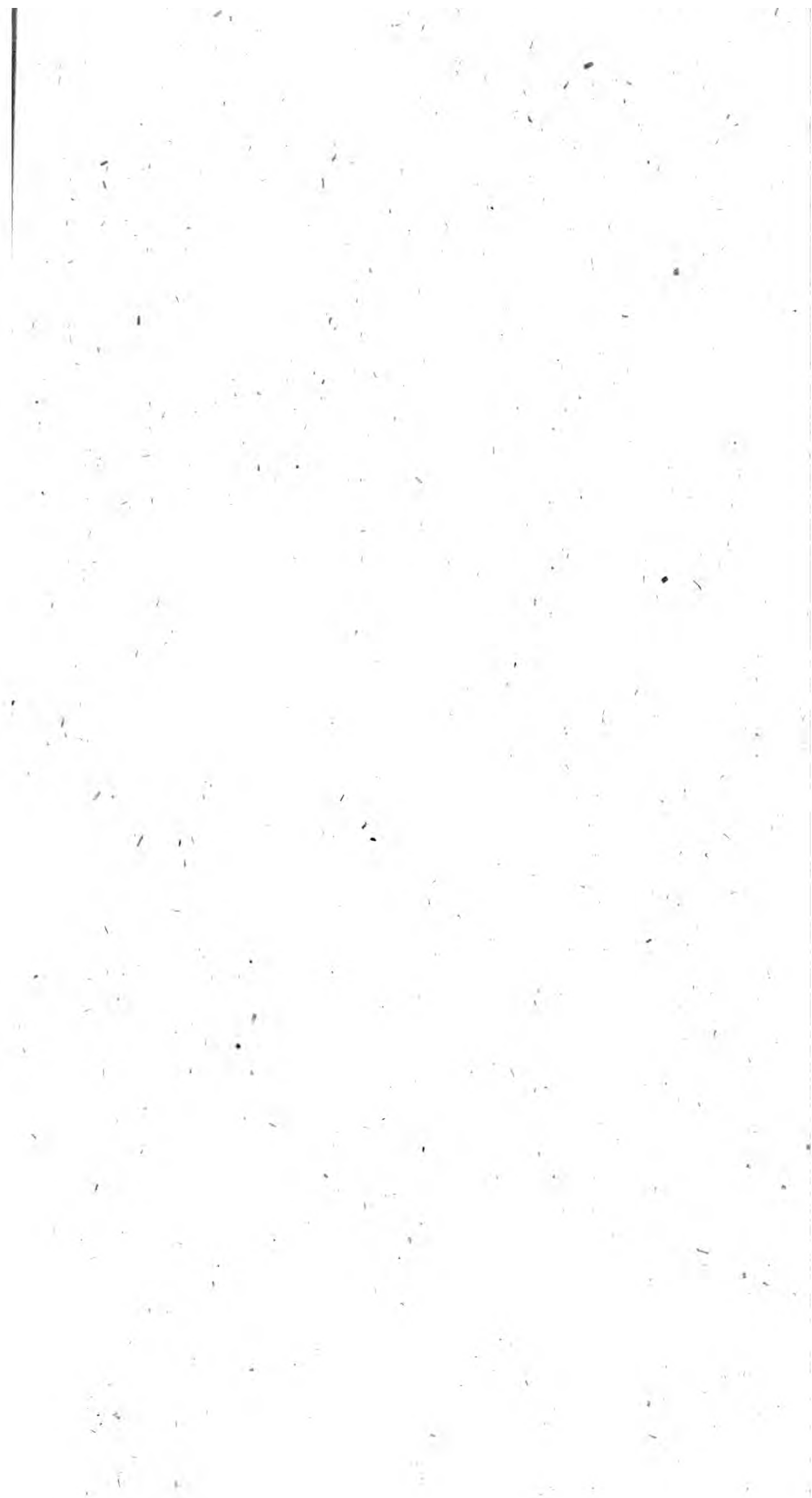
950 Ne expectetis, dum exeant hinc: intus despondebitur,
Intus transigetur, si quid est quod restet.

CANTOR.

Plaudite.

E V N V C H V S.

C. SVLPITIL APOLLINARIS, PERIOCHA
IN EVNVCHVM.

Sororem falso dicitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Illique donat. Cīvis erat haec Attica.
Eidem eunuchum, quem emerat, tradi iubet
Alius amator, Phaedria, ac rus ipse abit,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phaedriae puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Eunuchi ornatum induitur: suadet Parmeno;
Intrōivit, vitiat virginem. Sed Atticus
Civis repertus frater eius collocat
Vitiatam ephebo. Phaedriam exorat Thraso.

P. T E R E N T I
E V N V C H V S.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS L. POSTV-
MIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA
AEDILIBVS CVRVLIBVS. EGERE L. AM-
BIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAE-
NESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS
CLAVDI TIBIIS DVABVS DEXTRIS.
GRAECA MENANDRV. ACTA II. M. VA-
LERIO, C. FANNIO, COSS. PRETIVM
MERVIT OCTO M. NVMVM.

DRAMATIS PERSONAE.

PHAEDRIA.
PARMENO.
THAIS.
GNATHO.
CHAEREA.
THRASO.
PYTHIAS.
CHREMES.
ANTIPHO.
DORIAS.
DORVS.
SANGA.
SOPHRONA.
LACHES.

P R O L O G V S.

Si quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quam plurimis, et minime multos laedere,
In his poëta hic nomen profitetur suum;
Tamen si quis est, qui in se dictum inclementius
5 Existimarit esse, sic existimet:
Responsum, non dictum, esse: quia laesit prior.
Qui bene vertundo et eadem scribundo male, ex
Graecis bonis Latinas fecit non bonas:
Item ut Menandri Phasma nuper perdidit;
10 Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Prius, unde petitur, aurum quare sit suum,
Quam illunc, qui petit, unde is sit thesaurus sibi,
aut
Vnde in monumentum patrium pervenerit.
Dehinc, ne frustretur ipse se, aut sic cogitet:
15 Defunctus iam sum: nihil est quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, et desinat lacescere:
Habeo alia multa, nunc quae condonabitur,
Quae proferentur post, si perget laedere
Ita, ut facere instituit. Quam nunc acturi sumus,
20 Menandri Eunuchum postquam Aediles emerunt
Magistratus, cum ibi adesset, cum cecepta est agi,
Perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia,
Exclamat, furem, non poëtam, fabulam
Dedissee, et nil dedisse verborum tamen:
25 Colacem esse Naevi aut Plauti veterem fabulam:
Parasiti personam inde ablatam et militis.

- Si peccatum est id, peccatum imprudentia est
 Poëtae, non quo furtum facere studuerit.
 Id ita esse, vos iam iudicare poteritis.
- 30 Colax Menandri est; in ea est parasitus Colax,
 Et miles gloriosus; eas se hic non negat
 Personas transtulisse in Eunuchum suam
 Ex Graeca, set eas fabulas factas prius
 Latinas scisse sese, id vero pernegat.
- 35 Quodsi personis iisdem uti aliis non licet,
 Qui mage licet currentem servom scribere,
 Bonas matronas facere, meretrices malas,
 Puerum supponi, falli per servom senem,
 Amare, odisse, suspicari? denique
- 40 Nullum est iam dictum, quod non dictum sit prius.
 Quare aequom est, vos cognoscere, atque igno-
 scere,
 Quae veteres factitarunt, si faciunt novi.
 Date operam et cum silentio animum attendite,
 Vt pernoscatis, quid sibi Eunuchus velit.

PHAEDRIA. PARMENO.

PHAEDRIA.

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem, I. I.
 Cum arcessor ultro? an potius ita me comparem,
 Non perpeti meretricum contumelias?
 Exclisit; revocat; redeam? — non, si me obse-
 cret!

PARMENO.

5 Siquidem hercle possis, nil prius, nil fortius;
 Verum si incipies neque pertendes naviter,
 Atque, ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
 Infecta pace ultro ad eam venies, indicans,
 Te amare et ferre non posse: actum est; ilicet;
 10 Peristi; eludet, ubi te victum senserit.

Proin

Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam hoc
cogita,

Here: quae res in se neque consilium neque mo-
dum

Habet ullum, eam consilio regere non potes.

In amore haec omnia insunt vitia, iniuriae,

15 Suspiciones, inimicitiae, induciae,

Bellum, pax rursum; incerta haec si tu postules

Ratione certa facere, nihilo plus agas,

Quam si des operam, ut cum ratione insanias.

Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:

20 Egone illam? quae illum? quae me? quae non?
sine modo!

Mori me malim! sentiet, qui vir siem!

Haec verba, mehercule, una falsa lacrimula,

Quam, oculos terendo, misera vix expresserit,

Restinguet, et te ultro accusabit, et ei dabis

25 Ultro supplicium.

PHAEDRIA.

O indignum facinus! nunc ego et

Illanc scelestam et miserum me esse sentio!

Et taedet, et amore ardeo! prudens, sciens,

Vivos vidensque pereo, nec, quid agam, scio!

PARMENO.

Quid agas, nisi ut te redimas captum quam queas

30 Minumo; si nequeas paululo, at quanti queas;

Et ne te adffictes....

PHAEDRIA.

Itane suades?

PARMENO.

Si sapis,

Neque, praeterquam quas ipse amor molestias

Habet, addas, illas, quas habet, recte feras?

Set ecca ipsa egreditur nostri fundi calamitas:

35 Nam nos quod capere oportet, haec intercipit.

THAIS. PHAEDRIA. PARMENO.

THAIS.

Miseram me! vereor, ne illud gravius Phaedria I. 2.
Tulerit, neve aliorum atque ego feci acceperit,
Quod heri intromissus non est.

PHAEDRIA.

Totus, Parmeno,
Tremo horreoque, postquam adspexi hanc.

PARMENO.

Bono animo es:

40 Accede ad ignem hunc: iam calesces plus satis.

THAIS.

Quis hic loquitur? Ehem, tun' hic eras, mi Phae-
dria?

Quid hic stabas? cur non recta introibas?

PARMENO.

Ceterum

De exclusione verbum nullum!

THAIS.

Quid taces?

PHAEDRIA.

Sane quia vero hae mihi patent semper fores,
45 Aut quia sum apud te primus!

THAIS.

Missa istaec face.

PHAEDRIA.

Quid missa? — O Thais, Thais, utinam esset
mihi

Pars aequa amoris tecum ac pariter fieret,
Aut tibi hoc uti doleret itidem ut mihi dolet,
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem!

THAIS.

50 Ne crucia nimium te, obsecro, mi Phaedria!
Non pol, quo quenquam plus amem aut plus di-
ligam,
Eo feci, set ita erat res: faciundum fuit.

PARMENO.

Credo: ut fit, misera prae amore exclusi hunc
foras!

THAIS.

Siccine ais, Parmeno? Age. Set huc qua gratia
55 Te arcessi iussi, ausculta.

PHAEDRIA.

Fiat.

THAIS.

Dic mihi

Hoc primum: potin' est hic tacere?

PARMENO.

Egone? — optume;

Verum heus tu: lege tibi hac meam adstringo
fidem:

Quae vera audivi, taceo et contineo optume;
Sin falsum aut vanum aut fictum, continuo pa-
lum est:

60 Rimarum plenus sum, hac atque illac perpluo:
Proin tu, si vis taceri, vera dicito.

THAIS.

Samia mihi mater fuit. Ea habitabat Rhodi.

PARMENO.

Potest taceri hoc.

THAIS.

Ibi tum matri parvolam

Puellam dono quidam mercator dedit,

65 Ex Attica hinc abreptam.

PHAEDRIA.

Civemne?

THAIS.

Arbitror;

Certum non scimus: matris nomen et patris
Dicebat ipsa, patriam et signa cetera
Neque scibat neque per aetatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat: e praedonibus,

70 Vnde enterat, se audisse, abreptam e Sunio.

Mater ubi accepit, studio coepit omnia

Docere, educere, ita uti si esset filia;
Sororem plerique esse credebant meam.

Ego cum illo, quicum tum uno rem habebam, ho-
spite,
75 Abii huc, qui mihi reliquit haec, quae habeo,
omnia.

PARMENO.

Vtrumque hoc falsum est: effluet.

THAIS.

Qui istuc?

PARMENO.

Rogas?

Neque tu uno eras contenta, neque is solus dedit:
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad
te attulit.

THAIS.

Ita est; set sine me pervenire, quo volo.

80 Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam est profectus. Te interea loci
Cognovi. Tute scis, postilla quam intumum
Habeam te, et mea consilia ut tibi credam omnia

PHAEDRIA.

Num hoc quidem tacebit Parmeno?

PARMENO.

Oh, dubiumne id est

THAIS.

85 Hoc agite, amabo. Mater mea illic mortua est
Nuper. Ei frater aliquantum ad rem est avidior
Is ubi hanc honesta virginem forma videt,
Et fidibus scire, pretium sperans, illico
Producit, vendit. Forte fortuna adfuit

90 Hic meus amicus; emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum ignarusque omnium:
Is venit. Postquam sensit, me tecum quoque
Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo;
Ait, si fidem habeat, se iri praepositum tibi

95 Apud me, ac non id metuat, ne, ubi acceperim,
Sese relinquam, velle se mi illanc dare;

Verum id vereri. Set, ego quantum suspicor,
Ad virginem animum adiecit.

PHAEDRIA.

Etiarne amplius?

THAIS.

Nil: nam quaesivi. Nunc ego eam, mi Phaedria,
100 Multae sunt causae quamobrem cupio abducere:
Primum, quod dicta soror est; praeterea, ut suis
Restituam ac reddam: sola sum; habeo hic ne-
minem

Neque amicum neque cognatum; quamobrem,
Phaedria,

Cupio aliquos parere amicos beneficio meo.

105 Id, amabo, adiuta me quo fiat facilius:
Sine illunc priores partes hosce aliquot dies
Apud me habere. — Nil respondes? —

PHAEDRIA.

Pessuma,

Ego quidquam cum istis factis tibi respondeam?

PARMENO.

Eu, noster, laudo! tandem perdoluit! vir es!

PHAEDRIA.

110 At ego nescibam, quorsum tu ires: „parvola
„Hinc est abrepta; eduxit mater pro sua;
„Soror dicta est; cupio abducere, ut reddam suis.”
Nempe omnia haec nunc verba huc redeunt deni-
que:

Excludor ego, ille recipitur. Qua gratia,
115 Nisi si illum plus amas, et nunc istam times,
Quae advecta est, ne illum, talem, praeripiat tibi?

THAIS.

Ego idne?

PHAEDRIA.

Quid te ergo aliud sollicitat? cedo.

Num solus ille dona dat? num tibi meam
Benignitatem sensisti intercluder?

120 Nonne, ubi mihi dixti, cupere te ex Aethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus

Quaesivi? Porro eunuchum dixi velle te,
 Solae quia his reginae utuntur: repperi;
 Heri minas viginti pro ambobus dedi;
 125 Contemptus abs te, tamen haec habui in memoria.
 Ob haec facta abs te spernor!

THAIS.

Quid istic, Phaedria?
 Quanquam illam cupio abducere atque hac re ar-
 bitror
 Id fieri posse maxume, verumtamen,
 Potius quam te habeam inimicum, faciam, ut ius-
 seris.

PHAEDRIA.

130 Vtinam istuc verbum ex animo ac vere diceres:
 „Potius quam te habeam inimicum!” si istuc cre-
 derem
 Sincere dici, quidvis possem perpeti.

PARMENO,

Labascit, victust uno verbo, quam cito!

THAIS.

Ego non ex animo misera dico? — quam ioco
 135 Rem voluisti a me tandem, quin perfeceris?
 Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
 Saltem ut concedas solum.

PHAEDRIA.

Siquidem biduum;
 Verum ne fiant isti viginti dies!

THAIS.

Profecto non plus biduum aut....

PHAEDRIA.

Aut? nil moror

THAIS.

140 Non fiet; sine modo hoc te exorem!

PHAEDRIA.

Scilicet

Faciendum est, quod vis.

THAIS.

Merito te amo.

PHAEDRIA.

Bene facis.

Rus ibo; illi hoc me macerabo biduum!
Ita facere certum est! mos gerundus Thaidi!
Tu deducantur huc fac illi!

PARMENO.

Maxime.

PHAEDRIA.

145 In hoc biduum, Thais, vale!

THAIS.

At, mi Phaedria,

Et tu! numquid vis aliud?

PHAEDRIA.

Egone quid velim?

Cum milite isto praesens absens ut sies,
Dies noctesque me ames, me desideres,
Me somnies, me exspectes, de me cogites,
150 Me speres, me te oblectes, mecum tota sis,
Mea fac sis postremo omnis, quando ego sum
tuus!

THAIS.

Me miseram! forsan parvam mi habeat hic fidem,
Atque aliarum ex ingeniis nunc me iudicet.
Ego pol, quae mihi sum conseia, hoc certo scio,
155 Neque me finxisse falsi quidquam, neque meo
Cordi esse quenquam cariorem hoc Phaedria;
Et quidquid huius feci, causa virginis
Feci: nam me eius fratrem spero propemodum
Iam repperisse, adolescentem adeo nobilem, et
160 Is se hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intro atque expectabo, dum venit.

 PHAEDRIA. PARMENO.

PHAEDRIA.

Fac, ita ut iussi, deducantur isti.

P. TERENTI

PARMENO.

Faciam.

PHAEDRIA.

At diligenter. II. I.

PARMENO.

Fiet.

PHAEDRIA.

At mature.

PARMENO.

Fiet.

PHAEDRIA.

Satin' hoc mandatum?

PARMENO.

Ah, rogitare!

Vtinam tam aliquid invenire facile possis, quam
hoc peribit!

PHAEDRIA.

165 Ego quoque una pereo, quod mi est carius, ne
istuc tam iniquo

Patiare animo.

PARMENO.

Minime. Quin effectum dabo. Sed
numquid me aliud?

PHAEDRIA.

Munus nostrum ornato verbis, quam pöte, et istum
pellito ab ea!

PARMENO.

Memini, tametsi nullus moneas.

PHAEDRIA.

Ego rus ibo atque ibi manebo.

PARMENO.

Censeo.

PHAEDRIA.

Set heus tu!

PARMENO.

Quid vis?

PHAEDRIA.

Censen', posse me obfirmare et

170 Perpeti, ne redeam interea?

PARMENO.

Tene? non hercle arbitror:

Nam aut iam revertere, aut mox noctu te adiget
horsum insomnia.

PHAEDRIA.

Opus faciam, ut defetiger usque, ingratiis ut dormiam.

PARMENO.

Vigilabis lassus; hoc plus facies.

PHAEDRIA.

Ah, nil dicis, Parmeno:

Eiiciunda hercle haec est mollities animi! nimis
me indulgeo.

175 Tandem ne ego illa caream, si sit opus, vel totum triduum?

PARMENO.

Hui,

Vniversum triduum? vide, quid agas.

PHAEDRIA.

Stat sententia.

PARMENO.

Di boni, quid hoc morbi est? adeon' homines
immutarier

Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc
nemo fuit

Minus ineptus, magis severus, quisquam, nec magis
ge continens.

180 Set quis hic est, qui huc pergit? — Attat! hic
quidem est parasitus Gnatho

Militis; ducit secum una virginem dono huic. —
Papae,

Facie honesta! mirum, ni ego me turpiter hodie
hic dabo

Cum meo decrepito eunucho; haec superat ipsam
Thaidem.

GNATHO. PARMENO.

GNATHO.

Di immortales, homini homo quid praestat stulto
intelligens! II. 2.

185 Conveni hodie, adveniens, quendam mei loci hinc
atque ordinis,

Hominem haud impurum, itidem patria qui abli-
gurrierat bona.

Video sentum, squalidum, aegrum, pannis annis
obsitum.

Quid istuc, inquam, ornati est? — „Quoniam
„miser, quod habui, perdidit, en
„Quo redactus sum: omnes noti me atque amici
„deserunt!”

190 Hic ego illunc contemsi prae me: quid, homo,
inquam, ignavissime?

Itan' parasti te, spes nulla ut reliqua in te sit
tibi?

Simul consilium cum re amisti? viden' me, ex eo-
dem ortum loco,

Qui color nitor vestitus, quae habitudo est cor-
poris?

Omnia habeo, neque quidquam habeo; nisi cum
est, nil deficit tamen. —

195 „At ego infelix neque ridiculus esse neque pla-
„gas pati

„Possum!” — Quid? tu his rebus credis fieri?
tota erras via!

Olim isti fuit generi quondam quaestus apud se-
culum prius;

Hoc novum est aucupium; ego adeo hanc primus
inveni viam.

Est genus hominum, primos qui esse se omnium
rerum volunt,

200 Nec sunt; hos consector; hisce ego non paro me,
ut rideant,

Set eis ultro adrideo et eorum ingenia admiror
simul;

Negat quis? nego; ait? aio; postremo imperavi
egomet mihi,

Omnia adsentari. Is quaestus nunc est multo uber-
rumus.

PARMENO.

Scitum hercle hominem! hic homines prorsum ex
stultis insanos facit.

GNATHO.

205 Dum haec loquimur, interea loci ad macellum ubi
advenimus,

Concurrunt laeti mi obviam cupedinarii omnes,

Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores,

Quibus et re salva et perdita profueram et pro-
sum saepe;

Salutant, ad coenam vocant, adventum gratulan-
tur.

210 Ille ubi miser famelicus videt me tanto ho-
nore et

Tam facile victum quaerere, ibi homo coepit me
obsecrare,

Vt sibi liceret discere id de me: sectari iussi,

Si potis est, tanquam philosophorum habent disci-
puli ex ipsis

Vocabula, parasiti item ut Gnathonici vocentur.

PARMENO.

215 Vide otium, et, quid cibus facit alienus!

GNATHO.

Set ego cesso

Ad Thaidem hanc deducere et rogare, ad coe-
nam ut veniat.

Set Parmenonem ante ostium meretricis video
tristem,

Rivalis servom. Salva res! Nimirum hice homines
frigent.

Nebulonem hunc certum est ludere.

P. TERENCE

PARMENO.

Hic hoc munere arbitrantur
220 Suam Thaidem esse.

GNATHO.

Plurima salute Parmenonem,
Summum suum, impertit Gnatho. Quid agitur?

PARMENO.

Statur?

GNATHO.

Video.

Numquidnam, quod nolis, vides?

PARMENO.

Te.

GNATHO.

Credo; at numquid aliud?

PARMENO.

Quidum?

GNATHO.

Quia tristis.

PARMENO.

Nil quidem.

GNATHO.

Ne sis. Set quid videtur

Tibi hoc mancipium?

PARMENO.

Non malum hercle.

GNATHO.

Vro hominem.

PARMENO.

Vt falsus animi es...!

GNATHO.

225 Quam hoc gratum munus Thaidi arbitrare esse?

PARMENO.

Hoc nunc dicis,

Eiectos hinc nos. Omnium rerum heus vicissitudo
est.

GNATHO.

Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quietum
reddam,

Ne sursum deorsum cursites, neve usque ad lucem
vigiles:

Ecquid beo te?

PARMENO.

Men' ? papae!

GNATHO.

Sic soleo amicos.

PARMENO.

Laudo.

GNATHO.

250 Detineo te fortasse? tun' profectus alio fueras?

PARMENO.

Nusquam.

GNATHO.

Tum tu igitur paululum da mi operae:
fac ut admittar.

PARMENO.

Age modo! nunc tibi haec patent fores, quia il-
lam ducis. —

GNATHO.

Num quem evocari hinc vis foras?

PARMENO.

Sine biduum hoc praetereat:

Qui mihi nunc uno digitulo forem aperis fortu-
natus,

235 Nae tu istam faxo calcibus saepe insultabis fru-
stra. —

GNATHO.

Eho, etiam tu hic stas, Parmeno? numnam hic re-
lictus custos,

Ne quis forte internuntius clam a milite ad istam
curset?

PARMENO.

Facete dictum! Mira vero, militi quae placeant!
Set herilem video filium minorem huc advenire.

240 Miror, quid Piraeo abierit: nam ibi custos publice
est nunc.

Non temere est. Et properans venit. Nescio quid
circumspectat.

CHAEREA. PARMENO.

CHAEREA.

Occidi!

Neque virgo est usquam neque ego, qui illam e
conspectu amisi meo! II. 3.

Vbi quaeram? ubi investigem? quem perconter?
qua insistam via?

245 Incertus sum. Una haec spes est, ubiubi est, diu
celari non potest.

O faciem pulcram! deleo omnes dehinc ex animo
mulieres:

Taedet quotidianarum harum formarum.

PARMENO.

Ecce autem alterum!

Nescio quid de amore loquitur. O infortunatum
senem!

Hic vero est, qui si occeperit, ludum iocumque
dicas,

250 Praeut huius rabies quae dabit, illum alterum
fuisse.

CHAEREA.

Vt illunc di deae omnes senium perdant, qui ho-
die me remoratus est,

Meque adeo, qui restiterim, tum autem, qui illum
flocci fecerim!

Set, eccum Parmenonem. Salve.

PARMENO.

Quid tu es tristis? quidve es alacris?

Vnde is?

CHAEREA.

Egone? nescio hercle, neque, unde eam,
neque, quorsum eam.

255 Ita oblitus prorsus mei sum.

PARMENO.

Qui, quaeso?

CHAEREA.

Amo.

PARMENO.

Hem!

CHAEREA.

Parmeno, nunc te ostendes, qui vir sis!
Scis, te mihi saepe pollicitum esse: Chaerea, ali-
quid inveni,
Quod ames, modo: utilitatem in ea re faciam ut
cognoscas meam:
Cum in cellulam ad te patris penum omnem con-
gerebam clanculum.

PARMENO.

260 Age, inepte.

CHAEREA.

Hoc hercle nunc, sis, nunc, fac pro-
missa ipsa appareant,....

PARMENO.

Sine.

CHAEREA.

Si adeo res est digna, tu nervos ubi inten-
das tuos.

Haud similis virgo est virginum nostrarum, quas
matres student

Demissis humeris esse, victo pectore, ut gracilae
sient;

Si quae habitior paulo, aiunt esse pugilem, dedu-
cunt cibum;

265 Tamenetsi bona natura est, reddunt curatura iun-
ceam;

Itaque ergo amantur!

P. TERENTI.

PARMENO.

Quid tua istaec?

CHAEREA.

Nova figura oris,....

PARMENO.

Papae!

CHAEREA.

Color verus, corpus solidum et succi plenum.

PARMENO.

Anni?

CHAEREA.

Anni? sedecim.

PARMENO.

Flos ipsus.

CHAEREA.

Hanc vel vi mihi, vel clam tu, vel precario
Fac tradas; mea nil refert, dum potiar modo.

PARMENO.

270 Quid? virgo cuius est?

CHAEREA.

Nescio hercle.

PARMENO.

Vnde est?

CHAEREA.

Tantundem.

PARMENO.

Vbi habitat?

CHAEREA.

Ne id quidem.

PARMENO.

Vbi vidisti?

CHAEREA.

In via.

PARMENO.

Qua ratione amisisti?

CHAEREA.

Id equidem adveniens mecum stomachabar modo,
Nec

Nec quenquam ego hominem esse arbitror, cui
 mage bonae

Felicitates omnes adversae sient.

PARMENO.

275 Quid hoc est sceleris?

CHAEREA.

Perii!

PARMENO.

Quid factum est?

CHAEREA.

Rogas?

Patris cognatum atque aequalem Archidemidem
 Nostine?

PARMENO.

Quidni?

CHAEREA.

Is, dum hanc sequor, fit mi obviam.

PARMENO.

Incommode hercle.

CHAEREA.

Imo enimvero infeliciter:

Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno.

280 Illum liquet mihi deierare his mensibus

Sex, septem, prorsus non vidisse proxumis,

Nisi nunc, cum minime vellem, minime opus fuit.

Eho, monstrine hoc est simile? quid ais?

PARMENO.

Maxime.

CHAEREA.

Continuo adcurrit ad me quam longe quidem,

285 Incurvos, tremulus, labiis demissis, gemens:

Heus, heus, tibi dico, Chaerea! inquit; restiti; —

Scin', quid ego te volebam? — Dic. — Cras est
 mihi

Indicium. — Quid tum? — Vt diligenter nunties

Patri, advocatus mane mi esse ut meminerit.

290 Dum haec loquitur, abiit hora; rogo, numquid
 velit;

Recte, inquit; abeo; cum huc respicio ad virginem,
 Illaec se interea commodum huc advorterat
 Hanc nostram in plateam.

PARMENO.

Mirum, ni hanc dicit, modo

Data huic quae dono est.

CHAEREA.

Huc cum advenio, nulla erat.

PARMENO.

295 Comites secuti scilicet sunt virginem?

CHAEREA.

Verum, parasitus cum ancilla,

PARMENO.

Ipsa est; ilicet;

Desine: iam conclamatum est!

CHAEREA.

Alias res agis.

PARMENO.

Istuc ago equidem.

CHAEREA.

Nostin' (quaeso, dic mihi) aut

Vidistin'?

PARMENO.

Vidi; novi; scio, quo abducta sit.

CHAEREA.

300 Eho, Parmeno mi, nostin'?

PARMENO.

Novi.

CHAEREA.

Et, ubi siet?

PARMENO.

Huc deducta est ad meretricem Thaidem; ei dono
 data est.

CHAEREA.

Quis is est tam potens cum tanto munere hoc?

PARMENO.

Miles Thraso,

Phaedriae rivalis.

CHAEREA.

Duras fratris partes praedicas.

PARMENO.

Imo enim si scias, quod donum huic dono contra comparet,

305 Magis id dicas.

CHAEREA.

Quodnam, quaeso, hercle?

PARMENO.

Eunuchum.

CHAEREA.

Illumne, obsecro,

Inhonestum hominem, quem mercatus est here, senitum mulierem?

PARMENO.

Istunc ipsum.

CHAEREA.

Homo quatietur certe cum dono foras.

Set istanc Thaidem non scivi nobis vicinam.

PARMENO.

Haud diu est.

CHAEREA.

Perii, nunquamne etiam me illam vidisse? eho- dum dic mihi:

310 Estne, ut fertur, forma?

PARMENO.

Sane.

CHAEREA.

At nihil ad nostram hanc?

PARMENO.

Alia res.

CHAEREA.

Obsecro hercle, Parmeno, fac, ut potiar.

PARMENO.

Faciam sedulo,

Dabo operam, adiutabo. Numquid me aliud?

CHAEREA.

Quo nunc is?

P. TERENTI

PARMENO.

Domum,
Vt mancipia haec, ita uti iussit frater, ducam ad
Thaidem.

CHAEREA.

O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in
hanc detur domum!

PARMENO.

315 Quid ita?

CHAEREA.

Quid? rogitas? summa forma semper con-
servam domi
Videbit; conloquetur; aderit una in unis aedibus;
Cibum nonnunquam capiet cum ea; interdum pro-
pter dormiet.

PARMENO.

Quid si nunc tute is fortunatus fias,...

CHAEREA.

Qua re, Parmeno?

Responde.

PARMENO.

Capias tu illius vestem?

CHAEREA.

Vestem? quid tum postea?

PARMENO.

320 Pro illo te deducam;....

CHAEREA.

Audio.

PARMENO.

Te esse illum dicam;...

CHAEREA.

Intelligo.

PARMENO.

Tu illis fruare commodis, quibus illum dicebas modo:
Cibum una capias, adsis, tangas, ludas, propter
dormias:

Quandoquidem illarum neque te quisquam novit
neque scit, qui sies;

Praeterea forma et aetas ipsa est, facile ut pro
eunucho probes.

CHAEREA.

525 Dixi pulchre! nunquam vidi melius consilium dari!
Age, eamus intro nunc iam! orna me! abduc! duc,
quantum potest!

PARMENO.

Quid agis? iocabar equidem.

CHAEREA.

Garris.

PARMENO:

Perii, quid ego egi miser?

Quo trudis? Iam perculeris tu me! tibi equidem
dico: mane!

CHAEREA.

Eamus.

PARMENO.

Pergin'?

CHAEREA.

Certum est.

PARMENO.

Vide, ne nimium calidum hoc sit, modo!

CHAEREA.

530 Non est profecto: sine!

PARMENO.

At enim istaec in me cudetur faba!

CHAEREA.

Ah!

PARMENO.

Flagitium facis!

CHAEREA.

An id est flagitium, si in domum meretriciam
Deducar et illis crucibus, quae nos nostramque
adolescentiam

Despectam habent, et quae nos semper omnibus
cruciant modis,

Nunc referam gratias, atque itidem eas fallam ut
ab eis fallimur?

335 An potius aequom est, patri haec fieri, ut a me
ludatur dolis?

Quod qui rescierint, culpam ent, illud merito factum
omnes putent.

PARMENO.

Quid istic? si certum est facere, facias; verum
ne post conferas

Culpam in me!

CHAEREA.

Non. Fac iam....!

PARMENO.

Iubesne?

CHAEREA.

Iubeo cogo atque impero!

Nunquam defugiam auctoritatem.

PARMENO.

Sequere. Di vortant bene!

THRASO. GNATHO. PARMENO.

THRASO.

340 Magnas vero agere gratias Thais mihi? III. I.

GNATHO.

Ingentes.

THRASO.

Ain' tu? laeta est?

GNATHO.

Non tam ipso quidem

Dono, quam, abs te datum esse; id vero serio

Triumphat.

PARMENO.

Huc proviso, ut, ubi tempus siet,

Deducam. Set ecum militem!

THRASO.

Est istuc datum

345 Profecto, ut grata mihi sint, quae facio, omnia.

GNATHO.

Advorti hercle animum.

THRASO.

Rex vel semper maxumas
Mihi agebat, quidquid feceram; aliis non item.

GNATHO.

Labore magnam alieno partam gloriam
Verbis saepe in se transmovet, qui sal habet;
350 Quod in te est.

THRASO.

Habes.

GNATHO.

Rex te ergo in oculis...

THRASO.

Scilicet.

GNATHO.

Gestare?

THRASO.

Verum; credere omnem exercitum,
Consilia.

GNATHO.

Mirum!

THRASO.

Tum, sicubi eum satietas
Hominum aut negoti si odium quando ceperat,
Requiescere ubi volebat, quasi.... nostin'?

GNATHO.

Scio:

355 Quasi ubi illam expueret miseriam ex animo.

THRASO.

Tenes.

Tum me convivam solum abducebat sibi.

GNATHO.

Hui,

Regem elegantem narras!

THRASO.

Imo, sic homo est:

Perpaucorum hominum est.

GNATHO.

Imo nullorum arbitrator,
Si tecum vivit.

THRASO.

Invidere omnes mihi,
360 Mordere clanculum; ego non flocci pendere;
Illi invidere misere. Verum unus tamen
Impense, elephantis quem Indicis praefecerat.
Is ubi molestus magis est: quaeso, inquam, Strato,
Eone es ferox, quia imperium habes in beluas?

GNATHO.

365 Pulchrè mehercle dictum et sapienter! papae,
Iugularas hominem! quid ille?

THRASO.

Mutus illico.

GNATHO.

Quidni esset?

PARMENO.

Di vostram fidem, hominem perditum
Miserumque, et illum sacrilegum!

THRASO.

Quid? illud, Gnatho,
Quo Rhodium pacto tetigerim in convivio,
370 Nunquam tibi dixi?

GNATHO.

Nunquam. Set narra, obsecro! —
Plus milies audivi.

THRASO.

Una in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
Forte habui scortum; coepit ad id adludere
Et me inridere: quid agis, inquam, homo impu-
dens?

375 Lepus tute pulpamentum quaeris?

GNATHO.

Ha, ha, he!

THRASO.

Quid est?

GNATHO.

Facete! lepide! laute! nil supra!

Tuum, obsecro, ne hoc? vetus hoc dictum credidi.

THRASO.

Audieras?

GNATHO.

Saepe, et fertur in primis.

THRASO.

Meum est.

GNATHO.

Dolet, dictum imprudenti adolescenti et libero?

PARMENO.

380 At te di perdant!

GNATHO.

Quid ille quaeso?

THRASO.

Perditus;

Risu omnes, qui aderant, emoriri. Denique
Metuebant omnes me iam.

GNATHO.

Non iniuria.

THRASO.

Set heus tu, purgon' ego me de istac Thaidi,
Quod eam me amare suspicata est?

GNATHO.

Nil minus;

385 Imo auge magis suspicionem.

THRASO.

Cur?

GNATHO.

Rogas?

Scin', si quando illa mentionem Phaedriae
Facit aut si laudat, te ut male urat?

THRASO.

Sentio.

GNATHO.

Id ut ne fiat, haec res sola est remedio:
Vbi nominabit Phaedriam, tu Pamphilam

390 Continuo; si quando illa dicet: „Phaedriam
 Intromittamus: comis est;” tu: „Pamphilam
 Cantatum provocemus!” si laudabit haec
 Illius formam, tu huius contra; denique
 Tu par pari referto, quod eam mordeat.

THRASO.

395 Siquidem me amaret, tum istuc prodesset, Gna-
 tho.

GNATHO.

Quam dudum, quod tu des, expectat atque amat,
 Tam dudum te amat, tam dudum illi facile fit,
 Quod doleat: metuet semper, quem ipsa nunc
 capit,

Fructum ne quando tu alio iratus conferas.

THRASO.

400 Bene dixti; ac mi istuc non in mentem venerat.

GNATHO.

Ridiculum: non enim cogitaras; ceterum
 Id tute melius quanto invenisses, Thraso!

THAIS. THRASO. PARMENO.
 GNATHO. PYTHIAS.

THAIS.

Audire visa vocem modo sum militis; III. 2.
 Atque eccum. Salve, mi Thraso!

THRASO.

405 Meum suavium, quid agitur? ecquid nos amas
 De fidicina istac?

PARMENO.

Quam venuste! quod dedit
 Principium, adveniens!

THAIS.

Plurimum merito tuo.

THRASO.

Eamus ergo ad coenam. Quid stas?

PARMENO.

Hem alterum!

Ex homine hunc natum dicas?

THAIS.

Vbi vis, non moror.

PARMENO.

410 Adibo atque adsimulabo, quasi nunc exeam.

Ituran', Thais, quopiam es?

THAIS.

Ehem, Parmeno,

Bene fecisti. Hodie itura....

PARMENO.

Quo?

THAIS.

Quo? hunc non vides?

PARMENO.

Video et me taedet. — Vbi vis, dona adsunt tibi
A Phaedria.

THRASO.

Quid stamus? cur non imus hinc?

PARMENO.

415 Quaeso hercle, ut liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic, quae volumus, convenire et conloqui.

THRASO.

Perpulchra credo dona, haut nostris similia!

PARMENO.

Res indicabit. Heus, iubete istos foras

Exire, quos iussi, ocius! — Procede tu huc!

420 Ex Aethiopia est usque haec.

THRASO.

Hic sunt tres minae.

GNATHO.

Vix.

PARMENO.

Vbi tu es, Dore? accede huc. Hem Eunuchum tibi

Quam liberali facie, quam aetate integra!

THAIS.

Ita me di ament, honestus est!

PARMENO.

Quid tu ais, Gnatho?

Numquid habes, quod contempnas? quid tu autem,
Thraso?

425 Tacent; satis laudant. Fac periculum in literis,
Fac in palaestra, in musicis, quae liberum
Scire aequom est adolescentem, solertem dabo.

THRASO.

Ego illum eunuchum, si opus siet, vel sobrius...

PARMENO.

Neque, haec qui misit, postulat, soli sibi

430 Te vivere et sua causa excludi ceteros,
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat, neque tibi obstat, quod quidam facit:
Verum, ubi molestum non erit, ubi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.

THRASO.

435 Adparet, servom hunc esse domini pauperis
Miserique.

GNATHO.

Nam hercle nemo posset, sat scio,
Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.

PARMENO.

Tace tu, quem ego infra esse infimos omnes puto
Homines: nam, qui huic adsentari animum indu-
xeris,

440 E flamma petere te cibum posse arbitror.

THRASO.

Iamne imus?

THAIS.

Hos prius introducarn, et, quae volo,
Simul imperabo; post huc continuo exeo.

THRASO.

Hinc abeo. Tu istanc opperire.

PARMENO

Haut convenit,

Vna ire cum amica imperatorem in via.

THRASO.

445 Quid tibi ego multa dicam? domini simia es.

GNATHO.

Ha ha he!

THRASO.

Quid rides?

GNATHO.

Istuc, quod dixi modo, et
De Rhodio dictum mi illud in mentem venit.
Set Thais exit.

THRASO.

Abi, praecurre, ut sint domi

Parata.

GNATHO.

Fiat.

THAIS.

Diligenter, Pythias,

450 Fac cures, si Chremes huc forte advenerit,

Vt ores, primum, ut redeat; si id non commo-
dum est,

Vt maneat; si id non poterit, ad me adducito.

PYTHIAS.

Ita faciam.

THAIS.

Quid.... quid aliud volui dicere? —

Ehem, curate istam diligenter virginem!

455 Domi adsitis facite!

THRASO.

Eamus.

THAIS.

Vos me sequimini.

CHREMES. PYTHIAS.

CHREMES.

- Profecto, quanto magis magisque cogito, III. 3.
 Nimirum dabit haec Thais mihi magnum malum,
 Ita me astute ab ea video labefactarier.
 Iam tum, cum primum iusserat me ad se domum,
 460 Roget quis: quid tibi cum illa? ne noram quidem.
 Vbi veni, causam, ut ibi manerem, repperit:
 Ait, rem divinam fecisse, et rem seriam
 Velle agere mecum. Iam tum erat suspicio,
 Dolo malo haec fieri omnia. Ipsa accumbere
 465 Mecum, mihi sese dare, sermonem quaerere;
 Vbi friget, huc evasit: quam pridem pater
 Mi et mater mortui essent? — dico: iam diu. —
 Rus Sunio ecquod habeam? et, quam longe a mari?
 (Credo, ei placere hoc; sperat, se a me avellere;)
 470 Postremo: ecqua inde parva periisset soror?
 Ecquis cum ea una? ecquid habuisset, cum perit?
 Ecquis eam posset noscere? — Haec cur quaeritet,
 Nisi si illa forte, quae olim periit parvula,
 Eam sese intendit esse, ut est audacia?
 475 Verum ea, si vivit, annos nata est sedecim,
 Non maior; Thais quam ego sum maiuscula est.
 Misit porro orare, ut venirem, serio.
 Aut dicat quid volt, aut molesta ne siet.
 Non hercle veniam tertio. Heus, heus!

PYTHIAS.

Ecquis hic?

CHREMES.

- 480 Ego sum Chremes.

PYTHIAS.

O capitulum lepidissimum!

CHREMES.

- Dico ego, mihi fieri insidias?

PYTHIAS.

Thais maximo

Te orabat opere, ut cras redires.

CHREMES.

Rus. eo.

PYTHIAS.

Fac, amabo!

CHREMES.

Non possum, inquam.

PYTHIAS.

At tu apud nos hic mane,

Dum redeat ipsa.

CHREMES.

Nil minus.

PYTHIAS.

Cur, mi Chreme?

CHREMES.

485 Malam rem hinc ibis?

PYTHIAS.

Si istuc ita certum est tibi,

Amabo ut illuc transeas, ubi illa est.

CHREMES.

Eo.

PYTHIAS.

Abi, Dorias; cito hunc deduc ad militem!

ANTIPHON.

Heri aliquot adolescentuli coiimus in Piraeo, III. 4.

In hunc diem ut de symbolis essemus; Chaeream

ei re

490 Praefecimus; dati annuli; locus, tempus constitu-

tum est.

Praeteriit tempus; quo in loco dictum est, parati

nil est;

Homo ipse nusquam; neque scio, quid dicam aut

quid coniectem.

Nunc mi hoc negoti ceteri dedere, ut illum quae-

ram;

Idque adeo visam, si domi est. Set quisnam a
 Thaide exit?
 495 Is est, annon est? ipse est! quid hoc hominis?
 Quid hoc ornati est?
 Quid illud mali est? nequeo satis mirari neque
 coniectere,
 Nisi, quidquid est, procul hinc lubet prius, quid
 sit, sciscitari.

CHAEREA. ANTIPHO.

CHAEREA.

Num quis hic? — Nemo. — Num me quis hinc? —
 Nemo homo est. — III. 5.
 Iam rumpere hocne mihi licet? — Proh Iupiter,
 500 Nunc est profecto, interfici cum perpeti me pos-
 sum,
 Ne hoc gaudium contaminet vita aegritudine ali-
 qua!
 Set neminemne curiosum intervenire nunc mihi
 Qui me sequatur quoquo eam, rogitando obtun-
 dat, enicet,
 Quid gestiam aut quid laetus sim, quo pergam,
 unde emergam, ubi siem
 505 Vestitum hunc nactus, quid mihi quaeram, sanus
 sim ane insaniam?

ANTIPHO.

Adibo atque ab eo gratiam hanc, quam video
 velle, inibo.
 Chaerea, quid est, quod gestis? quid sibi hic ve-
 stitus quaerit?
 Quid laetus es? quid vis tibi? satin' sanus? quid
 me adspectas?
 Taces quid?

CHAEREA.

O festus dies hominis, amice, salve!

510 Nemo omnium est, quem ego nunc magis videre
quam te cupiam.

ANTIPHO.

Narra istuc, quaeso, quid sit.

CHAEREA.

Imo ego te obsecro hercle, ut audias.
Nostine hanc, quam amat frater?

ANTIPHO.

Novi; nempe, opinor, Thaidem.

CHAEREA.

Istam ipsam.

ANTIPHO.

Sic commemoreram.

CHAEREA.

Hodie quaedam est ei dono data
Virgo. Quid ego tibi eius nunc faciem praedi-
cem aut laudem, Antipho,

515 Cum ipse me noris, quam elegans formarum spe-
ctator siem?

In hac commotus sum.

ANTIPHO.

Ain' tu?

CHAEREA.

Primam dices, scio, si videris.
Quid multa verba? amare coepi. Forte fortuna
domi

Erat quidem eunuchus, quem mercatus frater fue-
rat Thaidi,

Neque is deductus tum etiam ad eam; me summo-
nuit Parmeno

520 Ibi servos, quod ego arripui.

ANTIPHO.

Quid id est?

CHAEREA.

Tacitus citius audies:
Vt vestem cum illo mutem, ut pro illo iubeam
me illoc ducier.

H

ANTIPHO.

Pro eunuchon'?

CHAEREA.

Sic est.

ANTIPHO.

Quid ut ex ea re tandem caperes commodi?

CHAEREA.

Rogas? viderem, audirem, essem una, quicum cupiebam, Antipho.

Num parva causa aut prava ratio est? — Traditus sum mulieri.

525 Illa illico, ubi me accepit, vero, laeta ad se abducit domum;

Commendat virginem....

ANTIPHO.

Cui? tibine?

CHAEREA.

Mihi.

ANTIPHO.

Satis tuto tamen!

CHAEREA.

Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat, et mihi, ne abscedam, imperat,

In interiore parte ut maneam solus cum sola.
Adnuo,

Terram intuens modeste.

ANTIPHO.

Miser!

CHAEREA.

Ego, inquit, ad coenam hinc eo.

530 Abducit secum ancillas; paucae, quae circum illam essent, manent,

Novitiae puellae. Continuo haec adornant, ut lavet;

Adhortor, properent. Dum adparatur, virgo in conclavi sedet,

Suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura haec: Iovem

Quo Danaës pacto in gremium quondam immisce
imbrem aiunt aureum.

535 Egomet quoque id spectare coepi, et quia consi-
mitem luserat

Iam olim ille ludum, impendio magis animus gau-
debat mihi.

Deum se in hominem convertisse et per alienas
tegulas

Venisse clanculum, per pluviam fucum factum
mulieri?

At quem deum? qui templa coeli summa sonitu
concutit!

540 Ego homuncio hoc non faxim? ego illud vero
item feci, ac lubens.

Dum haec mecum reputo, arcessitur lavatum in-
terea virgo;

Iit; lavit; rediit; deinde in lectum eam illae con-
locarunt;

Sto expectans, si quid mi imperent; venit una:
heus tu, inquit, Dore,

Cape hoc flabellum et ventulum huic sic facito,
dum lavamur;

545 Vbi nos laverimus, si voles, lavato! Accipio tristis.

ANTIPHON.

Tum equidem istuc os tuum impudens videre ni-
mium vellem,

Qui status erat, flabellulum tenere te, asinum
tantum.

CHAEAEA.

Vix elocuta est hoc, foras simul omnes proruunt se,
Abeunt lavatum, perstrepunt, ita ut fit, domini
ubi absunt.

550 Interea somnus virginem opprimit; ego limis
specto

Sic per flabellum clanculum; simul alia circum-
specto,

Satin' explorata sint; video esse; pessulum ostio
obdo.

ANTIPHO.

- Quid tum? quid tum?

CHAEREA.

Quid, fatue?

ANTIPHO.

Fateor.

CHAEREA.

An ego occasionem

Mi ostentam tantam, tam brevem, tam optatam,
tam insperatam,555 Amitterem? tum pot' ego is essem vere, qui adsi-
mulabar.

ANTIPHO.

Sane hercle, ut dicis. — Set interim de symbolis
quid actum est?

CHAEREA.

Paratum est.

ANTIPHO.

Frugi es. Vbi? domin'?

CHAEREA.

Imo apud libertum Discum.

ANTIPHO.

Perlonge est. Sed tanto ocius properemus. Muta
vestem.

CHAEREA.

Vbi mutem? perii! nam exulo domo nunc: metuo
fratrem,560 Ne intus sit; porro autem, pater ne rure redierit
iam.

ANTIPHO.

Eamus ad me: ibi proximum est, ubi mutes.

CHAEREA.

Recte dicis:

Eamus: et de istac simul, quo pacto porro possim
Potiri, consilium volo capere una tecum.

ANTIPHO.

Fiat.

DORIAS.

Ita me di ament, quantum ego illum vidi, nonnil
timeo misera, IV. 1.

565 Ne quam ille hodie insanus turbam faciat aut vim
Thaidi.

Nam postquam iste advenit Chremes, rogat mili-
tem, illum admitti

Vt iubeat; is continuo irasci, neque negare au-
dere;

Haec porro instare; invitat tristis; mansit; sermo-
nem occipit;

Miles vero, adductum sibi putans ante oculos ae-
mulum,

570 Huic contra voluit aegre facere: Heus, inquit,
puere, Pamphilam

Arcesse, ut hic delectet nos! Haec clamat: Minu-
me gentium!

In convivium illam? Miles tendere inde ad iur-
gium;

Interea aurum clam sibi mulier demit, dat mi ut
auferam;

Hoc est signi: ubi primum poterit, se illinc sub-
ducet, scio.

 PHAEDRIA.

575 Dum rus eo, coepi egomet mecum inter vias, IV. 2.

Ita ut fit, ubi quid in animo est molestiae,

Aliam rem ex alia cogitare et ea omnia

Peiorem in partem. Quid opus verbis? dum haec
puto,

Praeterii imprudens villam. Longe iam abieram,

580 Cum sensi: redeo rursus, male me vero habens.

Vbi ad ipsum venio deverticulum, constiti;

Ocepi mecum cogitare: Hem, biduum hic

Manendum est soli sine illa? — Quid tum postea?

Nihil est. — Quid? nil? tangendi si non copia est,
 585 Eho ne quidem erit videndi? si illud non potest,
 Saltem hoc licebit. Certe extrema linea
 Amare haud nihil est! — villam praetereo sciens.
 Set quid hoc, quod timida subito egreditur Py-
 thias?

PYTHIAS. PHAEDRIA. DORIAS.

PYTHIAS.

Vbi ego illunc scelerosum misera atque impium
 inveniam aut ubi quaeram? IV. 3.
 590 Hoccine tam audax facinus facere esse ausum!
 perii!

PHAEDRIA.

Hoc quid sit, vereor.

PYTHIAS.

Quin etiam scelus insuper, postquam ludificatus
 virginem,
 Vestem omnem miserae discidit, tum ipsam, ca-
 pillos, conscidit.

PHAEDRIA.

Hem!

PYTHIAS.

Qui nunc si detur mihi,
 Vnguibus ut in oculos facile ego involem venefico!

PHAEDRIA.

595 Nescio quid profecto, absente nobis, turbatum est
 domi.

Adibo. Quid istuc? quid festinas aut quem quae-
 ris, Pythias?

PYTHIAS.

Ehem, Phaedria! egon' quem quaeram? in' hinc,
 quo dignus, cum donis tuis
 Tam lepidis?

PHAEDRIA.

Quid istuc est rei?

PYTHIAS.

Rogan' ? Eunuchum quem dedisti nobis, quas tur-
bas dedit!

600 Virginem, quam herae donavit miles, vitiavit.

PHAEDRIA.

Quid ais?

PYTHIAS.

Perii!

PHAEDRIA.

Temulenta es.

PYTHIAS.

Vtinam sic sint, mihi qui male volunt!

DORIAS.

Au, obsecro, mea Pythias, quid istuc nam mon-
stri fuit?

PHAEDRIA.

Insanis: qui ista eunuchus facere potuit?

PYTHIAS.

Ego illum nescio,

Qui fuerit; hoc, quod fecit, res ipsa indicat:

605 Virgo ipsa lacrumat neque, cum rogites, quid sit,
audet dicere;

Ille autem bonus vir nusquam adparet. Etiam hoc
misera suspicor,

Aliquid domo abeuntem abstulisse.

PHAEDRIA.

Nequeo mirari satis,

Quo ignavos ille abire possit longius, nisi si do-
mum

Forte ad nos rediit.

PYTHIAS.

Vise, amabo, num sit.

PHAEDRIA.

Iam faxo scies.

DORIAS.

610 Perii, obsecro! tam infandum facinus, mea tu, ne
audivi quidem.

PYTHIAS.

At mulierum pol ego amatores audieram esse eos
maximos,

Sed nil potesse; verum miseræ non in mentem
venerat:

Nam illum aliquo conclusissem neque illi commi-
sissem virginem.

PHAEDRIA. DORVS. PYTHIAS.
DORIAS.

PHAEDRIA.

Exi foras, sceleste! at etiam restitas; IV. 4.

615 Fugitive? prodi, male conciliate!

DORVS.

Obsecro!

PHAEDRIA.

Eho, illuc vide, os ut sibi distorsit carnufex! —

Quid reditio est tibi? vestis quid mutatio?

Quid narras? Paulum si cessassem, Pythias,

Domi ne offendissem, ita iam adornarat fugam.

PYTHIAS.

620 Haben' hominem, amabo?

PHAEDRIA.

Quidni habeam?

PYTHIAS.

O factum bene!

DORIAS.

Istuc pol vero bene!

PYTHIAS.

Vbi est?

PHAEDRIA.

Rogitas? non vides?

PYTHIAS.

Videam, obsecro? quem?

PHAEDRIA.

Hunc scilicet.

PYTHIAS.

Quis hic homo est?

PHAEDRIA.

Qui ad vos deductus hodie est.

PYTHIAS.

Hunc oculis suis

Nostrarum nunquam vidit quisquam, Phaedria.

PHAEDRIA.

625 Non vidit?

PYTHIAS.

An tu hunc credidisti esse, obsecro,

Ad nos deductum?

PHAEDRIA.

Nam alium quem habui neminem.

PYTHIAS.

Ah,

Ne comparandus hic quidem ad illum est: ille erat
Honestae facie et liberali.

PHAEDRIA.

Ita visus est

Dudum, quia varia veste exornatus fuit.

PYTHIAS.

630 Tace, obsecro: quasi vero paulum intersiet.

Ad nos deductus hodie est adolescentulus,

Quem tu videre velles vero, Phaedria;

Hic est vietus, vetus, veterinosus senex,

Colore mustelino.

PHAEDRIA.

Hem, quae haec est fabula?

635 Eo rediges me, ut, quid egerim, egomet nesciam! —

Eho tu, emin' ego te?

DORVS.

Emisti.

PYTHIAS.

Iube mihi denuo

Respondeat.

PHAEDRIA.

Roga.

P. TERENCE

PYTHIAS.

Venisti hodie ad nos? — Negat.

At ille alter venit, annos natus sedecim,
 Quem secum adduxit Parmeno.

PHAEDRIA.

Agedum, hoc mi expedi

640 Primum: istam, quam habes, unde habes ve-
 stem? — taces,

Monstrum hominis? non dicturus?

DORVS.

Venit Chaerea....

PHAEDRIA.

Fraternae?

DORVS.

Ita.

PHAEDRIA.

Quando?

DORVS.

Hodie.

PHAEDRIA.

Quãmdudum?

DORVS.

Modo.

PHAEDRIA.

Quicum?

DORVS.

Cum Parmenone.

PHAEDRIA.

Norasne eum prius?

DORVS.

Non.

PHAEDRIA.

Vnde, meum esse fratrem, scibas?

DORVS.

Parmeno

645 Dicebat esse; is mi hanc dedit vestem....

PHAEDRIA.

Occidi!

DORVS.

Meam ipse induit; post una ambo abierunt foras.

PYTHIAS.

Iam satis credis, sobriam esse et nil me mentitam
tibi?

Iam satis certum est, vitiatam esse virginem?

PHAEDRIA.

Age nunc, belua....

— Credis huic, quod dicit?

PYTHIAS.

Quidni credam? res ipsa indicat.

PHAEDRIA.

650 Concede istuc paululum! — audin'? — etiam
nunc paulum! — sat est.Dicdum hoc rursus: Chaerean' tuam vestem de-
traxit tibi?

DORVS.

Factum.

PHAEDRIA.

Et eam est indutus?

DORVS.

Factum.

PYTHIAS.

Et pro te huc deductust?

DORVS.

Ita.

PHAEDRIA.

Iupiter magne! o scelestum et audacem hominem!

PYTHIAS.

Vae mihi!

Etiam non indignis credes nos esse irrisas modis?

PHAEDRIA.

655 Mirum, ni tu credis, quod iste dicit. — Quid
agam, nescio. —Heus, negato rursus! — Possumne hodie ego ex
te exsculpere

Verum? vidistine fratrem Chaeream?

P. TERENCE

DORVS.

Non.

PHAEDRIA.

Non potest

Sine malo fateri, video: sequere hac. — Modo
ait, modo negat. —

Ora me.

DORVS.

Obsecro te vero, Phaedria!

PHAEDRIA.

In' intro?

DORVS.

Oi, eĩ!

PHAEDRIA.

660 Alio pacto honeste quomodo abierim hinc ego,
nescio. —

Actum est, siquidem tu me hic etiam, nebulo,
ludificabere!

PYTHIAS.

Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam,
me vivere.

DORIAS.

Sic est.

PYTHIAS.

Inveniam pol hodie, parem ubi referam
gratiam.

Set nunc quid faciendum censēs, Dorias?

DORIAS.

De istac rogas

665 Virgine?

PYTHIAS.

Ita; utrum praedicemne an taceam?

DORIAS.

Tu pol, si sapiš,

Quod scis, nescis, neque de eunucho, neque de
vicio virginis:

Hac re et te o turba evolves, et illi gratum
feceris;

Id modo dic, abisse Dorum.

PYTHIAS.

Ita faciam. Set videon' Chremem?

DORIAS.

Thais iam aderit.

PYTHIAS.

Quid ita?

DORIAS.

Quia, cum inde abeo, iam tum inceperat
670 Turba inter eos.

PYTHIAS.

Tu aufer aurum hoc; ego scibo ex
hoc, quid siet.

CHREMES. PYTHIAS.

CHREMES.

Attat, data hercle verba mihi sunt! vicit vinum,
quod bibi! IV. 5.

Ac, dum accubabam, quam videbar mi esse pul-
chre sobrius!

Postquam surrexi, neque pes neque mens satis
suum officium facit.

PYTHIAS.

Chreme!

CHREMES.

Quis est? ehem Pythias! Vah, quanto nunc
formosior

675 Videre mihi quam dudum!

PYTHIAS.

Certe tu quidem pol multo hilarior.

CHREMES.

Verbum hercle hoc verum erit: sine Cerere et
Libero friget Venus.

Set Thais multo me antevenit?

PYTHIAS.

An abiit iam a milite?

CHREMES.

Iamdudum, aetatem!

PYTHIAS.

Eho!

CHREMES.

Lites factae sunt inter eos maxumae.

PYTHIAS.

Nil dixit, tu ut sequerere sese?

CHREMES.

Nil, nisi abiens mi innuit.

PYTHIAS.

680 Eho, nonne id sat erat?

CHREMES.

At nescibam, id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me ex-
trusit foras.

Set eccam ipsam! miror, ubi ego huic antevor-
terim.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

THAIS.

Credo equidem, illum iam adfuturum, ut illam a
me eripiat. Sine veniat! IV. 6.
Si illanc uno digito attigerit, oculi ei illico effo-
dientur!

685 Vsque adeo illius ferre ego possum ineptiam et
magnifica verba,

Verba dum sint; verum enim si ad rem conferen-
tur, vapulabit.

CHREMES.

Thais, ego iamdudum hic adsum.

THAIS.

O mi Chreme, te ipsum expeto.

Scin' tu, turbam hanc propter te esse factam et
adeo ad te attinere hanc
Omnem rem?

CHREMES.

Ad me? qui, quaeso, istuc?

THAIS.

Quia, dum tibi sororem studeo
690 Reddere ac restituere, haec atque huiusmodi sum
multa passa.

CHREMES.

Vbi ea est?

THAIS.

Domi apud me.

CHREMES.

Hem!

THAIS.

Quid est?

Educta ita uti teque illaque dignum est.

CHREMES.

Quid ais?

THAIS.

Id quod res est.

Hanc tibi dono do neque repeto pro illa quid-
quam abs te preti.

CHREMES.

Et habetur et referetur, Thais, ita uti merita es,
gratia.

THAIS.

695 At enim cave, ne priusquam hanc a me accipias
amittas, Chreme:

Namque haec ea est, quam miles a me vi nunc
ereptum venit.

Abi tu, cistellam, Pythias, domo effer cum monu-
mentis.

CHREMES.

Viden' tu illum, Thais....

PYTHIAS.

Vbi sita est?

THAIS.

In risco. Odiosa, cessas?

CHREMES.

Militem secum ad te quantas copias adducere?
700 Attat!

THAIS.

Num' formidolosus, obsecro, es, mi homo?

CHREMES.

Apage sis!

Egon' formidolosus? nemo est hominum, qui vi-
vat, minus.

THAIS.

Atque ita opus.

CHREMES.

Ah, metuo, qualem tu me esse hominem
existumes.

THAIS.

Imo hoc cogitato: quicum res tibi est, peregrinus
est,

Minus potens quam tu, minus notus, minus ami-
corum hic habens.

CHREMES.

705 Scio istuc; set, cavere tu quod possis, stultum ad-
mittere est;

Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci ac-
cepta iniuria.

Tu abi atque obsera ostium intus, dum ego hinc
transcurro ad forum:

Volo ego adesse hic advocatos nobis in turba hac.

THAIS.

Mane.

CHREMES.

Melius est.

THAIS.

Mane.

CHREMES.

Mitte: iam adero.

THAIS.

THAIS.

710 Nil opus est istis, Chreme;
 Hoc modo dic, sororem esse illam tuam, te par-
 vam virginem
 Amisisse, nunc cognosse; signa ostende.

PYTHIAS.

Adsunt.

THAIS

Cape.

Vim si faciet, in ius ducito hominem. Intellexin'?

CHREMES.

Probe.

THAIS.

Fac animo haec praesenti ut dicas.

CHREMES.

Faciam.

THAIS.

Attolle pallium.

— Perii, huic ipsi patrono opus est, quem de-
 fensorem paro!

THRASO. GNATHO. SANGA.

CHREMES. THAIS.

THRASO.

715 Hancine ego ut contumeliam tam insignem in me
 accipiam, Gnatho? IV. 7.

Mori me satius! Simalio, Donax, Syrisce, sequi-
 mini!

Primum aedes expugnabo;....

GNATHO.

Recte!

THRASO.

Virginem eripiam;....

GNATHO.

Probe!

I

THRASO.

Male mulcabo ipsam.

GNATHO.

Pulchre!

THRASO.

In medium huc agmen cum vecti, Donax!
 Tu, Simalio, in sinistrum cornu! tu, Syrisce, in
 dexterum!

720 Cedo alios! ubi centurio est Sanga et manipulus
 furum?

SANGA.

Eccum adest!

THRASO.

Quid, ignave? peniculon' pugnare, qui istum huc
 portes, cogitas?

SANGA.

Egone? imperatoris virtutem noveram et vim mi-
 litum:

Sine sanguine hocne posse fieri? qui abstergerem
 volnera?

THRASO.

Vbi alii?

SANGA.

Qui, malum, alii? solus Sannio servat domi.

THRASO.

725 Tu hosce instrue; ego ero post principia: inde
 omnibus signum dabo.

GNATHO.

Illuc est sapere! — Vt hosce instruxit, ipse sibi
 cavit loco.

THRASO.

Item Pyrrhus hoc iam factitavit.

CHREMES.

Viden' tu, Thais, quam hic rem agit?
 Nimirum consilium illud rectum est de occluden-
 dis aedibus.

THAIS.

Sane, qui tibi nunc vir videtur esse, hic nebulo
magnus est:

730 Ne metuas.

THRASO.

Quid videtur?

GNATHO.

Nunc tibi fundam nimis vellem dari,
Vt procul hinc ex occulto tu illos caederes! face-
rent fugam.

THRASO.

Set eccam Thaidem ipsam video.

GNATHO.

Quam mox inruimus?

THRASO.

Mane:

Omnia prius experiri, quam arma, sapientem decet.
Qui scis, an sine vi, quae iubeam, faciat?

GNATHO.

Di, vostram fidem,

735 Quanti est sapere! nunquam accedo, quin abs te
abeam doctior.

THRASO.

Thais, primum hoc mihi responde: cum tibi do
istam virginem,
Dixtin', hos dare mihi dies te soli?

THAIS.

Quid tum postea?

THRASO.

Rogitas, quae mi ante oculos coram amatorem
adduxti tuum,....

THAIS.

Quid cum illoc agas?

THRASO.

Et cum eo clam te subduxti mihi?

THAIS.

740 Lubuit.

THRASO.

Pamphilam ergo huc redde, nisi si mavis
eripi.

CHREMES.

Tibi illam reddat? tu illam tangas, omnium....?

GNATHO.

Ah, quid agis?

CHREMES.

Tace!

THRASO.

Quid tu tibi vis? ego non tangam meam?

CHREMES.

Tuam autem, furcifer?

GNATHO.

Cave sis! nescis, cui maledicas nunc viro.

CHREMES.

Non tu hinc abis? —

Scin' tu, ut tibi res se habeat? si quidquam hodie
hic turbae coeperis,

745 Faciam, ut huius loci dieque meique semper me-
mineris.

GNATHO.

Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias
inimicum tibi.

CHREMES.

Diminuat ego caput tibi hodie, nisi abis!

GNATHO.

Ain' vero, canis?

Siccine agis?

THRASO.

Quis tu homo es? quid tibi vis? quid
cum illa re tibi est?

CHREMES.

Scibis: principio esse dico liberam,....

THRASO.

Hem!

CHREMES.

Civem Atticam,....

THRASO.

Hui!

CHREMES.

750 Meam sororem.

THRASO.

Os durum!

CHREMES.

Miles, nunc adeo edico tibi,
Vim ne facias ullam in illam. Thais, ego eo ad
Sophronam

Nutricem, ut eam adducam et signa ostendam haec.

THRASO.

Tun' me prohibeas,
Meam ne tangam?

CHREMES.

Prohibeo, inquam.

GNATHO.

Audin' tu? hic furti se adligat.

Satis tibi est?

THRASO.

Idem hoc tu, Thais?

THAIS.

Quaere, qui respondeat.

THRASO.

755 Quid nunc agimus?

GNATHO.

Quin redimus? iam haec tibi aderit
supplicans

Vltro.

THRASO.

Credin'?

GNATHO.

Imo certe: novi ingenia mulierum:
Nolunt, ubi velis; ubi nolis, cupiunt ultro.

THRASO.

Bene putas.

GNATHO.

Iam dimitto exercitum?

P. TERENCE

THRASO.

Vbi vis.

GNATHO.

Sanga, ita ut fortes decet
Milites, domi focique fac vicissim ut memineris.

SANGA.

760 Iamdudum animus est in patinis.

GNATHO.

Frugi es.

THRASO.

Vos me hac sequimini.

 THAIS. PYTHIAS.

THAIS.

Pergin', scelestas, mecum perplexe loqui: V. 1.
„Scio — nescio — abiit — audivi — ego non
adfui” — ?

Non tu istuc mihi dictura aperte es quidquid est?
Virgo conscissa veste lacrumans obticet;

765 Eunuchus abiit. Quamobrem? quid factum est?
taces?

PYTHIAS.

Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum ne-
gant

Fuisse.

THAIS.

Quis fuit igitur?

PYTHIAS.

Iste Chaerea....

THAIS.

Qui Chaerea?

PYTHIAS.

Iste ephēbus frater Phaedriae.

THAIS.

Quid ais, venefica?

PYTHIAS.

Atqui certo comperi.

THAIS.

770 Quid is, obsecro, ad nos? quamobrem adductus?

PYTHIAS.

Nescio,

Nisi amasse credo Pamphilam.

THAIS.

Hem miserum! Occidi

Infelix, si quidem vera tu istaec praedicas!

Num id lacrumat virgo?

PYTHIAS.

Id, opinor.

THAIS.

Quid ais, sacrilega?

Istucne interminata sum hinc abiens tibi?

PYTHIAS.

775 Quid facerem? ita, ut tu iusti, soli credita est.

THAIS.

Scelesta! ovem lupo commisi! dispudet,

Sic mihi data esse verba.

PYTHIAS.

Quid illuc hominis est?

Hera mea, tace, tace, obsecro: salvae sumus:

Hominem ipsum habemus.

THAIS.

Vbi is est?

PYTHIAS.

Hem, ad sinisteram.

780 Viden'?

THAIS.

Video.

PYTHIAS.

Comprehendi iube quantum potest!

THAIS.

Quid illoc faciemus, stulta?

PYTHIAS.

Quid facias, rogas?

Vide, amabo, si, cum adspicias, non os impudens
Videtur...

THAIS.

Non.

PYTHIAS.

Tum, quae eius confidentia est!

CHAEREA. THAIS. PYTHIAS.

CHAEREA.

Apud Antiphonem uterque mater et pater, V. 2.

785 Quasi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
Introire possem, quin viderent me. Interim,
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam
Venit; ubi vidi, ego me in pedes quantum queo
In angiportum quoddam desertum, inde item
790 In aliud, inde in aliud: ita miserrumus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
Set, quam video, estne haec Thais? ipsa est.

Haereo,

Quid faciam. Quid mea autem? quid faciet mihi?

THAIS.

Adeamus. Bone vir, Dore, salve! dic mihi,
795 Aufugistine?

CHAEREA.

Hera, factum.

THAIS.

Satin' id tibi placet?

CHAEREA.

Non.

THAIS.

Credin', te impune habiturum?

CHAEREA.

Vnam hanc noxiam

Amitte: si aliam admisero unquam, occidito.

THAIS.

Num meam saevitiam veritus?

CHAEREA.

Non.

THAIS.

Non? quid igitur?

CHAEREA.

Hanc metui, ne me criminaretur tibi.

THAIS.

800 Quid feceras?

CHAEREA.

Paulum quiddam.

PYTHIAS.

Eho paulum, impudens?

An paulum hoc esse tibi videtur, virginem
Vitiare civem?

CHAEREA.

Conservam esse credidi.

PYTHIAS.

Conservam? vix contineo me, quin involem in
Capillum monstro. Etiam ultro derisum advenit!

THAIS.

805 Abin' hinc, insana?

PYTHIAS.

Quid ita vero? debeam,
Credo, isti quidquam furcifero, id si fecerim,
Praesertim cum se servom fateatur tuum!

THAIS.

Missa haec faciamus. Non te dignum, Chaerea,
Fecisti: nam si ego digna hac contumelia

810 Sum maxume, at tu indignus, qui faceres, tamen.

Neque edepol, quid nunc consili capiam, scio,
De virgine istac, ita conturbasti mihi

Rationes omnes, ut eam non possim suis,

Ita ut aequom fuerat atque ut studui, tradere,

815 Vt solidum hoc parerem mihi beneficium, Chaerea.

CHAEREA.

At nunc dehinc spero aeternam inter nos gratiam

Fore, Thais: saepe ex huiusmodi re quapiam et
 Malo principio magna familiaritas
 Conflata est. Quid, si quispiam hoc voluit deus?

THAIS.

820 Equidem pol in eam partem accipioque et volo.

CHAEREA.

Imo ita quaeso. Vnum hoc scito: contumeliae
 Me non fecisse causa, set amoris.

THAIS.

Scio,

Et pol propterea magis nunc ignosco tibi:
 Non adeo inhumano ego sum ingenio, Chaerea,
 825 Neque tam imperita, ut, amor quid valeat, ne-
 sciam.

CHAEREA.

Te quoque iam, Thais, ita me di bene ament,
 amo.

PYTHIAS.

Tum pol ab istoc tibi, hera, cavendum intelligo.

CHAEREA.

Non ausim.

PYTHIAS.

Nil tibi quidquam credo.

THAIS.

Desinas.

CHARREA.

Nunc ego te in hac re mi oro ut adiutrix sies:
 830 Ego me tuae commendo et committo fide;
 Te mihi patronam capio, Thais; te obsecro.
 Emoriar, si non hanc uxorem duxero.

THAIS.

Si pater tamen quid....

CHAEREA.

Ah volet, certo scio,

Civis modo haec sit.

THAIS.

Paululum opperirier

835 Si vis, iam hic ipse frater aderit virginis.

Nutricem arcessitum iit, quae illam aluit parvolam.
In cognoscendo tute ipse aderis, Chaërea.

CHAEREA.

Ego maneo vero.

THAIS.

Visne interea, dum venit,
Domi opperiamur potius quam hic ante ostium?

CHAEREA.

840 Imo percupio.

PYTHIAS.

Quam tu rem actura, obsecro, es?

THAIS.

Nam quid ita?

PYTHIAS.

Rogitas? hunc tu in aedes cogitas
Recipere posthac?

THAIS.

Cur non?

PYTHIAS.

Crede hoc meae fide,
Dabit pugnam hic aliquam denuo.

THAIS.

Ah, tace obsecro.

PYTHIAS.

Parum perspexisse eius videre audaciam.

CHAEREA.

845 Non faciam, Pythias.

PYTHIAS.

Non pol credo, Chaerea,
Nisi si commisstum non erit.

CHAEREA.

Quin, Pythias,

Tu me servato.

PYTHIAS.

Neque pol servandum tibi
Quidquam dare ausim, neque te servare. Apage te!

THAIS.

Adest optume ipse frater.

CHAEREA.

Perii hercle! obsecro,

850 Abeamus intro, Thais: nolo me in via
Cum hac veste videat.

THAIS.

Quamobrem tandem? an quid pudet?

CHAEREA.

Id ipsum.

PYTHIAS.

Id ipsum! virgo vero...!

THAIS.

I prae; sequor.

Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

 PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

PYTHIAS.

Quid, quid, venire in mentem nunc possit mihi, V. 3.
855 Quidnam, qui referam sacrilego illi gratiam,
Hunc qui supposuit nobis?

CHREMES.

Move vero ocius,

Nutrix, te.

SOPHRONA.

Moveo.

CHREMES.

Video, set nil promotes.

PYTHIAS.

Iamne ostendisti signa nutrici?

CHREMES.

Omnia.

PYTHIAS.

Amabo, quid ait? cognoscitne?

CHREMES.

Ac memoriter.

PYTHIAS.

- 860 Bene edepol narras: nam illi faveo virgini.
 Ite intro: iamdudum hera vos exspectat domi.
 — Virum bonum eccum Parmenonem incedere
 Video. Vide, ut otiosus it, si dīs placet!
 Spero, me habere, meo qui hunc excruciem modo.
- 865 Ibo intro, de cognitione ut certum sciam;
 Post exeo atque hunc perterrebo sacrilegum.

PARMENO. PYTHIAS.

PARMENO.

- Reviso, quidnam Chaerea hic rerum gerat. V. 4.
 Quodsi astu rem tractavit, di, vostram fidem,
 Quantam, quam veram, laudem capiet Parmeno!
- 870 Nam ut mittam, quod ei amorem difficillumum et
 Carissimum, a meretrice avara virginem
 Quam amabat, eum confeci sine molestia,
 Sine sumtu, sine dispendio; tum hoc alterum
 Id vero est, quod ego mihi puto palmarium:
- 875 Me repperisse, quomodo adolescentulus
 Meretricum ingenia et mores posset noscere,
 Mature ut cum cognorit perpetuo oderit:
 Quae dum foris sunt, nil videtur mundius;
 Neque magis compositum quidquam nec magis
 elegans,
- 880 Quam cum amatore coenam quom ligurriunt:
 Harum videre inluviem, sordes, inopiam;
 Quam inhonestae sint solae domi atque avidae
 cibi;
- Quo pacto ex iure hesterno panem atrum vorent:
 Nosse omnia haec, saluti est adolescentulis.

PYTHIAS.

- 885 Ego pol te pro istis dictis et factis, scelus,
 Vlciscar, ut ne impune in nos inluseris.

— Proh fidem deum, facinus foedum! o infelicem
adolescentulum!

O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit!

PARMENO.

Quid est?

PYTHIAS.

Miseret me: itaque, ut ne viderem, misera huc
effugi foras,

890 Quae futura exempla dicunt in eum indigna.

PARMENO.

O Iupiter,

Quae illaec turba est? numnam ego perii? adibo.

— Quid istuc, Pythias,

Quod ais? in quem exempla fient?

PYTHIAS.

Rogitas, audacissime?

Perdidisti illunc, quem adduxti pro eunucho, ado-
lescentulum,

Dum studes dare verba nobis.

PARMENO.

Quid ita, aut quid factum est? cedo.

PYTHIAS.

895 Dicam: virginem istam, Thaidi hodie quae dono
data est,

Scisne hinc esse civem, et fratrem ei esse ad-
prime nobilem?

PARMENO.

Nescio.

PYTHIAS.

Atqui sic inventa. Eam iste vitiauit miser.
Ille ubi rescivit factum frater violentissimus....

PARMENO.

Quidnam fecit?

PYTHIAS.

Conligavit primum eum miseris modis,...

PARMENO.

Hem,

900 Conligavit?

PYTHIAS.

Et quidem orante, ut ne id faceret, Thaide.

PARMENO.

Quid ais?

PYTHIAS.

Nunc minatur porro, sese id, quod moe-
chris solet,

Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim....

PARMENO.

Qua audacia

Tantum facinus audet?

PYTHIAS.

Quid ita tantum?

PARMENO.

Annon hoc maximum est?

Quis homo unquam pro moechno vidit in domo
meretricia

905 Prendi quenquam?

PYTHIAS.

Nescio.

PARMENO.

At, ne hoc nesciatis, Pythias,
Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem
filium,....

PYTHIAS.

Hem,

Obsecro, an is est?

PARMENO.

Ne quam in illum Thais fieri vim sinat.
Atque adeo autem cur non egomet intro eo?

PYTHIAS.

Vide, Parmeno,
Quid agas, ne neque illi prosis, et tu pereas:
nam hoc putant,

910 Quidquid factum est, a te esse ortum.

PARMENO.

Quid igitur faciam miser,

Quidve incipiam? — Ecce autem video rure redeuntem senem.

Dicam huic, annon dicam? — dicam hercle, etsi mihi magnum malum

Scio paratum; set necesse est, huic ut subveniat.

PYTHIAS.

Sapis:

Abeo; tu isti narrato ordine omne, uti factum siet.

LACHES. PARMENO.

LACHES.

915 Ex meo propinquo rure hoc capio commodi: V. 5.
Neque agri neque urbis odium me unquam percipit:

Vbi satias coepit fieri, commuto locum.

Set estne ille noster Parmeno? et certe ipse est.
Quem praestolare, Parmeno, hic ante ostium?

PARMENO.

920 Quis homo est? ehem! salvom te advenisse gaudeo.

LACHES.

Quem praestolare?

PARMENO.

Perii, lingua haeret metu!

LACHES.

Hem,

Quid est, quod trepidas? satine salvae? dic mihi.

PARMENO.

Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim:
Huius quidquid factum est, culpa non factum est
mea.

LACHES.

925 Quid?

PARMENO.

Recte sane interrogasti; oportuit
Rem praenarrasse me. Emit quendam Phaedria

EUNH-

Eunuchum, quem dono huic daret.

LACHES.

Cui?

PARMENO.

Thaidi.

LACHES.

Emit? perii hercle! quanti?

PARMENO.

Viginti minis.

LACHES.

Actum est!

PARMENO.

Tum quandam fidicinam amat hinc Chaërea...

LACHES.

Hem,

930 Quid? amat? an iam scit ille, quid meretrix siet?

An in astu venit? aliud ex alio malum!

PARMENO.

Here, ne me spectes: me impulsore haec non facit.

LACHES.

Omitte de te dicere. — Ego te, furcifer,

Si ivo..! — Sed istuc, quidquid est, primum expedi.

PARMENO.

935 Is pro ille eunucho ad Thaidem huc deductus est.

LACHES.

Pro eunuchon'?

PARMENO.

Sic est. Hunc pro moecho postea

Comprehendere intus et constrinxere.

LACHES.

Occidi!

Audaciam meretricum specta! Numquid est

Aliud mali damnive, quod non dixeris,

940 Relictum?

PARMENO.

Tantum est.

LACHES.

Cesso huc introrumpere?

K

PARMENO.

Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit
malum,

Nisi quia fuit necessum, hoc facere. Id gaudeo,
Me propter aliquid hisce eventurum mali:

Nam iamdiu aliquam causam quaerebat senex,
945 Quamobrem insigne aliquid faceret iis; nunc reperit.

PYTHIAS. PARMENO.

PYTHIAS.

Nunquam edepol quidquam iamdiu, quod magis
vellem evenire, V. 6.

Mi evenit, quam, senex quod intro ad nos modo
venit errans.

Mihi solae ridiculo fuit, quae, quid timeret, scibam....

PARMENO.

Quid hoc autem est?

PYTHIAS.

Nunc id prodeoque ut conveniam Parmenonem.
950 Set ubi, obsecro, est?

PARMENO.

Me quaerit haec.

PYTHIAS.

Atque eccum video: adibo.

PARMENO.

Quid, inepta, id est? quid vis tibi? quid rides?
pergin'?

PYTHIAS.

Perii!

Defessa iam sum misera te ridendo.

PARMENO.

Quid ita?

PYTHIAS.

Rogitas?

Nunquam pol hominem stultiorem vidi nec vi-
debo. Ah,

Non pote satis narrari, quos ludos praebueris
intus.

955 At te etiam primò callidum et disertum credidi
hominem.

Quid? illicone credere ea, quae dixi, oportuit te?

An poenitebat flagiti, te auctore quod fecisset
Adolescens, miserum patri ni insuper etiam indi-
cares?

Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem
vidit

960 Illam esse eum indutum pater? quid? iam scis
te perisse?

PARMENO.

Ehem, quid dixisti, pessuma? an mentita es? etiam
rides?

Itan' lepidum tibi visum est, scelus, nos inridere?

PYTHIAS.

Nimium!

PARMENO.

Siquidem istuc impune habueris!

PYTHIAS.

Verum.

PARMENO.

Reddam hercle!

PYTHIAS.

Credo;

Set in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod
minare;

965 Tu iam pendebris, stulte, qui adolescentulum no-
bilitas

Flagitiis et patri indicas: uterque exempla in te
edent.

PARMENO.

Nullus sum!

P. TERENTI

PYTHIAS.

Hic pro illo munere tibi honos est habitus.

Abeo.

PARMENO.

Egomet meo indicio miser, quasi sorex, hodie
perii!

GNATHO. THRASO.

GNATHO.

Quid nunc? qua spe aut quo consilio huc imus?
quid coeptas, Thraso? V. 7.

THRASO.

970 Egone? ut dedam Thaidi me et faciam, quod
iubeat.

GNATHO.

Quid ais?

THRASO.

Qui minus quam Hercules servivit Omphalae?

GNATHO.

Exemplum placet. —

Vtinam tibi committigari videam sandalio caput! —
Set fores crepuerunt ab ea.

THRASO.

Perii! quid hoc autem est mali?

Hunc ego nunquam videram etiam. Quidnam hic
properans prosilit?CHAEREA. PARMENO. GNATHO.
THRASO.

CHAEREA.

975 O populares, ecquis me hodie vivit fortunatior?
Hercle V. 8.

Nemo quisquam: nam in me plane di potestatem
 suam omnem
 Ostenderunt, cui tam subito tot congruerint com-
 moda!

PARMENO.

Quid hic laetus?

CHAEREA.

O mi Parmeno, o mearum voluptatum
 omnium

Inventor, inceptor, perfector, scin' me, in quibus
 sim gaudiis?

980 Scis Pamphilam meam civem inventam?

PARMENO.

Audivi.

CHAEREA.

Scis sponsam mihi?

PARMENO.

Bene, ita me di ament, factum!

GNATHO.

Audin' tu, hic quid ait?

CHAEREA.

Tum autem Phaedriae,
 Meo fratri, gaudeo omnem amorem esse in tran-
 quillo: una est domus;
 Thais se patri commendavit; in clientelam et
 fidem

Nobis dedit se.

PARMENO.

Fratris igitur Thais tota est?

CHAEREA.

Scilicet.

PARMENO.

985 Iam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pelle-
 tur foras.

CHAEREA.

Tu, frater, ubiubi est, fac quam primum haec audiat.

PARMENO.

Visam domum.

THRASO.

Numquid, Gnatho, tu dubitas, quin ego nunc per-
petuo perierim?

GNATHO.

Sine dubio, opinor.

CHAEREA.

Quid commemorem primum aut laudem
maxime?

Illumne, qui consilium dedit, ut facerem, an me,
qui id ausus sum

990 Incipere? an fortunam conlaudem, quae guberna-
trix fuit,

Quae tot res, tantas, tam opportune in unum con-
clusit diem,

An patris mei festivitatem et facilitatem? o Iu-
piter,

Serva, obsecro, haec nobis bona!

PHAEDRIA. PARMENO. CHAEREA.
THRASO. GNATHO.

PHAEDRIA.

Di, vostram fidem! incredibile, Parmeno modo
quod narravit! V. 9.

995 Set ubi est frater?

CHAEREA.

Praesto adest.

PHAEDRIA.

Gaudeo,

CHAEREA.

Satis credo. Nihil est Thaide hac, frater, tua
Dignius, quod ametur: ita nostrae omni est faulrix
familiae,

PHAEDRIA.

Hui,

Mi illam laudas?

THRASO.

Perii! quanto spe minus, tanto magis amo!
Obsecro, Gnatho, in te spes est!

GNATHO.

Quid vis faciam?

THRASO.

1000 Precibus, pretio, in parte ut haeream aliqua tan-
dem apud Thaidem!

GNATHO.

Difficile est!

THRASO.

Si quid collubitum est, novi te. Hoc
si effeceris,
Quodvis donum praemio a me optato, id opta-
tum feres.

GNATHO.

Itane?

THRASO.

Sic erit.

GNATHO.

Si efficio hoc, postulo, ut tua mihi domus
Te praesente absente pateat, invocato ut sit locus,
1005 Semper.

THRASO.

Do fidem, futurum.

GNATHO.

Accingar.

PHAEDRIA.

Quem ego hic audio?

Eho, Thraso,....

THRASO.

Salvete.

PHAEDRIA.

Tu fortasse, quae facta hic sient,

Nescis,

THRASO.

Scio.

P. TERENTI

PHAEDRIA.

Cur ergo in his te ego conspikor regionibus?

THRASO.

Vobis fretus....

PHAEDRIA.

Scin', quam fretus? Miles, edico tibi:

Si te in platea offendero hac post unquam, quod
dicas mihi:

1010 „Alium quaerebam; — iter hac habui:” periisti!

GNATHO.

Heia, haut sic decet.

PHAEDRIA.

Dictum est.

GNATHO.

Non cognosco vestrum tam superbum.

PHAEDRIA.

Sic erit.

GNATHO.

Prius audite paucis, quod, cum dixero, si pla-
cuerit,

Facitote.

PHAEDRIA.

Audiamus.

GNATHO.

Tu concede paulum istuc, Thraso. —

Principio ego vos credere ambos hoc mihi vehe-
menter volo,1015 Me, huius quidquid faciam, id facere maxime
causa mea;Verum idem, si vobis prodest, vos non facere,
inscitia est.

PHAEDRIA.

Quid id est?

GNATHO.

Militem ego rivalem recipiendum censeo.

PHAEDRIA.

Hem,

Recipiendum?

GNATHO.

Cogita modo: tu hercle cum illa, Phaedria,
Et lubenter vivis (etenim bene lubenter victitas),
1020 Et, quod des, paulum est, necesse est, multum
accipere Thaidem.

Tuo ut amorī suppeditare possint sine sumtu tuo
Omnia, magis opportunus nec magis ex usu tuo
Nemo est: principio et habet quod det, et dat
nemo largius;
Fatuus est, insulsus, bardus; stertit noctes et
dies:

1025 Ne istunc metuas ne amet mulier: facile pellas,
ubi velis.

PHAEDRIA.

Quid agimus?

GNATHO.

Praeterea hoc etiam, quod ego vel
primum puto:

Accipit homo nemo prorsum melius neque pro-
lixius.

CHAEREA.

Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus.

PHAEDRIA.

Idem ego arbitror.

GNATHO.

Recte facitis. Vnum etiam hoc vos oro, ut me
in vostrum gregem

1030 Recipiatis. Sat diu hoc iam saxum volvo.

PHAEDRIA.

Recipimus.

CHAEREA.

Ac lubenter.

GNATHO.

At ego pro istoc, Phaedria, et tu,
Chaerea,

Hunc comedendum et ebibendum vobis propino.

CHAEREA.

Placet.

PHAEDRIA.

Dignus est.

GNATHO.

Thraso, accede, ubi vis.

THRASO.

Obsecro te, quid agimus?

GNATHO.

Quid? isti te ignorabant; postquam eis mores
ostendi tuos,

1055 Et conlaudavi secundum facta et virtutes tuas,
Impetravi.

THRASO.

Bene fecistis: gratiam habeo maxumam.
Nunquam etiam fui usquam, me omnes quin ama-
rent plurimum.

GNATHO.

Dixin' ego in hoc esse vobis Atticam elegantiam?

PHAEDRIA.

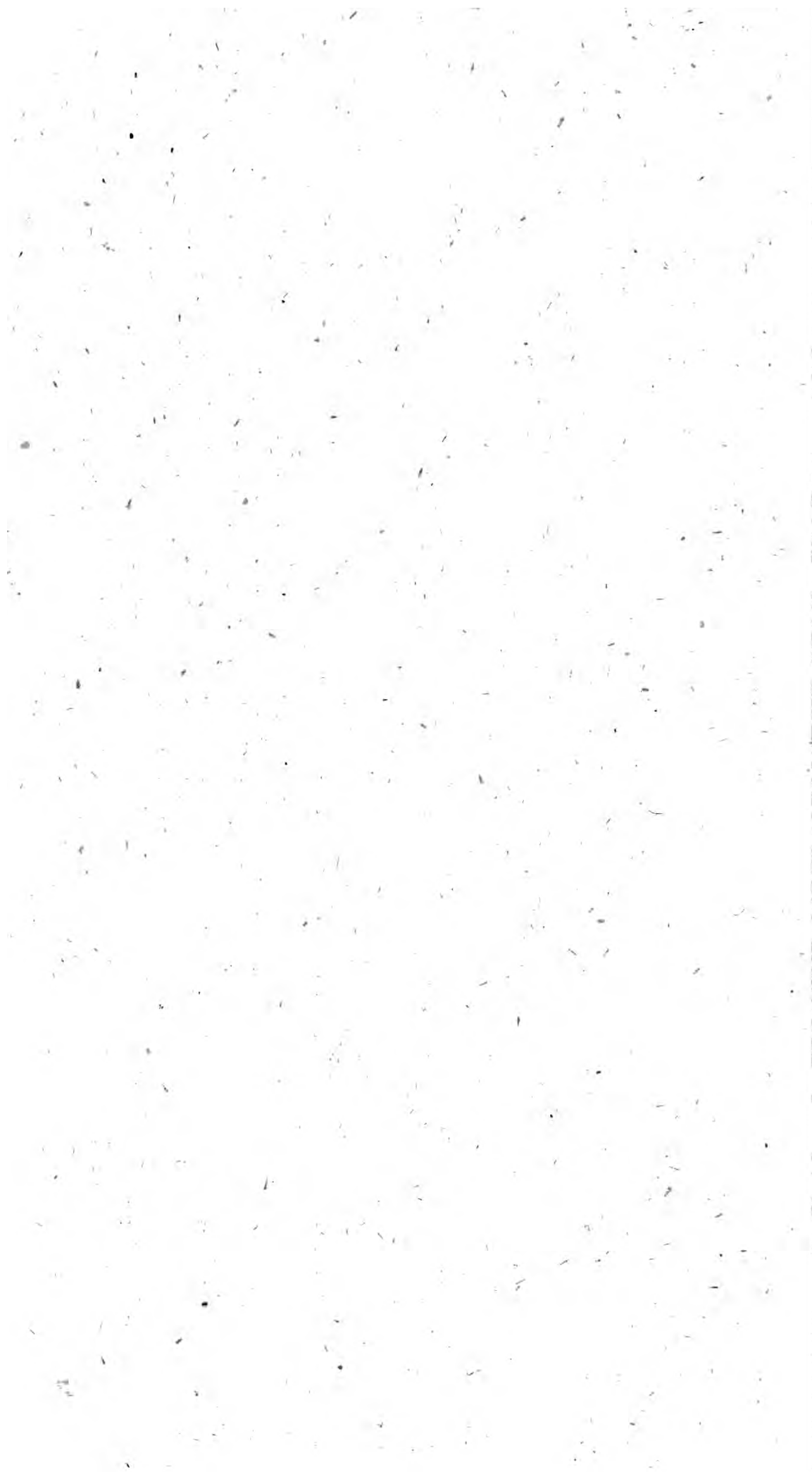
Nil praeter promissum est. Ite hac.

CANTOR.

Vos valetate et plaudite.

HE AVTONTIMORVMENOS.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA
IN HEAVTONTIMORVMENON.

In militiam proficisci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater,
Animique sese angebat, facti poenitens.
Mox ut, reversus, clam patrem divortitur
Ad Clitiphonem (is amabat scortum Bacchidem),
Cum arcesseret cupitam Antiphilam Clinia,
Item alius venit Bacchis amica, ac servolae
Habitum gerens Antiphila. Factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. Hic technis Syri
Decem minas meretriculae aufert a sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia, illam Clitipho, uxorem accipit.

P. T E R E N T I

HEAVTONTIMORVMENOS.

GRAECA EST MENANDRV, ACTA LVDIS
MEGALENSIB. L. CORNELIO LENTVLO
L. VALERIO FLACCO AEDILIB. CVRV-
LIB. EGIT AMBIVIVS TVRPIO. MODOS
FECIT FLACCVS CLAVDI. ACTA PRI-
MVM TIBIHS IMPARIBVS DEINDE DVA-
BVS DEX'TRIS. ACTA III. M. IVVENTIO
TI. SEMPRONIO COSS.

DRAMATIS PERSONAE.

CHREMES.
MENEDEMVS.
CLITIPHO.
CLINIA.
SYRVS.
DROMO.
BACCHIS.
ANTIPHILA.
SOSTRATA.
NVTRIX.
PHRYGIA.

P R O L O G V S.

Ne cui sit vostrum mirum, cur partes seni
Poëta dederit, quae sunt adolescentium,
Id primum dicam; deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra graeca integram comoediam
5 Hodie sum acturus, Heautontimorumenon,
Simplex quae ex argumento facta est duplici.
Novam esse ostendi, et, quae esset; nam qui scri-
pserit,
Et cuia graeca sit, ni partem maxumam
Existumarem scire vostrum, id dicerem:
10 Nunc, quamobrem has partes didicerim, paucis
dabo.
Oratorem esse voluit me, non prologum;
Vostrum iudicium fecit, me actorem dedit,
Si hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
15 Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminasse Graecas, dum facit
Paucas Latinas, factum id esse hic non negat
Neque se pigere et deinde facturum autumat:
20 Habet bonorum exemplum, quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum, quod malevolus vetus poëta dictitat,
Repente ad studium se adplicasse hunc musicum,
Amicūm ingenio fretum, haut natura sua,
25 Arbitrium vostrum, vostra existumatio,

- Valebit. Quare omnes vos oratos volo,
 Ne plus iniquum possit quam aequum oratio.
 Facite aequi sitis! date crescendi copiam,
 Novarum qui spectandi faciunt copiam
- 30 Sine vitiis: ne ille pro se dictum existimet,
 Qui nuper fecit servo currenti in via
 Decesse populum. cur insano hic serviat?
 De illius peccatis plura dicet, cum dabit
 Alias novas, nisi finem maledictis facit.
- 35 Adeste aequo animo! date potestatem mihi,
 Statariam agere ut liceat per silentium,
 Ne semper servos currens, iratus senex,
 Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
 Avarus leno, adsidue agendi sint mihi
- 40 Clamore summo, cum labore maximo.
 Mea causa, causam hanc iustam esse, animum in-
 ducite,
 Vt aliqua pars laboris minuatur mihi:
 Nam nunc novas qui scribunt, nil parcunt seni:
 Si quae laboriosa est, ad me curritur;
 45 Si lenis est, ad alium defertur gregem.
 In hac est pura oratio: experimini,
 In utramque partem ingenium quid possit meum.
 Si nunquam avare pretium statui arti meae,
 Et eum esse quaestum in animum induxi maxu-
 mum,
- 50 Quam maxime servire vestris commodis,
 Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
 Vobis placere studeant potius quam sibi.

CHREMES. MENEDEMVS.

CHREMES.

Quanquam haec inter nos nuper notitia admo-
 dum est, I. 1.
 Inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es,
 Nec

Nec re fere sane amplius quidquam fuit,
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,

5 Quod ego in propinqui parte amicitiae puto,
Facit, ut te audacter moneam et familiariter,
Quod mihi videre praeter aetatem tuam
Facere et praeter quam res te adhortatur tua.
Nam, proh deum atque hominum fidem, quid vis
tibi?

10 Quid quaeris? annos sexaginta natus es
Aut plus, ut coniiicio; agrum in his regionibus
Melioem, neque preti maioris, nemo habet;
Servi complures: — proinde quasi nemo siet,
Ita tute attente illorum officia fungere.

15 Nunquam tam mane egredior neque tam vesperi
Domum revortor, quin te in fundo conspicer
Fodere aut arare aut aliquid facere denique;
Nullum remittis tempus neque te respicis.
Haec non voluptati esse, satis certo scio.

20 At dices enim: Me quantum hic fiat, poenitet. —
Quod in opere faciundo operae consumis tuae,
Si in illis exercendis sumas, plus agas.

MENEDEMVS.

Tantumne ab re tua tibi est oti, Chreme,
Aliena ut cures ea, quae nihil ad te attinent?

CHREMES.

25 Homo sum: humani nihil a me alienum puto.
Vel me monere hoc vel percontari puta,
Rectum est? ut faciam, non est? te ut deterream.

MENEDEMVS.

Mihi sic est usus; tibi ut opus facto est, face.

CHREMES.

An cuiquam est usus homini, se ut cruciet?

MENEDEMVS.

Mihi.

CHREMES.

30 Si quid laboris, nollem. Set quid istuc mali est?
Quaeso, quid de te tantum meruisti?

L

MENEDEMVS.

Oi, eï!

CHREMES.

Ne lacruma atque istuc, quidquid est, fac me ut
sciam;

Ne retice; ne verere; crede, inquam mihi:
Aut consolando aut consilio aut re iuvero.

MENEDEMVS.

35 Scire hoc vis?

CHREMES.

Hac quidem causa, qua dixi tibi.

MENEDEMVS.

Dicetur.

CHREMES.

At istos rastros interea tamen

Adpone! ne labora!

MENEDEMVS.

Minime.

CHREMES.

Quam rem agis?

MENEDEMVS.

Sine me, vacivom tempus ne quod dem mihi
Laboris.

CHREMES.

Non sinam, inquam.

MENEDEMVS.

Ah non aequom facis.

CHREMES.

40 Hui, tam graves hos, quaeso!

MENEDEMVS.

Sic meritum est meum.

CHREMES.

Nunc loquere.

MENEDEMVS.

Filium unicum adolescentulum

Habeo — at quid dixi habere me? imo habui,
Chreme;

Nunc, habeam necne, incertum est.

CHREMES.

Quid ita istuc?

MENEDEMVS.

Scies.

Est e Corintho hic advena anus paupercola;

45 Eius filiam ille amare coepit perditæ,

Pro uxore ut haberet iam prope. Haec clam me
omnia.

Vbi rem rescivi, coepi non humanitus,

Neque ut animum decuit aegrotum adolescentuli,

Tractare, set via pro volgata patrum:

50 Quotidie accusabam: Hem, tibine haec diutius

Licere speras facere me vivo patre,

Amicam ut habeas prope iam in uxoris loco?

Erras, si id credis, et me ignoras, Clinia:

Ego te meum esse dici tantisper volo,

55 Dum, quod te dignum est, facies; set si id non
facis,

Ego, quod me in te sit dignum facere, invenero.

Nulla adeo ex re istuc nimio nisi fit otio.

Ego istuc aetatis non operam amori dabam,

Set Asiam propter pauperiem hinc abiit atque ibi

60 Simul remque et belli gloriam armis repperi.

Postremo adeo res rediit: adolescentulus

Saepe eadem et graviter audiendo victus est:

Putavit, me et aetate et benevolentia

Plus scire et providere quam se ipsum sibi:

65 In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.

CHREMES.

Quid ais?

MENEDEMVS.

Profectus clam me est; menses tres abest.

CHREMES.

Ambo accusandi; etsi illud inceptum tamen

Pudentis animi est signum et non instrenui.

MENEDEMVS.

Vbi comperi ex iis, qui fuere ei conscii,

70 Domum revortor moestus atque animo fere

- Conturbato atque incerto prae aegritudine.
 Adsido; adcurrunt servi, soccos detrahunt;
 Inde alii festinare, lectos sternere,
 Coenam adparare; pro se quisque sedulo
 75 Faciebant, quo illam mihi lenirent miseriam.
 Vbi video haec, coepi cogitare: Hem, tot mea
 Solius sint solliciti, me unum ut expleant,
 Ancillae tot me vestiant, sumtus domi
 Tantos faciam ego solus, si gnatum unicum,
 80 Quem pariter uti his decuit aut etiam amplius,
 Quod illa aetas magis ad utenda haec idonea est,
 Eum ego hinc eieci miserum iniustitia mea?
 Malo quidem me dignum quovis deputem,
 Si id faciam: nam, usque dum ille vitam illam
 colet,
 85 Patria carens, inops, ob meas iniurias,
 Interea usque illi de me supplicium dabo,
 Laborans, quaerens, parcens, illi serviens.
 Ita facio prorsus, nil relinquo in aedibus,
 Nec vas nec vestimentum; conrasi omnia;
 90 Ancillas, servos, nisi eos, qui opere rustico
 Faciundo facile sumtum exsercirent suum,
 Omnes produxi ac vendidi; inscripsi illico
 Aedes mercede; quasi talenta ad quindecim
 Coegi; agrum hunc mercatus sum; hic me exerceo:
 95 Decrevi, tantisper me minus iniuriae,
 Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser,
 Nec fas esse, ulla me voluptate hic frui,
 Nisi ubi ille huc salvos redierit, meus particeps.
- CHREMES.
- Ingenio te esse in liberos leni puto et
 100 Illum obsequentem, si quis recte aut commode
 Tractaret; verum neque illum tu satis noveras,
 Nec te ille. Hoc ubi fit, ibi non vere vivitur.
 Tu nunquam illum ostendisti quanti penderes,
 Nec tibi ille est ausus credere, quae est aequom
 patri;
 105 Quod si esset factum, haec nunquam evenissent tibi.

MENEDEMVS.

Ita res est, fateor; peccatum a me maxime est.

CHREMES.

Menedeme, at porro recte spero, et eum tibi
Salvom adfuturum esse hic confido propediem.

MENEDEMVS.

Vtinam di faxint!

CHREMES.

Facient. Nunc, si commodum est

110 (Dionysia hic sunt hodie), apud me sis volo.

MENEDEMVS.

Non possum.

CHREMES.

Cur non? quaeso, tandem aliquantulum
Tibi parce! idem absens facere te hoc volt filius.

MENEDEMVS.

Non convenit, qui illum ad laborem impellerem,
Nunc me ipsum fugere.

CHREMES.

Siccine est sententia?

MENEDEMVS.

115 Sic.

CHREMES.

Bene vale.

MENEDEMVS.

Et tu.

CHREMES.

Lacrimas excussit mihi,
Miseretque me eius. — Set, diei ut tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phanium,
Ad coenam ut veniat. Ibo, visam, si domi est. —
Nil opus fuit monitore: iamdudum domi
120 Praesto mi esse aiunt; egomet convivas moror:
Ibo adeo hinc intro. Set quid crepuerunt fores
Hinc a me? quisnam egreditur? huc concessero.

CLITIPHO. CHREMES.

CLITIPHO.

Nihil adhuc est quod vereare, Clinia: haudqua-
quam etiam cessant, I. 2.

Et illam simul cum nuntio tibi hodie ego hic scio
adfuturam:

125 Proin tu sollicitudinem istam falsam, quae te ex-
cruciat, mittas.

CHREMES.

Quicum loquitur filius?

CLITIPHO.

Pater adest, quem volui: adibo. — Pater, oppor-
tune advenis.

CHREMES.

Quid id est?

CLITIPHO.

Hunc Menedemum nosti, nostrum vicinum?

CHREMES.

Probe.

CLITIPHO.

Huic filium scis esse?

CHREMES.

Audivi, in Asia eum esse.

CLITIPHO.

Non, pater;

130 Apud nos est.

CHREMES.

Quid ais?

CLITIPHO.

Advenientem e navi egredientem illico
Abduxi ad coenam; nam mihi cum eo iam inde
usque a pueritia

Semper fuit familiaritas.

CHREMES.

Voluptatem magnam nuntias.

Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum
 esset, amplius,

Vt hanc laetitiam nec opinanti primus obiicerem
 domi.

135 Atque etiam nunc satis tempori est.

CLITIPHO.

Cave faxis: non opus, pater.

CHREMES.

Quapropter?

CLITIPHO.

Quia enim incertum est etiam, quid se
 faciat: modo venit;

Timet omnia, patris iram, et animum amicae se
 erga ut sit suae;

Eam misere amat, propter eam haec turba atque
 abitio evenit.

CHREMES.

Scio.

CLITIPHO.

Nunc servolum ad eam in urbem misit et ego
 nostrum una Syrum.

CHREMES.

140 Quid narrat?

CLITIPHO.

Quid ille? miserum se esse.

CHREMES.

Miserum? quem minus credere est?

Quid reliquū est quin habeat, quae quidem in ho-
 mine dicuntur bona,

Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cog-
 natos, divitias?

At haec perinde sunt, illius ut animus, qui ea
 possidet,

Qui uti scit, ei bona, illi, qui non utitur recte,
 mala.

CLITIPHO.

145 Imo importunus semper fuit senex ille, et nunc
 nil magis

Vereor, quam, ne quid in illum iratus plus satis
faxit, pater.

CHREMES.

Illene? — Set reprimam me: nam metuisse hunc,
illi est utile.

CLITIPHO.

Quid tute tecum?

CHREMES.

Dicam; utut erat, mansum tamen oportuit.
Fortasse aliquanto iniquior erat praeter eius lubi-
dinem?

150 Pateretur; nam quem ferret, si parentem non fer-
ret suum?

Hunccine erat aequom ex illius more an illum ex
huius vivere?

Et quod illum insimulat durum, id non est: nam
parentum iniuriae

Huiusmodi sunt ferme, paulo qui est homo tole-
rabilis:

Scortari crebro nolunt, nolunt crebro convi-
varier,

155 Praebent exigue sumtum; atque haec sunt tamen
ad virtutem omnia:

Verum animus ubi semel se cupiditate devinxit
mala,

Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimilia.
Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex
usu siet.

CLITIPHO.

Ita credo.

CHREMES.

Ego ibo hinc intro, ut videam coenae
quid nobis siet.

160 Tu, ut tempus est diei, vide sis, ne quo hinc abeas
longius.

CLITIPHO.

Quam iniqui sunt patres in omnes adolescentes
iudices,

Qui aequom esse censeat, nos iam a pueris illico
nasci senes,

Neque illarum adfines esse rerum, quas fert adole-
scentia!

Ex sua lubidine moderantur, nunc quae est, non
quae olim fuit.

165 Mihi si unquam filius erit, nae ille facili me ute-
tur patre:

Nam et cognoscendi et ignoscendi dabitur peccati
locus,

Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam
sententiam.

Perii, is mi ubi adbibit plus paulo, sua quae nar-
rat facinora!

Nunc ait: periculum ex aliis facito, tibi quid ex
usu siet,

170 Astutus! Nae ille haud scit, quam mihi nunc surdo
narret fabulam.

Magis nunc me dicta amicae stimulant: „Da mihi!”
atque: „Adfer mihi!”

Cui, quod respondeam, nil habebo, neque me
quisquam est miserior.

Nam hic Clinia, etsi is quoque suarum rerum sat
agitat, tamen

Pudice eductam et artis habet ignarurem mere-
triciae;

175 Mea est potens, procax, magnifica, sumtuosa, no-
bilis;

Tum, quod dem, — recte est („nihil” enim esse,
religio est mihi dicere). —

Hoc ego mali non pridem inveni, neque etiam
dum scit pater.

CLINIA. CLITIPHO.

CLINIA.

Secundae si de amore meo res mi essent, iam-
dudum, scio, II. 1.
Venisset; set vereor, ne mulier, me absente hinc,
corrupta sit.

180 Concurrunt multa, opinionem quae mi hanc ni-
mium exaugeant:

Occasio, locus, aetas, mater, cuius sub imperio
est, mala,

Cui nil iam praeter pretium dulce est.

CLITIPHO.

Clinia,....

CLINIA.

Hei misero mihi!

CLITIPHO.

Etiam caves, ne videat forte hic te a patre ali-
quis exiens?

CLINIA.

Faciam. Set nescio quid profecto mi animus prae-
sagit mali.

CLITIPHO.

185 Pergisne id prius diiudicare, quam scias, quid re-
siet?

CLINIA.

Si nil mali esset, iam hic adesset.

CLITIPHO.

Iam aderit.

CLINIA.

Quando istuc erit?

CLITIPHO.

Non cogitas, hinc longule esse, et nosti mores
mulierum:

Dum moliuntur, dum conantur, annus est.

CLINIA.

O Clitipho,

Timeo.

CLITIPHO.

Respira: eccum Dromonem cum Syro! una
adsunt tibi!

SYRVS. DROMO. CLINIA.
CLITIPHO.

SYRVS.

190 Ain' tu?

DROMO.

Sic est. Verum interea dum sermones
caedimus, II. 2.

Illae sunt relictæ.

CLITIPHO.

Mulier tibi adest. Audin', Clinia?

CLINIA.

Ego vero audio nunc demum et video et valeo,
Clitipho.

SYRVS.

Mirume mirum: adeo impeditæ sunt: ancillarum
gregem

Ducunt secum.

CLINIA.

Perii, unde illi sunt ancillæ?

CLITIPHO.

Men' rogas?

SYRVS.

195 Non oportuit relictas, portant quod rerum,....

CLINIA.

Hei mihi!

SYRVS.

Aurum, vestem; et vesperascit; et non noverunt
viam.

Factum a nobis stulte est: abi dum tu, Dromo,
illis obviam!

Propera! quid stas?

CLINIA.

Vae mihi misero! quanta de spe decidi!

CLITIPHO.

Quid istuc? quae res te sollicitat autem?

CLINIA.

Rogitas, quid siet?

200 Viden' ancillas, aurum, vestem, quam ego cum
una ancillula

Hic reliqui? unde esse censes?

CLITIPHO.

Vah, nunc demum intelligo.

SYRVS.

Di boni, quid turbae est! aedes nostrae vix ca-
pient, scio.

Quid comedent! quid ebibent! quid sene erit no-
stro miserius?

Set eccos video, quos volebam.

CLINIA.

O Iupiter, ubinam est fides?

205 Dum ego propter te, errans, patria careo, de-
mens, tu interea loci

Conlocupletasti, Antiphila, te et me in his dese-
ruisti malis,

Propter quam in summa infamia sum et meo pa-
tri minus obsequens,

Cuius nunc pudet me et miseret, qui harum mo-
res cantabat mihi,

Monuisse frustra neque potuisse me unquam ab
hac expellere;

210 Quod iam nunc faciam, tum, cum gratum mi esse
potuit, nolui.

Me miserior nemo!

SYRVS.

Hic de nostris verbis errat videlicet,

Quae hic sumus locuti. — Clinia, aliter tuum amo-
rem atque est accipis:

Nam et vita est eadem et animus te erga idem
ac fuit,

Quantum ex ipsa re coniecturam cepimus.

CLINIA.

215 Quid id obsecro, est? nam mihi nunc nil rerum
omnium est

Quod malim, quam, me hoc falso suspicari.

SYRVS.

Hoc primum, ut ne quid huius ignores: anus,

Quae dicta ei esse mater antehac, non fuit.

Ea obiit mortem; hoc ipsa in itinere alterae

220 Dum narrat forte audivi.

CLITIPHO.

Quaenam est altera?

SYRVS.

Mane: hoc, quod coepi, primum enarrem, Cli-
tipho;

Post illuc veniam.

CLITIPHO.

Propera.

SYRVS.

Iam primum omnium,

Vbi ventum ad aedes, pulsitat Dromo fores;

Anus quaedam prodit; haec ubi aperuit ostium,

225 Continuo hic se intro coniicit; ego consequor;

Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.

Hic sciri potuit aut nusquam alibi, Clinia,

Quo studio vitam suam te absente exegerit,

Vbi de improvise est interventum mulieri:

230 Nam ea tum res dedit existumandi copiam

Quotidianae vitae consuetudinem,

Quae, cuiusque ingenium ut sit, declarat maxime.

Texentem telam studiose ipsam offendimus,

Mediocriter vestitam veste lugubri,

235 Eius anuis causa, opinor, quae erat mortua,

Sine auro; tum ornatam ita uti quae ornantur
sibi,

Nullaque malaca re expolitam muliebri;

Capillus passus, prodigus, circum caput
Reiectus negligenter.

CLINIA.

Pax, Syre mi, obsecro,

240 Ne me in laetitiam frustra conicias!

SYRVS.

Anus

Subtemen nebat; praeterea una ancillula
Erat; ea texebat una, pannis obsita,
Neglecta, immunda inluvie.

CLITIPHO.

Vera haec, Clinia,

Si sunt, ut credo, quis te fortunatior?

245 Scin' tu hanc, quam dicit sordidatam sordidae?

Magnum hoc quoque signum est, dominam esse
extra noxiam,

Cum negliguntur eius internuntii:

Nam disciplina est eisdem, munerarier

Ancillas primum, ad dominas qui adfectant viam.

CLINIA.

250 Perge, obsecro te, et cave, ne falsam gratiam

Studeas inire. Quid ais, ubi me nominas?

SYRVS.

Vbi dicimus, rediisse te et rogare, uti

Veniret ad te, mulier telam desinit

Continuo et lacrumis opplet os totum, tuo

255 Vt facile scires desiderio id fieri.

CLINIA.

Prae gaudio, ita me di ament, ubi sim, nescio:

Ita timui.

CLITIPHO.

At nil ego esse scibam, Clinia.

Agedum vicissim, Syre, dic, quae illa est altera?

SYRVS.

Adducimus tuam Bacchidem.

CLITIPHO.

Hem, quid? Bacchidem?

260 Eho, sceleste, quo illam adducis?

SYRVS.

Quo illam ego? ad nos scilicet.

CLITIPHO.

Ad patremne?

SYRVS.

Ad eum ipsum.

CLITIPHO.

O hominis impudentem audaciam!

SYRVS.

Heus tu,

Non fit sine periculo facinus magnum nec memo-
rabile.

CLITIPHO.

Hoc vide! in mea vita tu tibi laudem is quaesi-
tum, scelus,Vbi, si te quid paululum modo fugerit, ego pe-
rierim? —

265 Quid illo facias?

SYRVS.

At enim....

CLITIPHO.

Quid enim?

SYRVS.

Si sinis, dico.

CLINIA.

Sine.

CLITIPHO.

Sino.

SYRVS.

Ita res est haec nunc, quasi cum....

CLITIPHO.

Quas, malum, ambages mihi

Narrare occipit?

CLINIA.

Syre, verum hic dicit: mitte; ad rem redi.

SYRVS.

Enimvero reticere nequeo. Multimodis iniurius

Es neque ferri potis es.

CLITIPHO.

Quid id est?

CLINIA.

Audiendum hercle est: tace.

SYRVS.

270 Vis amare; vis potiri; vis, quod des illi, effici;
 Tum, esse in potiundo periculum, non vis. Haut
 stulte sapis,
 Siquidem id sapere est, velle te id, quod non
 potest contingere.
 Aut haecce cum illis sunt trahenda, aut illa cum
 his mittenda sunt:
 Harum duarum conditionum nunc utram malis,
 vide;

275 Etsi consilium hoc, quod cepi, rectum esse ac
 tutum scio:
 Nam apud patrem amica tecum ut sine metu sit,
 copia est;
 Tum, quod illi argentum es pollicitus, eadem hac
 inveniam via,
 Quod ut efficerem, orando surdas iam aures red-
 dideras mihi.
 Quid aliud tibi vis?

CLITIPHO.

Siquidem hoc fit.

SYRVS.

Siquidem, experiundo scies.

CLITIPHO.

280 Age, age, cedo istuc tuum consilium! quid id est?

SYRVS.

Adsimulabimus,

Tuam amicam huius esse.

CLITIPHO.

Pulchre! cedo, quid hic faciet sua?

Eane quoque dicetur huius, si una haec dedecori
 est parum?

SYRVS.

Imo ad matrem deducetur.

CLI-

CLITIPHO.

Quid eo?

SYRVS.

Longum est, Clitipho.

Tibi si narrem, quamobrem id faciam; verum
causa est.

CLITIPHO.

Fabulae!

285 Nil satis firmi video, quamobrem accipere hunc
mi expediat metum.

SYRVS.

Mane, aliud habeo, si istuc metuis, quod ambo
confiteamini

Sine periculo esse.

CLITIPHO.

Istiusmodi, obsecro, aliquid reperi.

SYRVS.

Maxume:

Ibo obviam huic; dicam, ut revortatur domum.

CLITIPHO.

Hem,

Quid dixti?

SYRVS.

Ademtum tibi iam faxo omnem metum,

290 In aurem utramvis otiose ut dormias.

CLITIPHO.

Quid ago nunc?

CLINIA.

Tunc? quod boni....

CLITIPHO.

Syre, dic modo...! —

Verum.

SYRVS.

Age modo: hodie sero ac nequidquam voles.

CLINIA.

Datur, fruare, dum licet: nam nescias,....

CLITIPHO.

Syre, inquam!

M

SYRVS.

Perge porro; tamen istuc ago.

CLINIA.

295 Eius sit potestas posthac an nunquam tibi.

CLITIPHO.

Verum hercle istuc est. — Syre, Syre, inquam!
heus, heus, Syre!

SYRVS.

Concaluit. — Quid vis?

CLITIPHO.

Redi, redi!

SYRVS.

Adsum: dic, quid est?

Iam hoc quoque negabis tibi placere?

CLITIPHO.

Imo, Syre,

Et me et meum amorem et famam permitto tibi:
300 Tu es iudex: ne quid accusandus sis, vide.

SYRVS.

Ridiculum, te istuc me admonere, Clitipho,

Quasi mea res istic minor agatur, quam tua! Hic

Advorsi si quid nobis forte evenerit,

Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.

305 Quapropter haec res ne utiquam neglectu est mihi;
Set istunc exora, ut suam esse adsimulet.

CLINIA.

Scilicet

Facturum me esse: in eum iam res rediit locum,
Necesse uti sit.

CLITIPHO.

Merito te amo, Clinia.

CLINIA.

Verum illa ne quid titubet.

SYRVS.

Perdocta est probe.

CLITIPHO.

310 At hoc demiror, qui tam facile potueris
Persuadere illi, quae solet quos! spernere.

SYRVS.

In tempore ad eam veni, quod rerum omnium
est

Primum: nam quendam miserum offendi ibi mi-
litem

Eius noctem orantem; haec arte tractabat virum,

315 Vt cupidum illius inopia animum incenderet,

Eademque ut esset apud te quam gratissima.

Set heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas!

Patrem novisti, ad has res quam sit perspicax;

Ego te autem novi, quam esse soleas impotens.

320 Inversa verba, eversas cervices tuas,

Gemitus, screatus, tusses, risus, abstine!

CLITIPHO.

Laudabis.

SYRVS.

Vide sis!

CLITIPHO.

Tutemet mirabere.

SYRVS.

Set quam cito sunt consecutae mulieres!

CLITIPHO.

Vbi sunt? — cur retines?

SYRVS.

Iam nunc haec non est tua.

CLITIPHO.

325 Scio, apud patrem; at nunc interim....

SYRVS.

Nihilo magis.

CLITIPHO.

Sine!

SYRVS.

Non sino, inquam.

CLITIPHO.

Quaeso, paulisper!

SYRVS.

Veto.

CLITIPHO.

Saltem salutare!

SYRVS.

Abeas, si sapias.

CLITIPHO.

Eo.

Quid istic?

SYRVS.

Manebit.

CLITIPHO.

O hominem felicem!

SYRVS.

Ambula.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA.
SYRVS.

BACCHIS:

Edepol te, mea Antiphila, laudo et fortunatam
iudico, II. 3.

330 Id cum studuisti, illi formae ut mores consimiles
forent;

Minumeque, ita me di ament, miror, te sibi quis-
quam si expetit:

Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio
oratio;

Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam
considero

Omniumque adeo vostrarum, volgus quae ab se
segregant,

335 Vos esse istiusmodi et nos non esse, haut mira-
bile est:

Nam expedit bonis esse vobis; nos, quibuscum est
res, non sinunt:

Forma quippe impulsi nostra nos amatores co-
luunt;

Haec ubi immutata est, illi suum animum alio con-
ferunt;

Nisi si prospectum aliquid interea est, desertae
vivimus:

340 Vobis cum uno semel ubi aetatem agere decre-
tum est viro,

Cuius mos maxime est consimilis vestrum, hi se
ad vos adplicant:

Hoc beneficio utrique utrisque vero devincimini,
Nulla ut unquam amoris vestro incidere possit ca-
lamitas.

ANTIPHILA.

Nescio alias; me quidem semper scio fecisse se-
dulo, ut

345 Ex illius commodum meum compararem commodum.

CLINIA.

Ah!

Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me
in patriam facis:

Nam dum absum, mihi labores fuerunt omnes,
quos cepi, leves,

Praeterquam, tui carendum quod erat.

SYRVS.

Credo.

CLINIA,

Syre, vix suffero!

Hocine me miserum non licere meo modo inge-
nium frui?

SYRVS.

350 Imo, ut patrem tuum vidi ex habitu tuo, etiam se-
dulum dabit.

BACCHIS.

Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos?

ANTIPHILA.

Ah, retine me, obsecro!

BACCHIS.

Amabo, quid tibi est?

P. TERENTI

ANTIPHILA.

Disperii! perii misera!

BACCHIS.

Quid stupes,

Antiphila?

ANTIPHILA.

Videon' Cliniam, annon?

BACCHIS.

Quem vides?

CLINIA.

Salve, anime mi!

ANTIPHILA.

O mi expectate Clinia, salve!

CLINIA.

Vt vales?

ANTIPHILA.

355 Salvom venisse gaudeo.

CLINIA.

Teneone te,

Antiphila, maxume animo exoptatam meo?

SYRVS.

Ite intro: nam vos iamdudum expectat senex.

CHREMES.

Luciscit hoc iam: cesso pultare ostium III. 1.

Vicini, ut primum ex me sciat, sibi filium

360 Redisse? etsi adolescentem hoc nolle intelligo;

Verum cum videam, miserum hunc tam cruciarier

Eius abitu, celem tam insperatum gaudium,

Cum illi pericli nihil ex indicio siet?

Haud faciam: nam, quod potero, adiutabo senem,

365 Ita ut filium meum amico atque aequali suo

Video inservire et socium esse in negotiis:

Nos quoque senes est aequom senibus obsequi. —

MENEDEMVS. CHREMES.

MENEDEMVS.

Aut ego profecto ingenio egregiæ ad miseriam III. 2.
 Natus sum, aut illud falsum est, quod volgo audio,
 370 Die diem adimere aegritudinem hominibus:
 Nam mihi quidem quotidie augescit magis
 De filio aegritudo, et quanto diutius
 Abest, mage cupio tanto et mage desidero.

CHREMES.

Set ipsum foras egressum video: ibo, adloquar.
 375 Menedeme, salvè! nuntium adporto tibi,
 Cuius maxume participem te fieri cupis.

MENEDEMVS.

Num quidnam de gnato meo audisti, Chreme?

CHREMES.

Valet atque...

MENEDEMVS.

Vivit? Vbinam est, quaeso?

CHREMES.

Apud me domi.

MENEDEMVS.

Meus gnatus:...

CHREMES.

Sic est.

MENEDEMVS.

Venit?

CHREMES.

Certe.

MENEDEMVS.

(Clinia

380 Meus venit?

CHREMES.

Dixi.

MENEDEMVS.

Eamius! duc me ad eum, obsecro!

CHREMES.

Non volt te scire, se redisse, etiam et tuum

Conspectum fugitat: propter peccatum hoc timet,
Tua duritia illa antiqua ne etiam adaucta sit.

MENEDEMVS.

Non tu ei dixisti, ut essem?

CHREMES.

Non.

MENEDEMVS.

Quamobrem, Chreme?

CHREMES.

385 Quia pessume istuc in te atque illum consulis,
Si te tam leni et victo esse animo ostenderis.

MENEDEMVS.

Non possum! satis iam, satis, pater durus fui!

CHREMES.

At

Vehemens utramque in partem, Menedeme, es
nimis

Aut largitate nimia aut parsimonia;

390 In eandem fraudem ex hac re atque illac incidet.
Primum olim, potius quam paterere filium
Commetare ad mulierculam, quae paululo
Contenta tum erat cuique erant grata omnia,
Proterruisti hinc: ea, coacta, ingratiis

395 Postilla coepit victum volgo quaerere; —
Nunc, cum sine magno intertrimento non potest
Haberī, quidvis dare cupis. Nam, ut tu scias,
Quam ea nunc instructa pulchre ad perniciem siet,
Primum iam ancillas secum adduxit plus decem,

400 Ornatas veste atque auro: satrapa si siet
Amator, nunquam sufferre eius sumtus queat,
Nedum tu possis.

MENEDEMVS.

Estne ea intus?

CHREMES.

Sit, rogas?

Sensi! namque unam ei coenam atque eius co-
mitibus

Dedi, quae si iterum mihi sit danda, actum siet:

405 Nam ut alia omittam, pytissando modo mihi
 Quid vini absumsit: „Sic hoc!” dicens; „Aspe-
 rum,
 Pater, hoc est: aliud lenius, sodes, vide!” —
 Relevi dolia omnia, omnes serias;
 Omnes habui sollicitos; atque hæc una nox:
 410 Quid te futurum censes, quem adsidue exedent?
 Sic me di amabunt, ut me tuarum miseritum est,
 Menedeme, fortunarum!

MENEDEMVS.

Faciat, quod lubet,
 Sumat, consumat, perdat: decretum est pati,
 Dum illum modo habeam mecum.

CHREMES.

Si certum est tibi
 415 Sic facere, illuc permagni referre arbitror,
 Vt ne scientem sentiat te id sibi dare.

MENEDEMVS.

Quid faciam?

CHREMES.

Quidvis potius quam quod cogitas:
 Per alium quemvis ut des, falli te sinas
 Technis per servolum (etsi subsensi id quoque,
 420 Illos ibi esse, id agere inter se clanculum;
 Syrus cum vostro consusurrant, conferunt
 Consilia ad adolescentes); et tibi perdere
 Talentum hoc pacto satius est, quam illo minam.
 Non nunc pecunia agitur, set illud, quomodo
 425 Minumo periculo demus adolescentulo:
 Nam si semel tuum animum ille intellexerit,
 Prius proditurum vitam te tuam et prius
 Pecuniam omnem quam abs te amittas filium, hui,
 Quantam fenestram ad nequitiam ei patefeceris,
 430 Tibi autem porro ut non sit suave vivere!
 Nam deteriores omnes sumus licentia.
 Quodcunque in mentem inciderit, id volet, petet,
 Neque id putabit pravomne an rectum siet;
 Tu rem perire et ipsum non poteris pati,

435 Dare denegaris: ad illud ibit illico,
 Quo maxume apud te se valere sentiet:
 Abiturum se abs te scilicet minitabitur.

MENEDEMVS.

Videre verum atque ita uti res est dicere.

CHREMES.

Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi
 meis,

440 Dum id quaero, tibi qui filium restituerim. —

MENEDEMVS.

Cedo dextram! porro idem te oro ut facias,
 Chreme.

CHREMES.

Paratus sum.

MENEDEMVS.

Scin', quid nunc facere te volo?

CHREMES.

Dic.

MENEDEMVS.

Quod sensisti, illos me incipere fallere,
 Id ut maturent facere: cupio illi dare,

445 Quod volt; cupio ipsum iam videre.

CHREMES.

Operam dabo.

Paulum hoc negoti mi obstat: Simus et Crito,
 Vicini nostri hice, ambigunt de finibus;
 Me cepere arbitrum: ibo ac dicam, ut dixeram,
 Operam daturum me, hodie non posse iis dare.

450 Continuo hic adero.

MENEDEMVS.

Ita quaeso. — Di, vostram fidem!

Ita comparatam esse hominum naturam omnium,
 Aliena ut melius videant et diiudicent,
 Quam sua? an eo fit, quia re in nostra aut gaudio
 Sumus praepediti nimium aut aegritudine?

455 Hic mihi nunc quanto plus sapit quam egomet
 mihi! —

CHREMES.

Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

Syrus adprendendus atque adhortandus mihi.

A me nescio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruisse sentiant.

CHREMES. SYRVS.

SYRVS.

460 Hac illac circumcurſa, inveniundum es tamen, III. 3.
Argentum! — Intendenda in ſenem fallacia.

CHREMES.

Num me feſellit, hoſce id ſtruere? videlicet

Eſt Cliniae ille ſervos tardiuſculus:

Idcirco huic noſtro tradita eſt provincia.

SYRVS.

465 Quis hic loquitur? — perii! numnam hic audivit?

CHREMES.

Syre!

SYRVS.

Hem!

CHREMES.

Quid tu iſtic?

SYRVS.

Recte. Set te demiror, Chreme,

Tam mañe, qui heri tantum biberis.

CHREMES.

Nil minus.

SYRVS.

Nil, narras? viſa vero eſt, quod dici ſolet,

Aquilae ſenectus.

CHREMES.

Heia!

SYRVS.

Mulier commoda et

470 Faceta haec meretrix....

P. TERENCE

CHREMES.

Sane quidem.

SYRVS.

Visa est mihi et
 Forma quidem hercle luculenta.

CHREMES.

Sic; satis.

SYRVS.

Ita, non ut olim, set uti nunc, sane bona;
 Minumeque miror, Clīnia hanc si deperit.
 Set patrem habet quendam avidum misereque aridum,

475 Vicinum hunc. Nostin'?

CHREMES.

At quasi.

SYRVS.

Is nunc divitiis
 Abundat, gnatus eius profugit inopia.
 Scis esse factum, ut dico?

CHREMES.

Quid ego nesciam?

Hominem pistrino dignum....

SYRVS.

Quem?

CHREMES.

Istunc servolum
 Dico adolescentis,....

SYRVS.

Syre, tibi timui male!

CHREMES.

480 Qui passus est, id fieri.

SYRVS.

Quid faceret?

CHREMES.

Rogas?

Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
 Vnde esset adolescenti, quod amicae daret,
 Atque hunc difficilem invitum servaret senem.

SYRVS.

Garris.

CHREMES.

Haec facta ab illo oportebat, Syre.

SYRVS.

485 Eho laudas, quaeso, heros qui fallunt?

CHREMES.

In loco

Ego vero laudo.

SYRVS.

Recte sane.

CHREMES.

Quippequi

Magnarum saepe id remedium aegritudinum est.

Iam primum huic gnatus unicus mansisset domi....

SYRVS.

Iocone an serio ille haec dicat, nescio,

490 Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.

CHREMES.

Et nunc quid expectat, Syre? an, dum hinc denuo

Abigat, cum tolerare illius sumtus non queat?

Nonne ad senem aliquam fabricam fingit?

SYRVS.

Stolidus est.

CHREMES.

At te adiutare oportet, adolescentuli

495 Causa.

SYRVS.

Facile equidem facere possum, si iubes:

Etenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.

CHREMES.

Tanto hercle melior.

SYRVS.

Non est mentiri meum.

CHREMES.

Fac ergo.

SYRVS.

At heus tu, facitodum eadem haec memineris,

Si huius quid forte simile aliquando evenerit,
500 Humana uti sunt, tuus ut faciat filius.

CHREMES.

Non usus veniet, spero.

SYRVS.

Spero hercle ego quoque,
Neque eo nunc dico quo quidquam illum sense-
rim,

Set si quid, ne quid. Quae sit eius aetas, vide,
Et ne ego te, si usus veniat, magnifice, Chreme,
505 Tractare possim!

CHREMES.

De istoc, cum usus venerit,
Videbimus quid opus sit; nunc istuc age. —

SYRVS.

Nunquam commodius quidquam audivi herum
loqui:

Nunquam malefacere credam mi impunius
Licere. — Quisnam a nobis egreditur foras?

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

CHREMES.

510 Quid istuc, quaeso? qui istic mos est, Clitipho?
itane fieri oportet? III. 4.

CLITIPHO.

Quid ego feci?

CHREMES.

Vidin' ego te modo manum in sinum
huic meretrici

Inserere?

SYRVS.

Acta haec res est! perii!

CLITIPHO.

Mene?

CHREMES.

Hisce oculis! ne nega.
Facis adeo indigne iniuriam illi, qui non abstineas
manum:

Nam istaec quidem contumelia est,

515 Hominem amicum recipere ad te atque eius ami-
cam subigitare.

Vel heri in vino quam immodestus fuisti,....

SYRVS.

Factum.

CHREMES.

Quam molestus!
Vt equidem, ita me di ament, metui, quid futu-
rum denique esset!

Novi ego amantes: animum advortunt graviter,
quae non censeas.

CLITIPHO.

At fides mi apud hunc est, nil me istius factu-
rum, pater.

CHREMES.

520 Esto; at certe ut hinc concedas aliquo ab ore eo-
rum aliquantisper:

Multa fert libido; ea prohibet facere tua prae-
sentia.

De me facio ego coniecturam: nemo amicorum
hodie est,

Apud quem expromere omnia mea occulta, Cliti-
pho, audeam:

Apud alium prohibet dignitas; apud alium ipsius
facti pudet,

525 Ne ineptus, ne protervos, videar. Quod illum fa-
cere credito;

Et nostrum est, intelligere atque, utcunque, ubi-
cunque, opus est, obsequi.

SYRVS.

Quid istic narrat?

CLITIPHO.

Perii!

P. TERENCEI

SYRVS.

Clitipho, haec ego praecipio tibi?
Hominis frugi et temperantis functus officium!

CLITIPHO.

Tace, sodes!

SYRVS.

Recte sane.

CHREMES.

Syre, pudet me.

SYRVS.

Credo, neque id iniuria. Quin
530 Mihi molestum est.

CLITIPHO.

Pergin'?

SYRVS.

Hercle vero. dico, quod videtur.

CLITIPHO.

Nonne accedam ad illos? eho, quaeso!

SYRVS.

Vna accedundi via est....

Actum est! prius hic se indicarit, quam ego ar-
gentum effecero. —

Chreme, vin' tu homini stulto mi auscultare?

CHREMES.

Quid faciam?

SYRVS.

Iube hunc

Abire hinc aliquo.

CLITIPHO.

Quo ego hinc abeam?

SYRVS.

Quo lubet; da illis locum;

535 Abi deambulatum.

CLITIPHO.

Deambulatum? quo?

SYRVS.

Vah, quasi desit locus!

Abi sane istac, istorsum, quo vis.

CHRE-

CHREMES.

Recte dicit; censeo.

CLITIPHO.

Di te eradicent, qui istinc me extrudas, Syre?

SYRVS.

At

Tu pol tibi istas posthac comprimito manus! —

Censen' vero? quid illum porro credis facturum,

Chreme,

540 Nisi eum, quantum tibi opis di dant, servas, castigas, mones?

CHREMES.

Ego istuc curabo.

SYRVS.

Atqui nunc, here, hic tibi adservandus est,...

CHREMES.

Fiet.

SYRVS.

Si sapias: nam mihi iam minus minusque obtemperat.

CHREMES.

Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum, egisti etiam, Syre, aut

Reperisti, quod placeat, an nondum etiam?

SYRVS.

De fallacia

545 Dicis? Est inventa nuper quaedam.

CHREMES.

Frugi es! cedo, quid est?

SYRVS.

Dicam; verum, ut aliud ex alio incidit,....

CHREMES.

Quidnam, Syre?

SYRVS.

Pessuma haec est meretrix.

CHREMES.

Ita videtur.

N

P. TERENTI

SYRVS.

Imo, si scias!

CHREMES.

Vah!

SYRVS.

Hoc vide, quod inceptat facinus! Fuit quaedam-
anus Corinthia

Hic; ei drachmarum haec argenti mille dederat
mutuum.

CHREMES.

550 Quid tum?

SYRVS.

Quid? Ea mortua est; est filia ado-
lescentula;

Ea relicta huic arraboni est pro illo argento.

CHREMES.

Intelligo.

SYRVS.

Hanc secum huc adduxit, eam, quae est nunc apud
uxorem tuam.

CHREMES.

Quid tum?

SYRVS.

Clinia orat sibi uti nunc det (illam
illi interim

Praestituram) mille numum; poscit.

CHREMES.

Et exposcet quidem?

SYRVS.

Hui,

555 Dubium id est? Ego sic putavi....

CHREMES.

Quid nunc facere cogitas?

SYRVS.

Egone? ad Menedemum ibo, dicam, hanc esse
captam e Caria,

Ditem et nobilem; si redimat, magnum inesse in
eo lucrum.

CHREMES.

Erras.

SYRVS.

Quid ita?

CHREMES.

Pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:

Non emo.

SYRVS.

Quid ais? optata loquere!

CHREMES.

Atqui non est opus.

SYRVS.

560 Non opus?

CHREMES.

Non hercle vero.

SYRVS.

Qui istuc, miror.

CHREMES.

Iam scies.

SYRVS.

Mane, mane: quid est, quod tam a nobis graviter
crepuerunt fores?

SOSTRATA. CHREMES. NVTRIX.
SYRVS.

SOSTRATA.

Nisi me animus fallit, hic profecto est anulus,
quem ego suspicor, III. 5.

Is, quicum exposita est gnata.

CHREMES.

Quid volt sibi, Syre, haec oratio?

SOSTRATA.

Quid? isne tibi videtur?

NVTRIX.

Dixi equidem, ubi ostendisti, illico,

N 2

565 Eum esse.

SOSTRATA.

At ut satis contemplata modo sis, mea nutrix?

NUTRIX.

Satis.

SOSTRATA.

Abi nunc iam intro atque, illa si iam laverit, mihi
nuntia.

Ego virum hic interea opperibor.

SYRVS.

Te volt: videas, quid velit?

Nescio quid tristis est; non temere est; metuo
quid sit.

CHREMES.

Quid siet?

Nae ista hercle iam magno conatu magnas nugas
dixerit.

SOSTRATA.

570 Ehem, mi vir!

CHREMES.

Ehem, mea uxor!

SOSTRATA.

Te ipsum quaero.

CHREMES.

Loquere, quid velis.

SOSTRATA.

Primum hoc te oro, ne quid credas me advorsum
edictum tuum

Facere esse ausam.

CHREMES.

Vis, me istuc, etsi incredibile est, credere?

Credo.

SYRVS.

Nescio quid peccati portat haec purgatio.

SOSTRATA.

Meministin' me gravidam, et mihi te maximo opere
interminatam,

575 Si puellam parerem, nolle tolli?

CHREMES.

Scio, quid feceris:

Sustulisti.

SYRVS.

Sic si factum est, minor herus damno
auctus est.

SOSTRATA.

Minime; set erat hic Corinthia anus haut impura;
ei dedi

Exponendam.

CHREMES.

O Iupiter, esse tantum in animo in-
scitiam!

SOSTRATA.

Perii, quid ego feci?

CHREMES.

At rogitas?

SOSTRATA.

Si peccavi, mi Chreme,

580 Insciens feci.

CHREMES.

Id quidem ego, si tu neges, certo scio,
Te inscientem et imprudentem dicere ac facere
omnia:

Tot peccata in hac re ostendis: nam iam primum,
si meum

Imperium exsequi voluisses, interemtam oportuit,
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitae
dare;

585 At id omitto: misericordia — animus maternus —
sino:

Quam vero abs te bene prospectum est, quod vo-
luisti, cogita:

Nempe illi anui prodita abs te filia est planissime,
Per te vel uti quaestum faceret, vel uti veniret
palam.

Credo, id cogitasti: quidvis satis est, dum vivat
modo.

590 Quid cum illisce agas, qui neque ius neque bo-
num atque aequom sciunt?
Melius, peius, prosit, obsit, nil vident nisi quod
lubet.

SOSTRATA.

Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor. Nunc hoc te
obsecro:

Quanto tu me es annis gravior, tanto es igno-
scentior,

Iniustitiae meae ut iustitia tua sit aliquid praesidi!

CHREMES.

595 Scilicet equidem ignoscam istuc factum; verum,
Sostrata,
Mala docet mea facilitas te multa. Set istuc, quid-
quid est,

Qua hoc oceptum est causa, eloquere.

SOSTRATA.

Vt stultae et misere omnes sumus

Religiosae, cum exponendam do illi, de digito
anulum

Detraho et eum dico ut una cum puella exponeret,

600 Si moreretur, ne expers esset partis de nostris
bonis.

CHREMES.

Istuc recte: conservasti te atque illam.

SOSTRATA.

Hic is anulus.

CHREMES.

Vnde habes?

SOSTRATA.

Quam Bacchis secum adduxit adolescentulam...

SYRVS.

Hem!

CHREMES.

Quid ea narrat?

SOSTRATA.

Ea, lavatum dum it, servandum mihi
dedit.

Animum non advorti primum; set postquam ad-
spexi, illico

605 Cognovi, ad te exsilui.

CHREMES.

Quid nunc suspicare aut invenis

De illa?

SOSTRATA.

Nescio, nisi ex ipsa quaeras, unde hunc
habuerit,

Si potis est reperiri.

SYRVS.

Interii! plus spe video, quam volo:

Nostra est, si ita est.

CHREMES.

Vivitne illa, cui tu dederas?

SOSTRATA.

Nescio.

CHREMES.

Quid renuntiavit olim?

SOSTRATA.

Fecisse id quod iusseram.

CHREMES.

610 Nomen mulieri cedo quod sit, ut quaeratur.

SOSTRATA.

Philtere.

SYRVS.

-Ipsa est! mirum, ni illa salva est et ego perii!

CHREMES.

Sostrata,

Sequere me intro hac.

SOSTRATA.

Vt praeter spem evenit! quam timui male,
Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollendo,
Chreme!

CHREMES.

Non licet hominem esse saepe ita, ut volt, res si
non sinit;

615 Nunc ita tempus fert, mi ut cupiam filiam; olim
nil minus.

SYRVS.

Nisi me fallit animus, haud multum infortunium
aberit a me,

Ita in angustum hercle oppido nunc meae cogun-
tur copiae, aliqua

Nisi provideo, ne esse amicam hanc gnati rescis-
cat senex.

Nam quod de argento sperem aut posse postulem
me fallere,

620 Nihil est; triumpho, si licet me latere tecto ab-
scedere.

Crucior, bolum mihi tantum ereptum tam desubito
e faucibus!

Quid agam aut quid comminiscar? ratio de inte-
gro ineunda est mihi.

Nil tam difficile est quin quaerendo investigari
possiet.

Quid, si hoc nunc sic incipiam? — Nihil est. —
Quid, si...? Tantundem egero. —

625 At sic, opinor! — Non potest! — Imo optume!
euge, habeo optumam!

Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugi-
tivum argentum tamen.

CLINIA. SYRVS.

CLINIA.

Nullum mihi iam posthac potest intervenire tan-
tum, III. 6.

Quod mi aegritudinem adferat: tanta haec laetitia
oborta est.

Patri me dedo nunc iam, ut frugalior sim quam
volt.

SYRVS.

630 Nil me fefellit: cognita est, quantum huius audio
verba.

Istuc tibi ex sententia tua obtigisse, laetor.

CLINIA.

O mi Syre, audisti, obsecro?

SYRVS.

Quidni, qui usque una adfuerim?

CLINIA.

Cuinam aequè audisti commode quidquam evenisse?

SYRVS.

Nulli.

CLINIA.

Atque ita me di ament, ut ego nunc non tam
meapte causa

635 Laetor quam illius, quam ego scio esse honore
quovis dignam.

SYRVS.

Ita credo; set nunc, Clinia, age, da te mihi vicissim:

Nam amici quoque est videnda res, in tuto ut
conlocetur,

Ne quid de amica nunc senex.

CLINIA.

O Iupiter,....

SYRVS.

Quiesce.

CLINIA.

Antiphila mea nubet mihi!

SYRVS.

Siccine mi interloquere?

CLINIA.

640 Quid faciam, Syre mi? gaudeo: fer me.

SYRVS.

Fero hercle sane.

CLINIA.

Deorum vitam apti sumus!

P. TERENCE

SYRVS.

Frustra operam, opinor, sumo.

CLINIA.

Loquere: audio.

SYRVS.

At iam hoc non ages.

CLINIA.

Agam.

SYRVS.

Videndum est inquam,

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut conlocetur:

Nam si nunc a nobis abis et Bacchidem hic relinquis,

645 Senex resciscet illico, esse amicam Clitiphonis;
Si abduxeris, celabitur itidem ut celata adhuc est.

CLINIA.

At enim istoc nil magis, Syre, est meis nuptiis advorsum;

Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam?

SYRVS.

Quidni?

CLINIA.

Quid dicam? quam causam adferam?

SYRVS.

Quin nolo mentiare:

650 Aperte, ita ut se res habet, narrare....

CLINIA.

Quid ais?

SYRVS.

Iubeo:

Illam te amare et velle uxorem; hanc esse Clitiphonis....

CLINIA.

Bonam atque iustam rem oppido imperas et factu facilem.

SYRVS.

Et....

CLINIA.

Scilicet iam me hoc voles patrem exorare
ut celet

Vostrum.

SYRVS.

Imo, uti recta via rem narret ordine omnem.

CLINIA.

Hem!

655 Satin' sanus es aut sobrius? tu quidem illum plane
prodis:

Nam qui ille poterit esse in tuto? dic mihi?

SYRVS.

Huic quidem consilio palmam do, hoc me magni-
fice effero,

Vim qui tantam habeam et potestatem in me tan-
tam astutiae,

Vera dicendo ut eos ambos fallam, ut, cum nar-
ret senex

660 Voster nostro, esse istam amicam gnati, non cre-
dat tamen.

CLINIA.

At enim spem istoc pacto rursus nuptiarum omnem
eripis:

Nam dum amicam hanc meam esse credet, non
committet filiam.

Tu fortasse, me quid fiat, parvi, dum illi con-
sulas.

SYRVS.

Quid, malum? me aetatem censes velle id adsi-
mularier?

665 Vnus est dies, dum argentum eripio: pax! nihil
amplius.

CLINIA.

Tantum sat habes? Quid tum, quaeso, si hoc pa-
ter resciverit?

P. TERENCE

SYRVS.

Quid, si redeo ad illos, qui aiunt: quid, si nunc
coelum ruat?

CLINIA.

Metuo, quid agam.

SYRVS.

Metuis? quasi non ea potestas sit tua,
Quo velis in tempore ut te exsolvas, rem facias
palam.

CLINIA.

670 Age, age, traducatur Bacchis.

SYRVS.

Optume ipsa exit foras.

BACCHIS. CLINIA. SYRVS.
PHRYGIA. DROMO.

BACCHIS.

Satis pol proterve me Syri promissa huc induxe-
runt, III. 7.

Decem minas quas mihi dare est pollicitus; quod
si is nunc me

Deceperit, saepe, obsecrans me, ut veniat, frustra
veniet,

Aut cum venturam dixero et constituero, cum is
certo

675 Renuntiarit, Clitipho cum in spe pendeat animi,
Decipiam ac non veniam, Syrus tergo mihi poe-
nas pendet.

CLINIA.

Satis scite promittit tibi.

SYRVS.

Atqui tu hanc iocari credis?

Faciet, nisi caveo.

BACCHIS.

Dormiunt: pol ego istos commovebo.

Mea Phrygia, audistin', modo iste homo quam
demonstravit villam

680 Charini....

PHRYGIA.

Audivi.

BACCHIS.

Proxumam esse huic fundo ad dextram?

PHRYGIA.

Memini.

BACCHIS.

Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia
agitat.

SYRVS.

Quid inceptat?

BACCHIS.

Dic, me hic oppido esse invitam at-
que adservari;

Verum aliquo pacto verba me his daturam esse
et venturam.

SYRVS.

Perii hercle! Bacchis mane, mane! quo mittis
istam? quaeso,

685 Iube maneat!

BACCHIS.

I.

SYRVS.

Quin est paratum argentum.

BACCHIS.

Quin ego maneo.

SYRVS.

Atqui iam dabitur.

BACCHIS.

Vt libet. Num ego insto?

SYRVS.

At scin' quid, sodes?

BACCHIS.

Quid?

SYRVS.

Transeundum....

BACCHIS.

Quid?

SYRVS.

Tibi ad Menedemum est et tua pompa
Eo traducenda est.

BACCHIS.

Quam rem agis, scelus?

SYRVS.

Ego? argentum cudo,
Quod tibi dem.

BACCHIS.

Dignam me putas, quam inludas?

SYRVS.

Non est temere.

BACCHIS.

690 Etiamne tecum hic res mihi est?

SYRVS.

Minume; tuum tibi reddo.

BACCHIS.

Eatur. Sequere hac. — Heus, Dromo!

DROMO.

Quis me volt?

SYRVS.

Syrus.

DROMO.

Quid est re?

SYRVS.

Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos pro-
pere.

DROMO.

Quamobrem?

SYRVS.

Ne quaeras. Efferant, quae secum huc
attulerunt.

Sperabit sumtum sibi senex levatum esse harunc
abitu;

695 Nae ille haud scit, hoc paulum lucri quantum illi
damni adportet.

Tu nescis id quod scis, Dromo, si sapias.

DROMO.

Mutum dices.

CHREMES. SYRVS.

CHREMES.

Ita me di amabunt, ut nunc Menedemi vicem IV. 1.

Miseret me, tantum devenisse ad eum mali.

Illancne mulierem alere cum illa familia!

700 Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet:

Ita magno fuit ei desiderio filius;

Verum ubi videbit, tantos sibi sumtus domi

Quotidianos fieri nec fieri modum,

Optabit, rursus ut abeat ab se filius.

705 Syrum optume eccum.

SYRVS.

Cesso hunc adoriri?

CHREMES.

Syre!

SYRVS.

Hem,

Ipsum te mihi iamdudum exoptabam dari.

CHREMES.

Videre egisse nescio quid cum sene.

SYRVS.

De illo, quod dudum? dictum ac factum reddidi.

CHREMES.

Bonan' fide?

SYRVS.

Bona.

CHREMES.

Hercle non possum pati,

710 Quin tibi caput demulceam: accede huc, Syre:

Boni tibi aliquid faciam pro ista re, ac lubens.

SYRVS.

At si scias, quam scite in mentem venerit.

CHREMES.

Vah! gloriare, evenisse ex sententia!

SYRVS.

Nondum hercle vero, verum dico,....

CHREMES.

Dic, quid est?

SYRVS.

715 Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia et ea se gratia
Eam adduxisse, ne tu id persentisceres.

CHREMES.

Probe!

SYRVS.

Dic, sodes!

CHREMES.

Nimum, inquam.

SYRVS.

Imo sic; satis.

Set porro ausculta, quid super fallaciae est:

720 Sese ipse dicet tuam vidisse filiam;
Eius sibi complacitam formam, postquam adspe-
xerit;

Hanc cupere uxorem.

CHREMES.

Modone quae inventa est?

SYRVS.

Eam;

Et quidem iubebit posci.

CHREMES.

Quamobrem istuc, Syre?

Nam prorsus nihil intelligo.

SYRVS.

Vah, tardus es.

CHREMES.

725 Fortasse.

SYRVS.

SYRVS.

Dabitur argentum illi ad nuptias,
Aurum atque vestem qui.... tenesne?

CHREMES.

Comparet?

SYRVS.

Id ipsum.

CHREMES.

At ego neque do neque ei despondeo.

SYRVS.

Nam quamobrem?

CHREMES.

Quamobrem, me rogas? homini....

SYRVS.

Vt lubet.

Non ego dicebam, in perpetuum illam ut ei dares,
750 Verum ut simulares.

CHREMES.

Non meum est simulatio.

Ita tu istaec tua misceto, ne me admisceas.

Ego, cui daturus non sim, ut ei despondeam?

SYRVS.

Credebam.

CHREMES.

Minime.

SYRVS.

Scite poterat fieri,

Et ego hoc quia dudum tu tantopere iusseras

55 Eo coepi.

CHREMES.

Credo.

SYRVS.

Ceterum equidem istuc, Chreme,

Aequi bonique facio.

CHREMES.

Atqui cum maxime

Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.

O

SYRVS.

Fiat: quaeratur aliud. Set illud quod tibi
 Argentum dixi, quod ista debet Bacchidi,
 740 Id nunc reddendum est illi, neque tu scilicet
 Eo nunc confugies: „Quid mea? num mihi da
 tum est?

Num iussi? num illa oppignerare filiam
 Meam me invito potuit? vere illud, Chreme,
 Ius summum saepe summa, dicunt, malitia.

CHREMES.

745 Haut faciam.

SYRVS.

Imo aliis si licet, tibi non licet:
 Omnes inlautum id in bene aucta re putent.

CHREMES.

Quin egomet iam ad eam deferam.

SYRVS.

Imo filium

Iube potius.

CHREMES.

Quamobrem?

SYRVS.

Quia enim in hunc suspicio est
 Translata amoris.

CHREMES.

Quid tum?

SYRVS.

Quia videbitur
 750 Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit,
 Et simul conficiam facilius ego quod volo.
 Ipse adeo adest: abi, effer argentum.

CHREMES.

Efferro.

CLITIPHO. SYRVS.

CLITIPHO.

Nulla est tam facilis res quin difficilis siet, IV. 2.

Quam invitus facias. Vel me haec deambulatio

755 Quam non laboriosa! ad languorem dedit,

Nec quidquam magis nunc metuo quam, ne denuo

Miser aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bac-
chidem. —

Vt te quidem omnes di, deae, quantum est, Syre,

Cum tuo isto invento cunque incepto perduint!

760 Huiusmodi res semper comminiscere,

Vbi me excarnufices.

SYRVS.

In' tute hinc, quo dignus es?

Quam pene tua me perdidit protervitas!

CLITIPHO.

Vellem hercle factum! ita meritus.

SYRVS.

Meritus? quomodo?

CLITIPHO.

Quid igitur tibi vis dicam? abegisti! mihi

765 Amicam adduxti, quam non liceat tangere!

Credendum, ex animo nonnihil me irascier.

SYRVS.

Nae me istuc ex te prius audisse gaudeo,

Quam argentum haberes, quod daturus iam fui.

CLITIPHO.

Iam non sum iratus.

SYRVS.

Set scin', ubi nunc sit tibi

770 Tua Bacchis?

CLITIPHO.

Apud nos.

SYRVS.

Non.

CLITIPHO.

Vbi ergo?

O 2

P. TERENCE

SYRVS.

Apud Cliniam.

CLITIPHO.

Perii!

SYRVS.

Bono animo es: iam argentum ad eam de-
feres,

Quod ei pollicitus.

CLITIPHO.

Garris. Vnde?

SYRVS.

A tuo patre.

CLITIPHO.

Ludis fortasse.

SYRVS.

Ipsa re tu experibere.

CLITIPHO.

Nae ego fortunatus homo sum! deamo te, Syre.

SYRVS.

775 St! pater egreditur. Cave quidquam admiratus sis,
Qua causa id fiat; obsecundato in loco;
Quod imperabit, facito; loquitor pauca.

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

CHREMES.

Vbi Clitipho nunc?

SYRVS.

Eccum me, inque.

CLITIPHO.

Eccum hic tibi. IV. 3

CHREMES.

Quid re esset, dixti huic?

SYRVS.

Dixi pleraque omnia.

CHREMES.

780 Cape hoc argentum ac defer.

SYRVS!

I! quid stas, lapis?

Quin accipis?

CLITIPHO.

Cedo sane.

SYRVS.

Sequere hac me ocus.

Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:

Nam nihil est illic quod moremur diutius.

CHREMES.

Minas quidem iam filia a me habet decem,

785 Quas pro alimentis esse nunc duco datas;

Hasce ornamentis consequentur alterae;

Porro haec talenta dotis adposcet duo.

Quam multa iniusta iusta fiunt moribus!

Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus est

790 Aliquis, labore inventa mea cui dem bona!

MENEDEMVS. CHREMES.

MENEDEMVS.

Multo omnium nunc me fortunatissimum IV. 4.

Factum puto esse, gnate, cum te intelligo

Resipisse.

CHREMES.

Vt errat!

MENEDEMVS.

Te ipsum quaerebam, Chreme:

Serva, quod in te est, filium et me et familiam!

CHREMES.

795 Cedo, quid vis faciam?

MENEDEMVS.

Invenisti hodie filiam.

CHREMES.

Quid tum?

MENEDEMVS.

Hanc uxorem sibi dari volt Clinia.

CHREMES.

Quid tu hominis, quaeso, es?

MENEDEMVS.

Quid id est?

CHREMES.

Iamne oblitus es,

Inter nos quid sit dictum de fallacia,

Ut ea via abs te argentum auferretur?

MENEDEMVS.

Scio.

CHREMES.

800 Ea res nunc agitur ipsa.

MENEDEMVS.

Quid narras, Chreme?

Imo haec quidem, quae apud me est, Clitiphonis
est

Amica.

CHREMES.

Ita aiunt et tu credis omnia;

Et illam aiunt velle uxorem, ut, cum desponderim,
Des, qui aurum ac vestem et alia, quae opus, com-
paret.

MENEDEMVS.

805 Id est profecto! id amicae dabitur!

CHREMES,

Scilicet,

Datum iri,

MENEDEMVS.

Ah, frustra sum igitur gavisus miser!

Quidvis tamen iam malo quam hunc amittere.

Quid nunc renuntiem abs te responsum, Chreme,
Ne sentiat rescisse me atque aegre ferat?

CHREMES.

810 Aegre, Menedeme? nimium illi indulges!

MENEDEMVS.

Sine.

Inceptum est: perforce hoc mihi perpetuum, Chreme.

CHREMES.

Dic convenisse, egisse te de nuptiis.

MENEDEMVS.

Dicam. Quid deinde?

CHREMES.

Me facturum esse omnia;

Generum placere; postremo etiam, si voles,

§15 Desponsam quoque esse dicito,....

MENEDEMVS.

Hem, istuc volueram.

CHREMES.

Tanto ocius te ut poscat, et tu, id quod cupis,

Quam ocissime ut des.

MENEDEMVS.

Cupio.

CHREMES.

Nae tu propediem, ut

Istanc rem video, istius obsaturabere.

Set, haec utut sunt, cautim et paulatim dabis,

§20 Si sapias.

MENEDEMVS.

Faciam.

CHREMES.

Abi intro; vide, quid postulet;

Ego domi ero, si quid me voles.

MENEDEMVS.

Sane volam:

Nam te scientem faciam, quidquid egero.

MENEDEMVS. CHREMES.

MENEDEMVS.

Ego, me non tam astutum ac perspicacem esse,

id certo scio; V. I.

Set hic adiutor meus et monitor et praemonstrator
Chremes

825 Hoc mihi praestat: in me quidvis harum rerum
convenit,

Quae sunt dictae in stultum, caudex, stipes, asinus,
plumbeus;

In illunc nil potest: exsuperat omnia eius astutia.

CHREMES.

Ohe, deos iam desine, uxor, gratulando obtundere,
Gnatam tuam esse inventam, nisi eos tuo ex ingenio
iudicas,

830 Nil ut credas intelligere, idem nisi dictum est
centies.

Set interim illi quid iamdudum gnatus cessat cum
Syro?

MENEDEMVS.

Quos cessare homines ais, Chreme?

CHREMES.

Hem, per tempus, Menedeme, advenis:
Dic mihi: Cliniae, quae dixi, nuntiastin'?

MENEDEMVS.

Omnia.

CHREMES.

Quid ait?

MENEDEMVS.

Gaudere adeo cocepit, quasi qui cupiunt
nuptias.

CHREMES.

835 Ha ha he!

MENEDEMVS.

Quid risisti?

CHREMES.

Servi venere in mentem Syri

Calliditates.

MENEDEMVS.

Itane?

CHREMES.

Voltus quoque hominum fingit scelus.

MENEDEMVS.

Gnatus quod se adsimulat laetum, id dicis?

CHREMES.

Id.

MENEDEMVS.

Idem istuc mihi

Venit in mentem.

CHREMES.

Veterator!

MENEDEMVS.

Mage, si mage noris, putes,

Ita rem esse.

CHREMES.

Ain' tu?

MENEDEMVS.

Quin tu auscultas.

CHREMES.

840 Quid perdidideris? nam ubi desponsam nuntiasti
filio,

Continuo iniecisse verba tibi Dromonem scilicet,
Sponsae vestes, aurum, ancillas opus esse, argen-
tum ut dares.

MENEDEMVS.

Non.

CHREMES.

Quid?

MENEDEMVS.

Non, inquam.

CHREMES.

Neque ipse gnatus?

MENEDEMVS.

Nil prorsus, Chreme;
Magis nunc etiam instare, ut hodie conficerentur
nuptiae.

CHREMES.

845 Mira narras. Quid Syrus meus? ne is quidem
quidquam?

P. TERENTI

MENEDEMVS.

Nihil.

CHREMES.

Quamobrem, nescio.

MENEDEMVS.

Equidem miror, qui alia tam plane scias.
 Set ille tuus tuum quoque idem mire finxit fi-
 lium, ut
 Ne paululum quidem suboleat, esse amicam hanc
 Cliniae.

CHREMES.

Quid ais?

MENEDEMVS.

Omitto iam osculari atque amplexari;
 id nil puto.

CHREMES.

850 Quid est, quod amplius simuletur?

MENEDEMVS.

Vah!

CHREMES.

Quid est?

MENEDEMVS.

Audi modo.

Vltimis est mihi conclave in aedibus quoddam
 retro;

Huc est intro lectus latus; vestimentis stratus est.

CHREMES.

Quid, postquam hoc est factum?

MENEDEMVS.

Dictum factum huc abiit Clitipho.

CHREMES.

Solus?

MENEDEMVS.

Solus.

CHREMES.

Timeo.

MENEDEMVS.

Bacchis consecuta est illico.

CHREMES.

855 Sola?

MENEDEMVS.

Sola.

CHREMES.

Perii!

MENEDEMVS.

Vbi abiere intro, operuere ostium.

CHREMES.

Hem,

Clinia haec fieri videbat?

MENEDEMVS.

Quidni? mecum una simul.

CHREMES.

Fili est amica Bacchis, Menedeme! occidi!

MENEDEMVS.

Quamobrem?

CHREMES.

Decem dierum vix mi est familia!

MENEDEMVS.

Qui istuc times, quod operam amico dat suo?

CHREMES.

860 Imo, quod amicae!

MENEDEMVS.

Si dat.

CHREMES.

An dubium id tibi est?

Quenquamne tam animo comi esse aut leni putas,

Qui se vidente amicam patiatur suam....?

MENEDEMVS.

Quidni, quo verba facilius dentur mihi?

CHREMES.

Derides merito. Mihi nunc ego succenseo.

865 Quot res dedere, ubi possem persentiscere!

Nisi lapis eram. Quae vidi! vae misero mihi!

At nae illud haud inultum, si vivo, ferent:

Nam iam....

P. TERENCE

MENEDEMVS.

Non tu te cohibes? non te respicis?
Non tibi ego exempli satis sum?

CHREMES.

Prae iracundia,

870 Menedeme, non sum aptud me.

MENEDEMVS.

Tene istuc loqui?

Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse te auxiliarier?

CHREMES.

Quid faciam?

MENEDEMVS.

Id, quod tu me fecisse aibas parum:

Fac, patrem te esse ut sentiat; fac, ut audeat
875 Tibi credere omnia, abs te petere et postcere,
Ne quam aliam quaerat copiam ac te deserat.

CHREMES.

Imo abeat potius malo quovis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat pa-
trem!

Nam, si illis pergo suppeditare sumtibus,

880 Menedeme, mi illic vero ad rastros res redit!

MENEDEMVS.

Quod incommodi tibi in hac re capies, nisi caves!
Difficilem ostendes te et ignosces post tamen,
Et id ingratum erit.

CHREMES.

At nescis, quam doleam!

MENEDEMVS.

Vt lubet.

Quid, quod volo, illa ut nubat nostro, nisi quid
est,

885 Quod malis?

CHREMES.

Imò et gener et adfines placent.

MENEDEMVS.

Quid dotis dicam te dixisse filiae? —

Quid obticuisti?

CHREMES.

Dotis?

MENEDEMVS.

Ita.

CHREMES.

Ah...

MENEDEMVS.

Ne quid, Chreme,
Vereare, si quid minus est: nil nos dos movet.

CHREMES.

Duo talenta pro re nostra ego esse decrevi satis;
890 Sed ita dictu est opus, si me vis salvom esse et
rem et filium,
Omnia mea doti dixisse illi me bona.

MENEDEMVS.

Quam rem agis?

CHREMES.

Id mirari te simulato et illum hoc rogitato simul,
Quamobrem id faciam.

MENEDEMVS.

Quin ego vero, quamobrem id facias, nescio.

CHREMES.

Egone? ut illius animum, qui nunc luxuria et la-
scivia

895 Diffluit, retundam et redigam, ut, quo se vortat,
nesciat.

MENEDEMVS.

Quid agis?

CHREMES.

Mitte ac sine me in hac re gerere mihi
morem.

MENEDEMVS.

Sino.

Itane vis?

CHREMES.

Ita.

P. TERENTI

MENEDEMVS.

Fiat.

CHREMES.

Ac iam, ut uxorem arcessat, paret.
 Hic, ita ut æquom liberos est, dictis confutabitur;
 Set Syrum....

MENEDEMVS.

Quid eum?

CHREMES.

Ego, si vivo, nae adeo exornatum dabo,
 900 Adeo depexum, ut, dum vivat, meminerit semper
 mei,
 Qui sibi me pro deridiculo ac delectamento putat!
 Non, ita me di ament, auderet uni haec vetulae
 mulieri,
 Mihi quae fecit. —

CLITIPHO. CHREMES. SYRVS.

CLITIPHO.

Itane tandem, quaeso, est, Menedeme,
 ut pater V. 2.

Tam in brevi spatio omnem de me patris animum
 eiecerit?

905 Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris
 admisi miser?

Volgo faciunt.

MENEDEMVS.

Scio, tibi esse hoc gravius multo ac durius,
 Cui fit; verum ego haud minus aegre patior idque
 nescio
 Nec rationem capio, nisi quod bene tibi ex animo
 volo.

CLITIPHO.

Hic patrem adstare aibas.

SYRVS.

Eccum.

CHREMES.

Quid me incusas, Clitipho?

910 Quidquid ego huius feci, tibi prospexi et stultitiæ
tuæ:

Vbi vidi esse omisso te animo, et, suavia in prae-
sentia

Quae essent, prima habere neque consulere in
longitudinem,

Cepi rationem, ut neque egeres neque ut haec
posses perdere.

Vbi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi
dare,

915 Abii ad proximos tibi, qui erant; eis commisi et
credidi;

Ibi tuae stultitiæ semper praesidium erit, Clitipho,
Victus, vestitus, quo in tectum te receptes.

CLITIPHO.

Hei mihi!

CHREMES.

Satius est, quam, te ipso herede, haec possidere
Bacchidem.

SYRVS.

Disperii! scelestus quantas turbas concivi insciens!

CLITIPHO.

920 Emori cupio!

CHREMES.

Prius, quaeso, disce, quid sit vivere;

Vbi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.

SYRVS.

Here, licetne?

CHREMES.

Loquere.

SYRVS.

At tuto?

CHREMES.

Loquere.

SYRVS.

Quae istaec pravitas,
Quaeve amentia est, quod peccavi ego, id obesse
huic?

CHREMES.

Ilicet;

Ne te admisce: nemo accusat, Syre, te, nec tu
aram tibi

925 Nec precatorem pararis.

SYRVS.

Quid agis?

CHREMES.

Nil succenseo

Nec tibi neque huic, nec vos est aequom, quod
facio, mihi. —

SYRVS.

Abiit! rogasse vellem....

CHREMES.

Quid?

SYRVS.

Quid? Vnde peterem mihi cibum:

Ita nos abalienavit. Ibi iam esse ad sororem in-
telligo.

CLITIPHO.

Adeon' rem rediisse, ut periculum mi etiam sit
fame, Syre?

SYRVS.

930 Modo vivere liceat, spes est....

CLITIPHO.

Quae?

SYRVS.

Nos esurituos satis.

CLITIPHO.

Inrides in re tanta neque me quidquam consilio
adiuvas?

SYRVS.

Impo et ibi nunc sum et usque dudum id egi,
dum loquitur pater,

Et,

Et, quantum ego intelligere possum,....

CLITIPHO.

Quid?

SYRVS.

Non aberit longius.

CLITIPHO.

Quid id ergo?

SYRVS.

Sic est: non esse horum te arbitror.

CLITIPHO.

Qui istuc, Syre?

935 Satin' sanus es?

SYRVS.

Ego dicam, quod mi in mentem; tu diiudica:
Dum illis fuisti solus, dum alia nulla delectatio,
Quae propior esset, te indulgebant, tibi dabant;
nunc, filia

Postquam est inventa vera, inventa est causa, qua
te expellerent.

CLITIPHO.

Est verisimile.

SYRVS.

An tam ob peccatum hoc illum esse
iratum putas?

CLITIPHO.

940 Non arbitror.

SYRVS.

Nunc aliud specta: matres omnes filiis
In peccato adiutrices esse, auxilio in patria in-
iuria,

Solent; id non fit.

CLITIPHO.

Verum. Dic ergo, quid nunc faciam, Syre?

SYRVS.

Suspicionem istanc ex illis quaere; rem profer
palam:

Si non est verum, ad misericordiam ambos addu-
ces cito;

P

945 Aut scibus, cuius sis.

CLITIPHO.

Recte suades: faciam.

SYRVS.

Sat recte hoc mihi

In mentem venit: namque adolescens quam in
spe erit minuma situs,

Tam patris pacem facillume conficiet in leges
suas;

Etsi haud scio, ane uxorem ducat ac Syro nil
gratiae.

Quid hoc autem? foras exit senex: ego fugio: ad-
huc, quod factum est,

950 Miror, non iussisse illico abripi me. Ad hunc nunc
pergam;

Etun mihi precatorem paro: nostro fide nil habeo.

SOSTRATA. CHREMES.

SOSTRATA.

Profecto, nisi caves tu, homo, aliquid gnato con-
ficies mali, V. 3.

Idque adeo miror, qui tibi tam ineptum, mi vir,
quidpiam

Venire in mentem potuerit.

CHREMES.

955 Pergin' esse mulier? ullamne unquam ego rem in
vita mea

Volui, quin tu in ea re mi advorsatrix fueris, So-
strata?

At si iam rogitem, quid est, quod peccem, aut
quamobrem id facias, nescias

Id, quare nunc tam confidenter restas, stulta!

SOSTRATA.

Ego nescio?

CHREMES.

Imo potius quidem quam redeat ad integrum
eadem oratio!

SOSTRATA.

Oh,

960 Iniquos es, qui me tacere de re tanta postules.

CHREMES.

Non postulo: iam loquere; nihilo minus ego hoc
faciam tamen.

SOSTRATA.

Facies?

CHREMES.

Verum.

SOSTRATA.

Non vides, mali quantum excites ex ea re?
Subditum se suspicatur!

CHREMES.

Ain' tu?

SOSTRATA.

Certe, mi vir, inquam.

CHREMES.

Confitere.

SOSTRATA.

Au, obsecro, istuc nostris inimicis siet!

965 Egone confitear, meum non esse filium, qui sit
meus?

CHREMES.

Quid? metuis, ne non, cum velis, convincas, esse
illum tuum?

SOSTRATA.

Quod filia est inventa?

CHREMES.

Non, set, quo mage credendum siet,

Quod est consimilis moribus probe tui:

Nam illi nii viti est relictum, quin id itidem sit
tibi;

970 Tum praeterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

Set ipse egreditur. Quam severus! rem cum videas, censeas.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

CLITIPHO.

Unquam si fuit tempus, mater, cum ego voluptati
tibi V. 4.

Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro,
Eius ut memneris atque inopis nunc te misere-
sca! mei,

975 Quod peto et volo, parentes meos ut common-
stres mihi!

SOSTRATA.

Obsecro, mi gnate, in animum ne istuc inducas
tuum,

Alienum esse.

CLITIPHO.

Tuus sum?

SOSTRATA.

Miseram me! hocquine quaesisse, obsecro?
Ita mihi atque huic sis superstes, ex me atque hoc
ut natus es,

Et cave posthac, si me amas, unquam istuc ver-
bum ex te audiam!

CHREMES.

980 At ego, si me metuis, mores cave inesse istos
sentiam.

CLITIPHO.

Quos?

CHREMES.

Si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus,
helluo,

Ganeo, damnosus. Cetera nostrum te esse credito.

CLITIPHO.

Non sunt haec parentis dicta.

CHREMES.

Non, si ex capite sis meo
Natus, item ut Minervam esse aiunt a Iove, ea
causa magis

985 Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.

SOSTRATA.

Di istaec prohibeant!

CHREMES.

Deos nescio; ego, quod potero, sedulo. —
Quaeris id, quod habes, parentes; quod abest,
non quaeris, patri
Quomodo obsequare et serves, quod labore in-
venerit.

Num mihi per fallacias adducere ante oculos....?
pudet

990 Dicere hac praesente verbum turpe; at te id nullo
modo

Facere puduit!

CLITIPHO.

Eheu, quam ego nunc totus displiceo mihi!
Quam pudet! neque, quod principium capiam ad
placandum, scio.

MENEDEMVS. CHREMES. CLITIPHO.
SOSTRATA.

MENEDEMVS.

Enimvero Chremes nimis graviter cruciat adole-
scentulum et V. 5.

Nimis inhumane: exeo ergo, ut pacem conciliem.
Optume

5 Ipsos video.

CHREMES.

Ehem, Menedeme, cur non arcessi iubes
Filiam et, quod dotis dixi, firmas?

P. TERENTI

SOSTRATA.

Mi vir, te obsecro,

Ne facias!

CLITIPHO.

Pater, obsecro, ut mi ignoscas!

MENEDEMVS.

Da veniam, Chreme!

Sine te, exorem!

CHREMES.

Ego mea bona ut dem Bacchidi dono
sciens?

Non faciam!

MENEDEMVS.

At nos non sinemus.

CLITIPHO.

Si me vivom vis, pater,

ignosce!

SOSTRATA.

Age, Chremes mi!

MENEDEMVS.

Age, quaeso! ne tam offirma te, Chreme!

CHREMES.

Quid istic? video non licere, ut coeperam, hoc
pertendere.

MENEDEMVS.

Facis, ut te decet.

CHREMES.

Ea lege hoc adeo faciam, si id facit,
Quod ego hunc aequom censeo....

CLITIPHO.

Pater, ego omnia faciam: impera.

CHREMES.

Vxorem ut ducas.

CLITIPHO.

Pater....

CHREMES.

Nihil audio.

MENEDEMVS.

Ad me recipio;

1005 Faciet.

CHREMES.

Nil etiam audio ipsum.

CLITIPHO.

Perii!

SOSTRATA.

An dubitas, Clitipho?

CHREMES.

Imo, utrum volt.

MENEDEMVS.

Faciet omnia.

SOSTRATA.

Haec, dum incipias, gravia sunt
Dumque ignores; ubi cognoris, facilia.

CLITIPHO.

Faciam, pater.

CHREMES.

Gnate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam
tu facile ames,

Filiam Phanocratae nostri.

CLITIPHO.

Rufamne illam virginem,
100 Caesiam, sparso ore, adunco naso? non possum,
pater!

CHREMES.

Heia, ut elegans est! credas, animum ibi esse.

SOSTRATA.

Aliam dabo.

CLITIPHO.

Imo, quandoquidem ducendum est, egomet ha-
beo propemodum;

Quam volo,....

CHREMES.

Nunc laudo, gnate.

CLITIPHO.

Archonidae huius filiam.

P. TERENTI HEAVT.

CHREMES.

Perplacet.

CLITIPHO.

Pater, hoc nunc restat....

CHREMES.

Quid?

CLITIPHO.

Syro ignoscas volo,

1015 Mea quae causa fecit.

CHREMES.

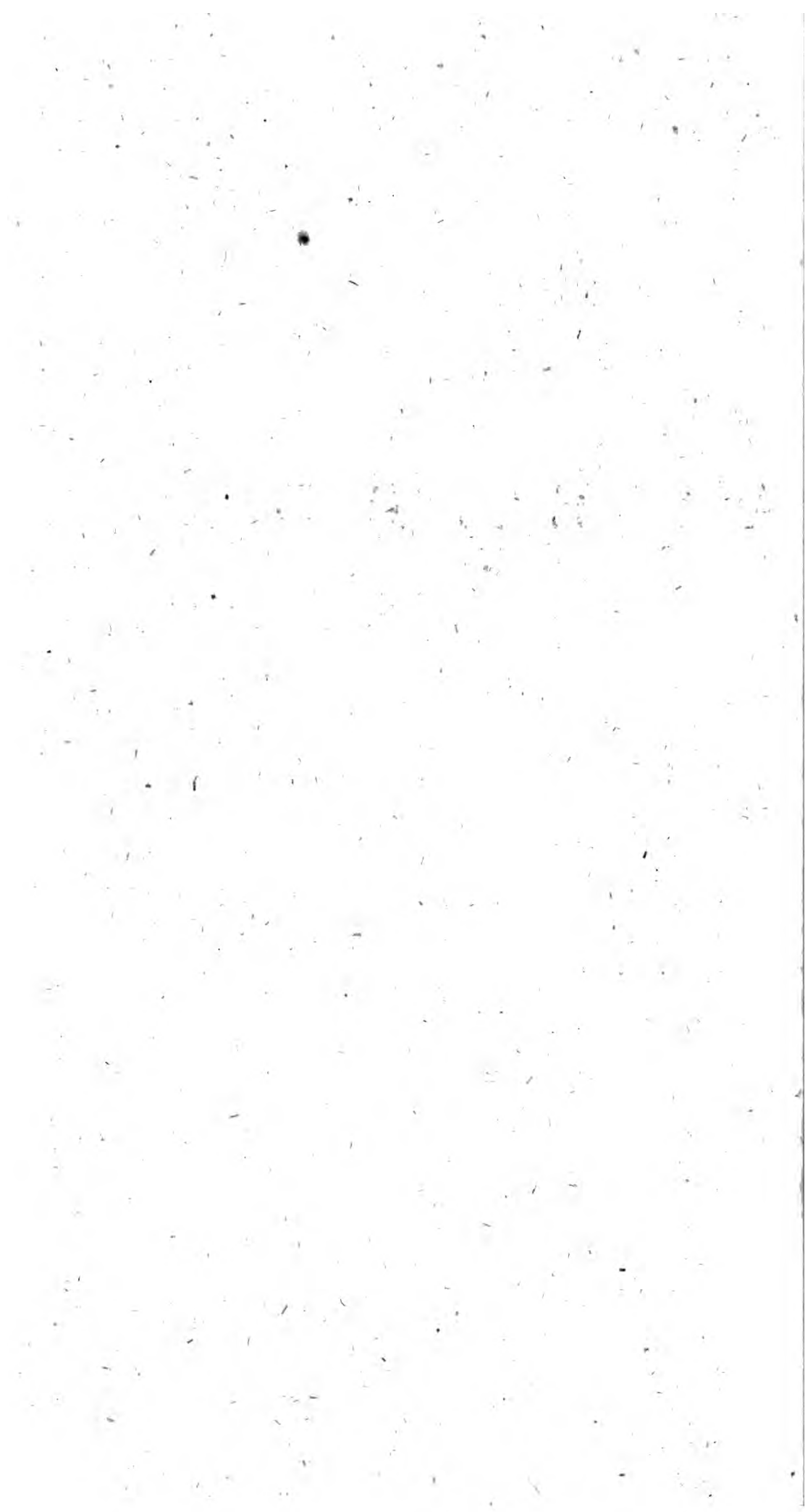
Fiat.

CANTOR.

Vos valetate et plaudite.

A D E L P H I.

C. SVLPITH APOLLINARIS PERIOCHA
IN ADELPHOS.

Duos cum haberet Demea adolescentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Aeschinum,
Sed Ctesiphonem retinet. Hunc citharistriae
Lepore captum, sub duro ac tristi patre,
Fratr celabat Aeschinus, famam quoque
Amoris in se transferebat, denique
Fidicinam lenoni eripit. Vitiaverat
Idem Aeschinus civem Atticam pauperulam,
Fidemque dederat, hanc sibi uxorem fore.
Demea iurgare et graviter ferre. Mox tamen,
Vt veritas patefacta est, ducit Aeschinus
Vitiatam, potitur Ctesipho citharistriam.

P. T E R E N T I
A D E L P H I.

ACTA LVDIS FVNEBR. AEMILI PAVLI
QVOS FECERE Q. FABIVS MAX. P.
CORN. AFRICANVS. EGERE L. ATILIVS
PRAENESTINVS MINVTIVS PROTHY-
MVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI
TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRAECA
MENANDRV L. ANICIO M. CORNELIO
COSS.

DRAMATIS PERSONAE.

MICIO.
DEMEA.
SANNIO.
AESCHINVS.
CTESIPHO.
PARMENO.
SYRVS.
SOSTRATA.
CANTHARA.
GETA.
HEGIO.
DROMO.

P R O L O G V S.

Postquam poëta sensit, scripturam suam
Iniquos observare, et, adversarios
Peiorem rapere in partem, quam acturi sumus,
Indicio de sese ipse erit, vos iudices,
5 Laudine duci an vitio factum id oporteat.
Synapthnescontes Diphili comoedia est;
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam;
In Graeca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula; eum Plautus locum
10 Reliquit integrum, eum hic locum sumpsit sibi
In Adelfhos, verbum de verbo expressum extulit;
Eam nos acturi sumus novam: pernoscite,
Furtunne factum existumetis an locum
Reprehensum, qui praeteritus negligentia est.
15 Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adiutare, adsidueque una scribere,
Quod illi, maledictum vehemens esse existumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui vobis univorsis et populo placent,
20 Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus sine superbia.
Dehinc, ne expectetis argumentum fabulae,
Senes, qui primi venient, hi partim aperient,
In agendo partim ostendent. Facite aequanimitas
25 Poëtae adaugeat ad scribendum industriam.

MICIO.

— Storax! — Non rediit hac nocte a coena Aeschinus I. I.
 Neque servolorum quisquam, qui advorsum ierant.

Profecto hoc vere dicunt: si absis uspiam,
 Aut ubi si cesses, evenire satius est,

5 Quae in te uxor' dicit et quae in animo cogitat
 Irata, quam illa, quae parentes propitii.

Vxor, si cesses, aut te amare cogitat,
 Aut tete amari, aut potare atque animo obsequi,
 Et tibi bene esse soli, sibi cum sit male;

10 Ego, quia non rediit filius, quae cogito,
 Quibus sollicitor rebus, ne aut illiserit,
 Aut uspiam nunc ceciderit, aut praefregerit
 Aliquid! — Vah, quemquamne hominem in animo
 instituere aut

Parare, quod sit carius quam ipse sibi! — Ac

15 Non ex me natus, fratris hic est. Adeo is est
 Dissimilis studio: nam inde ab adolescentia
 Ego hanc clementem vitam urbanam atque otium
 Secutus sum et, quod fortunatum isti putant,
 Vxorem nunquam habui; ille contra haec omnia,

20 Ruri agere vitam semper, parce ac duriter
 Se habere; uxorem duxit; nati filii

Duo. Inde ego hunc maiorem adoptavi mihi,
 Eduxi a parvulo, habui, amavi, pro meo;
 In eo me oblecto; solum id est carum mihi.

25 Ille, ut item contra me habeat, facio sedulo:
 Do, praetermitto, non necesse habeo, omnia
 Pro meo iure agere; postremo, alii clanculum
 Patres quae faciunt, quae fert adolescentia,
 Ea ne me celet consuefecit filium.

30 Nam qui mentiri aut fallere institerit patrem
 Audere, tanto magis audebit ceteros.
 Pudore et liberalitate liberos
 Retinere satius esse credo quam metu.

Haec fratri mecum non conveniunt neque placent.

35 Venit ad me saepe clamans: Quid agis, Micio?

Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?

Cur potat? cur tu his sumtum rebus suggeris?

Vestitu nimium indulges! nimium ineptus es!

Nimium ipse est durus praeter aequomque et bo-
num,

40 Et errat longe mea quidem sententia,

Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,

Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adiungitur

Mea sic est ratio et sic animum induco meum:

Malo coactus qui suum officium facit,

45 Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet,

Si clam fore sperat, rursum ad ingenium redit;

Is, quem beneficio adiungas, ex animo facit,

Studet referre, praesens absens idem erit.

Hoc patrium est, potius consuefacere filium

50 Sua sponte recte facere quam alieno metu;

Hoc pater ac dominus interest; hoc qui nequit,

Fateatur nescire imperare liberis.

Sed estne hic ipse, de quo agebam? et certe is es.

Tristem nescio quid video. Credo, iam, ut solet

55 Iurgabit.

MICIO. DEMEA.

MICIO.

Salvom te advenire, Demea,

Gaudemus.

DEMEA.

Ehem opportune: te ipsum quaerito. I2.

MICIO.

Quid tristis es?

DEMEA.

Rogas me, ubi nobis Aeschinu

Siet, quid ego sim tristis?

MICIO.

Dixin', hoc fore?

— Quid fecit?

DEMEA.

Quid ille fecerit? quem neque pudet

60 Quidquam nec metuit quenquam neque legem
putatTenere se ullam! Nam illa, quae antehac facta
sunt,

Omitto; modo quid designavit!

MICIO.

Quidnam id est?

DEMEA.

Fores effregit atque in aedes inruit

Alienas; ipsum dominum atque omnem familiam

65 Mulcavit usque ad mortem; eripuit mulierem,

Quam amabat. Clamant omnes, indignissime

Factum esse. Hoc adveniēti quot mihi, Micio,

Dixere! in ore est omni populo! denique

Si conferendum exemplum est, non fratrem videt

70 Rei dare operam ruri, parcum ac sobrium?

Nullum huius factum simile! — Haec cum illi,
Micio,

Dico, tibi dico: tu illum corrumpi sinis.

MICIO.

Homine imperito nunquam quidquam iniustius,

Qui, nisi quod ipse fecit, nil rectum putat.

DEMEA.

75 Quorsum istuc?

MICIO.

Quia tu, Demea, haec male iudicas.

Non est flagitium, crede mi, adolescentulum

Scortari neque potare....

DEMEA.

Non est?

MICIO.

Neque fores

Effringere. Haec si neque ego neque tu fecimus,

Non

- Non sivit facere egestas nos; tu nunc tibi
 80 Id laudi duces, quod tum fecisti inopia?
 Iniurium est: nam si esset unde id fieret,
 Faceremus. Et tu illunc tuum, si esses homo,
 Sineres nunc facere, dum per aetatem licet,
 Potius quam, expectatum ubi te eiecisset foras,
 85 Alieniore aetate post faceret tamen.

DEMEA.

Pro Iupiter, tu homo adigis me ad insaniam!
 Non est flagitium, facere haec adolescentulum?

MICIO.

At

- Ausculda, ne me obtundas de hac re saepius;
 Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
 90 Is meus est factus: si quid peccat, Demea,
 Mihi peccat, ego illi maxumam partem feram.
 Obsonat? potat? olet unguenta? de meo;
 Amat? dabitur argentum, dum erit commodum;
 Vbi non erit, fortasse excludetur foras.
 95 Fores effregit? restituentur; discidit
 Vestem? resarcietur: est, dīs gratia,
 Et, unde haec fiant, et adhuc non molesta sunt.
 Postremo aut desine aut cedo quemvis arbitrum:
 Te plura in hac re peccare ostendam.

DEMEA.

Hei mihi!

- 100 Pater disce esse ab illis, qui veri sient.

MICIO.

Natura tu illi pater es, consiliis ego.

DEMEA.

Tun' consulis quidquam?

MICIO.

Ah si pergis, abiero.

DEMEA.

Siccine agis?

MICIO.

An ego toties de eadem re audiam?

Q

DEMEA.

Curae est mihi.

MICIO.

Et mihi curae est; verum, Demea,
105 Curemus aequam uterque partem, tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare propemo-
dum

Reposcere illum est, quem dedisti.

DEMEA.

Ab, Micio,

Irascere? annon credo? repeton', quem dedi?

MICIO.

Mihi sic videtur.

DEMEA.

Quid istic? si istuc tibi placet,
Profundat, perdat, pereat! nihil ad me attinet.
110 Iam si verbum unum posthac....

MICIO.

Rursus, Demea?

DEMEA.

Aegre est: alienus non sum. Si obsto, hem desino.
Vnum vis curem? curo; et est dīs gratia,
Cum ita, ut volo, est. Tuus istic ipse sentiet
Posterior.... nolo in illum gravius dicere. —

MICIO.

115 Nēc nil neque omnia haec sunt, quae dicit, tamen.
Nonnil molesta haec sunt mihi, set ostendere,
Me aegre pati, illi nolui: nam ita est homo:
Cum plane advorsor sedulo et deterreo,
Tamen vix humane patitur; verum si augeam aut
120 Adiutor etiam sim eius iracundiae,
Insaniam profecto cum illo. Etsi Aeschinus
Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam: hic
Quam non amavit meretricem aut cui non dedit
Aliquid? postremo nuper (credo, iam omnium
125 Taedebat) dixit, velle uxorem ducere:
Sperabam, iam defervisse adolescentiam;
Gaudebam; ecce autem de integro. Nisi, quid-
quid est,

Volo scire atque hominem convenire, si apud fo-
rum est.

SANNIO. AESCHINVS.

SANNIO.

Obsecro, populares, ferte misero atque innocenti
auxilium! II. 1.

130 Subvenite inopi!

AESCHINVS.

Otiose nunc iam illico hic consiste. —
Quid respectas? nil pericli est; nunquam, dum
ego adero, hic te tanget.

SANNIO.

Ego illam invitis omnibus....

AESCHINVS.

Quanquam est scelestus, non committet hodie, ut
iterum vapulet.

SANNIO.

Aeschine, audi, ne te ignarum fuisse dicas meo-
rum morum;

135 Leno ego sum.

AESCHINVS.

Scio.

SANNIO.

At ita ut usquam fuit fide quisquam optuma.
Tu quod te posterius purges, nolle mi hanc iniu-
riam

Factam esse, huius non faciam! crede hoc: ego
meum ius persequar,

Neque tu solves verbis unquam, re mihi quod
malefeceris.

Novi ego vestra haec: „nollem factum; iusiuran-
dum dabitur, te esse

40 Indignum indignis;” indignis cum egomet sim
acceptus modis.

AESCHINVS.

Abi praestrenue ac forem aperi!

SANNIO.

Ceterum hoc nihili facis?

AESCHINVS.

I intro nunc iam tu!

SANNIO.

At enim non sinam.

AESCHINVS.

Accede illuc, Parmeno:

Nimium istoc abiisti: hic propter hunc assiste!
hem, sic volo.Cave nunc iam oculos a meis oculis quoquam de-
moveas tuos, ne145 Mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in
mala haereat.

SANNIO.

Istuc volo ergo ipsum experiri.

AESCHINVS.

Hem, serva! — Omitte mulierem! —

SANNIO.

O miserum facinus!

AESCHINVS.

Nisi caves, geminabit.

SANNIO.

Hei misero mihi!

AESCHINVS.

Non innueram, verum in istam partem peccato
tamen.

I nunc iam!

SANNIO.

Quid hoc re est? regnumne, Aeschine,
hic tu possides?

AESCHINVS.

150 Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.

SANNIO.

Quid tibi re mecum est?

AESCHINVS.

Nil.

SANNIO.

Quid? nostin', qui sim?

AESCHINVS.

Non desidero.

SANNIO.

Tetigin' tui quidquam?

AESCHINVS.

Si attigisses, ferres infortunium.

SANNIO.

Qui tibi magis licet, meam habere, pro qua ego
argentum dedi?

Responde!

AESCHINVS.

Ante aedes non fecisse erit melius hic
convictum:155 Nam si molestus pergis esse, iam intro abripiere
atque ibi

Vsque ad necem opperiere loris.

SANNIO.

Loris liber?

AESCHINVS.

Sic erit.

SANNIO.

O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt
esse aequam omnibus?

AESCHINVS.

Si satis iam debacchatus, leno, es, audi, si vis,
nunc iam.

SANNIO.

Egon' debacchatus sum autem, an tu in me?

AESCHINVS.

Mitte ista atque ad rem redi.

SANNIO.

60 Quam rem? quó redeam?

AESCHINVS.

Iamne me id vis dicere, quod ad te attinet?

P. TERENCE

SANNIO.

Cupio, aequi modo aliquid.

AESCHINVS.

Vah, leno iniqua me non volt loqui!

SANNIO.

Leno sum, fateor, communis adolescentium per-
nicies,Pestis, periurus; tamen a me est nulla tibi orta
iniuria.

AESCHINVS.

Nam hercle etiam hoc restat!

SANNIO.

Illuc quaeso redi, quo coepisti, Aeschine.

AESCHINVS.

165 Minis tu illam viginti emisti, quae res tibi vortat
male!

Argenti tantum dabitur.

SANNIO.

Quid, si ego illam nolo vendere?

Coges me?

AESCHINVS.

Minume.

SANNIO.

Namque id metui.

AESCHINVS.

Neque vendendam censeo,
Quae libera est: nam ego liberali illam adsero
causa manu:Nunc vide utrum vis, argentum accipere an cau-
sam meditari tuam?

170 Delibera hoc, dum ego redeo, leno. —

SANNIO.

Proh supreme Iupiter,
Minume miror, qui insanire occipiunt ex iniuria! —
O hominem miserum! plus quingentos colaphos
infregit mihi,Domo me eripuit, verberavit; me invito abduxit
meam;

Ob malefacta haec tantidem emtam postulat sibi
tradier!

175 Verum enim, quando bene promeruit, fiat: suum
ius postulat:

Age, iam cupio, modo si argentum reddat; set
ego hoc hãriolor:

Vbi me dixero dare tanti, testes faciet illico,
Vendidisse me; de argento somnium: „mox!” —
„cras redi!” —

Id quoque possum ferre, modo si reddat; quan-
quam iniurium est;

180 Verum cogito id, quod res est: quando eum quae-
stum occeperis,

Accipiunda et mussitanda iniuria adolescentium
est.

Set nemo dabit! has egomet mecum frustra ratio-
nes puto.

SYRVS. SANNIO.

SYRVS.

Tace: egomet conveniam iam ipsum. Cupide ac-
cipiat faxo atque etiam II. 2.

Bene secum esse dicat actum. — Quid istuc est,
quod te audio

185 Nescio quid concertasse cum hero?

SANNIO.

Nunquam vidi iniquius
Certationem comparatam, quam hodie inter nos
quae fuit:

Ego vapulando, ille verberando, usque ambo de-
fessi sumus.

SYRVS.

Tua culpa.

SANNIO.

Quid agerem?

P. TERENTI

SYRVS.

Adolescenti morem gestum oportuit.

SANNIO.

Qui potui melius, qui hodie ei usque os praebui?

SYRVS.

Age, scis, quid loquar?

190 Pecuniam in loco negligere maximum interdum
est lucrum.

SANNIO.

Hui!

SYRVS.

Metuisti, si nunc de tuo iure concessisses paulu-
lum, at-que adolescenti esses morigeratus, hominum ho-
mo stultissime,

Ne non tibi istuc feneraret?

SANNIO.

Spem ego pretio non emo.

SYRVS.

Nunquam rem facies. Abi! inescare nescis homi-
nes, Sannio!

SANNIO.

195 Credo istuc esse melius; verum ego nunquam
adeo astutus fuiQuin, quidquid possem, malletm auferre potius in
praesentia.

SYRVS.

Age, novi animum tuum, quasi iam nusquam tibi
sint viginti minae,Dum huic obsequare. — Praeterea autem te aiunt
proficisci Cyprum;

SANNIO.

Hem!

SYRVS.

Coemisse, hinc quae illuc veheres, multa; navem
conductam. Hoc, scio,200 Pendet tibi animus. Vbi illinc, spero, redieris tan-
dem, hoc ages.

SANNIO.

Nusquam pedem! — Perii! hercle, hac illi spe
hoc inceperunt!

SYRVS.

Timet:

Inieci scrupulum homini.

SANNIO.

O scelera! illuc vide,
Vt in ipso articulo oppressit! emtae mulieres
Complures et item hinc alia, quae porto Cyprum;
205 Ad mercatum eo nisi venio, damnum maximum
est:

Nunc si hoc omittam ac tum agam, ubi illinc re-
diero,

Nihil est, refrixerit res: „Nunc demum venis?

Cur passus? ubi eras?” — satius ut sit perdere

Quam aut nunc manere tam diu, aut tum persequi.

SYRVS.

210 Iamne enumerasti, ad te quod rediturum putes?

SANNIO.

Hocine illo dignum est? hocine incipere Ae-
schinum,

Oppressione ut hanc mi eripere postulet?

SYRVS.

Labascit. — Vnum hoc habeo; vide, si sat pla-
cet;

Potius quam venias in periculum, Sannio,

215 Servesne an perdas totum, dividuum face:

Decem minas conradet alicunde.

SANNIO.

Hei mihi,

Etiam de sorte in dubium nunc venio miser?

Pudet nihil? omnes dentes labefecit mihi;

Praeterea colaphis tuber est totum caput;

220 Etiam insuper defrudet? nusquam abeo!

SYRVS.

Vt lubet.

Numquid vis quin abeam?

SANNIO.

Imo quaeso hercle hoc, Syre,
 Ut ut haec sunt acta, potius quam lites sequar,
 Meum mihi reddat, saltem quanti emta est, Syre:
 Scio, te non usum amicitia esse antehac mea:
 225 Memorem me esse atque gratum dices.

SYRVS.

Sedulo

Faciam. Set Ctesiphonem video; laetus est
 De amica.

SANNIO.

Quid, quod te oro?

SYRVS.

Paulisper mane.

CTESIPHO. SYRVS.

CTESIPHO.

Abs quivis homine, cum est opus, beneficium ac-
 cipere gaudeas; II. 3.
 Verum enimvero id demum iuvat, si, quem ae-
 quom est facere, is bene facit.
 230 O frater, frater, quid ego nunc te laudem? satis
 certo scio:
 Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus
 quin superet tua;
 Itaque unam hanc rem me habere praeter alias
 praecipuam arbitror:
 Fratrem primarum esse artium homini nemini
 mage principem.

SYRVS.

O Ctesipho!

CTESIPHO.

Eho, Syre, Aeschinus ubi est?

SYRVS.

Ellum te expectat domi.

ADELPHI.

251

CTESIPHO.

Hem!

SYRVS.

235 Quid est?

CTESIPHO.

Illius opera nunc, Syre, vivo! Festivom
caput!

Quine omnia sibi postputavit esse meo prae com-
modo,

Maledicta, famam meum amorum, et peccatum in
sese transtulit!

Nil supra pote! set quidnam crepuit foris?

SYRVS.

Mane: ipse exit foras.

AESCHINVS. SANNIO. CTESIPHO.
SYRVS.

AESCHINVS.

Vbi ille est sacrilegus?

SANNIO.

Me quaerit. Num quidnam effert? —
occidi: II. 4.

240 Nil video.

AESCHINVS.

Ehem opportune! te ipsum quaero.
Quid fit, Ctesipho?

In tuto est omnis res: omitte vero tristitiam tuam.

CTESIPHO.

Ego illam hercle vero omitto, qui quidem fratrem
te habeam. O mi Aeschine,
O mi germane...! At vereor coram in os te lau-
dare amplius,

Ne id adsentandi magis quam quo habeam gra-
tum facere existumes.

AESCHINVS.

245 Age, inepte! quasi non noverimus nos inter nos,
Ctesipho.

Hoc mihi dolet, nos pene sero scisse et in eum
rem locum

Rediisse, ut, si omnes cuperent, nil possent tibi
auxiliarier.

CTESIPHO.

Pudebat.

AESCHINVS.

Ah, stultitia est istaec, non pudor. Tam ob
parvolum

Ex patria pene! turpe dictu! deos quaeso, ista
ut prohibeant.

CTESIPHO.

250 Peccavi,

AESCHINVS.

Quid ait tandem nobis Sannio?

SYRVS.

Iam mitis est.

AESCHINVS.

Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam; tu intro ad
illam, Ctesipho.

SANNIO.

Syre, insta!

AESCHINVS.

Eamus.

SYRVS.

Namque hic properat in Cyprum.

SANNIO.

Ne tam quidem:

Quamvis etiam maneo otiosus hic.

SYRVS.

Reddetur; ne time.

SANNIO.

At ut omne reddat!

SYRVS.

Omne reddet: tace modo ac sequere hac.

SANNIO.

Sequor.

CTESIPHO.

255 Heus heus, Syre!

SYRVS.

Ehem, quid est?

CTESIPHO.

Hercle, obsecro, hominem istum impurissimum
Quam primum absolvitote, ne, si magis inritatus
siet,

Ad patrem aliqua hoc permanet atque ego tum
perpetuo perierim!

SYRVS.

Non fiet: bono animo es! tu cum illa te intus
oblecta interim

Et lectulos iube sterni nobis et parari cetera;

260 Ego iam, transacta re, convortam me domum cum
obsonio.

CTESIPHO.

Ita quaeso: quando hoc bene successit, hilare
hunc sumamus diem.

SOSTRATA. CANTHARA.

SOSTRATA.

Obsecro, mea nutrix, quid nunc fiet?

CANTHARA.

Quid fiat, rogas? III. 1.

Recte edepol spero.

SOSTRATA.

Modo dolores, mea tu, occipiunt
primulum.

CANTHARA.

Tam nunc times quasi nunquam adfueris, nun-
quam tute pepereris.

SOSTRATA.

265 Miseram me! neminem habeo (solae sumus; Geta
autem hic non adest),
Neque nunc quem ad obstetricem mittam, nec qui
arcessat Aeschinum.

CANTHARA.

Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquam
unum intermittit diem
Quin semper veniat.

SOSTRATA.

Solus mearum miseriarum est remedium.

CANTHARA.

E re natae melius fieri haud potuit quam factum
est, hera,
270 Quando oblatum est vitium, quod ad illum attinet
potissimum,
Talem, tali ingenio atque animo, natum ex tanta
familia.

SOSTRATA.

Ita pol est, ut dicis. Salvos nobis deos quaeso ut
siet.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

GETA.

Nunc illud est, quom, si omnia omnes sua con-
silia conferant III. 2.
Atque huic malo salutem quaerant, auxili nihil
adferant,
275 Quod mihi que heraeque filiaeque herili est (vae
misero mihi!):
Tot res repente circumvallant, unde emergi non
potest,
Vis, egestas, iniustitia, solitudo, infamia!
Hocine seclum? o scelera! o genera sacrilega! o
hominem impium,....

SOSTRATA.

Me miseram, quidnam est, quod sic video timi-
dum et properantem Getam?

GETA.

280 Quem neque fides neque iusiurandum neque ulla
misericordia

Repressit neque reflexit, neque, quod partus in-
stabat prope,

Cui miserae indigniter vi vitium obtulerat!

SOSTRATA.

Non intelligo.

Satis, quae loquitur.

CANTHARA.

Propius, obsecro, accedamus, Sostrata!

GETA.

Ah

Me miserum! vix sum compos animi: ita ardeo
iracundia!

285 Nihil est, quod malim, quam illanc totam familiam
dari obviam,

Vt ego iram hanc in eos evomam omnem, dum
aegritudo haec est recens!

Satis mi id habeam supplici, dum illos ulciscar
meo modo.

Seni animam primo exstinguerem ipsi, qui illud
produxit scelus;

Tum autem Syrum impulsorem, vah quibus illum
lacerarem modis!

290 Sublimem medium arriperem et capite pronum in
terram statuerem,

Cerebro viam ut dispergeret;

Adolescenti ipsi eriperem oculos, posthac praeci-
pitem darem;

Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, pro-
sternerem.

Set cesso heram hoc malo impertiri propere?

SOSTRATA.

Revocemus. Geta!

GETA.

Hem,

295 Quisquis es, sine me!

SOSTRATA.

Ego sum Sostrata.

GETA.

Vbinam es? te ipsam quaerito,

Te expeto! oppido opportune te obtulisti mi
obviam,

Hera.

SOSTRATA.

Quid est? quid trepidas?

GETA.

Hei mihi!

SOSTRATA.

Quid festinas, mi Geta?

Animam recipe.

GETA.

Prorsus....

SOSTRATA.

Quid istuc prorsus ergo est?

GETA.

Periimus!

Actum est!

SOSTRATA.

Eloquere, obsecro, ergo, quid sit!

GETA.

Iam....

SOSTRATA.

Quid iam, Geta?

GETA.

300 Aeschinus....

SOSTRATA.

Quid is ergo?

GETA.

Alienus est ab nostra familia.

SOSTRATA.

Hem,

Pe-

Perii! — quare?

GETA.

Amare occepit aliam....

SOSTRATA.

Vae miserae mihi!

GETA.

Neque id occulte fert: ab lenone ipse eripuit
palam.

SOSTRATA.

Satin' hoc certum est?

GETA.

Certum: hisce oculis egomet vidi, Sostrata.

SOSTRATA.

Ah,

Me miseram! quid iam credas, aut cui credas?

nostrumne Aeschinum,

305 Nostrum omnium in quo vitae spes opesque no-
strae omnes sitae,

Qui se sine hac iurabat unum nunquam victurum
diem,

Qui senis in gremio sui positurum puerum dice-
bat patris,

Ita obsecraturum, ut liceret, hanc se uxorem du-
cere?

GETA.

Hera, lacrimas mitte ac potius, quod ad hanc
rem opus est porro, consule,

310 Patiamur an narremus cuipiam.

CANTHARA.

Au, au, mi homo, sanun' es?

An proferendum hoc tibi videtur usquam?

GETA.

Mihi quidem non placet:

Nam primum, animo illum alieno a nobis esse,
res ipsa indicat;

Nunc si hoc palam proferimus, ille inficias ibit,
sat scio:

R

Tua fama et gnatae vita in dubium veniet; tum,
si maxime

315 Fateatur, cum amet aliam, non est utile, hanc illi
dari:

Quapropter quoquo tacito pacto est opus.

SOSTRATA.

Ah, minime gentium!

Non faciam!

GETA.

Quid ages?

SOSTRATA.

Proferam.

CANTHARA.

Hem, mea Sostrata, vide, quam rem agas!

SOSTRATA.

Peiore res loco non potis est esse quam in quo
nunc sita est:

Primum indotata est; tum praeterea, quae secunda
ei dos erat,

320 Periit: dari pro virgine nuptum non potest: hoc
reliquom est.

Si inficias ibit, testis mecum est anulus, quem ipse
amiserat.

Postremo, quando conscia ego mihi sum, a me
culpam esse hanc procul,

Neque pretium neque rem ullam intercessisse illa
aut me indignam, Geta,

Experiar!

GETA.

Quid istic? Cedo, ut dicas melius.

SOSTRATA.

Tu quantum potest

325 Abi, Hegioni, cognato huius, omne enarrato or-
dine:

Nam is nostro summus Simulo fuit et nos coluit
maxime.

GETA.

Nam hercle alius nemo respicit nos.

SOSTRATA.

Propere tu, mea Canthara,
Curre, obstetricem arcesse, ut, cum opus sit, ne
in mora nobis siet!

DEMEA.

Disperii! Ctesiphonem audivi filium III. 3.

330 Vna adfuisse in raptione cum Aeschino.

Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui re est, etiam meum ad nequitiam addu-
cere.

Vbi ego illum quaeram? credo abductum in ga-
neum

Aliquo; persuasit ille impurus, sat scio.

335 Set eccum Syrum ire video: hinc scibo iam, ubi
siet.

Atqui hercle hic de grege illo est: si me senserit
Eum quaeritare, nunquam dicet carnufex:
Non ostendam, id me velle.

SYRVS. DEMEA.

SYRVS.

Omnem rem modo seni, III. 4.

Quo pacto haberet, enarramus ordine;

340 Nil vidi quidquam laetius....

DEMEA.

Proh Iupiter,

Hominis stultitiam!

SYRVS.

Conlaudavit filium;

Mihi, qui id dedissem consili, egit gratias;....

R 2

DEMEA.

Disrumpor!

SYRVS.

Argentum adnumeravit illico;
Dedit praeterea in sumtum dimidium minae;
345 Id distributum sane est ex sententia.

DEMEA.

Hem

Huic mandes, si quid recte curatum velis!

SYRVS.

Ehem, Demea, haut adspexeram te; quid agitur?

DEMEA.

Quid agatur? vostram nequeo mirari satis
Rationem.

SYRVS.

Est hercle inepta, ne dicam dolo, et
350 Absurda. — Pisces ceteros purga, Dromo!
Congrum istum maxumum in aqua sinito ludere
Tantisper! ubi ego rediero, exossabitur;
Prius nolo.

DEMEA.

Haecine flagitia....

SYRVS.

Mihi quidem non placent,
Et clamo saepe. — Salsamenta haec, Stephanio,
355 Fac macerentur pulchre!

DEMEA.

Di, vostram fidem,
Studione vero id sibi habet an laudi putat
Fore, gnatum si perdiderit? vae misero mihi!
Videre videor iam diem illum, cum hic egens
Profugiet aliquo militatum.

SYRVS.

O Demea,

360 Istuc est sapere, non quod ante pedes modo est
Videre, set etiam illa, quae futura sunt,
Prospicere.

DEMEA.

Quid? istaec iam penes vos psaltria est?

SYRVS.

Ellum intus.

DEMEA.

Eho, domin' habiturus?

SYRVS.

Credo, ut est

Dementia.

DEMEA.

Haecine fieri!

SYRVS.

Inepta lenitas

365 Patris! facultas prava!

DEMEA.

Me fratris quidem

Pudet pigetque.

SYRVS.

Nimum inter vos, Demea (ac

Non, quod ades praesens, dico hoc), pernimum
interest.

Tu quantus quantus nil nisi sapientia es;

Ille somnium! Tun' sineres vero illunc tuum

370 Facere haec?

DEMEA.

Sinerem illum aut non sex totis mensibus

Prius olfecissem quam ille quidquam coeperet?

SYRVS.

Vigilantiam tuam tu mihi?

DEMEA.

Sic sit modo

Vt nunc est, quaeso!

SYRVS.

Vt quisque suum volt esse, ita est.

DEMEA.

Quid eum? vidistin' hodie?

SYRVS.

Tuumne filium?

DEMEA.

375 Abigam hinc rus.

SYRVS.

Iam dudum aliquid ruri agere arbitror.

DEMEA.

Satin' scis, ibi esse?

SYRVS.

Oh, quem egomet produxi,....

DEMEA.

Optume est:

Metui, ne haereret hic.

SYRVS.

Atque iratum admodum.

DEMEA.

Quid autem?

SYRVS.

Adortus iurgio est fratrem ad forum

De psaltria hac.

DEMEA.

Ain' vero?

SYRVS.

Vah, nil reticuit!

380 Nam ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improvise, coepit clamare: o Aeschine,
Haecine flagitia facere te? haec te admittere
Indigna genere nostro?...

DEMEA.

Oh, lacrumo gaudio!

SYRVS.

Non tu hic argentum perdis, sed vitam tuam.

DEMEA.

385 Salvos sit! spero, est similis maiorum suum.

SYRVS.

Hui!

DEMEA.

Syre, praeceptorum plenus istorum ille.

SYRVS.

Pheu,

Domi habuit, unde disceret!

DEMEA.

Fit sedulo;

Nil praetermitto; consuefacio; denique

Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium

390 Iubeo atque ex aliis sumere exemplum sibi:

„Hoc facito!”

SYRVS.

Recte sane.

DEMEA.

„Hoc fugito!”

SYRVS.

Callide.

DEMEA.

„Hoc laudi est.”

SYRVS.

Istaec res est.

DEMEA.

„Hoc vitio datur.”

SYRVS.

Probissume.

DEMEA.

Porro autem....

SYRVS.

Non hercle otium est

Nunc mi auscultandi: pisces ex sententia

395 Nactus sum; hi mihi ne corrumpantur, cautio est:

Nam id nobis tam flagitium est quam illa, o De-

mea,

Non facere vobis, modo quae dixi; et quod

queo,

Conservis ad eundem istune praecipio modum:

„Hoc salsum est; hoc adustum est; hoc lautum

est parum!

400 Illud recte est! iterum sic memento!” sedulo

Moneo, quae possum pro mea sapientia;

Postremo, tanquam in speculum, in patinas, De-

mea,

Inspicere iubeo et moneo, quid facto usus sit.
 Inepta haec esse, nos quae facimus, sentio;
 405 Verum quid facias? ut homo est, ita morem geras.
 Numquid vis?

DEMEA.

Mentem vobis meliorem dari.

SYRVS.

Tu rus hinc ibis?

DEMEA.

Recta.

SYRVS.

Nam quid tu hic agas,
 Vbi, si quid bene praecipias, nemo obtemperat?

DEMEA.

Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc
 veneram,

410 Rus abiit: illum unum curo, ille ad me attinet:
 Quando ita volt frater; de istoc ipse viderit.
 Set quis illic est, procul quem video? estne Hegio,
 Tribulis noster? satis si cerno, is hercle. Vah,
 Homo amicus nobis iam inde a puero! Di boni,
 415 Nae illiusmodi iam magna nobis civium
 Penuria est antiqua virtute ac fide!
 Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice!
 Quam gaudeo, ubi etiam huius generis reliquias
 Restare video! vivere etiam nunc lubet!

420 Opperiar hominem hic, ut salutem et conloquar.

HEGIO. GETA. DEMEA.

HEGIO.

Pro di immortales, facinus indignum, Geta, III. 5.
 Quod narras!

GETA.

Sic est factum.

HEGIO.

Ex illan' familia

Tam inliberale facinus ortum esse? o Aeschine,
Pol haud paternum istuc dedisti!

DEMEA.

Videlicet

425 De psaltria hoc audivit; id illi nunc dolet
Alieno, patruus nihili pendit. Hei mihi!
Vtinam hic adesset alicubi atque audiret haec!

HEGIO.

Nisi facient, quod illos aequom est, haut sic au-
ferent.

GETA.

In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:
430 Te solum habemus: tu es patronus, tu pater:
Tibi ille moriens nos commendavit senex:
Si deseris tu, periiimus.

HEGIO.

Cave dixeris:

Nec faciam neque me sat pie posse arbitror.

DEMEA.

Adibo. Salvere Hegionem plurimum
435 Iubeo.

HEGIO.

Oh, te quaerebam ipsum; salve, Demea.

DEMEA.

Quid autem?

HEGIO.

Maior filius tuus Aeschinus,
Quem fratri adoptandum abdidisti, neque boni
Neque liberalis functus officium est viri.

DEMEA.

Quid istuc?

HEGIO.

440 Nostrum amicum noras Simulum et
Aequalem?

DEMEA.

Quidni?

HEGIO.

Filiam eius virginem

Vitiavit.

DEMEA.

Hem!

HEGIO.

Mane: nondum audisti, Demea,
Quod est gravissimum.

DEMEA.

An quid etiam est amplius?

HEGIO.

Vero amplius: nam hoc quidem ferendum aliquo
modo est:

Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:

445 Humanum est; ubi istud factum, ad matrem vir-
ginis

Venit ipse ultro, lacrumans, orans, obsecrans,

Fidem dans, iurans, se illam ducturum domum:

Ignotum est, tacitum est, creditum est. Virgo ex eo
Compressu gravida facta est; mensis decimus est:

450 Bonus vir nobis psaltriam, si dīs placet,
Paravit, quicum vivat, illam deserit!

DEMEA.

Pro certon' tu istaec dicis?

HEGIO.

Mater virginis

In medio est, ipsa virgo, res ipsa, hic Geta

Praeterea, ut captus servolorum est, non malus

455 Neque iners ad illas, solus qui omnem familiam
Sustentat; hunc abduce, vinci, quaere rem.

GETA.

Imo hercle extorque, nisi ita factum est, Demea;
Postremo non negabit: coram ipsum cedo.

DEMEA.

Pudet; nec, quid agam, nec, quid huic respon-
deam,

460 Scio.

PAMPHILA.

Miseram me! differor doloribus!

Iuno Lucina, fer opem! serva me, obsecro!

HEGIO.

Hem!

Numnam illa, quaeso, parturit?

GETA.

Certe, Hegio.

HEGIO.

Hem!

Illaec fidem nunc vostram implorat, Demea.

Quod ius vos cogit, id voluntate impetret.

465 Haec primum ut fiant, deos quaeso, ut vobis decet;

Sin aliter animus voster est, ego, Demea,

Vi summa defendam hanc atque illum mortuum.

Cognatus mihi erat; una a pueris parvolis

Sumus educti; una semper militiae et domi

470 Fuimus; paupertatem una pertulimus gravem:

Quapropter nitâr, faciam, experiar, denique

Animam relinquam potius quam illas deseram!

Quid mihi respondes?

DEMEA.

Fratrem conveniam, Hegio.

HEGIO.

Set, Demea, hoc tu facito cum animo cogites:

475 Quam vos facillime agitis, quam estis maxime

Potentes, dites, fortunati, nobiles,

Tam maxime vos aequo animo aequa noscere

Oportet, si vos vultis perhiberi probos.

DEMEA.

Redito: fient, quae aequom fieri est, omnia.

HEGIO.

480 Decet te facere. Geta, duc me intro ad Sostratam.

DEMEA.

Non me indicente haec fiunt. Vtinam hoc sit modo

Defunctum! verum nimia illaec licentia

Profecto evadet in aliquod magnum malum.

Ibo, requiram fratrem, ut in eum haec evonam.

HEGIO.

485 Bono animo fac sis, Sostrata, et istam, quod
potes,

Fac consolere; ego Micionem, si ad forum est,
Conveniam atque, ut res gesta est, narrabo or-
dine.

Si est, ut suum facturum officium siet,
Faciatur; sin aliter de hac re est eius sententia,
490 Respondeat mi, ut, quid agam, quam primum
sciam.

CTESIPHO. SYRVS.

CTESIPHO.

Ain', patrem hinc abisse rus?

SYRVS.

Iamdudum....

CTESIPHO.

Dic sodes!

SYRVS.

Apud villam est; IV. 1.
Nunc cum maxime operis aliquid facere credo.

CTESIPHO.

Vtinam quidem!
Quod cum salute eius fiat, ita se defetigarit ve-
lim,

Vt triduo hoc perpetuo prorsum e lecto nequeat
surgere.

SYRVS.

495 Ita fiat et istoc, si quid potis est, rectius!

CTESIPHO.

Ita: nam hunc diem
Nimis misere cupio, ut coepi, perpetuum in lae-
titia degere;

Et illud rus nulla alia causa ita male odi,
Nisi quia prope est. Quodsi longius abesset,
Nox prius oppressisset illic quam huc revorti pos-
set iterum;

500 Nunc, ubi me illic non videbit, iam huc recurret,
sat scio,

Rogitabit me, ubi fuerim, quem ego toto non
vidi die.

Quid dicam?

SYRVS.

Nilne in mentem?

CTESIPHO.

Nusquam quidquam.

SYRVS.

Tanto nequior.

Cliens, amicus, hospes nemo est vobis?

CTESIPHO.

Sunt; quid postea?

SYRVS.

Hisce opera ut data sit.

CTESIPHO.

Quae non data sit? non potest fieri.

SYRVS.

Potest.

CTESIPHO.

505 Interdiu; set si hic pernocto, causae quid dicam,
Syre?

SYRVS.

Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos
esset dari!

Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchre
calleo;

Cum fervit maxime, tam placidum quam oleum
reddo.

CTESIPHO.

Quomodo?

SYRVS.

Laudarier te audit lubenter: facio te apud illum
deum,

510 Virtutes narro....

CTESIPHO.

Meas?

P. TERENCE

SYRVS.

Tuas: homini illico lacrumae cadunt,
Quasi puero, gaudio. Hem tibi autem....

CTESIPHO.

Quidnam est?

SYRVS.

Lupus in fabula!

CTESIPHO.

Paterne?

SYRVS.

Is ipse.

CTESIPHO.

Syre, quid agimus?

SYRVS.

Fuge modo intro; ego videro.

CTESIPHO.

Si quid rogabit, nusquam tu me! audistin'?

SYRVS.

Potin', ut desinas?

DEMEA. CTESIPHO. SYRVS.

DEMEA.

Nae ego homo infelix! primum fratrem nusquam
invenio gentium; IV. 2.
515 Praeterea autem, dum illum quaero, a villa mer-
cenarium

Vidi; negat is, filium esse ruri, nec, quid agam,
scio.

CTESIPHO.)

Syre,....

SYRVS.

Quid est?

CTESIPHO.

Men' quaerit?

SYRVS.

Verum.

CTESIPHO.

Perii!

SYRVS.

Quin tu animo bono es.

DEMEA.

Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo sat decernere,

Nisi me credo huic esse natum re, ferendis miseris:

520 Primus sentio mala nostra, primus rescisco, omnia;
Primus porro obnuntio; aegre solus, si quid fit, fero.

SYRVS.

Rideo hunc: se primum ait scire, is solus nescit omnia.

DEMEA.

Nunc redeo: si frater forte redierit, viso.

CTESIPHO.

Syre,

Obsecro, vide, ne ille huc prorsus se inruat!

SYRVS.

Etiam taces?

525 Ego cavebo.

CTESIPHO.

Nunquam hercle hodie ego istuc committam tibi:

Nam me iam aliquo in cellam cum illa concludam; id tutissimum est.

SYRVS.

Age; tamen ego hunc amovebo. —

DEMEA.

Set eccum sceleratum Syrum!

SYRVS.

Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest!

Scire equidem volo, quot mihi sint domini! quae haec est miseria?

DEMEA.

530 Quid ille gannit? quid volt? — Quid ais, bone
vir? est frater domi?

SYRVS.

Quid, malum, boni mihi narras? Equidem perii!

DEMEA.

Quid tibi est?

SYRVS.

Rogitas? Ctesipho me pugnīs miserum et istam
psaltriam

Vsque occidit.

DEMEA.

Hem, quid narras?

SYRVS.

Hem vide, labrum ut discidit!

DEMEA.

Quamobrem?

SYRVS.

Me impulsore hanc entam esse ait.

DEMEA.

Non tu eum rus hinc modo

535 Produxē aibas?

SYRVS.

Factum; verum venit post insaniens;
Nil pepercit. Non puduisse verberare hominem
senem,

Quem ego puerum modo tantillum in manibus
gestavi meis!

DEMEA.

Laudo, Ctesipho: patrissas! abi: virum te iudico.

SYRVS.

Laudas? nae ille continebit posthac, si sapiet,
manus.

DEMEA.

540 Fortiter!

SYRVS.

Perquam, quia miseram mulierem et me
servolum,

Qui

Qui referire non audebam, vicit! hui perfortiter!

DEMEA.

Melius non potuit: idem quod ego sensit, te esse
huic re caput.

Set estne frater intus?

SYRVS.

Non est.

DEMEA.

Vbi illum quaeram, cogito.

SYRVS.

Scio, ubi siet; verum hodie nunquam monstrabo.

DEMEA.

Hem, quid ais?

SYRVS.

Ita.

DEMEA.

545 Diminuetur tibi quidem iam cerebrum.

SYRVS.

At nomen nescio

Illius hominis, set locum novi, ubi sit.

DEMEA.

Dic ergo locum.

SYRVS.

Nostin' porticum ad macellum hac deorsum?

DEMEA.

Quidni noverim?

SYRVS.

Praeterito hac recta platea sursus. Vbi eo veneris,
Clivos deorsum vorsum est; hac te praecipitato;

postea

550 Est ad hanc manum sacellum; ibi angiportum pro-
pter est,

Illi, ubi etiam caprificus magna est.

DEMEA.

Novi.

SYRVS.

Hac pergito.

S

P. TERENCE

DEMEA.

Id quidem angiportum non est pervium.

SYRVS.

Verum hercle! vah,
Censen' hominem me esse? erravi: in porticum
rursus redi;

Sane multo propius hac, et minor ibi est erratio.
555 Scin' Cratini huius ditis aedes?

DEMEA.

Scio.

SYRVS.

Vbi eas praeterieris,
Ad sinistram hac recta platea; ubi ad Dianae ve-
neris,

Ito ad dextram: priusquam ad portam venias, apud
ipsum lacum

Est pistrilla et exadvorsum fabrica; ibi est.

DEMEA.

Quid ibi facit?

SYRVS.

Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit,
560 Vbi potetis vos.

DEMEA.

Bene sane. Set cesso ad eum pergere?

SYRVS.

I sane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, sili-
cernium! —

Aeschinus odiose cessat: prandium corrumpitur;
Ctesipho autem in amore est totus; ego tam pro-
spiciam mihi:

Nam iam adibo atque unum quidquid, quod qui-
dem erit bellissimum,
565 Carpam et sorbillans paulatim cyathos producam
diem.

MICIO. HEGIO.

MICIO.

Ego in hac re nil reperio, quamobrem lauder
tantopere, Hegio: IV. 3.

Meum officium facio: quod peccatum a nobis or-
tum est, corrigo;

Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero,
qui ita putant:

Sibi fieri ultro iniuriam, si, quam fecere, expostu-
les,

570 Et ultro accusant, id quia non est a me factum,
agis gratias.

HEGIO.

Ah minime: nunquam te aliter atque es in ani-
mum induxi meum.

Set quaeso, ut una mecum ad matrem virginis eas,
Micio,

Atque istaec eadem, mihi quae dixi, tute dicas
mulieri:

Suspicionem hanc fratrem propter, eius esse illam
psaltriam.

MICIO.

575 Si ita aequom censes aut ita opus est facto, eamus.

HEGIO.

Bene facis:

Nam et illi iam animum relevaris, quae dolore
ac miseria

Tabescit, et tuo officio fueris functus. Set si ali-
ter putas,

Egomet narrabo, quae mihi dixisti.

MICIO.

Imo ego ibo.

HEGIO.

Bene facis:

Omnes, quis res sunt minus secundae, mage sunt,
nescio quomodo,

580 Suspiciosi, ad contumeliam omnia accipiunt magis,
Propter suam impotentiam se credunt intercludier:
Quapropter te ipsum purgare ipsis coram placabilius est.

MICIO.

Et recte et verum dicis.

HEGIO.

Sequere me ergo hac intro.

MICIO.

Maxime.

AESCHINVS.

Discrucior animi!

IV. 4.

585 Hoccine mihi mali de improvise obiici
Tantum ut neque, quid me, nec, quid agam, certum siet!

Membra debilia sunt, animus obstupidus est,
Pectori consili nil quit consistere! —

Vah, quomodo me ex hac expediam turba nunc?
tanta incidit

590 Suspicio, neque illa immerito, de me: emisse hanc
psaltriam

Mihi me, credit Sostrata; anus id fecit indicium
mihi.

Namque hinc ea ut erat missa forte, ubi vidi ego
illanc, illico

Accedo, rogito: Pamphila quid agat? iam partus
adsiet?

Eone obstetricem arcessat? illa exclamat: abi, abi
iam, Aeschine:

575 Satis dedisti verba! sat adhuc tua nos frustrata
est fides! — Hem

Quid istuc, obsecro, inquam, est? — Valeas! ha
beas illam, quae placet! —

Sensi illico, id illas suspicari, set me reprehendi
tamen,

Ne quid de fratre garrulae illi dicerem, ut fieret
palam.

Nunc quid faciam? dicam, fratris esse hanc, quod
minime est opus

600 Vsquam efferri? Ac mitto; fieri potis est ut ne
qua exeat;

Ipsam id metuo ut credant; tot concurrunt veri-
similia:

Egomet rapui; ipse egomet solvi argentum; ad me
abducta est domum.

Haec adeo mea culpa fateor fieri. Non me hanc
rem patri,

Vt ut erat gesta, indicasse! exorasse, ut eam du-
cerem.

605 Cessatum usque adhuc est: nunc porro, Aeschine,
expergiscere!

Nunc hoc primum: ad illas ibo, ut purgem me.
Accedam ad fores. —

Perii! horresco semper, ubi pultare hasce occipio
miser. —

Heus heus! Aeschinus ego sum: aperite aliquis
actutum ostium! —

Prodit nescio quis: concedam huc.

MICIO. AESCHINVS.

MICIO,

Ita uti dixti, Sostrata; IV. 5.

610 Facito; ego Aeschinum conveniam, ut, quomodo
acta haec sunt, sciat.

Set quis ostium hoc pultavit?

AESCHINVS,

Pater hercle est; perii!

MICIO.

Aeschine,....

AESCHINVS.

Huic

Quid hic negoti est?

MICIO.

Tunc has pepulisti fores? —

Tacet. Quin ludo hunc aliquantisper? melius est:

Quandoquidem hoc nunquam mi ipse voluit credere.

615 Nil mihi respondes?

AESCHINVS.

Non equidem istas, quod sciam....

MICIO.

Ita? nam mirabar, quid hic negoti esset tibi. —

Erubuit: salva res est.

AESCHINVS.

Dic sodes, pater,

Tibi vero quid istic est re?

MICIO.

Nil mihi quidem:

Amicus quidam me a foro abduxit modo

620 Huc advocatum sibi.

AESCHINVS.

Quid?

MICIO.

Ego dicam tibi.

Habitant hic quaedam mulieres pauperculae....

AESCHINVS.

Vt opinor.

MICIO.

Has non nosse te, certo scio:

Neque enim diu huc migrarunt.

AESCHINVS.

Quid tum postea?

MICIO.

Virgo cum matre.

AESCHINVS.

Perge.

MICIO.

Haec virgo orba est patre;

625 Hic meus amicus genere est illi proximus:

Huic leges cogunt nubere hanc....

AESCHINVS.

Perii!

MICIO.

Quid est?

AESCHINVS.

Nil; recte; perge.

MICIO.

Is venit, ut secum avehat:

Nam Mileti habitat.

AESCHINVS.

Hem, utne secum virginem...?

MICIO.

Sic est.

AESCHINVS.

Miletum usque, obsecro?

MICIO.

Ita.

AESCHINVS.

Animo male est! —

630 Quid ipsae? quid agunt?

MICIO.

Quid illas censes? nihil enim.

Commenta mater est, esse ex alio viro

Nescio quo puerum natum (neque enim nominat);

Priorem esse illum; non oportere huic dari.

AESCHINVS.

Eho, nonne haec iuste tibi videtur poscere?

MICIO.

635 Non.

AESCHINVS.

Obsecro, non? an illanc abducet, pater?

MICIO.

Quidni illam abducat?

AESCHINVS.

Factum a vobis duriter
Immisericorditerque atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis aperte, inliberaliter!

MICIO.

Quamobrem?

AESCHINVS.

Rogas? quid illi tandem creditis
640 Fore animi misero, qui illa consuevit prior,
Qui infelix haud scio an illam misere et nunc
amat,
Cum hanc sibi videbit praesens praesentem eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater!

MICIO.

Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?
645 Cui quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Condixit alieno?

AESCHINVS.

An sedere virginem
Domi oportuit tam grandem, dum cognatus hinc
Illinc veniret, expectantem? — Haec, mi pater,
Te dicere aequom fuit et id defendere.

MICIO.

650 Ridiculum! advorsusne illum causam dicerem,
Cui veneram advocatus? set quid id, Aeschine,
Nostra? quid nobis cum illis? abeamus. — Quid
est?
Quid lacrumas?

AESCHINVS.

Pater, obsecro, aŭsculta!

MICIO.

Aeschine, audivi omnia,
Vt sient: nam te amo; quo mage, quae agis, sunt
curae mihi.

AESCHINVS.

655 Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi
pater,

Vt, me hoc delictum admisisse in me, id mihi
vehementer dolet

Et me tui pudet.

MICIO.

Credo hercle: nam novi ingenium tuum
Liberale; id vereor, ne tu indiligens nimium sies.

In qua tandem civitate te arbitrare vivere?

660 Virginem vitiasti, quam te ius non fuerat tangere;
Iam id peccatum primum magnum, at humanum
est tamen: boni

Fecerunt item alii saepe. At postquam id evenit,
cedo,

Numquid circumspexisti aut numquid tute prospexisti
tibi,

Quid fieret, qua fieret? si te mi ipsum puduit di-
cere,

665 Qua resciscerem? Haec dum dubitas, menses abie-
runt decem:

Prodidisti et illam miseram et gnatum, quod qui-
dem in te fuit.

Quid? credebas, dormienti haec tibi confecturos
deos,

Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum
tuum?

Nolim ceterarum rerum te socordem eodem mo-
do. —

670 Bono animo es: uxorem hanc duces.

AESCHINVS.

Hem, pater....

MICIO.

Bono animo es, inquam.

AESCHINVS.

Obsecro, num ludis tu nunc me?

MICIO.

Ego te? quamobrem?

AESCHINVS.

Nescio ;
Nisi quam misere hoc esse cupio verum, eo vereor
magis.

MICIO.

Abi domum ac deos comprecare, ut uxorem ar-
cessas! abi!

AESCHINVS.

Quid? iam uxorem?

MICIO.

Iam.

AESCHINVS.

Iam?

MICIO.

Iam quantum potest.

AESCHINVS.

Di me, pater,
675 Omnes oderint, ni mage te quam oculos nunc
ego amo meos.

MICIO.

Quid? quam illam?

AESCHINVS.

Aequae.

MICIO.

Perbenignae.

AESCHINVS.

Quid? ubi ille est Milesius?

MICIO.

Abiit, periit, navem ascendit. Set cur cessas?

AESCHINVS.

Abi, pater:

Tu deos potius comprecare: nam tibi eos certo
scio,

Quo vir melior multo es quam ego, obtempera-
turos magis.

MICIO.

680 Ego eo intro, ut, quae opus, parentur; tu fac ut
dixi, si sapis.

AESCINVS.

Quid hoc est negoti? hoc est patrem esse, aut
hoc est filium esse?

Si frater aut sodalis esset, qui mage morem ge-
reret?

Hic non amandus, hicne non gestandus in sinu
est? hem!

Itaque adeo magnam mi iniicit sua commoditate
curam,

685 Ne imprudens faciam forte, quod nolit; sciens
cavebo.

Set cesso ire intro, ne morae meis nuptiis ego-
met sim?

DEMEA.

Defessus sum ambulando. Vt, Syre, te cum tua IV. 6.
Monstratione magnus perdat Iupiter!

Perreptavi usque omne oppidum, ad portam, ad
lacum,

690 Quo non? neque ulla fabrica erat nec fratrem homo
Vidisse se aibat quisquam. Nunc vero domi
Certum obsidere est usque donec redierit.

MICIO. DEMEA.

MICIO.

Ibo, illis dicam, nullam esse in nobis moram. IV. 7.

DEMEA.

Set eccum ipsum. Te iamdudum quaero, Micio.

MICIO.

695 Quidnam?

DEMEA.

Fero alia flagitia ad te ingentia

Boni illius adolescentis....

MICIO.

Ecce autem!

DEMEA.

Nova,

Capitalia.

MICIO.

Ohe, iam....

DEMEA.

At nescis, qui vir sit.

MICIO.

Scio.

DEMEA.

Ah stulte, tu de psaltria me somnias

Agere: hoc peccatum in virginem est civem!

MICIO.

Scio.

DEMEA.

700 Eho, scis et patere?

MICIO.

Quidni patiar? dic mihi.

DEMEA.

Non clamas? non insanis?

MICIO.

Non.

DEMEA.

Malim quidem!

Puer natus.

MICIO.

Di bene vortant!

DEMEA.

Virgo nihil habet,....

MICIO.

Audivi.

DEMEA.

Et ducenda indotata est.

MICIO.

Scilicet.

DEMEA.

Quid nunc futurum est?

MICIO.

Id enim, quod res ipsa fert:

705 Illinc huc transferetur virgo.

DEMEA.

O Iupiter,

Istoccine pacto oportet?

MICIO.

Quid faciam amplius?

DEMEA,

Quid facias? si non re ipsa istuc tibi dolet,

Simulare certe est hominis.

MICIO.

Quin iam virginem

Despondi; res composita est; fiunt nuptiae;

710 Demsi metum omnem. Haec mage sunt hominis.

DEMEA.

Ceterum

Placet tibi factum, Micio?

MICIO.

Non, si queam

Mutare; nunc cum non queo, animo aequo fero.

Ita vita est hominum quasi cum ludas tesseris,

Si illud, quod maxume opus est iactu, non cadit,

715 Illud, quod cecidit forte, ad artem ut corrigas.

DEMEA.

Corrector! nempe tua arte viginti minae

Pro psaltria periere, quae quantum potest

Aliquo abicienda est, si non pretio, gratiis.

MICIO.

Neque est neque illam sane studeo vendere.

DEMEA.

720 Quid ea igitur facies?

MICIO.

Domi erit.

DEMEA.

Proh divom fidem,

Meretrix et mater familias una in domo!

MICIO.

Cur non?

DEMEA.

Sanumne credis te esse?

MICIO.

Equidem arbitror.

DEMEA.

Ita me di ament, ut video tuam ego ineptiam,
Facturum credo, ut habeas, quicum cantites.

MICIO.

725 Cur non?

DEMEA.

Et nova nupta eadem haec discet;...

MICIO.

Scilicet.

DEMEA.

Tu inter eas restim ductans saltabis.

MICIO.

Probe.

Et tute nobiscum una, si opus sit.

DEMEA.

Hei mihi,

Non te haec pudent?

MICIO.

Iam vero omitte, o Demea,

Tuam istanc iracundiam atque, ita uti decet,

730 Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.

Ego hos conveniam; post huc redeo.

DEMEA.

O Iupiter,

Hancine vitam! hoscine mores! hanc dementiam!

Sine dote veniet uxor; intus psaltria est;

Domus sumtuosa; adolescens luxu perditus;

735 Senex delirans; — ipsa, si cupiat, Salus

Salvare prorsus non potest hanc familiam.

SYRVS. DEMEA.

SYRVS.

Edepol, Syrisce, te curasti molliter, IV. 8.
 Lauteque munus administrasti tuum:
 Abi! — Sic, postquam intus sum omnium rerum
 satur,

740 Prodeambulare huc lubitum est.

DEMEA.

Illuc sis vide

Exemplum disciplinae!

SYRVS.

Ecce autem adest senex
 Hic noster. — Quid fit? quid tu es tristis?

DEMEA.

Oh, scelus!

SYRVS.

Ohe, nam tu verba fundes hic sapientia?

DEMEA.

Nam meus tu si esses,....

SYRVS.

Dis quidem esses, Demea,
 745 Ac rem tuam constabilisses.

DEMEA.

Exemplo omnibus

Curarem ut esses.

SYRVS.

Quamobrem? quid feci?

DEMEA.

Rogas?

In ipsa turba atque in peccato maximo,
 Quod vix sedatum satis est, potasti, scelus,
 Quasi re bene gesta!

SYRVS.

Sane nollem huc exitum.

DROMO. SYRVS. DEMEA.

DROMO.

750 Heus, Syre, rogat te Ctesipho, ut redeas.

SYRVS.

Abi. IV. 9.

DEMEA.

Quid Ctesiphonem hic narrat?

SYRVS.

Nil.

DEMEA.

Eho, carnufex,

Est Ctesipho intus?

SYRVS.

Non est.

DEMEA.

Cur hic nominat?

SYRVS.

Est alius quidam, parasitaster paululus;
Nostin'?

DEMEA.

Iam scibo.

SYRVS.

Quid agis? quo abis?

DEMEA.

Mitte me!

SYRVS.

755 Noli, inquam.

DEMEA.

Non manum abstines, mastigia?

An tibi iam mavis cerebrum dispergam hic?

SYRVS.

Abit. —

Edepol comissatorem haut sane commodum,
Praesertim Ctesiphoni! quid ego nunc agam,

Nisi,

Nisi, dum haec silescent turbæ, interea in angulum

760 Aliquo abeam atque edormiscam hoc villi? sic
agam.

MICIO. DEMEA.

MICIO.

Parata a nobis sunt, ut dixi, Sostrata: V. i.
Vbi vis.... Quisnam a me pepulit tam graviter
fores?

DEMEA.

Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem
aut querar?

O coelum! o terra! o maria Neptuni!

MICIO.

Hem tibi!

765 Rescivit omnem rem: id nunc clamat scilicet;
Paratae lites: succurrendum est.

DEMEA.

Eccum adest

Communis corruptela nostrum liberum!

MICIO.

Tandem reprime iracundiam atque ad te redi.

DEMEA.

Repressi, redii, mitto maledicta omnia:

770 Rem ipsam putemus. Dictum inter nos hoc fuit
(Ex te adeo est ortum), ne tu curares meum
Neve ego tuum? responde.

MICIO.

Factum est; non nego.

DEMEA.

Cur meus nunc apud te potat? cur recipis meum?

Cur emis amicam, Micio? numquid minus

775 Mi idem ius tecum ais esse, quod mecum est
tibi?

T

Quando ego tuum non curo, ne cura meum!

MICIO.

Non aequom dicis....

DEMEA.

Non?

MICIO.

Nam vetus verbum hoc quidem est:
Communia esse amicorum inter se omnia.

DEMEA.

Facete! nunc demum istaec nata oratio est?

MICIO.

780 Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea.

Principio, si id te mordet, sumtum filii

Quem faciunt, quaeso hoc facito tecum cogites:

Tu illos duo olim pro re tollebas tua,

Quod satis putabas tua bona ambobus fore,

785 Et me tum uxorem credidisti scilicet

Ducturum: — eandem rationem antiquam obtine:

Conserva, quaere, parce, fac quam plurimum

Illis relinquant, gloriamque istanc tibi;

Quae mea praeter spem evenere, utantur sine:

790 De summa nil decedet; quod hinc accesserit,

In lucro id deputato esse omne. Haec si voles

In animo vera cogitare, Demea,

Mihi, tibi, illis demseris molestiam.

DEMEA.

Mitto rem; consuetudinem ipsorum....

MICIO.

Mane:

795 Scio; istuc ibam. Multa in homine, Demea,

Signa insunt, quibus ex coniectura facile fit,

Duo idem cum faciunt, saepe ut possis dicere:

Huic licet impune facere hoc, illi non licet,

Non quo dissimilis res sit, sed quo is, qui facit.

800 Quae ego in illis esse video, ut confidam, ita fore

Vt volumus: video eos sapere intelligere in loco et

Vereri, interdum amare: scires liberum

Ingenium atque animum, quovis illos tu die

Reducas. At enim metuas, ne ab re sint tamen

805 Omissiores paulo: o noster Demea,
Ad omnia alia aetate sapimus rectius;
Vnum senectus vitium hoc adfert hominibus:
Attentiores sumus ad rem omnes quam sat est;
Quod illos sat acuet aetas.

DEMEA.

Ne nimium modo

810 Bonae tuae istae nos rationes, Micio,
Et tuus iste animus aequos subvortat!

MICIO.

Tace:

Non fiet. Mitte iam istaec; da te hodie mihi;
Expurge frontem!

DEMEA.

Tempus ita fert scilicet:

Faciendum est. Ceterum rus cras cum filio

815 Primo cum luci....

MICIO.

Imo de nocte censeo;

Hodie modo hilarum te face.

DEMEA.

Et istam psaltriam

Una illuc mecum hinc abstraham.

MICIO.

Pugnaveris:

Eo pacto prorsum illi adligaris filium.
Modo facito ut illam serves.

DEMEA.

Ego istuc videro; et

820 Illi favillae plena fumi ac pollinis
Coquendo sit faxo et molendo; praeterhac
Meridie ipso stipulam faciam ut colligat;
Tam excoctam reddam atque atram quam carbo
est.

MICIO.

Places;

Nunc mihi videre sapere; atque equidem filium

825 Tum, etiamsi nolit, cogam tū cum illa una cubet.

DEMEA.

Derides? Fortunatus, qui animo isto sies!

Ego sentio.

MICIO.

Ah, pergisne?

DEMEA.

Iamiam desino.

MICIO.

I ergo intro, et, cui res, ei re hunc sumamus
diem! —

DEMEA.

Nunquam ita quisquam bene subducta ratione
ad vitam fuit,

830 Quin res, aetas, usus, semper aliquid adportet
novi,

Aliquid moneat, illa ut, quae te scire credas, ne-
scias,

Et, quae tibi putaris prima, in experiundo ut re-
pudies.

Quod nunc mi evenit: nam ego vitam duram,
quam vixi usque adhuc,

Prope decursō spatio mitto. Id quamobrem? re
ipsa repperi,

835 Facilitate nihil esse homini melius neque cle-
mentia.

Verum id esse, ex me atque ex fratre cuius facile
est noscere.

Ille suam egit semper vitam in otio, in conviviis,
Clemens, placidus, nulli laedere os, adridere
omnibus;

Sibi vixit, sibi sumtum fecit: omnes benedicunt,
amant;

840 Ego ille agrestis, saevos, tristis, parcus, truculen-
tus, tenax,

Duxi uxorem: quam ibi misera vidi! nati filii:

Alia cura! Heia autem, dum studeo, illis ut quam
plurimum

Facerem, contrivi in quaerendo vitam quasi totam meam:

Nunc, exacta aetate, hoc fructi pro labore ab eis fero,

845 Odium; ille alter sine labore patria potitur comoda:

Illum amant, me fugitant; illi credunt consilia omnia,

Illum diligunt, apud illum sunt ambo; ego desertus sum;

Illum, ut vivat, optant; meam autem mortem expectant scilicet:

Ita eos, meo labore eductos maximo, hic fecit suos

850 Paulo sumtu; miseriam omnem ego capio, hic potitur gaudia:

Age nunc iam experiamur porro contra, ecquid ego possiem

Blande dicere aut benigne facere, quando hic provocat.

Ego quoque a meis me amari et magni pendi postulo:

Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores feram.

855 Deerit? id mea minime refert, qui sum natu maxumus.

SYRVS. DEMEA.

SYRVS.

Heus, Demea, rogat frater, ne abeas longius. V. 2.

DEMEA.

Quis homo? o Syre noster, salve! quid fit? quid agitur?

SYRVS.

Recte.

P. TERENCEI

DEMEA.

Optume est. — Iam tria nunc haec primum addidi

Praeter naturam: „o noster!” „quid fit?” „quid agitur?” —

860 Servom haud inliberalem praebes te, et tibi
Lubens bene faxim.

SYRVS.

Gratiam habeo.

DEMEA.

Atqui, Syre, hoc
Verum esse, ipsa re propediem experibere.

GETA. DEMEA.

GETA.

Hera, ego hinc ad hos provisam, quam mox virginem V. 3.

Arcessant. Set eccum Demeam. Salvos sies.

DEMEA.

865 Oh, qui vocare?

GETA.

Geta.

DEMEA.

Geta, hominem maximi

Preti te esse, hodie iudicavi animo meo:

Nam is mihi profecto est servos spectatus satis,

Cui dominus curae est, ut tibi sensi, Geta;

Et tibi ob eam rem, siquid usus venerit,

870 Lubens bene faxim. — Meditor esse adfabilis,

Et bene procedit.

GETA.

Bonus es, cum haec existumas.

DEMEA.

Plebem paulatim primulum facio meam.

AESCHINVS. DEMEA. SYRVS.
GETA.

AESCHINVS.

Occidunt, dum nimis sanctas nuptias student: V. 4.
In adparando totum consumunt diem.

DEMEA.

875 Quid agitur, Aeschine?

AESCHINVS.

Hem, pater mi, tu hic eras?

DEMEA.

Tuus hercle vero et animo et natura pater,
Qui te amat plus quam hosce oculos. Set cur non
domum

Vxorem arcessis?

AESCHINVS.

Cupio; verum hoc mihi morae est,
Tibicina, et hymenaeum qui cantent.

DEMEA.

Eho

880 Vin' tu huic seni auscultare?

AESCHINVS.

Quid?

DEMEA.

Missa haec face,
Hymenaeum, turbas, lampadas, tibicinas,
Atque hanc in horto maceriam iube dirui
Quantum potest; hac transfer; unam fac domum;
Traduce et matrem et familiam omnem ad nos.

AESCHINVS.

Placet,

885 Pater lepidissime.

DEMEA.

— Euge, iam lepidus vocor!

Fratri aedes fient perviae; turbam domum
Adducet; sumtum amittet multum; quid mea?
Ego lepidus! in eo gratiam! — Iube! — Nunc iam

Dinumeret ille Babylo viginti minas! —

890 Syre, cessas ire ac facere?

SYRVS.

Quid ego?

DEMEA.

Dirue! —

Tu illas abi et traduce.

GETA.

Di tibi, Demea,

Bene faciant, cum te video nostrae familiae

Tam ex animo factum velle!

DEMEA.

Dignos arbitrator. —

Quid tu ais?

AESCHINVS.

Sic opinor.

DEMEA.

Mult' est rectius

895 Quam illanc puerperam hac nunc duci per viam
Aegrotam.

AESCHINVS.

Nil enim melius vidi, mi pater.

DEMEA.

Sic soleo. Set eccum Micio egreditur foras.

MICIO. DEMEA. AESCHINVS.

MICIO.

Iubet frater? ubi is est? — Tun' iubes hoc, De-
mea? V. 5.

DEMEA.

Ego vero iubeo et hac re et aliis omnibus

900 Quam maxume unam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuuare, adiungere.

AESCHINVS.

Ita quaeso, pater.

MICIO.

Haut aliter censeo.

DEMEA.

Imo hercle ita nobis decet.

Primum huius uxori est mater....

MICIO.

Est. Quid postea?

DEMEA.

Proba et modesta,....

MICIO.

Ita aiunt.

DEMEA.

Natu grandior;....

MICIO.

905 Scio.

DEMEA.

Parere iamdiu haec per annos non potest,
Nec, qui eam respiciat, quisquam est; sola est.

MICIO.

Quam hic rem agit?

DEMEA.

Hanc te aequum est ducere; te, operam, ut fiat
dare.

MICIO.

Me ducere autem?

DEMEA.

Te.

MICIO.

Me?

DEMEA.

Te, inquam.

MICIO.

Ineptis.

DEMEA.

Si tu sis homo,

Hic faciat.

AESCHINVS.

Mi pater!

MICIO.

Quid? tu, Aeschine, huic auscultas?

DEMEA.

Nihil agis:

910 Fieri aliter non potest.

MICIO.

Deliras.

AESCHINVS.

Sine te exorem, mi pater!

MICIO.

Insanis? aufer!

DEMEA.

Age, da veniam filio.

MICIO.

Satin' sanus es?

Novus maritus ego anno demum quinto et sexagesimo

Fiam atque anum decrepitam ducam? idne estis auctores mihi?

AESCHINVS.

Fac: promisi illis.

MICIO.

Promisti autem? de te largitor, puer!

DEMEA.

915 Age! quid, si quid te maius oret?

MICIO.

Quasi non hoc sit maxumum!

DEMEA.

Da veniam!

AESCHINVS.

Ne gravare!

DEMEA.

Fac! promitte!

MICIO.

Non omittitis?

AESCHINVS.

Non, nisi te exorem.

MICIO.

Vis est haec quidem.

DEMEA.

Age prolixè, Micio.

MICIO.

Etsi hoc mihi pravom, ineptum, absurdum atque
alienum a vita mea

Videtur, si vos tantopere istuc voltis, fiat!

DEMEA.

Bene facis;....

AESCHINVS.

920 Merito te deamo.

DEMEA.

Verum....

MICIO.

Quid?

DEMEA.

Ego dicam, hoc cum fit, quod volo.

MICIO.

Quid nunc, quod restat?

DEMEA.

Hegio cognatus his est proximus,
Adfinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi,
debet.

MICIO.

Quid facere?

DEMEA.

Agelli est hic sub urbe paulum, quod
locitas foras;

Huic demus, qui fruatur.

MICIO.

Paulum id autem?

DEMEA.

925 Si multum est, tamen
Faciendum est: huic pro patre est, bonus est,
noster est: recte datur.Postremo nunc meum illud verbum facio, quod
tu, Micio,

Bene et sapienter dixi dudum: vitium commune
omnium est,

Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus,
hanc maculam nos decet

Effugere: dictum est vere et re ipsa fieri oportet,
Micio.

MICIO.

930 Quid istic? dabitur quidem, quando hic volt.

AESCHINVS.

Mi pater!

DEMEA.

Nunc tu mihi

Frater es germanus pariter animo ac corpore.

MICIO.

Gaudeo.

DEMEA.

Suo, sibi gladio hunc iugulo.

SYRVS. DEMEA. MICIO.

AESCHINVS.

SYRVS.

Factum est, quod iussisti, Demea. V. 6.

DEMEA.

Frugi homo es. Ego edepol hodie mea quidem
sententia,

Liberum Syrum fieri, aequom iudico.

MICIO.

Istunc liberum?

935 Quodnam ob factum?

DEMEA.

Multa.

SYRVS.

O noster Demea, edepol vir bonus!

Ego istos vobis usque a pueris curavi ambos se-
dulo,

Docui, monui, bene praecepi semper, quae potui,
omnia.

DEMEA.

Res adparet; et quidem porro haec, obsonare
cum fide,

Scortum adducere, adparare de die convivium,

940 Non mediocris hominis haec sunt officia....

SYRVS.

O lepidum caput!

DEMEA.

Postremo hodie in psaltria ista emunda hic adiu-
tor fuit;

Hic curavit: prodesse aequom est: alii meliores
erunt;

Denique hic volt fieri.

MICIO.

Vin' tu hoc fieri?

AESCHINVS.

Cupio.

MICIO.

Si quidem

Tu vis, Syre, eho huc accede ad me! — liber
esto.

SYRVS.

Bene facis.

945 Omnibus gratiam habeo et seorsum tibi praeterea,
Demea.

DEMEA.

Gaudeo.

AESCHINVS.

Et ego.

SYRVS.

Cedo, uti iam hoc perpetuum fiat
gaudium,

Phrygiam ut una mecum videam liberam, uxorem
meam.

DEMEA.

Optumam quidem mulierem.

SYRVS.

Et quidem tuo nepoti, huius filio,
Hodie prima mammam dedit haec.

DEMEA.

Hercle vero serio,
950 Si quidem prima dedit, haud dubium est quin emitti
aequom siet.

MICIO.

Ob eam rem?

DEMEA.

Ob eam. Postremo a me argentum,
quanti est, sumito.

SYRVS.

Di tibi, Demea, omnia omnes semper optata offerant!

MICIO.

Syre, processisti hodie pulchre.

DEMEA.

Si quidem porro, Micio,
Tuum tu officium facies atque huic aliquid paulum prae manu
955 Dederis, unde utatur: reddet tibi cito.

MICIO.

Istoc vilius.

DEMEA.

Frugi homo est.

SYRVS.

Reddam hercle: da modo!

AESCHINVS.

Age, pater.

MICIO.

Post consulam.

DEMEA.

Faciet.

SYRVS.

O vir optume!

AESCHINVS.

O pater mi festivissime!

MICIO.

Quid istuc? quae res tam repente mores mutavit
tuos?

Quod prolubium, quae istaec subita est largitas?

DEMEA.

Dicam tibi:

960 Id ut ostenderem, quod te isti facilem et festivom
putant,

Id non fieri ex vera vita neque adeo ex aequo et
bono,

Fieri adsentando, indulgendo, largiendo, Micio.

Nunc adeo, si ob eam rem vobis mea vita invisita,
Aeschine, est,

Quia non iusta, iniusta, prorsus omnia omnino
obsequor,

965 Missa facio: effundite, emite, facite, quod vobis
lubet;

Set si id vultis potius, quae vos propter adole-
scentiam

Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis
parum,

Haec reprehendere et corrigere quem, obsecun-
dare in loco,

Ecce me qui id faciam vobis.

AESCHINVS.

Tibi, pater, permittimus:

970 Plus scis, quid facto opus est. Set de fratre quid
fiet?

DEMEA.

Sino

Habeat; finem in istac faciat.

MICIO.

Istuc recte.

CANTOR.

Plaudite.

[The page contains extremely faint and illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the document. The text is scattered across the page and does not form any recognizable words or sentences.]

P H O R M I O.

U,

P. H. O. M. O. H. G.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA
IN PHORMIONEM.

Chremetis frater aberat peregre Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem ac filiam,
Athenis aliam coniugem et amantem unice
Gnatum fidicinam. mater e Lemno advenit
Athenas; moritur, virgo sola (aberat Chremes)
Fumus procurat. ibi eam visam cum Antipho
Amaret, opera parasiti uxorem accipit.
Pater et Chremes reversi fremere; dein minas
Triginta dant parasito, ut illam coniugem
Haberet ipse. argento hoc emitur fidicina;
Uxorem retinet Antipho a patruo agnitam.

P. T E R E N T I
P H O R M I O.

ACTA LVDIS ROMANIS L. POSTVMIO A
BINO L. CORN. MERYLA AEDIL. CV
EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO L. AT
LIVS PRAENESTINVS. MODOS FEC
FLACCVS CLAVDI TIBIIS IMPARI
TOTA. GRAECA APOLLODORV EPID
CAZOMENOS. ACTA EST III. C. FANNI
M. VALERIO COSS.

DRAMATIS PERSONAE.

PHORMIO.

DEMIPHO.

ANTIPHO.

GETA.

DORIO.

CHREMES.

PHAEDRIA.

DAVVS.

NAVSISTRATA.

HEGIO.

CRATINVS.

CRITO.

P R O L O G V S.

Postquam poëta vetus poëtam non potest
Retrahere ab studio et transdere hominem in
otium,
Maledictis deterrere, ne scribat, parat.
Qui ita dicitat: quas antehac fecit fabulas,
5 Tenui esse oratione et scriptura levi:
Quia nusquam fecit insanum adolescentulum
Cervam videre fugere et sectari canes,
Et eam plorare, orare, ut subveniat sibi.
Quodsi intelligeret, olim cum stetit novus,
6 Actoris opera mage stetisse quam sua,
Minus multo audacter, nunc quam laedit, læderet,
Et mage placerent, quas fecisset fabulas.
Nunc si quis est, qui hoc dicat aut sic cogitet:
Vetus poëta non lacessisset prior,
7 Nullum invenire prologum posset novus:
Quae diceret, nisi haberet, cui malediceret?
Is sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit reicere;
Hic respondere voluit, non lacessere.
Benedictis si certasset, audisset bene;
Quod ab illo adlatum est, rellatum esse id sibi
putet.
De illo nam finem faciam dicundi mihi,
Pecandi quom ipse de se finem non facit?
Nunc, quid velim, animum attendite. Adporto no-
vam,

- Epidicazomenon quam vocant comoediam
 Graece, Latine hic Phormionem nominat:
 Quia, primas partes qui aget, is erit Phormio
 Parasitus, per quem res geretur maxime,
 30 Voluntas vostra si ad poëtam accesserit.
 Date operam! adeste aequo animo per silentium,
 Ne simili utamur fortuna atque usi sumus,
 Cum per tumultum noster grex motus loco est,
 Quem actoris virtus nobis restituit locum
 35 Bonitasque vostra adiutans atque aequanimitas!

 D A V V S.

- Amicus summus meus et popularis Geta I. 1.
 Heri ad me venit; erat ei de ratiuncula
 Iampridem apud me reliquum pauxillum
 Numorum; id ut conficerem: confeci; adfero:
 5 Nam herilem filium eius duxisse audio
 Vxorem; ei credo munus hoc conraditur.
 Quam inique comparatum est, ii, qui minus ha-
 bent,
 Vt semper aliquid addant divitioribus!
 Quod ille unciatim vix de demenso suo,
 10 Suum defrudans Genium, compersit miser,
 Id illa univorsum abripiet, haud existumans,
 Quanto labore partum! porro autem Geta
 Ferietur alio munere, ubi hera pepererit;
 Porro alio autem, ubi erit puero natalis dies;
 15 Vbi initiabunt; omne hoc mater auferet;
 Puer causa erit mittundi. Set videon' Getam?
-

GETA. DAVVS.

GETA.

Si quis me quaeret rufus....

DAVVS.

Praesto est: desine.

GETA.

Oh! I. 2.

At ego obviam conabar tibi, Dave,....

DAVVS.

Accipe, hem!

Lectum est; conveniet numerus, quantum debui.

GETA.

20 Amo te et non neglexisse habeo gratiam.

DAVVS.

Praesertim ut nunc sunt mores: adeo res redit:

Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.

Set quid tu es tristis?

GETA.

Egone? nescis, quo in metu,

Quanto in periculo, simus?

DAVVS.

Quid istuc est?

GETA.

Scies,

25 Modo ut tacere possis.

DAVVS.

Abi sis, insciens:

Cuius tu fidem in pecunia perspexeris,

Verere verba ei credere, ubi quid mihi lucri est

Te fallere?

GETA.

Ergo ausculta.

DAVVS.

Hanc operam tibi dico.

GETA.

Senis nostri, Dave, fratrem maiorem, Chremen,

30 Nostine?

DAVVS.

Quidni?

GETA.

Quid? eius gnatum Phaedriam?

DAVVS.

Tam quam te.

GETA.

Evenit senibus ambobus simul,
Iter illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquom: is senem per epistolas
Pellexit, modo non montes auri pollicens.

DAVVS.

35 Cui tanta erat res et supererat?

GETA.

Desinas:

Sic est ingenium.

DAVVS.

Oh, regem me esse oportuit!

GETA.

Abeuntes ambo hinc tum senes me filiis
Relinquunt quasi magistrum.

DAVVS.

O Geta, provinciam

Cepisti duram!

GETA.

Mi usus venit, hoc scio!

40 Memini, relinqui me deo irato meo.

Coepi advorsari primo; quid verbis opus?

Seni fidelis dum sum, scapulas perdidit.

Venere in mentem mi istaec: namque inscitia est

Advorsus stimulum calces. coepi iis omnia

45 Facere, obsequi, quae vellent.

DAVVS.

Scisti uti foro.

GETA.

Noster mali nil quidquam primo; hic Phaedria

Continuo quandam nactus est puellulam

- Citharistriam; hanc amare coepit perditæ.
 Ea serviebat lenoni impurissimo,
 50 Neque, quod daretur, quidquam: id curarant pa-
 tres:
 Restabat aliud nil nisi oculos pascere,
 Sectari; in ludem ducere et reducere;
 Nos otio dabamus operam Phaedriae.
 In quo haec discebat ludo, exadvorsum ei loco
 55 Tonstrina erat quaedam; hic solebamus fere
 Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
 Interea, dum ibi sedemus olim, intervenit
 Adolescens quidam, lacrumans: nos mirarier;
 Rogamus, quid sit? „Nunquam aequæ,” inquit,
 „ac modo
 60 „Paupertas mihi visa onus est et miserum et grave:
 „Modo quandam vidi virginem hic vicinia
 „Misere suam matrem lamentari mortuam
 „(Ea sita erat exadvorsum), neque illi benevolens
 „Neque notus neque cognatus, extra unam ani-
 culam,
 65 „Quisquam aderat, qui adiutaret funus: miseri-
 tum est;
 „Virgo ipsa facie egregia.” Quid verbis opus?
 Commorat omnes nos. Ibi continuo Antipho:
 Voltisne eamus visere? alius: censeo!
 Eamus! duc nos sodes! imus, venimus,
 70 Videmus. Virgo pulchra et, magis quo diceres,
 Nil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
 Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida,
 Lacrumae, vestitus turpis, ut, ni vis boni
 In ipsa inesset forma, haec formam extinguerent.
 75 Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo:
 Satis, inquit, scita est; noster vero....

DAVVS.

Iam scio:

Amare coepit.

GETA.

Scin', quam? quo evadat, vide.

Duxit.

DAVVS.

Quid narras?

GETA.

Hoc, quod audis.

DAVVS.

O Geta,

Quid te futurum est?

GETA.

Nescio hercle; unum hoc scio:

Quod fors feret, feremus animo aequo.

DAVVS.

Places:

105 Hem istuc viri est officium!

GETA.

In me omnis spes mihi est.

DAVVS.

Laudo.

GETA.

Ad precatorem adeam, credo, qui mihi

Sic oret: „nunc amitte, quaeso, hunc; ceterum

Posthac si quidquam, nil precor.” tantummodo

Non addit: „ubi ego hinc abiero, vel occidito!”

DAVVS.

110 Quid paedagogus ille, qui citharistram?

Quid re gerit?

GETA.

Sic; tenuiter.

DAVVS.

Non multum habet

Fortasse, quod det.

GETA.

Imo nil nisi spem meram.

DAVVS.

Pater eius rediit, annon?

GETA.

Nondum.

DAVVS.

Quid? senem

Quoad expectatis vostrum?

GETA.

Non certum scio,

115 Set epistolam ab eo adlatam esse audivi modo et
Ad portitores esse delatam; hanc petam.

DAVVS.

Numquid, Geta, aliud me vis?

GETA.

Vt bene sit tibi. —

Puer, heus! — Nemon' huc prodit? — Cape; da
Dorcio!

 ANTIPHO. PHAEDRIA.

ANTIPHO.

Adeon' rem redisse, ut, qui mihi consultum optu-
me velit esse, II. I.

120 Patrem, Phaedria, ut extimescam, ubi eius adventi
venit in mentem?

Quod ni fuisset incogitans, ita eum expectarem
ut par fuit.

PHAEDRIA.

Quid istuc?

ANTIPHO.

Rogitas, qui tam audacis facinoris mihi
consciis sis?

Quod utinam ne Phormioni id suadere in men-
tem incidisset,

Neu me cupidum eo impulisset, quod mihi prin-
cipium est mali!

125 Non potitus essem; — fuisset tum illud mi aegre
aliquot dies,

At non quotidiana cura haec angeret animum,...

PHAEDRIA.

Audio.

ANTIPHO.

Dum exspecto, quam mox veniat, hanc qui mi
adimat consuetudinem.

PHAEDRIA.

Aliis, quod amant, quia defit, aegre est, tibi, quia
superest, dolet;

Amore abundas, Antipho!

130 Nam tua quidem hercle vita certo haec expetunda
optandaque est.

Ita me di bene ament, ut, modo liceat tamdiu,
quod amo, frui,

Iam depecisci morte cupio! tu coniicito ceterum,
Quid inopia ex hac ego nunc capiam et quid tu
ex ista copia;

Vt ne addam, quod sine sumtu ingenuam, libe-
ralem, nactus es;

135 Quod habes, ita ut voluisti, uxorem sine mala
fama palam;

Beatus, ni unum hoc desit, animus, qui modeste
istaec ferat.

Quodsi tibi res sit cum eo lenone, quicum mihi,
tum sentias.

Ita plerique omnes sumus ingenio: nostri nosmet
poenitet.

ANTIPHO.

At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phae-
dria,

140 Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid
velis,

Retinere amorem an mittere: ego in eum incidi
infelix locum,

Vt neque mihi ius sit amittundi nec retinendi
copia!

Set quid hoc est? videon' ego Getam currentem
huc advenire?

Is ipsus! hei, timeo miser, quam hic nunc mihi
nuntiet rem!

GETA.

Huius patrem vidisse me, patrum tuum.

ANTIPHO.

Nam quod ego huic nunc subitum exitio remedium
inveniam miser?

Quodsi eo meae fortunae redeunt, Phanium, abs
te ut distrahar,

Nulla est mihi vita expetunda.

GETA.

Ergo istaec quom ita sint, Antipho,
Tanto magis te advigilare aequom est. Fortes For-
tuna adjuvat.

ANTIPHO.

170 Non sum apud me!

GETA.

Atqui opus est nunc cum maxime ut
sis, Antipho:

Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur,
Commeruisse culpam.

PHAEDRIA.

Hoc verum est.

ANTIPHO.

Non possum immutari.

GETA.

Quid faceres, si aliud quid gravius tibi nunc fa-
ciendum foret?

ANTIPHO.

Cum hoc non possum, illuc minus possem.

GETA.

Hoc nihil est, Phaedria: ilicet!

175 Quid hic conterimus operam frustra? quin abeo.

PHAEDRIA.

Et quidem ego.

ANTIPHO.

Obsecro,

Quid, si sic adsimulo? — satin' est?

GETA.

Garris.

AN-

PHORMIO.

321

ANTIPHO.

Contemplamini, hem! —

Satine sic est?

GETA.

Non.

ANTIPHO.

Quid sic? est?

GETA.

Propemodum.

ANTIPHO.

Quid sic?

GETA.

Sat est!

Hem istuc serva, et verbum verbo, par pari, ut respondeas,

Ne te iratus suis saeviticis dictis protelet!

ANTIPHO.

Scio.

GETA.

180 Vi coactum te esse invitum, lege, iudicio. Tenes?
Set quis hic est senex, quem video in ultima platea?

ANTIPHO.

Ipsus est!

Non possum adesse.

GETA.

Ah, quid agis? quo abis, Antipho?

Mane, inquam!

ANTIPHO.

Egomet me novi et peccatum meum;

Vobis commendo Phanium et vitam meam. —

PHAEDRIA.

185 Geta, quid nunc fiet?

GETA.

Tu iam lites audies;

Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.

Set quod modo hic nos Antiphonem monuimus,

Id nosmet ipsos facere oportet, Phaedria.

X

PHAEDRIA.

Aufer mi Oportet; quin tu, quid faciam, impera.

GETA.

190 Meministin', olim ut fuerit vostra oratio
 In re incipiunda ad defendendam noxiam:
 Iustam illam causam, facilem, vincibilem, optu-
 mam?

PHAEDRIA.

Memini.

GETA.

Hem, nunc ipsa est opus ea aut, si quid
 potest,

Meliore et callidior.

PHAEDRIA.

Fiet sedulo.

GETA.

195 Nunc prior adito tu; ego in subsidiis hic ero
 Succenturiatus, si quid deficias.

PHAEDRIA.

Age.

DEMIPHO. GETA. PHAEDRIA.

DEMIPHO.

Itane tandem uxorem duxit Antipho iniussu meo?

II. 3.

Neque meum imperium, ac mitto imperium, non
 simultatem meam

Revereri saltem? non pudere? O facinus audax!
 o Geta

200 Monitor!

GETA.

Vix tandem!

DEMIPHO.

Quid mihi dicent aut quam causam reperient,
 Demirror.

GETA.

Atqui reperi iam: aliquid cura.

DEMIPHO.

An hoc dicet mihi:

Invitus feci, lex coegit? — Audio; fateor;....

GETA.

Places.

DEMIPHO.

Verum scientem, tacitum, causam tradere adver-
sariis,

Etiam idne lex coëgit?

PHAEDRIA.

Illud durum!

GETA.

Ego expediam; sine.

DEMIPHO.

205 Incertum est, quid agam, quia praeter spem atque
incredibile hoc mi obtigit.Ita sum inritatus, animum ut nequeam ad cogi-
tandum instituere.Quamobrem omnes, cum secundae res sunt ma-
xume, tum maxumeMeditari secum oportet, quo pacto advorsam ae-
rumnam ferant;Peri cla, damna, exilia, peregre rediens semper
cogitet,210 Aut fili peccatum, aut uxoris mortem, aut mor-
bum filiae;Communia esse haec; fieri posse: ut ne quid ani-
mo sit novom;Quidquid praeter spem evenit, omne id deputare
esse in lucro.

GETA.

O Phaedria, incredibile quantum herum anteo
sapiencia:Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: he-
rus si redierit,

215 Molendum esse in pistrino, vapulandum, habendum compedes,
Opus ruri faciundum; horum nil quidquam accidet animo novom;
Quidquid praeter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro.
Set quid cessas hominem adire et blande in principio adloqui?

DEMIPHO.

Phaedriam mei fratris video filium mi ire obviam.

PHAEDRIA.

220 Mi patruae, salve.

DEMIPHO.

Salve. Set ubi est Antipho?

PHAEDRIA.

Salvom venire....

DEMIPHO.

Credo. Hoc responde mihi.

PHAEDRIA.

Valet; hic est. Set satin' omnia ex sententia?

DEMIPHO.

Vellem quidem!

PHAEDRIA.

Quid istuc?

DEMIPHO.

Rogitas, Phaedria?

Bonas, me absente hinc, confecistis nuptias!

PHAEDRIA.

225 Eho, an id succenses nunc illi?

GETA.

O artificem probum!

DEMIPHO.

Egone illi non succenseam? ipsum gestio
Dari in conspectum, nunc sua culpa ut sciat,
Lenem patrem illi factum me esse acerrimum!

PHAEDRIA.

At

Quid ille fecit, patruae, quod succenseas?

DEMIPHO.

230 Ecce omnia autem similia! omnes congruunt!

Vnum cognoris, omnes noris!

PHAEDRIA.

Haud ita est.

DEMIPHO.

In noxia hic est? ille ad defendendum adest;

Ille est? hic praesto est; tradunt operas mutuas....

GETA.

Probe horum facta imprudens depinxit senex.

DEMIPHO.

235 Nam ni haec ita essent, cum illo haud stares,

Phaedria.

PHAEDRIA.

Si est, culpam, patruae, ut Antipho in se admiserit,

Ex qua re minus fuit re vel famae temperans,

Causam non dico quin, quod meritus sit, ferat:

Set si quis forte, malitia fretus sua,

240 Insidias nostrae fecit adolescentiae,

Ac vicit, nostran' culpa ea est an iudicum,

Qui saepe aut propter invidiam adimunt diviti,

Aut propter misericordiam addunt pauperi?

GETA.

Ni nossem causam, vera crederem hunc loqui.

DEMIPHO.

245 An quisquam iudex est, qui possit noscere

Tua iusta, ubi tute verbum non respondeas,

Ita ut ille fecit?

PHAEDRIA.

Functus adolescentuli est

Officium liberalis: postquam ad iudices.

Ventum est, non potuit cogitata proloqui:

50 Ita timidum ibi tum eum obstupescit pudor.

GETA.

Laudo hunc. Set cesso adire quam primum senem?

Here, salve; salvom te advenisse gaudeo.

DEMIPHO.

Oh,

Bone custos, salve, columen vero familiae,
Cui commendavi filium hinc abiens meum!

GETA.

255 Iamdudum te omnes nos accusare audio
Immerito, et me horunc omnium immeritissimo:
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Servom hominem causam orare leges non sinunt,
Neque testimoni dictio est.

DEMIPHO.

Mitto omnia

260 Istaec; imprudens timuit adolescens; sino;
Tu servos: verum si cognata est maxume,
Non fuit necesse, habere, set, id quod lex iubet,
Dotem daretis; alium quaereret virum:
Qua potius ratione inopem ducebat domum?

GETA.

265 Non ratio, verum argentum deerat.

DEMIPHO.

Sumeret

Alicunde.

GETA.

Alicunde? nihil est dictu facilius.

DEMIPHO.

Postremo, si nullo alio pacto, fenore.

GETA.

Hui, dixti pulchre, si quidem quisquam crederet
Te vivo.

DEMIPHO.

Non, non sic futurum est! non potest!

270 Ego illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nil suave meritum est! hominem commonstrarier
Mi istunc volo aut, ubi habitet, demonstrarier.

GETA.

Nam Phormionem?

DEMIPHO.

Patronum istum mulieris.

GETA.

Iam faxo hic aderit.

PHORMIO.

327

DEMIPHO.

Antipho ubi nunc est?

PHAEDRIA.

Foris.

DEMIPHO.

275 Abi, Phaedria, eum require atque adduce huc.

PHAEDRIA.

Eo

Recta via quidem illuc.

GETA.

Nempe ad Pamphilam.

DEMIPHO.

At

Ego deos Penates hinc salutatum domum
Devortar; inde ibo ad forum atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsient,

280 Vt ne imparatus sim, si adveniat Phormio.

PHORMIO. GETA.

PHORMIO.

Itane patris ais conspectum veritum hinc abiisse?

GETA.

Admodum. III. I.

PHORMIO.

Phanium relictam solam....

GETA.

Sic.

PHORMIO.

Et iratum senem?

GETA.

Oppido.

PHORMIO.

Ad te summa solum, Phormio, rerum redit:
Tute hoc intristi: tibi omne est exedendum: ac-
cingere!

GETA.

285 Obsecro te,....

PHORMIO.

Si rogabit....

GETA.

In te spes est.

PHORMIO.

Eccere!

Quid, si reddet?

GETA.

Tu impulisti....

PHORMIO.

Sic opinor.

GETA.

Subveni!

PHORMIO.

Cedo senem: iam instructa sunt mihi corde con-
silia omnia.

GETA.

Quid ages?

PHORMIO.

Quid vis nisi, uti maneat Phanium, ut
que ex crimine hocAntiphonem eripiam atque in me omnem iram
derivem senis?

GETA.

290 O vir fortis atque amicus! verum hoc semper,
Phormio,Vereor, ne istaec fortitudo in nervom erumpat
denique.

PHORMIO.

Ab,

Non ita est: factum est periculum; iam pedum visa
est via!Quot me censes homines iam de verberasse usque
ad necemHospites, tum cives, quo mage notos, tanto sae-
vius?

295 Cedo dum: en unquam iniuriarum audisti mihi
scriptam dicam?

GETA.

Qui istuc?

PHORMIO.

Quia non rete accipitri tenditur neque
miluo,

Qui male faciunt nobis; illis, nil qui faciunt, ten-
ditur:

Quia enim in illis fructus est, in istis opera lu-
ditur.

Aliis aliunde est periculum, unde aliquid abradi
potest;

300 Mihi sciunt nihil esse. Dices: ducent damnatum
domum. —

Alere nolunt hominem edacem et sapiunt mea
sententia,

Pro maleficio si beneficium summum nolunt red-
dere.

GETA.

Non pote sat pro merito ab illo tibi referri gratia.

PHORMIO.

Imo enim nemo satis pro merito gratiam regi re-
fert.

305 Tene asymbolum venire lautum atque unctum e
balneis,

Otiosum ab animo, cum ille et cura et sumtu ab-
sumitur?

Tibi dum fit, quod placeat, ille ringitur; tu rideas,
Prior bibas, prior decumbas; coena dubia adpo-
nitur....

GETA.

Quid istuc verbi est?

PHORMIO.

Vbi, quid sumas, dubites tu potissimum.

310 Haec cum rationem ineas quam sint suavia et
quam cara sint,

Ea qui praebet, non tu hunc habeas plane praesentem deum?

GETA.

Senex adest: vide, quid agas: prima est coitio acerruma;

Si illanc sustinueris, postilla iam, ut lubet, ludas licet.

DEMIPHO. GETA. PHORMIO. HEGIO. CRATINVS. CRITO.

DEMIPHO.

En unquam cuiquam contumeliosius III. 2.
315 Audistis factam iniuriam, quam haec est mihi?
Adeste, quaeso!

GETA.

Iratus est.

PHORMIO.

Quin tu hoc agis?

Iam ego hunc agitabo. Proh deum immortalium!
Negat esse hanc sibi cognatam Demipho?

GETA.

Negat.

PHORMIO.

Neque patrem se eius scire, qui fuerit?

GETA.

Negat.

DEMIPHO.

320 Ipsum esse opinor, de quo agebam: sequimini.

PHORMIO.

Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,
Negligitur ipsa! vide, avaritia quid facit!

GETA.

Si herum insimulabis malitiae, male audies.

DEMIPHO.

O audaciam! etiamne ultro accusatum advenit?

PHORMIO.

325 Nam iam adolescenti nihil est quod succenseam,
 Si illunc minus norat: quippe homo iam grandior,
 Pauper, cui in opere vita erat; ruri fere
 Se continebat; ibi agrum de nostro patre
 Colendum habebat; saepe interea mihi senex
 330 Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:
 At quem virum! quem ego viderim in vita optu-
 mum!

GETA.

Videas te atque illum, ut narras! abi!

PHORMIO.

Nam ni ita eum
 Existumasse, nunquam tam graves ob hanc
 Ego inimicitias caperem in vostram familiam,
 335 Quam is adspernatur nunc tam inliberaliter.

GETA.

Pergin' hero absenti male loqui, impurissime?

PHORMIO.

Dignum autem hoc illo est!

GETA.

Ain' tamen, carcer,....

DEMIPHO.

Geta!

GETA.

Bonorum extortor, legum contortor?

DEMIPHO.

Geta!

PHORMIO.

Responde.

GETA.

Quis homo est? hem!

DEMIPHO.

Tace.

GETA.

Absenti tibi

340 Te indignas seque dignas contumelias
 Nunquam cessavit dicere.

DEMIPHO.

Ohe, iam desine! —

Adolescens, primum abs te hoc bona venia peto,

Si tibi placere potis est, mi ut respondeas:

Quem amicum ais fuisse tuum istunc? explana
mihi,

345 Et, qui cognatum me sibi esse diceret.

PHORMIO.

Proinde expiscare, quasi non nosses!

DEMIPHO.

Nossem?

PHORMIO.

Ita.

DEMIPHO.

Ego me nego; tu, qui ais, redige in memoriam.

PHORMIO.

Eho, tu sobrinum tuum non noras?

DEMIPHO.

Enicas;

Dic nomen.

PHORMIO.

Nomen? maxime.

DEMIPHO.

Quid nunc taces?

PHORMIO.

350 Perii hercle! nomen peridi.

DEMIPHO.

Hem, quid ais?

PHORMIO.

Geta,

Si meministi id, quod olim dictum est, subiice.

— Hem,

Non dico! quasi non noris! tentatum advenis!

DEMIPHO.

Egon' autem tento?

GETA.

Stilpho.

PHORMIO.

Atque adeo quid mea?

Stilpho est.

DEMIPHO.

Quem dixti?

PHORMIO.

Stilphonem, inquam, noveras?

DEMIPHO.

355 Neque ego illum noram neque mihi cognatus fuit
Quisquam istoc nomine.

PHORMIO.

Itane? non te horum pudet?

At si talentum rem reliquisset decem,....

DEMIPHO.

Di tibi male faciant!

PHORMIO.

Primus esses, memoriter

Progeniem vostram usque ab avo atque atavo pro-
ferens.

DEMIPHO.

360 Ita ut dicis. — Enim, tum si advenissem, qui mihi
Cognata ea esset, diceres: id iam face:
Cedo, qui cognata?

GETA.

Eu, noster! recte! — Heus tu, cave!

PHORMIO.

Dilucide expedivi, quis me oportuit,
Iudicibus: tum, si id falsum fuerat, filius

365 Cur non refellit?

DEMIPHO.

Filium narras mihi,

Cuius de stultitia dici, ut dignum est, non potest?

PHORMIO.

At tu, qui sapiens es, magistratus adi:
Quandoquidem solus regnas et soli licet,
Hic de eadem causa bis iudicium apiscier.

DEMIPHO.

370 Etsi mihi facta iniuria est, verum tamen

Potius quam lites secter aut quam te audiam,
 Itidem ut cognata si sit, id quod lex iubet,
 Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.

PHORMIO.

Ha ha he, homo suavis!

DEMIPHO.

Quid? num iniquom postulo?

375 An ne hoc quidem ego adipiscar, quod ius pu-
 blicum est?

PHORMIO.

Itan' tandem, quasi meretricem, ubi abusus sies,
 Mercedem lex dare iubet atque amittere, an,
 Ut ne quid turpe civis in se admitteret
 Propter egestatem, proxumo iussa est dari,

380 Ut cum uno aetatem degeret? quod tu vetas.

DEMIPHO.

Ita: proxumo quidem; at unde nos aut quam ob
 rem....

PHORMIO.

Ohe,

Actum, aiunt, ne agas!

DEMIPHO.

Non agam? imo haud desinam,
 Donec perfecero hoc.

PHORMIO.

Ineptis.

DEMIPHO.

Sine modo!

PHORMIO.

Postremo tecum nil re nobis, Demipho, est:

385 Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tua
 Praeterierat iam ducendi aetas.

DEMIPHO.

Omnia haec

Illum putato, quae ego nunc dico, dicere,
 Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.

GETA.

Iratus est!

PHORMIO.

Tantundem. — Melius feceris!

DEMIPHO.

390 Itaſne es paratus facere me advorsum omnia,
Infelix?

PHORMIO.

Metuit hic nos, tametsi sedulo
Dissimulat.

GETA.

Bene principia tibi habent.

PHORMIO.

Quin, quod est
Ferendum, fers (tuis dignum factis feceris),
Vt amici inter nos simus?

DEMIPHO.

Egon' tuam expetam
395 Amicitiam aut te visum atque auditum velim?

PHORMIO.

Si concordabis cum illa, habebis, quae tuam
Senectam oblectet: respice aetatem tuam.

DEMIPHO.

Te oblectet! tibi habe!

PHORMIO.

Minue vero iram.

DEMIPHO.

Hoc age

(Satis iam verborum est): nisi tu properas, mu-
lierem

400 Abducere, ego illam eiiciam! Dixi, Phormio.

PHORMIO.

Si tu illam attigeris secus quam dignum est libe-
ram,

Dicam tibi grandem impingam! Dixi, Demipho. —
Si opus quid fuerit, heus, domo me!

GETA.

Intelligo. —

DEMIPHO.

Quanta me cura et sollicitudine adfcit

405 Gnatus, qui me suis impedivit nuptiis,
 Neque mi in conspectum prodit, ut saltem sciam,
 Quid de hac re dicat quidve sit sententiae.
 Abi, vise, redieritne iam an nondum domum.

GETA.

Eo.

DEMIPHO.

Videtis, quo in loco res haec siet:
 410 Quid ago? dic, Hegio.

HEGIO.

Ego? Cratinum censeo,
 Si tibi videtur.

DEMIPHO.

Dic, Cratine.

CRATINVS.

Mene?

DEMIPHO.

Te.

CRATINVS.

Ego, quae in rem tuam sint, ea velim facias. Mihi
 Sic hoc videtur, quod te absente hic filius
 Egit, restitui in integrum, aequom esse ac bonum;
 415 Et id impetrabis. Dixi.

DEMIPHO.

Dic nunc, Hegio.

HEGIO.

Ego sedulo hunc dixisse credo; verum ita est:
 Quot homines, tot sententiae; suus cuique mos:
 Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
 Rescindi posse, et turpe inceptu est.

DEMIPHO.

Dic, Crito.

CRITO.

420 Ego amplius deliberandum censeo:
 Res magna est.

HEGIO.

Numquid nos vis?

DEMI-

DEMIPHO.

Fecistis probe:

Incertior sum multo quam dudum.

GETA.

Negant

Redisse.

DEMIPHO.

Frater est expectandus mihi;

Is quod mihi dederit de hac re consilium, id sequar.

425 Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat.

GETA.

At ego Antiphonem quaeram, ut, quae acta hic sint, sciat.

Set eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

ANTIPHO. GETA.

ANTIPHO.

Enimvero, Antipho, multimodis cum istoc animo es vituperandus. III. 3.

Itane te hinc abisse et vitam tuam aliis tutandam dedisse?

130 Alios tuam rem credidisti magis quam tete animadvorsuros?

Nam, utut erant alia, illi certe, quae nunc tibi domi est, consuleres,

Ne quid, propter tuam fidem decepta, potiretur mali,

Cuius nunc miserae spes opesque in te uno sunt omnes sitae!

GETA.

Et quidem, here, nos iamdudum abs re te hinc incusamus qui abieris,...

ANTIPHO.

15 Te ipsum quaerebam.

Y

P. TERENTI

GETA.

Set ea causa nihilo mage defecimus.

ANTIPHO.

Loquere, obsecro: quoniam in loco sunt res et
fortunae meae?

Num patri subolet quid?

GETA.

Nil etiam.

ANTIPHO.

Spe quid porro est?

GETA.

Nescio,....

ANTIPHO.

Ah!

GETA.

Nisi Phaedria haud cessavit pro te eniti.

ANTIPHO.

Nil fecit novi.

GETA.

Tum Phormio itidem in hac re, ut aliis, strenuum
hominem praebuit.

ANTIPHO.

440 Quid is fecit?

GETA.

Confutavit verbis admodum iratum senem.

ANTIPHO.

Eu, Phormio!

GETA.

Ego, quod potui, porro.

ANTIPHO.

Mi Geta, omnes vos amo.

GETA.

Sic habent principia sese, ut dico; adhuc tran-
quilla res est,Mansurusque patrum pater est, dum huc adve-
niat.

ANTIPHO.

Quid eum?

GETA.

At aibat,
De eius consilio sese velle facere, quod ad hanc
rem attinet.

ANTIPHO.

445 Quantus metus est mihi, venire huc salvom nunc
patruum, Geta!

Nam pro eius una aut vivam aut moriar, ut audio,
sententia.

GETA.

Phaedria tibi adest.

ANTIPHO.

Vbinam?

GETA.

Eccum ab sua palaestra exit foras.

PHAEDRIA. DORIO. ANTIPHO.
GETA.

PHAEDRIA.

Dorio, obsecro, audi....

DORIO.

Non.

PHAEDRIA.

Parumper!

DORIO.

Quin omitte me! III. 4.

PHAEDRIA.

Audi, quod dicam!

DORIO.

At enim taedet audire eadem milies.

PHAEDRIA.

450 At nunc dicam, quod lubenter audias.

DORIO.

Loquere; audio.

P. TERENCE

PHAEDRIA.

Nequeo te exorare, ut maneat triduum hoc? —
quo nunc abis?

DORIO.

Mirabar, tu si quidquam mi adferres novi.

ANTIPHO.

Hei, lenonem vereor, ne quid....

GETA.

Suo capiti fuat! — Idem ego vereor. —

PHAEDRIA.

Non mihi credis?

DORIO.

Hariolare.

PHAEDRIA.

Sin fidem do?

DORIO.

Fabulae!

PHAEDRIA.

455 Feneratum istuc beneficium pulchre tibi dices!

DORIO.

Logi!

PHAEDRIA.

Crede mihi: gaudebis facto. Verum hercle hoc est.

DORIO.

Somnia!

PHAEDRIA.

Experire: non est longum.

DORIO.

Cantilenam eandem canis?

PHAEDRIA.

Tu cognatus, tu parens, tu amicus, tu....

DORIO.

Garri modo.

PHAEDRIA.

Adeone esse duro ingenio te atque inexorabili,
460 Vt neque misericordia neque precibus molli
queas?

DORIO.

Adeon' te esse incogitantem atque imprudentem,
Phaedria,
Vt phaleratis dictis ducas me, et meam ductes
gratiis?

ANTIPHO.

Miseritum est.

PHAEDRIA.

Hei, veris vincor!

GETA.

Quam uterque est similis sui!

PHAEDRIA.

Neque, Antipho alia cum occupatus esset sollici-
tudine,

465 Tum hoc esse mihi obiectum malum! —

ANTIPHO.

Ah, quid istuc autem est, Phaedria?

PHAEDRIA.

O fortunatissime Antipho,....

ANTIPHO.

Egone?

PHAEDRIA.

Cui, quod amas, domi est,
Nec cum huiusmodi usus venit ut conflictares malo!

ANTIPHO.

Mihin' domi est? imo, id quod aiunt, auribus
teneo lupum:

Nam neque, qui amittam a me, invenio, neque,
uti retineam, scio.

DORIO.

470 Ipsum istuc mihi in hoc est.

ANTIPHO.

Heia, ne parum leno sies! —

Numquid hic confecit?

PHAEDRIA.

Hiccine? quod homo inhumanissimus:

Pamphilam meam vendidit!

GETA.

Quid? vendidit?

ANTIPHO.

Ain'? vendidit?

PHAEDRIA.

Vendidit!

DORIO.

Quam indignum facinus, ancillam aere
emtam suo!

PHAEDRIA.

Nequeo exorare, ut me maneat et cum illo mutet
fidem

475 Triduum hoc, dum id, quod promissum ab ami-
cis, argentum aufero. —

Si non tum dedero, unam praeterea horam ne
oppertus sies.

DORIO.

Obtundis.

ANTIPHO.

Haud longum est, quod orat, Dorio:
exoret sine:

Idem tibi hic, quod bene promeritus fueris, con-
duplicaverit.

DORIO.

Verba istaec sunt.

ANTIPHO.

Pamphilamne hac urbe privari sines?

480 Tum praeterea, horunc amorem distrahi, poterin'
pati?

DORIO.

Neque ego necto!

GETA.

Di tibi omnes id, quod es dignus, duint!

DORIO.

Ego te complures advorsum ingenium meum men-
ses tuli,

Pollicitantem, nil ferentem, flentem; nunc contra
omnia haec

Repperi, qui det neque lacrumet: da locum me-
lioribus.

ANTIPHO.

485 Certe hercle, ego si sat commemini, tibi quidem
est olim dies,

Quoad dares huic, praestituta?

PHAEDRIA.

Factum.

DORIO.

Num ego istuc nego?

ANTIPHO.

Iam ea praeteriit?

DORIO.

Non; verum haec ei antecessit.

ANTIPHO.

Non pudet

Vanitatis?

DORIO.

Minime, dum ob rem.

GETA.

Sterculinum!

PHAEDRIA.

Dorio,

Itane tandem facere oportet?

DORIO.

Sic sum: si placeo, utere.

ANTIPHO.

490 Sicne hunc decipis?

DORIO.

Imo enimvero, Antipho, hic me decipit:

Nam huiusmodi me hic scibat esse, ego hunc esse
aliter credidi;

Iste me fefellit, ego isti nihilo sum aliter ac fui.

Set utut haec sunt, tamen haec faciam: cras mane
argentum mihi

Miles dare se dixit: tu si prior attuleris, Phaedria,

495 Mea lege utar, potior ut sit, prior ad dandum qui
est. Vale.

PHAEDRIA.

Quid faciam? unde ego nunc tam subito hoc ar-
gentum inveniam miser,
Cui minus nihilo est? quodsi hinc pote fuisset
exorariet

Triduum hoc, promissum fuerat.

ANTIPHO.

Itane hunc patiemur, Geta,
Miserum fieri, qui me dudum, ut dixti, adiurit
comiter?

500 Quin, cum opus, beneficium ei rursus experimur
reddere?

GETA.

Scio equidem, hoc esse aequom.

ANTIPHO.

Age ergo: solus servare hunc potes.

GETA.

Quid faciam?

ANTIPHO.

Invenias argentum.

GETA.

Cupio; set id unde, edoce.

ANTIPHO.

Pater adest hic.

GETA.

Scio; set quid tum?

ANTIPHO.

Ah, dictum sapienti sat est.

GETA.

Itane?

ANTIPHO.

Ita.

GETA.

Hercle sane! pulchre suades! etiam tu
hinc abis?

505 Non triumpho, ex nuptiis si nil tuis nanciscor mali?
Ne huius me etiam causa quaerere in malo iu-
beas crucem.

ANTIPHO.

Verum hic dicit.

PHAEDRIA,

Quid? ego vobis, Geta, alienus sum?

GETA.

Haud puto;

Set parum est, quod omnibus nunc nobis succen-
set senex,Ni instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur
preci?

PHAEDRIA.

510 Alius meis ab oculis illam hinc ignotum abducet
locum? — Hem!Dum igitur licet dumque adsum, loquimini me-
cum, Antipho!

Contemplamini me!

ANTIPHO.

Quamobrem? aut quidnam facturus? cedo!

PHAEDRIA.

Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est
persequi

Aut perire.

GETA.

Di bene vortant, quod agas! pedeten-
tim tamen!

ANTIPHO.

515 Vide, si quid pote opis adferri huic.

GETA.

Si quid! quid?

ANTIPHO.

Quaere, obsecro,
Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat,
Geta!

GETA.

Quaero. — Salvos est, ut opinor! — Verum enim
metuo malum!

ANTIPHO.

Noli metuere: una tecum bona, mala, tolerabimus.

GETA.

Quantum est opus argenti? eloquere.

PHAEDRIA.

Solae triginta minae.

GETA.

520 Triginta? hui, percara est, Phaedria!

PHAEDRIA.

Istaec vero vilis est.

GETA.

Age, age, inventas reddam.

PHAEDRIA.

O lepidum!

GETA.

Auferte!

PHAEDRIA.

At iam opus.

GETA.

Iam feres.

Set opus est, mihi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari. Ac

Praesto est.

ANTIPHO.

Audacissime oneris quidvis impone ei: feret:

Solutus est homo amico amicus.

GETA.

Eamus ergo ad eum ocius.

ANTIPHO.

525 Numquid est, quod mea opera vobis opus sit?

GETA.

Illam miseram, quam ego nunc intus esse scio exanimam metu,

Consolare. cessas?

ANTIPHO.

Nihil est, aequum quod faciam lubens.

PHAEDRIA.

Qua viâ istuc facies?

GETA.

Dicam in itinere. modo te hinc amove.

 DEMIPHO. CHREMES.

DEMIPHO.

Quid? qua profectus causa hinc es Lemnum,
 Chreme, IV. I.

530 Adduxtin' tecum filiam?

CHREMES.

Non.

DEMIPHO.

Quid ita nam?

CHREMES.

Postquam videt me eius mater esse hic diutius,
 Simul autem non manebat aetas virginis
 Meam negligentiam, ipsam cum omni familia
 Ad me profectam esse aibant.

DEMIPHO.

Quid illic tam diu,

535 Quaeso, igitur commorabare, id ubi audiveras?

CHREMES.

Pol me detinuit morbus.

DEMIPHO.

Vnde aut qui?

CHREMES.

Rogas?

Senectus ipsa est morbus. Set venisse eas
 Salvas audiui ex nauta, qui illas vexerat.

DEMIPHO.

Quid gnato obtigerit me absente, audistin', Chre-
 me?

CHREMES.

540 Audi. quod quidem me consili incertum facit:

Nam hanc conditionem si cui tulero extrario,
Quo pacto aut unde mihi sit, dicendum ordine
est;

Te mihi fidelem esse aequae atque egomet sum
mihi,

Scibam; ille si me alienus adfinem volet,

545 Tacebit, dum intercedet familiaritas;

Sin spreverit me, plus quam opus scito sciet,

Vereorque, ne uxor aliqua hoc resciscat mea;

Quod si fit, ut me excutiam atque egrediar domo,

Id restat: nam ego meorum solus sum meus.

DEMIPHO.

550 Scio, ita esse, et istaec mihi res sollicitudini est,

Neque defetiscar usque adeo experirier,

Donec tibi id, pollicitus quod sum, effecero.

GETA.

Ego hominem callidiorum vidi neminem IV. 2.

Quam Phormionem: veni ad hominem, ut dice-
rem,

555 Argentum esse opus, et, id quo pacto fieret;

Vixdum dimidium dixeram, intellexerat,

Gaudebat, me laudabat, quaerebat senem,

Dîs gratias agebat, sibi tempus dari,

Vbi esse amicum Phaedriae nihilo minus

560 Ostenderet se quam Antiphoni. hominem ad fo-
rum

Iussi opperirier: eo me adducturum senem.

Set eccum ipsum! quis est ulterior? attat, Phae-
driae

Pater venit! set quid pertimui autem, belua?

An quia, quos fallam, duo mihi sunt pro uno
dati?

565 Commodius esse duplici opinor spe utier.

Petam hinc, unde a primo institui; is si dat, sat est;
Si ab eo nil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

ANTIPHO. GETA. CHREMES.
DEMIPHO.

ANTIPHO.

Expecto, quam mox recipiat sese Geta. IV. 3.
Set patrum video adstantem cum patre! hei mihi,
570 Quam timeo, adventus huius quo impellat meum!

GETA.

Adibo. O salve, noster....

CHREMES.

Salveto, Geta.

GETA.

Venisse salvom volupe est.

CHREMES.

Credo.

GETA.

Quid agitur?

CHREMES.

Multa adveniēti hic nova, uti fit compluries.

GETA.

Ita. De Antiphone audistin' quae facta?

CHREMES.

Omnia.

GETA.

575 Tun' dixeris huic? — Facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri!

CHREMES.

Id cum hoc agebam commodum.

GETA.

Nam hercle ego quoque id quidem agitans me-
cum sedulo,

Inveni, opinor, remedium huic re.

P. TERENCE

CHREMES.

Quid, Geta?

DEMIPHO.

Quod remedium?

GETA.

Ut abii abs te, fit forte obviam

580 Mihi Phormio.

CHREMES.

Qui Phormio?

GETA.

Is, qui istanc....

CHREMES.

Scio.

GETA.

Visum est mi, ut eius tentarem prius sententiam:
 Prendo hominem solum: cur non, inquam, Phormio,

Vides, inter vos sic haec potius cum bona
 Ut componantur gratia quam cum mala?

585 Herus liberalis est et fugitans litium:

Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo
 Vno ore auctores fuere, ut praecipitem hanc daret.

ANTIPHO.

Quid hic coeprat aut quo evadet hodie?

GETA.

An legibus

Poenas daturum dices, si illam eiecerit?

590 Iam id exploratum est; heia, sudabis satis,

Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia est.

Verum pono, esse victum eum; at tandem tamen

Non capitis ei res agitur, set pecuniae.

Postquam hominem his verbis sentio mollirier:

595 Soli sumus hic nunc, inquam; eho dic, quid vis
 dari

Tibi in manum, herus ut his desistat litibus,

Haec hinc facessat, tu molestus ne sies?....

ANTIPHO.

Satin' illi di sunt propitii?

GETA.

Nam sat scio,

Si tu aliquam partem aequi bonique dixeris,
 600 Vt bonus ille est vir, tria non commutabis
 Verba hodie inter vos.

DEMIPHO.

Quis te istaec iussit loqui?

CHREMES.

Imo non potuit melius pervenirier
 Eo, quo nos volumus.

ANTIPHO.

Occidi!

CHREMES.

Perge eloqui.

GETA.

A primo homo insanibat.

DEMIPHO.

Cedo, quid postulat?

GETA.

605 Quid? nimium quantum!

DEMIPHO.

Quantum? dic.

GETA.

Si quis daret

Talentum magnum.

DEMIPHO.

Imo malum hercle! ut nil pudet!

GETA.

Quod dixi ei adeo: quaeso, quid, si filiam
 Suam unicam locaret? parvi retulit
 Non suscepisse: inventa est, quae dotem petat!
 610 Ad pauca ut redeam ac mittam illius ineptias,
 Haec denique eius postrema fuit oratio:
 Ego, inquit, iam a principio amici filiam,
 Ita ut aequom fuerat, volui uxorem ducere:
 Nam in mentem mihi venibat eius incommodi,
 615 In servitutum pauperem ad ditem dari;
 Set mi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,

Aliquantulum quae adferret, qui dissolverem,
 Quae debeo, et nunc etiam, si volt Demipho
 Dare, quantum ab hac accipio, quae sponsa est
 mihi,

620 Nullam mihi malim quam istanc uxorem dari.

ANTIPHO.

Vtrum facere ego stultitia hunc an malitia
 Dicam, scientem an imprudentem, incertus sum.

DEMIPHO.

Quid, si animam debet?

GETA.

Ager oppositus pignori ob
 Decem mnas, inquit.

DEMIPHO.

Age, age, iam ducat: dabo.

GETA.

625 Aediculae item sunt alias ob decem;....

DEMIPHO.

Oiei,

Nimum est!

CHREMES.

Ne clama. — Petitò illasce a me decem.

GETA.

Vxori emunda ancilla est; tum autem pluscula
 Supellex opus est, opus est sumtu ad nuptias:
 His rebus alias pone sane, inquit, decem.

DEMIPHO.

630 Sexcentas proinde scribito iam mihi dicas:
 Nil do. Impuratus me ille ut etiam inrideat?

CHREMES.

Quaeso (ego dabo), quiesce: tu modo filius
 Fac ut illam ducat, nos quam volumus....

ANTIPHO.

Hei mihi,

Geta, occidisti me tuis fallaciis!

CHREMES.

635 Mea causa eicitur: me hoc est aequom amittere.

GETA.

GETA.

Quantum potest me certiozem, inquit, face,
Si illanc dant, hanc ut mittam, ne incertus siem:
Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare.

CHREMES,

Iam accipiet: illis repudium renuntiet,
640 Hanc ducat.

DEMIPHO.

Quae quidem illi res vortat male!

CHREMES.

Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,
Fructum, quem uxoris Lemni reddunt praedia;
Sumam inde; uxori, tibi opus esse, dixero. —

ANTIPHO.

Geta,....

GETA.

Hem!

ANTIPHO.

Quid egisti?

GETA.

Argento emunxi senes.

ANTIPHO.

645 Satin' est id?

GETA.

Nescio hercle: tantum iussus sum.

ANTIPHO.

Ehho, verbero, aliud mihi respondes ac rogo?

GETA.

Quid ergo narras?

ANTIPHO.

Quid ego narrem? opera tua

Ad restim mihi quidem res redit planissime.

Vt te quidem omnes di, deae, superi, inferi,

650 Malis exemplis perdant! Hem, si quid velis,

Huic mandes, qui te ad scopulum e tranquillo
auferat!

Quid minus utibile fuit quam hoc ulcus tangere

Aut nominare uxorem? iniecta est spes patri,

Z

Posse illam extrudi. Cedo, nunc porro Phormio
 655 Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum:
 Quid fiet?

GETA.

Non enim ducet.

ANTIPHO.

Novi. Ceterum
 Cum argentum repetent, nostra causa scilicet
 In nervom potius ibit!

GETA.

Nihil est, Antipho,
 Quin male narrando possit depravarier.
 660 Tu id quod boni est excerpis, dicis quod mali est.
 Audi nunc contra iam: si argentum acceperit,
 Ducenda est uxor, ut ais; concedo tibi:
 Spatium quidem tamen adparandis nuptiis,
 Vocandi, sacrificandi, dabitur paululum;
 665 Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt;
 Inde iste reddet.

ANTIPHO.

Quamobrem? quid dicet?

GETA.

Rogas?

„Quot res postilla monstra evenerunt mihi!
 Introiit in aedes ater alienus canis;
 Anguis in impluvium decidit de tegulis;
 670 Gallina cecinit; interdixit hariolus;
 Haruspex vetuit ante brumam autem novi
 Aliquid incipere: quae causa est iustissima.”
 Haec fient.

ANTIPHO.

Vt modo fiant!

GETA.

Fient; me vide!

Pater exit: abi, dic, esse argentum, Phaedriae.

DEMIPHO.

675 Quietus esto, inquam: ego curabo, ne quid ver-
 borum duit;

Hoc temere nunquam amittam ego a me, quin
mihi testes adhibeam:

Cui dem, quamobrem dem, commemorabo.

GETA.

Vt cautus est, ubi nil opus!

CHREMES.

Atqui ita facto opus est, et mattira, dum lubido
eadem haec manet:

Nam si altera illaec magis instabit, forsitan nos
reiciat.

GETA.

680 Rem ipsam putasti.

DEMIPHO.

Duc me ad eum ergo.

GETA.

Non moror.

CHREMES.

Hoc ubi egeris,
Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc
prius quam hinc abit,
Dicat, dare eam nos Phormioni nuptum: ne suc-
censeat;
Et, magis esse illum idoneum, qui ipsi sit fami-
liarior;
Nos nostro officio nil degressos, quantum is vo-
luerit dari.

685 Datum esse dotis.

DEMIPHO.

Quid tua autem id refert?

CHREMES.

Magni, Demipho:

Non sat, te officium tuum fecisse, fama si id non
adprobat.

Volo, ipsa quoque volente haec fieri, ne se eie-
ctam praedicet.

DEMIPHO.

Idem ego istoc facere possum.

P. TERENCE

CHREMES.

Mulier mulieri magis congruit.

DEMIPHO.

Rogabo.

CHREMES.

Vbi illas nunc ego reperire possim, cogito.

SOPHRONA.

690 Quid agam? quem mihi amicum misera inveniam,
 cui consilia haec referam, at- IV. 4
 que unde mi auxilium petam?

Nam vereor, heras, meum ne ob suum indigne
 iniuria adficiatur:

Ita patrem adolescentis facta haec tolerare audio
 violenter....

CHREMES. SOPHRONA.

CHREMES.

Nam quae haec anus est exanimata, a fratre quae
 egressa est meo? IV. 5.

SOPHRONA.

695 Quod ut consulerem, egestas impulit me, cum
 hasce nuptias

Infirmas esse scirem, interea vita ut in tuto foret.

CHREMES.

Certe edepol, nisi me animus fallit aut parum
 prospiciunt oculi,

Meae nutricem gnatae video.

SOPHRONA.

Neque is investigatur,....

PHORMIO.

357

CHREMES.

Quid ago,....

SOPHRONA.

Qui eius pater est,....

CHREMES.

Adeo an maneo, dum, haec quae lo-
quitur, mage cognosco?

SOPHRONA.

700 Quod si eum nunc reperire possim, nihil est, quod
verear.

CHREMES.

Ea est ipsa!

Conloquar.

SOPHRONA.

Quis hic loquitur?

CHREMES.

Sophrona,....

SOPHRONA.

Hem, meum nomen nominat!

CHREMES.

Respice ad me!

SOPHRONA.

Di, obsecro vos, Stilphon' hic est?

CHREMES.

Non.

SOPHRONA.

Negas?

CHREMES.

Concede a foribus paululum hinc istorsum sodes,
Sophrona. —

Ne me istoc posthac nomine adpellassis.

SOPHRONA.

Quid? non, obsecro, es,

705 Quem semper te esse dicitasti?

CHREMES.

St!....

SOPHRONA.

Quid has metuis fores?

CHREMES.

Conclusam hic habeo uxorem saevam. Verum istoc
me nomine

Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes
foris

Effutiretis atque id porro aliqua uxor mea rescis-
ceret.

SOPHRONA.

Hem, istoc pol nos te hic invenire miserae nus-
quam potuimus.

CHREMES.

710 Eho, dic mihi, quid re tibi est cum familia hac,
unde exis?

Vbi illae?

SOPHRONA.

Miseram me!

CHREMES.

Hem, quid est? vivuntne?

SOPHRONA.

Vivit gnata;

Matrem ipsam ex aegritudine hac mors miseram
consecuta est;....

CHREMES.

Male factum!

SOPHRONA.

Ego autem, quae essem anus deserta,
egens, ignota,

Vt potui, nuptum virginem locavi huic adolescenti,

715 Harum qui est dominus aedium.

CHREMES.

Antiphonine?

SOPHRONA.

Isti, inquam, ipsi.

CHREMES.

Quid? duasne is habet uxores?

SOPHRONA.

Obsecro, illic hanc quidem unam.

CHREMES.

Quid illam alteram, quae dicitur cognata?

SOPHRONA.

Haec ergo est.

CHREMES.

Quid ais?

SOPHRONA.

Composito factum est, quomodo hanc amans habere posset

Sine dote.

CHREMES.

Di, vostram fidem, quam saepe forte temere

720 Eveniunt, quae non audeas optare! offendi adveni-
niens,

Quicum volebam atque ut volebam, conlocatam
filiam:

Quod nos ambo opere maximo dabamus operam
ut fieret,

Sine nostra cura, maxuma sua cura, haec sola
effecit!

SOPHRONA.

Nunc, opus quid sit facto, vide: pater adolescentis venit,

725 Eumque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt.

CHREMES.

Nil pericli est.

Set, per deos atque homines, cave esse hanc meam
resciſcat quisquam.

SOPHRONA.

Nemo ex me.

CHREMES.

Sequere me; intus cetera audies.

DEMIPHO. GETA.

DEMIPHO.

Nostrapte culpa facimus, ut malis expediat esse,

V. I.

Dum nimium dici nos bonos studemus et benignos.

730 Ita fugias ne praeter casam, quod aiunt. nonne
id sat erat,

Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum est
ultra obiectum,

Vt sit qui vivat, dum aliud aliquid flagiti con-
ficiat!

GETA.

Planissime.

DEMIPHO.

lis nunc praemium est, qui recta prava
faciunt....

GETA.

Verissime.

DEMIPHO.

Vt stultissime quidem illi rem gesserimus.

GETA.

735 Modo ut hoc consilio possiet discedi, ut istam
ducat.

DEMIPHO.

Etiam idne dubium est?

GETA.

Haut scio hercle, ut homo est, an
mutet animum.

DEMIPHO.

Hem, mutet autem?

GETA.

Nescio; verum, si forte, dico.

DEMIPHO.

Ita faciam, ut frater censuit, ut uxorem huc eius
adducam,

Cum ista ut loquatur. Tu, Geta, abi, praenuntia,
hanc venturam.

GETA.

740 Argentum inventum est Phaedriae; de iurgio si-
letur;

Provisum est, ne in praesentia haec hinc abeat;
quid nunc porro,

Quid, fiet? in eodem haesitas luto, vorsura solvis:
Praesens quod fuerat, in diem malum abiit, pla-
gae crescunt,

Nisi prospicis. Nunc hinc domum ibo ac Phanium
edocebo,

745 Ne quid vereatur Phormionem aut huius ora-
tionem.

DEMIPHO. NAVSISTRATA.

DEMIPHO.

Agedum, ut soles, Nausistrata, fac, illa ut placetur
nobis, V. 2.

Vt sua voluntate id, quod est faciundum, faciat.

NAVSISTRATA.

Faciam.

DEMIPHO.

Pariter nunc opera me adiuvas ac re dudum opi-
tulata es.

NAVSISTRATA.

Factum volo; at pol minus viri queo culpa quam
me dignum est.

DEMIPHO.

750 Quid autem?

NAVSISTRATA.

Quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam iste ex praediis talenta argenti bina
Capiebat statim. Hem, vir viro quid praestat!

DEMIPHO.

Bina, quaeso?

P. TERENCE

NAVSISTRATA.

Ac rebus vilioribus multo; tamen duo bina!

DEMIPHO.

Hui!

NAVSISTRATA.

Quid haec videntur?

DEMIPHO.

Scilicet.

NAVSISTRATA.

Virum me natum vellem!

755 Ostenderem ego,....

DEMIPHO.

Certo scio.

NAVSISTRATA.

Quo pacto....

DEMIPHO.

Parce sodes,

Vt possis cum illa: ne te adolescens mulier de-
fetiget.

NAVSISTRATA.

Faciam, ut iubes. Set meum virum abs te exire
video.

 CHREMES. DEMIPHO. NAVSI-
STRATA.

CHREMES.

Hem, Demipho, V. 3.

Iam illi datum est argentum?

DEMIPHO.

Curavi illico.

CHREMES.

Nollem datum. —

Hei, video uxorem; pene plus quam sat erat....

DEMIPHO.

Cur nolles, Chreme?

CHREMES.

760 Iam recte.

DEMIPHO.

Quid tu? ecquid locutus cum ista es, quam-
obrem hanc ducimus?

CHREMES.

Transegi.

DEMIPHO.

Quid ait tandem?

CHREMES.

Abduci non potest.

DEMIPHO.

Qui non potest?

CHREMES.

Quia uterque utrique est cordi.

DEMIPHO.

Quid istuc nostra?

CHREMES.

Magni. praeterhac

Cognatam comperi esse nobis.

DEMIPHO.

Quid? deliras?

CHREMES.

Sic erit;

Non temere dico: redii mecum in memoriam.

DEMIPHO.

Satin' sanus es?

NAVSISTRATA.

765 Au, obsecro, cave, ne in cognatam pecces.

DEMIPHO.

Non est.

CHREMES.

Ne nega.

Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti.

DEMIPHO.

Non norat patrem?

CHREMES.

Norat.

DEMIPHO.

Cur aliud dixit?

CHREMES.

Nunquamne hodie concedes mihi
Neque intelliges?

DEMIPHO.

Si nil tu narras.

CHREMES.

Pergis?

NAVSISTRATA.

Mirror, hoc quid est.

DEMIPHO.

Equidem hercle nescio.

CHREMES.

Vin' scire? at, ita me servet Iupiter,
770 Vt propior illi quam ego sum ac tu homo nemo
est!

DEMIPHO.

Di, vostram fidem!

Eamús ad ipsam: una omnes nos aut scire aut
nescire hoc volo.

CHREMES.

Ah!

DEMIPHO.

Quid est?

CHREMES.

Itan' parvam mihi fidem esse apud te?
vin' mihi credere?

Vin' satis quaesitum mi istuc esse?

DEMIPHO.

Age, fiat. Quid? illa filia
Amici nostri quid futurum est?

CHREMES.

Recte.

DEMIPHO.

Hanc igitur mittimus?

CHREMES.

775 Quidni?

DEMIPHO.

Illa maneat?

CHREMES.

Sic.

DEMIPHO.

Ire igitur tibi licet, Nausistrata.

NAUSISTRATA.

Sic pol commodius esse in omnes arbitror quam
ut coeperas,

Manere hanc: nam perliberalis visa est, cum vidi,
mihi. —

DEMIPHO.

Quid istuc negoti est?

CHREMES.

Iamne operuit ostium?

DEMIPHO.

Iam.

CHREMES.

O Iupiter,

Di nos respiciunt: gnatam inveni nuptam cum
tuo filio.

DEMIPHO.

Hem,

780 Quo pacto id potuit?

CHREMES.

Non sat tutus est ad narrandum hic locus.

DEMIPHO.

At tu intro abi, heus!

CHREMES.

Ne filii quidem nostri hoc resciscant volo.

 ANTIPHO.

Laetus sum, utut meae res se habent, fratri obti-
gisse, quod volt. V. 4.

Quam scitum est, eiusmodi parare in animo cu-
piditates,

- Quas, quom res advorsae sient, paulo mederi
possis!
- 785 Hic simul argentum repperit, cura sese expedit;
Ego nullo possum remedio me evolvere his ex
turbis,
Quin, si hoc celetur, in metu, sin patefit, in pro-
bro sim;
Neque nunc domum me reciperem, ni mi esset
spes ostenta
Huiusce habendi. Set ubinam Getam invenire
possim,
- 790 Quod tempus capere suadeat me patris conve-
niundi?

PHORMIO. ANTIPHO.

PHORMIO.

Argentum accepi; tradidi lenoni; abduxi mulie-
rem; V. 5.
Curavi, propria Phaedria ut poteretur: nam emissa
est manu;
Nunc una mihi res etiam restat, quae est confi-
ciunda, otium
A senibus ad potandum ut habeam: nam aliquot
hos sumam dies.

ANTIPHO.

795 Set Phormio est, Quid ais?

PHORMIO.

Quid?

ANTIPHO.

Quidnam nunc facturus Phaedria?
Quo pacto satietatem amoris ait se velle absu-
mere?

PHORMIO.

Vicissim partes tuas acturus,....

ANTIPHO.

Quas?

PHORMIO.

Vti fugitet patrem;

Te suas rogavit rursus ut gereres, causam ut pro
se diceres:Nam potaturus est apud me; ego me ire senibus
Sunium800 Dicam ad mercatum, ancillulam emtum, dudum
quam dixit Geta,Ne, cum hic non videant me, conficere credant
argentum suum.

Set ostium concrepuit abs te.

ANTIPHO.

Vide, quis egreditur.

PHORMIO.

Geta.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

GETA.

O Fortuna, o Fors Fortuna, quantis commoditati-
bus V. 6.Quam desubito hero Antiphoni oppressum hunc
onerastis diem,....

ANTIPHO.

805 Quidnam hic sibi volt?

GETA.

Nosque amicos eius exonerastis metu!

Set ego nunc mihi cesso, qui non humerum exo-
nero pallioAtque hominem propero invenire, ut, hic quae
contigerint, sciat?

ANTIPHO.

Num tu intelligis, hic quid narret?

P. TERENCEI

PHORMIO.

Num tu?

ANTIPHO.

Nil.

PHORMIO.

Tantundem ego.

GETA.

Ad lenonem hinc pergam: ibi nunc sunt.

ANTIPHO.

Heus, Geta!

GETA.

Hem tibi!

ANTIPHO:

Geta!

810 Num novum aut mirum est, revocari, cursum cum
institeris? — Geta!

PHORMIO.

Pergit hercle.

GETA.

Nunquam tu odio vinces me hodie.

ANTIPHO.

Non manes?

GETA.

Vapula!

ANTIPHO.

Id quidem tibi iam fiet, nisi resistis, verbero!

GETA.

Familiariorem oportet esse hunc: minitatur ma-
lum.

Set isne est, quem quaero, annon? ipse!

ANTIPHO.

Congredere actutum! Quid est?

GETA.

815 O omnium, quantum est, qui vivunt, homo ho-
minum ornatissime!

Nam tu sine controversia ab dīs solus diligere,
Antipho.

AN-

ANTIPHO.

Ita velim; set, qui istuc credam ita esse, mihi dici
velim.

GETA.

Satin' est, si te delibutum gaudio reddo?

ANTIPHO.

Enicas.

PHORMIO.

Quin tu hinc pollicitationes aufer et, quod fers,
cedo.

GETA.

Oh,

820 Tu quoque aderas, Phormio?

PHORMIO.

Aderam. Set tu cessas?

GETA.

Accipe, hem!

Vt modo argentum tibi dedimus ad forum, recta
domum

Sumus profecti. Ibi me intro mittit herus ad uxo-
rem tuam.

ANTIPHO.

Quamobrem?

GETA.

Omitte proloqui: nam nihil ad hanc
rem est, Antipho.

In gynaeceum ubi ire occipio, puer ad me ad-
currit Mida,

25 Pone apprennit pallio, resupinat; respicio, rogo,
Quamobrem retineat me; ait, esse vetitum intro
ad heram accedere:

Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis intro-
duxit Chremem;

Eumque nunc esse intus cum illis. Hoc ubi ego
audivi, ad fores

Placide, suspenso gradu, ire perrexi, accessi, adstiti,

o Animam compressi, aurem admovi, ita animum
coepi attendere.

A a

P. TERENTI

PHORMIO.

Hoc modo sermones captas?

ANTIPHO.

Eu, Geta!

GETA.

Hic pulcherrimum
Facinus audivi, itaque pene hercle exclamavi gau-
dio.

ANTIPHO.

Quod?

GETA.

Quodnam arbitrare?

ANTIPHO.

Nescio.

GETA.

Atqui mirificissimum:
Patruus tuus est pater inventus Phanio uxori tuae.

ANTIPHO.

Hem,

835 Quid ais?

GETA.

Cum eius consuevit olim matre in Lemno
clanculum.

PHORMIO.

Somnium! utn' haec ignoraret suum patrem?

GETA.

Aliquid credito,
Phormio, esse causae; set me censen' potuisse
omnia

Intelligere extra ostium, intus quae ipsi inter sese
egerint?

ANTIPHO.

Atque hercle ego quoque eam inaudivi fabulam.

GETA.

Imo etiam dabo,
840 Mage quo credas: patruus interea inde huc egre-
ditur foras;

Post haut multo cum patre idem recipit se intro
denuo;

Ait uterque, tibi potestatem eius habendi se dare;
Denique ego sum missus, te ut requirerem atque
adducerem.

ANTIPHO.

Hem,

Quin ergo rape me, rape! quid cessas?

GETA.

Fecero.

ANTIPHO.

O mi Phormio,

845 Vale!

PHORMIO.

Vale; Antipho. — Bene, ita me di ament,
factum! gaudeo,

Tantam fortunam de improvise esse his datam.

Summa eludendi occasio est mihi nunc senes;

Et Phaedriae curam adinere argentariam,

Ne cuiquam suorum aequalium supplex siet

850 (Nam item, hoc argentum mi ut datum est in-
gratiis,

Ei datum erit), hoc qui cogam, re ipsa ego rep-
peri.

Nunc gestus mihi voltusque est capiendus novos.

Set hinc concedam in angiportum hunc proxu-
mum;

Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras.

855 Quo me adsimularam, ad mercatum, ire, non eo.

DEMIPHO. PHORMIO. CHREMES.

DEMIPHO.

Dīs magnas merito gratias habeo atque ago, V. 7.

Quando evenere haec nobis, frater, prospere.

Quantum potest nunc conveniendus Phormio est,

A a 2

Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
860 Vt auferamus.

PHORMIO.

Demiphonem, si domi est,
Visam, ut, quod....

DEMIPHO.

At nos ad te ibamus, Phormio.

PHORMIO.

De eadem fortasse causa?

DEMIPHO.

Ita hercle.

PHORMIO.

Credidi.

Quid ad me ibatis? ridiculum! an veremini,
Ne non id faciam, quod semel receperim?
865 Heus, quanta quanta haec mea paupertas est, ta-
men

Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi esset fides.
Estne, ita uti dixi, liberalis?

DEMIPHO.

Oppido.

PHORMIO.

Idque adeo venio nuntiatum, Demipho,
Paratum me esse. Vbi voltis, uxorem date:
870 Namque omnes mihi res posthabui, ita ut par fuit,
Postquam, tantopere vos id velle, advorteram.

DEMIPHO.

At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem:
Nam qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?
Olim, cum honeste potuit, tum non est data;
875 Nunc viduam extrudi, turpe est; ferme eadem
omnia,

Quae tute dudum coram me incusaveras.

PHORMIO.

Satis pol superbe inluditis me!

DEMIPHO.

Qui?

PHORMIO.

Rogas?

Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo ore ad eam redibo, quam contemserim?

CHREMES.

880 Tum autem Antiphonem video ab sese amittere
Invitum eam, inque.

DEMIPHO.

Tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.
Set transi sodes ad forum atque illuc mihi
Argentum rursus iube rescribi, Phormio.

PHORMIO.

885 Quodne ego discripsi porro illis, quâs debui?

DEMIPHO.

Quid igitur fiet?

PHORMIO.

Si vis mi uxorem dare,
Quam despondisti, ducam; sin est, ut velis
Manere illam apud te, dos hic maneat, Demipho:
Nam non est aequom, me propter vos decipi,
890 Quom ego vostri honoris causa repudium alterae
Remiserim, quae dotis tantundem dabat.

DEMIPHO.

In' in malam rem hinc cum istac magnificentia,
Fugitive? etiamnum credis te ignorarier
Aut tua facta adeo?

PHORMIO.

Inritor?

DEMIPHO.

895 Si tibi data esset? Tun' hanc duceres,

PHORMIO.

Fac periculum.

DEMIPHO.

Vt filius

Cum illa habitet apud te, hoc vostrum consilium
fuit.

PHORMIO.

Quaeso, quid narras?

DEMIPHO.

Quin tu mi argentum cedo.

PHORMIO.

Imo tu vero uxorem!

DEMIPHO.

Ehem, in ius ambula.

PHORMIO.

Enimvero si porro odiosi esse pergitis,....

DEMIPHO.

900 Quid facies?

PHORMIO.

Egone? vos me indotatis modo

Patrocinari fortasse arbitramini:

Dotatis etiam soleo.

CHREMES.

Quid id nostra?

PHORMIO.

Nihil.

Hic quandam noram, cuius vir uxorem....

CHREMES.

Hem!

DEMIPHO.

Quid est?

PHORMIO.

Lemni habuit aliam,....

CHREMES.

Nullus sum!

PHORMIO.

Ex qua filiam

905 Suscepit et eam clam educat.

CHREMES.

Sepultus sum!

PHORMIO.

Haec adeo ego illi iam denarrabo,

CHREMES.

Obsecro,

Ne facias!

PHORMIO.

Oh, tun' is eras?

DEMIPHO.

Vt ludos facit!

CHREMES.

Missum te facimus.

PHORMIO.

Fabulae!

CHREMES.

Quid vis tibi?

Argentum, quod habes, condonamus te.

PHORMIO.

Audio:

910 Quid vos, malum, ergo sic me ludificamini,
Inepti, vostra, ut pueruli, sententia?
Nolo, volo; volo, nolo rursus; cape, cedo;
Quod dictum, indictum est; modo quod erat ra-
tum, inritum est.

CHREMES.

Quo pacto aut unde hic haec rescivit?

DEMIPHO.

Nescio;

915 Nisi, me dixisse nemini, id certo scio.

CHREMES.

Monstri, ita me di ament, simile.

PHORMIO.

Inieci scrupulum.

DEMIPHO.

Hem,

Hiccine ut a nobis tantum hoc argenti auferat,
Tam aperte inridens? emori hercle satius est.
Animo virili praesentique ut sis, para.
920 Vides, tuum peccatum esse elatum foras,
Neque iam celare id posse te uxorem tuam:
Nunc quod ea ex aliis auditura sit, Chreme,
Id nosmet indicare placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo

925 Vlscier.

PHORMIO.

Attat, nisi mihi prospicio, haereo:
Hi gladiatorio ad me animo adfectant viam.

CHREMES.

At vereor, ut placari possit.

DEMIPHO.

Bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Quom e medio excessit, unde haec suscepta est
tibi.

PHORMIO.

930 Itane agitis mecum? satis astute adgredimini!
Non hercle ex re istius me instigasti, Demipho.
Ain' tu? ubi, quae fuerit lubitum, peregre feceris,
Neque huic sis veritus, feminae primariae,
Novo modo quin faceres contumeliam,
935 Venias nunc lautum precibus peccatum tuum?
Hisce illam ego dictis ita tibi incensam dabo,
Vt ne restinguas, lacrumis si exstillaveris.

DEMIPHO.

Tantane adfectum quenquam esse hominem au-
dacia?

Non hoc publicitus scelus hinc deportarier
940 In solas terras?

CHREMES.

In id redactus sum loci,
Vt, quid agam ex illo, prorsus nesciam.

DEMIPHO.

Ego scio. —

In ius eas!

PHORMIO.

In ius? — Huc, huc, si quid lubet!

DEMIPHO.

Adsequere, retine, dum ego huc servos evoco!

CHREMES.

Enim solus nequeo: adcurrere huc!

PHORMIO.

377

PHORMIO.

Vna iniuria est

945 Tecum,....

DEMIPHO.

Agito lege ergo.

PHORMIO.

Altera est tecum, Chreme.

DEMIPHO.

Rape hunc!

PHORMIO.

Itan' agitis? voce enimvero est opus:

Nausistrata, exi!

CHREMES.

Os opprime!

DEMIPHO.

Impurum vide,

Quantum valet!

PHORMIO.

Nausistrata, inquam!

CHREMES.

Non taces?

PHORMIO.

Taceam?

DEMIPHO.

Ni sequitur, pugnos in ventremingere

950 Vel oculum exclude!

PHORMIO.

Est, ubi vos ulciscar probe!

NAVSISTRATA. CHREMES. PHOR-
MIO. DEMIPHO.

NAVSISTRATA.

Quis nominat me?

CHREMES.

Hem!

NAVSISTRATA.

Quid istuc turbae est, obsecro, V. 8.

Mi vir?

PHORMIO.

Ehem, quid nunc obstipuisti?

NAVSISTRATA.

Qui hic homo est?

Non mihi respondes?

PHORMIO.

Hicne ut tibi respondeat,

Qui hercle, ubi sit, nescit?

CHREMES.

Cave isti quidquam creduas!

PHORMIO.

955 Abi! — Tange: si non totus friget, me enica.

CHREMES.

Nihil est.

NAVSISTRATA.

Quid ergo est, quod istic narrat?

PHORMIO.

Iam scies:

Ausculta.

CHREMES.

Pergin'? — Credes ei?

NAVSISTRATA.

Quid ego, obsecro,

Huic credam, qui nil dixit?

PHORMIO.

Delirat miser

Timore.

NAVSISTRATA.

Non pol temere est, quod tu tam times.

CHREMES.

960 Egon' timeo?

PHORMIO.

Recte sane! — Quando nil times

Et hoc nil est, ego quod dico, tu narra.

PHORMIO.

379

DEMIPHO.

Scelus,

Tibi narret?

PHORMIO.

Eho tu, factum est abs te sedulo

Pro fratre.

NAVSISTRATA.

Mi vir, non mihi dicis?

CHREMES.

At....

NAVSISTRATA.

Quid at?

CHREMES.

Non opus est dicto.

PHORMIO.

Tibi quidem; at scito huic opus.

965 In Lemno....

CHREMES.

Hem, quid agis?

DEMIPHO.

Non taces?

PHORMIO.

Clam te....

CHREMES.

Hei mihi!

PHORMIO.

Vxorem duxit.

NAVSISTRATA.

Mi homo, di melius duint!

PHORMIO.

Sic factum est.

NAVSISTRATA.

Perii misera!

PHORMIO.

Et inde filiam

Suscepit etiam hanc, dum tu dormis.

CHREMES.

Quid agimus?

NAUSISTRATA.

Proh di immortales, miserum facinus et malum!

CHREMES.

970 Hoc actum est!

PHORMIO.

An quidquam hodie est factum indignius?
Quine, ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes?

NAUSISTRATA.

Demipho, te adpello (nam me cum isto distaedet
loqui):

Haec illae erant itiones crebrae et mansiones diu-
tinae?

Haec erat ea, quae minuebat nostros fructus, vi-
litas?

DEMIPHO.

975 Ego, Nausistrata, esse in hac re culpam meritum,
non nego,

Set, ea quin sit ignoscenda....

PHORMIO.

Verba fiunt mortuo.

DEMIPHO.

Nam neque negligentia neque odio is id fecit tuo:
Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulier-
culam

Eam compressit, unde haec nata est, neque post-
illa unquam attigit.

980 Ea mortem obiit, e medio abiit, qui fuit in re
hac scrupulus.

Quamobrem te oro, ut alia tua sunt facta, animo
hoc aequo feras.

NAUSISTRATA.

Quid ego aequo animo? cupio misera in hac re
iam defungier;

Set qui sperem? aetate porro minus peccaturum
putem?

Tum iam erat senex, senectus si verecundos facit.

985 An mea forma atque aetas mage nunc expetunda
est, Demipho?

Quid nunc mi adfers, quamobrem expectem aut sperem, porro id non fore?

PHORMIO.

Exsequias Chremeti, quibus est commodum, ire hem tempus est!

Sic dabo: age nunc Phormionem, qui volet, laccessito!

Faxo eum tali mactatum atque hic est infortunio!

990 Redeat sane in gratiam: nam supplici satis est mihi,

Haec habet, ei quod, dum vivat, usque ad aurem ogganniat.

NAVSISTRATA.

At meo merito, credo! quid ego nunc commemorem, Demipho,

Singulatim, qualis in istunc fuerim?

DEMIPHO.

Novi aequè omnia

Tecum.

NAVSISTRATA.

Merito hoc meo videtur factum?

DEMIPHO.

Minime gentium;

995 Verum quando iam accusando fieri infectum non potest,

Ignosce: orat, confitetur, purgat; quid vis amplius?

PHORMIO.

Enimvero priusquam haec dat veniam, mihi prospiciam et Phaedriae.

Heus, priusquam, Nausistrata, huic respondes temere, audi.

NAVSISTRATA.

Quid est?

PHORMIO.

1000 Eas dedi tuo gnato; is pro sua amica lenoni dedit.

P. TERENCE

CHREMES.

Hem, quid ais?

NAUSISTRATA.

Adeon' indignum hoc tibi videtur, filius,
Homo adolescens, unam amicam si habet, tu uxores
duas?

Nil pudere? quo ore illum obiurgabis? responde
mihi.

DEMIPHO.

Faciet, ut voles.

NAUSISTRATA.

Imo, ut iam meam scias sententiam,
1005 Neque ego ignosco neque promitto quidquam
neque respondeo,
Priusquam gnatum videro; eius iudicio permitto
omnia; is

Quod iubebit, faciam.

PHORMIO.

Mulier sapiens es, Nausistrata.

NAUSISTRATA.

Satin' tibi est, Chreme?

CHREMES.

Imo vero pulchre discedo et probe
Et praeter spem.

NAUSISTRATA.

Tu tibi nomen dic quod est.

PHORMIO.

Mihi? Phormio,
1010 Vostrae familiae hercle amicus et tuo summus
Phaedriae.

NAUSISTRATA.

Phormio, at ego ecastor posthac tibi quod potero
et quae voles

Faciamque et dicam.

PHORMIO.

Benigne dicis.

NAUSISTRATA.

Pol meritum est tuum.

PHORMIO.

Vin' primum hodie facere quod ego gaudeam,
Nausistrata,

Et quod tuo viro oculi doleant?

NAUSISTRATA.

Cupio.

PHORMIO.

Me ad coenam voca.

NAUSISTRATA.

1015 Pol voco vero.

DEMIPHO.

Eamus intro hinc.

CHREMES.

Fiat. set ubi est Phaedria,

Iudex noster?

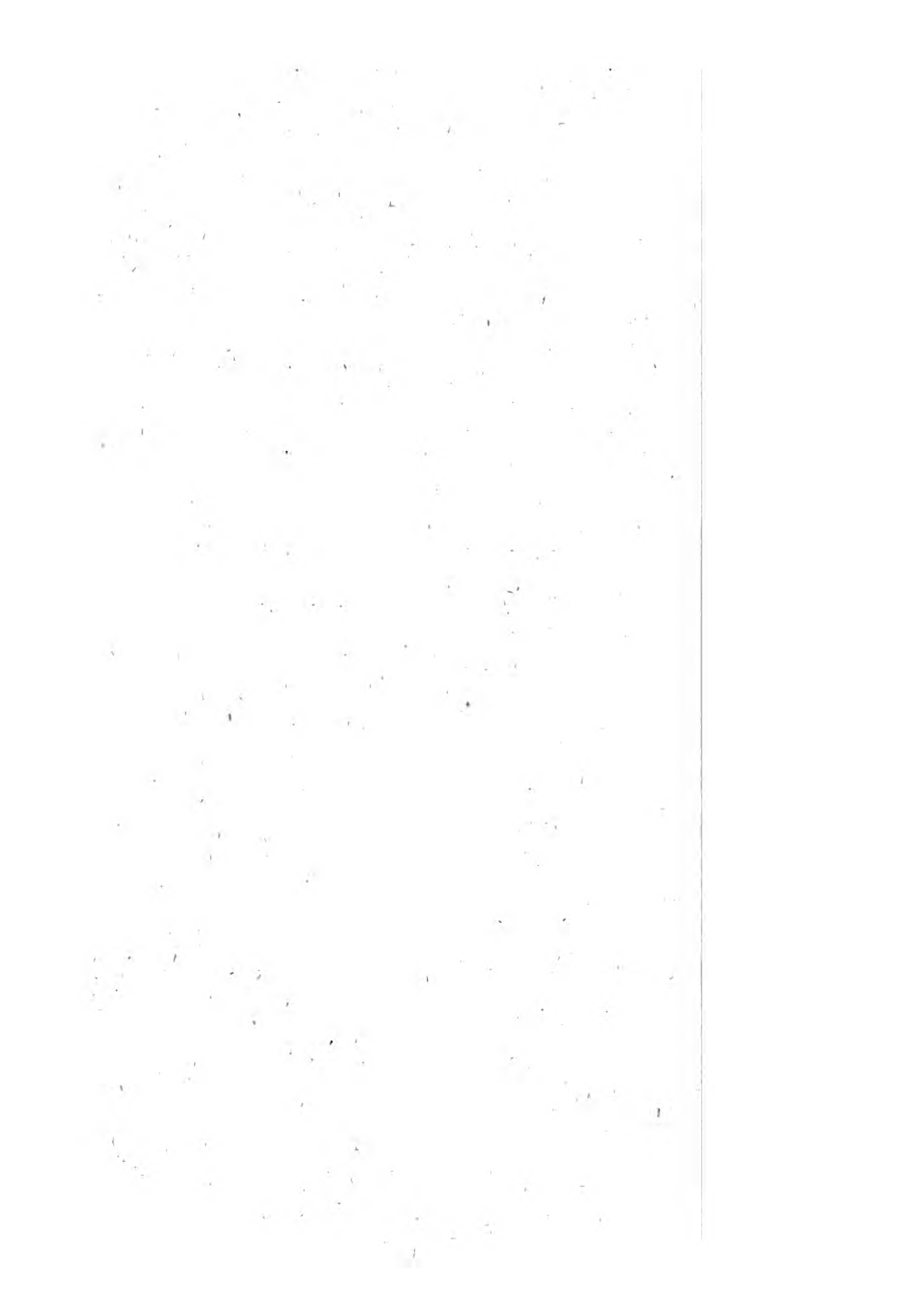
PHORMIO.

Iam hic faxo aderit.

CANTOR.

Vos valetē et plaudite.

H . E . C . Y . R . A .

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA
IN HECYRAM.

Vxorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit,
Cuiusque quem per vim detraxit anulum
Dederat amicae Bacchidi meretriculae,
Dein est profectus in Imbrum, nuptam haud attigit.
Hanc mater utero grauidam, ne id sciat socrus,
Vt aegram ad sese transfert. venit Pamphilus,
Deprendit partum, celat; uxorem tamen
Recipere non volt. pater ineusat Bacchidis
Amorem. dum se purgat Bacchis, anulum
Mater vitiatæ forte agnoscit Myrrhina:
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

P. T E R E N T I
H E C Y R A.

ACTA LVDIS MEGALENS. SEX. IVL. CAE-
SARE CN. CORN. DOLABELLA AEDIL.
CVR. NON EST PERACTA. MODOS FE-
CIT FLACCVS CLAVDI TIB. PARIB. TO-
TA GRAECA APOLLODORV. ACTA PRI-
MO SINE PROLOGO. DATA SECVNDQ
CN. OCTAVIO T. MANLIO COSS. L. AE-
MILI PAVLI LVDIS FVNERAL. NON EST
PLACITA. TERTIO RELATA EST Q. FVL-
VIO L. MARCIO AEDIL. CVR. EGIT L.
AMBIVIVS TVRPIO. PLACVIT.

DRAMATIS PERSONAE.

PHILOTIS.
SYRA.
PARMENO.
LACHES.
SOSTRATA.
PHIDIPPVS.
PAMPHILVS.
MYRRHINA.
SOSIA.
BACCHIS.

PROLOGVS.

Hecyra est huic nomen fabulae. Haec cum data
est,

Novae novum intervenit vitium et calamitas,

Vt neque spectari neque cognosci potuerit:

Ita populus, studio obstupidus, in funambulo

5 Animum occuparat. Haec nunc plane est pro nova;

Etsi is, qui scripsit, hanc ob causam noluit

Iterum referre, ut iterum posset vendere.

Alias cognostis eius: quaeso, hanc noscite.

PROLOGVS ALTER.

Orator ad vos venio ornatu prologi;

Sinite exorator sim: eodem ut iure uti senem

Liceat quo iure sum usus adolescentior,

Novas qui exactas feci ut inveterascerent,

5 Nec cum poëta scriptura evanesceret:

In his quas primum Caecili didici novas,

Partim sum earum exactus, partim vix steti.

Quia dubiam scibam fortunam esse scenicam,

Spe incerta certum mihi laborem sustuli:

10 Easdem agere coepi, ab eodem ut alias discerem

Novas, nec studiosum illum ab studio abducerem.

Perfeci ut spectarentur; ubi sunt cognitae,

- Placitae sunt; ita poëtam restitui in locum,
 Propè iam remotum iniuria adversariùm,
 15 Quodsi scriptorem sprevissem in praesentia et
 In deterrendo voluissem operam sumere,
 Vt in otio esset potius quam in negotio,
 Deterruissem facile ne alias scriberet.
 Nunc, quid petam, mea causa, animo aequo atten-
 dite.
- 20 Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
 Nunquam agere licitum est: ita eam oppressit ca-
 lamitas.
 Eam calamitatem vostra intelligentia
 Sedabit, si erit adiutrix nostrae industriae.
 Quom primum eam agere coepi, pugilum gloriae
 25 Funambuli etiam accessit expectatio;
 Hominum conventus, strepitus, clamor mulierum
 Fecere ut ante tempus exirem foras.
 Vetere in nova coepi uti consuetudine,
 In experiundo ut essem: refero denuo;
- 30 Primo actu placeo, cum interea rumor venit,
 Datum iri gladiatores: populus convolat,
 Tumultuantur, clamant, pugnant de loco;
 Ego interea meum non potui tutari locum.
 Nunc turba non est, otium et silentium est,
- 35 Agendi tempus mihi datum est, vobis datur
 Potestas condecorandi ludos scenicos:
 Nolite sinere per vos, artem musicam
 Recidere ad paucos! facite, ut vostra auctoritas
 Meae auctoritati fautrix adiutrixque sit!
- 40 Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
 Studium suum et se in vostram commisit fidem,
 Ne eum circumventum inique iniqui inrideant.
 Mea causa causam accipite et date silentium,
 Vt lubeat scribere alias, mihi que ut discere
- 45 Novas expediat posthac, pretio emtas meo.

PHILOTIS. SYRA.

PHILOTIS.

Per pol quam paucis reperias meretricibus I. 1.
 Fideles evenisse amatores, Syra!
 Vel hic Pamphilus iurabat quotiens Bacchidi
 Quam sancte, ut quivis facile posset credere,
 5 Nunquam illa viva uxorem ducturum domum:
 Hem duxit!

SYRA.

Ergo propterea te sedulo
 Et moneo et hortor, te ne culusquam misereat,
 Quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sis.

PHILOTIS.

Vtin' eximium neminem habeam?

SYRA.

Neminem:

10 Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
 Quin ita paret sese, abs te ut blanditiis suis
 Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.
 Hiscine tu, amabo, non contra insidiabere?

PHILOTIS.

Tamen pol eandem iniurium est esse omnibus.

SYRA.

15 Iniurium autem est ulcisci adversarios,
 Aut, qua via captent te, eadem ipsos capi?
 Eheu me miseram, cur non aut istaec mihi
 Aetas et forma est, aut tibi haec sententia?

 PARMENO. PHILOTIS. SYRA.

PARMENO.

Senex si quaeret me, modo isse dicito I. 2.
 20 Ad portum percontatum adventum Pamphili.
 Audin', quid dicam, Scirte? si quaeret me, uti

Tum dicas; si non quaeret, nullus dixeris,
 Alias ut uti possim causa hac integra.
 Set videon' ego Philotium? unde haec advenit? —

25 Philotis, salve multum.

PHILOTIS.

O salve, Parmeno.

SYRA.

Salve mecastor, Parmeno.

PARMENO.

Et tu edepol, Syra,

Dic mihi, Philotis, ubi te oblectasti diu?

PHILOTIS.

Minime quidem me oblectavi, quae cum milite
 Corinthum hinc sum, profecta inhumanissimo.

30 Biennium ibi perpetuum misera illum tuli!

PARMENO.

Edepol te desiderium Athenarum arbitror,
 Philotium, cepisse saepe et te tuum
 Consilium contempsisse.

PHILOTIS.

Dici non potest,

Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite

35 Vosque hic videndi, antiqua ut consuetudine

Agitarem inter vos libere convivium:

Nam illi haud licebat nisi praefinito loqui,

Quae illi placerent.

PARMENO.

Haud opinor commode

Finem statuisse orationi militem.

PHILOTIS.

40 Set quid hoc negoti est, modo quae narravit mihi

Hic intus Bacchis, quod ego nunquam credidi

Fore, ut ille hac viva posset animum inducere,

Vxorem habere?

PARMENO.

Habere autem?

PHILOTIS.

Eho tu, annon habet?

PARMENO.

Habet; set firmæ vereor ut sint nuptiæ.

PHILOTIS.

45 Ita di deaeque faxint, si in rem est Bacchidis.

Set qui istuc credam ita esse, dic mihi, Parmeno.

PARMENO.

Non est opus prolato: hoc percontarier

Desiste.

PHILOTIS.

Nempe ea causa, ut ne id fiat palam?

Ita me di amabunt, haud propterea te rogo,

50 Vt proferam, set, tacita mecum ut gaudeam.

PARMENO.

Nunquam tam dices commode, ut tergum meum

Tuam in fidem committam.

PHILOTIS.

Ah novi, Parmeno:

Quasi tu non multo malis narrare hoc mihi

Quam ego, quæ percontor, scire.

PARMENO.

Vera hæc prædicat,

55 Et illuc mihi vitium est maxumum. — Fidem mihi

Si das, tacituras, dicam.

PHILOTIS.

Ad ingenium redis.

Fidem do: loquere.

PARMENO.

Ausculda.

PHILOTIS.

Istic sum.

PARMENO.

Hanc Bacchidem

Amabat ut cum maxume tum Pamphilus,

Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit,

50 Et hæc, communia omnium quæ sunt patrum,

Senem sese esse, dicere, illum autem unicum;

Praesidium velle se senectuti suæ.

Ille primo se negare; set postquam acrius

Pater instat, fecit, animi ut incertus foret,
 65 Pudorin' anne amoris obsequeretur magis.
 Tundendo atque odio denique effecit senex;
 Despondit gnatam ei huius vicini proximi.
 Vsque illud visum est Pamphilo ne utiquam grave,
 Donec iam in ipsis nuptiis, postquam videt
 70 Paratas nec moram ullam, quin ducat, dari,
 Ibi demum ita aegre tulit, ut ipsam Bacchidem,
 Si adesset, credo, ibi, eius commiseresceret.
 Vbicumque datum erat spatium solitudinis,
 Vt conloqui mecum una posset: Parmeno,
 75 Perii! quid egi? in quod me conieci malum?
 Non potero ferre hoc, Parmeno! perii miser!

PHILOTIS.

At te di deaque perdant cum isto odio, Laches!

PARMENO.

Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum;
 Nocte illa prima virginem non attigit;
 80 Quae consecuta est nox eam, nihilo magis.

PHILOTIS.

Quid ais? cum virgine una adolescens cubuerit
 Plus potus et illac abstinere ut potuerit?
 Non verisimile dicis nec verum arbitror.

PARMENO.

Credo, ita videri tibi: nam nemo ad te venit
 85 Nisi cupiens tui, ille invitus illam duxerat.

PHILOTIS.

Quid deinde fit?

PARMENO.

Diebus sane pauculis
 Post Pamphilus me solum seducit foras
 Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum siet,
 Sequē ante quam eam uxorem duxisset domum
 90 Sperasse, eas tolerare posse nuptias:
 Set, quam decrerim me non posse diutius
 Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
 Quin integram itidem reddam, ut accepi, suis,
 Neque honestum mihi neque utile ipsi virgini est.

PHILOTIS.

95 Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.

PARMENO.

Hoc ego proferre, incommodum mi esse arbitror;
Reddi autem patri, cui tu nil dicas viti,
Superbum est; set illam spero, ubi cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.

PHILOTIS.

100 Quid? interea ibatne ad Bacchidem?

PARMENO.

Quotidie.

Haec, ita uti liberali atque ingenuae decet,
Pudens, modesta, incommoda atque iniurias
Viri omnes ferre et tegere contumelias.
Set, ut fit, postquam illa alienum hunc ab se videt,
105 Maligna multum et mage procax facta illico est.

PHILOTIS.

Non edepol mirum.

PARMENO.

Atqui ea res multo maxime
Disiunxit illum ab illa. Postquam et ipse se
Et illam et hanc, quae domi erat, cognovit satis,
Ambarum ad exemplum earum mores aestumans:
110 Hic animus, partim uxoris misericordia
Devinctus, partim victus huius iniuria,
Paulatim elapsust Bacchidi, atque huc transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
115 Horunc; ea ad nos rediit lege hereditas:
Eo amantem extrudit Pamphilum invitum pater.
Reliquit hic cum matre uxorem: nam senex
Rus abdidit se, huc raro in urbem com meat.

PHILOTIS.

Quid adhuc habent infirmitatis nuptiae?

PARMENO.

120 Nunc audies. Primo hos dies complusculos
Bene convenibat sane inter eas; interim haec
Miris modis odisse coepit Sostratam,

Neque lites ullae interea, postulatio
Nunquam.

PHILOTIS.

Quid igitur?

PARMENO.

Si quando ad eam accesserat

125 Confabulatum, fugere e conspectu illico,
Videre nolle; denique, ubi non quit pati,
Simulat, se ad matrem arcessi ad rem diuinam,
abit.

Vbi illi est dies complures, arcessi haec iubet;
Dixere causam tunc nescio quam. Iterum iubet;
130 Nemo remisit. Postquam arcessit saepius,
Aegram esse simulant mulierem: nostra illico
It visere ad eam; admisit nemo. Hoc ubi senex
Rescivit, heri ea causa rure huc advenit;
Patrem continuo convenit Philumena.

135 Quid egerint inter se, nondum etiam scio;
Nisi sane curae est, quorsum eventurum hoc siet.
Habes omnem rem: pergam, quo coepi hoc iter.

PHILOTIS.

Et quidem ego: nam constitui cum quodam ho-
spite,

Me esse illum conventuram.

PARMENO.

Di vortant bene,

140 Quod agas.

PHILOTIS.

Vale.

PARMENO.

Et tu bene vale, Philotium.

LACHES. SOSTRATA.

LACHES.

Proh deum fidem, quod genus hoc est? Ecquae
haec est coniuratio, II. 1.

Vt omnes mulieres eadem aequae studeant nolint-
que omnia,

Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio
ullam reperias?

Viris advorsari aequae studium est, similis pertina-
cia est;

45 Itidemque adeo unanimo omnes animo socrus
oderunt nurus.

In eodem mihi videntur omnes ludo doctae ad
malitiam;

Ei ludo si ulla sit magistra, hanc esse, satis certo
scio.

SOSTRATA.

Me miseram, quae nunc, quamobrem accuser,
nescio.

LACHES.

Hem, tu nescias?

SOSTRATA.

Ita me di bene ament, mi Laches,

50 Itaque una inter nos agere aetatem liceat;....

LACHES.

Di mala prohibeant!

SOSTRATA.

Meque abs te immerito esse accusatam, postmodo
rescises, scio.

LACHES.

Te immerito? an quidquam pro istis factis dignum
te dici potest?

Quae me, te, familiam, dedecoras, filio luctum
paras,

Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis adfi-
nes, facis,

155 Qui illunc decrerunt dignum, suos cui liberos
committerent?

Tu sola exorere, quae perturbes haec tua impu-
dentia!

SOSTRATA.

Egon'?

LACHES.

Tu, inquam, mulier, quae me omnino lapi-
dem, non hominem, putas.

An, ruri quia esse crebro soleo, nescire arbitra-
mini,

Quo quisque pacto hic vitam vostrorum exigit?

160 Multo melius, hic quae fiunt, quam illi, ubi sum
adsidue, scio,

Adeoque, ut vos mihi domi eritis, proinde ego
ero fama foris.

Iampridem equidem audivi, cepisse odium tui
Philumenam,

Minumeque adeo mirum et, ni id fecisset, mage
mirum foret;

Set non credidi adeo, ut etiam totam hanc odis-
set domum;

165 Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc
isses foras.

At vide, quam immerito aegritudo haec oritur
mihi abs te, Sostrata:

Rus habitatum abii, concedens vobis et re serviens,
Sumtus vestros otiumque ut nostra res posset pati,
Meo labori haud parcens praeter aequom atque
aetatem meam:

170 Non te pro his curasse rebus, ne quid aegre esset
mihi?

SOSTRATA.

Non mea opera neque pol culpa evenit.

LACHES.

Imo maxume:

Sola hic fuisti: in te omnis haeret culpa sola, So-
strata;

Quae hic erant, curares, cum ego vos solvi curis
ceteris.

Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
175 Illius dices culpa factum?

SOSTRATA.

Haut equidem dico, mi Laches.

LACHES.

Gaudeo, ita me di ament, gnati causa: nam de te
quidem,

Sat scio, peccando fieri detrimenti nil potest.

SOSTRATA.

Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse adsimu-
laverit,

Vt cum matre plus una esset?

LACHES.

180 Quid ais? non signi hoc sat est,
Quod heri nemo voluit visentem ad eam te intro
admittere?

SOSTRATA.

Lassam enim oppido tum esse aibant; eo non ad
eam admissa sum.

LACHES.

Tuos ei mores esse ad morbum mage quam ullam
aliam rem arbitror,

Et merito adeo: nam vostrarum nulla est quin
gnatum velit

Ducere uxorem et, quae vobis placita est conditio,
dari:

185 Vbi duxere impulsu vostro, vostro impulsu eas-
dem exigunt.

PHIDIPPVS. LACHES. SOSTRATA.

PHIDIPPVS.

Etsi scio ego, Philumena, esse ius meum, ut te
cogam, II. 2.

Quae ego imperem, facere, ego tamen, patrio ani-
mo victus, faciam,
Vt tibi concedam, neque tuae lubidini advorsabor.

LACHES.

Atque eccum Phidippum optume video: hinc iam
scibo, quid sit.

190 Phidippe, etsi ego meis me omnibus scio esse ad-
prime obsequentem,
Set non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum
animos.

Quod tu si idem faceres, mage in rem vostram
et nostram id esset;

Nunc video in illarum esse te potestate.

PHIDIPPVS.

Heia vero!

LACHES.

Adii te heri de filia; ut veni, itidem incertum
amisti.

195 Haud ita decet, si perpetem hanc vis esse adfinitatem,

Celare te iras. Si quid est peccatum a nobis,
profer:

Aut ea refellendo aut purgando vobis corrigemus,
Te iudice ipso; sin ea est retinendi causa apud
vos,

Quia aegra est, te mi iniuriam facere arbitror,
Phidippe,

200 Si metuis, satis ut meae domi curetur diligenter:
At, ita me di ament, haud tibi hoc concedo, etsi
illi pater es,

Vt tu illam salvam mage velis; id adeo gnati
causa,

Quem ego intellexi illam haud minus quam se
ipsum magnificare;

Neque adeo clamem, nisi quia eum graviter latu-
rum credam,

205 Hoc si rescierit; eo domum studeo hanc, prius-
quam ille, ut redeat.

PHI-

PHIDIPPVS.

Laches, et diligentiam vestram et benignitatem
Novi et, quae dicis, omnia esse, ut dicis, animum
induco;

Ac te mi hoc cupio credere: illam ad vos redire
studeo,

Si facere possim ullo modo.

LACHES.

Quae res te id facere prohibet?

210 Eho, numquidnam accusat virum?

PHIDIPPVS.

Minime: nam postquam attendi
Magis et vi coepi cogere, ut rediret, sancte ad-
iurat,

Non posse apud vos Pamphilo se absente perdu-
rare.

Aliud fortasse alii viti est; ego sum animo leni
natus:

Non possum advorsari meis.

LACHES.

Hem, Sostrata!

SOSTRATA.

Heu me miseram!

LACHES.

215 Certumne est istuc?

PHIDIPPVS.

Nunc quidem ita videtur. Set numquid vis?
Nam est quod me transire ad forum iam oportet.

LACHES.

Eo tecum una.

SOSTRATA.

Edepol nae nos sumus inique aequae omnes invi-
sae viris

Propter paucas, quae omnes faciunt dignae ut vi-
deamur malo:

Nam, ita me di ament, quod me accusat vir nunc,
sum extra noxiam;

Cc

220 Set non facile est expurgatu: ita animum induxe-
runt, socrus
Omnes esse iniquas; haut pro me quidem: nam
nunquam secus
Habui illam ac si ex me sit nata, nec, qui hoc mi
eveniat, scio;
Nisi pol filium multimodis iam expeto, ut redeat
domum.

PAMPHILVS. PARMENO. MYRRHINA.

PAMPHILVS.

Nemini acerba ego plura credo esse ex amore ho-
mini unquam oblata III. 1.
225 Quam mihi! heu me infelicem! hancne ego vitam
pari perdere?
Hancne ego causa eram tantopere cupidus redeun-
di domum,
Cui quanto fuerat praestabilius, ubivis agere gen-
tium
Aetatem, quam huc redire miserum atque, haec
esse ita, resciscere?
Nam omnibus nobis, quibus est alicunde aliquis
obiectus labos,
230 Omne quod est interea tempus, priusquam id re-
scitum, lucro est.

PARMENO.

At sic citius, qui te expedias his aerumnis, re-
perias.
Si non rediisses, haec irae factae essent multo
ampliores;
Set nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio
reverituras;
Rem cognosces, iram expedies, rursum in gratiam
restitues.

235 Levia sunt, quae pergravia esse in animum tu in-
duxti tuum.

PAMPHILVS.

Quid consolare me? an quisquam usquam gen-
tium est aequae miser?

Priusquam hanc uxorem duxi, habebam alibi ani-
mum amoris deditum;

Iam in hac re, ut taceam, cuius facile scitu est
quam fuerim miser.

Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam
mi obtrudit pater.

240 Vix me illinc abstraxi impeditumque expediui ani-
mum meum

Vixque huc contuleram: hem, nova res orta est,
porro ab hac quae me abstrahat:

Tam matrem ex ea re me aut uxorem in culpa
inventurum arbitror;

Quod ita cum invenero, quid restat, nisi, porro
ut fiam miser?

Nam matris ferre iniurias me, Parmeno, pietas
iubet;

245 Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me inge-
nio perculit,

Tot meas quae nunquam iniurias in ullo patefecit
loco.

Set magnum nescio quid necesse est evenisse,
Parmeno,

Vnde ira inter eas intercessit, quae tam perman-
sit diu.

PARMENO.

At quidem, here (pravom si vis verbum veram
ad rationem exigi),

250 Non maxumae, quae maxumae sunt interdum irae,
iniuriae

Faciunt: nam saepe est, quibus in rebus alius ne
iratus quidem est,

Cum de eadem causa est iracundus factus inimi-
cissimus.

Pueri pro levibus noxiis inter se quas iras gerunt
 Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus,
 infirmum gerunt:

255 Itidem illae mulieres sunt, ferme ut pueri, leve
 sententia;

Fortasse unum aliquod verbum inter eas iram hanc
 concitaverit.

PAMPHILVS.

Abi, Parmeno, intro ac, me venisse, nuntia.

PARMENO.

Hem, quid hoc?

PAMPHILVS.

Tace.

PARMENO.

Trepidari sentio, cursari rursum prorsum.

PAMPHILVS.

Agedum, ad fores

Accedo propius.

PARMENO.

Hem, sensistin'?

PAMPHILVS.

Noli fabularier. —

260 Proh Iupiter, clamorem audivi!

PARMENO.

Tute loqueris, me vetas.

MYRRHINA.

Tace, obsecro, mea gnata!

PAMPHILVS.

Matris vox ea est Philumena.

Nullus sum!

PARMENO.

Qui dum?

PAMPHILVS.

Perii!

PARMENO.

Quamobrem?

PAMPHILVS.

Nescio quod magnum malum

Profecto, Parmeno, me celant.

PARMENO.

Vxorem enim Philumenam
Pavitare nescio quid dixerunt; id si forte est, ne-
scio.

PAMPHILVS.

265 Interii! cur id mihi non dixisti?

PARMENO.

Quia non poteram una omnia.

PAMPHILVS.

Quid morbi est?

PARMENO.

Nescio.

PAMPHILVS.

Quid? nemon' medicum adduxit?

PARMENO.

Nescio.

PAMPHILVS.

Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quid-
quid est, certo sciam?

Quonam modo, Philumena mea, nunc te offen-
dam adfectam?

Nam si periculum ullum in te inest, perisse me
una haud dubium est!

PARMENO.

270 Non usus facto nunc est mi, hunc intro sequi:

Nam invisos omnes nos esse illis sentio:

Heri ipsam nemo voluit intromittere;

Si forte morbus amplior factus siet,

Quod sane nolim, maxume causa mei,

275 Servom illico introiisse dicant Sostratae,

Aliquid tulisse comminiscantur mali

Capiti atque aetati illorum, morbus qui auctus sit:

Hera in crimen veniat, ego vero in magnum ma-
lum.

SOSTRATA. PARMENO.

SOSTRATA.

Nescio quid iamdudum audio hic tumultuari mi-
sera: III. 2.

280 Male metuo, ne Philumenae mage morbus adgra-
vescat;

Quod te, Aesculapi, et te, Salus, ne quid sit hu-
ius, oro.

Nunc ad eam visam.

PARMENO.

Heus, Sostrata!

SOSTRATA.

Hem!

PARMENO.

Iterum istinc excludere.

SOSTRATA.

Ehem, Parmeno, tun' hic eras? perii! quid faciam
misera?

Non visam uxorem Pamphili, cum in proximo hic
sit aegra?

PARMENO.

285 Non vises; ne mittes quidem visundi causa quen-
quam;

Nam, qui amat, cui odio ipse est, bis stulte fa-
cere duco:

Laborem inanem ipse capit, et illi molestiam
adfert.

Tum filius tuus introiit, quid agat, videre, ut venit.

SOSTRATA.

Quid ais? an venit Pamphilus?

PARMENO.

Venit.

SOSTRATA.

Dīs gratiam habeo!

290 Hem, istoc mihi verbo rediit animus, cura ex corde
excessit.

PARMENO.

Iam te ea de causa maxume nunc huc introire
nolo:

Nam si remittent quidpiam Philumenam dolores,
Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli,
Quae inter vos intervenerint, unde ortum est ini-
tium irae.

295 Atque eccum video ipsum egredi. Quam tristis!

PAMPHILVS. SOSTRATA.

PARMENO.

SOSTRATA.

O mi gnate! III. 3.

PAMPHILVS.

Mea mater, salve.

SOSTRATA.

Gaudeo venisse saluom! salvan'

Philumena est?

PAMPHILVS.

Meliuscula est.

SOSTRATA.

Vtinam istuc ita di faxint!

Quid tu igitur lacrimas aut quid es tam tristis?

PAMPHILVS.

Recte, mater.

SOSTRATA.

Quid fuit tumulti? dic mihi. An dolor repente in-
vasit?

PAMPHILVS.

300 Ita factum est.

SOSTRATA.

Quid morbi est?

PAMPHILVS.

Febris.

P. TERENTI

SOSTRATA.

Quotidiana?

PAMPHILVS.

Ita aiunt.

I sodes intro; consequar iam te, mea mater.

SOSTRATA.

Fiat.

PAMPHILVS.

Tu pueris curre, Parmeno, obviam atque eis onera
adiuta.

PARMENO.

Quid? non sciunt ipsi viam domum qua?

PAMPHILVS.

Cessas?

PARMENO.

Minime.

PAMPHILVS.

Nequeo mearum rerum ullum initium invenire
idoneum,305 Vnde exordiar narrare, quae nec opinanti acci-
dunt,Partim quae perspexi his oculis, partim quae ac-
cepi auribus,

Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam modo intro ut me conripui timidus, alio
suspicansMorbo me visurum adfectam ac sensi esse uxo-
rem, hei mihi!310 Postquam me adspexere ancillae advenisse, omnes
illicoLaetae exclamant: venit! id quod derepente ad-
spexerant;Set continuo voltum earum sensi immutari omnium:
Quia tam incommode fors illis adventum obtule-
rat meum.

Vna forte interea propere praecucurrit, nuntiat,

315 Me venisse; ego, huius videndi cupidus, recta
consequor.

Posteaquam intro adveni, extemplo eius morbum
cognovi miser:

Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ul-
lum dabat,

Neque voce alia ac res monebat ipsa poterat con-
queri.

Postquam adspexi: O indignum facinus, inquam
et conripui illico

10 Me inde lacrumans, incredibili re atque atroci
percitus.

Mater consequitur; iam ut limen exirem, ad ge-
nua accidit,

Lacrumans, misera: miseritum est. Profecto hoc
sic est, ut puto:

Omnibus nobis res ut dant se, ita magnique et
humiles sumus.

Hanc habere orationem mecum principio institit:

15 O mi Pamphile, abs te quamobrem haec abierit,
causam vides:

Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio
quo improbo:

Nunc huc confugit, te atque alios partum ut ce-
laret suum

(Set, cum orata eius reminiscor, nequeo quin la-
crumem miser),

Quaeque fors fortuna est, inquit, nobis quae ho-
die te obtulit,

20 Per eam te obsecramus ambae, si vis, si fas est,
uti

Advorsa eius per te tecta tacitaeque apud omnes
sient!

Si unquam erga te amico esse animo sensisti eam,
mi Pamphile,

Sine labore hanc gratiam te ut sibi des pro illa
nunc rogat.

Ceterum de reddendo id facias quod in rem
sit tuam:

335 Parturire eam neque gravidam esse ex te, solus
consciis:

Nam aiunt, tecum post duobus concubuisse men-
sibus;

Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic iam
septimus;

Quod te scire, ipsa indicat res: nunc, si potis est,
Pamphile,

Maxume volo doque operam, ut clam veniat par-
tus patrem

340 Atque adeo omnes; id si fieri non potest quin
sentiant,

Dicam, abortum; nemini fore aliter suspectum
scio

Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum
putent.

Continuo exponetur: hic tibi nihil est quidquam
incommodi et

Illi miserae indigne factam iniuriam contexeris.

345 Sum pollicitus et servare certum est, quoad dixi,
fidem:

Nam de redducendo, id vero ne utiquam hone-
stum esse arbitror

Nec faciam, etsi amor me graviter consuetudoque
eius tenet.

Lacrumo, quae posthac futura est vita cum in
mentem venit

Solitudoque. O fortuna, ut nunquam perpetua es
data!

350 Set iam amor me prior ad hanc rem exercitatum
reddidit;

Quem ego cum consilio missum feci, item hunc
operam dabo. —

Adest cum pueris Parmeno. Hunc minime est
opus

In hac re adesse: nam olim soli credidi,

Ea me abstinuisse in principio, cum data est:

355 Vereor, si clamorem eius hic crebrum exaudiat,

Ne parturire intelligat; aliquo mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILVS.

PARMENO.

Ain' tu, tibi hoc incommodum evenisse iter? III. 4.

SOSIA.

Non hercle verbis, Parmeno, dici potest
360 Tantum quam re ipsa navigare incommodum est.

PARMENO.

Itane est?

SOSIA.

O fortunate, nescis, quid mali
Praeterieris, qui nunquam es ingressus mare!
Nam alias ut mittam miseras, unam hanc vide:
Dies triginta aut plus eo in navi fui,
365 Quom interea semper mortem expectabam miser:
Ita usque advorsa tempestate usi sumus.

PARMENO.

Odiosum!

SOSIA.

Haut clam me est. Denique hercle aufugerim
Potius quam redeam, si eo mihi redeundum sciam.

PARMENO.

Olim quidem te causae impellebant leves,
370 Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sosia.
Set Pamphilum ipsum video stare ante ostium:
Ite intro; ego hunc adibo, si quid me velit. —
Here, etiam tu hic stas?

PAMPHILVS.

Te quidem exspecto.

PARMENO.

Quid est?

PAMPHILVS.

In arcem transcurso opus est....

PARMENO.

Cui homini?

PAMPHILVS.

Tibi.

PARMENO.

375 In arcem? quid eo?

PAMPHILVS.

Callidemidem hospitem,

Qui est una vectus, conuenito Myconium.

PARMENO.

Perii! vovisse hunc dicam, si salvos domum

Redisset unquam, ut me ambulando rumperet!

PAMPHILVS.

Quid cessas?

PARMENO.

Quid vis dicam? an conueniam modo?

PAMPHILVS.

380 Imo, quod constitui, hodie conuenturum eum,

Non posse, ne me frustra illi expectet, volo.

PARMENO.

At non novi hominis faciem.

PAMPHILVS.

At faciam ut noveris:

Magnus, rubicundus, crispus, crassus, caesius,

Cadaverosa facie.

PARMENO.

Di illum perdunt!

385 Quid, si non venit? maneamne usque ad vesperum?

PAMPHILVS.

Maneto! curre!

PARMENO.

Non queo: ita defessus sum. —

PAMPHILVS.

Ille abiit. Quid ago infelix? prorsus nescio,

Quo pacto hoc celem quod me oravit Myrrhina,

Suae gnatae partum: nam me miseret mulieris.

390 Quod potero faciam, tamen ut pietatem colam:

Nam me parenti potius quam amori obsequi
Oportet. — Attat! eccum Phidippum et patrem
Video; horsum pergunt. Quid dicam hisce, incertus sum.

LACHES. PHIDIPPVS. PAMPHILVS.

LACHES.

Dixtin' dudum, illanc dixisse, se expectare filium?
III. 5.

PHIDIPPVS.

395 Factum.

LACHES.

Venisse aiunt: redeat.

PAMPHILVS.

Causae quid dicam patri,
Quamobrem non reducam, nescio.

LACHES.

Quem ego hic audivi loqui?

PAMPHILVS.

Certum offirmare est viam me quam decrevi persequi.

LACHES.

Ipsus est, de quo hoc agebam tecum.

PAMPHILVS.

Salve, mi pater.

LACHES.

Gnate mi, salve.

PHIDIPPVS.

Bene factum, te advenisse, Pamphile,
400 Et adeo, quod maxumum est, et salvom et validum.

PAMPHILVS.

Creditur.

LACHES.

Advenis modo?

P. TERENTI

PAMPHILVS.

Admodum.

LACHES.

Cedo, quid reliquit Phania,
Consobrinus noster?

PAMPHILVS.

Sane hercle homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit; et qui sic sunt, haut multum he-
redes iuvant,

Sibi vero laudem relinquunt: vixit, dum vixit, bene.

LACHES.

405 Tum tu igitur nihil attulisti plus una hac sen-
tentia?

PAMPHILVS.

Quidquid est id quod reliquit, profuit.

LACHES.

Imo obfuit:

Nam illum vivom et salvom vellem.

PHIDIPPVS.

Impune optare istuc licet:
Ille reviviscet iam nunquam; et tamen, utrum ma-
lis, scio.

LACHES.

Here Philumenam ad se arcessi hic iussit. — Dic
iussisse te.

PHIDIPPVS.

410 Noli fodere. — Iussi.

LACHES.

Set eam iam remittet.

PHIDIPPVS.

Scilicet.

PAMPHILVS.

Omnem rem scio, ut sit gesta: adveniens audi
modo.

LACHES.

At

Invidos istos di perdant, qui haec lubenter nun-
tiant!

PAMPHILVS.

Ego me scio cavisse, ne ulla merito contumelia
Fieri a vobis posset; idque si nunc memorare hic
velim,

415 Quam fideli animo et benigno in illam et cle-
menti fui,

Vere possim, nisi te ex ipsa mage velim resciscere:

Namque eo pacto maxime apud te meo erit ingenio fides,

Cum illa, quae in me iniqua nunc est, aequa de me dixerit;

Neque mea culpa hoc discidium evenisse, id testor deos:

420 Sed quandoquidem illa indignam esse deputat matrem meam,

Cui concedat cuiusque mores toleret sua modestia,
Neque alio componi pacto potis inter eas gratia:
Segreganda aut mater a me est, Phidippe, aut Philumena;

Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.

LACHES.

425 Pamphile, haud invito ad aures sermo mi accessit tuus,

Cum res postputasse te omnes prae parente intelligo:

Verum vide, ne, impulsus ira, prave insistas, Pamphile!

PAMPHILVS.

Quibus iris nunc iniquis impulsus siem,
Quam nunquam erga me quidquam commeritam,
pater,

430 Quod nollem, saepe meritam, quod vellem, scio et Amo vehementer laudoque ac desidero?

Nam, fuisse erga me miro ingenio, expertus sum,
Illique exopto, ut reliquam vitam exigat
Eo cum viro, me qui sit fortunatior:

435 Quandoquidem illam a me distrahit necessitas.

PHIDIPPVS.

Tibi id in manu est, ne fiat.

LACHES.

Si sanus sies,

Iube redire.

PAMPHILVS.

Non est consilium, pater:

Matris servibo commodis.

LACHES.

Quo abis? mane.

Mane, inquam! quo abis?

PHIDIPPVS.

Quae haec est pertinacia?

LACHES.

440 Dixin', Phidippe, hanc rem aegre laturum esse
eum?

Quamobrem te orabam, filiam ut remitteres.

PHIDIPPVS.

Non credidi edepol adeo inhumanum fore.

Itan' is nunc sibi me supplicaturum putat?

Si est ut velit reducere uxorem, licet;

445 Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat!

LACHES.

Ecce autem, tu quoque proterve iracundus es.

PHIDIPPVS.

Percontumax redisti nobis, Pamphile!

LACHES.

Decedet ira haec, etsi merito iratus est.

PHIDIPPVS

Quia paulum vobis accidit pecuniae,

450 Sublati animi sunt.

LACHES.

Etiam mecum litigas?

PHIDIPPVS.

Deliberet, renuntietque hodie mihi,

Velitne, annon, ut alii, si non huic, siet.

LACHES.

Phidippe, adesdum: paucis... Abiit! — Quid mea?
Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:

455 Quando nec gnatus neque hic mihi quidquam ob-
temperant,

Quae dico, parvi pendunt. porto hoc iurgium ad
Vxorem, cuius haec sunt consilio omnia,
Atque in eam hoc omne, mihi quod aegre est,
evomam.

MYRRHINA. PHIDIPPVS.

MYRRHINA.

Perii! quid agam? quo me vortam? quid viro meo
respondebo IV. r.

460 Misera? nam audivisse vocem pueri visus va-
gientis:

Ita conripuit derepente tacitus sese ad filiam;
Quodsi rescierit peperisse, id qua me causa clam
habuisse

Dicam, non edepol scio.

Set ostium concrepuit; credo ipsum ad me exire.
— Nulla sum!

PHIDIPPVS.

465 Vxor, ubi me ad filiam ire sensit, se eduxit fo-
ras. At-
que eccam video. — Quid ais, Myrrhina? — heus,
tibi dico!

MYRRHINA.

Mihine, mi vir?

PHIDIPPVS.

Vir ego tuus sum? tu virum me aut hominem de-
putas adeo esse?

Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi vi-
sus forem,

Non sic ludibrio tuis factis habitus essem.

D d

MYRRHINA.

Quibus?

PHIDIPPVS.

At rogitas?

470 Peperit filia? — Hem, tacen'? — Ex quo?

MYRRHINA.

Patrem istuc rogitare, est aequom?

Perii, ex quo nisi illo censes, cui data est nuptum, obsecro?

PHIDIPPVS.

Credo, neque adeo arbitrari patris est aliter, set demirror

Quid sit, quamobrem tantopere omnes nos celari volueris

Partum, cum praesertim et recte et tempori suo pepererit.

475 Adeon' pervicaci esse animo, ut puerum praepoptares perire,

Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac scires,

Potius quam advorsum animi tui lubidinem esset cum illo nupta?

Ego quoque illorum esse hanc culpam credidi, quae te penes.

MYRRHINA.

Misera sum!

PHIDIPPVS.

Vtinam sciam, ita esse istuc! set nunc in mentem venit,

480 De hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus:

Nam negabas, nuptam posse filiam te tuam pati

Cum eo qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.

MYRRHINA.

Quamvis causam hunc suspicari quam ipsam veram mavolo.

PHIDIPPVS.

Multo prius quam tu illum scivi amicam habere,
Myrrhina;

485 Verum id nunquam vitium decrevi esse ego ado-
lescentiae:

Nam omnibus innatum; at pol iam id erit sat
quoque etiam cum oderit.

Set ut olim te ostendisti, eandem nil cessavisti
usque adhuc,

Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egis-
sem, esset ratum.

Id nunc res indicium haec facit quo pacto factum
volueris.

MYRRHINA.

490 Adeon' me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Vt eo essem animo, ex usu si esset nostro hoc
matrimonium?

PHIDIPPVS.

Tun' prospicere aut iudicare, nostram in rem
quod sit, potes?

Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem aut introeuntem ad amicam. Quid tum
postea?

495 Si modeste ac raro hoc fecit, nonne dissimulare
nos

Magis humanum est quam dare operam id scire,
qui nos oderit?

Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,
Quicum tot consuisset annos, non eum hominem
ducerem

Nec virum sat firmum gnatae.

MYRRHINA.

Mitte adolescentem, obsecro,

500 Et quae me peccasse ais; abi, solum solus con-
veni;

Roga, velitne annon uxorem: si est ut dicat
velle se,

Redde; sin est autem ut nolit, recte consului meae.

PHIDIPPVS.

Siquidem ille ipse non volt, et tu sensisti, in eo,
Myrrhina,

Peccatum, aderam, cuius consilio par ea fuerat
prospici.

505 Quamobrem incendor ira, te ausam facere haec
iniussu meo.

Interdico, ne extulisse extra aedes puerum usquam
velis.

Set ego stultior, meis dictis parere hanc qui po-
stulem:

Ibo intro atque edicam servis, ne quoquam efferri
sinant.

MYRRHINA.

Nullum pol credo mulierem me miseriorem vi-
vere!

510 Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut siet,
resciverit,

Non edepol clam me est, cum hoc, quod levius,
tam animo iracundo tulit,

Nec, qua via sententia eius possit mutari, scio.

Hoc unum fuerat plurimis ex miseriis mihi reli-
quum,

Si puerum ut tollam cogit, cui nos qui sit nesci-
mus pater:

515 Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris
nosci non quita est,

Neque detractum est tum quidquam ei, qui nosci
possit, qui siet;

Ipsa eripit vi, in digito quem habuit, virgini abi-
ens anulum.

Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat
diutius

Celare, cum alienum puerum tolli pro suo sciet.

SOSTRATA. PAMPHILVS.

SOSTRATA.

520 Non clam me est, gnate mi, tibi me esse sus-
ctam, uxorem tuam IV. 2.

Propter meos mores hinc abisse, etsi dissimulas
sedulo:

Verum, ita me di ament itaque obtingant ex te
quae exopto mihi, ut

Nunquam sciens commerui, merito ut odium ca-
peret eam mei.

Teque ante quom me amare rebar, ei re firmasti
fidem:

525 Nam mi intus tuus pater narravit modo, quo pa-
cto me habueris

Praepositam amoris: nunc tibi me certum est con-
tra gratiam

Referre, ut apud me praemium esse positum pie-
tati scias.

Mi Pamphile, hoc et vobis et meae commodum
famae arbitror:

Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo de-
crevi patre,

530 Ne mea praesentia obstet neu causa ulla restet re-
liqua,

Quin tua Philumena ad te redeat.

PAMPHILVS.

Quaeso, quid istuc consili est?

Illius stultitia victa ex urbe tu rus habitatum ut
migres?

Non facies neque sinam, ut, qui nobis, mater,
maledictum velit,

Mea pertinacia esse dicat factum, haut tua mo-
destia;

535 Tum, tuas amicas te et cognatas deserere et fe-
stos dies

Mea causa, nolo.

SOSTRATA.

Nil mihi pol iam istaec voluptatis ferunt;
Dum aetatis tempus tulit, perfuncta satis sum; sa-
tias iam tenet

Studiorum istorum: haec mihi nunc cura est ma-
xuma, ut ne cui meae
Longinquitas aetatis obstet, mortem ut expectet
meam.

540 Hic video me esse invisam immerito: tempus est
concedere:

Sic optume, ut ego opinor, omnes causas praeci-
dam omnibus,

Et me hac suspicione exsolvam et illis morem
gessero.

Sine me, obsecro, hoc effugere, volgus quod male
audit mulierum.

PAMPHILVS.

Quam fortunatus ceteris sim rebus absque una
foret,

545 Hanc matrem habes, uxorem autem illanc!

SOSTRATA.

Obsecro, mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, ut quaeque est, in
animum induces pati?

Si cetera ita sunt ut vis itaque ut esse ego illa
existumo,

Mi gnate, da mi hanc veniam: redduc illam.

PAMPHILVS.

Vae misero mihi!

SOSTRATA.

Et mihi quidem: nam haec res non minus me
male habet quam te, gnate mi!

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILVS.

LACHES.

550 Quem cum istoc sermonem habueris, procul hinc
stans accepi, uxor. IV. 3.

Sapere istuc, qui, ubicunque opus sit, possis fle-
ctere animum.

Postidea quod faciundum fors sit, nunc item hoc
fuat pol.

Abi rus ergo hinc: ibi ego te, et tu feres me.

SOSTRATA.

Spero ecastor.

LACHES.

I ergo et compone, quae simul tecum ferantur.

Dixi.

SOSTRATA.

555 Ita, ut iubes, faciam.

PAMPHILVS.

Pater!

LACHES.

Quid vis, Pamphile?

PAMPHILVS.

Hinc abire matrem? minime!

LACHES.

Quid ita istuc vis?

PAMPHILVS.

Quia de uxore incertus sum etiam, quid siem fa-
cturus.

LACHES.

Quid id est?

Quid vis facere, nisi reducere?

PAMPHILVS.

Equidem cupio et vix contineor,

Set non minuam meum consilium: ex usu quod
mi est, persequar. —

560 Credon', ea gratia concordetis, si redducam,
fore?

LACHES.

Nescias; nequeas: verum id refert nihil, utrum
illae fecerint,

Quando haec aberit. Odiosa haec est aetas ado-
lescentulis:

E medio est aequom excedere:

Postremo iam nos fabula sumus, Pamphile, senex
atque anus.

565 Sed video Phidippum egredi per tempus: acce-
damus.

PHIDIPPVS. LACHES. PAMPHILVS.

PHIDIPPVS.

— Tibique edepol iratus sum, Philumena, ac IV. 4.
Graviter quidem: nam hercle abs te factum tur-
piter;

Etsi tibi causa est de hac re: mater te impulit;
Huic vero nulla est.

LACHES.

Opportune te mihi,

570 Phidippe, in ipso tempore ostendis.

PHIDIPPVS.

Quid est?

PAMPHILVS.

Quid respondebo his aut quo pacto hoc operiam?

LACHES.

Dic filiae, rus concessuram hinc Sostratam,
Ne reveatur, minus iam quo redeat domum.

PHIDIPPVS.

Ah,

Nullam de his rebus culpam commeruit tua:

575 A Myrrhina mea haec sunt exorta omnia;....

LACHES.

Mutatio fit!

PHIDIPPVS.

Ea nos perturbat, Lache.

PAMPHILVS.

Dum ne reducam, turbet porro quam velit.

PHIDIPPVS.

Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
Adfinitatem hanc sane perpetuam volo;580 Sin est ut aliter tua siet sententia,
Accipias puerum.

PAMPHILVS.

Sensit peperisse: occidi!

LACHES.

Puerum? quem puerum?

PHIDIPPVS.

Natus est nobis nepos:
Nam abducta a vobis praegnas fuerat filia,
Neque fuisse praegnatem unquam ante hunc scivi
diem.

LACHES.

585 Bene, ita me di ament, nuntias et gaudeo,
Natum illum et illam salvam. Set quid mulieris
Vxorem habes aut quibus moratum moribus?
Nosne hoc celatos tamdiu? nequeo satis,
Quam hoc mihi videtur prave factum, proloqui.

PHIDIPPVS.

590 Non tibi illud factum minus placet quam mihi,
Laches.

PAMPHILVS.

Etiamsi dudum ambiguum fuerat hoc mihi,
Nunc non est, eam cum sequitur alienus puer.

LACHES.

Tibi nulla, Pamphile, hic iam consultatio est.

PAMPHILVS.

Perii!

LACHES.

595 Hunc videre saepe optabamus diem,
Cum ex te esset aliquis, qui te adpellaret patrem:
Evenit: habeo gratiam dīs.

P. TERENCE

PAMPHILVS.

Nullus sum!

LACHES.

Reduc uxorem ac noli advorsari mihi.

PAMPHILVS.

Pater, si illa ex me liberos vellet sibi
 Aut mecum se esse nuptam, sat certo scio,
 600 Non clam me haberet quod celasse intelligo:
 Nunc, cum alienum eius a me esse animum sen-
 tiam,
 Nec conventurum inter nos posthac arbitrer,
 Quamobrem reducam?

LACHES.

Mater quod suasit sua,
 Adolescens mulier fecit. Mirandumne id est?
 605 Censen', te reperire ullam posse mulierem,
 Quae careat culpa? an, quia non delinquant viri?

PHIDIPPVS.

Vosmet videte iam, Lache, et tu, Pamphile,
 Remissan' opus sit vobis, reductan' domum;
 Vxor quid faciat, in manu non est mea;
 610 Neutra in re vobis difficultas a me erit:
 Set quid faciemus puero?

LACHES.

Ridicule rogas:

Quidquid futurum, huic scilicet reddas suum,
 Vt nostrum alamus.

PAMPHILVS.

Quem ipse neglexit pater,
 Ego alam?

LACHES.

Quid dixti? eho, annon alemus, Pamphile?
 615 Prodemus quaeso potius? quae haec amentia est?
 Enimvero prorsus iam tacere non queo:
 Nam cogis ea quae nolo ut praesente hoc loquar.
 Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me,
 Aut quid sit hoc, quod sollicitere ad hunc mo-
 dum?

620 Primum hanc ubi dixi causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi,
Pollicita est ea, se concessuram ex aedibus;
Nunc postquam ademtam hanc quoque tibi cau-
sam vides,

Puer quia natus clam te est, nactus alteram es.

625 Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adducas tuum,
Quam longum amandi amicam tibi spatium dedi!
Sumtus, quos fecisti in eam, quam animo aequo
tuli!

Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres;

630 Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo;
Quae tum, obsecutus mihi, fecisti, ut decuerat;
Nunc animum rursus ad meretricem induxti tuum,
Cui tu obsecutus facis huic adeo iniuriam:
Nam in eandem vitam te revolutum denuo

635 Video esse.

PAMPHILVS.

Mene?

LACHES.

Te ipsum, et facis iniuriam:

Configis causas falsas ad discordiam,
Vt cum illa vivas, testem hanc cum abs te amo-
veris.

Sensitque adeo uxor: nam alia quae causa ei fuit,
Quamobrem abs te abiret?

PHIDIPPVS.

Plane hic divinat: nam id est.

PAMPHILVS.

640 Dabo iusiurandum, nihil esse istorum, tibi.

LACHES.

Ah, redduc ipsam, aut, quamobrem opus non sit,
cedo.

PAMPHILVS.

Non est nunc tempus.

LACHES.

Puerum accipias: nam is quidem

In culpa non est; post de matre videro.

PAMPHILVS.

Omnimodis ego miser sum, nec, quid agam, scio:

645 Tot me nunc rebus miserum concludit pater.

Abibo hinc, praesens quando promoveo parum:

Nam puerum, credo, iniussu non tollent meo,

Praesertim in ea re cum sit mi adiutrix socrus.

LACHES.

Fugis, hem! nec quidquam certi respondes mihi? —

650 Num tibi videtur esse apud sese? — sine!

Puerum, Phidippe, mihi cedo: ego alam.

PHIDIPPVS.

Maxume.

Non mirum fecit uxor, si hoc aegre tulit:

Amarae mulieres sunt, non facile haec ferunt.

Propterea haec ira est: nam ipsa narravit mihi;

655 Id ego hoc praesente tibi nolueram dicere,

Neque ei credebam primo; nunc vero palam est:

Nam omnino abhorrere animum huic video a nuptiis.

LACHES.

Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?

PHIDIPPVS.

Quid agas? meretricem hanc primum adeundam censeo:

660 Oremus, accusemus, gravius denique

Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.

LACHES.

Faciam, ut mones. Eho, puere, curre ad Bacchidem hanc

Vicinam nostram; huc evoca verbis meis!

At te oro, porro in hac re adiutor sis mihi.

PHIDIPPVS.

Ah,

665 Iam dudum dixi itidemque nunc dico, Lache,

Manere adfinitatem inter nos hanc volo,

Si ullo modo est ut possit; quod spero fore.

Sed vin' adesse me una, dum istam convenis?

LACHES.

Imo vero aliquam puero nutricem para.

BACCHIS. LACHES.

BACCHIS.

670 Non hoc de nihilo est quod Laches me nunc con-
ventam esse expetit, IV. 5.
Nec pol me multum fallit quin, quod suspicor, sit
quod velit.

LACHES.

Videndum est, propter iram minus hinc ne impe-
trem quam possiem,
Aut ne quid faciam plus, quod post me minus fe-
cisse satius sit.

Adgrediar. — Salve, Bacchis.

BACCHIS.

O salve, Laches.

LACHES.

675 Credo edepol te nonnil mirari, Bacchis, quid sit,
Quapropter te huc foras puerum evocare iussi.

BACCHIS.

Ego pol quoque etiam timida sum, quom venit
in mentem, quae sim,
Ne nomen quaesti mi obsiet: nam mores facile
tutor.

LACHES.

Si vera dicis, nil tibi est a me pericli, mulier:

680 Nam iam aetate ea sum, ut non siet peccata mi
ignosci aequom:

Quo magis res omnes cautius, ne temere faciam,
adcuro:

Nunc si id facis facturave es, bonas quod par est
facere,

Inscitum offerre iniuriam tibi me est immerenti.

BACCHIS.

Est magnam ecastor gratiam de istac re quod tibi
habeam:

685 Nam qui post factam iniuriam purget, parum mihi
prosit.

Set quid istuc est?

LACHES.

Meum receptas filium ad te Pamphilum.

BACCHIS.

Ah....

LACHES.

Sine dicam. Vxorem hanc priusquam duxit, vo-
strum amorem pertuli....

BACCHIS.

Men'...?

LACHES.

Mane: nondum etiam id, quod volui, dixi.

Hic nunc habet uxorem:

Quaere alium tibi firmiorem, dum tempus consu-
lendi est:

690 Nam neque ille hoc animo erit pol nec tu eadem
istaec aetatem.

BACCHIS.

Quis id ait?

LACHES.

Socrus.

BACCHIS.

Mene?

LACHES.

Te ipsam; et filiam abduxit suam,
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui
est, extinguere.

BACCHIS.

Aliud scirem, qui firmare meam apud vos possem
fidem,

Sanctius quam iusiurandum, id pollicerer tibi,
Lache,

695 Segregatum habuisse, uxorem ut duxit, a me Pam-
philum.

LACHES.

Lepida es. Set scin', quid volo potius sodes facias?

BACCHIS.

Quid? cedo.

LACHES.

Eas ad mulieres huc intro atque istuc iusiuran-
dum idem

Polliceare; illis exple animum, teque hoc crimine
expedi.

BACCHIS.

Faciam, quod pol, si esset alia ex hoc quaestu,
haut faceret, scio,

700 Vt de tali causa nuptae mulieri se ostenderet;
Set nolo, esse falsa fama gnatum suspectum tuum,
Nec leviozem vobis, quibus est minime aequom,
viderier

Immerito: nam meritus de me est, quod queam,
illi ut commodem.

LACHES.

Facilem benevolunq; lingua tua iam tibi me
reddidit:

705 Nam non sunt solae arbitratae haec, ego quoque
etiam credidi;

Nunc, cum ego te esse praeter nostram opinio-
nem comperi,

Fac eadem ut sis porro: nostra utere amicitia,
ut voles.

Aliter si — set repprimam me, ne aegre quid-
quam ex me audias.

Verum te hoc unum moneo, qualis sim amicus
ac, quid prosim

710 Potius quam inimicer, ut periculum facias.

PHIDIPPVS. LACHES. BACCHIS.

PHIDIPPVS.

Nil tibi apud me IV. 6.
 Defieri patiar quin, quod est, benigne praebeatur;
 Set tu cum satura atque ebria es, et puer satur
 sit facito.

LACHES.

Noster socer, video, venit; puero nutricem ad-
 ducit. —

Phidippe, Bacchis deierat persancte,....

PHIDIPPVS.

Haecine ea est?

LACHES.

Haec est.

PHIDIPPVS.

715 Nec pol istae metuunt deos, neque has respicere
 deos opinor.

BACCHIS.

Ancillas dedo; quolibet cruciatu per me exquire.
 Haec res hic agitur: Pamphilo me facere ut re-
 deat uxor

Oportet; quod si effecero, non poenitet me famae,
 Solam fecisse id, alias quod meretrices facere fu-
 gitant.

LACHES.

720 Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falso
 Nobis, in re ipsa invenimus; porro hoc nunc ex-
 periamur:

Nam si compererit crimini tua se uxor credidisse,
 Missam iram faciet; sin item est ob eam rem ira-
 tus gnatus,

Quod peperit uxor clam, leve id: cito ab eo haec
 ira abscedet.

725 Profecto in hac re nil mali est, quod sit discidio
 dignum.

PHI-

PHIDIPPVS.

Velim quidem hercle.

LACHES.

Exquire: adest: quod satis sit, faciet ipsa.

PHIDIPPVS.

Quid mi istaec narras? an, quia non tute dudum
audisti,De hac re animus ut sit meus, Laches? illis modo
explete animum.

LACHES.

Quaeso edepol, Bacchis, quod mihi es pollicita,
tute ut serves.

BACCHIS.

730 Ob eam rem vin' ergo introeam?

LACHES.

I atque exple animum et coge ut credant.

BACCHIS.

Eo, etsi scio pol, his meum fore conspectum in-
visum hodie:Nam nupta meretrici hostis est, a viro ubi segre-
gata est.

LACHES.

At haec amica erit, ubi, quamobrem adveneris,
resciscet.

PHIDIPPVS.

Item has amicas fore tibi promitto, rem ubi co-
gnorint:

735 Nam illas errore et te simul suspicione exsolves.

BACCHIS.

Perii, pudet Philuminae! — Sequimini me intro
huc ambae.

LACHES.

Quid est quod malim quam quod huic intelligo
evenire,Ut gratiam ineat sine suo dispendio et mihi prosit?
Nam si est ut haec nunc Pamphilum vere ab se
segregarit,

Ee

740 Scit, sibi nobilitatem ex eo paratam et gloriam
 esse,
 Referensque gratiam una nos sibi opera amicos
 iunget.

PARMENO.

Edepol nae meam herus esse operam deputat parvi
 , preti, I. 1.
 Qui ob rem nullam misit, frustra ubi totum desedi
 diem,
 Myconium hospitem dum exspecto in arce Calli-
 demidem;
 745 Itaque ineptus hodie dum illi sedeo, ut quisquam
 venerat,
 Accedebam: Adolescens, dicdum, quaeso, tun' es
 Myconius? —
 Non sum. — At Callidemides? — Non. — Hospi-
 tem ecquem Pamphilum
 Hic habes? Omnes negabant, neque eum quen-
 quam esse arbitror.
 Denique hercle iam pudebat: abii. Set quid Bac-
 chidem
 750 Ab nostro adfne exeuntem video? huic hic quid
 est rei?

BACCHIS. PARMENO.

BACCHIS.

Parmeno, opportune te offers: propere curre ad
 Pamphilum. V. 2.

PARMENO.

Quid eo?

BACCHIS.

Dic, me orare, ut veniat.

PARMENO.

Ad te?

BACCHIS.

Imo ad Philumenam.

PARMENO.

Quid rei est?

BACCHIS.

Tua quod nil refert, percontari desinas.

PARMENO.

Nil aliud dicam?

BACCHIS.

Etiam, cognosse anulum illum Myrrhinam
 755 Gnatae suae fuisse, quem ipse dederat olim mihi.

PARMENO.

Scio.

Tantumne est?

BACCHIS.

Tantum; aderit continuo, hoc ubi ex
 te audiverit.

Set cessas?

PARMENO.

Minime quidem: namque hodie mihi
 potestas non data est:

Ita cūrsando atque ambulando totum contrivi diem.

BACCHIS.

Quantam obtuli adventu meo laetitiam Pamphilo
 hodie!

760 Quot commodas res attuli, quot autem ademi
 curas!

Gnatum restituo, pene qui harum ipsiusque opera
 periit;

Vxorem, quam nunquam est ratus posthac habi-
 turum, reddo;

Qua re suspectus suo patri et Phidippo fuit, ex-
 solvi.

Hic adeo his rebus anulus fuit initium inveniundis:

765 Nam memini, abhinc menses decem fere ad me
nocte prima

Confugere anhelantem domum sine comite, vini
plenum,

Cum hoc anulo. Extimui illico; mi Pamphile,
inquam, amabo,

Quid exanimatus, obsecro, aut unde anulum istum
nactus?

Dic mi! — Ille alias res agere se simulare. Id
postquam video,

770 Nescio quid suspicari coepi et magis instare ut
dicat:

Homo se fatetur vi in via nescio quam compres-
sisse,

Dicitque, sese illi anulum, dum luctat, detraxisse.
Eum cognovit Myrrhina haec in digito modo me
habente,

Rogat, unde sit; narro omnia haec: inde est co-
gnitio facta,

775 Philumenam esse ab eo compressam et filium inde
hunc natum.

Haec tot propter me gaudia illi contigisse laetor,
Etsi hoc meretrices alias nolunt (neque enim est
in rem nostram),

Vt quisquam amator nuptiis laetetur; verum eca-
stor

Nunquam animum quaesti gratia ad malas addu-
cam partes.

780 Ego, dum illo licitum est, usa sum benigno et le-
pido et comi;

Incommode de nuptiis mi evenit (factum fateor):
At pol me fecisse arbitror, ne id merito mi eye-
niret.

Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda
aequom est ferre.

PAMPHILVS. PARMENO. BACCHIS.

PAMPHILVS.

Vide, mi Parmeno, etiam sodes, haec mi ut certa
 et clara attuleris, V. 3.
 785 Ne me in breve conicias tempus gaudio hoc falso
 frui!

PARMENO.

Visum est.

PAMPHILVS.

Certen'?

PARMENO.

Certe.

PAMPHILVS.

Deus sum, si ita est.

PARMENO.

Verum reperies.

PAMPHILVS.

Manedum, sodes: timeb, ne aliud credam atque
 aliud nunties.

PARMENO.

Maneo.

PAMPHILVS.

Sic dixisse opinor: invenisse Myrrhinam,
 Bacchidem suum anulum habere....

PARMENO.

Factum.

PAMPHILVS.

Eum, quem olim ei dedi.

790 Eaque hoc te mihi nuntiare iussit. Itane est fa-
 ctum?

PARMENO.

Ita, inquam.

PAMPHILVS.

Quis fortunatior adeo et venustatis est
 Plenior me? hoc te pro nuntio quidne ego
 Donem? quid? nescio.

P. TERENTI

PARMENO.

At ego scio.

PAMPHILVS.

Quid?

PARMENO.

Nil enim:

Nam neque in nuntio nec me in ipso tibi

795 Quid boni sit, scio.

PAMPHILVS.

Egone, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,

Sine munere te sinam a me abire? ah, nimium me ingratum putas.

Set Bacchidem eccam video stare ante ostium.

Me exspectat, credo: adibo.

BACCHIS.

Salve, Pamphile.

PAMPHILVS.

800 O Bacchis, o mea Bacchis, servatrix mea!

BACCHIS.

Bene factum et volupe est!

PAMPHILVS.

Factis, ut credam, facis,

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,

Voluptati obitus, sermo, ut, quocunque advenis,

Semper sit.

BACCHIS.

At tu ecastor morem antiquom atque ingenium obtines,

805 Vt unus omnium homo te vivat nusquam quisquam blandior.

PAMPHILVS.

Ha ha he, tun' mi istuc?

BACCHIS.

Recte amasti, Pamphile, uxorem tuam:

Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram:

Perliberalis visa est.

PAMPHILVS.

Tibi vero?

BACCHIS.

Ita me di ament, Pamphile.

PAMPHILVS.

Dic mihi: numquid harum rerum patri iam?

BACCHIS.

Nil.

PAMPHILVS.

810 Mutito adeo: non placet itidem hoc fieri ut in
 comoediis,

Omnes omnia ubi resciscunt; hic, quos par fuerat,
 sciunt,

Quos non autem scire est aequom, neque resciscunt
 neque scient.

BACCHIS.

Imo etiam, qui occultum hoc iri facilius credas,
 dabo:

Myrrhina ita Phidippo dixit, iuriiurando meo

815 Se fidem habuisse et propterea te sibi purgatum.

PAMPHILVS.

Optume;

Speroque hanc rem esse eventuram nobis ex sen-
 tentia.

PARMENO.

Here, licetne scire ex te hodie, quid id est, quod
 feci boni,

Aut quid istuc est, quod agitis?

PAMPHILVS.

Non licet.

PARMENO.

Egon' ab Orco hunc mortuum? Tam suspicor. —
 quo pacto?

PAMPHILVS.

820 Quantum hodie profueris, et me ex quanta ae-
 rumna extraxeris.

P A R M E N O .

Imo scio, neque hoc imprudens feci.

P A M P H I L V S .

Ego istuc sat scio.

P A R M E N O .

An

Temere quidquam Parmenonem praetereat, quod
usus sit?

P A M P H I L V S .

Sequere me intro, Parmeno.

P A R M E N O .

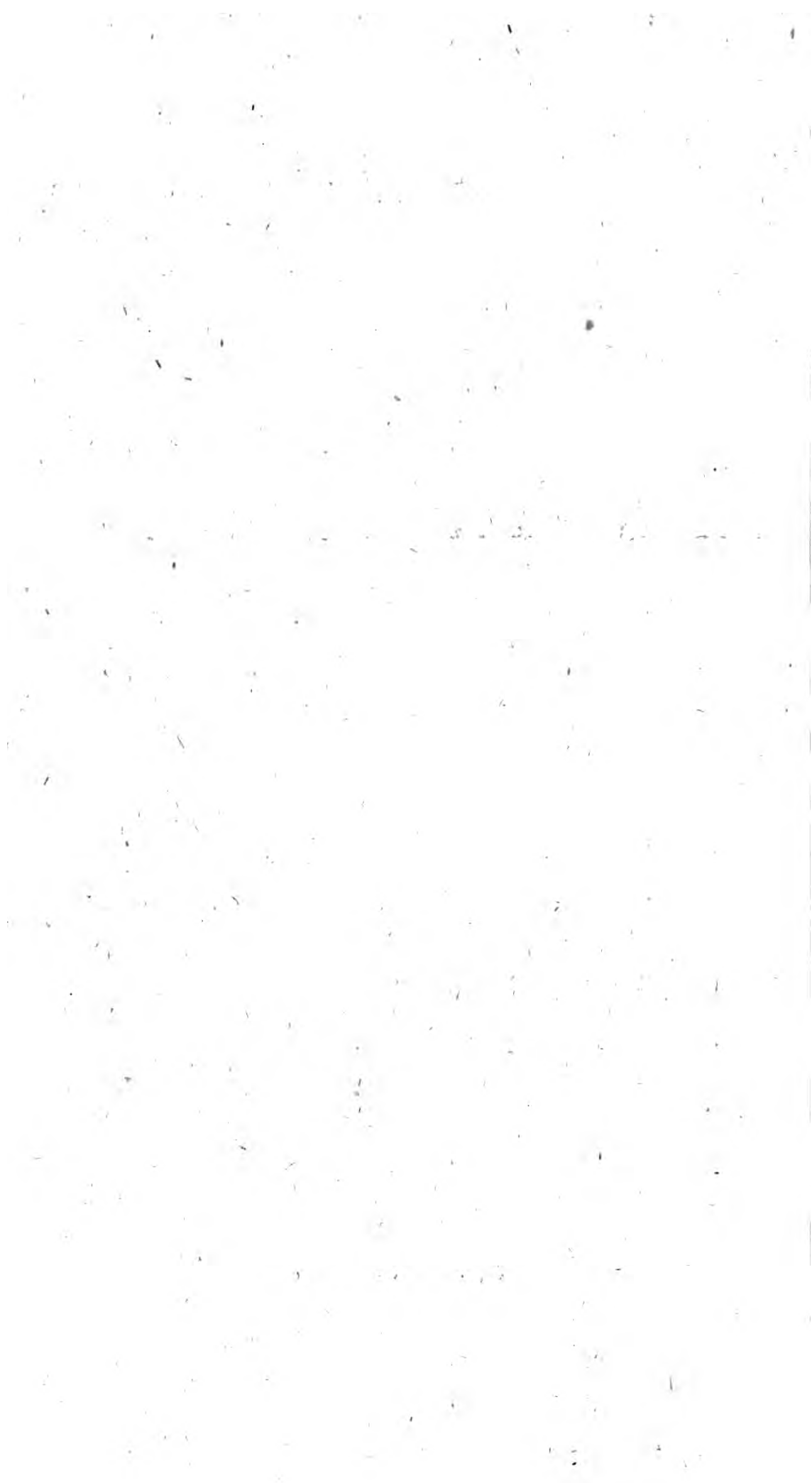
Sequor. — Equidem plus hodie boni
Feci imprudens quam sciens ante hunc diem un-
quam.

C A N T O R .

Plaudite.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIONES

IN VITAM TERENTII DONATO

ATTRIBVTAM.

Natus est Terentius secundum Koeleri rationem anno ante Christum 194, denatus 161, ut vix annum vitae 33 excesserit.

Dominum, ita Gronov., ut postulat verbum commercio.

Corn. Nepos. In libris Chronicorum, maxima ex parte deperditis. 15 autem annos maior natu Terentius fuit Scipione, quem Laelius paulum aetate antebat. vid. Schott. ad Nepotis hunc locum.

Porcius Licinius, vetus poëta non ignobilis, de quo vid. Gell. N. A. 17, 21. 19, 9. Versus sunt trochaïci tetram. catal.

Ceterum in hisce versibus alii legunt voce divina, alii voci divinae, quorum illud quidem vitiosum, hoc autem antiquioris formae interpretamentum est. v. etiam ἀμέτρως coenitare, et: nihil ei Laelius.

V.: Dum se amari ab hisce credit, quod futile glossema sequentium. In Dum intelligendum ex antecedentibus: pulchrum putat.

V. in Graeciam, in terram ultimam, quasi mirum quantum abesset ab Italia Graecia.

Volcatius Sedigitus, de quo Gell. N. A. 15, 24. Versus haud dubie prolatus ex illius libro de poëtis, iambicis senariis conscripto. Quare vulgatum his pro hisce mendosum arbitror.

Cic. ad Attic. 7, 3.

V.: q. tamen magis et usque etc. obscure.

Cal. Mart. Quia hoc die regnum matronarum erat. Tan. Faber.

Cosconius. Ita MSS. Laudat Cosconium Varro de lingua lat. 5, monente Lindenbrog.

Nihil erat, quod miraretur bonus Donatus: nam habuit sane hortulos 20 iugerum poëta, sed sua, non Laelii aut Scipionis, opera acquisitos.

Limone. Libro perduto.

In versibus Caesaris vulgo continue scribunt: vis Comica, quod verbum per omnes fere hodiernas linguas propagatum est. sed recte monet vir egregius, Fridericus Augustus Wolfius, Academiae Halensis decus, coniungenda esse verba Comica et virtus, ut Comica virtus indicet ingenium Latinorum ad fabulas conscribendas, sive artem eorum Comicam.

In Valgii versiculis adhuc legebatur cuius, vel cuiae, sunt, sententia refragante. Obsoletum illud ne pro non cum displiceret librariis, cito expunctum est. *Ἀνακωλύθως* autem haec dicta sunt; quam figuram eleganter illustrat Muretus epistol. 1, 33.

Confirmatur etiam hoc loco Plautinum illud hibus pro his, lectum olim Prisciano, expulsus a recentioribus, ceteroquin bonae notae, Criticis, qui hibus, eadem analogia formatum verbum, vetante quidem totius loci indole, praetulerunt.

Ceterum hic Valgus, alius a Grammatico cognomine, cuius meminere Plinius maior et Gellius, Comoediarum scriptor fuit satis obscurus.

De Donato ipso, quis fuerit, quando vixerit, omnia in vulgus nota.

ANNOTATIONES IN ANDRIAM.

Argumenta singularum fabularum metrica feruntur Caii Sulpitii Apollinaris, viri eruditi, qui Pertinacem imperatorem Latinas literas docuit.

Huius argumenti versu 4 desponsaverat dedi ex B et H, cum vulgo legatur inconcinne: nam aliam pater ei desponderat. Codex C: sibi desponderat. Verbum aliam sub ictu ponendum erat.

Eiusdem versu 7 codex A habeat, minus bene.

Versu 12 v. aliam legitur pro illam, confusione A et I literarum non infrequenti in codicibus.

ANNOTATIONES IN TITVLVM SEV
DIDASCALIAM.

Ludis Megalensibus. Festum Cybeles, dictum Megalesia seu Megalensia, ludis, praesertim scenicis, celebratum fuisse mense Aprili, notum est.

Aedil. curul. Cicero secundo de Legibus: Sunt Aediles Curatores urbi annonae ludorumque solemnium.

L. Ambivius Turpio. Symmachus epistol. 10, 2: Non idem honos in pronunciandis fabulis P. Pollioni qui Ambivio fuit: neque par Aesopo et Roscio fama processit. cf. eiusdem libri epist. 25. Minus celebrata in scena fuit L. Attilius Praenestinus. cf. animadversionem ad fabulae versum ultimum.

Claudi. Intell. libertus, v. male additur filius.

Tibiis paribus dextris et sinistris. Abundant ad sensum verba dextris et sinistris: notum enim, veteres musicos duas simul tibiae inflasse, dextra manu dextram tibiae, laeva sinistram: unde, istis verbis omisis, idem tamen dicitur in titulo Hecyrae. Alia res est, cum significanter dicuntur aut dextrae aut sinistrae tibiae, ut in titulo Eunuchi; tunc enim, teste Apuleio Florid. 1, dextras interpretandum illas tibiae, quae gravem habebant sonum, *αὐλοὶ ἀνδρῆσι* secundum Herodotum 1, 17. ex Larcheri interpretatione, sinistras, quae acutum, *αὐλοὶ γυναικῆσι*. quarum proinde alterae, sinistrae, Varroni de re rust. 1, 11 recte dicuntur eiusdem carminis modorum incentivae (discant), alterae, dextrae, succentivae (bass). Legendum autem in loco Apuleii tinnitu pro finitu, et apud Varronem l. l.: modorum succentiva, altera incentiva. Dextrae tibiae appellabantur quoque Lydiae, sinistrae Sarranae. Vbi impares memorantur, intelligendae sunt, secundum Donatum, tibiae Phrygiae, quarum dextra, ut ait Varro, unum foramen habebat acuto sono, sinistra duo gravi. Tibias pares in motoriiis quidem argumentis accipiam sinistras seu Sarranas, ut idem musicae genus hic indicetur atque in didascaliiis Adelporum et Hecyrae. sed minus curiosi in hoc genere fuisse videntur Romani, siquidem in laetissima Eunuchi fabula adhibuere duas dexas tibiae, in Heautontimorumenno primum impares, dein item dexas, puto, quia antiquiores ideoque populo novi non admodum amanti probatissimas. vld. clar. Böttigeri Attische Mythen in Mus. Attic. 1, 2 pag. 354 et ibi qui laudan-

tur auctores, imprimis Salmasius ad Solin. p. 86 sqq. et Scriptt. histor. Aug. t. 2. p. 826. Nomen servi gentile, ni fallor, est Pyrrhias seu Pyrrhia, non Byrrhia; sed libris in hoc omnibus conspirantibus novare nolui. vid. Schol. Aristophan. ad Ran. 742.

PROLOGVS.

Qui subinde nominatur in his annotationibus, Eugraphius, Terentii Scholiasta non malae notae, vixit sub Othone 3, circa ann. Chr. 998. vid. Gisberti Cuperi observatt. pag. 127.

Versu 3. fabulas. Enallage casuum, ex more Graeco. cf. 26 Hec. prol. 2 4 184. Aristoph. Lysistr. 63, 7.

7. v. maledictis, versu pessimo: nam qui similes alibi reperiuntur, velut 737 Eun. prol. 13 Hec. 433 451, illi ipsi quoque corrupti sunt, ut suis quaeque locis videbimus. In verbo maledicis intellige prologis ex prope antecedentibus. Similiter ac Terentius fabularum suarum prologis ad exagitandos adversarios usus erat Luscius, poëta Comicus non omnino malus, Terentio quidem florente iam senior. vid. Gellii N. A.

11. v. Non ita dissimili argumento. Sed tepida haec sunt, comparata cum praecedentibus,

Qui utramvis recte norit, ambas noverit, quibus intelligitur, fabulas istas Menandri persimiles fuisse. Recte igitur habet: ita non sunt dissimili argumento, quomodo haec verba etiam Donatus vel scripta invenit, vel certe ordinari voluit.

13. Hic a Be. additum, ne Menander intelligatur, sed Terentius. Et s. quidem p. de se ipse in prologis. Quae emendatio confirmari videtur codice B, in quo post Perinthiam verbum, quale hij, i. e. hi, vel quiddam simile, evidenter erasum est.

15. Gu. 1. in eum, prave legente librario.

17. v. faciunt nae, quod et ipsum ferri potest. Iam Donati tempore disceptatum de hoc loco. Nostri libri omnes Faciunt ne, et s. Be.

19. Credamus Terentio, quidni enim? similiter istos contaminasse fabulas: nam quas conscripserant Ennius et Naevius comoedias, eae quidem omnes perierunt, et ex Plautinis, quae teste Gellio circiter 130 ferebantur, hodie exstant 20, ex quibus fortasse una,

Amphitruo, pro exemplo coniunctarum in unum duarum fabularum, tragicæ et comicæ, esse potest.

20. C spectat, haud male.

25. v. relliquum, metro laborante, nam hoc verbum apud veteres semper 4 syllabis efferebatur. vid. Be. ad Phædri fab. 1, 31, 13, nos ad Eun. 940.

26. v. Posthac quas faciet. Sed quis faceret, indicandum erat.

FABVLAE versu 12 v. legitur: Quod habui summum pretium. Sed accentu præcipuo gaudere debet gravissima vox summum. Pronomina passim vel addita vel omisa temere in Comicis deprehenduntur.

13. haud muto. sic Catullus de Suffeno:

— tantum abhorret ac mutat.

vid. Be. ad li. 1.

14. placeat. sic B C H, quod et elegantius vulgato placet, et metro aptius: quoniam ista regione amantur spondeus eique compares pedes.

16. Set hoc mihi. Ita codd. Gu. uterque et H, neque aliter Be., codd. haud dubie secutus suos. Vulgares tamen librarii et editores, versui timentes: Sed mihi hoc. saltem dedissent S. mi hoc. sed neutro indigemus. vid. Bentleyi Schediasma de metris Terentianis.

17. v. Quasi exprobratio est immemoris benefici. Be.: immemori, ad evitandam duorum genitivorum ambiguitatem. Sed in talibus non ita argutabantur veteres, cum ex duabus cuiusdam loci interpretationibus altera bonum et perspicuum præberet sensum, altera ineptum. cf. Adolph. prol. 2 et Phorm. 330. Illud miror commisisse Bentleyum, ut verba gravissima immemoris, vel immemori, et exprobratio in thesi laterent; quod vitium levi negotio correximus. Vides iam, immemori nec versui convenire.

18. Dic, quid est. vid. ad Eun. 478.

25. v. vivendi fuit potestas, inconcinne quidem. Be. Libera, minus, ut mihi videtur, probabiliter: nam est mutari facilius potuit a sciolo, qui præteritum tempus requiri sibi persuaderet, quoniam illatum fuisset excessit. Verbum vivendi iam retrahit accentum.

36. H his.

37. Vulgo legitur inverso ordine: Eorum obsequi studiis, advorsus nemini. Caret legitima caesura hic

versus, estque in re lenissima asperrimus. Non talem artificem novi nostrum. Similiter peccatum 260.

51. Ab labore. Sic Gu. 1, quod elegantius vulgato a labore.

58. v. Illi id erat. Sed friget illi, cum toto loco non nisi de illa ipsa muliere agatur. C: Illi hoc erat nomen.

62. v. item alio, debilibus numeris et male collocata voce alio. Item et itidem saepius inter se permutata.

68. Scias *μονοσυλλάβως* legendum, ut alibi ei, eam, eum, eas, eos, eis vel iis, meus, mea, suus, sua, tuus, tua, fuit. et sic passim duae vocales, quae diphthongum non efficiunt, in unam syllabam contrahuntur apud Comicos. qua de re vidd. grammatici et imprimis Bentleii Schediasma. cf. etiam 373, Ad. 199.

70. Gu. 2. Benedicere, ex int.

72. Compulsus. Sic Gu. 1, quod versui aptissimum, modo tollas vulgatum est, quod post opus adscripsit nescio quis interpret. v. enim impulsus.

79. Tres Bentleii codd., item Gu. 1 B. ei metui. B ehi metui, H B. me: hei metui. Gu. 2 metui ei a Chr. sed nihil muto.

80. v.

Cum illis, qui amabant Chrysidem, una aderat frequens.

Sed quis ferat tam saepe inculcatum mulieris nomen? Assumendum potius meus, quod versu praecedente post filius legitur in codice H. cf. 53 54. Amabant absolute positum, sicut 61; nam s. p. pronomina subaudiuntur. cf. Ad. 203.

89. v. quid est, solito errore. sequor codd. 3 Bentleii, 3 nostros B C Gu. 1.

92. Be.: Forma bona.... SOSIA. Fortasse. SIMO. Et voltu, etc. quod ratio non constet, cur Sosia, rei ignarus, de bona forma potius quam de mediocri harioletur. Fortasse, absolute positum, ut Heaut. 725, esse consentientis quidem, sed dubitanter et tepide. Sic ille. Contra nobis in verbo forma elegantissima deprehenditur *ἀποσιώπησις*, cum forma bona frigidiusculum quid sonet, ut quo in vulgaris pulcritudinis puella utatur minime commotus servulus 399, nec fortasse, absolute acceptum, satis pro modestia Sosiae videtur esse. O vulgatis abest, exstat in Gu. 1, quod placet, ut *παθητικόν*.

94. 95. Vulgo sic legitur:

Quia

Quia tum mihi lamentari praeter ceteras
 Visa est, et quia erat forma praeter ceteras
 Honesta et liberali, accedo ad pedisequas.

Reponendum esse quae cum pro quia tum, vidit Be., et sic plane legitur in codice haud malae notae, Gu. 1; sed neque verborum praeter ceteras repetitio satis est pro eloquentia Terentiana. Vide, quantas turbas dederit unius vocolae prava scriptura, τῆ quia versu horum medio, quod cum mancam efficere videretur orationem, cito ex antecedentibus suggestum est praeter ceteras, et ex Eunuchō 626 honesta et liberali. Simili vitio Aristophanis Av. 1336. interpretandi causa verba δειλὸν ὄντα καὶ βραδύν in antecedentibus sublecta nescio quis addidit: nam versus, ut strophico respondeat, sic legendus est:

Οὐκ ἔτι, μὰ τὰς κερχῆδας, ἔγω στήσομαι γ' ὀργῶν σε.

Satis, opinor, in proximis Glycerii eximiam speciem descripserat Simo, ut nunc verbis qua erat, forma, i. e. et quidem ea forma, qua erat, quae nec pedisequae vel praeficae, neque omnino vulgaris feminae, esse videretur, defungi posset. Qua ictu adiuvatum non eliditur.

98. V. Hinc illae lacrimae; quod in proverbii quidem locum cessit, hodieque omnibus visitur apud Ciceronem et Horatium: at tu, inquit Be., iam diiudica, annon elegantius sit, Hoc illud, Haec illae, Haec illa, eodem tenore dicere, quam alienum illud Hinc intrudere? Postquam hoc pro proverbio obtinisset, et obsolevisset plurale femininum haec, Plauto et Nostro frequentatum (cf. Andr. 626 ibique Donat. Eun. 531 Phorm. 973), illius locum occupavit hinc, quod postea magistri in ipsum Terentium induxerunt.

101. Be. ad h. l.: Nostrī codices plerique omnes (ut et Berolin. B et C) imposita (cum v. posita obtineat): recte et ex poëtae more. quippe amat, quantum fieri potest, elidere postremam syllabam, ut liquescat et misceatur sequenti, cavetque sibi ab accentu in ultimis syllabis contra indolem linguae latinae. Priscian. p. 1322: Omnes Comici crebris synaloephis et elisionibus et abiectioibus literae S sunt usi, Terentius autem plus omnibus.

Vnum cessantis synaloephes exemplum apud hunc succurrit, Hec. 1, 1.

115. v. Q. f. illi, qui dederit (vel secundum Be., dederit qui) damnum aut malum? Sed damnum in

ictu collocandum erat. Is et ille p. inter se permu-
tantur.

118. v. ego illud sedulo. Gu. 1: sed. illud, H: id
sed. Scires, addititium esse pronomen, quo medius
versus oneratur: nam in initiis latius patet corripendi
syllabas licentia.

133. v. pedibusque, sed codd. nostri, praeter H,
pedibus. Nempe glossatoris utraque copula est, qua
omissa fortior evadit oratio. Cf. 646. Vidit Be.

135. Rogas? *ῥῆτό μ' ἰρωτάς*: Aristoph. Lys. 493.
leniter corripientis est. vid. index h. v.

147. Semper lenitas. *ὕφην*, graeco more, ut nuper
notitia pro nupera notitia Heaut. 1.

149. v. datum iri, ex int., quod ex metro intelli-
gitur: nam transitum ab iambicis plenis ad trochaicos
rite praeparat iambicus dimeter. Dari pro datum iri,
ut 153 opprimi pro oppressum iri et 273 datur pro
dabitur: s. p. praesentia veniunt pro futuris.

153. v. Sperantes et sequente versu Ne esset, il-
lud sententiae detrimento, hoc versus: nam trochaï-
cum hic interturbare iambos, non ferendum. Codex
B recte: nec esse.

161. Defert, quod versus exosculatur, ex Cicero-
nis epist. fam. 12, 25 bene arcessitum est a Bentleio.
Adstipulatur Gu. 1, in quo male expuncto genuino
verbo superscriptum legitur vulgatum affert. Similiter
Graeci, ut monet Lindenbrogius: *ἄλλος βίος, ἄλλη διαίτα*.

163. Post verba Hoc quid sit? MS. H haec incul-
cat: nescio. SI. S. quaeras, dicam. Omnes etc. Gu. 2:
Hoc quid sit, ignoro.

164. Gu. 1. in litura magisterium.

174. v. circuitione, sed: Circumire, inquit Be.,
semper Plautus et Noster, non circuire: neque elidunt
M. Phorm. 4, 3, 10. Sic circumiri: et sic Horat. Cir-
cumagi. — Ita ille, et de M quidem addendo facile
convenio, sed cur nunquam elidatur ea litera, causam
ignoro. quo remedio neglecto nec Plauti Pseudol. 3,
2, 109. recte expediatur, neque hic ipse Terentii lo-
cus, nisi adhibeas synizesin, frequentatam Plauto, Aul.
2, 2. 9. Capt. 2, 2, 107 et 4, 2, 60. Cist. 1, 3, 53. Poen.
3, 3, 90 etc., Terentio insolitam. Dicendum potius,
eiusmodi synaloephas pro lubitu poëtarum modo ces-
sare, modo usurpari, saepius autem cessare in anti-
quioribus.

176. v. sed dico tibi, tepide in re tam gravi.

Edico, denuntio. cf. 466, ubi Donatus: **Edixin' tibi;** hic illud reddit, **Edico tibi, ne temere facias.** Be.

177. v. dicas, quasi et hoc quoque ediceret Simo. recte Cod. Vatican., tres Be. libri et noster C: **dices.** Neque haut negative accipiendum, ut neque non etiam apud Virgilium. sic Plautus ter quaterque, admonente Be., Noster infra 533.

186. Qua — qua, docente Be., sicut Plaut. Mil. glor. 4, 4, 20. Trin. 4, 3, 37. V. quo iure, quaque iniuria. Saltem dedissent qua iure.

188. v. Sive ista, merito improbante Be.: nam corripiendum esset sive, quod in vocalem natura longam non cadit. Promiscue usurpantur sive — sive, si — sive, ut Plaut. Curc. 1, 1, 4, si — si, Plaut. Capt. 1, 2, 5.

190. Gu. 1. Namque haec inc. am. est, non am. Gu. 2. Nam inc. haec am. est, haud am.

197. v. mihi quidem hercle non fit, versu hypermetro, ut facile intelligatur, alterutrum verborum quidem et hercle resecandum esse; atque delendum est hercle: nam omissio quidem, quod fit in codice nostro A, elideretur vox gravis mihi, quod fieri non posse, pulchre animadvertit Anglus elegantissimus.

198. v.:

— — — forum ut

Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater
imprudentem opprimat,

peissime collocato verbo Pamphilum, oppleto interpretamentis loco, metro autem temere mutato. Scilicet quia dicimur opprimi incauti vel imprudentes vel improviso, tale quid addendum censuit interpolator, et ne nihil non dictum esset et quasi literis consignatum, de hac re imprudentem scripsit, quomodo haud scio an nemo unquam veterum locutus sit. Aliter usurpatur de hac re, ut Ad. 88. Opprimere absolute ponitur, ut eiusdem fabulae 203. vid. ad Andr. 80. Sic saepius turbatum in libris veteribus, velut in loco quodam ex Aristophanis Pelargis, quem profert Comici Scholiastes ad Plut. 84, itidem duplici interpretamento, *ἐνεκεν τῆς φειδωλίας et φυλακῆς ἐνεκα τῶν κρημάτων*, obscurata est poetae manus, quam sic, intellecto *ἐνεκα* in *βίη*, restituerim: *Ὅστις προσίει εἰδέναι τῆ γλισχρῆ βίη*. Quale remedium dudum quoque expectabat strophicus iste locus Equit. 442 — 459, qui, deletis interpretamentis *πανῆργος εἰ* et *παῖ αὐτὸν ἀνδρικώτατα καὶ*, nec non bis posito *τῷ φεύξει γραφᾶς*, repetitione efficacissima (cf. 249), ad amussim respondebit versibus eius dramatis 367

— 381. Constant autem hae strophae iambicis dimetris plenis, uno eiusdem generis catalectico, qui pro clausula est adhibitus, atque huic praemisso, tanquam ad casum praeparandum, iambico monometro; quomodo in anapaesticis usurpari solent monometri, quas bases vocant. Interiectiones *ἰὲ ἰὲ* non numerantur, sicut p. Et quoniam semel in eum locum incidimus, age similem maculam eluamus Pacis 471. Ibi enim quoque τῷ ἄγετον adscribillando ξυνέλκετον pessusdedere versum. Strophica haec ita legebam disponebamque:

anapaestici.

Stropha. ἘΡ. ᾠ! X. εἶα μάλ! ἘΡ. ᾠ! X. τι μάλ! ἘΡ. ᾠ εἴ εἴ!
 TP. ἀλλ' —
 οὐ — — ὀγκύλλε-
 σθ! οἴμ., ᾠ B.

Antistropha. ἘΡ. εἶάων! TP. εἴ, ᾠ! X. ἄγετον καὶ σφά! etc. Quod stropham finio versu 468 potius quam haec omnia strophae unius ambitu comprehendam, versibus 488—502 responsurae, ideo facio quod in versibus 466 et 593 edit. Brunck. subsistere aliquantillum actio videtur, et uterque hic locus ita expeditur facilius. Eiusdem fabulae 936 delendo glossemate θελή γε χ' ἢ versum strophico, qui est 1021 edit. Invernizz., adaptaveris. Lysistratae quoque 480 plus glossematum est quam versuum: nam τὸδε comitem suum habet πάθος vel τὸ πάθος, τὴν Κρανάω — ἀκρόπολιν, ὃ τι βελομῖναι — ἐφ' ὃ τι, μεγαλόπετρον denique putidum ἄβατον. Tu totum hunc epodum in posterum sic leges:

ᾠ Ζεῦ — — κνωδάλοισιν; iamb. hippon.

Οὐ γὰρ εἶτ' ἀνεκτὰ τ. ἀ. β. dochm., in quo paeon pro dactylo, quod non infrequens.

Σοὶ μετ' ἐμῶ τὸδ', ὃ τι βελόμ. ποτε dochm.

Τὴν Κρ. κατέλαβον μεγαλόπε- dochm.

τρον, ἱερον τέμεινος. dochmius, clausula.

Sed de deverticulo in viam.

200. v. Audivī, quasi semel tantum vociferatam, quod non convenit τῷ iamdudum. Vidit Be., qui et pro vulgato Archillis recte dedit Archylis, Ἀρχυλῖς, ut legitur Thestylis, Xystylis, Phidylis, Erotylis.

209. v. Proh deum atque hominum fidem, ex versu 12, ut opinor. Certe verba atque hominum, observante Be., a codice primariae notae absunt, vaganturque in aliis libris. sic saepius erratum. vid. ad Hec. 141. Hoc pro haec dabant Donatus et codex Collegii Corporis Christi. Legitur quoque vulgo: quid est, si etc. numeris durioribus, ut vix dubitem, est

profectum esse a nescio quo sciolo, qui non intelligeret, verba haec sic procedere: quid contumelia est, si hoc non?

214. v. id mutavit, minus eleganter, quod non latuit Bentleium. cf. 13.

217. v. quenquam, ut ego sum, verbis gravibus ut ego sum in thesi occultatis, cui vitio medicari nos scias, ubicunque de mutato verborum ordine nil monetur: nam quis finis esset talium annotationum futurus?

224. v. nam q. e. n. dicam de patre? Ah, male collocata voce patre. Be. nunc delere satis habuit; sed dicam est a glossatore. Vah versus poscit.

225. Bentleii codex regius Tantam; quod ipse praeferebat.

227. ac. ita duo Guelferbytani. v. et.

230. v. roget, sed. Eugraphius interroget, adstipulante metro.

237. de ipsa. Sic Gu. 1, quod concinnius vulgata lectione de illa.

239. agitur. Sic veteres editiones et codd. nostri praeter A et Gu. 1. Sic, vel etiam Quid fit? ut est Ad. 857 occurrentes interrogare solebant, ut et respondere interdum, velut Eun. 221: quid agitur? Statur. i. e.: Quid agis? Sto. Versus quoque iam minus debili incedit pede: nam ista regione amantur spondeus eique compares. cf. Heaut. 916.

241. A institutae, opinor, ex male intellecto conpraepositionis compendio.

245. v. pro autem, quod nos reposuimus, legitur animo; sed friget hoc, praesertim cum modo habuerimus animum. Autem in enumerandis rationibus, ubi ad gravissimas ventum est, eleganter adhibetur. vid. 241. Compendia verborum autem et animo quam facile inter se permutentur, nemo nescit.

246. eius monosyllabum est, ut p. etiam cuius, huius.

249. v. adeon', variato in sequentibus accentu verbi, quod vitari solet. vid. Be.

250. v. Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum, debilitata oratione, verboque ingratum in thesi collocato, cum aut, verbum leve, accentu gaudeat. Emendavit Be.

253. v. scio, hanc meritam esse. Hanc abest a meliore parte codicum, neque ancillae de domina cum altero colloquente convenit. V. etiam: ut memor esses

sui, depresso verbo memor. C sis, quod recepi, itaque et sequenti versu dedi Memor sim pro vulgato Memor essem.

258. v. quam illi nunc utraeque inutiles; insolite quidem, et verbo utraeque male posito. Sequimur codd. A et C veteresque editiones. Be. non sine auctoritate librorum: res nunc utiles, ironice: sed nativi sunt morientes.

260. V., inverso ordine: Et ad pudicitiam et ad rem tutandam sient, scabris numeris; nec dedecet meretricem, rei prius rationem habere quam pudicitiae. Transpositione facta prius et additum est ad explendum versum.

261. v. Quod ego te per hanc dextram oro et ingenium tuum. Genium recte reposuit Be. Sic Horatius epist. 1, 7, 94:

Quod te per Genium dextramque deosque
Penates.

Sed neque oro ferendum est, utpote sententiae haud necessarium, cum sequatur obtestor, versum vero onerans, eiusque locum eum invadens, qui gravissimae debetur voci dextram. Dexteram enim iam lego, non dextram, quod versus respuit. Dexteram, dextram, dexterum p. Noster Plautus et veteres.

268. Codd. A Gu. 2. H committo, ut et Lindenbergianus, ex int. quidem elegantioris vocis.

269. v. Hanc mi in manum dat; quasi Glycerium ei in manum dedisset. Imo utrumque, et desponsionem Glycerii et permissionem bonorum, manu porrecta confirmavit mulier. Mirum est quantum male addenda H lœra turbaverint, haec et similia scribentes hostium, honerare, hec quae pro ostium, onerare, ecquae.

271. v. ab illa, correpto τῆ illa, quod aegre fero in versu medio.

273. v. daturne, metro impeditiore.

277. v. quoniam; sed codex Bentleyi Regius et noster A quando, quod sententiae magis aptum. cf., laudante Be., infra 775.

279. v. ex animo amoveas tuo, ex interpretamento lectionis nostrae, cuius meminit Donatus. Tuo redundat.

281. Menander:

Ἰγίης νοσῶντα ἔατα πᾶς τις νεδισί.

282. hic. i. e. ego, graece. Aristophanes Lys.
680:

Ἄλλὰ τῶν κρῆν' ἀπασῶν ἐς τετραμένον ξύλον

Ἐγκαταρμόσαι λαβόντας τῆται' τὸν αὐχένα.

τῆται, intellecto σύν, una cum hoc, i. e. me: nam Brunckii τῆται non magis arridet mihi quam vulgatum τῆτονί. Probulo autem haec tribuenda cum libro Ravennate. cf. index v. hic.

285. prodat. Gu. 1 producat, ceteri nostri protrahat, ex int.

287. Si. i. e. etsi, quamvis.

292. v. neque auxilii copiam, pessime. sub Augusti demum senescentis aetate Ovidius, Propertius, dein alii, geminum i usurparunt in genitivis nominum substantivorum in ium vel ius exeuntium, ut ab eorum vocativis diversa quoque scriptura distinguerentur: nam accentu quidem in pronuntiatione semper distincti fuerant, quem penultima habebant genitivi (Valéri), antepenultima vocativi (Váleri). vid. Be. ad h. l. Verum hic servavit Eugraphius. Noster quoque liber A, sicut codd. Bentleii Petrensis et Regius: neque ad auxiliandum copiam. Gu. 2 copiam auxilii, quod ferri posset, modo reponeretur auxili. Sed correctorem sapit transpositio.

298. v. et per amorem, duris numeris. Per abest codice C.

300. Haec. ita Be., recte, ut vitetur homoeoteleuton. vid. index h. v. Atque sic perspicue Gu. 2.

302. V. Ego, Charine, neut. off. lib. etc. sed affectui convenit, metrum hic aliud adhiberi, cumque sequens versus haud dubie sit iambicus (nam cur mereat reponatur, ut Bentleio placet, nulla causa), haec quoque ad eandem normam refingenda erant. Ceterum scribendum esse, ut fere ubique scribitur in libris B C H, ne utiquam, non neutiquam, aut certe elidendum esse ne, ut anapaestus efficiatur, non amphimacer, multi docent poëtarum loci. Confer imprimis Heaut. 305. Monuit etiam Be. ad Hec. 68.

303. v. cum is nihil. frustra. sed in addendis, omittendis, mutandis denique inter se, pronomibus multum sibi indulserunt librarii.

305. v. Reddidisti. corr. Be., codicem Petrensem secutus, qui Reddixti. Nostri etiam Reddisti, i. e. reddixti, literis S et X passim confusis. Be. item tute pro vulg. tu, metri causa; nos pote pro potes, maxime propter sequentia facite, fingite, etc. quae requirerent potestis, non potes. si quid pote, i. e. si quid fieri

potest. similiter erratum supra 299, ubi itidem v. potes, Be. improbante.

307. qui ne mihi. sic Donatus, optime collocato ne.

309. Gu. 2 haud male: quae minime opus.

311. v. metum in quo nunc, vix audito verbo metum. Be. quo in, figura veteribus familiari. vid. Plaut. Curc. 4, 1, 6; sed natum puto in ex — um, quod praecedit, et reponendum qui, quod haud minus elegans.

315. v. aut quo nunc. sed abest aut melioribus libris, in his A.

316. Habeo. Donatus: Videtur quasi constitisse, deinde elegisse, quo pergat. v. putide: abeo.

317. vett. edd. o Charine, refragantibus scriptis. Atqui acuendum euge, cuius posteriorem syllabam esse ambiguum, ut Bentleio placet, non adducor ut credam, neque id probant loca ex Plauto prolata, Merc. 3, 4, 41, ubi de lectione controversia est, et Asin. 3, 2, 9, ubi sic legam:

Pugnando, vi, periuriisque nostris eu potiti. eu et euge saepius confusa, velut etiam Phorm. 831. Alia res est interiectionum atque similiarumque per se nihil significantium, quae non eodem semper modo pronuntiantur. Dedi igitur quaerebam pro vulgato quaero, ut alibi te volebam et similia usurpantur ab eis, qui, quos quaesivere, inveniunt. cf. 503.

324. v. tibi iam non; sententia enervata: nam si tantum iam non dat, post fortasse dabit. cf. 364.

325.prehendit. Nostrum exstat in libris B C H et Gu. utroque. quod elegantius. vid. Phorm. 5, 6, 23. Ceterum codd. dare se, ut B, vel dare sese, ex int.

336. Matrona nulla. sic optime Gu. 1 et H. v. matronam nullam, minus vivide. Matrona intelligitur, quae curaret sponsae necessaria, quia viduus Chremes.

337. v. P.A.M. Scio. Magnum signum. Sed quid tandem se scire dicit Pamphilus? Et vide, quam bene quadret exultans illud Magnum signum tepido Non opinor, Dave. Imo gravissimo verbo Scio, i. e. certo scio, finit orationem servus, Magnum signum autem calidiori Charino tribuendum est.

350. Hic versus in vulgatis antecedenti male praeponitur.

351. Omnem, quod v. abest, in fine additur A et H, comparetque post culpam in Gu. 2, sicut fuit etiam in Lindenbrogiano, neque abest B et C. Rei pulcre convenit trochaicus plenus.

354. v. eiiciat; sed codd. fere, etiam nostri A C H: eiiciat *τρισυλλάβως*, more veterum, recte; modo reponas quoque cum Be. ac cito, i. e. ac cito quidem, ut est Plaut. Epid. 1, 1, 28. Similiter usurpantur ac lubens 309, Heaut. 711, ac lubenter Eun. 1031, ac memoriter ibid. 859. Eam et ac absorpta a syllabis antecedentibus.

364. v. — gnatam. nec tu etc. male: nam haec, ut causae et effectus, coniungenda sunt.

367. Fingit, sperare Pamphilum, si has nuptias recuset, nullam sibi aliam puellam in matrimonium datum iri; quod refellit Davus: nam patrem virginem inopem quaesiturum potius quam, ut ipse corrumpatur, permissurum esse.

370. v. Alia, et sic omnes, qui quidem innotuere, scripti; male nihilominus. Aliam, cum dote, inquit Be., non, ut 368, inopem, inveniet.

371. dubium id quidem. Ita, ne quis porro credat, auctoritate carere hanc lectionem, nostri MSS. praeter H omnes, haud dubie Faërniani quoque et Bentleiani, item edd. vett. v. autem male omittitur id.

372. Dicam, gravissimum verbum, non liquescit; pulcre. Sic Tandem 556, Multum 611, Parum 649, Quantam Heaut. 429.

373. v. Nam pollicitus sum suscepturum. D. O facinus audax, male acuto verbo pollicitus, occultatoque audax. O liquescit, ut passim, etiam in diphthongo, velut 846, Eun. 25, 248, Ad. 381, 423, Phorm. 225, 324. Ad hanc faciem refinxi etiam infra 737 et Hec. 321. Idem patitur I Hec. 556, 732, Adelph. 142, 828. Quae fere fiunt ex generali illa regula, de qua ad 68.

374. v. deserturum, intellecto me, quod hic quidem duriusculum. Verum servavit Mureti vetus codex, quem et Be. expressit.

380. v. apud te ut sies, frustra.

381. v. Modo ut possim, Dave, consentientibus quidem scriptis, sed invitis veteribus impressis libris, qui instar scriptorum merito habentur. Et mihi quidem subridiculum semper visum est illud Dave, servo statim reponente Pamphile, et quasi par pari referente. Quod cum omittant impressi, natum id puto ex nota, quae sequitur, personae.

396. v. nullane in re esse homini cuiquam fidem, prorsus inconcinne. Be., versui consulturus: n. in re esse cuiquam h. fidem, ut Eo totam primam regionem

expleret, verbis quidem nullane et cuiquam in thesi delitescantibus. Vide, an magis profecerim.

397. Gu. 2 istud.

398. Menander:

Φιλῆϊ δ' ἑαυτοῦ πλεῖον οὐδεὶς οὐδένα.

Similiter et Euripides Med. 86. Melius positum pro bene. vid. Ad. 613.

400. v. videre; putide. Sic Phorm. 778: Perliberalis visa est, cum vidi, mihi; itidemque Hec. 810: Perliberalis visa est. Frustra argutantur grammatici.

401. v. Si se illam in somnis; obscurato se pronomine. Illam subauditur.

402. v. pro hoc malo, ex int., extincto quidem lusu verborum. Recte opponuntur inter se malum et malum, non hoc malum et malum. cf. Phorm. 506.

405. Significanter Simo: Quid Davus narrat, non: Quid tu narras? cf. 480, 919, Eun. 84, 220. Livius 1, 20: Sed quia in civitate bellicosa plures Romuli quam Numae similes reges putabat fore (Numa). —

Aequè quidquam nunc quidem. Intellige: ac paulo ante, scena praecedente, in qua nihil clare locutus erat Davus. Donatus, vel quisquis ille fuerit, vult, *εὐφημισμὸν* hunc esse antiquorum pro nihil.

408. v. Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius, prima, ut monet Be., anapaesti syllaba Simonis, reliquis Davi, satis invenuste. Quare is quidem: Ego? nil facilius, ut Eun. 56. Sed verisimilius, in Potin' es erratum esse, ut p. vide supra ad 305. quo facto, te facile omittebatur.

409. v. quippiam hae sunt (codex Gu. 1 sunt hae, unde colligas, non ita certam esse sedem pronominis) n. Propter huiusce hospitae consuetudinem, prorsus inconcinne. Be. Pr. hospitaī h. c. sed displicent archaismi in Comico, cultiora quidem, sed tamen quotidiana, sectante, non obsoleta refovente ornatus causa. Et corripientem verbi propter priorem syllabam quis ferat? Imo verba P. h. h. c. sic ad aures accidunt ut capite truncatus iambicus senarius. cf. 419. Cautè viam orationis ingrediens, et quasi praetentans, senex verba expendit, ne Davum, magisque Pamphilum, offendat in re difficili, et lente loquitur, acriter observans Davum. Hinc molestae quippiam dicit pro invisae (neque eliso verbo lenissimo quippiam, ut plene exaudiat), hinc hospitae pro meretricis. Hospitae huiusce legit etiam Donatus. Ce τῶ huiusce adhaesit ex sequente verbo.

414. v. abest Sic, absorptum id a praecedente SI., quod genus vitii p. observatur in Comiciis, velut et Aristophanis Lys. 256 alterum πολλά alteri offecit scribendumque est: Ἡ πολλά πόλλ' ἀελλτ' ἔ-σ' ἐν τῷ μ. β. φ. Sane quam multa valde insperata accidunt. Minus placet eii, quo versui succurrebat Be. Dum, quod in ictu est, non eliditur; quod nescientes verba male transposuere correctores.

416. Virum fortem, honestum, καλοκάγαθόν, quomodo et comis usurpatur antiquioribus. Plautus, quos pulchros vult describere, fortes vocat Bacch. 2, 2, 38. Mil. 4, 3, 13, 18: nam quaevis facile virtutes attribuuntur illis, quibus a specie commendatio est.

418. Aliquantum. Sic Gu. 1, quod metro aptius quam vulgatum aliquantulum. Be., versui consulturus, reponerat aliquantillum. Apud Priscianum p. 1208. Putsch. legitur aliquid.

419. 420. v. Nil propter hanc, sed est, quod succenset tibi. SI. Quidnam est? D. Puerile est. SI. Quid est? D. nihil, etc. scabris numeris et male collocato verbo puerile. Gu. 2: sed quod succenset tibi. Codex Bentleii Regius: Quid est? Puerile est. quidnam est. Vnde reponendum esse vidi Puerile quiddam est. Erasmus, scriptos haud dubie secutus, quid id est? ut sententia et versus postulant, monente Bentleio; quod et in B et C conspicitur, libro A exhibente quid est id?

422. Be., duos bonae notae libros secutus, edit: est obsonatum decem, ut est Plauti Bacch. 2, 35. sed displicet homoeoteleutum.

432. Quid narras? vide Donati locum ad 448.

437. v. Bonum ingenium n. adolescentis. M. optimum. Bonum, ex 458 arcessitum, si locum hic haberet, certe sic non erat deproperandum. sed vide quam significantior sit ἀποσιώπησις illa, quam induximus. cf. 92.

438. v. mora illi sis, ex int. codd. nostri unanimes.

440. v. Iam scio, pessime occultato verbo peregrina. Iam p. male additum deprehenditur.

446. v. commode. Sed quid hoc significat: haec non sat commode divisa tibi (i. e. abs te) sunt temporibus (i. e. in tempora)? Quin hoc vult senex, in tempus incommodum haec divisa fuisse illis peragenda.

448. v. Ego, quid narres, n., versu impedito. Abest ego Gu. 1. Donatus ad verba Ego, quid narres, nescio: Semper ita respondet Davus seni, tanquam

non intelligat, quid loquatur. — H narras, graeco more.

456. v. ego huc, duris numeris. omisit pronomen cod. A. Ceterum bacchiaci versus variis affectibus exprimendis inserviunt, gaudio etiam modico, ut hoc loco, vehementi, velut Hec. 793, amantium perturbationi, sed quibus non omnis spes adempta sit, velut Eun. 255, Ad. 497.

460. v. V. h. quis non credat, obscurato verbo hoc. male intellecto compendio pro quin scripserunt qui ne, qui non, deinde quis non.

467. v. I. s. ne faceres. num veritus? quid retulit? male collocato verbo veritus. Codex A veritus es? quid — i. e., ni fallor, veritus? ecquid. Certe sic reponendum puto. Interminatus absolute positum, ut Eun. 774, Plaut. Capt. 4, 2, 11.

468. Credon'. Sic passim praesens indicativi pro coniunctivo adhibetur vi futuri. cf. Eun. 383. et Vechneri hellenolex. p. 246. edit. Heusinger. Simile est dico Eun. 481.

475. v. narrare, claudicante versu. Be. Ego non te? Sed acuendum erat te.

476. v. Falso, affirmative; non recte. nec versus fert vulgatum hercle post itaque. Hoc et similia p. addere placuit librariis male feriat.

479. Vt sis sciens. S. p. Noster, velut 745, et Plautus Poen. 5, 2, 78.

480. v. putide: hanc tuam esse.

488, 9. Priorem horum versuum v. finiunt verbo intellexeras, ut posterior sit trochaicus tetrameter catalecticis; sed manifesta in his senariorum forma iambicorum. modo pro ais reponas aisti, quod agnoscit Probus. Insolentius verbum expulerunt grammatici. Be.: Quid ais? ubi intellexeras, sine auctoritate. Idem: consilium, ut plures MSS., etiam nostri.

495. Hunc inter et sequentem versum v. haec leguntur:

Atque haud scio, an, quae dixit, sint vera omnia. Scilicet febriculoso nescio cui grammatico parum recte Simo dici videbatur parvi pendere, quod a Davo ista omnia credere impulsus non fuisset, itaque verbis parvi pendo haec, puto, adscripsit: quod haud scio, an vera sint omnia, quae is dixit. quae postmodo in versus formam utcumque redacta sunt. verum et bene illa habent, nec ferendum est tam putidum interpretamentum.

499. v. Quid alias. Sinceram lectionem ex Acrone ad Horat. serm. 1, 4, 63 restituit Be.

500. id, quod v. abest, invenitur in A utroque Gu. et veteribus editionibus, estque ex usu Nostrī. Transpositum id vexavit scribas, proptereaque expulsum est eiusque in locum est suffectum.

504. ad me adiere. sic Gronovius ad Plaut. Trucul. 2, 6, 21 ex suis membranīs. quae forma antiquior et verior. v. abest ad.

525. Menander:

Ὁργὴ φιλοῦντων ὀλίγον ἰσχύει χρόνον.

536. v. periculum, minus eleganter.

541. v. invenies, sed vetustiores nostri invenias. recte, ut prius restitueris. Be. *Ἐύροις ἄν.*

546. Consiliis eorum. sic uterque Gu., recte: nam vox consiliis in thesi non est occultanda, nec pronomen tanti est, ut maximo accentu extollatur. v. tamen eorum consil.

562. v. audio. sed non terribilia tam audierat quam auditurus erat Davus. Menander, teste Donato: *τί δή ποτ' ἀκρόσω*: quare et iam olim lectum fuisse audiam, monet Grammaticus. Correxerit Be.

564. Apparetur, intellecto sponsa. impersonaliter, ut Eun. 532. Sic recte Be., monens, ineptum esse vulgatum apparentur, quia Simonis in domo, non Chremis, parandae erant nuptiae.

571. v. iam perturbavi, non infrequenti lapsu.

577. illic scelus, i. e. ille scelus. Sic itidem 814 hic scelus. cf. Plaut. Bacch. 5, 1, 9, et scortum quis Poen. prol. 17. Comparantur Graeca *τέκνον φίλε* et similia. Sensorum in hisce ratio habetur, non grammaticae.

Hodie non tam diem, qui agitur, designat, quam nunc, ut saepenumero apud Nostrum, velut Eun. 565 Phorm. 811, et Plautum, more Graecorum, qui sic *ἡμέραν* usurpant. vid. Sophocl. Trach. 1091.

578. v. consili sum. Sed languet sum oneratque versum, a Be. restitutum. Saepe autem esse omittitur et Plauto et Terentio, Graecos imitatis. vidd. Musgrav. ad Eurip. Hel. 1539. Plaut. Merc. 2, 3, 51, Rud. 2, 4, 32, Noster infra 591, 672, 694, 721, ubi nihil opus scribi meritu's, forti's, incepturu's, pro meritus es, fortis es, incepturus es, ut Bentleio placet, neque ultimo loco codicum lectio dicturan' mutanda est. Omisso igitur sum, quod abest Gu. 2, versus iam est troch. tetram. catal., rite sequens eiusdem generis

octonarium, transitumque muniens ad iambicum: nam talem esse sequentem versum, scribendumque servone pro servon', verbum fortunas ostendit, alioquin prorsus obscuratum. vide etiam ad Eun. 652.

580 v. Ego pretium. sed languet pronomen.

584. v. atque id ago, minus bene.

587. v. miserum. sed se miserum queri, tam irato minus convenit. misere, i. e. pessime. vid. ad 855.

588. codd. A B uterque Gu. et H hoc exhibent pro oh. Sed nil muto.

593. Cum. Cur, quod praeferunt unus Bentleii liber, nostri A B Gu. 2 H, non mihi magis recipiendum videtur quam Anglo erudito.

599. v. Idne est verum? imo id est genus hominum pessimum, In denegando modo quis pudor paululum adest. Codex Petrensis paulum; recte. Purissimi sunt hi cretici: quare et h. l. omisi prius est, dedique ab incommodis pro eo, quod v. obtinet, ex incommodis, et tempu' pro tempus, ne molossos haberemus pro genuino pede; quam licentiam sane ferrem in Latino poëta, si plura eius usurpatae exempla hic estarent. A et ex praepositiones etiam alibi inter se permutatae sunt, velut Eun. 910. Scripsi autem vero pro verum, quod qua potestate accipiendum sit, non video, nisi verum genus hominum, i. e. veros homines, interpretaris, quod frigidiusculum. Vero, ἔτερον, iram, exprimit vel ironiam. cf. 887, Eun. 747. Aristophanes Equ. 743: Σὺ δ' εἴ τίς ἐτερόν; quis tu vero es? quis mihi es? Quomodo et autem usurpatur, velut Eun. 742. Negat Charinus, tales, qualem Pamphilus se praebuerit, esse homines, et si sint, pessimos esse ait: Idne vero hominum genus est? (quasi dicas: sind das auch Menschen?) imo id pessimum est. S. p. homo ἐμφατικῶς. vid. ad Eun. 409. Adhiberi autem solet metrum creticum in trepidis desperatisque rebus. cf. Ad. 587.

606. v. ubi fides, minus quidem graviter et metro refragante.

609. v. et cum eo. Codex Gu. 2 ut cum eo. neutrum horum mihi videtur genuinum; aut vere Terentianum est.

610. v. atque; sed vett. edd. atqui, quod melius.

611. v. seorsim ponitur multum, tanquam subaudito Promoveo. sed Gu. 1 recte sequentia adiungit. Alter quoque Gu. Multo molestus etc.

619. v. ah nescis. sed codex A ahah, quod ah an

fuisse puto. sic quoque iambicus versus restituitur, qualis est sequens: nam in eodem colo, et eodem affectu pertinente, variari metrum, nulla causa est.

626. v. hae. sed cod. C plane haec, antique et vere. sic etiam Be. ex Donato.

629. v. Scio equidem, ex int. Legitur quoque illam ducturum esse te; sed arsi gaudere debet ducturum.

633. v. CH. Q. h. ist.? P. Davus. CH. Davus? P. Interturbat (omnia addunt codd. A et Gu. 1, aliique teste Be., quod adscriptum, postquam sedem legitimam mutasset suam vox interturbat). CH. Quamobrem etc. Be. hic delet interturbat, quasi glossema, et versu sequente satis et scio; sed rei convenit, vehementius inferri metrum.

635. Gu. 1 Factum hoc est a te, Dave? ex int.

648. v. spem evenit, mihi ignoscere, male elisis verbis tuum et spem. Pronuntiatum esse praeter spem, monuimus ad 667. Evenit interpretantis. Te non est inelegans. Plautus Stich. 5, 4, 36:

Haut tuum istuc te vererier. eripe ore tibus.
s. enim ibi legendum, non, ut v., vereri. eripe ex ore.

652. v. Faciam. — hem. st, mane: concrepuit a Glycerio ostium; nullis numeris. Sed, non st, codd. propemodum omnes. A Glycerio glossema est, rependendumque faciemus, graviter, ut adgrediemur 640. Hem quasi mirantis est novum consilium, quod sibi reperisse videtur, quo statim contempto aliud denuo quaerere se dicit.

De foribus extrorsum aperiri solitis proptereaue percussis ab exeunte, ne quis laederetur, vidd. Lindenbrog ad h. l. et Muret. Var. Lect. 1, 17.

657. v. quid est? quod saepissime invectum deprehenditur pro quid id est? Certe hoc neque per se ineptum, et requiritur a versu. Be., Erasmus secutus, opportune dedit pro optume, delevitque τὸ quid est? Sed asperior haec medicina, et friget opportune praevulgato optume. Accedit, quod verbo integro finire Noster soleat horum iambicorum pedem quartum: nam rarissime apud eum versus eiusmodi reperiuntur tales, quales sunt Eun. 225, 238.

662. Non absimile est illud ex Menandri Perinthia, laudatum Suidae v. ἀβέλτερος: Ἐπαβελτερώσας τὸν τὸ πρόσθ' ἀβέλτερον.

667. Acuitur praepositionis syllaba posterior propter encliticum sequens. sic Noster ad me Phorm. 2, ergá te infra 790, in se Eun. 12, intér eos infra 82a:

unde et Hec. 668 scripsi inter nos hanc; per quem Phorm. prol. 29; porro omnes nos infra 916, gnato meo Heaut. 377, Syrus meus ibid. 845, miseram me Eun. 36, Omnem rem Ad. 338, Hec. 137, ipsa re Heaut. 214, nullus sum Eun. 967, obnoxius sum Hec. 245, cognatus fuit infra 896, natus sum Heaut. 369, factae essent Hec. 232, me esse Ph. 34, erat res Eun. 52, nuntiet rem Phorm. 144, intus sit Eun. 560, tantisper me Heaut. 95, istic sum Hec. 57. Frequentiore usu verba etiam graviora, in his ius et spes, deprope-rata fuere haud aliter ac mera enclitica; unde est, quod legimus in ius Phorm. 899, de spe Heaut. 198, praeter spem supra 407 Phorm. 1009.

673. v. Scio, quid conere, ex int. C. conaris, ex usu graeco. Be. si quid conere, praeter necessitatem. Ironice haec Pamphilus, et usurpatur in hoc genere Scio. vid. 623, 627, 808. Similia sunt Audio 522, Censeo Eun. 169, Credo Eun. 417, Satis credo 643.

675. v. dies hic mi ut satis sit v., ex int., asper-rimis quidem numeris.

683. v. quid veniam? nil habeo.

686. Menander:

Βέβαιον ἔδεν ἐν βίᾳ δόκει, τάλαν.

Diphilus:

Βέβαιον ἔδεν ἐστὶν ἐν θνητῶν βίᾳ.

Quod imitatur Lucilius apud Nonium:

Nilne esse in vita proprium mortali datum! sic enim haec loca, suggesta a Lindenbrogio, legenda puto. quorum primo, quem frustra quaeras in Clerici collectione, quod vulgo fertur *δοκεῖ πέλειν* supra soccum exurgit debeturque sine dubio librariis. cf. 930.

696. ex ara. aram intellige vel bonae Deae, cuius in honorem ludi fierent, vel Bacchi, quae iuxta orche-stram exstructa erat, sertis virentibusque ramis deco-rata.

697. v. Atque eas, minus bene.

698. v. quia, pessime.

703. v. Repudio quod con. prim. intenderam, male acuto verbo Repudio, sequentibusque 3 verbis M li-tera finitis, quod vitare solet Noster.

712. v. tun' app. hunc? ex int. Apposuisti *τετρα-συλλάβως* pronuntiandum, literis ni contractis.

715. v. quid illic hom. lit., ex int., occultato qui-dem verbo forum.

723. v. Praeterquam, invitis fere omnibus MSS. Praetereaquam, inquit Be., i. e. praeterquam, ut Postea-quam

quam postquam. Mutarunt hoc, ut alia, magistelli, ne discipuli vetuste loqui discerent.

724. v. dic clare, ex int., vetante quidem versu.

737. v. O facinus animadvertendum. S. p. versibus opituleris, velut et Apuleii apologia secunda non praeponenda τῷ praecoci vox puerulos, ut v. quidem fit, sed legendum:

Odi praecoci puerulos sapientia.

vid. ad 373. Quid semel ponere satis habuerunt monachi, vitii genere frequenti.

738. Gu. 1 perferri.

739. Cantharum. anum quandam.

De more liberos exponendi, quos natos nollent, docte ad h. l. Lindenbrog.

740. v. gratias, refragantibus duobus Bentleii libris, nostro B, et verisimile est, oblitteratam fuisse formam insolentiolem.

741. liberae. quarum testimoniis vinceretur servus.

757. Gu. 1 et H illudere.

761. ex pluribus quidem libris qui sciam Be. reponerat, sed hoc esset nescire se fatentis cupientisque edoceri, non contemnentis, quod hic requiritur.

764. Be. pro Paulum posuit Hilum, ut Lucret. 3,

881. Sed sic etiam alibi Noster, velut. Eun. 630.

765. v. Vt fert natura, tritum verborum ordinem sectantibus librariis. Extollendum natura.

766. Graeca loquendi forma.

767. Menander:

Πενίαν τ' ἄλυπον μᾶλλον ἢ πλοῦτον πικρόν.

Antiphanes:

Καλῶς πίνεσθαι μᾶλλον ἢ πλουτεῖν κακῶς.

771. v. Estne hic Crito, sobrinus Chrysidis, versu, ex Faërne Bentleiique doctrina, vitioso: nam similes qui videntur, qualis est 688, non sunt, sed hephthemimerin eleganter usurpant pro penthemimeri, suntque igitur ita accipiendi ut 110, 705. Codd. nostri C et H consobrinus, recte. Facile hicreco transiit in hiccrito. Mirum autem est, quantum vel male legendo vel prave iungendo disiungendove vocabula syllabasque turbarint librarii. Cuius rei passim apud hunc et Latinos exempla est videre, e quibus unum commemorasse hoc loco satis habeo, Phaedri lib. 3 prol. 22, ubi vulgo legitur: Et laude invita in hanc vitam incubuerim, cum reponendum sit, me iudice:

Et laude invitante hanc in vitam incubuerim.

sed alia bene multa ex nobilissimo Graecorum pari

nunc proferam, Herodoto et Aristophane. Nam quod Herodoti histor. 2, 175. primo legitur, οἱ, post *θαύμασια*, ex antecedente syllaba natum est. Eiusdem 3, 109. extremo compendia verborum ἢ et καὶ inter se commutata sunt, cumque καὶ κατὰ τῆτο praebeat codex Arch. apud Wesselingium, haud cunctanter reponendum: καὶ ἔδαμῃ ἄλλη ἢ κατὰ τῆτο etc.: et nusquam alibi nisi illic (in Arabia) videntur frequentes esse. 5, 43., cum oracula nusquam memorentur Laïi, reposuerim ἐκ παλαιῶν χρησμῶν: quia nimirum ab antiquitate commendari solent oracula. Sequenti capite extremo pessime legitur ταῦτα δὲ ἐκ ἑτοὶ λέγῃσι pro eo, quod rescribendum censeo: τ. δὲ οἰκότα λέγ. haec probabiliter narrant: nam magis Crotoniatorum narrationi tribuere historicum, ex sequentibus intelligas. Eiusdem libri 92, 2. primo legam potius: καὶ οἱ τοὶ Βακχιάδαι: nam sic passim τοὶ usurpatur post articulum. vid. 8, 141. Aeschyl. Sept. 532. 6, 66. primo leg. ἰόντων περὶ αὐτὰ νεικέων: siquidem et ambigua sunt et κακόφωνα vulgata ista ἐ. π. αὐτίων νεικέων. 6, 86, 1, a vero non longe haec aberunt: καὶ δὴ, ὅτι χρεῖματα ἔδαμᾶ σὲς ἀσῆς ἐσι ὄρᾶν ἔχοντας. 7, 5. leggere suadeo: φόβον ἐμβάλη ἄβροντον: nam et bis iam tonitru habuimus, et, si tale quid in causa est, falso nimirum aliud probatum ierat orator, saepe magnum exercitum parvo succumbere incusso metu. φόβος ἄβροντος, metus absque tonitribus, ut ἀρδὶς ἀπυρος, πῦρ ἀνήφαισος, apud Aeschylum et Euripidem. 7, 139. circa finem viros doctos nondum reposuisse miror ταύτην ῥέψιν ἐμελλε, intell. τὰ πρηγμάτα. 7, 141. versu oraculi 3 leg. ἀδάμαντι πεδήσας, adamante vinciens, i. e. firmans. 8, 73. finem versus, recepta Valkenarii correctione, ἐκδεδωρῆνται, totum eum locum restituere mihi videor legendo: οἱ δὲ Κυνέριοι αὐτόχθονες ἰόντες δοκέουσι μὲν ἂν ἐξ αἰῶνος ἐκδεδωρῆνται δὲ ὑπὸ τῶν Ἀργείων ἀρχόμενοι, καίτοι χρεῖμα ἰόντας, ὡς καὶ Ὀρνεῆται περίοικοι. Quod supra dederat, αὐτόχθονα ἰόντα, fortius hic effert addito ἐξ αἰῶνος, sicut solent in repetitionibus auctores eloquentes. Ionibus hic nihil debetur tum alias ob causas, tum vero quod qui αὐτόχθονες sunt Peloponnesii, peregrini nimirum esse nequeunt. Ceterum sero linguam et instituta sua deseruisse dicuntur Cynurii et Orneatae. 8, 90. extremo leg. Πέρσης, ἀσπαιρων τέτῃ etc. intellecto ἐνεκα. ἀσπαιρων τέτῃ, obnitens hac de re. vid. 9, 5. ibique Valkenarius. Similis sequenti syllaba ης in Πέρσης neglecta fuit a librario. 8, 102. pro ἐκείνων τῶν πρηγμάτων confidenter rescribitο ἱκανῶν τ. π. 9, 21. vel 22. (si caput huius

libri 16 pro genuino habes, quod mihi quidem maxime ad similitudinem Polymniae capitum 45. 46. adumbratum videtur vel a sophista, vel potius a nescio quo Thersandri eiusque familiae studioso), extremo igitur eo capite leg. *αὐτίκα ἀπώθησαν*, intellecto *τῆτο, ὡς σφίνας οὐδείς ἦν* (vel rectius *εἶη*) ὁ τάσσαν reiciebant rumorem, periisse ducem. sic *ἀπώθειν* passim adhibetur, velut Sophoclis Oed. Tyr. 234. 9, 57. vox *συνηδαται*, vel *συνηδατε*, ut est in Parisino B, crucem fixit interpretibus. Verum puto *συνεθέετε*, consuescitis. Alibi fortasse non lectum vocabulum a *συνήθης* eadem via venit, qua *ἀηθίω* ab *ἀηθής*. Iamque ad Aristophanem transeamus. Cuius Pacis 198 verba *ἰδὲ γῆς* vereor ut sana sint, neque ad quietem me dant iutpp. legendum censeo *ἰδία γῆς*, seorsim a terra. Eiusdem fabulae 214 non *Ἀττικίαν*, sed scribendum est *ᾠττικίαν*, ut sexcenties apud hunc perit articulus, non ubique advertentibus editoribus. 241 circa verba *ὁ κατὰ τοῖν σκελοῖν* merito trepidat Florens Christianus. Brunckio supplendum videbatur *ἰστῶς, βεβηκῶς*. vel quiddam simile. scilicet *κατὰ τοῖν σκελοῖν* omnes stamus imusque. quanquam pro arbitrio vertit vir calidior: ille divaricatis cruribus firmans gradum. Quodsi ad me res deferatur, suadeo legamus: *ὅς καὶ ἀποσκέλοι*. Hesych. *ἀποσκέλοι, ἀποθάνοι. κακῶς, κακῶς*. 316 cum καὶ potestatem hic suam non obtineat, reposuerim *κε νην* pro *καὶ νην*, iotacismum turbasse arbitratus. gravissime dictum *ἐκείνην αὐτήν*. 340 inepte legitur *πλεῖν, μίνειν* pro eo quod restituendum censeo, *πλημμελεῖν*, immoderate vos gerere, iuvenari. 391 scribendo:

Μὴ παλίκωτος γένη ἀντιβολῆσι μοι,

paemonic restituere, qualis est *ἀντίτοιχος*. lenior certe aliorum medicinis haec ratio. 478, ubi v. *ἢ καταγέλαν*, poëtam dedisse reor *ἐγκατεγέλαν*, intus risere, ils rient sous cape. 606 nec probi sunt numeri, neque *αὐτῆς* convenit. Reponebam equidem:

Πρῶτα μὲν γὰρ ἦεν ἐν ἄτης Φειδίας πράξας κακῶς.

679 legendo *ὑπεβολιμαῖος* — τῶν ὄπλων ἐγένετο iocum restituere, ut τὸ ὑποβ. simul proprie intelligatur, cum supposititium puerum significat, et figurate, cum opponitur τῷ γησίῳ. in ὄπλων subaudi *ἐνεκῶς*. Vt nunc lectio se habet,

Tristis severitas in voltu inest et in verbis fides.

734 lego: *ἢ ἔχομεν ὁδὸν λόγῳ εἰ, χάρις δ' ὁ νῆς αὐτὸς ἐκεῖ γε*: rationem operis et quae ipsa eius mens sit, quis scopus, declarabimus. 842 recte Br. *ταῦτα* pro vulgato

ταῦτα. sed οὐ retinendum, est legendumque, prout est in Rav.: ἐκ τῶραν. 1111 idem liber exhibet προδιδόναι, quod primitus fuisse puto πρῶ διδόναι, praemature dare. v. minus eleganter. πρὶν δ. 1134 ἐκπεπισμένα cum nec sententiae sit utile et versum pessumdet, creticum eum quidem, quod ostendit ἀντίσοιχος 1165, vestigia secutus libri Ravenn., qui praebet ἐκπεπρισμένα, deficiente syllaba, reponam ἐκπεπρισμένων. 1162 sane recipienda illius libri lectio φύσει: nam φύει itidem inconcinnum, uti et, quod statim sequitur, οἰδαίνοντα, pro quo leges οἰδάνοντα, 1175 verisimilius mihi videtur κλυζικηκὸν a κλύζω, clystere purgo. 1294 malim πραγματεύσεις, negotium exhibebis, molestus eris. Pluti 505 edit. Italicae παῦσαι commutatum est, ut p., cum πᾶσι, legendumque, nisi fallor:

Οὐκ ἔν εἶναι φημί ἂν πᾶσιν ταῦτ', ἢν βλέψαι ποθ' ὁ Πλάτων, Ὀδὸν ἦεντι ἰὼν τοῖς ἀνθρώποις ἀγάθ' ἂν μείζω πορίσειεν. πᾶσι, παντελῶς, ut Sophocl. Oed. Tyr. 40, ubi vid. Musgrav. Ibidem 1132 non ὀδύνη, sed poscit sibi sententia ὀδμή, quod explicavit scholiasta πνεῦμα. Dein repone σὶ πως τὰ etc.: nam ἐπιτρέφειν πρὸς τὰ σπλάγχνα nihili est locutio. Nidor intestinorum, cupide haustus, tormina incutere dicitur Mercurio, manus quippe iactanti aliisque gestibus scurrilibus cupidinem significanti istarum dapum. Ibidem 1177 legito:

Ἦ δ' αἰτία τίς ἐστὶν ὡς πρὸς τῷ θεῷ;
quid vero hoc ad deum? Nubium 262 pro καταπαττόμενος reponendum arbitror καταπαυόμενος, bene mulcatus. Male ominato usus verbo senex admonetur a Socrate; Εὐφημεῖν χρεῖ. 277 et sententia et versus exoscultatur Pindaricum εὐαίμητον vel εὐαίμητοι, laudatissimae. Magni hic fit humor. Vulgata δροσερὰν φύσιν εὐάγητοι Brunckius vertit; roscida natura agiles. Haud vidi magis. 329 pro καὶ σκιὰν reposuerim καυσικόν. δρόσον καυσικόν, rorem cremabilem, ridicule de fulmine, quod saepius meticoloso obversatur senis animo. 557 verum hoc credo: Εἶθ' Ἐρμῖππος εὐθὺ πεποίηκεν εἰς Ἰπέμβολον. 1329 legendum haud dubie — ἀντιλέγειν ἢ ταῦτά γε — υἱέων; an hoc persuadere cupis, recte a filiis verberari patres? Ranarum 81 legam κ' ὄξυ γ' ἀποδρ. δ., ἐπ. σοί, totamque ῥῆσιν istam κάλλως — ἐκεῖ non Baccho tribuendam censeo, sed Herculi. 146 lég. uno ductu αἰών, αἰώνιον. 350 aut cum Dawesio legendum ἀτῶν pro ἰτῶν, aut necum ἰτέρων, i. e. κακῶν. sic Sophocles Oed. Col. 1417 ἕτερα ταῦτε. cf. Valken. diatr. Eurip. 112. 726 εἰδῶς versum intrare nequit. vicinum est δᾶς, concedens,

ipse persuasum habens, se esse scelestissimum. 829 leg. εἰνεκά γ' ὀξύλαλε (propter facundiam) περιδεῖ θήγοντος ὀδόντα Ἀντιτέχνε. et mox ταραζίνοα α ταραζίνε pro παραζόνια, quod vereor ut locum habere possit. 868 satius est reponi πρὸς ὀργῆς, ex indole tua: nam idem sonarent πρὸς ὀργὴν et κότῃ, a quo vitio liber Aristophanes. 924 insulse adhuc habetur in libris ἐπὶ τὴ δαίαν ὀδόν. Tu tolle glossema et lege:

Καὶ μὴν ἡμεῖς ἐπιθυμῶμεν,
Παρά σαφοῖν ἀνδροῖν ἀκῆσαι τινα
Λόγων ἐμμέλειαν ἐπιτηδείαν.
Γλῶσσα etc.

1055 frustra sudant quicquid est grammaticorum: nam Δαρείος τεθνεώς, notissima figura, eversam regis potentiam concisasque opes significat, quae perpetua Persarum in cognomine dramate querela. ceterum ἠνίκ' ἀνήκασ' ἂν περὶ Δ. τ. legendum est. 1071 leg. Οὐδ' εἰδώς ἦντιν ἐρῶσαν ἐγὼ π. ε. γ. 1074 inepte libri: τῆτό γέ τοι δὴ pro eo, quod reponendum censeo: τῆτό γ' ἐτόν δὴ, hoc sane verum. ad quam faciem et Avium 600 lego: — ἴσασ' ὃ λέγασί γ' ἐτόν τὰδε πάντες: quamobrem et hoc vere omnes dicunt. 1204 rescripserim: οὐ χάρις ἔστιν, ἀλλ' etc.: voluptas non est audire tuos prologos, verumtamen etc. 1333 neque αὐτῇ neque αὐτῆ recte habet, sed scribendum est: ποῦ ἔστιν ἢ τοῖς ὀσράκοις αὐτῆ κροῦσσα; ubi est illa, quae testulis sibimet ipsa plaudit? 1475 qui nimio impetu, pro more suo, in Berglerum invehitur, ipse tamen locum non sanat Brunckius: siquidem ex eius ratione nescias, quem sustollere dicantur aerae. Lego:

Εἴ τις πτερώσας Κλειόκριτον Κινησίαν
Ἄραιτ' ἐν αὔρα πελαγίαν ὑπὲρ πλάκα.

ἐν αὔρα pro εἰς αὔραν. Avium 16 ν et σ literarum commutatione frequentissima legitur ἐκ τῶν ὀργῶν pro ἐκτός ὀργῶν. Facete Tereus dicitur ὀργῆς γένεσθαι ἐκτός ὀργῶν, i. e. ales factus absque alitum interventu, praeterque naturam ea forma praeditus. Cuius fabulae ad versum 941 quae leguntur in scholiis, item depravata sunt, librario scribente inter alia, proclivi lapsu, ΝΟΜΑΔΕΣΣΙ (Ravennas liber etiam μομάδεσσι in Aristophanis hoc loco) pro ἈΡΜΑΤΕΣΣΙ, Στρατῶν pro στρατός, Ἀρμάδιον, quod longe ineptissimum, pro ἀρμάτιον. Verba hominis locusque Pindari sic se habent: Καὶ ταῦτα παρὰ τὰ ἐκ Πινδάρου. ἔχει δὲ ἕτως·

Ἀρμάτεσσι γὰρ ἐν Σκύθαις
Ἀλλᾶται στρατός· ὅς δ' ἀμα-

Ξηφόρητον οὐ πέπαται

Οίκον, ἀκλεῆς ἔβα.

Ὁ δὲ λαβὼν ἡμιάνης παρ' Ἴερωτος, καὶ ἤτει αὐτὸν καὶ ἀρμάτιον. Aristophanes quidem curribus nihil utebatur, apud quem proinde recte legi arbitror Νομάδεςσι, neque ibi τὸ Στρατῶν sollicito, nomen id poëtae mālesani. Pindari versus in sequentibus declarat scholiasta. quorum 3 priores sunt glyconei, ultimus troch. dim. catal. Ἀρμάτιον Brunckius aut ex ingenio reposuisse aut invenisse alicubi videtur in scholiis. S. p. quae veterum poëtarum ibi leguntur reliquiae solito etiam sunt corruptiores, velut isto loco facetissimo, qui laudatur ad Equit. 523 insulse adhuc legitur τῶν ἐπῶν τῶν ῥευμάτων. scribendum:

Ἄναξ Ἀπολλόν, τῶν ἐπιόντων ῥημάτων
Καναχῶτι πηγαι, δαδὲκάκρηνον τόμα,
Ἴλισσος ἐν φεργυγι! τί ἂν εἰποιμί σοι;
Εἰ μὴ γὰρ ἐπιβύσει τις αὐτῆ τὸ τόμα,
Ἄπαντα ταῦτα κατακλύσει ποιήμασι.

Aristophanes sic deridebatur in Cratini Πυτίνῃ. Sed pergamus. Comicus mox:

Νιφόβελα πεδία πολύπορα τ' ἤλυθον,

non πολύπορα, ut v., quod ineptum. vid. Schol. versus est dochmaïcus. 1009 leg. ἄνθρωπος Θαλῆς: hic homo Thales quidam est. Dein ad Metonem conversus Pisthetaerus inquit Μίταν... 1066 non ἐφεζόμενα καρπὸν ἀποβόσκειται, sed legendum est ἐφεζόμεν' ἀκαρπον ἀπ. i. e. ἀκαρπας ἀπ., frustra devorat. purus putus hic paeonicus tetram., ut antecedens. 1078 versus sibi poscit ἢ δὲ ζῶντ' ἂν ἀγάγη. 1096 legam: θάλλεσι μεσημβρινὸς ὑφ' ἡλιομανῆς βοῶ. i. e. ὑποβοῶ ἡλ. κ. τ. λ. Bisetus ὑφ' ἡλιομανῆς. 1115 reponendum metri causa μῆν' ἔχη. μῆν' et aliis luna. 1123 reponere ἄρχων pro Ἀρχων, et mox ἑκατοντάγγιον, i. e. ἑκατόγγιον, pro ἑκατοντόγγιον, quod versus respuit. 1214 ut evitetur ταυτολεξία, reponamus: οὐδ' ἀσυμβόλῃ ἐπιβαλεῖν etc.: ac tessera te carentem nemo praefectorum corripuit seu comprehendit? 1330 πτερωῖ scriptum pro πτερύγων, quod versus expetit. cf. strophicum ταχύ — πόλιν. 1345 uno ductu reponendum ἐποῖδμα. 1570 dedisse puto Comicum πρὸς τὸ λείγμα τῆς καμήλας, ad lambendum camelum, i. e. cameli sanguinem, pro more umbrarum; ridicule. 1608 non de nihilo esse arbitror ἀπαιτεῖν, Ravennatis libri lectionem, sed natam ex ἀπειτεῖν, legendumque: Τὸν τοι Δί' ἀπειτεῖν. ἀποδῆναι ex 1633 arcessitum videtur ab interprete. 1686 rescribendum, ut mea fert opinio: — λέγει. Εἰκὴ φατίζει γ', ὥσπερ αἱ χ.: temere blaterat, sicut hirundines.

1715 v. habetur in libris: οἶος αὐτε παμφαῆς ἀστῆς ἰδῆν ἔλαμψεν. Tu corriges:

Προσέρχεται γὰρ οἶον οὔτε παμφαῆς
Ἀστειδίον ἔλαμψε χρυσαυγεί δόμῳ.

climax haec est, opponiturque soli stellula, fulgori maiori minor. Nimia patientia eiusmodi etiam mendas tulerunt editores. Claudio dissertatiunculam hanc de lapsibus librariorum luculentissimo rei exemplo, quod item praebet Comicus Equit. 327.

Non vitiosus is, est versiculus vitium.

ibi enim cum v. habeantur talia:

Πρῶτος ἄν; ὁ δ' Ἴπποδάμῃ λείβεται θεώμενος.

legendum tum sententiae tum metri causa:

— Πρῆπτος ἄν; ὁ δ' Ἴπποδαπάνῃ λείπεται θοινώμενος.

Manifesto furari dicitur ὁ ἀναίδης. neque illepide, pro more suo, verbis Ἴπποδάμος et Ἴπποδαπάνος ludit poeta. Τὸ Ἴππος significatum auget, sicut p. Scholiasta ex nostra correctione: Ὁ Ἴπποδάμῃ υἱὸς λείπεται καὶ ἠττάται. διεβάλλετο γὰρ ἐπὶ πολυφαγία ὁ Ἴπποδάμῃ.

775. Sic apud Zenobium:

Ζῶμεν γὰρ οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα.

cf. Erasmi adag. ed. Rob. Steph. p. 270.

777. v. An nondum etiam? Sed iam scit Crito ex responso ancillae, parentes nondum reperisse Glycerium, quod et sequentia demonstrant. Ceterum Be. ex nonnullis Codd. attuli pro adpuli, minus eloquenter, cum statim sequatur tetulisset pedem.

779. v. Semper enim dicta est eius haec. Sequor Be.: nam gravior, ipso admonente, sensus est per asyndeta, sublato enim. De ei vid. Heaut. 218.

792. v. obsequi, m. l.

802. v. incepti; sed male concordant fortia illa Perpulisti ut filiam darem, cum tepido Incepti. Impetrasti valet perfecisti. Plautus Poen. 5, 2, 14:

Incipere multo est quam impetrare facilius.

808. Ac. Ita, seu potius Atque, codex C; recte. s. alibi ac lubens, ac lubenter, etc. vid. ad 354. v. ac, minus bene.

811. v. quid tibi. Be. qui tibi.

814. scelus hic. vid. ad 577.

816. Gu. i Eho, noster Ch.

818. abest. i. e. deest. cf. Plaut. Epid. 1, 1, 25, Stich. 5, 4, 29.

824. O here. Vulgo pro hoc legitur Chreme; sed causa non est, cur Chremetem, qui eum irridet nec rem curat, alloquatur Davus potius quam herum, co-

gnoscere, quid agatur, cupientem. Accedit, quod nec versus fert Chreme, cuius posterior syllaba producitur.

825. Ellum. i. e. eccillum, quod in ecc'illum, mox in ellum, quotidianus paulatim mutavit usus. Advertendum autem, hoc fere in absentibus usurpari, vel in iis certe, qui non prope absint. Vid. Ad. 234, 363, Plaut. Curcul. 2, 2, 28. quomodo et eccum adhibetur interdum, ut Plaut. Amphitr. Prol. 120. cf. Gruter. ad Mil. glor. 191.

828. v. nil equidem, vitio frequenti. certe vim suam equidem hic non obtinet, versum exasperat.

831. Sublimem, i. e. manibus correptum et ablatum.

834. Commotum reddam. i. e. commovebo, vexabo, sollicitabo. sic supra 427 commovi. H commonitum.

835. quadrupedem constringito, i. e. manibus pedibusque colligatis, ut quasi quadrupedem efficias, ut ait bonus Eugraphius. Vsitata haec Graecis et Romanis servorum poena. cf. Phorm. 186, Matthaei evangel. 22, 13. Graecis audit κυρτισμός.

839. v. post gnati interpungitur, minus bene. cf. Heaut. 697.

848. v. Num eius color, obscurata voce color. C sequente versu Adeon' enim. hoc enim hinc, ni fallor, excidit.

855. istuc verbum. i. e. miserum 852. Lusus verborum est: nam infelicem intelligit Pamphilus, malum Simo, ut saepius valent miser, infelix, Graecorumque δύστηνος μέλις et similia. Vid. Ruhnken epist. crit. p. 139. Eun. 23, 529, Heaut. 313, 473, Phorm. 391.

864. v. Tamen, omisso at. sequimur codd. A et C, quibus et alii concinunt vetustiores. lectionem spernit immerito Be.

879. paratus, i. e. subornatus. Donat.

891. v. tuum malum. sed malumne est amor Pamphili et Glycerii mutuus? et haec dicat Crito, utriusque amicissimus? scribo tua, i. e. tuas res vel fortunas, quomodo adhiberi solent meum, tuum, suum, cum opes, officia, mores, cogitationes, et quicquid nostri vel aliorum est, significamus. Noster Heaut. 731: Ita tu istaec tua misceto, ne me admisceas. infra autem 945, in tuis secundis, intellecto verbo rebus. Malum sic passim, ut Eun. 724.

895. v. primum, cumulatis homoeoteleutis.

897. v. — ex illo, sese esse Atticum. sed B C Gu. 1: civem esse Att., H: Att. civem. Recte: Atti-

cum illum esse, statim certior factus erat Crito eiusque cognati; post comperit, esse civem Atticum. Pronomina p. omittuntur.

898. nomen? tam cito. v. haec omnia interrogative accipiunt; non recte: nam elliptice haec dicuntur. Sic Plaut. Men. 2, 3, 36: bene vocas; tam gratia est. i. e. tam gratia est, quam potest, maxima. cf. Poen. 2. 4, 23, Stich. 3, 2, 18. Plene alibi Comicus, ut Mil. 2, 5, 47: tam ea est, quam potis, Nostra herilis concubina. ad quam faciem nostra sic interpretaberis: nomen scire cupis? dicam tibi tam cito, quam fieri potest, i. e. celerrime. v. quoque Phania, plene exaudito verbo, minus comice. interrumpit Critonis orationem cupidus senex.

901. v. alii in Andro tum aud., ex int., quod metrum arguit.

903. v.: CR. quid ais? S. quid tu ais? haud pro Terentiana eloquentia. Codex C: tu ais hem. Absorpsit Ehem similem, quae antecedebat, syllabam. Autem indignantis est. vid. Eun. 742, Ad. 159. fidem enim Critoni nondum habet Simo, sed in ira perstat.

906. v. Tum illam rel. hic est veritus, versu impedito. Be. T. ill. hic rel. v. est, haud pulcre collocatis verbis rel. veritus. Pronomina et hic confusa.

909. v. istam, minus apte ad versum. Pessime vero verba Credo pater uni Pamphilo tribuuntur. Interpellatur adolescens, iam nunc ea dicturus, quae 917.

919. De — Chremes. Haec v. affirmative accipiunt; male; quod ostendit Chremis responsio: causa optuma est, quae honesta concedendi formula, ut et, quod mox legitur, Scilicet.

920. Male Nempe vel Nempe id Pamphilo tribuitur, siquidem confidentis esset, pro patre affirmare. Gu. 1: PA. N. nil. SI. Id sc., ex int.

925. Iocatur Simo ex ambiguo verbi Recte. Be.

928. v. putare, m. l.: nam statim hic sequi trochaicos, paucis placebit, cum praesertim ista ratione verba gravissima Deorum (legitur autem v. Ego deorum), voluptates, propriae, obscurentur. Deputare passim Noster, et quin saepius id verbum nunc legatur, culpa interpolatorum est et grammaticorum, trita sectantium. Ceterum optime Be. liquet pro vulgato lubet. liquet mihi, ait, h. e. constat, patet, ut Eun. 280.

930. propriae. perpetuae, sempiternae. Don. cf. 686.

933. Malim. s. Nostri, praeter H, recte. v. malle.

935. Ego sum Pamphilus. Sic bene codex Bentleii

Academicus: nam sic loquuntur. cf. Eun. 480, Ad. 608. Etiam H: ego sum Pamphilus. DA. o Pamphile. P. nescis etc.

936. v. certe; sed quid mihi obtigerit. male elideretur et in thesi occultaretur *ἀεθροτόνουμένον* mihi. Liber C: certe non, et sic quoque corrector in B. Alterum non forte excidit, ut solent eadem similiaque verba.

950. v. exeant huc, minus bene.

951. Faërnus ad h. I. monet, hic quidem ante verbum Plaudite, in omnibus vero aliis Nostri fabulis ante verba Vos valet, antiquos libros notam hanc, ω, habere, quam explicans Be., laudato Horatianae epistolae ad Pisones 154: Nota, inquit, illud Plaudite a Cantore dici solere. Alius est Actor, alius Cantor. Actores in hac Andria primarum et secundarum partium Ambivius et Atilius erant. Tertiarum partium actor, utpote ignobilis, nusquam memoratur. Cantor autem Flaccus Claudii filius qui tibiis paribus canebat, dextris et sinistris. Ergo cum actores omnes ex scena exirent, Cantoris erat, depositis ex ore tibiis, Plaudite insonare. Vt igitur in vet. libris personae aliae notanter PAM. DAV. CHREM., ita hic olim CA., pro Cantore scilicet: quae nota, cum non intellecta esset paulatim, et compendii causa, in proximam ei formam ω degeneravit.

Sic ille, perquam probabiliter. quare adscripsimus personae nomen.

Ceterum in extremis Terentii fabulis v. haec leguntur: CALLIOPIVS RECENSVI. Quod nomen seu verum seu fictum habeatur (nam Alcuinum, qui Caroli M. aetate scholasticum egit, Calliopii nomine, a Calliope Musa ducto, librariis venire scribunt Casp. Barth. Adversar. 6, 20, et Eustach. Swart. Analector. 3, 11, sed alii quoque reperiuntur Calliopii) certe grammaticus quidam designatur, qui Terentium ad prisca exemplaria correxit, quomodo Vettius Agerius Basilius Mavortius (vides hoc genus hominum nominibus non parcere) Horatium, Securus Melior Felix Asper Martianum Capellam, Crispus Sallustius quidam Apuleium, alii alios. Cuius recensionis quoniam hodie vestigia, quae quidem certa sint, habentur nulla, nomen inane repetere insuper habui. cf. Fabricii bibl. lat. curata ab Ernesto vol. I. pag. 52.

ANNOTATIONES IN EVNVCHVM.

Sulpitjanae periœchae versu 3 v. Ipsique, praecedente ipsum, sequente ipse, quod infantis est.

ibid. 5 v. Thaidis amator, quasi is non item fuisset Thraso.

Titulo v. absunt verba postrema Meruit pretium octo millia numum, quae olim ibi lecta fuisse testis est Donatus in Vita Nostri.

PROLOGVS.

Versu 3 hic abest Gu. 1, quod sententiae quidem causa facile feramus, ut alibi in prologis, nisi respondere sibi videntur hic et his.

4. v. Tum si, quasi huc pertinerent antecedentia, non haec istis opponerentur.

7. v. eadem, minus vere: nam poterant primum bene verti a Luscio, dein male componi in scenae usum, fabulae; at eadem opera utrumque fecisse adversarium indicatur. S. p. Afer, velut Heaut. 316, ubi vid. Faërn.

9. v. nunc nuper dedit. Sed nihili est hoc verbi nunc nuper. Et quid hic vituperii? An sic dedit, ut etiam hoc exemplo intelligeretur, ex bonis Graecis facere illum malas Latinas? Apage tam contortam sententiam a Terentio. nempe — per in nuper absorpsit sequentem similem syllabam, nu — autem male geminatum in nunc degeneravit.

12. v. illic, vitiose. sequimur unum Bentleii cod. iam unde similiter positum atque in antecedente versu. Aut in extremis versibus p. invenitur, velut. Ad. 13. De Phasmate et Thesauro bene vetus Scholiastes: Phasma, inquit, nomen est fabulae Menandri, in qua noverca superducta adolescenti, virginem, quam ex vicino quodam conceperat, furtim eductam, cum haberet in latebris apud vicinum proximum, hoc modo secum habebat assidue, nullo conscio: parietem, qui medius inter domum mariti ac vicini fuerat, ita perfodit, ut in ipso transitu sacrum locum esse simularet; cumque transitum intenderet sertis et fronde felici, rem divinam saepe faciens evocabat ad se virginem. Quod cum animadvertisset adolescens, primo aspectu

pulchrae virginis, velut numinis visu, percussus exhorruit: unde Phasma nomen fabulae; deinde paulatim, re cognita, exarsit in amorem puellae ita ut remedium tantae cupidinis, nisi ex nuptiis, non reperiretur. Ita, ex commodo matris ac virginis, et ex voto amatoris consensuque patris, nuptiarum celebratione finem accipit fabula.

In Thesauro huiusmodi fuerat Luscii argumentum: Adolescens, qui rem familiarem nequitia prodegerat, servum mittit ad patris monumentum, quod senex sibi vivus magnis opibus apparaverat, ut id aperiret, illaturus epulas, quas pater post annum decimum caveerat sibi inferri. Sed eum agrum, in quo monumentum erat, senex quidam avarus ab adolescente emerat. Servus ad aperiendum monumentum auxilio usus senis, thesaurum cum epistola ibidem reperit. senex thesaurum, tanquam a se per tumultum hostilem illic defossum, retinet et sibi vindicat. adolescens iudicem capit, apud quem prior senex, qui aurum retinet, causam sic agit:

Athenienses, bellum cum Rhodiensibus

Quod fuerit, quid ego hic praedicem?

et cetera, quae contra naturam iurisque consuetudinem posita arguit et notat Terentius: quod ille ordo potior erat, ut adolescens prior proponeret causam, qui petitor inducitur.

19. Quam nunc etc. Expectes Nam quam etc., siquidem his probantur, quae in antecedentibus dicta sunt, Luscium laedere instituisse. Sed non inelegans est asyndetum.

20. Post hunc versum v. sequitur ille, cuius initium Perfecit, quem deinde excipiunt verba Magistratus cum ibi adesset vel adessent, ut in tribus est Bentleyi libris et nostro C. Vide, an continuitatem orationis restituerimus. Nam quid dicunt vulgata? Nempe hoc: Postquam emta fuerit Eunuchus, Luscium, ignobilem poëtam et minime potentem, perfecisse, ut sibi inspiciundi esset copia. Quid inspiciundi? num perlegendi fabulam? num domum auferendi? Caecilio, teste Donato in Vita, iussu Aedilium, Andriam non tradidit Terentius perlegendam, sed ipse ipsi inter coenam recitavit. Quod nobilissimo poëtae et amico Nostri indultum haud fuit, id ut obscuro et inimico fuerit permissum? Cave credas. Et porro videamus. Magistratus, i. e. Aediles, cum ibi adessent, agi coepta dicitur fabula; nam legitur vulgo: adessent, occoepta

est agi, omissa posteriore cum. Ibi vero? quo loco? nimirum consueto. Atque id sponte scimus. Et consentaneum quoque est scilicet, non prius agi coeptam esse fabulam, quam adessent Aediles, quorum cura et iussu agenda esset. Non tam ineptum blateronem novi Afrum. Quid igitur rei est? At nihil amplius, quam, cum emta haec fabula iam praesentibus Aedilibus, absente populo, primum agenda fuerit, ut quomodo spectata animos affectura esset, quae lecta placuisset, intelligeretur, ibi, i. e. tum, orando, flagitando, perfecisse bonum Luscium, ut sibi quoque, praeter morem, inspiciundae eius esset copia. Proprie vero et vetuste et magnifice poeta dixit Aediles magistratus, quomodo et ludos Aediles Plautus. quod cum obsoletum magistris videretur, cito mutatum est.

25. v. Naevi et Plauti. nimis absurde. Memoria parum valens, vetus poeta dubitavit, Naeviine an Plauti esset illa fabula. Et Plauti quidem Colacem laudat Nonius, Naevii nusquam memorari monet Be.

30. Colax Menandri est. in ea est parasitus Colax. Reliqui scripturam codicum, ut eam inveni. ceterum minime probabile mihi videtur, nomine Colax, Adulator, tanquam proprio, vel in vita communi vel in comoedia, nova praesertim et Menandri elegantissima, appellatum fuisse quenquam. Adulatorem manifestum, et qui dedecus suum ipso etiam nomine profitetur, non despicatui habere solemus, sed odimus, fugimus, relegamusque ex comoedia in tragoediam et satiram. Peniculi, Saturiones, Ergasili, Gelasimi, Curculiones, Artotrogi, Gnathones denique, ridentur illi ob facetias suas, admirantur ob studia dominorum et patronorum indefessa, despiciuntur fortasse ob voracitatem et adulandi artem, quam mire callent, sed odio talem personam dignatur nemo, videturque potius id hominum genus vitia sua compensare virtutibus. Quid igitur faciemus isto Colace? Nempe depravatum esse aio verbum Colax, et pro eo utroque in loco reponendum Corax, corvus. Aristophanes Av. 1290 ed. Brunck:

Ἐπιτομάνην δ' ἔγω περιφανῶς, ἄστε καὶ
Πολλοῖσιν ἐρνίθων ὀνόματ' ἦν κέμενα.
Πέρδιξ μὲν εἰς κάπηλος ἀνομάζετο
Χαλός· Μενίππῃ δ' ἦν Χελιδῶν τῆνομα.
Ὅπεντίῃ δ' ὀφθαλμὸν ἔκ' ἔχαν Κόραξ.

Plura eiusmodi nomina ibi percenset Comicus, quae apud ipsum leges. nos in Opuntii istius unoculi co-

gnomine persistamus. Cur igitur *κόραξ*, corvus, iste appellatus est? Declarat rem Scholiasta vetus Comici: *ὅτι ἀρπαξ καὶ ἀηδής*, quia rapax fuit atque importunus: convenit ea descriptio et in parasitos *δαιπνολόχους*. Meminit eiusdem Opuntii Didymus, *ὡς μέγα ἐύγγος ἔχοντας*: atqui tales haud dubie in scenam prodibant parasiti *ἐπιγυροί*, ut aquilae vel corvi. vid. G. G. S. Köpki perlegantem dissertationem de persona parasiti, versioni Germanicae Eunuchi et Phormionis, ab ipso nuper editae, praemissam. Porro ridiculum id nominis, non odiosum, proindeque comoediae non minus aptum quam ipso etiam, ut videmus, vitae usu receptum ac comprobatum. Vnus cuiquam restet scrupulus de Nævii vel Plauti fabula hic commemorata. At ibi quidem recte habere puto inscriptionem Colax, utpote in veteribus Comicis, qui priscam Graecorum comoediam mordacissimam et satirae affinem imitabantur, nominibusque personarum suarum non tantum ridiculis, sed etiam ignominiosis, Graecis praesertim, eo minus abstinebant, quo rudiores habebant auditores Graecaeque linguae imperitiores. Nosti Plautina ista Harpax, Labrax, Pseudolus, et scortorum nomina Silenium, Gymnasium, Panegyris. Colacem igitur illud cum modo recte exarasset nescio quis librarius, tinniente adhuc in auribus eo verbo, hic itidem, proclivi lapsu, Colax dedit pro Corax; quod vitium deinde, ut fit, propagatum est.

36. Currentem servum. sic Bemb., orationem varians. v. currentes servos.

37. post hunc versum v. haec inculcantur:

Parasitum edacem, gloriosum militem, quae ex antecedentibus locoque simili, Heaut. prol. 38, nescio quis compilavit, hic alienissima: nam dicit poëta: si iisdem personis (intelligit autem parasiti et militis) uti novis poëtis non liceat, qui magis et currentes servos scribant, bonas matronas etc., ut plane absurdum sit, hic iterum memorari parasitum et militem.

41. cognoscere. i. e. spectare cum silentio. cf. 44. Andr. prol. 24, 25. Hec. prol. prior. 8.

42. Novi, verbum gravissimum sexta sede positum est, quae arseos similem vim habet propter pausam sequentem.

FABVLAE v. 3 nil fortius. s. H, perbene. v. neque fortius.

9. Actum est; ilicet; peristi. Translatio a iudicio et supplicio. Donat.

13. Be. eam rem c. Atque in codice B inter lineas rem, ut omissum, manus senior adscripsit. sed nihil equidem muto, nec versum desidero solidiorem.

20. Exemplum ellipseos, quod instar omnium esse potest. Cuius figurae neglectus haud raro fraudi fuit librariis atque editoribus; velut Aristophanis Lysistr. 347 ex int. legitur *ὑποπίμνησιν ἀνῆς*, cum poëta, ellipsi usus, et quae quidem ad iocum esset composita, dedisset tantum *ἢν τις ἐξίνας*.

22. v. mehercle, invitis vett. edd., Donato, metro denique: nam una obscurari in thesi (legitur autem v. una mehercle falsa), minime ferendum.

23. miserā, i. e. mala. vid. ad Andr. 852. pessumam infra 107 dicit Phaedria.

26. v. Illam, contra ac moris est, ubi posterior verbi syllaba acuitur.

28. Sic saepe videre et vivere utriusque linguae scriptoribus coniunguntur ad significandum totum hominis alicuius statum. Ita quoque video et valeo Heaut. 192.

31. Coniungenda sunt Parmenonis verba Et ne te afflictes, si sapis etc., a Phaedria interrupta.

32. Menander Eunuchō:

*Μὴ θεομάχει, μηδὲ προσάγῃ τῷ πράγματι
Χειμῶνας ἑτέρους, τοὺς δ' ἀναγκαίους φίλους.*

33. v. et illas, minus eleganter.

48. v. ut, m. l.: nam ictum habere debet tibi, ut mox ego. Hoc corripitur, sicut 973 et p.

50. v. Ne crucia te, obsecro, anime mi, Phaedria, versu hiante. Be. anime mi, mi Phaedria, *κακοφάνως*. Corruptum censeo verbum anime, a quo prope abest, quod reposui, nimium. cf. Heaut. 180.

54. Siccine ais? Nihil mutandum: indignantis est siccine, et quid ais? ain'? ain' vero? ain' tandem? p. usurpantur, ubi alterius sermonem aut miramur aut negligimus. cf. 541, 747, Andr. 845.

59. Falsum loqui, mendacis est; fictum callidi; vanum, stulti. — Falsis decipimur; fictis delectamur; vana contemnimus. Donat.

71. v. accepit, coepit studiose omnia, ex int., et *κακοφάνως*, maleque posito verbo studiose.

76. Rogas? s. codd. nostri B C Gu. i H. bene. v.

qui istuc? P. Quia neque etc. Fortius est asyndetum. S. p. languidi magistelli, velut et Aristoph. Equ. 303 bis coniunctionem inferere, cum creticus ipse sibi poscat:

³Ω μιὰρὲ, βδελυρὲ κικράκτα, τᾷ σὲ θράσως —

De Rogas cf. 275, 315, 380. Andr. 135.

77. v. abest is.

84. v. Ne hoc quidem t. P. vel neque hoc t. P.; sed interrogationem requirit servi responsio. cf. Heaut. 555. Hoc in ictu poni, non ita necessarium.

86. v. eius, m. l.

92. venit. i. e. rediit, ut Heaut. 379, 80, Hec. 288, 9. Ὅδ' ἦλθε, ni fallor, dederat Menander: nam ex Graecorum hoc quoque consuetudine, qui sic usurpant ἔρχεσθαι, ἀφικνεῖσθαι, similia. vid. Herodot. 6, 24, 40, 103, 104. 7, 148.

104. parere etiam A, ut Bembinus. vulgatae inconcinne parare.

105. v. me id quo, sed superfluum est id, neque comparet in B et H.

109. vir es. i. e. vir fortis, vir magnus. s. p. vir et ἀνὴρ: cf. 729, Aristoph. Equ. 179.

115. v. nisi si illum plus amas quam me, ex int., ut mox Egon' id timeo? pro eo, quod nos reposuimus, Ego idne?

125. v. tamen, contemptus abs te, h. h. in m. sed contemptus arsi tollendum erat.

141. Bene facis. In consuetudinem venit, Bene facis et Bene fecisti non iudicantis esse, sed gratias agentis. Donat. cf. 412.

142. v. ibo. ibi me etc. κακοφώνως. illi, illic.

143. v. gerundus est, unde Be. fecit gerundust; sed vide ad Andr. 578.

144. v. Tu, Parmeno, hac fac illi adducantur, sed codd. B C H deducantur, recte: nam hoc in servis saepissime usurpatur, illud nunquam, Nostro. Parmeno glossema esse, versus arguit.

145. v. At abest, non sine versus detrimento. responsioni inservit.

151. V. insulse: Meus fac sis postremo animus. Animus pro omnis exarari proclive fuit. quod ubi factum esset, pronomen sedulo mutatum est. Omnis itidem intelligas in verbis quando ego sum tuus.

163 - 167. Haec v. s. leguntur et digeruntur:

— satin' hoc mandatum est tibi? PA. Ah!

Rogitare? quasi difficile sit.

Vtinam tam aliquid invenire facile possis, Phae-
 dria,
 Quam hoc peribit. PH. Ego quoque una pereo,
 quod mi est carius,
 Ne istuc tam iniquo patiare animo. PA. Mi-
 nime: quin effectum dabo.
 Sed numquid aliud imperas?
 PH. Manus nostrum ornato verbis, quod po-
 teris, et istum aemulum,
 Quod poteris, ab ea pellito. PA. Ah,
 Memini, etc.

Be. quinto horum versuum factum pro effectum dare
 satis habuit, reliquis intactis. Sed, quaeso, quam vim
 habere praedicentur hoc loco saepius usurpatae clau-
 sulae? Nam Phaedriae quidem commotissimus animus
 ut deferbuerit in illud Quod poteris, ab ea pellito;
 sed quid faciemus istis Rogitare? quasi difficile sit,
 Sed numquid aliud imperas? Num haec quoque me-
 diocriter affecti verba servuli digna existimabimus,
 quae extra limites certi metri ponantur, quasi lyrica
 quaedam, freni impatientia? Nempe hoc arbitrari nihil
 aliud est, puto, quam de emendando desperare. Cor-
 ruptus est locus, ut fere fit, ubi longiores minusque
 usitati occurrunt versus, qui dum, spatii deficientibus,
 in plures dividuntur a librariis breviores, locum inter-
 pretamentis praebent. Ita hic adscriptum est tibi post
 mandatum, ita Quasi difficile sit, Phaedria (hoc qui-
 dem ad explendum versum, male interruptum), impe-
 ras, denique aemulum. Quibus deletis ecce tibi tro-
 chaïcos acatalecticos, omnibus suis numeris absolutos,
 quales et in vulgatis sunt huius scenae versus 1, 10,
 11, quos inter qui medii veniunt, eodem affectu per-
 tinente, cur diverso, cur subinde mutato, concipiendi
 metro fuerint, nemo exputet. Iam singula perlustremus.
 Et de primis quidem istis, quae dixi, glossematibus
 facile concessum iri arbitror. Quasi difficile sit nec
 Donatus legisse videtur: nam quae illius annotationi-
 bus praescripta vulgo habentur verba poëtae, reficta
 passim a librariis secundum recensionem sibi proba-
 tam deprehenduntur. Phaedria additum, ut 144 Par-
 meno, 217 Thaidis, Andr. 935 O Pamphile, ibidem
 770 Crito, 652 a Glycerio, 502 Chremetem vel Chre-
 mem: sic enim plerique scripti post obviam; quod
 miror Bentleio placuisse. Imperas versu 166 inculca-
 tum, sicut alibi vis et similia. quibus omnibus careri
 potest, siquidem ellipsis in hac forma et omnibus usi-

non de ingenii praestantia accipiendum, sed de meliore fortuna, qua fere uti solent prudentes et callidi, qualis Gnatho.

187. v. annisque, C et annis; sed recte copulam omittit B.

193. Male interpungitur post verba color et nitor, quasi vestitus pro nominativo sit accipiendum. Ad vestitum spectare color et nitor, pulcre vidit Be., sed id minus advertit, ὑφ' ἧν intelligenda esse haec verba, ut color nitor idem valeat ac color nitidus; qui frequens usus est verbalium in tor: nam colore quidem vestitus nihil differebat parasitus a parasito, sed nitore. Quare non probo Angli elegantissimi coniecturam: Qui color, qui nitor, licet sic plane legatur in libro nostro C. Parasitos in scenam inductos fuisse veste atra vel pulla, ut statim agnoscerentur, novimus ex Polluc. 4, 18.

193. neque plagas pati. Talium haud immunes erant parasiti. Nicolaus Stob. serm. 64, monente Lindenbrogio:

— γνάθον

Ἄκαματον, εὐθύς δυναμένην πληγὰς φέρειν.

Axioticus Athen. dipnos. 6, 9:

Πληγὰς ὑπομένων κονδυλίων καὶ τρυβλίων

Ἵστων τε.

Plautus Capt. 1, 1, 20:

qui colaphos perpeti

Parasitus potis est, frangique aulas in caput.

198. Hoc. intell. seculum, homines nunc viventes.

199. φιλοπρωτεύοντες hinc audiunt Graecis.

201. Simul. I. e. non unius, sed omnium simul admirabatur ingenia, ne quem forte contemnere videretur, eiusque gratiam corrumperet. Hunc inter et sequentem versum v. hoc inculcatur:

Quicquid dicunt, laudo; id rursus si negant,
laudo id quoque.

quod interpretamentum est elegantium illorum: Negat quis? nego; ait? aio. Nec multum advorser, si cui videatur iste versus ex priora dramatis editione remansisse, cum sequentia sic legerentur indistincta: Omnia adsentari, is qu. n. e. m. u. Crates Cynicus eiusmodi parasitos appellare solebat συγκατανευσιφάγους. Eupolis apud Athenaeum, ex nostra emendatione:

Ἐπειδὴν ἀνδρ' ἡλίθιον ἐγὼ κατῖδα τινὰ

Πλουτοῦντα, καὶ περὶ τῆτόν εἰμι, χρὲς τύχη

Λέγων ὁ πλούταξ, τοῦτο πάνυ καταπλήττομαι

Καὶ τοῦτ' ἐπαινῶ, τοῖς λόγοις χαίρειν δοκῶν.

203. Menander:

Πράττει δ' ὁ κόλαξ ἄριστα πάντων.

215. v. Viden', otium et cibus quid facit alienus. Sed sic cibus in thesi latitat; quod non committendum. Vide otium! ut Andr. 203: Importunitatem spectate aniculae; infra 438: Audaciam meretricum specta; Heaut. 263: Hoc vide; Aristoph. Equ. 344: ἰδὲ λέγειν, specta eloquentiam! et 711: ἰδὲ προσδείαν, vide praesidere! Eleganter oratio variatur. Verbi facit posterior syllaba pro longa accipitur vi pausae sequentis, ut p. eiusmodi syllabae verbales in caesuris et versuum incisionibus. vid. infra 250, Hecyr. 408, 727, Plaut. Asinar. 2, 3, 11, 20, 24, 27. Ovid. Pont. 1, 3, 74. 4, 46. 4, 3, 44. Idem Metam. 4, 711. 7, 170. Virgil. Aen. 12, 772. Cf. et annotata ad Andr. 657.

217. v.

— ante ostium Thaidis. tristem video.

Thaidis metro repugnare, omnes propemodum viderunt. Glossema id est, nec magis admittendum, quam Andr. 652 verba a Glycerio, et similia, quae passim inculcata deprehenduntur a librariis. Alii itaque aliud pro eo substituere conati sunt, Muretus meretricis, quod probo, ut qui haud nesciam, eiusmodi verba, quae impudica viderentur, passim vel expuncta vel mutata esse a sanctis abbatibus, apographa monachorum suorum corrigentibus. Vel Thaidis nescio quis adscripsit pariter atque infra 301 legitur ad meretricem Thaidem, ut dein aliena vox genuinam expulerit. Reponendum quoque est: video tristem, ne vox tristem in thesi occultetur, cardo sententiae: nam id parum erat, Parmenonem stare ante ostium Thaidis; poterat acceptissimus illi esse, poterat opperiri, ut Gnathonem, ipsumque adeo militem adventantem, probe deverberaret; sed quia tristis adstat, inde, spe Phaedriam excidisse, non inepte colligit parasitus.

221. Summum. intell. amicum, ut est Phorm. 1. sic et Ad. 326.

223. v. quia tristis es, ex int. vid. ad Andr. 578.

224. Quomodo falsum putet, ex sequentibus ipsius dictis intelligitur: nam illuc haec pertinent. Es pro vulgato est etiam nostri B C H.

229. Laudo. Bene dicis, benigne dicis, vel etiam absolute: bene, ut Plaut. Bacch. 1, 1, 6. vel benigne ut est apud Horatium, audio Phorm. 126, novi *ibid.* 658, fateor infra 553, Phorm. 202, certo scio Phorm.

756, sat scio Hec. 823, item recte, nil; recte; fortasse, Heaut. 725, Plaut. Asin. 2, 4, 86, credo infra 963, Heaut. 159, creditur Hec. 400, ut opinor Ad. 622, censeo Eun. 169, aiunt Andr. 293, vel ita aiunt, ut Ad. 905, ita ut dicis Ph. 360, formulae sunt vel honeste negandi, vel reticendi aliquid sine iniuria quaerentis, ut recte Taubmann ad Plauti l. l., vel denique colloquium aut frigidum aut molestum nunc tepide approbandi, nunc finiendi cum gratia. Graecorum haec more omnia, qui similiter *καλῶς, κάλλιστα, ἱπαινῶ*, aliaque eiusmodi usurpare solent. vid. Brunck. ad Aristophanis Ran. 508, 888. Ita et hic Laudo. Abire voluisse Parmenonem, indicant sequentia Gnathonis dicta: Detineo te? — tun' profectus alio fueras?

230. v. Detineo te. fortasse tu p. a. fueras. sed unde scit Gnatho, se detinere servulum? et si scit, cur fortasse, ubi expectaris certe, vel quiddam simile?

231. admittar. v. additur ex int. ad illam, quae sequentem versum frustra onerant.

232. haec. ita C, vetuste.

233. Num quem evocari hinc vis foras? His dictis virginem intro abducit Gnatho, sed statim redit, irrisum denuo Parmenonem.

236. v. Etiam nunc hic stas, Parmeno? eho numnam etc., corrupto versu, ut cuius incisionem neque anapaestus unquam antecedit nec tribrachys, sed iambus semper. Be. nunc delevit, addidit tu ex uno codice, quicum facit noster B, recte; sed Etiamne non inducendum ex uno Bentleyi scripto, nostris B C, et veteribus editionibus: nam versus respuit.

240. v. ex Piraeo, minus concinne. Excubabat illic iuventus Attica adversus praedonum incursus, ut recte Donatus.

250. v. inverso ordine: Fuisse illum alterum, praeut huius rabies quae dabit. Sed facile apparet, similem hunc versum esse praecedenti. Tritum verborum ordinem et hoc loco sectati sunt librarii. Dabit posteriorem syllabam producit. vid. ad 215.

255. 6. Haec v. sic habent:

Ita prorsum oblitus sum mei.

P. Qui, quaeso? CH. Amo. P. Hem! CH. Nunc, Parmeno, te ostendes, qui vir sies.

Iambicum (nam talem hunc putabat) ut restitueret, Be. reponebat ostende sis vel potius ostenderis. sed minime placet, Amo, vocem gravissimam, in thesi

occultari. Scilicet nihil mutandum est, nisi quod sis leges pro sies, sed lyricum poëta metrum intulit, rei aptum. Amo hem fere pronuntiatum fuit tanquam Amo 'm, ut plene exaudiretur amo.

258 modo transpositum, ut passim, velut mox 272: nam ames in ictu collocari debet. Vulgo: Modo, quod ames. vid. ad 346, 260. Age inepte. sic loquuntur elevantes alterius dicta. cf. Ad. 245. V. autem: hoc hercle factum est. fac sis nunc prom. appar. sed cur tantopere affirmet rem puerilem et levissimam Chaerea? Cod. B C H: fac nunc sis, nunc prom. ipsa, vel (nam sic C) tua ipsa etc. Repetito adverbio affectus adiuvatur. Persius 3, 23: nunc, nunc prope-
randus; et similiter 5, 174: hic, hic, quem quaerimus, hic est. Cf. 453, 854, Phorm. 742, 3. Aristophanes Avium 859: — τῆτι τί ἦν, τῆτι; et eiusdem fabulae 936:

Τόδε μὲν οὐκ ἀκροα φίλα Μῆσα, τόδε,
Δῶρον δέξεται· τὸ δὲ τῶ φρενὶ
Μᾶθε Πινδαρεὸν ἔπος...

cuius loci elegantiam non assecutus Brunckius τόδε posterius delevit, eademque metrum perdidit: nam dochmaïci hi sunt, quorum ultimus imperfectus, interturbante Pisthetaero. Ad quam faciem et Pacis 64 legitur in libro Ravennate:

Τῆτ' ἐστὶ, τῆτι, τὸ κακὸν αὐτ', οὐ γὰρ λέγον.

quod longe fortius vulgata lectione τ. ἔ. δῆτα τὸ κακὸν etc. cf. Aeschyli Eumenid. 748. S. p. Hoc, propterea.

261. v. CH. Sive adeo res est. Locum non habet sive. Recte his praescribi in codd. nostris Parmenonis nomen, iam apparet, legoque cum eisdem si adeo, correcto tamen verbo sive, non omisso, quod libri faciunt. Sine interdum est rem extenuantis et contemnentis, ut infra 330. Parmeno autem, ut recte monet Be., totam hanc fervidi adolescentis orationem tepidus et lentus audit.

263. pectore. Vetus codex Lindenbrogii et Gu. i corpore.

264. v. Si qua est habitior. Quae requiritur a sensu, non qua, sed s. saepius erratum, velut Heaut. prol. 44. Neque sic recte, ex veterum more, acueretur habitior. vid. ad 940.

265. v. iunceas. sed de una illa virgine sermo est, quam habitiozem finxit. Ergo versu sequ. indignantis est.

268. v. ipse, m. l.

271. v. amisti, prisce quidem, sed inconcinne. sequor Bembinum et nostros codices.

274. Felicitates adversae. Oxymoron. Donatus: Felicitas, inquit, adversa est, cum ex prosperitate, quod laedat, nascitur. nam felicitas erat, puellam vidisse, quam cum e conspectu amisisset puer, bona illa fortuna in adversam mutari videbatur. Be. aversae, ut aversi dii dicuntur. codd. A et C: Adversitates, emendare poetam visis sibi scribis. s. Aristophanes Equ. 14 istud *μη*, quod v. obtinet, librariorum sapientiae debetur. Ioco inexpectato Comicus: Age, dic tuam sententiam, ut rixemur, ut habeamus, in quo disputemus pro more nostro: *ἵνα σοι μάχαμαι*. Brunckii 2 codd.: *ἵνα σοι μὴ μάχαμαι*. cf. Schol.

275. Scelus. infortunium. cf. Plaut. Capt. 3, 5, 104. Be.

282. v. minimeque, languidius quidem.

283. v. Eho, nonne hoc monstri simile est? Iam arsi gaudet monstri.

289. Bene ad h. l. Donatus: Non: ut sit, sed: ut esse meminerit. O prolixitas! Et odiosae tarditatis senilis etiam ista esse monet: Scin' quid ego te volebam, et verbum diligenter.

292. v. Illa sese, minus significanter.

301. v. et scis, ubi siet, ex int.

306. v. heri senem, m. l. senicem Plautus Mil. 3, 1, 53; sed saepius inter se permutata senem et senium, velut supra 251 omnes nostri codd. senem praeferunt, non senium, quod postulat versus: nam senem *μονοσυλλάβως* pronuntiandum esse ut snem, abdomini ut abdomni, nemini ut nemni, non persuadet Be.

315. v. Quid ita? CH. rogitas? etc. Sed metrum iam hoc versu mutari convenit.

318. v. abest is, non sine sententiae iactura. cf. infra 555.

329. calidum, *θερμὸν*, i. e. periculosum.

331. v. flagitium facimus. CH. An id flagitium est, si etc. sed se nusquam hic admiscet cautus servulus: vide 337: nam quod consilium id dedit, iocatum se esse dixit. iam flagitium utraque accentu gaudet.

333. despectam. sic recte Bembinus liber. v. male: Habent despiciatam vel despiciatu,

334. v. gratiam, crebrius illata M litera.

335. patri. sensus est, inquit Be.: cur non has meretrices debeam fallere? an potius aequum est, haec a me fieri adversus patrem, ut eum ludam dolis, pe-

cuniam scilicet ab eo per fallacias auferendo, quam in amores et voluptates meas insumam, cum liceat, fallendo has meretrices, cupiditatem meam sine ullo sumptu aut dispendio explere? Sic ille recte. v. tamen legitur pati, et sic omnes nostri et Bentleii, praeter huius unicum, qui a manu prima patri.

338. Fac iam... Intellige: ut res transigatur, ut nostrates eodem sensu: Mache nur. v. non faciam, proclivi lapsu: nam lapsum esse, verbi faciam pravus accentus est indicio. Non per se idem valet.

340. Magnas vero agere gratias Thais mihi. Exemplum iambici senarii venustissimi et vere Terentiani: nam vides, et verba graviora Magnas, gratias, Thais, in arsi collocata esse omnia, et eorum duo praecipua Magnas et Thais pedum primum et quintum, ubi amantur spondei, quodque totos explere, salvis accentibus; quod in elegantissimis metricis numeratur. vid. etiam ad Andr. 372.

344. datum. fato decretoque concessum. cf. Virg. Aen. 7, 313. Donat.

345. grata. gratiam hominum mihi conciliantia, ut recte Zeune. Cicero apud Marcell. 27.: Cum nihil ad gratiam faceret, omnia tamen grata videbantur, quae faciebat. cf. Hea. 210. ibid. 883.

346. v.: vel rex, male collocato verbo rex. Pertinet vel ad maximas: nam sic passim verba transponit Noster, velut cum dicit 44 sane quia vero pro sane vero quia, 164 tam aliquid invenire facile, infra 372 tuum obsecrone, supra 329 vide ne nimium calidum hoc sit modo, pro vide modo ne etc. infra 1058 dixin' ego in hoc esse vobis Atticam elegantiam? pro dixin' ego vobis, in hoc esse A. e.? cf. Ad. 559, 60. Orationem militis sic interpretare: Magnas vero gratias agere Thais mihi? — quanquam quid hoc mirer? rex vel maximas mihi agebat semper. Stultus enim aut non meminit, aut, qua est superbia, non curat, Thaidis gratias a parasito dictas esse ingentes, quod idem τῶν maximas, sed suum tantum ipsius verbum, Magnas, in animo habet. Ceterum intelligi potest, ut Dacieriae placet, Seleucus, rex Asiae. sed vide omnino eruditissimi Boettigeri duos excursus, alterum praesertim de persona militis gloriosi, specimini additos editionis, quam tantopere desideratam parat, Terentii.

349. Mire adulator hoc attribuit militi, quod minime habet, vel verba, vel salem. Donat.

350. habes, intelligis. sic dicitur accipe et da. Id.

Scilicet. vide inconditam properationem laudare se cupientis, adeo ut non sinat verba impleri, quin praefestinet scilicet et verum dicere; et, quam intempestive ad regem transitum fecit, cum de meretrice agatur. Id.

354. quasi; nostin'? Grate expressit stulti infantiam militis, qui ante vult intelligi quod sentit, quam ipse dicat. Et proprie hoc morale est stolide seu ruditer loquentis. Id.

355. expueret. irrisorie stulto, verbum quaerenti, ridiculum hoc parasitus suppeditat, quod tamen probat miles, utpote se dignum.

361. Illi invidere misere. Donatus: Mire est facta nullius ponderis repetitio ad inertiam loquentis exprimendam. nam postquam dixit: Invidere omnes mihi, repetit: Illi invidere misere. Quin et impense et misere idem significant.

362. El. q. I. pr. tanquam magnum hominem, qui sibi invideret. ceterum praestantissimi elephantorum Indici.

366. iugularas. ridicule usurpat militare verbum, ut supra triumphat.

375. Fl. Vopiscus in Numeriano, laudante Lindembrogio: Ipsi denique Comici plerumque sic milites inducunt, ut eos faciant vetera dicta usurpare. nam et, Lepus tute es, et Pulpamentum quaeris, Livii Andronici dictum est, multaque alia, quae Plautus, Caeciliusque posuerunt. Ceterum bene monet Barthol. Latomus, proverbium hoc esse in mollem et muliebria patientem.

376. Quid est? Haec interrogatio gestum vultumque continet cuiusdam alacris et certi, quod laudandus sit. Donat.

377. v. Tuum, obsecro, ne hoc dictum erat? vetus credidi. Vbi vides, vocem gravissimam, vetus, misere deproperari. Erat glossema est, verbisque transpositis alterum hoc, ut fieri solet, omiserunt.

379. Dolet etc. Addit parasitus, quo gravius sit dictum, commiserationem eius, in quem dictum est: scit enim, homines stultos malos videri velle. Donat.

386. Scin'. Monentis est dicere Scin', vel Scito. Idem.

391. Intromittamus — provocemus. Eleganter, quia illa foris est, haec intus. Haec est in verbis poetae germana proprietates. Idem.

Legitur v.: Intromittamus commissatum, tu, Pam-

philam etc. Be., deleto tu, quod abest sane vett. edd. et nostro C, reponerat Cantum, tu, provocemus; durissime, si quid ego sentio. Aptum est, aliquam Phaedriae laudem memorari, quapropter intromittendus sit, quomodo cantus causa arcessitur puella. Nec male fingitur miles aemuli laudem in sui vituperium interpretari, quasi ipse non sit comis; quare, par pari referens, cantatum provocat puellam, quia Thais ipsa canere nesciebat. Facillime autem inter se permutabantur comisetu, i. e. comis est tu et comisatu. Bacchis Hec. 780. amatorem laudat ut benignum lepidum et comem. Benignus erat Thraso, nihil amplius.

392. haec. Expectaris illa, ut modo habuimus in eadem persona: si quando illa dicit; sed ita et Graeci interdum ὄδῃ et οὐτός usurpant pro ἐκείνος. vid. Sophocl. Oed. Tyr. 780, 1422, Eurip. Troad. 924.

395. Hinc verisimile fit, facile militem ferre posse, anteponi sibi Phaedriam, quia se semper intellexerit non amari. nam si hoc tollas, aut excludendus est Phaedria, aut ex dolore militis in hac fabula fit exitus tragicus. Et hoc miles ut sapiens locutus est. ergo meminisse convenit, ridiculas personas non omnino stultas et excordes induci a poetis Comicis: nam nulla delectatio est, ubi omnino, qui deluditur, nihil sapit. Donat.

396. v. Quando illud q. tu das — iam dudum — iam dudum etc. obscure.

401. v. ceterum Idem hoc tute m. q. i. T. Be.: Idem hoc aut m. tute inv. Th. Hoc interpretamentum est τὸ id, quod verum puto. Melius, i. e. prius, facilius.

403. Haec secum Thais. Donat. ad 344: Iniuriose: militem; honorifice proprio nomine dicitur, ut iam fit, cum dicit: mi Thraso. cf. 1008.

408. Verba eamus — stas? non, sicut v., parasito, sed Thrasoni, attribuunt codd. B H, recte; quod ostendit Thaidis responsio; nam tanti non erat Gnatho, ut, ubi is vellet, eundum esset. Et plus semel ille inculcat imperatorium suum eamus, abeundique impatientiam significat. cf. 414, 441, 443, 455. Attamen iam Donati tempore erant, qui haec Gnathoni adscriberent, ut intelligas, mature depravata fuisse Nostri scripta. cf. Ad. 252. Alterum, i. e. alterum dictum militis absurdum.

409. Ex homine hunc natum dicas? i. e. hominem hunc dicas? Be., nescio quid offensus, reponerat: Abdomini hunc natum dicas, ut sane p. abdomini di-

cuntur nati qui sunt heluones et obesi. vidd. Cic. in Calpurnium Pisonem c. 17, Trebellius Gallieno c. 16., quae loca laudat Anglus egregius. Sed cum constet, Thrasoni hoc dici, non Gnathoni, cur ille ventri deditus fingatur, nulla causa est. Et sane maius opprobrium est, aliquem non hominem haberi, sed bestiam vel lapidem, sive ob pravos mores, ut hic et Andr. 599, sive ob stuporem, ut Hec. 157, 469, Ad. 553; quibuscum locis confer Ad. 708, 710, 908, Hec. 500. Accedit, quod nec versui satis convenit Abdomini. Quare nihil muto.

412. Bene fecisti, bene facis, Melius feceris, formulae sunt aut grates agentium, aut benevolentiam honeste significantium, ut nostrates: Schön Gaudet viso Parmenone meretrix. cf. 1036. Interdum ironica haec sunt, velut Phorm. 389. Legitur autem v.: quo? — quid? hunc non vides? metro laborante: nam pedem, qualem hunc, quid hunc non, in medio versu nemo facile ferat.

416. Donatus: Nil potest exitiosius militi contingere, quam ut continuo rivalis mitteret munus, et posterior, et coram ipso.

415. pace quod fiat tua. invidiose sic ait, quasi per eum non accipere liceat Thaidem. Id. Et carpit stultam otiosi hominis impatientiam.

416. conv. et coll. sic pronuntiandum est, ut quasi dicat: liceat per te, miles, quod etiam inter hostes et in bello licet. Donat.

420. Hic sunt tres minae. quasi iam vendenda sit, ut recte explicare videtur Donatus, utpote vili et non digna, quae habeatur. vide tamen, annon potius legendum sit haec (i. e. hae) sunt tres minae.

428. Donatus: Stulte miles attestatur hoc dicto pulchritudinem muneris. quid igitur proficit? et importunum hoc praesente Thaide, extra quam miles, si saperet, nihil amatorie contemplari debuit. Vel sobrius. honesta ellipsis propter mulieris praesentiam. cf. Virg. Ecl. 3, 8. Heaut. 862. Id.

429. v. Atque h. q. m. non sibi soli postulat, verbis sibi soli, quae gravissima sunt, obmutescens in thesi.

451. Cicatrices. Insigne foeditatis. nam cicatrices etsi gloriosae sint, non tamen etiam apud meretrices, quibus post pretium forma placet. Donat.

432. quidam. contemptum indicat verbum (nam in bonam partem non quidam adhiberi solet, sed quisquam: vid. Heaut. 331). — Mire occupat animum

meretricis, cum illam huius impulsu inducit facere, quicquid dure fecit excludendo Phaedriam. Donat.

440. E flamma petere cibum, antiquum verbum est. Cf. Sueton. Tiber. 21. Lucilius apud Nonium voce Mordicus:

Mordicus petere aurum ex flamma expediat, e coeno cibum.

442. post huc. Ita Gu. 1 et Donatus. Codd. Bentleii et nostri B C H. postea cont.; sed huc addi satius est.

443. v. Ego hinc abeo, frustra exasperato versu.

445. Sic Stoicorum simiam dixit Plinius epist. 1, 5. cf. Plaut. Mostell. 4, 2, 4. Be.

447. v. Et illud de Rhodio dictum cum in mentem venit. sed cum sententiae non convenit, abestque omnibus Bentleii et nostris scriptis. Rhodio in ictu collocandum erat, ut 369, ubi itidem male legitur: quo pacto Rhodium, et 372. Sic saepius erratum. vid. Ad. 316, ubi v.: quoque pacto tacito est. De transpositionibus eiusmodi verborum dixi ad 346.

448. praecurre. S. nostri unanimes. Palmerius: abi prae, cura, quod mihi languet, nec dicitur praeabire, sed praeire; quanquam hoc quidem ferendum esset ut abi intro pro introi Hec. 259.

458. In ordinandis versiculi vocibus sequor H. Verbum astute accentum retrahit.

459. v. iussit me ad se arcessier. sed nostri omnes: arc. domum, nec glossematis speciem habet domum. Eleganter abest arcessi, sicut salvare Andr. 503. Antiquum iusserat mutatum est a magistris.

468. Sunio, non Sunii, sicut v.: non enim oppidum hic, sed regionem, notat. Be.

469. Bono usus est verbo, avellere tanquam a pertinaciter retinente. Donat.

478. quid volt, pro quid velit. Graeca enallage. cf. Phorm. 769. similiter 494. si domi est pro si domi sit.

485. Indignatur de attractione Pythiae. Ceterum codd. nostri omnes: malam in rem hinc, et minus eleganter, et male eliso utroque nomine.

489. De symbolis edere, ut Graeci ἀπὸ συμβολῆς δεῖπνεῖν.

490. In sponsionibus annuli olim dati. cf. Plin. H. N. 33, 1. Lindenbrog.

498. v. N. q. h. est? — N. est, ex int. Legitur quoque sequitur post num quis hinc me (s. enim vul-

gatae), quod ex 503 arcessitum, ut sequente versu gaudium post licet ex 501, et accipiunt hunc pro trochaïco tetrametro catalectico, quo versu quam rei aptius sit lyricum, quod induxi, metrum, facile intelligitur. Ellipsis illa perturbato convenit. vid. supra 20, quod exemplum instar omnium esse potest.

499. v. Iamne erumpere hoc licet mihi gaudium. Rumpere ex Nonio reponendum esse, gaudium delendum, vidit Be. sed versus poscit id, quod dedimus, Iam rumpere hocne licet, ut p. verba transponit Noster. vid. ad 346. Nonius: Rumpere, retentum proferre, diu tacita dicere. Sic, Bentleio observante, Virgilius rumpere silentia, voces, questus.

507. v. quod sic gestis, pessumdato versu, quem si statuas trochaïcum, obmutescit gestis.

508. v. quid est quod laetus es, ex antecedente versu. Amat orationem variare Noster. nec versui apta est illa lectio: nam cur metrum hic mutetur, causam non intelligo.

Satin' sanus? ὑγιαίνεις μὲν; ut Aristophanes Av. 1214.

509. Taces quid? σιωπᾶς τί; nam sic Graeci saepius postponunt τίς, τί. Quod non advertentes librarii, exarando quid taces? versum perdidere. cf. 617. Hominem dici festum diem, non est novum. Plautus Casin. 1, 49:

Sine, amabo, tete amari, meus festus dies,

Meus pullus passer, mea columba, mi lepus!

Locus simillimus. Neque hominis friget, sed recte additur, ut in illud hominis, scelus hominis, monstrum hominis, similibusque, ne res intelligatur, sed persona. In mentem venit similis locutionis, qua nostrates olim adolescentem delicatulum vestitusque nimis studiosum, ut puellarum in se oculos converteret, dicere solebant: der mägde sonntag, i. e. diem festum virginum.

510. v. cuperem, soloece. Legitur quoque vid. cup. quam te κακοφάνως et pronomine nimis occultato.

515. v. cum ipsum me, sententia nolente; Be. cum me ipse.

521. ut pro illo. Sic vett. edd., quod fortius vulgato et pro illo.

525. v. laeta vero, male collocato verbo laeta. Transpositum est vero, de qua figura dixi ad 346, verbaque sic construenda: illa vero illico, ubi me accepit, laeta ad se abducit domum.

indicat alio illato versu, iambico tetrametro catalectico, vehementi illo quidem, sed moderatiore tamen iambicis plenis, quibus mox, iram militis a verbis ad rem processisse, ostenditur. Huic, longe aliis, sed aequae tamen violentis, affectibus commota, Thais respondet trochaïcis; finitaque iam narratione, ubi, quo voluit, pervenit, eodem metro, quo et domina, auctor sibi rerum omnium, usa est, et a quo ipsa incepit, denuo usurpato, naturaliter scenam concludit pedissequa.

Totum Terentium sic percensere lectorum esset diffidentis sagacitati. Sed unum hoc exemplum satis luculentum sufficere arbitror ad iudicandam Quintiliani sententiam, plus habitura gratiae esse Terentii scripta, si intra versus trimetros stetissent. Quem eloquenter exagitat Bentleius in Schediasmate de metris Terentianis.

578. v. opus est, durioribus numeris. p. esse subauditur.

585. potest. s. A et H. Vulgo licet, minus eloquenter.

586. Extrema linea amare. Imago procul dubio petita est a linea alba, ducta ante Circi ostia. Divinavit Zeune.

589. v. illum. Dedi istunc, illunc, ubi syllaba horum verborum posterior longa est: nam sic fere scripti.

592. v. ipsam capillo, quod Donatus sic accipit ut si esset capillum illi conscidit; qua auctoritate, nescio, id scio, neminem vel sic locutum esse, vel per linguae indolem etiam loqui potuisse. Ipsam, i. e. vultus, brachia, potioresque corporis partes: nam cur, quaeso, capillum modo in magna rixa? Ceterum hic in eodem colo diversa metra usurpantur, ut supra 572; quod affectum exprimit.

594. v. Vt ego unguibus illi in oculos involem venefico, versu item iambico; sed trochaïcos hic incipere, clausula iambica indicio est: siquidem eiusmodi clausulis mutationes metri indicari solent. Illi ab interprete est.

603. v. istuc, titubante versu: nam vox eunuchus tertium pedem occupare debet.

616. v. oh legitur pro eho, quod est in A B, rei que convenit. C quoque ehohe, H ah.

617. v. Quid huc tibi, versu exasperato. Temere vel adduntur vel omittuntur passim hic, hinc, huc.

619. ne reposui pro vulgato non, ne versus laboraret,

raret, i. e. ne quidem. Fingitur Dorus non solum au-
fugisse a Thaide, sed ne Phaedriae quidem domi,
quo primum se contulerat, manere constituisse: unde
apparet, domi corripiendum non esse, quod Bentleio
placebat, sed plene exaudiendum. cf. 66r. Ne et non
saepius confusa. vid. ad 175.

626. v. nam quem? alium etc., ob non intellectam
elegantio rem formam alium quem. hoc verum esse,
ostendit versus: nam alium necessario acuendum est.

629. Post hunc versum v. talis legitur, prorsus
ταυτολόγος et Terentio indignus:

Nunc tibi videtur foedus, quia illam non habet.
Mirum autem est, quantum indulserint sibi in hoc ge-
nere librarii, velut et carminis illius, quod habetur
Aristophanis Lys. 1250 sqq., τῷ ἄπτερ adscribendo οἶον
vel οἶα, quod mutatum postea in οἶω sequentem ver-
sum invasit, verbumque ἴστο τῷ ἦνσει, sententias pariter
ac metra perdiderunt. Locus quia elegantissimus est
vulgoque fere ἄματρος legitur, totus proferatur secun-
dum nostram emendationem.

ΧΟΡΟΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ.

ερεφῆ. Ὁρμαον τὰς κυρσανίως, ᾧ glycon. polyschem. hypere
Μναμοσύνα, τὰν μῶαν, dactyl. trim.

Ἄτ' ἄμμ' οἶδε, τὰς τ' Ἀσαναίως, dochm. catal.

Ὅκα τοὶ μὲν ἐπ' Ἀρταμιτίῳ composit. ex 2 anapaest.
et paeone 1.

Πρόχροον θεϊκελοὶ ποττὰ κάλα, antispast. dim. hyper-
cat. iamβίζων.

Μήδως τ' ἐνίκων, iamb. penthemim.

Ἄμὲ δὲ Λεωνίδας ἄγειν ἄπτερ κάπρωσ, dochm.

Θάγοντας τὸν ὀδόντα, pherecrat.

Πολὺς δ' ἄμφι τὰς γέννας ἀφρός dochm. catal.

Ἦνσει, πολὺς δ' ἄμα καὶ κατὰ σκελῶν ἀφρός. iamb.
senar.

ἀντισε. Ἦν γὰρ τῶνδρες ἔδιν ἐλάσσωσ

Τὰς ψάμμας, τοὶ Πέρσαι·

Ἄγρότρε' Ἀρταμι σηροκτόνε,

Μόλι δεῦρ', ᾧ παρσένε σιά,

Ποττὰς σπονδάς, ὅπως πολὺν μὲν

Χρόνον συνέξεισ,

Νῦν, φιλία δέ τ' αὖ ταῖσιν συνθήκαισ

Αἶεσ εὐποροσ εἶη,

Καὶ τῶν αἰμυλαῶν ἀλαπέκων

Παυσαίμεθ'! ᾧ δεῦρ' ἴθι, κωνωγὲ παρσένε!

634. Colore mustelino. Intelligitur ex Donato, fuisse olim, qui errasse hic Terentium autumarent, non intelligentem Menandricum illud

— οὗτος δ' ἐστὶ γαλεώτης γίγαν.

(lego autem οὗτος δ' ἐστὶ pro vulgatis nihili αὐτοσε ἐστίν, quae nec Zeunius male mutabat in αὐτὸς δ' ἐστίν.) nam mustelam dici γαλῆ, stellionem γαλεώτης. At Donatus ipse, sobrius criticus: Ego, inquit, Adesionem sequor, qui recte intellexit, Terentium scientem mustelino colore Eunuchum dixisse coloratum, velut sublivido: quia vere Eunuchi aut ex candidissimis lentiginosi sunt, ut ex Gallis et huiusmodi Occidentalibus, aut ex fuscis sublividi, ut ex Armeniis et aliis Orientalibus. Sic ille. Quem sequi debuit Bentleius, nec committere, ut in fraudem ipse illiceretur ab istis grammaticis, qui Latina ad Graeca, obscura diligentia, exigentes, non poëtam cupiebant Nostrum, sed verbum de verbo convertentem fidum, quem ait Horatius, interpretem. Quis enim audiat illum, stellionino reponentem pro mustelino, quasi color mustelarum aequae incertus sit atque equorum et canum? Imo mustelae pleraeque omnes, testibus ipsis Gesnero et Agricola, quos Anglus laudat, in dorso et lateribus rutilae sunt, raro subfulvae, rarius etiam totae candidae, et frequentissimas hic intelligi, consentaneum est.

642. Ita producit posteriorem syllabam, ut p. vid. ad Phorm. 197.

643. V. post hunc versum sic legitur:

D O R. Non; nec quis esset, unquam audieram dicier.

PH. Vnde igitur fratrem meum esse sciebas? — sed friget prior horum versuum, abestque codicibus Bemb. Basilic. et Bentleii Academico; quare is recte illum omisit, et, deleto igitur, pro binis unum versum exhibuit.

645. v. Dicebat eum esse, ex int.

648. Vitiatum accentum retrahit propter vocalem, quae sequitur. s. p.

649. v. Quid isti credam? quasi non credens.

652. Eam. sic omnes Bentleiani et nostri, non ea, sicut vulgo. Recte Anglus eruditus: Indutus est eam, inquit, perinde est ac: ipse se ea induit; at indutus est ea perinde ac alius eum veste induit, tanquam mancum aut mortuum.

Ceterum recte hic legitur deductust, i. e. deductus est, ipso versu id flagitante. neque ego tales contra-

ctiones omnino improbo, sed rariores esse dico, siquidem saepe inutiles, cum verba εἶναι et esse p. omitantur, scripturas autem has et similes, meritu's, forti's, pro meritus es, fortis es, quas Be. induxit, auctoritate carere censeo.

654. v. Etiam nunc non, versu abundante. Be. non omisit.

658. Sequere hac. Quasi ad tormenta. Donat. Domum secum abducit eunuchum Phaedria.

660. abierim. v. hinc abeam; m. l. Pro quo Be., nescio unde, abscedam. Codex Berolinensis B. subobscurè abieram. Addidi ego, ut recte acueretur abierim. vid. ad 940.

661. Hoc in ipso limine domus suae Phaedria intranti Doro. Ludificabere, i. e. aufugere conaberis.

664. Gu. 1 suades.

666. Quod scis, nescis. Proverbiale est rem consulto reticentis. cf. Heaut. 696.

676. Celebratum dictum. Euripides, incertum ubi, ex nostra emendatione:

Νεκρὸν Ἀφροδίτη δίχα Διονύσου τε καὶ
Δήμητρος.

quae v. ex interpretatione inconcinne sic leguntur:

νεκρὸν Ἀφροδίτη Διονύσου δίχα καὶ Δήμητρος.

678. Illud Eho habetur in B, nec spernendum mihi videbatur.

684. v. — veniat; atque vel atqui. Ac, unde fecerunt atque, natum ex antecedente syllaba.

687. Nostri quoque omnes codd. expecto, i. e. expe-to, ut Be. reposuit, non expectabam, ut vulgatae. Recte vir summus: Ante et post in tetrametris plenis debacchatur Thais; at in hoc versu, dum Chremen salutatur, defervet paulum ira, et catalectico utitur. Similiter p., ut Hea. 126.

696. v. nam, refragante versu: nam iambicum hunc plenum esse, demonstrant similes catalectici, qui plenos sui generis rite sequuntur, trochaïcos nunquam.

697. cum monumentis. Intellige vestes, fascias, crepundia, quae olim habuerat virgo, cum a praedonibus abrepta est: nam quae proprie dicuntur Latinis monumenta, Graecis γυναιξίματα, locum hic non habent, siquidem exposita non erat, sed forte periit.

703. Peregrinos fingebant hos milites, quos po-

pulo deridendos propinabant Comici poetae, stultos illos quidem et ridiculos homines, qui cum sub Ptolemaeis vel Seleucidis, vel, si diis placet, sub Alexandro ipso stipendia meruissent, inventas in bello divitias cum Atheniensibus scurris et scortis dilapidarent. vid. doctissima et elegantissima Boettigeri disertatio supra laudata.

705. Menander apud Stobaeum, ex Bentleii emendatione:

Εὐηθία μοι φαίνεται, Φιλκμένη,
Τὸ νοεῖν μὲν, ὅσα δεῖ, μὴ φυλάττεσθαι δ', ἃ δεῖ.

Antea legebatur δηλημένη pro Φιλκμένη, ut saepe in personarum nominibus peccatum est.

706. Menander ibidem:

Οἶμαι δὲ σωφρονέστερον τοῦ γ' ἐγκαλεῖν
Μετὰ τὸ παθεῖν τὸ πρὶν φυλάξασθαι παθεῖν.

Sic enim corrigenda puto vulgata ista ἄμετρα: Σωφρονέστερον δ' οἶμαι τοῦ μετὰ τὸ παθεῖν ἐγκαλεῖν τὸ πρὶν παθεῖν φυλάξασθαι τὸ μὴ παθεῖν. Plato, monente Zeunio: νήπιον, παθόντα γινῶναι.

713. vel quia simplex est, vel quia ebrius, pallium trahit Chremes. Donat. Adscriptum est in libro A: succinge, ne impediat te.

720. furum, i. e. militum, puto ob cognationem verbi latro, quomodo et Plaut. Asin. 3, 2, 8:

Has nunc legiones copias exercitusque forum. Furum enim ibi et alius quidam vetustus codex et Guelferbytanus a me collatus. sed legendum forum, φέρων, antique; unde exstitit EORVM. Iocus Thrasone dignus. V. etiam male ibi: eae (cod. Guelf. hae) — copiae.

723. v. hoc non, vitiose.

726. Iluc est sapere. Hoc clara voce Gnatho, ad quod respondet miles.

727. v. Idem, minus bene. Ceterum Pyrrhum, utpote Romanis notissimum, Noster fortasse succenturiavit Alexandro, quem Graecus nominaverit, ut bene monet l. l. Boettiger.

729. vir. i. e. vir fortis. vid. ad 109. Aristophanes Equ. 390, 392: Δειλὸν εὐρησίαις. Κατ' ἀνῆρ' ἔδοξεν εἶναι. s. et nostrates: er schien ein Mann.

736. do. i. e. darem. Donat. cf. Heaut. 932, Ad. 339. Graecorum hoc imitatione, qui s. saepius, velut Euripides prima Hecuba: Ἐκτορός τ' ἀπόλλυται ψυχὴ pro ἀπώλετο.

739. Quid cum illoc agas? i. e. quid tali homine facias, tam impudenti? cf. Heaut. 265, 590.

741. omnium.... Interpellat conviciaturi orationem Gnatho. Ignavissime additum est in B. cf. sequ. annot.

743. non tu hinc abis? vid. ad Ph. 504. S. autem retundere adversarios non incipiunt, sed pergunt; quare τὸ Cave 741 non parasito, ut v., sed Chremeti, tribuo. Alia res esset, si abi diceret.

745. v. dieique, minus expeditis numeris. s. fide spe et similia inveniuntur, etiam apud Epicos. Versus desumptus ex Plauti Capt. 4, 2, 20, ubi codex Guelferby. recte huius pro eius.

747. tibi praebent B et C, H: tuum tibi. v. tuum, minus eleganter. Vero irati est: vid. ad Andr. 599. Canis, κύων, convicium utriusque genti, quod non advertere intpp. Aristoph. Lys. 363, ubi s. in posterum distinguetur: κ. μ. π. ἄλλη σκ, κύων, τῶν ὀ. λ. Ambigui causa nominativus pro vocativo positus.

749. v. princ. eam esse, duris numeris.

750. os durum. i. e. impudens, ut contra mollis frontis dicuntur, qui sunt reverentes. Donat.

754. v. tu ais, Thais, insuavi homoeoteleuto, verusque frustra onerato.

756. ingenia. sic non nemo, nescio qua fretus auctoritate, edidit pro vulgato ingenium. Placet, quia sic vitatur homoeoteleutum. Similiter 876 meretricum ingenia.

771. v. misera; sed satis est infelix. Miserum, i. e. pessimum, Chaeream, ut 897. vid. ad Andr. 855.

776. v. commisisti. vel commisti; sed recte Be. commisi, et sic Donatum legisse apparet, siquidem recte is verbum lupō pro convicio accipiebat non Chaereae factō, sed ancillae. Sic autem ille: Bene dilatum tot occasionibus proverbium personae Thaidis adscriptum est: continet enim femineam reverentiam et meretricium sensum, reditque rursus ad minora convicia, quia videt, se esse convictam. Dolum igitur hunc ancillae putat Thais cum Chaerea compositum, quae suspicio digna meretrice et meretricis famula.

782. v. si non, cum adspicias, prave acuto verbo adspicias. Amat transponere verba Noster. vid. ad 346.

783. tum. Supplendum vide ex antecedentibus. Vide, quae est, graeco more dictum pro vide, quae sit. cf. 478.

800. Quid feceras? S. p. plusquamperfectum in perfecti vicem succedit, more Plauti et veterum, cum

minus etiam definitae essent sermonis formae. cf. Ad. 321, Heaut. 448, Hec. 755. Ph. 576. Sic etiam imperfectum adhibetur pro plusquamperfecto Ad. 81, 82, 247. Hec. 72.

804. v. monstrum etiam. Sed vide, quot voces hic concurrerent litera M terminatae: involem in capillum monstrum etiam. Vitare hoc solet Noster. Pythiadem manus iniicere voluisse puero, ex sequentibus patet.

805. Debeam quidquam. Sancitum erat Atheniensium legibus et 12 tabulis, qui iniuriam alteri fecisset, seu libero seu servo, aere mulctari. Nescire id videtur serva.

825. tam. s. B Gu. 1 et Donatus. quod placet prae vulgato ita, ne tres continuo voces elidantur.

851. v. an quia pudet? ut p. a et d literae permutantur in codd. certe longe fortius quid; atque id ipsum invenerat Donatus, qui sic: „Haec interrogatio irrisionis plena est in eum, quem nihil pudet.” Viden', hoc nihil ad Terentianum quid referri? Sic sane est, neque id moror, quod huic annotationi vulgata lectio praescripta legitur in libris. vid. ad 163. Quid non sine emphasi pronuntiandum, leniter tamen, utpote in levi persona, ne adolescens offendatur.

854. Quid, quid. vid. ad 260.

856. Move. Sic Theocrit. idyll. 15, 29: — *κινεῖ δὲ φίλῃ θάσσον ὕδαρ*. Lindenbrog.

857. v. Te, nutrix, quod correctoris est. male autem encliticum primo versu ponitur. vide etiam ad 340.

866. Exeo, ut 442, Faernus eleganter dedit pro vulgato exibo. cf. Heaut. 782. Similiter Graeci, velut Aristophanes Equ. 431: „Ἐξείμι γὰρ σοι λαμπρὸς ἦδη. Non amatur prima regione trochaïci spondeus, Graecisque prorsum inusitatus est.

869. v. Quantum et quam, male eliso quantam. et longe elegantior nostra lectio. cf. 991.

872. v. eam, male. correxit Be. praeterea nihil mutandum censeo.

880. v.: Quae cum amatore cum coenant, liguriunt, quae ita displicebant (merito autem displicebant) Bentleio, ut totum versiculum delere quam emendare mallet; nimis calide hoc quidem. Ligurrare quid sit, unus Suetonii locus, Tiber. 45., satis ostendit. Novum autem orationis membrum incipi verbis Nec magis, maxime τῶ quicquam intelligitur, quod si abesset, recte uno tenore dicerentur illa: nil vide-

tur mundius, nec magis compositum, nec magis elegans; nunc minus. Bene opponuntur inter se compositum et inhonestae, elegans, quod ab eligendo dictum est, et avidae cibi: nam aviditas non eligit. Ceterum in hoc versu cum non eliditur, nota poetarum in acutis monosyllabis licentia. Totum confer cum Luciano dialogo Crobylae et Corinnae.

891. v. Quid istuc, Pythias? Quid ais? minus recte. Sic et infra 922. vulgatae: quid est? quid trepidas? sed codd. Bentleyi et nostri A C quod posteriore loco.

896. v. Scis eam civem hinc esse. invenuste.

899. Hem omnes nostri, et apte in re atroci infertur trochaicus plenus.

901. Quod moechis solet. Abdomen adimere. soliti etiam παραίλασθαι vid. Horat. sat. 1, 2, 132.

914. v. Ego abeo intro, tu isti narra omne ord., ut f. s., latente verbo omne. sic onerantur versus. Abeo ita p., ut 967.

940. v. Reliquum, tantum est. At docuit Be. ad Heaut. 219, quod innumeris exemplis probari posset, verba qualia sunt calamitas, mulieris, hominibus, periculo, adimerent, ceciderit, recipimus, commemineram, restituere, Myconius, Glycerium, accentum in quarta ab extrema syllaba habere ex veterum more, non, ut recens receptum est, in tertia, cum magis ad Graecorum in hoc genere consuetudinem accommodaretur Latina lingua. atqui reliquum veteribus fere tetrasyllabum est. vid. ad Andriae prol. 25.

951. v. quid est, inepta? sed quid arbitror fuisse **quid**, i. e. quid id; certe versus poscit quid id est, non quid est, et sic ante Parmeno: quid hoc autem est?

955. v. te abest, minus recte.

957. an poenitebat flagiti, i. e. annon solidum tibi visum est flagitium, nisi etc.

960. v. quid est? asperioribus numeris, et praeter necessitatem. cf. 956. quare Be. est omisit, et sic codex B.

969. ceptas, i. e. coeptas, etiam nostri B C H, ne de suo dedisse id Bentleyum quis existimet. v. male inceptas.

974. videram. vid. ad 800.

975 — 77. Haec vulgo sic habent:

O populares, ecquis me hodie vivit fortunatior?

Nemo hercle quisquam: nam in me plane di
potestatem suam

Omnem ostendere, cui tam subito tot conti-
gerint commoda,

ut primus horum versuum sit trochaïcus, duo reliqui iambici. Sed causa non est, cur in eodem statu et affectu mutetur metrum; mutari satius est, ubi Parmeno conspicitur; nec placet, in thesi occultari verba nemo et omnem. Ceterum v. legitur contigerint pro eo, quod ex melioribus libris protulit Faernus, congruerint. cf. 991. Berolinensis quoque liber B congruerunt, quod et ipsum ferri potest.

983. Thais — dedit se. Recte Adrian. Turnebus Advers. 12, 10.: Hoc more et instituto Atheniensium, apud quos, qui cives non erant, sed inquilini, patronum aliquem sibi optabant, quod *προσάτην νέμειν* dicebant. qui autem patronum non habebat, in ius eo nomine vocabatur, appellabaturque illud iudicium *ἀπροσασις δίκη*. Patronatus quam late patuerit apud Romanos, docet Heinecc. Antiquit. Rom. iurisprud. illustr. p. 55 sqq.

993. V. sine distinctione:

Serva obsecro haec nobis bona (vel bona nobis). PH. di vostram fidem, incredibilia Parmeno modo — adest,

quasi una haec scena esset, quod falsum arguit versus 986. Atqui rite distinguitur post bona in libris A B C. Imo verba Serva, obsecro, haec nobis bona, pro clausula iambica accipienda sunt, Phaedriaeque gaudium erumpit in trochaïcum plenum, quem pro clausula sequitur eiusdem generis versus dimeter, sicut 691, Heaut. 126.

998. v. spei, ex int. spe veteribus idem valuit.

1002. v. quodvis donum et praemium, putide. Be. copulam omittere satis habuit. Ceterum Menander:

Εὖξαι, τί βούλει· πάντα σοι γινήσεται.

1006. v. O Thraso, ut passim literas versuum initiales appingere obliti sunt librarii. Certe o friget, eho aptissimum est. Simile peccatum vidimus 616.

1011. Non cognosco vestrum tam superbum. i. e. non c. vos t. superbos. Graecorum haec imitatione dicuntur nam sic illi *τέμὸν, τὸ σὸν*, pro ego, tu. Confert Be. Plaut. Trin. 2, 4, 44.

1019. lubenter vivis. i. pro lubitu tuo vivis, bene vivis, ut ipse iam sua explicat.

1020. v. et neesse est, vacillante versu. et eleganter abest copula.

1021. v.:

— tuo ad

Omnia haec.

Be. tuo omnia, bene quoad sensum; sed unde istud ad? Nempe scripserat, puto, Noster quod (sexto casu) Omnia. Charisius ex nostra correctione: Haud u litera terminatum (g enim graeca vox est) d litera terminari apud antiquos coepit, quibus mos erat, d literam omnibus pene vocibus vocali litera terminatis adiungere, ut Plautus (Curc. 1.) Quo ted hoc noctis dicam proficisci foras? Sic ille, recte quidem, sed nimis obsoleta recolare in hac quidem editione nihil attinet. vid. etiam ad Phorm. 260, 405, Heaut. 739. Haec abundat.

1025. v. neque istunc, minus recte. cf. 730.

1027. accipit. pascit, invitat. Donat.

1032. Ebibendum. Nonius voce propinare: Terentius Eunuchus: Hunc vobis comedendum et bibendum et deridendum propino. cf. Heaut. 203, Plaut. Trin. 2, 1, 20. v. deridendum, quod recte displicebat Bentleio: nam parasiticum est derideri et arridere, non deridere. Lindenbrog ad h. l.: Sic Spartianus in Antonino philos.: Venenatam partem fratri edendam propinans. Graeci προπίνειν ἀντὶ τῆς χαρίζεσθαι. Scholiast. Pindar. Olymp. od. 7. Philostrat. de vita Apollonii libr. 3. προπίνω σοι ἄνδρα Ἕλληνα. Marcellinus in Hermogen.: τοῖς πολεμίοις τὰ κοινὰ προπίνειν προαιρούμενος.

1038. elegantiam, i. e. leporem sermonis Attici.

Be. Sic Faërne libri veteres. cuius verbi interpretamentum est, quod vulgo legitur, eloquentiam.

ANNOTATIONES IN HEAVTONTIMORVMENON.

Sulpitianaë periochae versu 4 legitur reversus est, m. l., nisi scribas reversust, quod duriusculum in novo auctore.

6. v. Vt eius Bacchis venit etc., obscure.

12. v. aliam Clitipho, minus bene.

Syrum paedagogum fuisse Clitiphonis, colligas ex 542.

PROLOGVS.

Versu 3. partes. partes prologi, quae adolescentium esse solebant, neque actorum quidem, ut ex Ad. prol. 22 et Plaut. Trin. prol. 16 recte colligit Be., nedum primariorum, qualis fuit Ambivius, totius gregis dominus, iam senex. Is enim ipse prologum hunc egit.

5. deinde, quod veni, eloquar. h. e. fabulam ipsam, ad quam agendam huc veni. Be.

4. Integra. a nullo tractata Latinorum, ut bene glossator apud Lindenbrogium, consentientibus Eugraphio et annotationum scriptore marginalium in libro Bemino. Vnde 7: Novam esse ostendi eodem sensu. Integram. novam, nondum doctam. respectu, ni fallor, Hecyrae hoc dicitur, quae plus semel relata vix stetit, cuiusque ne hanc similem existimarent spectatores fabulam, poëta verebatur. Tertio enim loco harum fabularum edita est Heautontimorumenos, secundo Hecyra, qua gloriam Andria inventam pene perdidit Terentius, auctam illam quidem deinceps in dies Phormione, Eunuchus, Adelphis. vid. Sam. Petit. de ordine comoediarum P. Terentii.

6. h. e. una fabula, sed argumentum duplex: senes duo, adolescentes duo, amicae duae: varii prorsus affectus, varii eventus: qui tamen arte poëtae sic copulantur et contextuntur, ut in unam et simplicem fabulam coalescant. Sic iam T. Faber. Bembinus autem codex a prima manu habebat Duplex — duplici. Postea reposuerunt Simplici, ut ceteri ubique codd. Be.

Minus probabilis ratio videtur Lessingii dramaturg. Hamb. cap. 87, ubi sic vir elegantissimus: Es ist bekannt, was dem Terenz von seinen neidischen Mitarbeitern am Theater vorgeworfen ward:

Multas contaminasse graecas, dum facit

Paucas latinas —

Er schmelzte nemlich öfters zwey Stücke in eines, und machte aus zwey griechischen Komödien eine einzige lateinische. So setzte er seine Andria aus der Andria und Perinthia des Menander zusammen; seinen Eunuchus aus dem Eunuchus und dem Colax eben dieses Dichters; seine Brüder aus den Brüdern des nemlichen und einem Stücke des Diphilus. Wegen dieses Vorwurfs rechtfertigt er sich nun in dem Prologe des Heautontimorumenos. Die Sache selbst gesteht er ein; aber er will damit nichts anders ge-

than haben, als was andere gute Dichter vor ihm gethan hätten. Id esse factum — putat. Ich habe es gethan, sagt er, und ich denke, daß ich es noch öfter thun werde. Das bezog sich aber auf vorige Stücke, und nicht auf das gegenwärtige, den Heautontimorumenos: denn dieser war nicht aus zwei griechischen Stücken, sondern nur aus einem einzigen gleiches Namens, genommen. Und das ist es, glaube ich, was er in der streitigen Zeile sagen will, so wie ich sie zu lesen vorschlage:

Simplex quae ex argumento facta est simplici. — Facta est. i. e. constat: nam Menandri magis hic labor significatur quam Terentii.

7. Novam. a nemine etiam Latinorum tactam. v. autem nunc qui, quasi novum quid illaturo prologo, a quo tamen, dicta natura fabulae, consentaneum erat scriptorem commemorari; invenuste quoque, cum proximo membro sequatur Nunc quamobrem.

10. has partes. partes prologi.

13. v. Sed hic, male. quod vidit Be. Saepe autem confusa sed et si, velut Ovidii Met. 13, 507. v. legitur si finita, at in codice satis bonae notae Berolinensi, quem contulimus, recte: set finita. qui liber, quoniam de eo dicere coepi, novo etiam versu ditat Nasonem Metam. 9, ubi post versum 414, nulla facta distinctione post annos, s. legitur in isto libro:

Addat, neve necem sinat esse ultoris inultam. Versum autem illum, qui adscriptus fuerat in margine codicis Leidensis post versum undecimi libri 26, et emendatiorem praestat et rite insertum Berolinensis codex, ubi sic se habet:

Iam morsu petitur: cum circumquaque prementum,

qui locus legendo: iam circumquaque sanatus erit.

26. quare C quoque.

32. decesse. tanquam Consuli vel Praetori, lictorum iussu; quod ineptum. Perizonius et Be. dixisse, ut Lavinus Populum in scenam induxerit cum servo colloquentem: etsi enim in comoediis servus populum alloquatur, aut actor spectatores, ut Plaut. Capt. prol. 10, nihil tamen ab illis responsi ferre. Sed longe repetita frigidaque adeo haec ratio. Ceterum v. hic abest, frequenti lapsu. Insano. Lavinio. Expectes fortasse: nam cur insano hic serviat, i. e. inserviat? sed nec versus coniunctionem admittit, et fortius est asyndetum.

39. adsidue. intente, studiose.

46. pura oratio. i. e. mera oratio, quae laboriose agendis partibus opponitur.

FABVLAE versu 5. v. propinqua, obscure quidem; quod sentiens Be. reponerat: Quod ego esse in aliqua parte. vide, an nos melius. S. Demosthenes, monente eruditissimo Schneidero in lexico graeco: ἐν μέρει εὐεργεσίας τῶν ἀριθμήσει, in parte beneficii hoc numerabit, i. e. beneficium hoc existimabit. bene autem amicitiae propinquum dicitur vicinitas. literae A et I p. permutantur inter se in MSS.

12. Meliorem, natura; pretii maioris, cultura. Duplex negatio negat Graecorum more.

10. B C Gu. 1: aut quid qu.? haud male quidem.

13. v. Servos, sententia obscura. Be. non plures. sequor Guyetum.

17. facere. s. etiam codd. B et H. v. ferre, quod sane ineptius.

19. v. voluptati tibi esse, ex int., frustra exasperato versu.

20. codd. agnoscunt dices, neque sane intelligo; cur hoc Be. expunctum voluerit potius quam operis (v. enim: hic operis fiat), quod minime necessarium est ad sensum, magisque offendit propter statim sequentia: Quod in opere faciundo. Expressi codicem C.

31. v. eheu, m. l. correxit Be., sicut Eun. 659.

42. at. s. vett. edd., ut exclamationi p. at inseruit. v. ah.

45. codd., etiam nostri omnes, addunt virginem ex int., ne meretrix intelligatur.

47. Codex Lindenbrog. et Gu. 1: Vbi id resc.

49. v. sed vi et via pervulgata p. male eliso vi, quod, si locum haberet, praecipuum sibi accentum posceret, via autem μονοσυλλάβως pronunciato, quomodo apud Terentium quidem nunquam. Et quaenam, quaeso, vis hic adhibetur? verbis molestus est pater, non re. „Adolescentulus, saepe eadem, et graviter, AVDIENDO victus est.” Aberranti igitur oculis librario debentur verba vi et, pro pervulgata autem scribendum pro vulgata, i. e. secundum vulgatam patrum viam, maxime, ne caesura legitima versus careat. pro et per saepissime confunduntur in codd.

57. v. istuc, nisi nimio ex otio, vel, secundum Bentleium, nimio ex otio, scabris numeris, obscuratoque verbo nimio. Transpositum nisi vexavit homines; sed ita solet Noster. vid. ad Eun. 346.

60. v. simul rem, obscurato rem. Eugraphius simul et rem.

73. v. Video alios festinare. sed recte Be.: si iam videt, cur versu abhinc tertio narrat: Vbi video? Hoc non est venae Terentianae, praesertim in diverbio tam elaborato.

76. v. mea Solius solliciti sint causa, ut me unum expleant, numeris horridioribus rudibusque. Interpretis est illud causa, quod eleganter subauditur Graecorum more. vid. Vechneri hellenolex.

79. v. sed gnatum, solito errore. vid. ad prol. 13. si, etsi.

85. v. Inopem, car. patr. ob m. i., pessime obscurato verbo patria.

92. Inscripti aedes mercede. h. e. aedes meas locavi. Eugraphius.

95. Decrevi. putavi.

102. v. hocque fit. mendose. plerique codd., in his nostrorum vetustissimus (nam is mihi videtur C): hoc ibi fit. alii MSS.: hoc qui fit, unde Be.: hoc quod fit. sequor equidem H. et s. pridem Muretus.

106. v. maxumum, vitiose.

109. v. Vtinam ita d. f., ex int. certe Calpurnius ita non agnoscit. Fuit hic Ioannes Calpurnius, cuius exstant animadversiones in hanc fabulam, Politiani aequalis, Brixianus, denatus circa ann. Chr. 1502.

110. hic, rure, Lenaea, quae autumnno agebantur.

113. v. Non convenit, qui illum ad lab. impulerim, m. l. Vaticanus liber impellerim, Victorianus impelerim, Be. ad lab. hinc pepulerim, nimis pro arbitrio. Impellerem, i. e. impellere solerem. cf. 50, 62.

118. Iam pulsat ostium Phaniae, quod in conspectu erat, atque audito responso redit in prosce-nium.

120. v. Pr. apud me esse, ex int., male quidem eliso verbo praesto.

133. Ita haec distinxi, ut appareret, coniungenda esse invitatum et amplius.

141. Cod. A reliquum est. haud male. Versu sequenti divitias pronuntiandum quasi esset ditias, liquescente u litera, sicut p.

143. v. Atque, prorsus invita sententia: leviter

enim tangit Cliniam senex, quod ex sequentibus intelligitur.

147. Legitur v.: nam in metu esse hunc, eliso verbo metu. Perfectum pro praesenti usurpatum. cf. 459. Hunc, Cliniam; illi, Menedemo.

153. Huiusmodi. s. B H, quod praestat ambiguo Vniusmodi vulgarum. Tolerabilis. mitis, aequus: nam patres intelligit.

158. Be. Hoc in fine addidit ex Eugraphio, quicum faciunt nostri libri.

159. Coenae q. n. s. Ita verba ordinantur in codice A, melius quidem quam in vulgatis, ubi sic: nobis q. c. s.

168. Perii hic est mirantis, potestate rariore. cf. Andr. 899, Eun. 309. s. fere αἰβοῖ τάλαι Aristoph. Lys. 547.

172. v. habeo, verbo nil obmutescente. saepe confunduntur inter se habeo et habebo. habebo, quamprimum ad illam venero.

173. v. sat agit, attamen. Elegans nostra, inquit Be., et antiquae monetae lectio est, etsi non tam diversa quam eadem, reperta illa quidem apud Charisium p. 193. s. Plaut. Bacch. 4, 3, 33. et post etsi inferre solent tamen, non attamen.

174. v. Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciae, ex int. et male acuta voce artis; quod sensit etiam Be.

176. v. Tum, quod dem ei, recte est; i. e. tum, q. d. ei, nihil est; sed nihil dicere veretur, vel potius vereri se fingit, ne patri exprobare videatur avaritiam. Recte s. p., velut 466, Eun. 291. Dem absolute positum, ut ibidem 1020, ne elidatur. V. quoque: nam nihil esse, in thesi depresso verbo nihil. Gu. 1: nihil quidem esse.

179. v. hic corrupta sit, minus quidem usitate.

180. v. — opiniones, quae mihi animum exaugeant. Palmerius et alii exangeant. sed neque opiniones convenit: nam una iuvenis opinio est, non plures. quod persentiens Be. reposuit: opinionem, quae mihi animo exaugeant, bene quidem, quod opinionem, minus bene, quod animo: nam hoc quidem frigidiusculum mihi videtur. Facile mi anc (nam h litera, praesertim ab Italis, omitti solet) nimium transiit in mihi animum, nec raro nimius et animus inter se commutantur. cf. Eun. 50. nimium, valde, ἄγαν.

185. v. quid veri siet, omnino pessime. castigavit

Guyetus, probante Bentleio. s. infra, hoc quidem admonente, 779. v. quoque Pergin' istuc. sed ita nescias, iambicumne an trochaicum legere incipias.

186. Be.: quando istuc iam erit? ingeniose, modo iam melius collocari posset: nam ita quidem vix audiretur.

188. codd. A H comantur, B comuntur, C conantur, recte, ut iam repositum.

192. video et valeo. s. alibi Noster vivus vidensque. vid. ad Eun. 28. Homer. Il. 1, 88:

Οὐτίς ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χερσὶ δερκομένου
Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρβίας χεῖρας ἐποίσει.

Be.: vivo et valeo, quae p. quidem etiam ipsa coniunguntur; male nihilominus.

195. v. quid rerum? sed codd. affirmative. dedi igitur quod, i. e. ob id rerum, quod portant.

209. Be.: aspellere: nam expellere, ait, e loco, domo, urbe, finibus, passim habes; expellere ab amica nusquam. v. autem expellere. Frequentat illud Plautus, Cicero semel adhibuit.

210. gratum. vid. ad Eun. 345. Ceterum v. legitur: quod tamen nunc. sed opponi debent iam nunc et tunc, neque committendum, ut nunc lateat in thesi. cf. 324.

214. Cepimus. Bemb. fecimus, H facimus. sequor plures nec deteriores codd.

215. v. Quid est obsecro? minus recte.

221. enarrem. εἰποῖμ' ἄν.

223. v. — ad aedes est, Dromo pultat fores, pravis numeris et male acuto est, occultato vero in thesi τῷ Dromo. codd. A et B pulsitat, egregie, ut saepius pulsatum esse indicetur, contra ac fieri solet apud meretrices, quibus die noctuque patent ianuae.

224. Perperam Be. aperit, siquidem in aperiendo ostio intrare nemo potest, aperto potest. sed quod versu sequente idem reposuit coniecit pro vulgato coniecit, id quidem vehementer est probandum.

233. Menander:

Ἐξ ἰσχυρίας δ' ἐκρέματο φιλοπόνας πάνυ.

237. v. Nulla mala re esse exp. m. Sed esse ex sequente ex — natum esse, cum hic alienissimum sit, statim colligitur. iam vero laborat versus, atqui codd. nostri omnes, item Faërniani praeter Bembinum, et Bentleii sex, malam, non mala. hic igitur latebat vitium. Malacus, malacum pallium, malacissare Plautus. Verbum ignotius cito depravatum fuit.

238. v. C. p. prolixus, c. c. Dormitabat bonus Bentleius, cum tales numeros ferendos putaret in Terentio. nam quod reponit, promissus pro prolixus, nec versum id iuvat, nec sententiam restituit loci. Graphice describitur puella inornata, non fucata, capillo passo et prodigo, i. e. denso (ut passim μεταφορικῶς adhibetur prodigus) ac prolabente, itaque reiecto negligenter circum caput. d et l literae saepe vix dignoscuntur in codicibus.

239. Pax. Hoc male servo attribuitur.

241. Menander apud Victorium, Var. Lect. 9, 15:

— καὶ Θεραπειῆς ἦν μία.

Αὕτη συνύφαινε, εὐπαρῶς διακαιμένη.

243. v. Si haec sunt Clinia, vera, ita uti credo, eliso et extra ictum posito verbo vera.

245. Scin' tu omnes nostri, sicut et MS. Lindembrogii. et s. solet Comicus. v. Scin' hanc. Sordidae. dominae. v. inepte: sordidatam et sordidam.

247. v. Cum eius tam neg. int. sed codd. fere: negliguntur eius. Tam p. addidere monachi.

252. H diximus.

253. desinit. s. Bemb. v. deserit, quasi aufugisset a tela. Desinere est intermittere, ut recte Guyetus. s. ordiri telam Plin. 11, 28. Plaut. Bacch. 2, 3, 116. s. desinere artem, versus, luctum.

254. v.: os totum sibi, Vt facile scires, desiderio id fieri tuo, prorsus inconcinne. B.: scias; sed id requireret factum esse, non fieri.

260. v. ducis. sed B. Gu. 1 H et Lindembrog. liber (nam abducis manifesto falsum) adducis, proprie et vere.

265. nec memorabile. Sic nonnulli codd. Bentleii, qui tamen ex coniectura dedit commemorabile. Ego, dum ullo modo fieri possit, scriptos sequor. v. inconcinne magnum et memorabile.

265. Quid illo facias? Indignantis hoc est, diciturque Cliniae. cf. Eun. 781. Idem valet Quid cum illoc agas? ibid. 739. Be. tamen illa. At acerbum aliquid in Syrum dixisse Clitiphonem, ex servi sequente oratione intelligitur, qui quidem, Bacchide quid faciendum esset, interrogatus, aliter haud dubie respondisset. nunc accusari apud Cliniam, id vero mordet hominem. Ceterum sinis, quod dedit Be., liquido perscriptum legitur in cod. B.

268. v. iniurius Clitipho est: neque f. potis est. CLIN. Audiendum etc. sed omnes fere codd. post
tace

tace addunt: CLIT. quid est? cod. autem noster B: quid id est? optime. Transposita haec sunt. nam aliquid interturbasse Clitiphonem, apparet ex sequentibus. Nomen Clitiphonis ex glossemate irrepsit.

271. v. Tuum esse. sed quis fando audivit, sic locutos Romanos: tuum esse periculum non vis pro periculum esse non vis, vel tibi esse non vis? contra pluribus similibus enumeratis, in extrema sententia usurpari tum solet. Noster Andr. 240:

Laborat e dolore atque ex hoc misera sollicita
est, diem

Quia olim in hunc sunt constitutae nuptiae.
tum autem hoc timet,

Ne deseras se.

cf. infra 970. Atque dilucide H: tum.

273. v. haec, quasi hic quoque iambicus esset versus, obscurato quidem verbo gravissimo. Elegantem lectionem trahenda itidem debes libro Helmstadiensi: nam v. ex int. legitur habenda.

277. Tum quod argentum illi. s. A. v. T. q. illi arg., minus eleganter.

282. v. An ea quoque, occultato in thesi verbo ea.

283. v. ad tuam matrem, ex int.

287. v. huiusmodi, invitis nostris omnibus et Lindembrogiano, qui: istius modi, quod contemnentis adeoque verius h. l. Versui timebant librarii.

290. Basilius Magnus Πρὸς τὰς νύκτας Ἐπ' ἄμφω καθεύδουσι.

292. Verum. Hoc Cliniae dicitur. cf. 296.

295. v. hic versus antecedenti praeponitur. corrigit locum ex Eugraphio Be., qui quidem cur reponat Di dant pro Datur, non intelligo.

300. iudex. Be. inlex, ut est Plauti Poen. 3, 4, 35. Asin. 1, 3, 68. sed quod illi displicet, verbum accusandi in iudice, id vero pulchrum esse oxymorum adeoque vulgatae lectionis probare mihi videtur veritatem.

301. v. Ridiculum est, frustra onerato versu.

304. huic homini. mihi. vid. ad Andr. 282.

305. ne utiquam. s. plane codd. B et C, non, ut v., coniuncte: neutiquam. recte quidem: nam ne eliditur, animadvertente etiam Faërno. vid. ad Andr. 302.

306. v. scilicet, non recte, et istunc. codd. modo dicti: istum, quod suavius.

315. inopia. sui. Calpurn.

316. v. apud te hoc quam. codd. nostri et vett.

edd. ob hoc. sed supervacanea haec pessimeque collocata, ut vel hinc, supposititia esse, intelligas. Eadem. una opera. vid. ad Eun. prol. 7. Bomb. gratissimum, quod invita sententia recepit Be.

326. v. non sinam, inquam, et minus et *κακοφώνως*.

330. v. studuisti, isti, itidem offensis auribus.

331. Omnes nostri: quisquam, ut sententia requirit: nam unus tantum expetit, Clinia.

343. v. Vt nunquam ulla, minus bene.

347. v. nam dum abs te absum, omn. mihi lab. fuere q. c. l., pravis accentibus rhetoricis. Gu. i omittit verba abs te.

350. v. — tuum vidi diu esse habitum, diu etiam duras dabit, quae mendosa esse, omnes confitentur. Bentleius, deletis verbis esse habitum, ex coniectura dedit: — vidi, partes diu etiam duras dabit, nimis pro arbitrio. Si nos audias, servus non male autumabit, qui sibimet non parcat, eum etiam aliis, imo filio, durum se praebiturum. atqui parce ac dure egerat ex abitu Cliniae Menedemus. Saepissime literam h male inculcant librarii, et ss vel s cum x permutant, scribentes exurituros, pexima, Ulixes et similia.

368. v. egregio, quatuor deinceps vocibus o litera terminatis, haud pro Terentiana elegantia. Ingenio, natura mea. miseriam, moerorem, aegritudinem. sic etiam A. H. v. miserias, minus significanter.

370. v. Dici diem, quo merito offensus criticus Anglus expunxit Dici, reposuitque Diem tandem, durissime. Dies omnia et afferre et auferre dicitur. Cicero ad Div. 5, 16: quod est dies allatura, h. e. quod tempus allaturum est, quo sensu et Graeci suum *ἡμέρα* frequentant. Gnomicus:

Dies quod donat, timeas: cito raptum venit. Scripsimus autem die, veterum more: nam diei semper baccheus est, ut supra 116. Diphilus:

Λύπης δὲ πάσης γίνετ' ἰατρὸς χρόνος.

374. Sed. s. p. denuo incipiuntur orationes: cf. Ad. 694, Ph. 796; quomodo et Atque solet usurpari, velut Hec. 189, 297.

377. v. CH. Valet atque vivit. M. Vbinam etc. sine lepore et sale. dicturus erat Chremes: valet atque apud me est. quem interpellat impatiens pater.

387. v. Ah! vehemens etc., ut p. inter se permutantur ah et at. non placet exclamatio in homine quietiore.

390. v. atque ex illa incidet, ex int., male deproperato verbo illa.

400. v. Oneratas, frequentissimo librariorum lapsu: nam Phorm. 805 quae leguntur, onerare et exonerare et humerum onero pallio, vernilis sunt facetiae.

404. v. D. quod si. Sed cod. C: quae si, procul dubio vere.

406. Sic hoc, intellecto est, dicere solemus, cum quid vel improbamus, vel mediocri esse ostendimus. Faërnus. cf. Phorm. 111, Andr. 774.

409. v. O. s. habui, m. l.; verbo sollicitos obscurato. Be.: habuit; sed potior Mureti ratio.

420. Illos ibi esse. i. e. hanc rem agitare. cf. infra 932. s. et Istic sum Hec. 57.

421. v. Syrus cum illo vestro, correpto verbo Syrus, quod non committendum.

425. v. periclo id demus; putide. vid. ad 176.

429. v. abest ei, requisitum id quidem ab opposito tibi, proptereaue etiam assumendum, ne non elisi verbi nequitiam accentus offendat, sed, sequente vocali, retrahatur. Be.: Quantam eii fenestram; sed dialyses has et similes eii reii speii hospitaï Cliniaï elegantem neque Epicorum obsoletiora sectantem usurpasse Nostrum, admodum dubia est res. accedit, quod isto pacto vox gravissima Quantam elideretur. vid. ad Andr. 372.

432. v. Quodcunque inc. in m., volet: neque id Put. pravum an rectum siet, quod petet; turbatis numeris. nonnulli codd. Faërno memorati: pravumne. Agitur de solo Clinia.

436. v. abs te esse, illico minabitur. sed putide repetitur illico, scilicet optime quadrat loco. vicina — seillico, scilicet.

440. v. restituerem, turbata consecutione temporum.

445. post hunc versum v. inculcantur 457 — 59. animadvertit vitium Be.

447. v. hic, nulla vi. codex A. hi, unde apparet, scriptum fuisse hice, ut p.

451. A et Eugraphius Itan', H Tam, Lactantius de falsa sap. 4. Ita enim comp., quae scripturae eodem redeunt. forma haec usitatior.

454. v. nimio, ambigue: nam ad utrumque nomen, gaudium et aegritudinem, referendum est.

456. Etiam C otiosius, i. e. otiosus, ut meliores Faërni et Bentleii libri. v. ocus.

457. omnes nostri et vett. edd. apprehendendus, quod vividius vulgatoprehendendus.

459. v. congruere, labante versu: nam congruere dixisse veteres, quemadmodum dixere fervo, fulgo, strido, tuor, item fodire, linire, sallire, moriri, arcesire, non probat Muretus. S ab R vix discerni saepe in vett. codd., ut rerum pro serum, rector pro sector, scriptum esse videatur, bene monet I. F. Gronov. observatt. 1, 15. Congruisse pro congruere, ut praescisse Andr. 211, metuisse supra 147, extulisse Hec. 508.

460. v. est. Egregie Be.: Circumcursa quorsum hic? se ipse, inquiunt, Syrus alloquitur. Esto: sed profecto non circumcursando, sed sedendo, stando, cogitando, quaerendum erat argentum. Deinde quid est Tamen? an pro Tandem, ut olim Goveanus? an legendum Enim cum Guyeto? haeret sane sententia, neque est coloris sani et Terentiani. - Argentum ipsum Syrus compellat, vernili facetia: Quacunque au fugias, o argentum, tamen inveniundum es. Emendationis huius sponsorem et praedem tibi sistam Syrum ipsum 4, 2, 1. Argentum fugitivum, illud scilicet ipsum, quod circumcursat. et nota, tamen eodem modo quo hic poni.

465. v. haec audivit, frigide.

467. v. nil nimis. sed sic asseveraret, nimium bibisse dominum; quod impudentis.

470. v. CHR. Sane idem visa est mihi. SY. Et Forma etc. Qui mores novit, tepidum in vehemente sene iudicabit istud visa est mihi, idemque aptissimum personae servi cauti, qualem se praebet Syrus. cf. 468. Atque vett. edd.: CHR. Sane. SY. Idem etc. Natum SY. idem e quidem. Sane, vel Sane quidem, approbantium est interdum ea, quae aut nostra non magnopere intersunt, aut minus lubenter audiuntur. vid. Andr. 167, Eun. 310. Impatiens et ad aliam rem properans Chremes apte quoque interturbat.

474. v. miserum atque aridum, minus bene. misere, male. vid. ad Andr. 855. Sic 597 misere religiosae.

475. v. continue: V. h. n. at q. is non d. Abundet, quasi haec omnia servus diceret; sed ita vim suam At non obtineret. nunc, igitur, quod verbum saepe cum non confunditur. Quod se quasi nosse dicit Menedetnum, respicit ad 459.

483. v. mendose: servaret.

488. Iam huic mans., versu manco, cui succurrens

Be. reponerat huic iam. sed bene Gu. 1 Iam primum huic. Iam prave additum fraudi fuit genuinae voci. Primum τῶ nunc respondet.

503. v. vides; sed quid tunc faciemus sequente Et?

507. v. commodius nunquam. codex C dilucide: quicquam.

508. v. Nec, quum malefacerem, crederem etc. Sanavit locum Muretus reponendo malefacere, non persanavit. credum, creduis, Plautina sunt, perduint et similia etiam Terentiana. cf. 759.

518. v. amantium animos, inconcinne quidem. dudum emendaverat Palmerius.

522. v. nemo est meorum amicorum, ex int., turbatoque numero.

526. v. int. utcunque, atque ubicunque opus sit, obsequi. quae optime quidem correxit Be.; sed nec vulgata Sed nostrum est conveniebant.

530. Hercle tribuunt Clitiphone, improbante Mureto, et recte quidem; sed scribendum quoque vero pro vulgato verum. s. p. hercle vero et non hercle vero.

531. v. verba eho — est? Chremeti adscribuntur, quem hic ἀπροςδιονύσως interloqui, quis non sentiat? Cogitabundus autem abstinit senex. Syrus primum admonere cupiens adolescentem, subito inutile visum mutat consilium et ad Chremetem convertitur, ut rem conficiat.

533. v. iube hunc Abire hinc, invenuste eliso verbo iube.

535. quasi desit locus. Similiter, ut mihi videtur, Aristophanes Lys. 600 χαρίων ἐστίν. εἰς τὸ ὑποδείξασθαι σε τὸ σῶμα· οἶον, ἐστὶ τόπος, ἔτι δὲ τὴν ἡστίαν, ut ait scholiasta.

539. Censen' vero? Familiaris compellatio, quasi dicas: cogita modo! hocne credidisses? quam inexpectatum hoc accidit!

540. Gu. 1 et H dent.

543. v. tecum egi, egisti? putide. In verbis quod dudum tecum elegans ellipsis est. cf. 708. Codd. B C H egistin etiam (nam v. abest etiam), bene, nisi egisti retinendum est.

545. v. Dicis? est. inveni, sed quorsum pertinet illud Est? codex A: inventa.

547. Vah Syro v. tribuitur. cf. 713.

549. v. Hic; huic drachm., ambiguae.

550. v. quid tum? S. ea mortua est: reliquit filiam

adolescentulam; Ea relicta huic etc. Quid? s. p., velut Eun. 553.

553. Clinia. s. omnes nostri, quod elegantius vulgato Cliniam. Ceterum locus difficilis v. s. se habet: sibi uti id nunc det: illam illi tamen Post daturam m. n. poscit. CH. Et poscit quidem. Codd. parum iuvant, nisi quod A et B exposcet, C et poscet, ut Faërne quoque nonnulli libri. Aliquid hic turbatum esse, non est dubium. et Be. quidem s. refingi locum iussit: Cliniam orat (Bacchis), sibi ut id (mille drachmas) nunc det: illa (Antiphila) illi tamen, Post datum iri mille numum, praes sit. CH. Et praes sit quidem? Sed quid, quaeso, sibi vult illud tamen? quis post dare pro reddere usurpavit? quis ferat mirantem senem: Et praes sit quidem? quasi mirum sit, arraboni cuiquam, praesertim adolescenti, puellam relinqui formosissimam? denique, si omnia dicenda sunt, verba praes sit tam graviter, et bis quidem eodem loco, corrupta esse, cuinam persuadeat Bentleius? Atqui aliorum vel explicationes vel emendationes longe etiam sunt infeliciores. Nova igitur medicina circumspicienda erat. Parenthesis apte usurpatur: cf. Ad. 265. illam. Antiphilam, quae nunc praestitura Cliniae fingitur sicut ante meretrici. interim. dum renumeret argentum Bacchis. Vide autem pulchram gradationem: orat — poscit — exposcet?

557. v. in ea, minus usitate. in eo. i. e. in ea re. Be., quoniam plerique codd. exhibent esse, dedit: magnum esse in ea re lucrum. B C inesse, sicut v., H: magnum ei esse lucrum.

560. etiam C: qui istuc.

574. v. me esse gravidam et mihi te max. dicere. Be. me grav. — edicere. et edicere quidem legitur in Bembino et Victoriano. sed ceteri, quotquot innotuerunt, codd., etiam Berolinenses omnes et H: max. op. interminatum, quod cur spreverint, non video. certe, cum modo edictum habuerimus, putide infertur edicere, et aptissime usurpatur trochaicus plenus. esse officit versui, quod vidit Be.

576. v. sic est factum. domina, ergo h. d. a. est. Optime Be., Eugraphium secutus, reposuit minor pro domina. sed recipienda quoque erat aliorum codicum (quibuscum facit noster A) lectio: si sic factum est, ergo autem delendum. absorpsit coniunctionem antecedens personae nota.

578. Operarum errore tantum legitur pro tantam.

586. v. — est! quid voluisti? nulla distinctio utroque loco in codd. A B.

591. melius peius. i. e. bene, male. vid. ad Ad. 613.

593. Etiam nostri libri agnoscunt tanto. codex A in margine: al': tanto esto ignoscentior.

594. v. Vt meae stultitiae iustitia. sed haec non recte opponuntur, et mox mulier: Vt stultae — sumus. ut iniustam Chremes notavit Sostratam 590 vicina vero iniustitiae et stultitiae.

596. v. male te, vitiose.

607. v. spei, quod correctoris.

610. v. mulieris, minus eleganter. vidit Be., qui et mox pro vulgato tempus est reposuit tempus fert, ut est in re simili Ad. 813 And. 160 Hec. 539.

617. Hercle. s. Calpurnius et nostri omnes. v. hac re, quasi iam dixisset servus, quod dicturus est.

618. v. aliquid. correxit Be. codex A non video, sicut v., sed provideo, quod versum sanat.

623. Menander:

Ἄλωτὰ γίνετ' ἐπιμελεία καὶ πόνη
Ἄπαντα.

624. v. quid si sic? m. l. Sic subaudiendum est, non scribendum, natum id, ni fallor, ex si. παθητικῶς orationem interrumpit suam homo. Be. pro egero ponebat ago, minus quidem probabiliter.

627. v. Nulla mihi res posthac p. i. tanta, Quae mihi etc., male collocato verbo nulla.

633. v. cui aequae, m. l.

648. cod. A: patrem? dare mihi uxorem,
Cum viderit me habere amicam.

quae facile quidem additis pronomibus redigi in versus modulum possent: sed si totam rem sic disertis verbis aperuisset, non tantum significasset leviter, Clinia, quorsum pertinerent ista: tenes, quid dicam? quare interpretamentum hoc putandum est.

649. v. Quid dicam? invenuste quidem. qui, i. e. cur, quamobrem.

650. v. narrato. sed recte Be.: dicturus erat Syrus Iubes, quem Clinia, admiratione percussus, interpellat dicendo: quid ais?

653. v. continue: Et scilicet — Syro rectius Et tribuitur, pergenti imperare.

654. v. Senem nostrum, ex int. vid. ad 951.

657. v. hic me, minus bene. hoc, consilio.

658. v. tantae ast. verum divinavit Be.

663. v. parvi pendis, vel curas, ut nostri. nempe

utrumque glossema est, intelligendumque facis, omis-
sum id Graecorum more. vid. Bos v: ποιῆν. cf. 686, 986.

672. — Promissa —, Decem minas quas etc. i. e.
promissa, decem minae, quas, ut recte Be., conferens
602, Andriae prolog. 3.

673. v. ut veniam. sed ineleganter componuntur
ut veniam, frustra veniet. Huc pertinet Goveani lectio,
codicibus, ut reor, debita: aut frustra veniet.

678. dormiunt. quiescunt, securi sunt. cf. Ad. 667.
Aristophanes Lys. 15. Εὐδῶσι καὶ ἤκασιν. V. autem ego
pol istos, m. l., quod sensit Muretus. Pol p. initio
sententiarum, velut Ad. 267, Ph. 537.

686. quin, i. e. immo. repetit Bacchis Syri ver-
bum, ut mos est iratorum. Calpurn.

687. multi codd., in his nostri: quid sodes facias?
ex int. Similiter nostrates: weißt du was? Iam, addi-
tum a Bentleio, praebet H.

687. v. trans. nunc tibi. sed omittitur nunc in codd.
A et B; C autem: transeundum quid tibi etc. quod
non spernendum duxi, utpote iratae admodum con-
veniens.

690. V. non assequuntur loci sententiam. Interro-
gat Cliniam Bacchis, an etiam in domo paterna res
sibi cum illo futura sit, ut fuit apud Chremen. Respon-
det pro Clinia servus, minime id futurum, sed sum
amatorem Clitiphonem illi redditum iri. hac, ut mox
huc, quia vicinae Menedemi aedes.

691. sequere hac. v. haec Syro tribuunt, qui in
scena aliquantisper etiam manet. male. Phrygiae dicit
Bacchis.

704. ironice repetitur filius.

706. v. hem quid est? A mala manu esse quid est,
glossema τοῦ hem, versus argumento est.

713. Interrogationem hanc putant, inepte quidem.
Gloriari Syrum iubet, fallaciam verbo Vah demiratus,
iamque ad rem venire cupiens, Chremes. nec signum
interrogationis conspicitur in H.

714. v. Non hercle vero, verum dico. pessime.
Nondum rei convenit, siquidem aliquid superest falla-
ciae, ut ex sequentibus apparet, et verum valet sed.
Dicturus erat Syrus: — verum dico, me dolum struere
coepisse; quem, pro more suo, interpellat impatiens
senex.

716. v. et ea gratia Secum adduxisse. Be.: ea gr.
Se eam traduxisse.

725. v. ei, vacillante versu. p. commutantur inter se haec pronomina.

728. v. Non? quamobrem? correxit Be. In codicis C margine haec adscripta verbo homini: fugitivo darem, sive implicito meretricio amore. haec in ordinem recepta olim fuisse, ex Calpurnii interpretatione intelligitur.

729. Be.: Non ego dicebam serio ut illam illi dares, minime quidem probabiliter. illi etiam vulgatae.

732. v. sum. sequor vett. edd.

739. v. Dixi de argento, quod balbutire est. A scriptore fuit, ni fallor, Dixid argentum. vid. ad Eun. 1021.

744. v. Dicunt, Ius s. s. s. m., obscuratis gravissimis verbis.

746. v. Omnes te in lauta et bene acta parte putant, pravis numeris, nihili sententia. Be.: O. te in lauta esse et bene aucta re putant, bene quidem, quod, 2 scriptos secutus, aucta reposuit, ut iam pridem nonnulli, bene item, quod re pro parte, quorum verborum compendia facile inter se commutantur; sed minus recte, quod debiliora bene aucta re intulit post fortiora in lauta, nec melius, quod toti sententiae oblitus est opitulari: nam si tantum opinio illa est populi, potest sane aliter se res habere, potest inopia laborare senex argentumque reddere non tam nolle quam non posse. Rescribendum sine controversia:

Omnes inlautum id in bene aucta re putent.

760. v. H. mihi res. abest mihi nostris omnibus.

761. v. i tu, laborante numero. tute, i. e. tu ipse, non ego, cui tam male imprecaris.

764. abegisti. cf. Ad. 375. v. abiisti, quod cum merito displiceret etiam Bentleio, is quidem reposuit: adisti mihi manum, ut est Plauti Cas. 5, 2, 45.

765. Post hunc versum haec leguntur in H: Credendum, te ex animo nihil irasci, quae leviter depravata et transposita credidimus potius quam profecta ab interpolatore, cui qui talia, quaeso, in mentem venissent, ad loci declarationem nihil conferentia, praecedentibusque pariter ac sequentibus dissimilia? Vide autem, quam lepide iam inferatur Clitiphonis dictum illud: Iam non sum iratus, postquam de argento dixit servus. Clitiphoni enim haec tribuenda, non Syro, ut v., siquidem non tanti est persona servi, ut cuius irarum ratio habeatur. Ceterum hi versus v. hoc ordine exhibentur: 763, 767, 768, 764, 765, 769, 770. cf. 685.

773. v. L. f. me. SY. I. re exp., prave acuto verbo ipsa, cum sequatur encliticum. vid. ad Andr. 667, Ad. 862.

775. v. Sed pater etc. minus apte.

784. v. iam decem h. a me f., eliso τῷ decem, quod plene exaudiendum est.

787. v. apposcunt. codd. fere apposcent, solus H adposcet, ut Be. reponi iussit. haec, Antiphila.

788. v. Q. m. iniusta ac prava f. m. Verum servavit Eugraphius, nisi quod exhibet iusta iniusta. quem tamen ipsum exprimebant G. Fabricius et Be. Sententia haec est: quam multa, quae iniusta sunt, moribus vel usu recepta iusta videntur!

800. Post hunc versum haec v. circumferuntur: Erravi. res acta. quanta de spe decidi. quae a Bem-bino quidem plane absunt, in Vaticano autem codice praeter verbum Erravi item omittuntur omnia. Recte Be.: Versum eum esse subditivum, ex insequentibus patet, ubi Menedemus, tum denique errorem suum agnoscens, in haec verba prorumpit: Id est etc. et interposito Chremetis assensu: ah, frustra etc. Ita liquido apparet, quicquid ante haec est, dissensionem esse senum, hoc contendente, Bacchidem amicam esse Cliniae, illo Clitiphonis. quid ergo opus fuit, Menedemum hic dicere Erravi et cetera quae sequuntur, paulo post eadem illa dicturum?

Sic ille. Et Erravi? quidem glossema existimo τῷ Quid narras? verba vero Sic res acta est (ita enim fere codd. et vett. edd.) istorum Ea res agitur; reliqua, monente Bentleio, ex 198 desumpta sunt, vitii genere non infrequenti. cf. Ad. 108. Si quis tamen est, qui contra fidem optimorum librorum hoc quicquid est versiculi servare sibi cupiat, is s. emendabit:

Erravin'? CH. Sic res. M. Actum est? de spe decidi?

804. v. quae opus sunt, verbo opus in thesi prorsus occultato. quae non eliditur.

809. v. s. me sensisse, quod infantis. Codex C sciat pro sentiat, unde colligas, confusa inter se fuisse haec verba ita ut scriberent sciat sensisse pro sentiat scire vel rescisse.

811. perpetuom G. Fabricius, quod praestat vulgato perpetuo.

821. v. sane volo. sed si iam nunc Chremetem quid vult, cur id non statim dicit Menedemus? Futurum futuro respondeat necesse est.

823. v. astutum neque ita pers. esse, c. sc. sed id comparet in codd. nostris aliisque, et codex A: astutum atque perspicacem. Be. — esse, id scio.

826. plumbeus. Magis proprie plumbeos pedes dixit Plautus Epid. 5, 1, 21: nam ibi haud dubie legendum: otio isse admiror. pedibus plumbeis etc.

827. cod. A: nam exsuperat, et s. quoque vett. edd., minus fortiter. Astutia pro vulgato stultitia sumsi ex H et vett. edd. Similiter astutus valet Ad. 195.

829. v. illos, difficilioribus numeris.

842. v. Sp. vestem aurum atque ancillas. abest atque nostris et antiquioribus omnibus. C: vestes.

843. v. M. Non. CH. Quid non? M. Non, inquam, m. l., nisi τὸ ipse corripias, quod valde invenustum.

844. v. Magis unum. B: M. hoc unum. Vnum si dedisset scriptor, praecipuum id versus locum sibi posceret, quod fieri nequit.

846. Hic statuo clanculum egressum Menedemi domo Syrum audire senes inter se colloquentes, recitatoque versu 900 curriculo redire nunciatum id, quod comperit, Clitiphoni, apud Bacchidem adhuc remoranti. nam qui alias hic rem resciverit? et expectat quidem filii Syrique reditum Chremes; Clitiphonem autem minime festinare, consentaneum.

847. v. S. i. tuum quoque Syrus idem etc. sed A et B itidem, nostrique omnes et Calpurnius: tuus. Scilicet utrumque, tuus et tuum, esse genuinum, nomenque servi ex int. irrepsisse. Ironice Menedemus: ille tuus, quia Chremes dixerat Syrus meus.

Sic et Aristophanis Lys. 1282 sqq. duo carmina melica sunt obscurata, librariis in altero eorum adscribillantibus Βάκχειος, Δία, Κύπρις, in altero Ἀπόλλω, quorum vitiorum hoc postremum Brunckius quoque animadvertit, sed strophicum esse locum non magis quam ceteri editores videtur assecutus esse. Haec, nisi fallor, dedit Comicus:

ΧΟΡΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ.

τροφή. Πρὸς χορὸν ἔπαγε Χάριτας, ἐπὶ δ' Ἄρτεμιν, dochm.

Ἐπὶ δὲ δίδυμον ἀγέχορον Ἰήιον, dochm.

Εὐφρόσυρον ἐπὶ δὲ Νύσιον, dactyl. trim.

Ὅς μετὰ Μαινάσιν ὄμμασι δαίεται, dochm.

Πυρὶ τε φλεγόμενον, dochmius, clausula.

ἀντιση. Ἐπὶ τε ποτνίαν ἄλοχον ὀλβίαν,

Ἐῖτα δὲ δαίμονας, οἷς ἐπὶ μάρτυσι

Χεῖρομεδ' ἐκ ἐπιλήσμοισιν

- Ἦσυχίας περὶ τῆς μεγαλόφρονος,
 Ἦν ἐποίησε Θεά.
 ἔπῳδος. Ἄλαλαί ἡ παιήων! αἴρεσθ' ἄνω, dochm.
 Ἰαί, ὡς ἐπὶ νίκη! pherecrat.
 Ἰαί, εὐοί, εὐοί! εὐαί, Λάκων, dochm.
 Πρόφαινε δὴ σὺ μῆσαν ἐπὶ νέα νέαν! iamb. senar.

ΧΟΡΟΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ.

- τροφή. Ταύγετον αὐτ' ἱερωνὸν anacreont.
 Ἐκλιπῶα, Μῶα μόλε Λάκαινα, πρεπτόν α- troch. trim.
 hypercat.
 μιν κλεῶα τὸν Ἀμύκλαις σιὸν, troch. dim. hypercat.
 Καὶ χαλκίοικον Ἀσάναν, anacreont.
 Τυνδαρίδας τ' ἀγασῶς, dactyl. penthemim.
 Τοίγε παρ' Εὐρώταν ψιᾶδδοντι! dochm. catal.
 Εἶα, μάλ' ἔμβη, ὡία πάλλαν, dactyl. tetram.
 ἀντίσθ. Ὡς Σπάρταν ὑμνιαῖμες,
 Τᾶ σιῶν χοροὶ μέλοντι καὶ ποδῶν κτύπος·
 Ἄ. τε πᾶλοι καὶ κόραι παρὰ
 Εὐρώταν ἐγκονιῶσαι
 Ἄμπάλλοντι ποδοῖν·
 Ταὶ δὲ κόμαι σείονθ', ἄπερ Βακχῶν
 Θυρσαδδῶαν καὶ παιδδῶαν.
 ἔπῳδος. Ἀγῆται δ' αἱ Λατῆς παῖς dactyl. hephthem.
 Ἄγνα, χοραγὸς εὐπρεπῆς. iamb. dim.
 Ἄλλ' ἄγε κόμαν παραμπυκίδδς τε paeonic. logaoed.
 Χεῖρὶ, ποδοῖν τε πᾶδη anacreont.
 Ἄ. τις ἔλαφος· κρότον anacreont. catal.
 Δ' ἄμα ποίη χορωφελέταν. κ. τ. λ.

848. C: paulum, quod versui convenit, cui suppetias laturus subolat Be. reponerat, inventum id in paucis ipsius et Faërne.

849. v. mitto. sed codex B omitto, recte, ut iambicus hic sit versus, qualis et sequens. congruunt sic affectuum metrorumque vicissitudines.

850. v. hic trochaicus habetur, correpto priore est, icto posteriore, quod in repetitionibus caveri docuit acutissimus Be. cf. 926.

858. Familia h. l. pro re familiari ponitur. Vnde iudicium venit de lite familiae herciscundae, i. e. hereditatis. Cicero in lib. de Oratore 1, 56: Idem herciscundae familiae causam agere non possit. Calpurn.

859. v. Quid? istuc times quod etc. soloece.

866. v. Nisi, vel Nisi si, essem lapis. sed in ictu ponendum erat lapis. iam nisi usurpatum pro sed, sicut p.

872. Vid. ad Hec. 465. Menander:

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις ἔχει αὐτῷ σοφός.

874. v. prius ut omittitur, quod restituit ex veterimo suo Be.

880. v. mihi illaec. Be.: mi illic vere, quoniam absolute dicatur res redit, ut Ph. 549. Recte; sed cur vere? Be.: Necessario, inquit, prae egestate, non, ut tibi, voluntario, prae animi aegritudine. Quid vero? Eiusne res ut confecta sit, qui, ipsa illa animi aegritudine commotus, omnia vendidit, talentaque ad quindecim coëgit? vide 93. Nimirum hic aurem Be. Calpurnio librariisque commodavit suis, qui unanime: vere, sicut et nostri, quibus tamen omnibus, et si qui his concinentes sexcenti alii reperiantur, potior est ipsa ratio, qua facile intelligitur, istud vere, quacunque tandem potestate acceptum, longe deterius esse vulgata lectione vero, quae irato convenit: vid. ad Andr. 599. illic. tunc.

882. v. D. o. te esse et ign. t. Post, et id ingratum. sed codd. nostri et Lindenbrogianus: et id erit ingratum. v. etiam ingratum in thesi latet, quod iam retrahit accentum. Te acutum non eliditur.

884. v. Quid hoc quod rogo, frustra exasperato versu. Bentleiani et nostri praeter Gu. 1: quod volo.

885. malis. s. iidem codd. omnes. v. mavis. mox mendose filio. cf. 891. vidit Be.

887. v. ita dico, ex int., quod ostendunt sequentia, ubi procul dubio ex C elegans si quid minus recipiendum est pro vulgato si minus. Idem liber: Nil vereare.

899. Quid eum? i. e. quid de illo dicendum habes? Similiter Phorm. 718: Quid illam?

902. v. viduae mulieri. Atqui vetula, vetus mulier, senex mulier Eun. 306, in convitiis sunt, vidua non est, nec causam, cur sit, invenias. Legitur quoque v., minus quidem eleganter: auderet facere haec viduae mulieri. Vni exstat in H.

903. Prima verba Menedemo, intus domum suam, quo iam abiit, manenti, inter exeundum dicit Clitipho.

906. Gu. 1: vulgo id faciunt, ut legit et Calpurnius.

907. v. id qui, i. e., inquit Be., cur, quamobrem, faciat, nescio. scilicet memorem esse Menedemum eius,

quod praeceperat Chremes 892. cod. C idque, recte, eadem quidem sententia. cf. 953.

909. eccum. Hoc v. Menedemo tribuunt; sed Syrus interrogatus fuit, neque adest ille.

916. v. erit praesidium, verbo praesidium pene occultato. versui consuluisse videntur magistri, sed anapaestus paribus trochaïcorum regionibus apud Afrum quidem raro, velut et Ad. 854, apud Aristophanem vero et Graecos, quorum ad exemplar hic properat, saepius usurpatur.

924. Servi ad aras deorum confugere solebant.

926. v. nec tibi nec tibi: nec etc. qua auctoritate, nescio cum Bentleio; sed displicet mutatus in repetitione accentus pronominis: vid. ad 850: quare in lectione codicum, qui quidem innotuere, persto.

927. v. Abiit. ah, vel: A. vah. sed exclamationem istam correctoribus deberi, de versu sollicitis, recte iudicavit Be., exulantem quippe a plerisque codd., etiam nostris A et C, dubiaeque h. l. potestatis. Porro in vulgatis sic: CL. Quid? SY. Vnde etc. laborante versu. Be.: Quid, Syre?

928. v. tibi, frigide. nempe adhaesit T ex antecedente verbo. Ibi esse ad vel apud sororem valet eam curare, de ea cogitare, animum illuc conferre. cf. 932, 420.

929. fame. i. e. famei vel fami, prisce. Be. a fame.

933. non aberit longius. intellige: id, quod quaero, consilium. servilis iocus.

938. vera. non supposititia, ut Clitipho.

941. v.: in paterna iniuria Solent esse, quod sententiae quidem causa ferri potest; sed quid faciemus τῷ esse sic collocato? nam Solent corripere posteriorem syllabam, cui placeat, et qui hoc probet Be.? accedit, quod in codd. B H legitur: et auxilio, sicut p. commutantur inter se coniunctio et compendium verbi esse. cf. Ad. 862. Coniunctio quidem versum iugulat. iam et arsi fruitur τὸ auxilio.

942. v. verum dicis. quid ergo nunc f. S.? minus quidem bene. Quia verbosius de illa suspicione dixit servus, verbo Dic ergo admonetur ab impatiente iuvene, ut tandem, quid faciendum sit, exponat.

946. Recte Syrus existimat, quo minus speret Clitipho, tanto magis misericordia commotum patrem in filii leges pacem confecturum. Nescio, quid hic trepidant, quid turbent, editores, quorum commenta

referre piget. De transpositis verbis quam et tam vid. ad Eun. 346. ceterum cf. Ad. 475, 672.

948. v. Etiam haud scio, male audiente scriba, ut Etsi haud permutaret cum Etsiam (s. enim v. pronuntiatum Etiam) haud. Certe etsi loco congruit, non etiam. Gratulatur sibi de consilio isto honestus servulus, etsi ipse detrimentum inde sit capturus. cf. Ad. 121.

950. v.: Miror, continuo non iussisse abripi me: ad Menedemum hunc pergam. et s. fere Bemb. sed alii libri, in his A et Lindenbrogianus: M. non iuss. illico a. me. hinc nunc ad Men. p. Be.: M. n. iusse me abr. hinc: nunc ad Men. hunc p. sed Menedemum haud dubie glossema est. hic usurpatur in vicinis.

951. v. seni nostro, itidem ex int. s. p. Plautus et hic: cf. supra 654, Eun. 109, 624, Hec. 615.

953. v. quomodo tam ineptum quidquam etc., m. l.

958. v. In qua re, haud pro Nostri elegantia.

959. v. Immo scis potius, ex int., quod ostendit versus.

963. v. CH. Subditum? ain' tu? et versu sequente: Confitere, tuum non esse; quae dudum correxerat Faërnus.

967. Q. f. est inventa? Post haec cod. C: sed ideo leviter potest iste credi tuus; haud dubie ex interpretatione. Ceterum apte haec Sostrata, quasi ne filiam quidem veram arbitretur senex.

968. Post hunc versum v. talia leguntur: Convinces facile ex te natum: nam tui similis est probe, quae quis non videat ex antecedentibus esse interpolata? cod. A: Quod consimilis moribus tuis. cod. B: Id quod (et sic v.) est cons. est probe, nam illi nil vit. est r. q. id idem moribus convinces f. ex te natum, nam tui sim. sit tibi. tum pr. etc. vides migrare, ut solent, interpretumenta. cuius criminis tamen absolvo verba tui et probe, quae sane colorem Terentianum habent, proptereaque a me genuino suo, ni fallor, loco sunt reposita. sic autem pro clausulis plenorum iambicorum p. usurpantur iambici senarii. cf. Hec. 674.

971. censeas, int. severum esse. iam autem mores dicit, antea vultum.

977. v. Alienum esse te. CL. Sum. S. M. me. hoc-cine quaesisti, obsecro? Sed Clitiphonem aliquid modo quaesisse, ex responsione Sostratae intelligitur, nec mirantis alicuius dicta est hoc-cine quaesisti? sed hoc-

cine quaeris? vel: hoccine quaesisse? atque hoc profecto verum est: cf. Andr. 217, Ad. 211.

980. v. in te esse, frustra onerato versu.

982. v. pro Cetera legitur Crede, et nostrum etc. satis inepte. cf. Ph. 132.

984. a Iove. s. codex C, quod elegantius vulgato ex Iove.

986. sedulo. subaudi prohibebo.

989. v. Non mihi, sententia laborante. B: num; recte: integrum esset: num puduit mihi p. f. add. scortum? Be.: Ten' mihi.

992. v. pr. inveniam, nescio qua fide. Bemb. incipiam, Vatican. et Basilicau. incipiam, Gu. 1 capiam, et s. legendum coniecerat Faërnus, quem sequor. Be.: incipiam, quanquam malit captem, sicut captare occasionem, tempus, similia, dicuntur.

994. v. Nimisque inhumane, correpta mis syllaba ante encliticum, quod durissimum.

998. exorem. s. plerique codd., nostri omnes, nec causam video, cur quicquam novemus. Be. tamen secundum Bemb. et duos alios libros: exorent, deleto gravissimo verbo Ego vel Egon', quae vulgata lectio est, asperior ea quidem. Similiter hic Ad. 910.

1005. Post haec H sic, procul dubio ex int.: Aut illam accipiat, aut me inimicum habebit, utrum volt.

1008. Haec Sostratae attribuunt, sed Chremeti codex A, recte.

1012. v. ducenda, vitiose.

1013. Nunc, significanter, qui adhuc semper vituperavit eum. cf. Ad. 971 ibique Donatus. V. tamen haec et sequens Perplacet itidem male Sostratae adscribuntur. Legitur quoque depravate Archonidi vel Archonidis vel denique, in Italis praesertim libris, Archonidis. nomen est Archonidas vel dorice Archondas, Ἀρχωνίδας, Ἀρχώνδας, quo plus semel impegerunt librarii. vid. Valkenar. ad schol. Eurip. Phoen. 1386.

ANNOTATIONES IN ADELPHOS.

Legendus de hac fabula Lessingius dramat. Hamburg. capp. 97 sqq. Eleganti paraphrasi germanica expressit eam Nobilis von Einsiedel.

Periochae Sulpitianaе versu 5 v. famamque, satis frequenti errore. v. 6 se legitur in nostris. mox v. eri-

eripuit, duris numeris. v. 10 v. abest copula, sed A et H et iurgare, B ac i. dein quidam codd., in his nostri, s. fere: A se vitiatam virginem, civem Atticam, Vxorem pot. Ctes. cith., Suo exorato duro patre De-
mea. quae spuria esse vel inde arguuntur, quod nusquam in his periochis duodenarium migravit versuum numerum Sulpitius.

PROLOGVS.

Versu 2. v. Ab iniquis observari, quae grammaticae cuiusdam mihi videtur correctio, caventis, ne iniquos a scriptura observatos acciperent pueruli; quod cavere ineptum est. vid. ad Andr. 17. Iam una haec sententia, cum v. aliter dicatur, scripturam observari, aliter, adversarios eam rapere in peiorem partem; quod genus vitii inprimis fugiunt probi scriptores.

4. v. de se ipse erit, vos eritis iudices, ex int., obscuratis quidem verbis gravibus se ipse, numerisque pessimis. Observa paronomasiam in verbis indicio et iudices.

7. Commorientes. Negat Varro apud Gellium N. A. 3, 3, hanc fabulam Plautinam esse. Iudicavit eam rem, pro more suo, magnus literator ex moribus ingenii atque linguae, ut cum Gellio loquar, in ista comoedia expressis, qui quidem ipsi vel insolentiores visi fuerint vel neglectiores. sed speciosius id argumentum quam verius, siquidem et nemo omnibus horis sapit, senesque alia cogitamus, appetimus, agimus, scribimus denique atque adolescentes iuvenesque. quare equidem hac in parte plus tribuo Terentio.

9. prima fabula. hoc est in prima parte: ut dicimus in primis digitis. Donat. cf., Eugraphio monente, Virgil. Aen. 9, 244.

14. Reprehensum. retentum, resumtum. Donat.

21. sine superbia. sine aliqua eorum superbia. Eugraph. Mox v. partem — partem. correxit Be., conferens Hec. prol. alterius 7.

25. v. P. ad scrib. augeat industriam, m. l. Totum versum excidisse putabat B. s. fere conceptum: Bonitasque vestra adiutrix nostrae industriae Poetae etc. quae consuta ex Hecyrae et Phormionis prologis, cum praesertim minime necessaria esse videantur haud

scio an paucorum latura sint suffragia. Omissum ad in adaugeat propter sequentia ad scribendum. Adaugere etiam alibi Noster Heaut. 383.

FABVLAE versu 1 qui nominatur Storax, unus est ex servulis, qui praestolatum missi erant Aeschino coenanti, ut ex sequentibus intelligitur. Omnes appellatione Micio cogitandus est, ultimoque loco hunc Storacem; sed mutarum nomina personarum poeta nos condonavit. S. et in prima Andria solus nominatur Sosia.

4. evenire ea sat. est, ex int. metroque laborante.

11. v. ne aut ille alserit. Donati simia: „Nimium tenere amat, qui haec in iuvene pertimescit, quae circa infantulos cavere solent.” Scilicet nemo alioris causa in tali regione domum non redierit. Eugraphius: „Alserit, i. e. mortuus sit, quia morientes frigent.” At vero magis friget, o bone, tua explicatio. Legendum, nisi omnia me fallant, illiserit, intellecto se, graece: vid. Vechner. scriptum antiquo more verbum ILLAE-SERIT cito depravatum est. Diversa autem esse illidi, cadere, denique aliquid praefrangere, opus non est expositu, et quod vicina haec sunt, eo quidem nomine culpandus non est poeta, sed laudandus multo magis, cum patrum depingit singula quaeque, etiam simillima, quae nepoti accidere possint, plane paterno animo reputantem.

Ceterum v.: Quibus nunc sollicitor rebus, male correpta voce quibus, i. e. quot et quantis, quam gravibus! vid. ad sequ. versum.

12. v. Aut uspiam ceciderit, non recte acuto verbo ceciderit, siquidem vera sunt, quae monuimus ad Eun. 940. quare non dubito, quin ex hoc versu in antecedentem τὸ nunc migraverit eoque ponendum sit loco, quo positum iam vides, ut ad tria ista perfecta illiserit ceciderit praefergerit aequae pertineat potius quam ad unum sollicitor: quoniam ibi quidem tempus indicatum satis est verbis: quia non rediit filius. Sed de metro forsitan metueris, dactylo iam excipiente anapaestum. Atqui similes versus etiam alibi, quamquam raro, inveniuntur, velut infra 362, 897, Ph. 648.

14. Coniunctionem addidi huic versui, sequentis ut expedirentur facilius numeri. Ceterum v. ipse est sibi, eliso ipse.

13. v. Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre. is adeo — prorsus inconcinne. B.: Atque ex me h. natus non est (et s. quidem plerique omnes codd.), sed ex fratre. is adeo — sed haud ferendum, gravissimorum verborum me et fratre illud liquescere, hoc in thesi latitare, pedemque medio in versu haberi talem: est set ex, ne de exitu versiculi dicam, incisa praesertim oratione, plane intolerabili: fratre, is adeo.

16. Dissimilis etiam A. V. quoque: iam inde, solito errore.

18. isti, i. e. qui similes sunt Demeae, itaque a me dissentiunt, ut recte Don.

Versum Menandreum, grammatico laudatum, sed corrupte, sic restituebat Be. emendatt. in Menandrum et Philemonem 3:

Ὁ μακάριόν μ', ὅτι ἡ γυναῖκ' εἰ λαμβάνω.

addito de suo τῷ ὅτι, quod parum placet: siquidem qui istud verbi perire potuerit, difficile est dictu. Etiam leni Micionis ingenio magis haec, ni fallor, convenirent:

Οὐ μακάριον μὲν ἐστὶ γυναῖκ' ὃ λαμβάνω.

Compendium τῆς ἐστὶ facile periit.

19. Contra haec omnia. vid. Ph. 483. Be.

20. Piget, reverentia codicum me deterritum haud reposuisse: Ruri vitam agere, ut plene exaudiretur τὸ ruri, verbum gravissimum, quod invenuste nunc deproperatur.

30. v. insuerit vel insueverit; sed Martianus Capella p. 160. instituerit. Be. tamen: ita ut fit, deleto aut.

31. v. Aut audebit, tanto, m. l. Correctoris hoc puto, quem male haberet infinitivus duplex. at cf. 52.

32. Menander, si recte coniecturam facimus:

Λυπῶντα δ' ὀρεῖται εἰς δει, παιδῶντα δὲ,
τὸ παιδάριον.

Legitur autem vulgo: Οὐ δεῖ λειπόντα τὸ παιδάριον ὀρεῖται, ἀλλὰ παιδοῦντά τι.

38. v. nimio, ambigue. Liber B. nimis. vestitu pro vestitui, prisce. vid. Gell. 4, 16.

40. C: Et errat multum.

47. v. Ille quem, duriore numero, id vero omitunt, quod requirere mihi orationis videtur perspicuitas.

48. v. Studet par referre, et Gu. 1 St. par pari ref., utrumque ex int., siquidem elegantius est, beneficium intelligi ex antecedentibus. s. numeri quoque

suaviores fiunt, et studet plene exauditur. v. etiam absensque; sed omittit coniunctionem codex C. Menander:

Υἱῶ προθύμως τῶξίεμαινον ποιῶν,
Κηδεμὸν ἀληθῶς, ἐκ ἔφθορον ἔξεις βίη.

59. Itidem Menander:

Ὅς ἔστ' ἐρυθρίαν οἶδεν ἔτε δεδιέναι,
Τὰ πρῶτα πάσης τῆς ἀναιδείας ἔχων.

70. v. ruri esse parcum, frustra, vixque audito verbo rei.

77. v. haec continue: potare: non est: neque etc. vehementius quidem quam pro Micionis ingenio, nec recte obticente tam diu Demea irato multumque sibi tribuente, more imperitorum. nam quod mox patientem aurem fratri commodat, gravissimo id exordio effectum: At ausculta, ne me obtundas de hac re saepius. Interpellat igitur h. l. commotus Demea, idemque verbum mox, 87, repetit, ut solent irati.

S. p., turpiusque etiam, peccare solent veterum scriptorum editores, velut Aristophaneae Pacis 774 prave distinguendo post ποιητῶν, quod quidem cum antecessoribus suis facit, ineptam hanc sententiam efficit Brunckius: et ne detrahe quicquam praestantissimo poëtarum, viro qui frontem habet. Frontemne habuerit nec ne Aristophanes, disceptandum aliis relinquimus; at vero si illi soli honor sit habendus in conviviiis, quid hoc ad ceteros calvos? non ita proximi studiosam novi plebeculam. Imo dicit Comicus, ob calvitiam suam omnibus calvis bene in posterum fore, si vicerit, ut quisque dicat in epulis: da calvo, praebe calvo isti, nec detrahe viro nobilissimi poëtae frontem gerentis. Similiter ibidem 850 continue scribendum: Λείχην ἄρ' αὐτῇ κἀνταδε σκευάσειον, sensu nequiore: Quodque magis etiam huc pertinet, eius comoediae 1051 rectius sic distingues:

Ὅπτα σὺ σιγῇ κ... — "Αἰπαγ' ἀπὸ τῆς ὀσφύος,
ut posterioribus verbis, interrupta oratione instituta, sacerdos increpetur.

87. v. Ah pro At, lapsu frequentissimo. Ah iratiori convenit 102.

93. v. dabitur a me argentum, ex int., pessime autem correpto verbo amat.

100. Ovidius Met. 9, 24, monente Bentleio:

Iupiter aut falsus pater est aut crimine verus.

108. Hunc versum v. ponunt post 111, verbumque Irascere Micioni tribuunt, scribentes quoque credis.

Factum hoc ob non intellectam ἀποσιώπησην, quae inest verbis: Rursus, Demea? Donatus: Rursum. Quasi curans irascere? Viden', hunc τὸ irascere quo loco v. legitur haud invenisse in suis libris? Sed porro considera, quaeso, quam obscure v. ista dicantur: ah, Micio? ad quae cur alter respondeat: Mihi sic videtur, neque ego intelligo, neque quisquam interpretum declaravit. Et quid frigidius istis: an non credis? quasi non castigans, sed dubitans scilicet, quaesisset Micio: Rursum, Demea, irascere? Tantas turbas dedit una vox Irascere perperam adscripta explicationis gratia τοῖς Rursus, Demea? quò facto initio interpolandi, cito librarius nescio quis quae supra post Irascere legerat, et hic inculcavit, more istius nationis: cf. Heaut. 800: cumque ita bis eadem legerentur, ineptus corrector sana praecidit, ulcus non attigit.

115. Donatus: Hic sensus est: Nec contemnenda sunt quae dicit, neque omnia dicit tamen. h. e. non sola sunt, quae dicit. et ordo est: Neque tamen haec, quae dicit, sunt omnia.

118. v. Cum placo, advorsor etc. sed cum dixerit Micio: ita est homo, Demea, iam oportet pergere illum narrare aliquid de eodem Demea, non de se ipso, quod facit, si vulgata lectio retineatur. Plane sedulo, ut alibi plane belle, plane bene, plane moleste.

119. augeam. laudem.

127. Nisi. sed, ut p. vid. ad Hec. 224.

132. Ego i. i. o. Deest abducam. Donat. V. autem istam, duriore numero.

133. v. hodie unquam, it. ut vap., frustra onerato versu. glossatoris est τὸ unquam.

137. huius non faciam. i. e. ne titivilitii quidem. cum gestu hoc pronuntiat.

140. v. Indignum iniuria hac; ind. c. e. s. a. m. Verba iniuria hac pro glossemate habenda sunt verbi indignis, cuius omittendi cum ansam praebuisset similis, quae sequitur, vox, nescio quis ista addidit ad sententiam versumque adeo utcunque sustentandum. Fideiussorem huius emendationis habeo Donatum, cuius inter animadversiones ad hunc locum haec leguntur leviter corrupta: Indignum iniuria hac. Comice Indignum et Indignis. Tu scribes: „Indignum indignis. Comice.” Facetum videbatur grammatico, eodem orationis membro eodemque loco alia potestate usur-

pari indignum, alia indignis; ut v. iocari solent: nam proximo membró id verbum repeti, Comici salis nihil habet. Be. vulgata sic digerebat:

— — esse in-

dignum iniuria etc.

De falsa inscriptione apud Donatum vid. ad Eun. 163. Indignum vocali litera sequente accentum retrahit: indignum indignis.

142. I coalescit cum sequente vocali. vid. Andr. 373.

146. Verba Omitte mulierem in vulgatis Parmenoni tribuuntur, sed in Gu. 1 Aeschino, recte quidem: servi munus verberare est, non loqui.

147. v.: O fac. indignum. A.E. Gem. n. c. S. Hei miseriam. Sed Faërnus: hei misero mihi, nostrique omnes, ut et plerique Bentleiani: O miserum facinus. Illud indignum a correctore, nisi fallor, est, quem male haberet repetita vox miser, quae tamen vel ad denotandam indoctam lenonis infantiam est retinenda. Ceterum v. ex int. impeditoque trochaïco: partem potius p. t.

156. opperiere loris. servorum haec poena: nam liberos caedere, nefas habebatur.

157. impurum. Veteres Impurum generaliter pro improbo ponebant. Donat. cf. Heaut. 577.

162. v. L. s. f. perniciës communis ad., acuto in prima syllaba τῆ perniciës, quomodo apud Nostrum quidem huiusmodi verba nunquam: nam si quando alibi quam legitimo loco accentum illa habent metricum, in extrema syllaba habent, non in prima, idque in ultima versiculorum arsi. Apte quoque in verbis ponderosis mutatur metrum, ut saepissime in hac scena similibusque παθητικαῖς.

172. v. Homini misero plus etc. sed 3 Berol. libri: O homini. Legendum: O hominem miserum, i. e. pessimum. vid. ad Andr. 855. V. quoque hic versus post 174 inculcatur, merito quidem improbante Bentleio, qui tamen hunc illi praeponere satis habuit. Ceterum non inepte hic mutatur metrum: nam quod placet Anglo, domo posteriorem syllabam corripere, duriusculum mihi videtur.

184. v. quid istuc, Sannio est, ex int., m. autem l.

186. v. quam quae h. int. nos, contra usum Nostrum in hoc genere. vid. ad Andr. 667.

190. hui. hoc v. servo tribuunt; male: nam sic vel concedentes, ut infra 385, vel cum irrisione inter-

pellantes, ut Eun. 749, cum significatio verbi in contrariam mutatur *εἰρωνικῶς*. sequor igitur vett. edd.

193. Spem non eliditur, ut p. acuta monosyllaba. quod nescientes v. edunt Ego spem, prorsus occultato verbo spem.

197. Editur mendose usquam. Nusquam sint, i. e. perditae sint, nullae sint, *μηδέν εἰσι*. Noster Eun. 243:

Neque virgo est usquam, neque ego, qui illam
e conspectu amisi meo.

Horatius serm. 2, 5, 110: Ergo nunc Dama sodalis Nusquam est? cf. inttpp. ad Plaut. Merc. 3, 4, 21.

199. Hoc pro huc, vetuste

200. v. red. tamen, frequenti permutatione.

212. v. per oppressionem, frustra exasperato versu.

215. div. face. divide. Donat.

232. alias. s. Be., conferens Andr. 31, 94. v. alios,

ταυτολογικῶς.

234. v. O Syre, minus apte.

235. v. SY. Quid est? CT. Quid sit? illius etc. aliter collocato priore quid, aliter posteriore, numeris autem impeditioribus. Recte absque istis oratio procedit, a servo interpellata: Hem, illius opera nunc vivo! cf. Hec. 290.

237. v.: famam, meum amorem; vitiose: amorem Ctesiphonis in se transferre Aeschinus nec voluit nec potuit, famam amorum eius potuit, idque revera fecit. maledicta. lenonis, ut recte Donatus.

238. v: mane, mane, m. l.

240. Gu. i quaerito, quod non deterius.

243. v. ah, vereor. Ecce iterum Crispinus. Exclamationi nihil hic negotii; at requiritur.

245. v. quasi nunc non. Quid? nuncne demum? Nempe compendio deceptus cum nescio quis librarius scripsisset, ut p. factum, nunc pro non, mox utrumque positum est. V. etiam norimus, invitae vett. edd. et versu.

246. rem etiam nostri B C.

248. v. tam ob parvolam Rem pene ex patria: turpe. quae ubi admittes, invenuste encliticum rem separabitur a parvolam, itemque invenuste vox patria (at quam ponderosa!) in thesi occultabitur. Hoc parvolum etiam Cicero aliique.

252. Eamus. hoc v. Syro adscribunt, quasi servi sit abitum domino imperare. Similiter peccatum Eun. 408.

Ne tam quidem. hoc est ne transversum quidem unguem. Cum gestu hoc pronuntiandum. cf. 201.

253. quamvis pro in quantum vis. Donat. Etiam porro.

264. v. Iam times, vi nulla. Iam, nam, tam, saepissime confusa a librariis.

266. v. Nec quem ad obstetricem mittam. sed iambicus hic versus esse debet, ut recte monet Be. Et is quidem: Nec est quem, vi parentheses non observata. H nunc praebet pro nec; sed utrumque verum puto. Similis parenthesis est Heaut. 553.

269. natae etiam nostri codd. H Frenate.

273. v. quod si omnia. cf. Eun. 500. Plaut. Capt. 3, 3, 1:

Nunc illud est, quom me fuisse quam esse nimio mavelim.

280. v. illum legitur pro ulla, Mureti lectione, quam exhibet H.

282. v. indigne per vim, praepositione acuta, nomine gravissimo elevato tanquam enclitico. sic duriter et similia leguntur, atque hoc ipsum in vetere inscriptione.

283. v. loquatur, minus bene, quia corripiendum tunc est satis. Loquitur exstat in H.

285. v. dari mihi obviam, sed corripere non debet posterior syllaba τὲ dari.

287. Abest v. meo, tractum id a simili, quae sequitur, voce, sententiaeque necessarium. Satis se supplicii sumsum dicit Geta, si illos ulcisci suo modo liceat. cf. Eun. 864.

S. saepius erratur, velut et Aristophanis Lys. 1112, ubi v. legitur versu manco, Δεινήν, ἀγαθήν, φαύλην, σεμνήν, ἀγανήν, πολύπειρον, quid verbi arcessendum sit ad integritatem tum sententiae tum metri, ipsa adiectivorum istorum docet oppositio. rescribe certa emendatione:

Δεινήν, δειλήν, ἀγαθήν, φαύλην, σεμνήν, ἀγανήν, πολύπειρον.

Vicinitas vocum δεινήν et δειλήν alteri offecit.

291. Sic temporum poscit consecutio. v.: ut cerebro dispergat viam.

297. quid festinas? hoc est: quid properas dicere?

299. v. obsecro te, m. l.

305. v. Nostram vitam omnium (Be. omn. vit.), in quo nostrae spes opesque omnes sitae Erant? (Be. omisit Erant) verbo vita in thesi occultato. Et cur Ae-

schinus dicatur ipsarum vita? quod amantium est blandimentum. Spes vitae p., velut Heaut. 584.

307. v. Qui se in sui gremio etc. Senis habet H.

312. v. Iam, frequentissimo errore.

316. v. quoquo pacto tacito. vid. ad Eun. 447.

324. v. potes, contra usum Nostri. cf. Ph. 858.

325. v. abi atque H. c. h. rem omnem, ex int., m. quidem l.

326. summus. intellig. amicus. cf. Eun. 221.

332. v. rei, quod interpretamentum antiquae formae. Legitur quoque: etiam eum, frigente pronomine, quia praecessit illum. Illum meum significanter Demea. cf. 369, 773, 776. Similem maculam eluimus 715, similique itidem liberabimus Aristophanem Pac. 601. ibi enim cum v. legeretur *προσγελάσται σὲ λαβόντ' ἄσμενα*, male iteratum *σὲ* non culpavit Brunckius, sed ex uno codice invexit lectionem *προσγελάσσονται*, quae verum iugulat, paeonicum eum trimetrum, qualis pro clausula eiusmodi metri adhiberi solet. cf. ib. 361 eiusque strophicum 401, ubi itidem impedit Gallus, *τῷ ἡμῖς* dicam scribens, quo destitutus versus corrumpitur. Legendum igitur isto loco:

προσγελάσται λαβόντ' ἄσμενα:

ἄσμενα pro *ἄσμενα* maxime, quia ancipites non sunt horum versuum, ut aliorum quidem, syllabae postremae.

336. v. Atque. C at.

339. vulgatum se post pacto abest libris Berol.

342. v. consilium, minus eleganter.

353. h. flag. intellige fieri vel quiddam simile. interpellat iocabundus Syrus. cf. 364 382.

356. v. Vtrum studione id sibi etc. sed Donatus legisse videtur verum. unice convenit vero, quod reposui.

358. v. hinc, sed significatum oportuit, quis abiturus esset; illud sponte intelligitur.

363. v. eho, an domi est habit. plene exaudientum est domi, nec de caesura est quod metuas: nam tales versus graviter interdum inferuntur, ut hoc ipso neglectu, tanquam condimento, irritentur magisque ad verba poetae, insolenter posita, spectatorum animi attendantur.

365. v. Patris et facilitas prava, correpto verbo patris, praveque acuto *τῷ* facilitas: vid. ad Eun. 940. facultas. Aeschini ad male faciendum,

367. quod. ita Gu. 1. v.: quia ades, ingrata elisione.

569. v. tu, minus recte.

371. coeperet. s. fere codd., item Priscianus 10, Nonius in Coepere. v. coeperit, soloece.

374. Quid eum? initium interrogationis de persona alicuius. sic in Heaut. 899: Sed Syrum.... Quid eum? Donat.

375. Ab. h. r. Haec v. Syro tribuunt. refragantur insequentia.

378. v. apud forum, impedito versu.

384. v. Non tu hoc argentum perdis; quod falsum: nam argentum id revera iuvenis perdiderat. Hic. i. e. in hoc negotio. Sedatior quam hic fingitur Ctesipho dixisset: non solum hic argentum perdis; iratus *καθητικῶς* argenti adeoque eius iacturae nullam rationem habet, vitamque i. e. salutem fratris solam respicit.

386. v. Phy, *φῦ*, cuius potestas nihil ad hunc locum. *Φῦ* mirantis est, idque expressisse Nostrum puto. Confusa haec etiam Aeschyli Agam. 1248.

422. v. Quid narras? quasi dicente Hegione. sed nimis haec frigent post antecedentia Pro di immortales, facinus indignum! quare ex H. libro quod recepimus.

426. v. alieno: pater is nihili p.; mendosissime: patruus Aeschini Micio, non pater. Ex Hegionis persona haec Demea.

427. v. hic prope adesset alicubi, ex int.

437. v.:

Quem fratri adóptandúm dedisti, neque boni — Quis talem versum Terentio imputet? Abdidisti, i. e. ab oculis removisti, tanquam neglectum; et est levis Demeae reprehensio. Hecyrae 117 habes: nam senex Rus abdidit se, ubi Donatus: Verbum reprehendentis senem. Reprehendentis autem, quod absit inde Laches, ubi esse eum oporteat. vid. ibi Donatus ad v. Com meat.

445. v. ubi scit factum. Mirum vero, ni ipse sciverit. Infra 662 in eadem re: postquam id evenit.

450. v. ille bonus, ex int., metro autem impedito.

455. v. Neque iners, alit illas. sed nihil hoc differret a sustentando omnem familiam. ad. erga, sicut p. Etiam qui, quod v. abest, sententiae puto necessarium.

464. v. vis, invito sensu refragantibusque vett. edd. vis 467 demum memoratur.

473. Inter hunc et sequentem versum v. Phormionis 424 inculcatur, tanquam a Demea pronuntiatus,

cuius personae male convenit, siquidem nec vere sic sentientis, quod vel ex proxime sequentibus intelligitur, nec, cur dissimulet, ullam habentis causam. In Bembrino versus margini tantum adscriptus est, ibique exaratum ut et in H., exequar.

477. noscere pro exercere dixit, Graecorum more, qui s. p. εἰδέναι. cf. Virgil. Aen. 1, 630, Musgrav. ad Sophoclis Antig. 299.

479. Redito. prosequabatur eum Hegio, ut recte Donatus.

481. indiciente, i. e. non dicente, tacente, ut recte glossator Bembinus. vid. Gronov. ad Liv. 22, 39. sic Phorm. 913: Quod dictum, indictum est.

488. v. sit, m. l. sequor Muretum.

497. 8, Haec v. s. digeruntur et scribuntur:

Et illud rus nulla alia causa tam male odi,
nisi quia prope est.

Quodsi abesset longius,
Prius nox etc.

Primo horum versuum, sive iambicum eum sive trochaicum habeas, vix et ne vix quidem sui numeri constabunt. Vide, levicula menda quas turbas dederit. quippe cum exaratum esset, proclivi quidem lapsu, causa tam male pro causa ita male, statim ratio metri obscurata fuit. Bacchei congruunt affectui. elisiones frequentes, ut et homoeoteleuta, rem ingratam pingunt. Sed retinendum mihi aliquis clamet vulgatum tam pro ita, verbaque Et illud — odi coniungenda in iambicum trimetrum hypercatalectum, sequentia vero usque ad verbum longius, non praeponendum id quidem τῷ abesset, in iambicum senarium. Cui respondeo, debiliores mihi istos numeros videri in tanta perturbatione. locus similis est Eun. 255, 6.

501. v. ego hodie toto, ex int., impedito quidem versu. Me et quem non liquescunt.

508. v. quam ovem. Et sane hoc quoque proverbium in utraque lingua usitatum est. sed recte Be.: Ovis non redditur placida, ex fera cicuratur, mansuefit; sed natura et indole est placida. Corrigit ille igitur: quam ovis est, nimis quidem aberrans a codicum scriptura. vicina oleum et ovem, nihilque vulgatus locutione: oleo tranquillior. Plautus Poenulo: hunc canem faciam oleo Tranquilliorum.

518. v. satis, difficiliore numero.

526. v.: Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam. Tot homoeoteleuta ut Afer admise-

rit, arte clarus? — Andr. 358. habes: ut huc concludar; Eun. 613: illum aliquo conclusissem. cf. 760. Ita et h. l. reponendum. Iam legitur in codice B, quo verbo deleto Be. dedit cellulam, ut est Eun. 259.

531. v.: Quid, malum, bone vir mihi narras? prorsum extincto Comici lepore. De bonis rebus plane audire se nolle fingit tam male acceptus servulus. cf. Andr. 310, Phorm. 73.

544. v. sit, m. l.: nam hic quoque iambicus esse debet, ut gravius novo metro inferantur minae senis.

554. v. S. h. m. p. ibis, et minor est err., levicula voce et acuta, verboque minor prorsus occultato. Ibi postquam depravatum esset, cito quoque, ut fit, transpositum est.

560. Vbi p. v. Haec Demeae tribuuntur in Bemb. et Victor. Iam Donati tempore in persoua litigatum h. l. Equidem ista referam ad verba in sole, audacius quidem illa transposita, sed eo, ni fallor, sine, ut perturbatio servi exprimeretur, ad inopinatum Quid ibi facit? respondere statim coacti. vid. etiam ad Eun. 346. Be. lectulos in sole iunctim accipiebat ut lectorum speciem tum notam et, sic appellatam. Dele autem virgulam extremo versu.

Bene sane. Hic *εἰσαγεία* est, non approbatio. Donat. vid. ad Eun. 229.

565. v. C. et cyathos sorb. p. hunc prod. d., numeris invenustis, depressoque in thesi verbo cyathos.

576. relevaris, ut versu sequ. fueris functus, non fungeris. Praepositio Re in compositione fere duplicat consonantes apud vetustos. Be. Confirmat emendationem Gu. i.

578. v. dixti, m. l.

579. v. quibus, minus concinne.

581. v. se semper credunt negligi. Bemb. claudier, quomodo et Donatus legerit, varias nunc commemorans lectiones claudere et claudicare. Be.: ludier, quod et ipsum friget illato fortiore contumeliam. Cicero: interclusi captique sumus. Intercludier. a potentioribus. Non semel erratum in hoc verbo apud Nostrum, librariis item Andr. 543 pro eo scribentibus in me claudier, et Eun. 119 in te claudier, utroque illorum locorum animadvertente vitium Bentleio. Hoc quidem loco Inter — cum forte periisset, ad versum sustentandum τὸ semper inculcatum est; nisi natum potius id dicas ex pronomine antecedente.

583. recte ad verba retulit, verum ad rem atque sententiam. Donatus. cf. tamen 927.

584. Hanc clausulam esse, Varro prodidit de lingua Latina 7, teste Rufino Putsch. p. 2707.

586. v. quid me faciam, nec quid etc. Be., codd. nonnullos secutus, quibuscum faciunt et nostri, C et H, trochaicumque hunc redditurus, legi iussit quid de me f. sed frustra talis versus obturbaret creticos. fac. glossema est. cf. index v. ellipses. durior versus rei congruit.

587, 8. v.

Membra metu debilia sunt: animus timore
obstipuit:

Pectore consistere nihil consilii quit.

Be., hos choriambicos existimans, metri id genus adolescentis affectui parum aptum, utpote exultans et magni spiritus, ita edidit:

Membra metu debilia sunt: animus prae timore
'Obstipuit: pectore consistere nil consilii quit,
de metro quidem is satis bene, nisi quod postrema syllaba verbi debilia vix recte producat. Sed cuiam, quaeso, placeant membra metu debilia? Et fac, ineptius quidem sic locutum esse Nostrum, alias minime ineptum, num etiam tam infans repente factus est, ut, cum corpus metu quassari dixit, timore animum faciat obstupescere? an vero metu tantum vel timore perturbabatur nunc Aeschinus? nonne etiam iracundia, misericordia, amore denique affectus erat? Quid multa? utrumque, et metu et timore, pro glossemate habendum est, quo deleto iam horum priore versu praeclare aliud apparet metrum, claudum id quidem et quasi singultiens, Creticum dico, posteriore, verborum transpositione levique corruptione obscuratum, facile idem restituitur. Quorum versuum priori cum extrema syllaba deficiat, si retineatur obstipuit, vel obstupuit, ut est in nostris omnibus, scripsi obstupidus est, rariorem vocem, quanquam Nostro etiam alibi usitatam, offensionem fuisse grammaticis arbitratus.

590. v. neque ea, sicut mox nam et eam vidi, m. l.

595. v. Satis diu, ex int. Iam gravissima vox Satis plene ad aures accidit.

598. v. ac fieret palam, haud pro facundia Terentiana.

600. ac mitto, ut Phorm. 198. ac mitto imperium.

Faern.

606. v. primum est, m. l.

613. Tacet. cur non ludo, ex int., male autem deproperato verbo Tacet. cf. supra 183, 254, Eun. 425. Melius est. bene est. cf. Andr. 398, Heaut. 591, Ph. 389.

617. Menander:

Ἐγυθραίων πᾶς χρηστός εἶναι μοι δοκεῖ.

622. Verba Vt opinor v. feruntur Micionis, parum quidem apte; unde Be. reponerat Opiner. vid. ad Eun. 229.

623. v. commigrarunt, m. l.

626. Huic leges cogunt nubere hanc. Ex lege Attica, qua virgines orbas pauperesque, *θηττας*, proximi cognati vel ducere, vel dotem iis dare, cogebantur. cf. Phorm. 91 et inprimis 372 sqq., unde, dotem *θηττων* etiam Apollodori tempore quinque minis constitisse, ita ut Solon instituit, intelligitur, quae postea fuit duplicata. Vid. G. G. S. Köpki, viri doctissimi, praefatio Phormionis ab ipso germanice conversae pag. 12, eiusdemque perutilis libellus, modo editus, Über Gesetzgebung und Gerichtsverfassung der Griechen p. 498.

628. v. Nam hab. Mil. A E. Hem, virginem ut secum avehat, insuaviter minusque *παθητικῶς* repetito verbo avehat, obscurato vero *τῷ* Miletii, in quo quidem h. l. totius vis sententiae sita est.

630. v. quid aiunt? ut saepe lapsi sunt librarii, versu quidem vacillante: nam ipsae priorem corripere, haud ferendum.

632. v. neque eum nominat, quasi hoc obiter tantum monente Micione, cum tamen inde sit, quod nescire se fingit bonus senex, quis sit ille alius. Simillima enim eum.

634. v.: videntur postea, trepidantibus grammaticis. Sane *τῷ* postea non est locus, est verbo poscere vel postulare. Noster Ph. 374: num iniquum postulo? etc. Vna autem, mater, poposcit, non plures: scribendum igitur videtur.

636. Quidni illam abducat? sic H et vett. edd. V. Quid illam ni abducat, dure quidem atque insolenter.

639. v. rogas me? ex int.: nam omitti solet pronomen in hac formula; impeditiore quoque versu.

640. codd. cum illa consuevit, iisdem nominibus culpando versu. Be.: cum ea, pronomine prorsus occultato.

641. Et v. abest, quod sententia requirit. et nunc. etiam nunc.

646. v. Cur duxit alienam? Quis, obsecro, quam?

In condixit virgo intelligenda, in alieno Aeschinus, admodum apte ad sequentia totamque orationem.

651. id. v. ista, numeris durioribus, quales in verbis mediis extremisque vitari solent.

654. v. Et scio: nam etc. putide. Similiter 100 ante Bentleyum legebatur sciunt pro sient. V. quoque h. l. magis; sed offendunt homoeoteleuta magis, agis.

658. v. Lib. sed vereor, ne indil. n. s. numero duriore, minusque *ἐμφατικῶς*.

661. Desideratur v. est, quod praebuit codex B, necessarium id quidem versui, vox humanum ut recte accentum retrahat, sequente vocali litera. Verbum boni extrema sede positum, quae arseos similem vim habet. cf. Eun. prol. 42.

662. v.: - tamen: Fecere alii saepe, item boni. prorsus occultata voce boni.

666. v. P. et te et illam. sed tam correpta et obscurata verba et te, cum praesertim parum recte dicantur (nam qui se ipse prodidit adolescens?) abesse praestat. Rhetorice amplificare nescio quis voluit sententiam.

668. tuum. v. domum, quasi ipsa domi suae cubiculum virgo non habuisset.

670. v. — inquam. AE. Pater, obsecro, etc. impedito versu: nam hanc, magni momenti verbum, deleri, quae Bentleyi ratio est, cuinam placeat? Rei conversioni grayissimae metrum gravissimum convenit.

672. Codd. fere Nisi quia tam misere, mendose quidem, quod vel metrum indicat. Vulgatae: Quia tam m., difficili τῆ eo relatione. Be. denique haud melius: Nisi tam misere. Quam — Eo, sicut alibi Quam — Tanto. Pertinet autem magis ad utrumque membrum, haec ut sit integra oratio: quam magis misere hoc cupio verum esse, eo magis vereor. vid. ad Heaut. 946.

690. v. illic ulla, m. l., Be. illi ulla, codex B ibi ulla. vides iam, adverbium esse ab interprete.

697. iam. intelligendum omitte vel desine.

713. Alexis apud Stobaeum:

Τοιοῦτο τὸ ζῆν ἐστὶν ὡς περ οἱ κύβοι·

οὐ ταύτ' αἰεὶ πίπτουσιν, οὐδὲ τῶ βίῳ

ταυτὸν διαμίνει σχῆμα, μεταβολὰς δ' ἔχει.

715. v. id arte, sed pronomina cumulata nemo patienter ferat. cf. 332. Ad artem corrigere, quomodo ad frugem corrigere Plautus dixit.

718. abicienda. s. H, prisco more. v. abiicienda.

720. v. abest ea. sed memoratam fuisse psaltriam, ex Micionis responso intelligitur. vidit Be.

736. v. Servare. Non possum non existimare, et hic et in similibus Plauti locis, ubi totus fere lepor in agnominatioe situs est, reponendum esse salvare pro servare; neque vox vel obsoletior vel minus usitata rusticum dedecet. Atqui H dilucide: salvare.

739. v. sed postquam. Vim suam Sed h. l. non obtinet, Sic comicum habet colorem. P. confunduntur si, sic, sed: vid. ad Heaut. prol. 13 et indice v. sed.

743. nam. v. iam, ταυτολογικῶς: nam idem hic valet. error frequentissimus.

744. v. Tun' (vel Tu, vel Tum, ut codex A) si meus esses; sed C: Iam tun' si m. e. Bene quadrat Nam, quo praesertim et servulus usus fuit: nam verba adversariorum repetere irati solent.

759. haec. ita Gu. 1, vetuste. v. hae.

773. v. abest meus, sententiae detrimento.

775. V.: ius aequum est esse, absurde. Be.: Mihi ius idem sit tecum, quod — prope verum. Ais. putas.

778. Vox Pythagorica, ut ait Tullius de legibus primo. Euripides Oreste: κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. Gnomam πολυθρύλλητον etiam Menander alicubi usurpavit, teste Suida. cf. Erasmi adag. 1, 1.

786. v. eandem illam rationem, penitus obscurato verbo eandem.

791. v. Id de lucro putato esse, voce lucro male collocata, maleque item usurpata forma de lucro: nam dicitur quidem de lucro dare, vivere; sed inventam aliquam labore rem pretiosam putari de lucro non dicitur. De transpositum.

792. v. vere, vitiose. s. Noster p.: quae vera audi, vera dicito, vera haec praedicat.

793. v. Et mi et tibi et illis, minus fortiter, maleque deproperatis mihi et tibi pronomibus.

796. v. ex quibus, asperiore metro.

801. v. — sapere, intelligere, in loco Vereri, inter se amare. sed quid differunt sapere et intelligere? Nempe Aeschinus intellexit vel scivit sapere et vereri in loco, cum vitiatam ducere constituit, Ctesipho interdum amavit, non saepe: nam patres, inquit Chremes ille Heaut. 154,

Scortari crebro nolunt, nolunt crebro convivari. Se et compendium verbi dum, utraque minutis scripta literis, facile inter se permutabantur. Legitur quoque in vulgatis Scire est pro eo, quod nos excudi curavi-

mus,

mus, Scires, minus illud quidem ex usu Nostri et Latinitatis. cf. Hec. 478.

807. v. Solum unum, ex int. horridoque metro.

815. v. Cum primo lucu vel luci, ut Be.; sed codex C: Prima cum luce, egregie collocato verbo Prima.

817. Pugnaveris. magnam rem feceris. sic Lucilius: Vicimus, o socii, et magnam pugnavimu' pugnam.

Donat. Similiter et Plautus p.

828. v. — et cui rei opus est, ei hilarem hunc sumamus diem, m. l. codd. Vatic. Basilic. Bemb.: et cui rei est, ei rei h. s. d., quod miror omnino emendatum videri Faërno et Bentleio. Lego: cui res est, quod explicarunt per cui opus est, intellecto insunere hunc diem; utrumque recte. Eun. 52: ita erat res, i. e. ita opus erat.

830. v. apportet, moneat. sequor codicem B. Solon:

Γηράσκω δ', αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

841. Menander apud Stobaeum, ex nostra emendatione:

Οἷον τὸ γενέσθαι πατέρα παιδῶν ἑλλιπῆ!

Φροντῖς, φόβος, πέρασ ἔδεν.

Bonus Ioannes haec dat: Ο. τὸ γ. π. παιδῶν, ἦν λύπη. Φόβος, φροντῖς, πέρασ οὐδέτιν ἔστι. Vnde Be. emendat. in Menandr. et Philemon. 55 haec effingebat:

Οἷον τὸ γενέσθαι πατέρα παιδῶν ἦν κακόν;

Λύπη, φόβος, φροντῖς, πέρασ ἔστιν ἔδεν.

Sed caudam trahit istud πέρασ ἔστιν ἔδεν, neque additum κακόν placet. ἑλλιπῆ, pauperem: nam dives talibus incommodis minus premitur.

Ibidem Menander:

Τὸ γυναικ' ἔχειν εἶναι τε παιδῶν, Παρμένων,

Πατέρα, μερίμνας τῷ βίῳ πολλὰς φέρει.

nisera, μέλαι: nam vulgatum miseriam peccat in actu. similiter tua iusta Phorm. 246.

842. Heia corripientis interdum est auctore Donato ad Hec. 193.

843. v. vitam atque aetatem meam, ταυτολογικῶς.

852. v. hoc vel huc, vel, quod horum glossema est, eo. verum est hic, Micio: cf. 849, 50.

855. qui sum natus maximus. ut, mox me diem bire adeoque inopia non multum laborare, sit contentaneum. Maximus pro maior, ut quis pro uter.

862. v. Hoc v. est, et ipsa re experiere prop., ut est pro esse exaraverunt: nam nihil attinet, verum hoc esse asseverare Demeam, neque id dubitante Syro,

neque certe hiscente suspiciones suas; sed quod addit senex, veritatem dictorum experturum esse servum, et propediem quidem, id sane dicere et illius interest plurimum ad sustentandas partes, quas agere coepit, et scire huius, utpote blandimentis neque fisuri neque vel gavisuri, quod cupit Demea, nisi verum aliquod promissum accesserit. Deleta igitur inutili coniunctione verba ipsa re recte acuuntur, experibere arsi gaudet, restituta est poëtae forma futuri antiquior, qua et alibi usus, totaque adeo sententia ipso τῷ περίπρωτι gratiam sibi conciliat. vid. ad Andr. 667, Heaut. 214, 773, 941.

873, 4. v.

Occidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias

Student facere: in apparando totum consumunt diem.

Vltra mensuram excurrit horum versuum posterior. cui vitio medicaturi Faërnus et Bentleius verbum totum expungebant, gravius id quidem et aptius, quam quod vel abesse quispiam cupiat, vel ab interpolatore procusum esse arbitretur. Imo verba In adparando totum consumunt diem senarium iambicum constituunt omnibus suis numeris absolutum. Non igitur haec tangenda, sed in praecedentibus ulcus quaerendum erat. Nempe cum τὸ student ex altero versu in alterum forte esset translatum, verba me quidem nescio quis addidit ad numeros integrandos, sicut p. pronomina scribae infersere. Facere peius etiam glossema, ut quod ne versum quidem intret: nam quod Bentleius corripiendam putat verbi student posteriorem syllabam, similiter lapsus est vir egregius atque Andr. 409. Eiusdem fabulae 31 habes: nil studebat, et s. p. studere usurpatur. Totum nostri omnes.

880. huic seni. mihi. vid. Andr. 282.

887. v. admittet: multa: obscure quidem. Atqui Bembinus et nostri codd. amittet, recte: multum sumtum amittere Micio dicitur, siquidem amissum erat quicquid turbae nuptiali insumserat iam inutili, cum, maceria diruta, non per viam arcessenda esset sponsa.

888. v. Ego lepidus in eo gratiam. Iube nunc iam etc. Sed Donatus haud dubie post lepidus distinxit, intellecto sum. vid. ad Andr. 578. Haud magis Iube cum sequentibus est coniungendum, sed, maceriam diruendam esse, denuo hoc verbo inculcat senex. Iamque nihil difficultatis habent illa Nunc iam — mi-

nas, irridentē quippe fratrem Demea, quod quam ille re, adnumeratis viginti minis pro fidicina, eandem ipse verbis benignis gratiam inierit. Age, inquit, in posterum ille Babylo saepius det viginti minas: nihil eo magis quidquam profecerit quam ego.

889. ille Babylo. hoc est, ille Medus, ille Persa, Micio, propter nimiam profusionem sic appellatus: nam luxu infames Persae. vid. schol. ad Iuvenal. 3, 221.

903. MI. Est: quid postea? s. unus Bentleii et H. v. desideratur Est. Gu. 1: quid tum postea?

907. v. ducere, et te, pronomine male deproperato. et elegantius est asyndetum.

909. Aeschine. s. dilucide H. V. asine, quod abhorret a moribus Micionis. Faërne autem post tu abest C et vett. edd.

914. v. promisi ego illis, frustra.

920. v. amo, m. l. cf. 675. Be.: merito tuo te amo.

931. v. abest frater, omissum id, puto, propter sequens germanus. cf. Andr. 264. Be. addebat Micio, quasi absorptum a mihi; sed saepius id nominis hic inculcarentur.

935. v. bonus es. recte abest copula Helmstadiensi. vid. ad Andr. 578.

946. v. credo, utinam, nimis inficete. cedo. sine, permitte.

955. Istoc vilis. Charisius ex Suetonio, doctissimo antiquario, p. 180: Isto vilis: Rex qui vocabat ad coenam, si sibi ea res exhibenda indiceretur, quam exhibere non posset: Isto vilis, hoc est, Isto vilis erit coena. Non dubito, quin Terentius ad hoc dictum respexerit. Ergo I. v. perinde hic est ac Priora dedi, hoc non dabo. Be.

961. Ex vera vita. Micionis intellige, quem non dicit vere vivere, ut patrum deceat vel patrem, neque etiam aequum bonumque tantum faciendo gratiam nepotum, praesertim Aeschini, inire, sed adsentando, indulgendo, largiendo denique. Quid sit vere vivere, docebit Chremes ille Heaut. 102.

962. v. Sed ex ads., ind., et larg., M., m. l. Bentleii duo codd. non habebant ex, Donatus Oxon. Ms. habebat atque indulgendo. sed verius, ni fallor, nos atque elegantius. Adscriptum sed genuinam vocem obliteravit.

971. Istuc recte. Bene Micio non discessit de proposito suo, qui, ut peccasse alias ostenderet fratrem

ob nimiam asperitatem, cum exceptione quadam laudans verba eius: Istuc recte, dixit, quasi diceret: non ut cetera. Donatus. cf. Heaut. 1013.

ANNOTATIONES IN PHORMIONEM.

PROLOGI versu 6 v. scripsit. Fecit lectum olim fuisse, Donatus testis est, quod verbum proprium in poëta, ut recte Be. scripsit glossatorem sapit.

9. v. nova, quasi de comoedia tantum ista ageretur, in qua cervam plorare ineptissime finxit Luscius. verum et vix recte pronomen tunc abesset fabulam significans, et hoc parum omnino fuerat probare, semel cecidisse hominem: poterat stetisse multis aliis fabulis; poterat cecidisse non sua culpa, sed actorum. Volcatius Sedigitus libro de poëtis, leviter corruptus v. Gellii N. A. 15, 24:

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
 Palmam poëtae Comico cui deferant.
 Eum meo iudicio errorem dissolvam tibi,
 Vt contra si quis sentiat, nil sentiat.
 Caecilio palmam Statio do Comicam.
 Plautus secundus facile exsuperat ceteros.
 Dein Naevius qui pretium servet tertium est.
 Si erit quod quarto dabitur, dabitur Licinio.
 Post insequi Licinium facio Attilium.
 In sexto sequitur hos loco Terentius.
 Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
 Nono loco esse facile facio Luscium.
 Decimum addo causa antiquitatis Ennium.

Vides, non prorsus ignobilem fuisse Luscium, ut qui inter tam paucos prope Terentium nominetur, pluresque eum haud dubie comoedias populo approbasse, ut si semel tantum ista fabula ceciderit, si ceteris virtute steterit sua, vix dignus videatur senex qui multitudini propinetur deridendus. Atqui ipse mox Terentius:

Et mage placerent, quas fecisset, fabulas.

Placuisse Luscii fabulas, adversarius fatetur, magisque etiam placituras, si de se ipse existimet modestius neque alios prae se prorsus spernat. Atque id quidem isto loco. Sed quid tandem hoc, quem tractamus? Nempe non una fabula hic exagitur, sed ipse scriptor maledicus, neque is eo, quo nunc est, statu

quippe iam senex favoreque populi exclusus, sed novus cum stetit olim, ut qui neque omnino placuerit, et actoris opera magis placuerit quam sua. Novus igitur Luscius mediocri plausu exceptus est, vetus novos retrahere ab studio et in otium tradere machinatur. Poterat quid amplius hic ad cohibendam hominis invidi iracundiam? poterat, pro ingenio suo, lenius humaniusque, et, ni fallor, verius etiam, in scriptore ignobiliore? Et ita quidem lectionis Novus, a me inductae, satis probasse mihi videor veritatem: nam s. p. Novus, velut Eun. prol. 42.

11. Versus quidem tam similis Andriae prol. tertio, ut inde male huc transcriptum existimarent eum Faërnus Bentleius alii, cum praesertim antiquissimis abesset libris Bembino Vaticano Victoriano. Verum cum et ii quoque interdum peccent, ipsa sententia est consideranda, quae sane haud inepta est, passim sugillando adversarios, inprimis Nostrum, taedium creasse Luscium spectatoribus, nec similium versuum alia exempla desunt, velut Heaut. prol. 35, 36, Heaut. 773, huius prol. 31, Andr. prol. 25, Ad. 862.

16. v.: — novus, quem diceret, nisi h. c. malediceret. Prologum, quem diceret, dii boni, quam haec pingua sunt, quam inelegantia! Visum id Guyeto quoque, critico non minus sagaci quam audaci, qui versiculum hunc delebat, nimis id quidem calide. Lusus verborum diceret, malediceret. absque hoc esset ego quoque expungenda haec existimarem; nunc minus. Ceterum quis expectaverit: nam quae diceret, etc. sed asyndetum hic amat: cf. Eun. prol. 19.

23. 24. v. De illo iam, proclivi lapsu. et inde est, quod etiam aientem hanc sententiam accipiunt. Be. dure: De i. tum — finem fecerit. H. faciat. De se, sponte.

FABVLAE versu 3 cod. C semel, sed dilucide: reliquum.

15. omne hoc pro omnia haec, more Graeco: vid. Sophocl. Antig. 1307.

Vbi initiabunt. Vt quidam (in his Varro) cibo et lotu (ubi primum a lacte et a cunis transierunt inantes), ut quidam, sacris. Donat.

16. Non male C amittundi. Proprium mittere in in muneribus. Martialis 5, 68:

Arctoa de gente comam tibi, Lesbia, misi,
Vt scires, esset quam tua flava magis.

nisi fortasse reponendum sit potius: Vt sciris, quanto sit tua f. m. certe vulgatum Vt scires, quanto sit t. f. m. retineri, vetat Priscianus.

23. v. metu, et Quanto, prorsus obmutescente verbo metu.

28. Nostri dabo pro dico, ex int.

30. Quidni syllabam posteriorem corripit, recte: siquidem non est contractum ex quid nisi, sed positum pro quid ne, i. e. quid non, antique.

34. Oh, regem me esse oportuit. Ostendit pauperum affectiones, qui se solos uti divitiis scire aiunt, si eas habeant. Donat. Idem ad 304: Rex alias regnator, alias dominus, alias dives significat,

His sequentia in vulgatis adduntur: „Oh me regem esse oportuit. Acue me.” quasi Donatus legendum censuerit Oh me regem etc., verbumque gravissimum, regem, prorsus deproperandum atque occultandum. Scilicet quia, pronomem acuendum esse, recte monuerat grammaticus, id nescio quis eius simia non alio pacto, nisi transposito me, fieri posse ratus, inscriptionem istam de suo addidit. quod vitii et alibi in istis annotationibus observatum est; vid. index v. Donati etc. Acuendum igitur est pronomem ita ut elidatur $\tau\acute{\alpha}$ esse prior syllaba, tanquam enclitici. Tractavimus eum locum Andr. 667.

52. in ludum. in locum, ubi discebat. Eugraph.

53. v. otiosi op. d. Ph., duris numeris. s. p. erratum est, velut etiam Plauti Epid. 5, 1, 21. Phaedrus: Lambe otio.

55. Tonstrina. Apta sedes otiosis, ait Donatus. cf. Aristophanis Plut. 338, Av. 1449.

57. v. Int. dum sed. illi, intervenit etc. quasi isti semper sedissent ibi, adolescens semper venisset; quod absurdum.

62. v. Miseram suam, ubi nescias, matremne miseram dicat an puellam. atqui hanc infelicem fuisse, sponte intelligitur in morte matris. s. misere amare, invidere etc. Seneca: miserrime lugere.

72. Capillus passus. Gellius N. A. 15, 15, ex nostra correctione: Ab eo, inquit, quod est pando passum veteres dixerunt, non pansum, et cum praeposi-

tionem *expassum*, non *expansum*. Caecilius in Synaristosis:

Heri vero prospexi eumce ex tegulis

Ac nunciasset, flammeum *expassum* domi.

Capillo quoque esse mulier passo dicitur, quasi porrecto et sparso, et passis manibus et velis passis dicimus, quod significat diductis atque distentis, etc. Dedi in loco Caecilii Ac pro depravato Haec, quod malae isti librariorum consuetudini debetur de qua monui ad Andr. 269. Nunciasset videtur ille, quisquis fuerit, sponsam domi paratam esse. Apud ipsum Gellium, ni duplici nomine culpandum velis grammaticum curiosissimum, quod et idem per idem explicaverit, et quod sibimet damnata usus sit verbi forma, sane in posterum leges quasi porrecto et sparso, non, ut v. quidem, porr. et expanso. saepius haec confusa, velut et Heaut. 238 aliquot codd. praeferunt Capillus sparsus. vid. etiam ad Andr. 305.

79. se negat, intellecto se illius copiam ei facturam. s. saepe Noster, velut et infra 347.

83. v. illam, duriore numero.

89. qui pronomen est, quo incipiens Phormionem describere, corroborat consideratione eius et in hanc vocem quasi confusus erumpit. Donat.

91. Lex est. vid. ad Ad. 626.

100. v.: Illa quidem nostra erit. DA. O ioc. a., pessimis numeris, et verbo nostra prorsus obscurato, quo nihil opus. Versui consulebant scribae; sed voces quales ille, illa, iste, ista, primis versibus recte deproperari, docuit Be. Schediasmate de metr. Terent.

111. Sic. vid. ad Heaut. 406.

112. v. Quod det fortasse, itidem numero haud suavi. sequor A codicem.

118. Dorcio. eius feminae. V. da hoc Dorcio, ex int.: nam ipsum Terentium τὸ da sic deproperasse, non credibile.

131. v. ut mihi liceat. sed modo vel si necessario arcessendum est, siquidem iuvenis dicit, se vel mortem libenter obiturum, si tamdiu amore suo frui liceat: tam male fortunas se ferre suas, tamque Antiphonis sibi videri expetendas. Facile mo et mi inter se permutabantur.

133. Quid — capiam. infortunium. et quid — copia. fructum ac felicitatem. Donat.

137. v. mihi est, eliso mihi. Quodsi nostri praeter H, ut iam, scriptos itidem secutus, edidit Be. v. Et si.

141. v. Retinere, amare, amittere. Amittere correctorem invenit Bentleyum, amare Schmiederum, virum doctissimum, in nupera editione Nostri.

144. v. Is est ipse, asperiore versus decursu. vid. ad Andr. 578.

148. v. potest, ut hic sit iambicus, male, siquidem neque status neque affectus hominis hic mutantur. V. quoque post haec inculcatur Andriae versus 180, quem abire, unde venit, recte iussit Be.

151. eius monosyllabum, sicut p. eius, cuius, huius.

157. mi. hoc v. desideratur; sed H: Q. hic mihi fugam.

160. v. Ah. Melius Vah convenit affectui. Hunc autem et dimidium sequentem versum in unum Be. coniungebat, trochaicum tetram. catal., qualem quidem plerosque adhibuisse testatur Hephaestion poëtas Graecos, in his Callimachum, cuius unum huiusmodi versiculum ipse profert, alterum ex Anthologia dedit ad Callimachum Be.; sed id metri genus minime frequens, singularis quippe indolis, Lyricisque, ut puto, reservatum, neque a Terentio neque a Plauto usurpatum usquam esse constat, ut a difficilioribus in hoc genere Graecorum formis omnino abstinerent, uno excepto Seneca, Latini. quamobrem neque hic admitto. Plane autem sic ut nos fecimus hi versus dividuntur in codice A, nostrorum illo, ut videtur, antiquissimo, nisi quod Ah desideratur.

166. v. subito, ambigue quidem. sic celere consilium 145.

169. Sophocles:

Οὐ τοῖς αἰθύμοις ἢ Τύχη ξυλλαμβάνει.

176. v. A. Quid si assimulo? satin' est? G. Garris. A. Voltum cont. Sed ineptum est quaerere, sitne assimilandum necne, cum id ipsum iubeatur. Nec satin' est? locum habet, ubi nihil etiam feceris, in quo vel modum excessisse vel citra fines recti constitisse videri queas. Nempe sic a simili vocula si tractum est et voltum pro glossemate habendum, siquidem non vultus tantummodo, sed totus hominis status fingendus erat. Similiter infra 512: Contemplamini me.

Ceterum vel hoc loco intelligitur, nescio quibus machinis mobiles et in ipso agendo fingibiles fuisse personas histrionum: nam personatum in scenam processisse actorem, qui Antiphonis sustineret partes, non est quod dubites. Eruditissimus atque humanissimus C. A. Boettiger in Prolusione de personis scenicis,

vulgo larvis, ad locum Terentii Phorm. 1, 4, 32, 1794 edita, postquam docuit, eundem fere iisdem de causis apud Graecos et Romanos fuisse apparatus scenicum, neque audiendos esse, qui vel personas in eadem tabula ab eodem actore saepius interdum mutatas fuisse existiment, vel iis neque in omnibus tragoediis comoediisque neque semper usque ad Plaudite illud usos esse actores in animum inducant, confundentes scilicet histriones tragicos et comicos cum mimis, qui cum veros mimos agebant, non tragoedias saltabant, in scena conspiciantur *ἀπρόσωποι* vel *αὐτοπρόσωποι*, ut ait Athenaeus, vulgo perperam acceptus, 10, 20 p. 452 F, ubi iam ipse hic venit excutiendus Terentii locus: „Primum, inquit, persona ipsa actoris, cui Antiphonis partes agendaessent, tam artificiose coagmentata et constructa esse potuit, ut levi labiorum aut maxillarum impulsu contrahi posset dilatarique pro lubitu actoris, quod magnam vim habuisse ad vultus hilaritatem aut tristitiam exprimendam vero consentaneum est. (Personas ita aptatas fuisse, ut in varias partes circumagi possent et versari, vel ex eo apparet, quod saepius in antiquae artis operibus pars anterior personarum ad occipitium retracta caput plane aperiat. v. Picturas Herculenses T. 4 t. 34, ubi, quae de dimidiata persona comminiscuntur commentatores p. 165 seq. plane nihili esse reperies, si cogites, pictorem personam fastigio capitis inhaerentem aliter exprimere non potuisse. Digna est imprimis, quae hic comparetur, gemma antiquae sculpturae, quam e dactylitheca Townlei. primus vulgavit Raspius in Tassie's Catalogue n. 5564. p. 240. Ponamus ipsa verba: The poet in the philosopher's cloak sits before a terme, distributing the parts to six actors and actresses, who have not their masks on their faces, but thrown on the crown. Ceterum ad omnem illam personarum machinationem penitus cognoscendam diligenter inquiramus oportet in materiam, e qua personae scenicae conflatae fuerunt ab artificibus *σκευοποιούς* (hoc enim proprium illorum nomen, qui personas conficerent: Polluc. 4, 115. Aristoph. Equ. 232 cum Schol.) Scio, vulgo perhiberi, fuisse illas e ligno vel cortice (i. e. subere, Kork: v. Beckmann's Beyträge zur Gesch. der Erfind. T. 2 p. 478) excavatas. Sed qui hoc asserunt, oscilla in pagis cum larvis scenicis confundunt, et quem Du Bos Reflexions critiques sur la poesie et la peinture tom. 3 p. 263 e Bulengero 1, 45 p. 130 de theatro locum

laudat Prudentii, ad illum Virgilii versum confictum esse, ignorant. Fuerunt haud dubie personae illae ab histrionibus usurpatae cretae, ut Lucretius 4, 298, secundum verissimam Creechii emendationem, appellat, i. e. opere figulino ex argilla confectae. Creta enim in univcrsum de argilla dicitur apud Latinos. v. Beckmann l. l. t. 1 p. 479. Figulorum arte illas confectas esse, patet e pluribus eiusmodi personis, quae adhuc in Museis Italiae et Galliae (dignus notatu locus apud Pownall in libro bonae frugis plenissimo Description of Antiquities of the Provincia Romana. Lond. 1788. 4. p. 144.) monstrantur. Hinc in lucernis fictilibus tot exempla occurrunt ad personarum similitudinem efficta, quod figuli veteres hac forma, in qua exprimenda saepius elaborarent, valde delectarentur. Putarim igitur, haec figulina cum pileolis e coactili opere (*πιλίδια* sub personis, ne urant cutem, explicat Vlpianus ad Demosth. de falsa legat. p. 130 C. edit. Erf.) aut pellibus (crinium enim et comarum ornatus, qui inprimis in his personis spectabatur, sine pellibus, quae cohaerent cum figulinis et argillaceis larvis, vix cogitari potest; unde explicandus locus Horat. serm. 2, 1, 64, ab interpretibus neglectus) ita coagmentata fuisset, ut vel minimo momento deorsum produci aut sursum levari possent. Os ipsum personarum circa labia mobile fuisse videtur. v. Diog. Laert. 7, 20, ubi Zenonis dictum profertur *δὲν — τὰς ὑποκριτὰς τὸ σῶμα μὴ διέλκειν*, quod Zeno dicere non potuisset, nisi histriones os saepe diducere soliti fuissent. Vnde conficitur, personas ipsas circa os et maxillas flexibiles fuisse. Iam confer locum Terentii nostri Eun. 4, 4, 3: Illud vide, os ut sibi distorsit carnufex. Atque hinc *ἑντιδες* etiam, in personis a Polluce diligenter commemoratae 4, 146 sqq. explicandae esse videntur. Rugae enim in figulino opere, quod tenuissimum fuisse in larvis fabricandis satis constat, exprimi vix potuerunt. At in pellibus agglutinatis id facile effingi potuisse, quis non videt?)

„Forsan et huc advocare possumus illam rationem, qua duplicem in eadem persona vultum, tristio rem alterum, alterum laetio rem, exhibitum esse spectatoribus e veterum scriptis et antiquae sculpturae gemmis nonnullis manifesto apparet. (Egregie hanc coniecturam de personis bipartitis, quarum dimidiatus vultus partim senem truculentum et superciliosum, partim hilarem et remissum ostenderet, adiuvat locus Quinti-

liani 11, 3, 74. Sermo est de comoedis: "Pater ille, cuius praecipuae partes sunt, quia interim concitatus, interim lenis est, altero erecto, altero composito est supercilio, atque id ostendere maxime latus actoribus moris est, quod cum iis, quas agunt, partibus congruat."

Laudare debuissent interpretes locum Pollucis 4, 144, ubi senex *ἡγεμῶν*, i. e. primarum partium, *τὴν ὀφρὺν ἀνατίτακε τὴν δεξιάν*. Adde, quae de Lycomedio senepaulo inferius commemorat Pollux 4, 145. — Huc pertinet, quod persona Thamyris in tragoedia Sophoclis duplici oculo formata esse dicitur ab eodem Polluce 4, 141, quod ad dimidiatas hasce personas referendum esse, pulchre vidit Lessingius *Leben des Sophocles* p. 105 sqq., vestigia sequutus Abbatis du Bos *Reflexions* etc. t. 3. p. 189. Atque hinc lucem accipit obscurissimum epigramma Callimachi t. 1. p. 322 ed. Ern. sive Anal. Brunck. t. 1. p. 467, 28, ubi verba illa *ἡμῖσιν δ' ὄπται* haud dubie referenda sunt ad personam eiusmodi dimidiatam, cuius altera pars in fornace figula nimis percocta et igne infuscata esset. — Nec desunt in ectypis gemmarum, quas Ficoronius publicavit, exempla, quae apprime huc faciunt. Huc enim referendum esse putem figuras tab. 46, ubi quae dissectae et quasi bifrontes apparent larvae, in unum vultum coaluisse putandae sunt, et tab. 60 ectypon e plasmate, quod appellant, smaragdi. E scena dimidiatos hosce vultus et inter se discrepantes ad alias picturas transiisse probabile est. Insigne picturae huiusmodi exemplar, dimidiatum Alexandri M. et Caracallae vultum referentis ridet Herodianus 4, 8. tom. 2 p. 914 ed. Irmisch.: *ὕπὸ περιφερέια κεφαλῆς μιᾶς ὄψεις ἡμιτόμους δύο*, quod scite interpretatus est Strothius in *Indice ad Chrestomath. Gr.*)

„Porro autem hoc perpendamus oportet, non in nostris theatris rem agi, ubi vel oculorum acie e propinquo, vel perspicillis arte vitriariorum fabre factis e remotiore loco intueri licet et rimari singula oris lineamenta, quae histrio ad lubitum fingit; sed in vasto illo veterum theatrorum ambitu, in quo si oculorum ardorem et argutas significationes excipias, quas per foramina personarum in actoribus etiam observasse spectatores e testimoniis veterum satis liquet (Cic. de Orat. 2, 46, ubi de affectu actoris tragici rem fictam non sine furore quodam recitantis: In hoc genere saepe ipse vidi, cum ex persona mihi ardere oculi hominis viderentur, spondalia illa dicentis. — Fora-

mina grandiuscula relicta erant in personis, per quae oculi et os manifeste apparerent. cf. Ficoronius, Goethianus libellus *Das Röm. Carneval, picturr. Herculan.* t. 4 tab. 34, ubi servum tibicini assidentem ita depictum cernes, ut e persona oculi eius et labia pulchre discerni possint.), vix quicquam dignosci poterat a spectatoribus, de reliquis actorum gestibus et cantu magis quam de vultu sollicitis.

„Quae cum ita sint, facile equidem inducor ut credam, nonnulla in hoc etiam Terentii loco exprimi potuisse ab actore per ipsam personam, ut ita dicam, emanantia et enitescantia; alia auribus magis quam oculis accepisse spectatores, versutissimi servi, herilem filium ad nequitiam fingentis, calliditatem admirantes, et quae vultu personato exprimi non possent, facile ex ingenio supplentes. (Sic cepisse videtur hunc locum iam olim Donatus ad h. l., cuius doctissima scholia utinam minus truncata et mutila ad nos pervenissent, recentiorum interpretum animadversionibus (si Lindenbrogium et Dacieriam excipias, qui ipsi quoque Donato plus debent quam sagacitati suae) plerisque omnibus anteponenda. Scholia ad h. l. ita se habent t. 2 p. 1092 ed Westerhou. „Hic locus actoris magis quam lectoris est. Ostenditur enim conari ad simulandam audaciam. Quo magis ridicula est formidolosa persona.” Sic interpungenda sunt postrema verba, deleta commate post est, quibus innuit eruditissimus grammaticus, personam Antiphonis ita effectam fuisse, ut formidinem quandam et tristitiam prae se ferret. Quod cum e persona plane deleri non posset, irritos conatus audaciae simulandae eo effusiore spectatorum risu exceptos esse.)

Hactenus vir doctrinae hodie inter Germanos et fortasse Europaeos amplissima. cf. eius libellus *Die Furienmaske*, inprimis pagg. 133, 4.

182. Huc pertinuerit Menandri illud apud Stobaeum tit. 79. ex emendatione Bentleyi Emendatt. in Menandr. et Philem. p. 88, nisi quod copulam versu 2 ipse addidi:

Ἀισχύνομαι τὸν πατέρα, Κλειτοφῶν, μόνον,

Ἀντιβλέπειν δ' ἐκείνον ἔδυνήσομαι,

Ἄδικῶν· τὰ δ' ἄλλα ἑαδίως χειρῶσομαι.

184. vitam meam. me. sic Grzeci βίος vel αἰὼν ἐμὸς pro ἐγώ. vid. ad Sophoclis Oedip. Col. 770.

186. Ego plectar pendens. cf. Andr. 831, 835, Eun. 965. Haud scio an Romanis proprium in hoc

genere fuerit, pendentibus mulcari servos servasque.
Plautus Asinar. 2, 2, 33 sqq.:

LEONIDA.

Quot ted esse pondo censes nudum?

LIBANVS.

Non edepol scio.

LEONIDA.

Scibam ego te nescire; at pol ego, qui ted expendi, scio.

Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.

LIBANVS.

Quo argumento istuc?

LEONIDA.

Ego dicam, quo argumento et quo modo.
Ad pedes quando adligatus aequom centupondium,
Vbi manus manicae complexae sunt atque adductae ad trabem,

Nec dependis nec propendis quin malus nequamque sis.

Ad quem locum docent intpp., solitum fuisse alligari ad pedes servorum pendentium pondus aliquod, ne inter vapulandum calcitrarent, tamque saeve a sontibus sumtum interdum id supplicii in ergastulis vel latomiis, ut totam diem aut noctem pendentibus flagris exagitati fuerint. Aliud Graecorum ξύλον, aliud, ni fallor, κύφων, et quae horum similes poenae memorantur apud antiquarios, ut Andr. 835 deleta cupiam verba: Graecis audit κυφωτισμός.

197. Itane producit mediam, ut saepius. vid. infra 504, Eun. 642, Hec. 758.

201. v. aliud, ex int. sequor H.

209. Cicero, ubi laudat hunc locum, Tuscul. disputatt. 3, 14, omittit exilia, quod verum esse neque inducendum Tullii semper secum cogitet, Thesei Euripideae fragmentum hoc docet, quod exprimunt Terentiana:

Ἐγὼ δὲ, τῆτο παρὰ σοφῆ τινὸς μαθὼν,
Ἐς φροντίδας νῆν ξυμφορὰς τ' ἐβαλλόμεν,
Φυγὰς τ' ἐμαυτῶ προστιθεῖς πατρὸς ἐμῆς,
Θανάτης τ' ἀώρης καὶ κακῶν ἄλλας ὁδὰς,
Ὡς, εἴ τι πάσχοιμ' ἂν ἐδόξαζόν ποτε,
Μὴ μοι νεωρὲς προσπιτὸν μᾶλλον δάκοι.

Gu. 1: cogites.

212. v. eveniat, minus recte.

215. habendum. sic H, ut legi iussit Be. v. habendae.

219. Vett. edd., in his Antesignani, nescio qua auctoritate, omittunt τὸ Phaedriam. Versus tunc foret iambicus senarius.

224. v. hic, minus ex usu Nostri.

227. v. Dari mihi in c. sed corripit nequit verbi dari syllaba posterior, omitti potest pronomen.

228. v. illum, κακοφάτως; siquidem sic haberemus uno versu quinque voces M litera terminatas, et earum quatuor continuas.

229. v. Atqui nil fecit. sed nil, si genuinum esset, totius sententiae gravissima vox ut in thesi lateret, et leviculum Atqui ut praecipuo gauderet accentu? absit ab arte Terentiana talis macula.

231. Be. Vnum cum noris. C: Vnum cum cognoris. sed vix reprehendenda est vulgata.

232. v. in noxia; sed plerique codd., in his B, et vett. edd.: Hic in noxia est, unde iam Glareanus Helvetius coniecit legendum esse: In noxia est hic, ille ad defendendum adest. Be.: Cum in n. etc., minus quidem vivide.

233. Vulgatae ex int.: Cum ille est, quibus non erat quod obtemperaret optimus Be. S. p. Afer, velut Ad. 92—96.

237. v. ex q. re m. rei foret aut fam. temp., primum male collocato re posteriore, quod cum sponte accentum sibi poscit metricum, tum eo frui, et praecipuo quidem, debet, quia seni haec dicuntur, cui re nihil antiquius; dein laesa τῶ foret temporum consecutione: nam et praecedunt et sequuntur praesentia; postremo turbatis numeris inducendo aut pro vel, quae saepius inter se permutantur.

242. v. omittitur aut, quod addi poscit elegantia et usus Nostri. Sotades:

Ὁ πίνης ἐλεείθ', ὁ δὲ φθονεῖται πλάσιος.

250. tum ibi. s. etiam Plautus Curc. 5, 2, 48.

258, 9. Hoc ex iure tum Graecorum. tum Romanorum. vid. Köpke Über Gesetzgebung u. s. w. der Griechen p. 697.

260. v. Adde istuc; alii codd., in his nostri, Adde. utrumque fraus et corruptio: nam quid tandem se additurum dicit, si dicit, senex? Nempe actum, quod aiunt, ageret: siquidem de timiditate Antiphonis dixit Phaedria, de imbecillitate sua, ut servi, Geta. Vnde igitur, quaeso, istud Adde vel Addo? Scilicet, eandem harumce vocum originem fuisse, quae fuit, nisi fallor, verbi ad Eun. 1021, ut omniad primum degeneraverit

in omnia ad, mox, ubi praepositionem plane abhor-
rere ab hoc loco senserant librarii, mutatum fuerit in
addo vel adde. Istaec contemnentis est.

271. meritum est. intellige: ab omnibus, Antiphone,
Phormione, muliere, Geta denique, sed imprimis a
Phormione; quare istum sibi praë aliis exposcit.

273. v. Nempe Phormionem. sed si iam certo scit
Geta, quis ille sit, nulla causa est, cur describere per-
gat Demipho, quem convenire cupiat. Atqui vet. edd.
Num Phormionem? sed saepius, inter se permutatae
in scriptis deprehenduntur, literae a et e quam a et u,
et iam intelligitur, novasse magistros, ne vetuste loqui
adsuescerent discipuli. Litera p, unde max factum pe,
ex sequente voce huic adhaesit. Legitur quoque v.
istum patronum; sed antecedente quidem versu con-
temnens istud gravissima sententiae vox fuit, hic, ubi
se explicat senex, verbum patronum plus habet pon-
deris, itaque praecipue acuatur necesse est, accentu
retracto: pátronum istum mulieris.

288. v. atque ex crimine etc. Repeti ut, sermonis
elegantia requirit.

290. v. hoc saepe. sed si saepe tantum, quid hoc
ad praesentem rem? Nunc illud vereri illum, id di-
cendum fuit, idque ipsum iam dicit. semper. quando-
cunque rem novam aggredieris.

291. Imago petita a sagittariis, ut recte observat
Donatus.

294. v. quo magis novi. Atque noverit sane, si
deverberaverit, nisi forte ebrius id fecerit et illuni
nocte; quod alienum: sed quid hoc de se narrare vel
ipsius interest, vel scire Getae? Nempe notos ac po-
tentes homines, non obscuros, a se mulcatos esse, glo-
riabundus garrit parasitus. Cui rei probandae unus lo-
cus sufficiet, Eun. 704, ubi Thais de milite:

— quicum res tibi est, peregrinus est,
Minus potens quam tu, minus notus, minus
amicorum hic habens.

Saevis quoque dedi pro vulgato saepius, quomodo
et alibi et notissimo Horatii loco erratum est, odar.
2, 10, 9.

304. regi. τυράννα. Blandimentum hoc solenne aman-
tium, parasitorum, humiliorum denique, aevo praeser-
tim seriore atque ἀνελευθέρων. Bathyllum Anacreon vocat

— ἀπάντων

Κρατῆντα καὶ τυράννον,

regnum Cynarae habet Horatius od. 4, 1. cf. Musgray.

ad Sophoclis Trach. 210. Lindenbrogius ad h. l.: supra Eun. 2, 2. Aristides πρὸς Πλάτωνα p. 117: ὡς δ' ὅπερ θελος πρὸς δεσπότην, τῆτο κόλαξ πρὸς τύραννον συμβαίνει. Plauti parasitus in Asinar, 5, 2, 69:

Regem perdidit; ex amore tantum est homini
incendium.

vid. Acron ad illud Horatii epist. 1, 5, 6: imperium fer. Sic ille. cf. supra 34, item intpp. ad Plauti Capt. 1, 1, 24. Martialis 2, 68:

Quod te nomine iam tuo saluto,
Quem Regem et Dominum prius vocabam,
Ne me dixeris esse contumacem.

vide et proxime sequentia.

305. v. — venire, unctum atque lautum, aegre audito verbo unctum.

Asymbolum venire. Hoc nomen constat inter parasitos confictum atque compositum esse. Contra illud in Andria (61): symbolam Dedit, coenavit. Donat. Graeci, monente Lindenbrogio: ἀσυμβόλας δειπνεῖν.

Iterum Donatus, v. corruptior: Haec non ab Apollodoro, sed e sexto satirarum Ennii translata sunt omnia:

Quippe sine cura, laetus, lautus quom advenis,
Infertis malis, expedito brachio,
Alacer, excelsus, impete lupino expetens,
Mox dum alterius abligurrias bona,
Quid censes domino esse animi? Proh divum
fidem,

Tristis cibum dum is servat, tu ridens voras.

Voracitatem istius nationis etiam Plautus lepide exagitat Boeotia, ubi sic parasitus quidam:

Vt illunc di perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeo primus statuit hic solarium,
Qui mihi comminuit misero articulatim diem!
Nam puero med uterus hic erat solarium
Multo omnium istorum optimum et verissimum:
Vbi istic monebat, esse, nisi quom nihil erat;
Nunc etiam quom est non estur, nisi soli lubet.
Itaque adeo iam oppletum oppidum est solariis,
Maior popli pars aridi reptant fame.

vid. Gellii N. A. 3, 3. Nosti quoque ista Gelasimi Plautini Stich. 1, 3, 1:

Famem fuisse suspicor matrem mihi:

Nam postquam natus, satur ego nunquam fui.
Ita enim legendum censeo pro vulgatis: N. p. natus
sum,

sum, satur nunquam f., ne vox satur in thesi delitescat, copulaque perperam extollatur.

313. v. Si eam, sed *μονοσυλλάβως* fere apud Comicos, praeterquam extremis versibus, pronuntiantur huius pronominis obliqui casus excepto genitivo pluralis numeri.

316. agis. s. B, recte. C et H: ages, ut antiquiores omnes. v. mendose: age. st. Sensit Be.

318 - 320. Vulgati libri tam scripti quam impressi, uno excepto Gu. 1, a quo abest versus, cuius initium Hanc Demipho:

1 Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?

2 Hanc Demipho negat esse cognatam? G. Negat.

5 D. Ipsum esse opinor —

3 PH. Neque eius patrem se scire qui fuerit?
G. Negat.

4 PH. Nec Stilphonem ipsum scire qui fuerit?
G. Negat.

Pinguis oratio fraudem prodit. Scilicet, nominibus Phanium et Stilphonem accrevisse paulatim horum versiculorum primum et ultimum. et hic quidem Bentleio quoque suspectus fuit, siquidem ineptum sit, hic nomen scire Phormionem, mox perdidisse. Recte autem 318 extremo liber A Berolinensis addit: G. Negat. In H hi versus ita ordinantur ut numeris adscriptis indicavimus:

332. v. — narras. P, In malam crucem.

Nam — graves

Ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam.

Be. ex Bembino: i in malam crucem. codd. nostri et plerique alii: abi hinc in m. c. Vtrum horum eligas, perinde est; sed hocne feres, verbum hanc, in quo tota vis sententiae sita est, ita corripere, ut vix audiat? Quin haud ferendum, medicinamque igitur loco circumspiciendum est. Vide autem, ista abi in malam crucem, seu Getae tribuantur seu Phormioni, sicut vulgo, quam male rei convenient. Quid enim, quaeso, dixit Phormio, quod tantopere sit retundendum? At is tantum, Stilphonem optimum fuisse. Rursus Geta quid dixit? Nempe admonuit parasitum, quis ipse sit, quis Demipho, considerare, cum tam audacter loqui libeat (Videas te atque illum, ut narras); quod vel amici est ob voluntatem laudandi, non hominis tam dure, praesertim a non inhumana persona, castigandi.

Abeant igitur ista unde malum pedem tulerunt: nam interpolatoris haud dubie foetus hic est, ut passim verbis i vel abi adscripta perperam in codicibus invenias in malam rem, in malam crucem. Abi solum retinebis, quod quidem optime hic quadrat, utpote leniter refellentis: vid. supra 25, infra 504, 955, Ad. 194. Paulatim crescunt irae Getae: Si herum insimulabis malitiae, male audies. — Videas te atque illum, ut narras! abi! — Pergin' hero absenti male loqui, impurissime (hoc est improbissime)? — Ain' tamen, carcer — Bonorum extortor, legum contortor? —

334. Verbum ego male abesse a vulgatis, metrum vincit, siquidem pedem metricum qualem hunc Ob hanc ini- nemo ne primo quidem versu ferat, verbaque ibi reliqua inimicitias caperem in vostram familiam nihil aliud esse possunt quam iambicus senarius ἀκίφαλος: Similem locum tractavimus Andr. 409. Temere autem vel addi solent vel omitti a librariis pronomina.

335. Quam. Ordo est: Ob hanc, quam is adspernatur. Donatus.

337. v. ain' tandem, m. l.

342. Adolescens. Est haec auctoritas in senibus, ut, qui minoris aetatis fuerint, illos appellatione pueri vel adolescentis vel iuvenis etiam offendant, ut hocce nomine illis quidem detrahant, sibi vero auctoritatem attribuant. Sic Virgil. 12, 19 (Latinus Turno):

O praestans animi iuvenis, quantum ipse feroci
Virtute exsuperas, tanto me impensius aequum
est

Consulere atque omnes metuentem expendere
casus.

Donatus. sed angustius coarctanda est haec regula: cf. Hec. 746. Legitur autem v. hoc in loco: ostendant (vel quod peius etiam appellent): ut hoc de nomine etc. Itidem Donatus: Bona venia. Sine ira, sine discordia. Recte quidem, nisi quod ironice h. l. usurpatur formula, ut et sequens Si tibi placere potest.

343. Si tibi placere potis est. Formula, bona alterius venia quid dicendi faciendive, cui similes Si vis, Si quid lubet, Si tibi videtur. Dicitur autem fere Si tibi placet, sed bene potis est moribus Demiphonis convenit, per ironiam civilius etiam ac vulgo hominem compellantis, quem nihili facit: si tibi placere potest, si absque tuo incommodo fieri ullo modo possit.

360. v. Ego tum si advenissem, q. m. C. ea e. di-

cerem: idem tu face. At vero qui tunc dixisset Demipho, quod nescire se etiam nunc fatetur? et fac, eum hoc sibi dicendum quamvis absurde arbitrari, quod adversarii est explanare ac probare, cur iam minus id dicit, quam tum in iudicio dicturum se fuisse ostendit? cur iam id muneris, quod significat suum esse, quasi mutato statim consilio, Phormioni defert? Sane si ita garriret senex, iam nunc in eum convenirent, quae infra Phormio 912: Nolo, volo; ipse vero Afer tanta si scripsisset, haud profecto levius peccasset, quam Luscium Thesauro peccasse ait Eunuchi prologo. Reponendum vi sententiae id iam pro idem, et dices, i. e. dixisses, pro dicerem. De hoc usu imperfecti vid. ad Eun. 800.

362. v. qui est cognata? non recte eliso qui.

367. Hunc inter et sequentem versum v. talis legitur ταυτολόγος et pessime collocato iterum, verbo gravissimo, interpolatoris se foetum prodens:

Iudicium de eadem causa iterum ut reddant tibi.

Ceterum hoc ex iure omnium gentium nefas habetur. Demosthenes contra Timocratem Reisk. orat. Graec. 1, 17: Οἱ νόμοι ἐκ ἐῶσι δις πρὸς τὸν αὐτὸν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἔτε δίκας, ἔτε εὐθύνας, ἔτε διαδικασίας, ἔτ' ἄλλο τοιοῦτο ἔδεν εἶναι. cf. Petiti legg. Atticc. tit. 8. pagg. 27 et 361.

376. v. I. t. quaeso, item ut mer. ubi ab. sis, verbo meretricem obscurato. codd.: item, itidem, C: itidem civem ut mer., inconstantes quippe in glossemate. Sies habet H. Vox meretricem retrahit accentum.

382. Actum ne agas. Proverbium a iudicio peti- tum. vid. supra ad 367.

389. v. Ir. est. PH. Tute idem melius feceris. quae frustra declarare student editores. Tantundem Getae respondet Phormio, sua nihil interesse significans, ita faciat necne senex; Melius feceris respondet Demiphoni, i. e. Bene feceris, Bene facis. vid. index v. melius, Eun. 412.

390. infelix. pessime. vid. ad Andr. 855.

397. v. senectutem, gratis corrupto versu.

405. v. qui me et se hisce i. n., perperam elisis vocibus me et se. Et mihi quidem maxime videtur probabile, Nostrum reliquisse: Gnatus, qui med hisce i. n. Non intellectum sequioribus illud d cito transiit in t, ut pro med exararetur primum met, mox, gliscente corruptione, me et, quo cum perventum esset, quia coniunctio aliud nomen post se requirere vide-

batur, pugnassee se arbitratus est nescio quis sciolus, ubi, quod primum se obtulit, se, inculcavit. vid. de hisce formis ad Eun. 1021. Haec igitur mea de hoc loco est opinio, cui multum tribuo; nec tamen nego, etiam verba me suis facile degenerare potuisse in me et se iis, mox in me et se his vel hisce, ut p. permutantur iis et his; vulgata autem retinenda esse invita arte Terentiana circa metra, id vero pernego.

411. v. mene vis? ex int. Be. te resecabat. sed cf. Andr. 421.

430. v. magis, minus apte ad versum.

434. v. iamd. hic te absentem incusamus, qui abieris. Sane quidem absentem, qui abierit. Absentem haud dubie natum ex verbis abs re te, quae unice hic quadrant. H recte hinc. Transponere verba Noster amat.

437. v. ecquid spei, occultata voce spei.

443. v. ut aiebat. Be. id aibat, minus quidem probabiliter.

446. v.: nam per eius unam, ut audio, aut v. a. m. sent., versu *ὑπερέμειτρον*. Be.: n. de eius una — sententia.

449. v. taedet iam audire, frustra.

453. fuat. s. Coelius apud Ciceronem Fam. 7, 1: Te, quod illorum capiti sit, dissiparant periisse. cf. Tibull. 1, 2, 12. V. suat, intellecto dolos vel quodam simili, quomodo nec suere nec *ῥάπτειν*, absolute quidem, usurpari solet, qui est error Mureti. Ex Be.

Aristophanes Plut. 526, Pac. 1061: *ἰς κεφαλὴν σοι!* Scire se *πρᾶγμα τι ὄθει πάλαι καττύεται*, corarius Cleon dicit apud eundem Equ. 314, non absimiliter atque mulieres dicuntur *ὑφῆναι τι ἐπὶ τυραννίδι*. Lysistr. 631. qualia p. reperias, sed omnia figurata.

Vereor pro vulgato metuo praebuit Bemb. In Ne quid intell. confecerit. cf. 471, 2.

467. v. huiusm. unquam usus, ex int., versu autem vacillante.

468. Auribus teneo lupum. Graecum proverbium *τῶν ὠτῶν ἔχω τον λύκον· ἔτ' ἔχειν ἔτ' ἀφεῖναι δύναμαι*. Donat. Dicitur in eos, inquit Erasmus adagg. 1, 5, 25, qui eiusmodi negotio involvuntur, quod neque relinquere sit integrum, neque tolerari possit. Videtur ab eventu quopiam natum, ut alia pleraque, aut inde certe, quod ut lepus auribus, quippe praelongis, commodissime tenetur, ita lupus, quod aures habet pro corpore breviores, teneri iis non potest, neque rursus citra summum periculum e manibus dimitti bellua tam mordax.

vidd. etiam Lindenbrog. ad h. l. et, quem et ipse et Erasmus laudant, Sueton. Tiber. 25.

469. v. quomodo, vel quo pacto, ut Be., a me amittam, ex int. nam quod censuit Anglus egregius, si retinendus sit versiculus, ipsi *νοθείας* suspectus, delendum esse invenio, id minus placet, quia tale verbum cur addiderit librariorum genus ineloquens, causam reperire est difficile. Oblitus autem sum reponere mittam pro amittam: nam qui elidi, nemo patienter ferat.

481. v. Neque ego neque tu. inepte. Lusus verborum hic est, lenone, quod illorum amorem distrahere dictus est, per eandem metaphoram respondente: se neque nectere istum amorem, i. e. nexum nolle, non approbare.

487. haec. meretrix, ut bene quidam apud Donatum. Lusus et hic verborum.

494. v. si mihi prior tu att., ex int., versu quidem laborante.

496. v. huic argentum, ambigue propter cui sequens. vidit Guyetus.

497. pote fuisset. s. Bemb. Victor. Mead. v. inconcinne potuisset. Ex Be.

500. v. opus est, ben. r. ei exp. r.? plane depresso verbo opus, pravoque accentu verbi beneficium.

504. Etiam tu hinc abis? Fortius hoc quam Abi. vid. ad 332. Idem valet Non tu hinc abis? Eun. 743. Similiter Graeci. Vlysses inobedienti Neoptolemo Philoctetis Sophocleae 949:

Οὐκ εἴ, μεθεῖς τὰ τόξα ταῦτ' ἐμοί, πάλιν;

505, 6. v.:

— — — mali:

Ni etiam nunc me huius c. q. in m. i. cr.?

Non triumpho, i. e. Nonne praeclare mecum agitur, si nihil ex nuptiis tuis capiam incommodi? ne nova pericula me adire cogas. cf. Andr. 675, 6.

508. v. parumne est; sed neque rum in parum recte corripitur enclitico sequente, nec sed depropereari decet.

510. v. in ignotum. abest praepositio libris nostris, et eleganter abest, iudice etiam Mureto.

511. v.: Dum igitur, dum licet. sed posterius hoc dum haud comparet in nostris, oneratque versum. Be. ex Servio ad Virgil. Aen. 9, 484: Quin igitur, minus *παθητικῶς*. Dum prius ictum non eliditur.

521. v. aufer te. Be.: Auferte absolute, ut Ad. 911,

intell. amplexari, quia uterque prae gaudio in amplexus Getae ruebant. — V. etiam: iam opus est, perperam eliso iam, verbo maximi ponderis.

522. v. vel post hunc versum vel post 524 in vetted. et MSS., praeter Bemb. Victor. et nostrum B, haec leguntur: Abi, dic, praesto ut sit domi, quod merum glossema est monentis nescio cuius, Phormionem supra 403 dixisse, domi se fore, indeque esse, quod Geta sic pro certo affirmet: Praesto est. Ac, quod v. abest, usus requirere mihi videtur; i. e. et quidem. Legitur quoque impone et feret, minus bene.

526. v. exanimatam, numeris durissimis. intus, in animo, ut Persius: ego te intus — novi.

529. v. quid ita non? mendose. s. et similiter hic et Plautus.

540. v. desideratur Audii, quod praebet H, legiturque ex int.: quod q. me factum c. i. f.

541. Omnes nostri praeter H, qui omisit vocem, extraneo.

549. Apollodorus:

Ἐγὼ γὰρ εἶμι τῶν ἐμῶν ἕμὸς μόνος.

561. Opperirier. s. recte H: nam v. quidem: operiri: eo me esse. Ictu iam gaudet eo.

564. v. uno duo sunt mihi dati, verbo duo latitante.

571. meum. s. H. v. patrem, quod interpretis. vid. index v. meae.

572. v. noster Chreme. CH. Salve Geta, non recte collocato verbo Chreme, si genuinum esset; sed sane est glossema.

573. v.: M. a., ut fit, nova hic compluria. sed quis ferat hoc verbi multa compluria? et nova erat acuendum. Plautus Pers. 4, 3, 65:

— sensi ego compluries,

Neque mi haud imperito eveniet, tali ut in luto haeream.

cf. Gell. N. A. 5, 21.

580. istanc. ita H, ut scribi solet apud Comicos illunc, illanc, istunc, istanc, illaec, istaec, ubi posterior horum syllaba acuitur.

605. quantum? dic. Chremeti haec tribui iubet Be. omnia, minus bene: nam imperativus domino rectius conveniet.

623. Quid, si animam debet? Graeci τὴν ψυχὴν ἐφείλειν, i. e. animam seu vitam debere; ψυχὴ autem in periphrasibus personae: vide nos ad Sophoclis

Oedip. Col. 770. Erat enim, inquit Erasmus adagiorum 1, 10, 24, antiquitus lex, ut qui solvendo non esset, is nexus addiceretur creditori, luiturus corpore, id est opera, quod aere non posset; et exstat apud Gellium N. A. 20, 1 lex duodecim tabularum, quae iubebat dissecari corpus eius qui multis creditoribus deberet neque esset solvendae rei.

628. v. suppellectile, durioribus numeris minusque eleganter.

630. Sexcentas. Donatus: Perspicere hinc licet consuetudinem utriusque sermonis: nam Apollodorus *μυρίας* dixit pro multis. Et ut apud Graecos *μύρια*, ita apud nos sexcenta dicere pro multis usitatum est. Cic. Verr. 1, 47: Sexcenta possum decreta proferre.

635. Eicitur praebet H, quo recepto acuitur gravissima sententiae vox Mea.

643. Librarius, non assecutus veterem autographi sui scripturam, dedit In i. e. inde.

650. v.

— Hem, si quid velis,

Huic mandes, quod quidem recte curatum velis.

ταυτολογικῶς, ut recte observat Be., siquidem Si quid velis id ipsum est quod Si quid recte curatum velis. Atqui in plerisque codd., nostris quoque A et C, verbis Huic mandes duplex colon adiunctum est, primum: qui te ad scopulum e tranquillo auferat, alterum: quod quidem recte curatum velis. Alterutrum horum malae fidei esse, in confesso est. prius igitur, quod elegantissimum est, tollunt Faërnus eiusque asseclae; posterius, quod plane abest Bemb. Victor. Basilic. nostris B et H, resecandum esse, pulcre vidit Be., traductum quippe id ex Adelph. 346.

663. v. tandem, minus quidem apte.

664. vocandi. amicos. sacrificandi. diis nuptialibus, inprimis Iovi et Iunoni, prytanibus nuptiarum, ut ait Suidas.

666. v. aut quid dicet? languide. abest aut H.

668. monstra. portenta, mala omina. vid. Lindembrog. ad h. l.

671. v. ante br. aliquid novi Negoti incipere. codd. meliores, in his Berolinenses, vel autem praebent pro aliquid, vel certe illud addunt. Be.: Negoti nihil incipere, c. est sontica. quae docte adstruit; sed tam violenta medicina vix opus. negoti interpretamentum est.

Ante brumam. Quod ante brumam dies decrescere incipiant. Donat.

677. v. Cui dem, et quamobrem, non exaudito dem minusque eleganter.

685. v. quid tua, malum, id ref.? sed cur convitio utatur in re tranquilla senex? Accedit metri ratio: nam in his formis Quid mea? quid tua? quid nostra? posteriores pronominum syllabae producuntur: vid. Heaut. 741, infra 902.

687. v. Volo ipsius quoque voluntate, quem verum qui dimetietur, nae is mihi Archyta maior erit mentor.

695. v., intrusa interpretamento:

Quod ut facerem, egestas me impulit, cum
scirem, infirmas nuptias

Hasce esse, ut id consulerem, interea vita ut
in tuto foret.

701. Hem pro vulgato et dedit H.

709. v. nunquam, minus commode. Hem omnes nostri codd. et vett. edd.

712. Hac exstat in H, quod perbene convenit.

716. v. hau vel au obsecro, unam ille quidem hanc solam, ὑπερμέτρως.

719. Quam saepe forte temere Eveniunt, quae non audeas optare. Plautus Mostell. 1, 3, 40: — Insperata accidunt magis saepe, quam quae speres. Menander:

Ταῦτόματον ἡμῶν καλλίω βουλευέται.

Lindembrog.

723. v. fecit. cf. Hec. 66.

727. v. Nemo ex me scibit, excrescentibus numeris. Be.: audiemus, deleto me. sed cur audiemus? num et ipse nescit, quae narraturus est? Imo scibit glossatoris est, intelligendumque ex antecedentibus resciscet.

730. Ita fugias, ne praeter casam. hoc est, inquit Donatus, ne praetermittas casam tuam, quae sit tibi tutissimum receptaculum. — Queritur senex, se dum avari infamiam fugeret, in stulti reprehensionem incidisse. Quidam enim (Erasmus audis adagg. 1, 5, 3) calore fugiendi etiam ea praetercurrunt, ubi commode poterant quiescere. Quod unica voce Graeci παραφίεσθαι vocant, id est perperam praeterire ac praeterveli, ab eō quod amplectendum erat aberrantem. Opinor, ad hoc adagium respexisse Lucianum in Nigrino, quum scribit: Καὶ τῆτο δὲ ἐν ταῖς τραγῳδίαις καὶ κωμῳδίαις λεγόμενον, ἤδη καὶ παρὰ θύραν βιαζόμενοι, i. e. Et hoc quod in

tragoediis et comoediis dicitur: Iam et praeter casam incitati.

739. praenuntia. Phanio. cf. 744, 822. hanc. Nausistratam, vicinam.

741, 2. quid nunc porro, quid, fiet? vide de huiusmodi repetitionibus ad Eun. 260. Ceterum v. vorsuram, sed nonnulli libri vorsura, recte: nam, inquit Be., uti Salmasii et Gronovii industria effectum est, versura solvit, qui, ut vetus debitum expungatur, novum contrahit. Donatus quoque, si recte divinamus: Vorsura solvere seu vorsuram facere dicitur, qui aes alienum ex aere alieno solvit. Figurata hoc dici h. l., quisque sentit.

745. Phormionem, ne illa putet, istum revera se ducturum esse; huius (nam s. repono pro vulgato eius), Nausistratae.

751. v. T.: nam ex iis praediis — sed quae praedia dicat mulier, id probe scimus; utrum patrem an virum dicat, id nescimus: quare iste vel ille reponendum erat.

753. v. tamen talenta bina; sed plerique codd., etiam A B H: duo talenta, quod recepit, deleto multo, Aristarchus Anglus. mihi quidem satius videbatur, expungi verbum talenta, sponte id intelligendum, et $\epsilon\phi\epsilon\iota$ accipi verba duo bina, ita tamen ut $\tau\epsilon\beta\epsilon$ bina indicetur, non diversis temporibus, sed simul, perceptum fuisse id argenti; quasi dixeris par talentorum. quod cum non advertissent librariorum alii delerunt bina, alii duo.

754. natum. s. Bemb. Bentleyi vetustissimus et B, non ut v. natam, sententia abhorrente.

762. v. praeter haec, minus usitate.

765. cave. s. etiam nostri omnes. v. vide.

768. v. quid hoc siet, ex int.: nam codd. Lindembrog. et nostri: quid hoc est. vid. ad Eun. 478.

772. v. me credere, quasi haec quoque ex persona Chremetis dicta essent; sed B: vin me hoc cr.

781. intro. ad Demiphonem. heus v. Chremi tribuitur.

789. habendi. s. Heaut. prol. 29 Novarum spectandi, Hec. 317 de virgine Huius videndi, Ovid. Her. 20, 74: Copia placandi sit modo parva tui. Be. ad 842. v. habendae ex int.

790. v. Vt rogem, quod t. c. p. me c. iubeat, versu hypermetro. Suadeat antiquorum Faëni librorum lectio est. Vt rogem ab interprete. A: persuadeat.

792. v. propria ea, ingratiſſima ſynaloephe et fruſtra. Abest ea Faërne quibusdam libris, noſtrisq; B H.

795. Sed. vid. ad Heaut. 374.

798. v. ut ageres; ſed H. ut geres, i. e. ut gereres, quod elegantius variandaeque orationi.

802. v. ex int. egrediatur. vid. ad Eun. 478. ſequor H. v. quoque Geta eſt, vix audito nomine.

803. Fors Fortuna duas aedes vicinas Romae propter Tiberim habebat, alteram a Servio Tullio extructam, alteram a Carvilio conſule. vid. Liv. 10, 46. Donatus: Aliud Fortuna eſt, aliud Fors Fortuna. nam Fors Fortuna eſt, cuius diem feſtum colunt, qui arte aliqua vivunt. huius aedes trans Tiberim eſt. Servilis igitur et plebeia haec dea, ſecundum Donatum. atqui ſic fere etiam Ovidius Faſt. 6, 773 ſqq.:

Quam cito venerunt Fortunae Fortis honores!

Post ſeptem lucas Iunius actus erit.

Ite deam laeti Fortem celebrate, Quirites:

In Tiberis ripa munera regis habet.

Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba,

Nec pudeat potos inde redire domum.

Plebs colit hanc, quia, qui poſuit, de plebe fuiſſe

Fertur et ex humili ſceptra tuliffe loco.

Convenit et ſervis, ſerva quia Tullius ortus

Conſtituit dubiae templa propinqua deae.

804. v. Antiphoni ope veſtra hunc exoneratiſtis diem. Sane ſi onerarunt, ſua, non aliena, opera oneraverint deae. Hoc balbutire foret, non loqui.

806. v. humerum hunc onero, ſententia refragante: nam exonerato, i. e. abiecto, pallio currere expeditius cupit ſervus. Gu. 1 et H dilucide exonero, ut dudum legit etiam Glareanus.

807. v. ut haec quae cont.

809. v: inconcinne: hinc ire pergam.

810. Haec Getae attribui ſatis inepte ſolent.

812. Gu. 1 reſtiteris.

816. v. abest tu; ſed in eodem affectu et nemine interpellante mutari metrum, haud placet.

818. delibutum gaudio. repletum et madentem laetitia. Eugraph. Scurrile verbum; quomodo dein ſerio dixit Plinius luxu delibutus. Latius cognati imbuere uſus patet.

822. v.: profecti: interea mittit herus me ad ux. t. ſed ſimul haec fieri non poterant, ut domum rediret ſervus, intereaque ad uxorem Antiphonis mitteretur;

alterum post alterum fieri poterat, et sic sane res se habuit: vide 739—746.

823. v.: omitto proloqui, ambigue: nam si ipse Geta omittat proloqui, i. e. loqui, ut Hec. 589 et p., quis, quaeso, loquetur? Atqui sic quidem accipi ista possunt. Omittere proloqui, i. e. tacere, Antiphonem recte iubet servus: quia, quicquid locuturus sit, nihil ad hanc rem esse queat, tam insperatam. Similiter Chaerea Eun. 519:

— — me summonuit Parmeno
Ibi servos, quod ego arripui?

ANTIPHO.

Quid id est?

CHAEREA.

Tacitus citius audies.

831. v. captans, quasi et haec quoque a Geta dicerentur; quod frigidiusculum.

844. v. Quin ergo rape me: quid cessas? pravo accentu verbi ergo. Et ne in tanta quidem rerum conversione metrum mutari iambicosque usurpari, natos rebus gerendis, ut ait ille? Nempe sic haud dubie factum; et ita rectius quoque transitur ad iambicos senarios.

Ceterum hic v. scenam finiunt, nulla idonea de causa invitisque scriptis.

849. Male plenius distinguitur post siet: omnia haec uno tenore efferenda.

850. v.: Nam idem hoc argentum, ita ut datum est, ingratis His datum erit. in quo nec pes nec caput apparet. Atque Bembini quidem Ei pro His recipiendum esse, plerique omnes intellexerunt, ceterum manum poetae nemo, ut mihi videtur, assecutus est, sententiam Clar. Zeune s. recte παραφράζει: Illa occasione mihi oblata efficiam, ut senes aequae invitae et coacti Phaedriae nunc argentum concedant, ac coacti sunt antea mihi dare. Item vel itidem et idem saepissime inter se commutantur. mi cum periisset, ut facile quidem potuit, additum est ita ad versum sustentandum.

851. hoc. τὸ adimere Phaedriae curam argentariam. Ego habetur in Gu. 1, quod vividior reddit versus.

863. v.: an veremini, Ne non id facerem, quod recepissem semel? turbata consecutione temporum.

867. Estne, ita uti dixi, liberalis? V. haec Chremeti tribuuntur, in Bembino vero Demiphoni, ut vel hic vel Chremes respondeat: Oppido. Sed quid senum

intererat, haec nunc demum inter se agitare? Quin hisce astute Demiphonem compellat Phormio, magis ut sibi expetere videatur liberalem quam inhonestam. Dixerat autem supra Phanium liberam et civem, quam propter egestatem tantum contemnat illiberaliterque aspernetur Demipho.

871. v.: id vos velle animadverteram vel animum adverteram, τῶν velle obscurato. H recte: advorteram.

898. In ius ambula. Ad iudicem eamus scilicet: nam ius pro loco est. Cicero Mur. 12: Quandoquidem te in iure conspicio. Donat. Legitur autem v. Immo vero uxorem cedo, ex int. Ehem, v. desideratum, exstat in B.

911. v.: vestra puerili sententia, nullis numeris. Eiusmodi nonnulla Plauto condonamus, Terentio non item.

922. v.: quod ipsa, frustra exasperato versu.

925. v. Vlscisci, m. l. Be. atattat, minus quidem usitate. S. saepius erratum, velut et supra 561.

926. gladiatorio animo. hoc est, ita perditio ac temerario, ut non sibi caveant, dummodo vulnerent, ut Sallustius Jug. 60: Avidius alteri alteros sauciare, quam semet tegere. Donat.

930. Astute aggredimini. *Eigovσία*. Et proprie Aggredi accedere ad dimicandum est. Bene ergo servavit translationem a gladiatoribus coeptam. Idem.

933. v. huius, prorsus inepte, et sequente versu: Quin novo modo ei fac. ini., nullis numeris: nam novo contrahendum esse in unam syllabam, n' vo, ei in duas extendendum, eii, vix et ne vix quidem Bentleio crediderim.

937. exstillaveris. Intellige se, figura satis usitata: vid. Vechneri Hellenolexia. Donatus: Exstillare, ipsum corpus guttatim finire. Vulgo post haec versum Plautinum Mostell. 3, 1, 126 inculcant hunc:

Malum quod isti di deaeque omnes duint!
quem cur huc traduxerit Terentius, nemo interpretum neque putavit neque exputavit. nam si quando hic antiquiorum dicta poëtarum suae gentis usurpat, velut Eun. 375 Livii Andronici, supra 305 Ennii, singulari quadam eorum venustate atque convenientia pellectus id facit; hic nihil tale, et praepostere venit mala imprecatio; cum simile quid altero abhinc versu, et exquisitius quidem, sit positum. At unde, inquis, assuta ista lacinia? Arbitror equidem, verbo scelus 939 nescio quis, recordatus fortasse versus Eun. 275, cum forte

adscriptisset malum, interpretamentum hoc, motum suo loco, ut fit, paulatim, habitum esse pro initio cuiusdam versiculi, quam occasionem aliquid de suo inferiendi cupide arripuerint libraril, praesertim si quis recens esset a lectione Plauti, sicut fere supra 332 verbis i vel abi addidere in malam crucem, Hec. 136 atque hominum, et, quod magis huc facit, Heaut. 800: quanta de spe decidi. vid. etiam ad Hec. prol. alter. 40. Vt cunque hoc sit, certe non ferendus tam inconsulto adhibitus alienus versus.

941. ex illo. ex illo tempore: cf. Virgil. Aen. 2, 169. Be.

942. v. eamus legitur et huc semel, verbis in ius aliter pronuntiatis priore loco, aliter posteriore. huc, domum Chremis.

955. Abi. Hoc ad Chremetem, cuius verba nihili facit.

958. v. satis inepte: Pergin' credere? Pergin? Phormioni dicitur, Crederes? mulieri.

968. v. S. iam unam. sed nullam vim τὸ iam habet. antecedens syllaba depasta est τὸ et —, HANC facile cum VNAM permutatum.

969. v.: P. d. i., facinus indignum et malum. sed codd. Vatican. Basil. B H: fac. miserandum, quod minime malum, dummodo secundum id reponas fac. miserum, et metrici accentus causa miserum fac., praesertim cum sequatur factum indignius.

970. Hoc actum est. formula desperantis, quae nec Phormioni convenit, cuius v. fertur, nec Demiphoni satis animoso: vide 919 sqq., quamvis ita iubeant omnes Bentleyi et noster A; sed Chremetem haec decent. cf. Eun. 9, Heaut. 512.

971. Quine. v. minus apte Qui mihi. cf. 885, Andr. 208.

974. v.: — Lemni? haecine erat ea, quae nostros f. m. v., scabro versu. glossema Lemni.

976. Verba fiunt mortuo: νεκρῶ λέγεις εἰς ἑς. proverbium Comicis usurpatum in conatibus inutilibus, natum id, inquit Erasmus, a ridicula consuetudine veterum, vita defunctos ter voce cientium.

977. v. neque negligentia tua neque odio id f. t., ex int., male autem collocato verbo odio.

986. Codex C: Quid nunc id fers, A: Quid nunc mi affers, i. e. Quid igitur mihi affers, quod praestat lectioni Bemini et Victoriani, Quid mi hic affers. Id, quod v. abest, assumendum putavi ex C.

987. Sic parasitus ad ritum funerum indictivorum, in quibus haec formula solemnis erat: L. Titius vixit. L. Titio exsequias ire, cui commodum est, hem tempus est. Ollus ecfertor. Cf. Sil. Ital. 15, 394. Lindembrog.

999. v. ab illo. sed a Demiphone quoque partem is abstulerat.

1011. At ego ecastor posthac tibi quod potero et quae voles Faciamque et dicam. Graecorum hoc imitatione. Aristophanes Lysistr. 1043:

Οὐ παρασκευαζόμεσθα τῶν πολιτῶν οὐδέν, ὦ ἄνδρες, φλαύρον εἰπεῖν εἰδὲ ἐν,
Ἄλλὰ πολὺ τῆμπαλιν πάντ' ἀγαθὰ καὶ λέγεις
Δραῖν δ'· ἰκανὰ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τὰ παρακείμεν'.
Ἄλλ' etc.

s. enim hic locus legendus et constituendus est, nec magis hic ferendum καὶ δραῖν quam in antistropha καὶ τέτα, siquidem prospectum velis metro paeonico. Gemini gemelli hisce versibus sunt fabulae eius 793 et 816:

Κακέτι κατῆλθε πάλιν οἴκαδ' ὑπὸ μίσους.

Πολλὰ καταρασάμενος ἀνδράσι ποιηροῖς.

Antistropham istam, quoniam de ea dicendum fuit, si quis persanatum habere cupiat, ei auctor sum ut reponat:

Κᾶσιν ἔτ' ἔτνος τι, καὶ δελφάκιον ἦν τι μοι,
Τῆτο τίθυχ', ὥστε τὰ κρεῖ ἔσθ' ἀπαλά καὶ κάλ'.
Ἦκετ' ἔν' etc.

nam in fine quidem reponendum esse metri causa δὲ θύρα pro δ' ἢ θύρα, id animadvertere cuiusvis erat.

ANNOTATIONES IN HECYRAM.

PROLOGVS PRIOR.

Versu 1. fabulae. Cessat synaloephe, ut saepius quidem apud Plautum: vide vel unius Asinariae 4, 2. quam figuram et alii poëtae, praesertim in commatibus, usurpant. Benteio tamen placebat fabulae; sed cf. quae monuimus ad Andr. 409.

2. v. Nova, inconcinne. Be. nova, ei novum.

4. v. stupidus, quod si dicere ausus esset prologus, nae ille pastoricia fistula exceptus fuisset, imo

ab universis capite protrusus, ut iste Princeps apud Phaedrum.

6. v.: Et is q. s. hanc ob eam rem noluit etc. sed coniunctio quidem prorsus aliena, nec non ingrate hanc refertur, cum modo in eadem re habuerimus haec; quibus accedit, quod eam, multo gravius hic verbum, in thesi latet. Quare statuo, dedisse Nostrum causam, quod postea depravatum fuit, ut c et e s et r literae facillime inter se permutantur. Dicit autem prologus, etsi haec fabula plane nova sit, tamen non hanc ob causam referri, ut iterum vendatur.

8. Post hunc versum distinctio nulla est in MSS.; sed duos esse hos prologos, ipsa res docet, et dudum id alii viderunt.

PROLOGVS ALTER.

Egit hunc prologum, uti et Heautontimorumeni, ipse L. Ambivius, dominus totius gregis nobilissimus et iam senior, cum fere hanc personam, utpote ignobiliorem, ferrent adolescentes, et qui ne actores quidem essent. vid. ad prolog. Heaut. 3. Id cur factum sit, et ipse poëta docet, et diserte exponit in sequentibus etiam Donatus.

Versu 1. Donatus, hic illic leviter corruptus in vulgatis: Magna arte hic prologus scriptus est, nimis oratorie. Nam totiens expulsa fabula quomodo honeste revocari potuit in proscenium, nisi primo ipsa impudentia pro fiducia proferretur, deinde actor peritissimus, ipse Ambivius, probaret et poëtam et comœdiam, cuius auctoritas elucet ex verbis, tum deinde subtiliter novo poëtae a vetusto et magnae auctoritatis, Caecilio, peteretur exemplum, et peteretur ingeniosissime? Nam quod rudi Terentio contigit, accidisse memoratur veteri Caecilio; quod huic in aliis nunquam, hoc illi fere in omnibus: quod huic praeter Hecyram et actae et probatae sunt ceterae, illi partim exactae, partim vix probatae. Itaque his omnibus argumentis id actum est, ut neque desperandum sit de Terentio, quod exclusus est, et nihilominus illi tantum tribuendum, ut aut par Caecilio, magno tunc poëtae, aut ultro melior etiam esse possit.

Vid. etiam ad 3.

2. Sinite exorator sim. Orator est, dum orat; exorator, quum impetravit. Ita illud dicentis, hoc iam

effecti significationem habet. Et orator est, cui causa defendenda mandatur. Donat.

3. Quo iure sum usus adolescentior. Tanquam aliud agens affert exempla, quibus ostendat, turpe non esse Terentio, exclusam esse unam illius fabulam, cum multorum poëtarum multae exactae sint, et in his Caecilii, cuius illo tempore magna auctoritas fuit. Idem.

4. novas. vide ad Andr. prol. 3.

5. v. Ne cum, quasi quae semel populo acceptae fuissent fabulae, ne post fata quidem poëtarum negligi potuissent. Quin aliud hoc est, aliud illud: quare scribendum nec.

9. sustuli. recepi in me, tanquam onus.

11. v.: Novas, studiose, ne illam ab st. a., insuavissimo asyndeto, praetereaue vel ambigue vel putide: nam nemo vel facile $\tau\delta$ studiose referat ad Easdem agere coepi, quod nec fecisse videtur Donatus, vel hoc modo loquatur: easdem agere coepi, ut alias studiose discerem. Quin istas egit, ut aliae committerentur ipsi a poëta. cf. 44, 45.

14. v.:

— — iniuria adversarium

Ab studio atque ab labore atque arte musica. Mirum ni alibi addiderint etiam: a scribendo, a fabulis faciendis. Merum glossema est versus Ab studio etc., sublectus is quidem partim in antecedentibus, partim in sequentibus.

26. v. Comitum conventus, obscure. Plautus: salve mi homo, et mea mulier, et s. p. scriptores. Nempe verbi Hominum prima syllaba cum forte vel tota vel ex parte periisset aut etiam omissa esset a librariis, sicut fieri solebat in literis versuum initialibus, minio postmodum appingendis, gliscere coepit corruptio, capite truncata voce Ominum vel Cominum degenerate paulatim in Omitum, Comitum.

40. Post haec v. inculcant prologi in Heautontimorumenon versus 48 — 50, ut similia similibus addere solet librariorum natio. vid. ad Phorm. 937. Apte illa posita in Heautontimorumenon, hic minus: siquidem verba Facite ut vostra auctoritas Meae auctoritati fau-trix adiutrixque sit, sponte aut obscuriora aut certe ambitiosius dicta, explicantur vindicanturque ac liberantur per illa Sinite impetrare me, qui in tutelam meam Studium suum et se in vostram commisit fidem, Ne eum circumventum inique iniqui inrideant, ut iam appareat, significare actorem senem, auctoritate se sua tutari

tutari Terentium suscepisse, idemque facturum sperasse populum, ne poëta circumveniatur. Quamobrem haec cum illis arcte coniungenda sunt nec committendum, ut inutili glossemate obscuretur praveque accipiatur perspicua ac modesta viri honestissimi oratio. Donatus prope verum: Meae auctoritati: Qua Terentium probo; et est figura *ἀναλογία*. Vult autem, se esse eius auctoritatis, ut et populo placere iam debeat, qui ipsi placet.

49. Donatus, v. depravior: Ab utili argumentatio est. Et bene Vt expediat: tanquam facturus sit, etsi non expedierit, dum quaestum maximum servire populo putat. Pretio emtas meo. Aestimatione a me facta, quantum Aediles darent, et proinde me periclitante, si, abiecta fabula, a me pretium, quod poëtae numeraverint, repetant. Ergo Meo, a me facto, a me statuto, non ut alibi dixit (Eun. prol. 20): postquam Aediles emerunt. Et bene, ut sequatur populus iudicium eius, qui aestimare vere fabulas potuerit. Pretio emtas meo. Vt quidam volunt, periculo.

Postremam hanc annotationem a nescio quo adscriptam puto, quem Donati ratio non expleret, quae tamen insoliti nihil habet estque adeo verissima. Invenit iste alicubi forte exaratum, non sedulo:

Novas expediat post, periclo emtas meo.

Ceterum similiter consilio suo Aediles iuvit Caecilius poëta. vid. vit. Terentii.

FABVLAE versu 1. Per pol quam. i. e. Pol perquam. Donat. Ceterum v. paucos; sed testem habemus Donatum, lectum fuisse a nonnullis non paucos, sed paucis, secundum Apollodorum, qui sic, Bentleio emendatore:

Ὀλίγαις ἐρατῆς γέγον' ἰταίραισιν, Σύρα,
Βέβαιος.

Paucis meretricibus, inquit Anglus sagacissimus, fideles evenisse (ita enim legit ob *γεγενε* pro vulgato evenire), h. e. singulis singulos, non Paucos amatores, quasi uni plures contigisse vellet.

8. mutiles, laceres. velut pecora promiscua. vid. sequens annotatio.

9. Vtine eximium neminem habeam. Donatus, paulo emendatior ac v., ni fallor, praestitus: Perseverat in *ἀλληγορία*: nam proprie eximii sunt porci maio-

res, qui ad sacrificandum excepti uberius pascuntur. Etenim boves, qui ad hoc electi sunt, egregii dicuntur, et oves lectae; ut Virgilius Aen. 4, 57: Mactant lectas de more bidentes. Ita et porci eximii.

10. Scito. Donatus: Bene additum est Scito et moraliter, et acutius pronuntiandum: est enim verbum illorum, qui familiares corrigunt. Cf. Eun. 386.

12. Bene Expleat, quod contrarium meretrici est, amatorem voluptate satiari. Donat.

13. Insidiari malum est; sed contra insidiari iustum est. Idem.

16. Qui te captant saepe, tu eos vel semel cape. Idem.

19. Magis expressit consuetudinem dicendo Senex, quam si diceret Dominus maior. Idem.

21. Audis modo sentis, intelligis, ut Virgil. Aen. 1, 23: Progeniem sed enim Troiano a sanguine duci Audierat. Item alibi. Georg. 1, 514: neque audit curus habenas. Idem. Cf. Andr. 271, ubi Pamphilo itidem quaerenti Audin'? Mysis respondet *ἐκ παραλλήλης* Teneo, i. e. intelligo, et eiusdem fabulae 835. *Εἰρωνικῶς* ibidem Chremes 522 Audio, i. e. Scio, quid id significet. Contra gravissime Clinia Heaut. 192: Ego vero audio nunc demum (i. e. nunc demum mei sum compos, nunc demum conscius mihi sum rerum omnium) et video et valeo, Clitipho, ubi apparet simili potestate usurpatum esse, sicut p., videndi verbum, utpote sensus auditu non levioris sed paris eiusque maximi momenti.

23. i. e. ut posthac praetextu hoc domo abeundi melius possim uti, ubi ante usus eo nondum fuerim.

26. Salve mecastor, Parmeno. Olim salutantes addebant iusiurandum, ut hoc sedulo facere viderentur. Me aut adiectio est et abundat, aut positum est pro *μα* syllaba, ut Graeci *μα τὸν Ἀπόλλωνα* dicunt. Donat. (Invenerat Donatus disunctim: me castor, et s. fere etiam nunc scripti; H. micastor.)

Et tu edepol, Syra. Irrisit ad mecastor addendo edepol. Et quod illa Parmeno, ille hic addidit Syra. (vid. Eun. 403.) Sura veteres legerunt, V pro Y ponentes, ut Musia, Suria. Idem.

27. v.: ubi te oblectasti tam diu, m. l. Muretus itaque: Philoti; sed Noster, observante Bentleio, vocativo graeco nusquam alias utitur. Ipse igitur, transpositis verbis: Philotis, dic mi, haud melius quidem

collocata voce ubi, quae minime est deproperanda. Iam, tam, p. addidere monachi. cf. Heaut. 247.

28. v. Minime equidem, proclivi lapsu: nam vis nulla hic est τὸ equidem, minime gravius est verbum, quod v. perperam corripitur. Frequentius hoc erratum: cf. 757.

34. Mirum valet ad significandos pravos mores istius militis, quod, quia cum eo vivendum esset, ideo mulieri ne Corinthus quidem placebat, regnum meretricum. Tantus enim, inquit Erasmus adagg. 4, 3, 68, illic honos habebatur meretricibus, ut, quemadmodum ex auctoribus docet Athenaeus, illic in templo Veneris prostarent, atque in solennibus precibus illud adderetur, ut dii augerent meretricum numerum. —

Donatus: Oratorie unam rem in tria divisit, Huc redeundi, Abeundi a milite, Vosque hic videndi, ut diceret: Huc veniendi.

38. Commode pro blande et bene, ut 51: Nunquam tam dices commode. Donat. Cf. infra 760, Andr. 814, Eun. 757.

39. Argute militem: quia quasi inimicus sit orationi, quae in pace plurimum potest. Donat.

40. quae. quod H.

42. animum inducere. quasi in rem duram et immanem. Donat.

44. sed firmæ hae vereor ut sint nuptiae. Bene pro persona servi, qui vult dominum uxorium esse magis quam amatorem Bacchidis. Idem.

Legitur autem v. firmæ hae vel f. haec, durissima synaloephe. abest pronomen B, alibi vagatur, ut solent interpretamenta.

50. v. Vt hoc proferam; C: Vt proferam hoc. Scires, itidem pronomen esse malae notae.

52. v. Ah noli, P. sed quid tandem nolle hominem vult? nam hoc sponte intelligi, nemo sibi postulet. Donatus: Artificiose se fingit audire nolle, ut tacitura credatur, si audierit: quia curiositas signum est loquacitatis. Sic Horatius epist. 1, 18, 69:

Percontatorem fugito: nam garrulus idem est.

Vides, grammaticum in suis libris invenisse nolo, quod paulo melius. sed verum, ni fallor, novi: vid. Eun. 229.

55. v.:

— — si mihi fidem

Das, te taciturnam, etc.

parum bene collocatis verbis Fidem et Das, neque melius acuto Te, quod encliticum h. l. est et eleganter

subauditur. nam, quod mihi quis oggerat, pronomen ἐξουσιάζομαι requiri itaque recte acui Te, ut tacitura Philotis opponatur non tacenti Parmenoni, respondeo, hoc secum reputare si vel tali positione illius voculae adductus fuisset servus, sane eum consilium suum fuisse contemsum taciturnumque. Ex int. Te irrepsit.

57. Istic sum. vid. ad Heaut. 420. s. Graeci ἐνθάδε. Sophocles Philoct. 873:

Ἄλλ' ἐνθάδ' ἤδη τῶδε τῆ παύσεως κερῶ.

66. Donatus, v. depravator: Mire interposuit moras, ad postremum confessurus, uxorem ductam. Primo, inquit, negavit: post deliberavit; ad postremum non duxit, inquit, ipse, sed effecit hoc senex. Ita mutatione personae totam voluntatem adolescentis absolvit.

72. Imperfecta pro plusquamperfectis usurpata. vid. ad Eun. 800.

77. perdant. s. B et vett. edd. v. inconcinne perduint. neutrum horum verborum plerique Donati codd. praebebant, quorum mentio est apud Faërnium; unde Be.:

At te di deaque cum tuo isto odio, Laches. Isto (nam v. istoc legitur) etiam A et C.

78. Ut ad pauca redeam. (nam s. v.) Tanquam multa sint, quae de Pamphili amore dici possint. Donat.

82. v.: Pl. pot., sese illac, vel illa. sed H: Plus potus, sed illa, quod primitus fuisse puto: P. p. et illa. Possis et: Pl. pot., et illa se abst. ut p.?

84. Magno compendio usus est, non ostendens, cur hoc falsum sit, quod putat meretrix, sed cur hoc putet. ita ex eius persona totum refellitur, quod obicit. Donat.

95. Pium erga meretricem, Pudicum erga virginem. Idem.

98. Forte omissum est, versus quidem iniuria, hoc post ubi.

100. v. sic distinguitur: Quid interea? ibatne ad Bacchidem? Sed aut contemnentis est aut inepti, alterius orationem sic interpellare ut quaeras, quid interea factum sit. Quid? ita p. prima oratione: vid. index h. v. Interea ibatne pro Intereane ibat. vid. ad Eun. 346.

101 — 103. Hi versus v. leguntur post 109, transpositi illi quidem a librariis eo, nisi fallor, consilio, ne de Bacchide haec dicta acciperemus. Sed Haec p.

servis audit domina, omnemque dubitationem statim eximere debebant insequentia verba Atque ingenuae: siquidem meretrices fere non erant ingenuae, sed libertinae. cf. Andr. 409. Inepte autem haec poni post rog, ipsa orationis ibi indoles et ratio demonstrat. Dicit enim Parmeno, malignitate et procacitate immoderata Bacchidis maxime disiunctum ab ea fuisse herum: nam postquam et ipse se et Bacchidem et uxorem satis cognoverit, ambarum feminarum inter se mores comparans, hic, i. e. tum, eius animum, partim perculsum uxoris misericordia, partim fessum Bacchidis iniuriis, paulatim amore se evolvisse meretricio. Vbi vides, illatae personae iuvenis male obturbare personam Philumenae, filumque orationis interrumpi. nisi quis audiendos istos censeat, qui verba postquam — existumans ita pertinere putant ad praecedentia Atqui ea res multo maxime Disiunxit illum ab illa, ut Pamphilus propterea disiunctus esse dicatur a Bacchide, quod et se et illius Pamphilaeque ingenia perspexerit. quod ne latinitatis quidem fieri permittit elegantia: nam quis sic loquatur: Ea res me disiunxit ab eo, postquam vidi — pro ea res me disiunxit ab eo, quod vel quia vidi — ? Et fac, negligentius locutum esse Afrum alias curiosissimum, quomodo iam dictis meretricis Non edepol mirum Parmenonis convenit responsio: Atqui i. e. Imo ea res etc. qua significatur, eam ipsam rem, quae minime mira videatur Philotidi, maximi momenti fuisse ad amorem Bacchidis dissolvendum? nam ubi istos sequaris, aliud dicit Philotis, aliud Parmeno. Non magis autem nonnullos moror, qui apte haec eo loco, quo vulgo, legi autumant *παρρησιας*, quia de cognita Pamphila dici coeptum sit: siquidem non, de illa sola, sed de ambarum mulierum moribus, ibi agitur, ut inepti sit, non calidi, quod vult Donatus vel quisquis ille fuit, certe ineloquentis, iam alteram earum fusius describere, alteram prorsus negligere silentioque praeterire, scilicet, ne vitia meretricis apud meretricem repeti sit opus. Contra hoc loco, ubi de Pamphili animo erga uxorem dictum est, iuvenemque rursus ad Bacchidem ire solitum fuisse quotidie, ibi vero aptissime commemorantur feminae honestae pudor ac modestia, tot quippe et tantas tamque veras et quotidie iteratas viri iniurias patientius ferentis quam meretrix unum illud incommodum tulit, non tam a Pamphilo ortum quam ab eius patre, quod uxorem tandem duxerat amator.

Quo respiciens, eaque quasi in pauca conferens, apte itidem servus pergit: Postquam et ipse se etc.

104. v. abest illa, quod requirit personarum oppositio. sic 108: Et illam et hanc.

105. v. Maligna multo et magis procax facta illico est, quasi ordo sit: Multo magis maligna et procax f. i. est, quod cum mirum Bentleio videretur, is reposuit: Maligna magis et magis procax f. i. est. sed ut fatendum est, constructionem istam verborum ferri vix posse, quanquam et alibi audacius verba transponit Terentius, ita tamen, Bentleianam emendationem minus etiam placere, quia non in verbis tantum sed in ipsa sententia peccat, haud equidem inficior. nam si multo magis maligna tunc facta est Bacchis, et antea quoque malignam eam fuisse necesse est, de quo ne γῆν quidem in praecedentibus. Maligna, inquit Donatus, difficilis. Malignus est, qui difficultatem sui ostendit. Recte. Atqui non erat quod difficilem se praeberet Bacchis amatori, quò, ut ipsa fatetur 780, dum licitum fuit, usa esset benigno et lepido et comi. Ipsa igitur vi sententiae repono: maligna multum. Maligna repente facta esse dicitur meretrix, cum ante fuisset commodissima, procax autem magis facta est, i. e. petax, dispoliatrix, ut itidem recte Donatus, siquidem talis et ante quoque fuit, sicut omnes meretrices.

109. v.:

Ad exemplum ambarum moras earum existimans, dure correpta prima syllaba verbi exemplum: nam sententiae quidem hoc bene convenit, secus ac videbatur critico Britanno, qui reponebat Ad amussim ambarum. Aestimare et existimare p. confunduntur. Ceterum verbo existimans sententiam v. finiunt, apodosin hanc arbitrati illorum Atqui — ab illa; de quo errore dixi ad 101 — 103.

110. misericordiam intellige mulieris erga virum, amore vexatum misero, qua misericordia tanquam beneficio devinctus ille animum mutavit. Hic, tum.

112. Adeo est tardus amor Pamphili et magnus, ut etiam post iniurias difficile discedat. Donat.

113. par. suo ipsius ingenio. Pium ac pudicum 95 Philotis Pamphilum, pudentem ac modestam 102 servus dominam, dixit. Recte Eugraphius: Postquam optimum puellae ingenium recognovit et sibi par.

114. Imbrus mediterranei maris insula prope Thraciam, nunc dicta Limbro. vid. Mela 2, 7, 66.

115. ad nos. v. ad hos, mendose. s. p. servi: noster herilis filius, noster pro domesticus, nos pro herilis familia. cf. 273.

118. Abdidit se. vid. ad Ad, 437. Commeat. Donatus, si recte conicio: Commeare est absentis inde, ubi te esse oporteat, etc. Quanquam hoc nimium. Infra 167 senex de se ipse lenissime: Rus habitatum abii.

121. v. abest haec, quod salvo sensu fieri non potest. codd. A H sequente versu alter: Miris modis Philomena, alter: M. Philomena modis, Cledonius Putsch. 1915: Miris modis odisse aiunt adolescentem. Sic rō haec, ni fallor, sunt interpretati. Quod et 128 similiter addendum fuit, sicut Hic saepius additum est a Bentleio.

125. interea. i. e. tamen. v. inter eas, quod modo legimus.

126. ubi non quit pati. socrum.

128. v. ubi illic, m. l. Haec item v. abest. hoc est hera maior, Sostrata. s. p. Hic et Haec usurpantur in domesticis et vicinis.

129. Ideo Nescio quam, quia nullius momenti ac falsam. Donat.

132. Visere officii est; videre quaerentis aliquem. Idem.

133. Scimus, quae ad nos deferuntur; rescimus celata. Idem.

141. v. Proh deum atque hominum fidem, quod hoc genus est, quae haec est coniuratio? versu vix expediendo. Codices B et H et quae haec e. c.? i. e. ecquae h. e. c.? nam sic pro ecquis, ecquae, ecquid casce scribi solet in libris et quis, et quae, et quid. Sed ea medicina adhibita, ut sane adhibenda est, non persanatur versus, nisi iam perspicuum est, quo praeterea is vitio laboret; quod cognovisse dimidia fere est curatio. Nempe verba atque hominum a mala manu addita sunt, sicut Andr. 209; quibus deletis, quod verum reprehendas, nihil est. Apparet quoque nunc, haec coniungenda esse cum sequentibus, neque arcesendum Bembini et Victoriani Vtin' (vel Vtne, quod praebet Gu. 1) omnes pro Vt omnes.

143. Menander:

Γυνή γυναικὸς πάποτ' εἰδὲν διαφέρει.

144. Similis pertinacia est. *Ἀύξησις*: nam Studium et bonum est; Pertinacia vero nunquam non mala. Donat.

145. Hic versus duplici adhuc vitio male habebatur, transpositione et corruptione: nam et inseri solet ante praecedentem, et sic in vulgatis legitur:

Itaque adeo uno animo omnes socrus oderunt
nurus.

Toto pede deficit versus; quod aegre ferens Be., cum praeterea haec ambiguitate laborare filumque orationis interrumpere ipsi viderentur, totum versiculum expunxit. Verum enimvero ambiguitas illa, si quae est, levis est, turbatae orationi transpositione versus medearis, ipsumque versum emendare praestat quam delere. Arbitror autem, Itidem degenerasse, sicut p. factum, in Item, deinde in Ita, verbumque unanimo mutatum forte in uno animo omittendae vocis animo ansam praebuisse. Iamque minime culpandus est poeta, cum dicit, duplici nomine reprehendendas esse omnes mulieres, quod viris adversentur, et quod nurus oderint.

146. v. In eodemque omnes mihi vid. ludo d. ad m., male posito verbo omnes. Codex H: eodem.

153. v.: me et te et fam., elisis pronomibus. Frequentius hoc vitium librariorum apud Nostrum. Familiam, genus, maiores, ut recte Be.

155. Similiter, observante Donato, Cicero Fam. 4, 5: En cui tuos liberos committas, quum de uno ageret, et: Habemus enim liberos de puella.

156. Exorere. Emergis, reperiris. Verbum hoc impudentiam notat. Cicero pro Deiot. 1: Exortus est servus, qui, quem in eculeo appellare non posset, eum accuset solutus. Donat.

157. mulier. convicium solemne in sequiorem sexum, ut monet Lindenbrog. Plaut. Cas. 2, 2, 36: I foras: mulier es. Lapidem. Apollodorus apud Donatum corruptissime: *Σὺ μὲ παντάπασιν * ΕΗCΑΥ λίθον.* Coniicio dedisse Graecum:

— *Σὺ με παντάπασιν εἰς οἴσι λίθον,*

vel potius, verbum ΓΥΝΑΙ raptum arbitratus a sequentibus ΣΥΜΕ consimilibus, numero quidem integro:

Γύναι, σὺ με παντάπασιν εἰς οἴσι λίθον,

Mulier, tu me omnino lapidem putas, plane ut Terentius.

160 v.: Multo melius hic quae fiunt quam illi ubi sum adsidue scio: Ideo quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris. Qualis oratio, scire ista ideo quia, prout familia domi se gesserit, ita ipse auditurus sit foris! Perscrutari, advertere, vel simile quiddam, conveniebat loco, non scire, quod sensit

etiam Eugraphius. Quanquam ne sic quidem sententia satis placeret, ideo tantum ista senem curare, ne ipse malis rumoribus differatur, quasi haec sola deberet esse cura patrisfamilias, non ipsius potius familiae commodum et salus. Verissimum est: Adeoque ut vos etc. i. e. Et ita ut vos etc. Noster infra 191: Sed non adeo ut mea facilitas corrumpat illorum animos. Et similiter Heaut. 834: Gaudere adeo ocepit, quasi qui cupiunt nuptias. Passim A et I literae confunduntur.

168. Otiumque. Hoc amare quasi nihil agentibus. Donatus, qui et apte comparat Ad. 17.

172. Sola, quantum pertinet ad regendam domum; ceterum et filius et nurus erant; sed Sola, i. e. sine me. Donat.

176. Gaudeo — gnati causa. Quod similis filius non sit, an quod talem uxorem habeat, quam neque inimica accusare possit? Et Gnati causa dixit, quia talem uxorem habens, sua causa quid gaudeat, non habet. Donat. Nam te quidem etc. Id est, nihil detrimenti fit, si tu pecces. Nunquam, inquit, peccando peior fieri potes, sed es eadem quae semper es. Sic Cicero Verr. 1, 1: Est idem Verres qui fuit semper. Idem, v. additamento inutili hic deturpatus.

179. plus. ἰδιωτικῶς dixit, i. e. diei maiorem partem. Idem. diei, temporis: nam sic legendum puto pro vulgatis diu ac.

181. v. Enim lassam, obscurato verbo lassam, quod tolli debet, siquidem in eo tota vis sententiae sita est. Codex A. lesam.

182. ad morbum. Sic egregie idem codex: nam sic loquuntur. v. ad abest.

184. dari. v. datur, soluta sententiae continuatione. nominativus graeco more illatus, ubi accusativum expectabant, decepit monachos. S. itidem infra versui 252 opitulatus est Be. cf. 257 Andr. prol. 3 Phorm. prol. 4. Gu. 1: conditio et lex.

187. ego tamen etc. Significanter hic ego, i. e. ille ego, qui tam lenis sum.

188. libidini. Libido est quaelibet voluntas temere suscepta. Et bene Libidini: est enim non aequum, domo mariti abesse nuptam. Etsi enim pro voluntate posuit libidinem, tamen subaccusavit hoc nomine. Donat.

190. etsi — sed —. Ἀνακόλυτον, ut recte Donatus observavit, quod emendans Be. reponebat: et ego meis.

197. Donatus v. corruptior: Refellit, qui negat; Purgat qui fatetur et se defendit.

202. mage. v. magis, et s. p. Paulum interest utro modo scribatur, ubi posterior $\tau\acute{\alpha}$ magis syllaba corripienda est; quia tamen et Plautus subinde forma mage utitur, repudiandum eam non putavi.

203. magnificare. s. Bemb. et Gu. 1, quod, ut insolentius, mutarunt in magni facere. Nam quod semel h. l. vox ea legitur apud Terentium, causa non est cur et hinc excludatur. nec de versu erat quod metueret Be.: nam similiter hic infra 721:

Nobis, in re ipsa invenimus; porro hoc nunc experiamur,

et Andr. 659:

Siccine me atque illam opera tua nunc miseros sollicitari;

Plautus autem saepius, velut Asin. 2, 3, 7:

Meas verberari. sane ego sum amicus aedibu' nostris:

nam sic legendum cum Reizio, deleto interpretamento A te; et sequentis ibi scenae 8:

Siquidem hercle nunc summum Iovem te dicas detinuisse;

et ibidem 17:

Clamore ac stomacho non queo labori suppeditare.

Non nimis subtiliter ad Graecas regulas exigendi sunt lingua et populo rudioribus usi poëtae Latini, praesertim Comici.

204. v.: Neque adeo clam me est, quam esse eum gr. lat. cr. Scilicet non ipso clam erit, quod ipse sentit. Be. itaque: clam te est; sed qui scit Phidippus, quid hac de re Laches existimet, quem nondum convenit? Clamare s. p., velut Andr. 116, Ad. 35, 763.

210. Eho interiectio ponentis aurem propiorem: nam illa quaerit, quae solent de maritis puellae matribus queri. Donat.

215. v. Nunc quidem (intell. certum est), ut videtur. sed haec pugnancia. sequor codicem Gu. 1.

Numquid vis? Discedentis verbum. Donat.

221. v.: haud pol me quidem, in quo subaudiri vult Donatus, vel quisquis ille fuit, Scio esse aut Novi esse aut tale quid, secundum ἑλλειψιν, quae familiaris sit iis, qui secum loquuntur. Cras fortasse credam, non hodie. Pro me, pro meo ingenio, pro meis moribus.

222. v.: ex me esset, eliso me contra artem.

224. nisi. sed, Graecorum imitatione. Sophocles Trach. 40:

καῖνος δ' ἔποι
βίβηκιν, οὐδείς οἶδε. Πλὴν ἔμοι πικρὰς
ᾠδῖνας αὐτῆ προσβαλὼν ἀποιχεται.

224. Nemini ego plura acerba. Nimis cothurnati et tragici in hac scena dolores essent, non comici, nisi adderet Ex amore. Donat.

227. v. Etsi non inepte metrum hic mutaretur, malo tamen nunc hos versus ita describi secundum vulgatas editiones, nisi, quod cui versui 226 apponendum erat, quod v. refertur ad sequentem:

Hacne ego causa eram tantopere cupidus redeundi domum, cui

Quanto fuerat praestabilius; ubivis gentium agere aetatem,

Quam huc redire atque, haec ita esse, miserum me resciscere?

Duo priores horum versuum sunt trochaïci octonarii pleni, ultimus eiusdem generis catalecticus. similis locus est 231—234.

229. A quoque: nobis omnibus, sicut duo Bentleii libri, et in C τῶ omnes superscriptum: pro omnibus. Vnus autem Bentleii codex Regius plane: Nam omnibus nobis. Vulgatum Nam nos omnes, quibus etc. tanquam σύλληψιν, prolatis aliis eiusmodi, ut ipsis quidem videtur, exemplis Cic. pro Murena 12 et Virgil. 10, 144, quorum alterum prorsus alienum est, alterum corruptum, quod tamen dudum alii emendarunt, frustra tutantur scholiastae. Apollodorus apud Donatum, si recte coniectamus:

Οἱ γὰρ ἀτυχῆντες τὸν χρόνον δοκῶσι τι
κίρδος κακότητος.

Nam qui laborant, miseriae in lucro solent
Tempus putare.

234. iram expedies. Me imprudente hoc relictum est: nam excusam volui: iram expendes, quod et sententiae non minus aptum, et liberat hunc a crimine ταυτολογίας, scriptorem eloquentissimum. cf. 231.

240. v.: abstraxi atque impeditum in eo expedivi animum meum, metro nullo. Be. itaque: Vix me hinc abstraxi. Sed illinc, oppositum praesertim verbo huc, a sententia requiritur. Verba in eo pro interpretamento sunt habenda.

241. Verba ab hac — nisi porro 243 absunt A co-

dice, ab altero porro ad alterum aberrante oculo librarii, vitii genere non infrequenti.

242. v.: Tum matrem, inepte quidem: nam nihil hic novi profertur, sed exsequitur modo dicta Pamphilus demonstratque causam angoris sui. Tam in culpa nihil vulgatius.

243. Porro, postea vel in posterum. Alii coniunctionem putant. Donat. Legitur autem v. mendose: in postremum pro in posterum.

245. v. pertulit. Scilicet, si pertulit, suo, non alius cuiusdam, ingenio pertulit. Florus 1, 10: Hunc tamen (Porsenam), quamvis et armis et fame urgeret, occupatoque Ianiculo ipsis urbis faucibus incubaret, sustinuit, repulit, novissime etiam tanta admiratione perculit, ut superior ultro cum pene victis amicitiae foedera feriret. cf. supra 110 sqq.

246. nullo. s. recte Be., quamvis obstrepentibus tribus eius libris, qui: nunquam ullo. Noster quoque A: nunquam illo, quod eodem redit, sed C Gu. 1 H denique: nunquam in nullo, quod et ipsum ferri potest.

249. Libri scripti et impressi: Haut (codex quidam Faërne Aut) quidem hercle parvum (Donat. parum), si vis vero veram rationem exsequi. Lolgius dedit At quidem etc.; Be.: Aut quidem hercle parvum, si vis veram verba ad rationem exigi; bene, quod exigi, ceterum argutius, ni fallor, quam verius, numeris autem prorsus intolerabilibus. Vide, an locum persanaverim.

250. Hellenismus, ut mox 254. vid. ad 184.

253. v. Pueri inter sese quas pro lev. nox. iras ger., non recte eliso verbo pueri. Gravius quoque interpungunt v. post gerunt, quo non est opus.

255. v. levi, m. l. Faërnus debebat illae, itaque versum quidem effingebat sed digitis tantum demensum illum, aureque iudice vitiosissimum. Be.: Alia via, inquit, servatur rhythmus. Levi hic monosyllabon est, ut alibi novo; quod facile feres, si pronuntiaveris eo quo veteres sono, Lewi, Nowo. Sic ille. quam rationem ubi quis prolatis scriptorum locis veram esse probaverit, ibi et ego quoque lubens sequar; interim leve pro levi dedisse Nostrum arbitror, sicut Maronem Aen. 6, 383: gaudet cognomine terra, Ovidium Met. 15, 743, Her. 16, 277: specie coeleste et coeleste sagitta.

256. concitaverit. Sic in margine codicis C Bere-

linensis. v. conciverit, metro quidem laborante. Donatus: Sic Plautus: Fortasse te amare suspicariet. nam veteres infinitivo modo adiungebant Fortasse. Recte, et similiter veteres usurpasse Scilicet et Videlicet monet I. F. Gronovius observatt. 3, 9. Quem secutus Be. effingebat: concivisse, here.

257. v. Heñ, quid hoc est? male correpto hoc, gravissimo verbo. Abest copula H.

258. Trepidari — prorsum. Haec v. Pamphilo tribuuntur, sequentia agedum — sensistin'? Parmenoni omnia. Sed consentaneum est, servum, qui prior strepitum audierat, priorem quoque de eo dicere, praesertim loquaciorem, qualis hic est. Ceterum B H horsum (H orsum), sursum; C et Lindenbrog. sursum, prorsum; Gu. r sursum, deorsum, cuius lectionis et apud Donatum fit mentio. Bene habet vulgata.

260. P. I. c. a. Haec secum adolescens.

261. v.: M. vox visa est Ph., pessime correpto verbo visa. et si visa tantum, cur iam Nullum se esse clamat? Est modus in rebus. Nempe cum forte vosea scriptum esset pro vox ea, ut p. x et s literae inter se commutantur, cito exortum est visa inculcatumque, fere ut in Porcii versibus vita Terentii Ipsuslaetis vel Ipsu' laetis paulatim degeneravit in Ipsuslatis, Ipsusublatis, quod quidem ferri non posse, etiam Ernesto suboluit. obliti autem supra sumus nescio quo casu monere de hac emendatione. Nam quod quidam vult apud Donatum, omnia, quae sensu percipi possint, visa dici, ut Virgilius dicat Aen. 6, 257: visaeque canes ululare per umbram, grammaticorum id commentum est, melius peius omnia explicantium. Ceterum recte Donatus, respiciens Andriae 444: Non solum hic Iuno Lucina non inducitur, sed etiam silentium parturienti insuper imponitur: quia furtiva conceptio est. Et tamen eiusmodi verba sunt matris, ut duntaxat argumentum scientibus manifesta sint, Pamphilo vero et Parmenoni tanquam aegram continentis filiam videantur.

Novam scenam hic orditur H.

263. v. uxorem Phil. sed quis tales accentus ferat: úxorém? Enim, absorptum a praecedentibus literis, eleganter usurpatur, ut supra 181. Celant codd. fere omnes.

264. Donatus, partim a Westerhovia restitutus: Pavere et timere et ad corporis et ad animi perturbationem veteres referebant. Plautus in Bacch. 1, 1,

73: Nam ut in navi vecta es, credo, timida es. Ergo Pavitare aegrotare: quia scilicet horruisse ac palpitare visa est.

270. Idem: Vide artificem Terentium: alias per Pamphilum, alias per ipsum Parmenonem invenit, quemadmodum nesciatur a ceteris, virginem ante nuptias ab ipso Pamphilo vitiatam esse. Non usus facto. Non utile. Facto abundat.

271. Idem: Acute eiusmodi causam reperit, quae vel hominem curiosum contineat, quaeque non Parmenonem modo, sed mox etiam Sostratam arceat ab ingressu.

272. v.: Heri nemo voluit Sostratam intr. adm. sed C: Sostratam ipsam. glossemā est nomen, siquidem Ipse, Ipsa p. audiunt domini servis, magistri discipulis. Donatus ad 371: Ipsum, a quo missus sum; vel dominum, ut Graeci dicunt *αὐτόν*.

274. v. maxime heri causa mei. sed *τὸ* heri in thesi latet nec versui minus inutile est quam sententiae damnosum: non enim de statu rerum, qui nunc est, loquitur homo, sed de eo, qui futurus sit, si introierit ipse ad Phidippum: scilicet, si morbus Philuminae magis tunc aggravescat, quod sane nolit, maxime sui ipsius causa, Sostratam criminatum iri tanquam veneficam, se ipsum vero magnum malum subiturum, tormenta quaestionis, ut recte Donatus ad verba Ego vero in magnum malum 278. Sed quid tandem ad hunc ipsum locum bonus grammaticus? Haec videlicet ait in vulgatis: Bene maxime, qui et PROPTER IPSAM, vel propter invidiam socrus non velit fieri graviolem morbum. Quid? propter IPSAM? Num dominam? Num Terentius reliquit maxime herae causa meae? Cave credas: siquidem h. l., ubi de utraque domina, maiore et minore, agitur, ambiguum fuisset sic loqui, quod vitium huic scriptori minime velim imputari. Quid igitur? Nempe auctoribus ipsa sententia et versu reponendum apud Donatum: Bene Maxime, qui et PROPTER SE IPSVM et propter invidiam etc. Causam affert grammaticus, cur maxime sui causa hoc nolle dicatur Parmeno: quia non sui solius causa timet, sed etiam Sostratae; maxime vero sui causa, ut qui et sibi ipse proximus est, et solus secum loquitur, quod sentit. Literae R et S quam facile inter se commutentur seque invicem perdant, monimus ad Heaut. 274.

275. v. dicent — comminiscuntur — veniet, quasi

haec certo eventura sint, ipseque igitur introire decreverit, non abscedere, quod facturum se ostendit. Dicant, *φαίειν ἂν*, est futurum sub conditione, quale hic requiritur. Codex A: dicerent, quod dicant fuisse censeo.

277. capiti atque aetati illorum. hoc est ipsis, graeca loquendi forma. vide nos ad Sophoclis Oedip. Col. 770.

280. adgravescat. Proprie: quia morbi graves sunt dicti. Virgilius Ge. 3, 95: Vbi aut morbo gravis aut iam signior annis Deficit. Sallustius (in fragmentis incertis): Morbi graves ob inedia insolita vescentibus. Donat.

281. Aesculapi, et te, Salus. Salus, Hygiea, Aesculapii filia, quae et in veterum artificum monumentis comitari patrem solet. vid. eruditissimi et elegantissimi Hirtii Bilderbuch fascicul. 1. extrem.

282. Hem ictum non eliditur.

283. Ehem interiectio est eius, quae commota sit nova re. Donat.

285. v. non visas (quod pene soloecum), ne mitas etc. Lenius, ut servum decet, futuro imperatur.

286. Gu. 1: dico, quod haud deterius. cf. 498.

288. Nostri quoque omnes: Tum filius tuus. v. *ἀμίτρος* Tum autem filius etc. ex int. De Tum vid. index h. v.

290. v.: et cura; sed gravius per asyndetum haec efferuntur.

292. Philumenam etiam nostri codd. v. Philumena.

295. v.: tristis est. Abest copula H libro, recte quidem, quae et Bentleium male habuit.

299. Donatus: Dic verbum est instantis audire et curiosius interrogantis. Virgilius eclog. 3, 1: Dic mihi, Damoeta, cuium pecus? Sic ille. cf. 809. Chaerea, nimis abire cupiens, seni loquaciori: Dic, Eun. 287.

303. v.: qua redeant? P. Cessas? sed Bemb. qua veniant? unde intelligas, utrumque verbum a glossatore esse, potestatem *τῆ* qua non assecuto, quod, positum pro aliqua, valet aliqua ratione, aliquo modo, *πῶς*. vid. Horat. Tursellin. h. v. Neutrum istorum Donatus invenit, qui sic: Qua si locum significet, videbitur reliquum praeceptum (*τὸ* atque eius onera adiuta) servus non audivisse. Sin audivit, Qua quomodo intelligemus, i. e., quemadmodum onus portent de navi. Peraptum igitur Parmenonis illud Minume, quod

praebet unicus liber B Berolinensis. cf. 757. Idem et H: nesciunt ex int.

304. Donatus: Haec est Homericā illa διαπόρῃσι Odys. 9, 14:

Τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὑστάτιον καταλέξω;

308. Nostri. N. m. intro me ut c., quod fere praetulerim, quia τὸ me encliticum h. l. est, non ἔρθτοισίμινον. Quod dedi, legendum praecipit ex suis omnibus Be., quem temere secutus sum. Vulgatae: N. m. me intro ut c., quod et ipsum ferri potest.

310. v.: advenisse, illico omnes simul. Legitur omnis priore brevi apud Nostrum aliosque: vid. index v. omnis; verumtamen cum simul absit Bentleyo Regio chartaceo et Gu. 1, neque ego retinendum censi.

313. illis. Codex B illi, i. e. illic, tum. Bentleyi duo veterrimi Illuc, quod illic fuerit.

314. v. praecurrit, nuntians, vetante Prisciano: nam aut nuntiatum scribi debuit, aut, quod omnino magis placet, nuntiat. cf. Phorm. 824 sqq. locosque similes non paucos. Forte, quod v. desideratur, compareret in nostris omnibus et Mureti editione. Vulgatum illarum post Vna ex int. infertum esse, versus est indicio.

315. v.: eius videndi, ut p. inter se haec permutantur. Haec in amicibus, uxoribus, dominabus denique, usitatum est. Eius si retineatur, nescias, illane ancilla dicatur, quae praecurrit, an domina.

318. ipsa. uxor, ut infra 416 et p. Be. ad res referebat, propterea que versu praecedente rescripsit celare.

319. v. o facinus indignum; sed facinus, vox media, minus apte in arsi ponitur, aptissime ponitur Indignum, O interiectione liquescente, sicut p.: vid. index.

323. v.: sese, ita magni atque h. s., correpta voce magni. Que confundi cum atque, non est insolitum: cf. 240. Apollodorus apud Donatum, si vere conicio:

Οὗτως ἕκαστος ἦν διὰ μὲν τὰ πρᾶγματα
Σεμνός τε καὶ ταπεινός.

327, 8. v. plene distinguitur in extremis his versibus, continuatione sententiae turbata. Donatus ad versum 328: Bona, inquit, πλερέθεις.

328. Gu. 1 comminiscor.

329. Fors fortuna. Ἰφέν. i. e. subita fortuna. Et Fortuna in incerto, Fors fortuna in bono ponitur.

Vir-

Virgil. Aen. 9, 41: Si qua in te fortuna fuisset. Et ipse Phorm. 803: o fors fortuna. Donat.

330. v. si ius, si fas est, ut in codicibus aevi medii serioris, qui minutis literis exarati sunt, vix dignoscuntur ductus iu et ui. Certe lenissimae mulieris orationi magis convenit blandum si vis, si fas est, i. e. si tibi placet, si fieri potest, quam fortissimum illud postulantis sibi debitum: si ius, si fas est. Si vis, si fieri potest, et similes formae ab illis usurpantur, qui aliquid cupiunt, nec tamen rogant, et interdum ironice. vid. ad 578.

331. Tecta, ne videantur; Tacita ne dicantur. Donat. cf. Shakspearianae Hamleti act. 1 extremum.

333. Male codd. A C H omittunt pro, C etiam post des interpungit.

334. v. de reducenda, minus bene, similia p. vitia correxit Be., hoc nosmetipsi. cf. 346. Donatus: Tentat etiam hoc persuadere, sed oratorie et verecundè. Et mire De reducenda dixit, non De respuenda. Quod in rem sit tuam. Nam nisi reducatur, reddenda dos erit. Idem. cf. 445.

336. Honestius Aiunt pro Ait dixit: nam quis aut scire aut dicere potuit, nisi Philumena? Idem.

338. Quod. Philumenam ex ipso non parturire. Ipsa indicat res. Quia contristatus corripuisti te foras. Donat.

339. v. clam eveniat, eliso clam, verbo gravissimo. veniat pro sit, graeca loquendi forma. Plautus Aul. 2, 2, 62:

Dummodo morata recte veniat, dotata est satis.

340. v.: Sed si fieri id etc. vel litera S vocalae ad adhaerente ex ea, quae antecedit, vel ex int.: nam et id requiritur in hoc genere, et nunc vagum est in codicibus, aliis id ante fieri, aliis post, collocantibus, nunc prorsus abest, velut Lindenbrog. MS. Reg., nonnullis Bentleii, nostris A C. Scires, addititium esse quo loco v. legitur. Ἀγυδέρως autem talia efferri solent. Noster Eun. 449:

Diligenter, Pythias,

Fac cures, si Chremes huc forte advenerit,

Vt ores primum, ut redeat; si id non commodum est,

Vt maneat; si id non poterit, ad me adducito.

341. v.: abortum esse; scio nem. al. susp. fore, iris numeris voceque nemini depressa. Abest esse pro A.

343. Vulgo τὸ et sequenti versui apponitur, occultato verbo illi, quod omnibus modis extollendum est. Idem voluit Donatus, sed ratione non perspecta. Vt non sit ἀνακόλαστον, inquit ad 344, superiori versui τὸ. Et addendum est, ut sit: Et tibi nihil est quicquam incommodi.

345. v.: Pollicitus sum, et servare in eo certum est, quod dixi, fidem. Quod dixi, vel in eo, quod dixi! Nihil vidi inficetius. Imo servare decrevit fidem quoad dixit se servaturum, ut celet quidem partum, sed mulierem non reducat. Postquam corruptum esset, sicut p. factum, quoad, verba in eo perperam sunt addita. Pollicitus sum in accentu peccat, siquidem pronuntiat Pollicitus, non Pólicitus.

346. v. de reducenda, ut 334. vide, annon aptius id referatur ad reducendo quam ad reducenda. Elegantius quoque illud est, et usui Terentiano convenientius. cf. Phorm. 215.

351. v. Quem ego tum consilio missum feci, idem nunc huic operam dabo. sed nonnulli codd.: cum cons. m. f., item, B: itidem. Be.: Quo ego eum consilio m. f., eodem huic o. d.; parum feliciter. Cum iunctum indicativo vexasse ita videtur librariorum ut mutarent lectionem; quanquam et confundi solent inter se c et t literae. Item hoc dicendum de verbis Item et Idem. Nunc additum, postquam tum obtinisset, huic scilicet illud opponendum. Hunc operam dabo. intell.: ut missum faciam.

355. v. crebro. sed semel audiisse sufficiebat, sicut 260. Crebrum. vehementem.

357. In tota comoedia non cessabit, cum sit piger, nec resciscet aliquid, cum sit curiosus, Parmeno. Donat.

361, 2. Posidippus:

Ὁ μὴ παπλευκῶς εἶδεν ἰώρακεν κακόν.

362. Donatus: Proprie dixit Ingressus: nam qui iam navigavit, egressus dicitur. Sic Virgil. Aen. 1, 176: Egressi optata potiuntur Troës arena.

367. Haut clam est. Λιτότης pro Ego maxime intelligo, quam sit odiosum. Donat.

368. Sciam nostri et vett. edd., ut edidit Be. v. minus eleganter: siet.

371. ipsum. vid. ad 272.

372. ego hunc adibo. Vel nova curiositate ait Parmeno. Donat.

373. v. Et quidem, vel Equidem, te expecto; sed te arsi adiuvari satius est. Donatus: Apparet, Pamphi-

lum Parmenonis absentiam desiderare, eo quod nunc prior Parmenonem alloquitur. Vnde colligas grammaticum haec ita fere perscripta invenisse in suis libris:

PAMPHILVS.

Equidem te expecto.

PARMENO.

Here, etiam tu hic nunc stas? quid est?

Legitur autem in vulgatis: Here, etiam tu nunc hic stas?

376. v.: Myconium, qui mecum una advectust, conveni; prave acuta voce Myconium, frustra que onerato versu. De verbo Myconius cf. 746, 748 et Eun. 940. vectus habet Bemb., quod et Be. praetulit.

377, 8. Facete dixit: more enim hoc fit eorum, qui, longis itineribus maris periclitati, vovent aliquid, si pervenerint. Et convenit hoc Pamphilo, quem supra male navigasse audierat. Donat.

379. Quid vis dicam? an conveniam modo? Non enim mandaverat quicquam, qui sine causa mittebat, oblitus bene dissimulare, ut qui mentiuntur. Et sic pronuntiandum An conveniam modo? ut reprehendere dominum Parmeno videatur. Idem.

381. v.: — exspectet. vola. quomodo nusquam in re simili nec Noster nec Plautus; et ne *ἅπαξ λεγόμενον* hoc putes, facit servi responsio, qui volare iussus certe iam hic ogganniisset, ut mox, ubi de currendo tantum agitur: Non queo etc. nam recte quidem viae cupidus praeco Aristophanēus Lys. 1013: *ποτάομαι*. Volo. int. dicas, ut ille rogavit: quid vis dicam. Et graviter pro domini persona: Volo.

382. At non novi hominis faciem. Stomachose pronuntiandum At, quod et Pamphilus reprehendens: At faciam ut noveris. Donat. Putide autem v.: quod et Pamphilus repetit dicens: At etc.

383. rubicundus. Be. hoc conferens cum verbis *Cadaverosa* facie, cum utrumque in eodem homine haud facile esse recte iudicasset, non recte reposuit *Lentiginosa* facie: nam servum minime callidum ludos facturum Pamphilus pugnancia consulto dicit, nihil sentiente Parmenone. Donatus ad verbum Crispus: Imperite Terentium de Myconio Crispus dixisse aiunt, cum Apollodorus Calvum dixerit, quod proprium Myconiis est; ut Lucilius:

— Myconi calva omni' iuventus.

unde etiam proverbium graecum *Μυκόνιος φαλακρός*. Sed

ego Terentium puto scientem facetius Myconium crispum dixisse.

385. Quid, si non veniet? Omnia dicit, ne eat. Donat. Legit igitur is quoque, ut videtur, veniet. Sec recte quaerit servus, an manere se iubeat Pamphilus, si hospes non venerit, hoc est si non adsit; sin non praesentem in arce cogitasset Parmeno, sponte sequebatur, manendum esse, dum is venisset.

386. H: nequeo, ex int.

397. i. e. Certum est offirmare me ea via, quam decrevi persequi. Graeca loquendi ratio. De me transposito vide ad Eun. 346.

398. hoc. i. e. huc, inter redeundum domum a foro. cf. 216. H: hic.

400. v.: — est, salvum atque validum. sed quis hoc ferat, τὸ salvum latitare in thesi, τὸ atque efferrī?

403. v. haud multum heredem iuvant, ambiguae. et aptius, cum de pluribus, qui relinquunt, dixit, plures quoque heredes infert. atqui Gu. i dilucide: heredes.

404. Bene et facete: nihil heredi relinquunt, sibi vero relinquunt. Donat.

Inscriptio vetus Tordae in Transsilvania: VIXI DVM VIXI BENE. Lindenbrog.

Est autem, inquit Erasmus adagg. 3, 5, 66, amphibologia in verbo vivere, quod interdum simpliciter vivere est, interdum genialiter vitam agere; ut apud Catullum:

Vivamus, mea Lesbia, atque amemus.

406. Imo obfuit: nam etc. Morem eorum expressit, quibus relinquitur, qui cum audierint, sibi aliquid esse relictum, tunc tristes se fingunt. — Nihil in hoc sene fuit doloris officium antequam sciret, aliquid relictum. Donat.

De producenda postrema syllaba τῆ profuit vid. ad Eun. 250.

409. Bene et Heri et Arcessi et Iussit, ut breve tempus sit et coacta videatur exiisse. Ex Donato. Legitur autem v. heri, durius ad versum.

415. fui pro fuerim. Donat. vid. ad Eun. 478.

420. v.: Sed quando sese esse indignam deputat matri meae Cui concedat etc, quod ne Latinum quidem est. Pro Cui Bemb. a prima manu Quae, ut legendum coniecere Guyetus et Gronovius Observatt. 3, 8. quos hactenus sequitur Be., praetereaue pro cuiusque reponit quaeque eius. Sed consideret lector, quam apte in vulgatis accentu extollantur verba Cui,

cuiusque, quam inepte in nova lectione quae, quaeque. Cum igitur sese vagetur in codicibus, velut in uno Meadianorum ponitur post indignam, natum id puto ex esse, quidem vero et pronomen illa, quia nihil ad sensum conferre videbantur, forte periisse arbitror poëtaeque restituenda. Se postquam esset receptum, voces matrem meam mutari consentaneum fuit.

425. haud invito mihi. ἀσμένα ἐμοί.

428 — 431. Haec v. sic leguntur: Quibus iris impulsus nunc in illam iniquos siem, Quae nunquam erga me quidquam commerita est, pater, Quod nollem, et saepe, quod vellem, meritam scio: Amoque et laudo et vehementer desidero. In quibus primum reprehendenda verba in illam, quae versum onerant. Be. et iusto audacius et minus eleganter: Quid ego ira impulsus etc. Subaudiuntur talia p. apud Nostrum, adscriptaque h. l. sunt ab inepto quodam homine, τὸ ἀνακόλυσθον non assecuto, ut scilicet haberet, quo referretur, quae. Porro, quam ingrante verborum varietur constructio in duobus versibus sequentibus, in oculos incurrit; Amo vero H exhibet, non Amoque, unde coniicio, et in fine praecedentis versus forte periisse, ut fieri solet in leviculis vocibus vel primo vel extremo versu positis, scribendumque haec esse ita ut exarari iussi, ne prave acuatur τὸ vehementer; cui vitio item medicans in antecedente versu Anglus criticus, plures melioresque libros secutus, quibuscum faciunt et nostri A C, optime rescripsit: meritam, quod vellem, scio. Figura anacoluthi saepius et hic utitur, velut Andr. 67, 541, ut monet Donatus, et alii probi scriptores. Varro de re rust. 2, 4: In Arcadia scio me esse spectatum suem, quae prae pinguetudine carnis non modo surgere non posset, sed etiam, ut in eius corpore sorex, exesa carne, nidum fecisset et peperisset mures. cf. intpp. ad Sophoclis Elect. 463 et Philoct. 635.

436. Vetus Lindenbrogii codex, nostri A C: si sanus satis sies, B et H: si sanus es satis, quod insuper me habuisse piget. Reponendum procul dubio:

LACHES.

Si sanus satis,

Iube redire.

Sic p. Satis sanus. Es intelligendum: vid. Andr. 578. Sies interpretis.

437. v. Iube illam redire, itidem ex int., eliso autem τῷ Iube, verbo nimis gravi: cf. 409, 410.

445. Proterve, immoderate et superbe, dictum est ideo, quod proterat alium, qui protervus est. — Donat.

447. v. redisti huc n. P. ex int.

449. v. Quia paululum vobis accessit pecuniae, numeris pessimis. Et paulum quidem meliores fere libri exhibent, in his B C, quo tamen recepto sanatur versus, non persanatur: siquidem hoc loco accessit non magis ferendum quam 263 uxorem. Dedi igitur accidit, quod non modo aptum est versui, sed etiam sententiae magis congruum, quia turpius est paulo argenti superbire, quod tibi acciderit, i. e. forte fortuna evenerit, quam quod quocumque tandem modo accesserit, laboreque fortasse tuo fuerit inventum, ut honori tibi sit istud lucri.

452. v. si huic non sit, siet, perquam ineleganter. Bemb. si huic non est, siet, quod recepit Be. verum et est et sit ab interprete est additum, quibus deletis, iam debito sibi accentu gaudet huic. cf. Andr. 209.

453. v.: Phidippe, ades; audi paucis. depravate, nisi fallor. certe abrupta Lachis oratione magis exprimitur alterius senis festinatio. Quod reticuit Laches, plene dixit, non interpellatus, Simo Andr. 2. Vsitata haec formula.

462. v. peperisse; sed codex C: eam peperisse, ut incerta sedes est glossematum. Clam ictum non liquescit.

465. Apposui τὰ At- huic versui, quia incommodum mihi videbatur, saepius hic mutari metra, nec satis placebant uno in pede, quamvis primo versu, duas corripere syllabas, At- ec-, positione longas. Ac, et, aut p. apud hunc aliosque habes extremis versibus. Sed oggerat mihi quis Taubmanni affirmationem ad Plaut. Aul. 4, 4, 1, corripendam esse τὰ foras posteriorem syllabam. Cui oppono non leviora auctoritatem curiosissimi viri, G. I. Vossii, qui disertis verbis lat. Syntaxeos pag. 132: In as longa: ut bonitas, Aeneas, mensas, amas, foras. nam quae loca Plautina profert Taubmannus, ea partim ambigua sunt partim depravata: siquidem certe Stich. 5, 4 versus 55 mancus est et ita, ni fallor, restituendus:

I foras, egredere. sat mihi pulchra es.

STICHVS.

Enim pulcherruma.

ut I, sequente simili litera F, exciderit, sicut Aulul. l. l. secundum Lambinum, quem ibi verum vidisse

censeo. ad quam faciem et Epidici 1, 2 extrema reposuerim:

Ne hic foras ambitet, neve usquam obviam veniat seni.

ambitet, ut imbites eiusdem scenae 42, ubi vid. Taubmann. Τῆ foris quoque corripit syllabam posteriorem Heaut. 872, quam productam habes apud Horatium, deproperarique adeo vocem illam ponderis ibi maximi, parum placet, ut non invitus legerim:

Foris sapere, et non tibi posse auxiliarier?

466. Heus, tibi dico. Ostendit Myrrhinam avertentem se, quasi nihil inveniat quod dicat de filia. Donat.

467. Ἐμφατικῶς dictum virum et hominem: vid. ad Eun. 109, 409. Et est ἀνέησις, nec perversa, ut Donato videbatur: siquidem maius opprobrium est, ne hominem quidem te videri.

470. rogitare. s. codd. B C, quod numerosius vulgato rogare veriusque etiam propterea, quia adversariorum verba repetere irati solent, quos imitatur Myrrhina. Donatus: Mira calliditas. Rea mulier hoc solo defenditur, quod accusat. V. etiam taces; sed recte Be.: Taces, inquit, vix corripiat posteriorem: tacen, viden, brevia sunt. In libro B omissum filia.

471. v.: ex quo censes, nisi ex illo, cui etc. m. l.: nam ex, medio praesertim versu, corripit, non ferendum.

474. Hic versus utrum pro trochaïco tetrametro acatalectico an catalectico habendus esset, absque illa regula, de qua ad Eun. 940, non posset certo defini; nunc potest. Ceterum v. tempore, sed suus, tuus, fere monosyllaba sunt, et ablativus verbi tempus, ubi pro adverbio est, sic efferri solet: tempori, tempori suo. Codd. nostri fere: tantopere, hunc omnes etc. Lindenbrogianus Regius: peperit.

Donatus, v. leviter depravatus: Videlicet duae causae sunt celandi partus: si non tempore suo venerit, quod indicium stupri est; et si non recte evenerit, hoc est, monstri aliquid natum fuerit. Haec autem et tempore suo et recte natum praedicat. Sic ille, qui invenisse videtur: Partum, praesertim cum tempori suo et recte pepererit.

486. v.: Nam in omnibus innatum est, male in eadem sententia mutato metro. V. quoque: iam aderit, quod interpretantur, ut etiam in codd. scriptum legitur: iam aderit tempus. vid. ad Ad. 273. V. item h. l.:

se quoque etiam cum oderit. Donatus: „Mire senectutem accusat senex, quum et velocem ostendit his verbis iam aderit, et addit, se quoque oderit: quasi dicat, Non solum non amabit, sed et odio habebit, et non alienas mulieres modo, neque uxorem quoque, sed etiam seipsum. Plus ergo illatum, quam ratio deponcebat; sed mire ad affectum senis exprimendum.” Imo male, quod pace optimi viri dixerim: nam quis tam falsam approbet sententiam, tam longe repetitam, Pamphilum olim in senectute osurum esse Bacchidem, siquidem seipsum? Quid id nunc, quaeso, matri attulisset solatii, si eo res indignisset, ut arbitratur senex lenissimus? Quin hoc dicit Phidippus, iam, i. e. mox, fore, cum id, amores, amicam, satis oderit quoque filius, sicut nunc quidem in ista sit propensus. Et sic dudum evenisse Pamphilo, narravit servus supra 106 sqq. Id transpositum, quam figuram hic amat, librariis saepissime non intellectam. vid. ad Eun. 346.

487. v. — ostendisti, eadem esse nil etc. sed codd. Berolinenses, item vett. edd.: eandem esse, quod longe elegantius, modo deleatur esse, profectum illud a nescio quo glossatore. Integra oratio foret haec: eandem te ostendere nihil cessavisti usque adhuc. cf. 351.

494. Quid tum postea? ἰδιωτισμός, quo contemnimus crimina leviora. Donat. Sic et nostrates: Was ist da weiter?

496. Qui, unde vel quamobrem. — Donat.

498. Vetus codex Lindenbrogii dicerem, ut p. haec commutantur. cf. 286.

503. v.: sensisti esse in eo, m. l.: nam Goveani et Bentleii sensu duriusculum, libris praesertim non addicentibus.

513. v.: Hoc mi unum ex plurimis miseriis reliquum fuerat malum, perperam acuto verbo miseriis: vid. ad Eun. 940. malum est interpretis.

515. Donatus, nisi fallor: Ab activo Queo passivum Queor retinendo participium Quita est antique dixit.

516. v.: qui post possit noscier qui siet. recte post abest codice A, quod et sententiam iuvat parum et metro officit.

517. v. eripuit, perverso accentu. praesentia pro futuris p. veniunt, usu elegante.

521. v. etsi ea diss. s. ex int., elisaque graviore voce etsi, parum etiam eleganter, cum unum tantummodo indicetur, τὸ suspectam esse Sostratam Pamphilo.

Quod sensit quoque iste apud Donatum, qui sic, si me audis: Ea, id est, quae scio: vel Ea pro eam rem etc.

524. v.: T. a. quam. Voluit quom librarius, quo in genere saepius peccatur. nam durior Donati ratio: Deest Tam, ut sit ordo: et quam te amare me rebar, tantum firmasti fidem ei rei. Bentleii codex Academ. quem, ipse ex veterrimo suo reposuit: Teque ante quod etc.

525. Tuus pater. Familiarius, quam si diceret Laches. Donat. Imo etiam amarius, ut quem maritum dicere dedignetur irata mulier ob novam rixam, quam experta est. cf. 458.

526. v. amoris tuo, ex int.

532. v. abest ut, minus quidem usitate. Noster Andr. 588: Oh, tibi ego ut credam, furcifer? Item Phorm. 917: Hicne ut a nobis tantum hoc argenti auferat? et ibid. 953: Hicne ut tibi respondeat, Qui hercle, ubi sit, nescit? s. p. Atqui H: Vt illius etc.

535. festos dies. qui quidem in urbe agebantur, velut magna Bacchanalia, quorum longe maior numerus quam ruralium, praesertim Athenis Atticis.

536. v. istaec res, ex int., metro quidem laborante, nisi secundam verbi voluptatis corripas, quod praedurum medio in versu.

539. v. mortemve exp. m. sed sic balbutire Terentium? nam alia quidem ratio est eiusmodi ἀναλογισμῶν, de quibus egi ad 428. hic purus putus soloecismus. Facillime autem et saepissime t et e literae inter se confunduntur.

544. v. absque una haec (Be. hac) f. Neque haec neque hac Donatus videtur invenisse, qui sic, si recte coniectamus: Vna. Re subaudiendum. Bentleianum hac admitti posset, si rem sciret Sostrata, ut hac dictum acciperetur pro illa vel ista, Graecorum more, qui sic interdum usurpant τὸ ἐκείνος: vid. 552, Eun. 392. nam praedicare rem aliquam tanquam notam quae ignota sit alteri, praesertim matri, et seniori quidem itaque omnia perquirendi etiam cupidiori, cum nullam explanationem verborum tuorum addideris, inofficiosi est, ne dicam impudentis. Aversum autem haec secum loqui Pamphilum, quae nonnullorum est opinio, minime probabile est, siquidem in tanta turba hoc certe animadvertisset mater, secus ac fieri videmus: nam ita respondet Sostrata, ut quae omnia filii dicta bene exaudierit.

545. v. Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem, ex iat., nec recte collocata voce uxorem.

552. v.: Quod fac. sit post fort., idem hoc nunc si feceris. SO. Fors fuat pol. Vide, quam male haec cohaereant: Istuc est sapere, qui, ubicunque opus sit, animum possis flectere; Quod sit faciendum sit fortasse post, idem hoc nunc si feceris. Saltem dedissent: item hoc nunc ut feceris. Scilicet non intellecta verba fors fuat pol omnes has dedisse turbas, quae pro Fortunae invocatione accipientes, cum manca videretur antecedens proxime sententia, cito addiderunt si feceris, itaque et sententiam obscurarunt et metrum, Fors, i. e. fortasse, quod pro interpretamento adscripsere pariter ac τὸ post, unde et vagantur haec verba in codd. Fuat, sit, ut recte Donatus, i. e. εἴη ἂν, γένοιτο ἂν, fiat, fieri potest. Dicit senex, quod aliquando fortasse faciendum sit, ut rus abeant, item nunc fieri id posse. Cod. A quod sit fac. post fort. Postidea Muretus restituit, quod et oblitteratum haud inepte censeas per consimilia post idem. Sententia non prorsus absimilis illi, quae inter Syri legitur:

Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest.

554. v. I ergo intro, m. l. A: tecum quae simul fer. Versus hos iambicos similiter atque hic digestos videre licet in MS. H.

Dixi. Denunciatio est confirmandae sententiae, nec mutandae; et translata est de foro et causidicis. Cic. Verr. II, 30: Praeco dixisse pronuntiat. Donat.

555. Pater. Ipsum nomen dehortationem significat, adiecta pronuntiatione. Idem.

556. Sic pronuntia, ut hoc vultuose dictum sit, Hinc abire matrem? Idem. Vultuose, quod saepius inculcat Donatus, i. e. ad frontem sublato supercilio adversaque personae parte tristiore. vidd. Boettiger ad Phorm. 176, Donatus ad 578, 613, 632, 668.

558. Equidem — persequar. Haec secum Pamphilus, uti et 571 et pleraque sequentia.

559. v. ex usu quod est, id persequar, vacillante versu, siquidem τὸ est illa regione durissime corripetur.

560. v. Credo, ea g. c. magis, si non red., fore, stolidi sententia, ut recte Be., quem et sequor hactenus, ut negationem arbitrer tollendam; sed quam ille hanc statuit ironiam, eam quidem nec congruere tantae perturbationi puto, nec filium decere adversus pa-

trem. Mutatio metri affectum exprimit, sicut p. apud Nostrum.

561. Illud nequeas, quod v. abest, correctorum, ut opinor, culpa, in libris Berolinensibus legitur omnibus, estque sane perelegans. Intelligitur autem scire ex nescias, quod disyllabum est, ut p. Ceterum, quod v. obtinet, id tua refert, esse interpretis, metrum maxime est indicio: siquidem in eadem persona, eademque sententia pertinente, non recte id mutaretur. sed nec verum est, Pamphili tantum id nihil interesse, cum et ipse Laches hoc modo haud dubie multis se curis solvi cupiat, ut quem supra 170 gravissime exclamantem audiverimus:

Non te pro his curasse rebus, ne quid aegre esset mihi?

564. Senex atque anus. Haec duo nomina, ut posita sunt, caput indicant et inceptionem huiusmodi fabularum. Donat. Nostras quoque populus delectari solet fabulis de sene et anu, equum seni adducente vel quiddam simile ridiculi causa comminiscente, neque ignobile similis argumenti poematum Anglorum illud, cuius initium: Take thy old cloak about thee.

566. v. Tibi quoque, ex int., ut p. et hodie quoque pro hodieque et similia quaedam exararunt: nam tibi deproperari, verbum magni ponderis, haud placet. Ac male abest: nam sic p. eleganter ac quidem, et quidem, ac denique solum iuncta reperiuntur verbis proprie dictis nominibus adverbisque. Noster Heaut. 544: Et exposcet quidem? Andr. 342: Ac nullus quidem, Eun. 1031: ac memoriter. cf. Andr. 354.

567. v. factum est t., Bentleii fere omnes, sicut et nostri B C: est factum t. Scires, addititiam esse copulam.

569. Opportune et In ipso tempore non est idem. Etenim Opportune dicimus, quum, verbi gratia, invitati ad ipsum tempus incipiendi prandii venimus; In ipso tempore, cum iam prandio apposito. Donat.

572. filiae. Blande non addidit Tuae: quasi dicat communi filiae. Et bene non socrum, sed Sostratam. Idem.

574. Tua. Deest uxor, quod nomen inferius posuit. Idem. Si tamen haec sunt a Donato. vid. sequens annotatio.

576. v.: A M. haec sunt mea uxore exorta omnia, numeris durissimis: A Myrrhin' haec sunt m' uxor' exort' omnia, verborumque haec et mea neglecto al-

tero, altero, quod totius sententiae gravissimum, sic eliso, ut vix audiatur. Non talem artificem novi Afrum. Quin uxore additum ab interprete, quod aequae bene hic intelligitur atque uxor praecedente versu: cf. index v. meus: ut verear ne perperam Donato, eruditissimo grammatico, antecedens attribuaturs annotatio.

Mutatio fit. Haec v. Phidippo attribuuntur. sed prorsus nihil ad haec tam inexpectata respondere Lachem, consentaneum non est. Bentleius Pamphilo adscribebat, non omnino male, nisi graviora is habet quae dicat.

577. quam velint. quantum velint. Donat.

578. Si fieri potest interposuit, ut supercilium soceri demonstraret. Recte additum Si fieri potest: quia non convenit rogari a socero generum ut supra dixit 443. Donat. vid. ad 330 et indicem v. formulae. si vis etc.

581. Accipias puerum. Iure: quia liberi patrem sequuntur. — Donat. Puta, ex iustis nuptiis procreati; ex iniustis vero quaesiti matrem sequuntur. vid. Lindembrog. ad h. l.

583. Bene non Abierat, sed Abducta fuerat, ut magis sit culpa matris. Donat.

590. i. e. aequae mihi displicet ac tibi.

592. Sequitur etiam C. v. consequitur, ut saepius cum et con inter se commutata deprehendas. Eam, Philumenam.

598. Donatus et Bemb., quos sequitur Be.: Si ex me illa lib. Satius mihi visum, me, in quo tota vis sententiae sita est, non elisum in arsi collocari.

599. Vetuste Mecum nuptam dixit. Et recte: quia partus confirmat nuptias. Donat.

603. Donatus: Sua pro Eius, ut Aen. 4, 633:

Namque suam patria antiqua cinis ater habebat.

604. Idem: Bene Mirandum, non Irascendum, dixit: miramur enim magis, si amici peccaverint, quam irascimur. cf. 655.

606. an quia. cf. 727.

608. Etiam A C Reductan, ut optimi quique. v. an reducta, recte Bentleio improbante. atqui pluribus libris, in his A, $\tau\delta$ an abest.

613. Quem ipse neglexit pater? Hic sibi obmurmurans vultu et verbis ostendit, nolle suscipere filium. Donat. vid. ad 556.

632. Hoc vultuose et demisso labro, ut appareat,

nvitum adduci ad reprehendendum, qui laudaverit
nodo. Donat. vid. ad 556.

635. vid. ad 688.

641. v.

— — tibi. L. Ah,

Reduc uxorem, aut q. non opus sit cedo.

ju. 1: reduc ipsam, recte. uxorem est a glossatore.

644. v. Omnibus modis, ex int., quae ubi obtinisset, pronomen deleri, ut inutile versui, fuit contentaneum. Omnimodis Lucretius, Noster similiter Multimodis Andr. 909 et saepius, ubi itidem fere codd. et scholiastae multis modis. Omnimodis, omnino, prorsus, ut multimodis, multum, valde. cf. 345 sqq.

645. concludit. Translatio de fera indagata. Sic Cicero Verr. 3, 59 circumdatos Verri cancellos ait. Donat. cf. Phorm. 706.

652. v. uxor mea, ex int., ac vera quidem. vid. d 654. Fallitur Be.

653. Menander:

Φύσει γυνή δυσήνιον ἐστὶ καὶ πικρὸν.

cf. Ovid. Art. am. 2, 373 sqq. Westerhov.

654. Nam ipsa narravit mihi. Donatus: Vtrum finit haec dixisse filiam sibi? an vero *κατὰ τὸ σιωπώμενον* actum est? Ego neutrum puto, et sic intelligo, quod le uxore sua dicat: Ipsa narravit mihi, secundum illud quod supra dixit 479 sqq. Sic ille, recte, si quid ego sentio: nam Myrrhina et Sostrata in hac comoedia erum auctores fere omnium quae fiunt vel sunt vel reduntur certe, praesertim Myrrhina, quae abduxit filiam, partumque subdole celatum voluit. Philumena ipsa in cubiculo suo patiens audit fertque omnia quae veniunt, neque irae et querelae decent culpae sibi consciam mulierem, praesertim modestissimam, quam descripsit eam Parmeno 101 sqq.

655. nolueram etiam A. C. v. nolebam ex int. quod sensit Be. vid. ad Eun. 800.

656. Neque ei. Sic Muretus ex codicibus, ut opinor. v. Neque illi, duriore numero.

659. Hanc. Bene Hanc, quasi eam quae interturbat. sic enim sumitur hoc pronomen, ut supra 225: hancine ego vitam parsi perdere? et Virgil. Aen. 1, 18: tuaque animam hanc effundere dextra? id est matrem? Donat. Minime quidem mala haec explicatio, nodo pluribus certioribusque adeo exemplis adstruisset eam grammaticus. Vt nunc res se habet, hanc vel interpretaberis illam, de qua locuti sumus, vel vi-

cinam, ut et mox Laches: curre ad Bacchidem hanc Vicinam nostram. vid. index v. hic.

660. Oremus. Id est, eloquamur. Potest intelligi et Rogemus; sed non convenit personae potiori et causae et ipsi verborum ordini. Donat.

662. v. puer, m. l. Puerus, puere, p. Plautus. Be. ex tribus codicibus, Eho, curre, puer, ad B., quod correctoris puto.

663. Huc evoca verbis meis. Bene servata sunt personis congruentia: nam socerum monere hanc rem tantum decuit, non etiam facere, ut cum pellice filiae suae mitius sermocinaretur. Donat.

666. v. M. a. hanc inter nos volo, male acuto nos enclitico. vid. ad Andr. 667.

668. Melius pronuntiaveris, si renitente et improbante hoc vultu dicere acceperis Phidippum: quasi non oporteat interesse socerum. Ideo mutat sententiam Laches et relegat eum in procurationem alterius rei. Donat.

669. v. Immo vero abi: aliquam etc. sed imo utraque brevi esse, nec Goveanus persuadet nec Be. Otiosum est abi natumque ex sequente verbo. Vero abest MS. Reg. Lindenbrog. A C et vett.

672. v. hanc. Hinc, Be. inquit, i. e. ab hac Bacchide, ut Ad. 335 hinc, ab hoc Syro.

674. Verba A., Bacchis, salve (nam s. v.) pro clausula habentur secundum Bembinum; sed insuave est, Bacchidis resalutationem in alium differri versum: quamobrem vel legeris tu Lache cum Mureto, vel O salve mecum. Sic 25, Phorm. 571, comiter quidem atque eleganter; unde est quod etiam inferiores ita solent. cf. Andr. 239. Iambici senarii p. adhibentur pro clausulis eiusmodi tetrametrorum: cf. 159. Heaut. 354, Eun. 682. quomodo nusquam, quod sciam, usurpatur iambicus dimeter catalecticus.

Donatus: Bene Aggrediar, quasi rem arduam et incongruam seni, vel Aggrediar, ut meretricem circumveniam. Virgil. Aen. 4, 92:

Talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis.

675, 6. Iambicos trimetros hypercatalecticos Plautus p., Terentius hoc uno in loco usurpavit. Quamquam Be., Faërnium et Bembinum librum secutus, haec ita digesta voluit:

Aggrediar, Bacchis, salve.

B. Salve. Lache. L. Edepol credo te nonnil mirari, Bacchis,

Quid sit quapropter te huc foras puerum evocare iussi.

sed vide ad 674. Saepius metra mutari in tanta turba consentaneum est. Et si hoc quidem genus admitti quis posse neget, quia nusquam alias usus eo est poëta, ei respondeo, nullam Terentianarum fabularum tam saepe incudi redditam esse curaque maiore perpolitam, Comico non solum verborum summa proprietate atque elegantia, sed etiam metrorum variorum lenociniis plausum plebeculae exprimere cupiente. cf. 688—90.

680. v.: Nam iam aetate ea sum, ut non siet peccato mihi ignosci aequom, quod ne latinum quidem, sententia vero, quam inde elicere sibi videntur trepidantes interpretes, ea longe est ineptissima atque imhumanissima. Recte Sostrata Heaut. 593:

Quanto tu me es annis gravior, tanto es ignoscentior.

Reponendum haud cunctanter peccata, ut Laches dicat: sibi, ut grandaeviori, peccata iam minus ignoscenda esse; quo magis semper curet, ne quid delinquat. Et hoc voluit ille apud Donatum, qui sic, ni fallor: an quia nunc mihi peccanti non danda est (venia)?

682. v. Nam si id nunc facis etc. versu impeditiore. Et Bembino quidem nunc aberat; sed rectius delebis τὸ nam ut ταυτολόγον, praesertim cum id verbi modo habuerimus. Nunc significatum temporis hic non habet, sed valet igitur, quod vel indicaturi vel non advertentes librarii modo τὸ nam superscripsere, modo, quanquam rarius, genuinum nunc delevēre, ut fieri solet in hoc genere.

683. Inscitum. Hac voce etiam in A codice incipit hic versus, secus ac v. fit, praeterquam in Faërniana et Bentleiana editionibus. Legitur autem v.: Inscitum offerre iniuriam tibi (vel tibi me) immerenti, iniquom est, ex int.: siquidem illud ipsum Inscitum nihil aliud significat quam Iniquum. Donatus: Inscitum. Inelegans, non bonum. Et bene non dixit Durum aut quid tale, sed Inscitum: quo verbo maxime mulieres et meretrices utuntur. Scitum enim dicunt quod placet; Inscitum quod displicet; ut Andr. 455: Per ecastor scitus puer est natus Pamphilo. Ita grammaticus solertissimus, qui si istud Iniquum in libris suis invenisset, paulo aliis haud dubie verbis locum explicasset: nam quid attinebat, Durum non dixisse, si Iniquum dixerat?

Nisi quis etiam nihili haec annotata Donato tribuat cum vulgo editorum: „Inscitum. Me scilicet, si iniuriam faciam. Hoc tale est quod dixit Inscitum ex abundanti: quale est apud Virgilium Aen. 12, 185: Nec post arma ulla rebelles Aeneadae referent.” vid. etiam ad 696. Eugraphius quoque nihil praeter haec: Inscitum, offerre iniuriam. Iniustum valde non merenti tibi inferre iniuriam. Τὸ est transpositum: vid. ad Eun. 258.

685. Parum mihi prosit. Si sic accipiatur ut scriptum est, λιτότης est aut ταπεινώσις, et ita intelligendum, quasi dixerit, multum mihi nocuerit, imo me everterit. Donat.

Legitur autem v. ex int. metroque laborante: se expurget.

687. Pertuli. Recte Donatus: Quia multum diuque amavit, Pertuli dixit, quae est longi temporis significatio.

Huc pertinet etiam frequentativum Receptas versa praecedente.

Itidem Donatus v. interpolatus: Vestrum. Blande et honorifice: non enim illius amorem et tuum quaestum, sed amorem vestrum. nihil potuit dici familiaris. Pertuli autem quantam vim patientiae habet quantumque ponderis, ne laedi mereatur ulterius!

688—90. Hi versus, me iudice, ex illis asynartetis sunt, quos Plauti Mil. glor. 4, 2 detexit Reizius. vid. G. Hermann. de metris Gr. et Rom. pag. 391. Constant autem ex trochaïco dimetro et iambico dimetro catalectico, videnturque minime inefficaces in hac turba, sed aptissimi ad exprimendum quasi ancipitem Lachetis animum, qui et lenem se futurum ostendit, si Bacchis sibi obtemperet, et asperrimum vindicem, si resistat. Ceterum cum in Goveani editione reperissem Mane mane (nam v. semel tantummodo verbum legitur), nec plane obmutescenti mulieri silentium recte imperare videretur Laches, prius Mane mutavi in Men? ut est mox 690 et supra 635, ubi Donatus: Hoc genus interrogationis negativam habet significationem. Simile, eodem monente, Quis id ait? 691. Nam quod idem ad h. l. annotavit, frigidiusculum id est: Apparet, senem tarde et longe loquentem interpellari vultu responsurae meretricis, quum ille sibi silentium praeberi velit etc. Illud Mane tacere iubentium habes etiam Heaut. 221, 561. Versu 689 bene
Dona-

Donatus: Dum aetas in flore posita est, facies vendibilis etiam est. Denique 690 v. legitur: Nam neque ille hoc animo erit aetatem, neque tu eadem istac aetate, ridicule: nam si istac semper aetate, etiam eadem erit Bacchis, neque ex fide scriptorum, siquidem MS. Reg. aliique veteres libri Lindenbrogii, Bentleii omnes, non agnoscebant τὸ aetatem haud magis quam Aldina editio. Sententia iam haec est: neque ille te amabit semper, neque tu semper formosa eris. aetatem, semper.

691. Abduxit, proprie. Arcessi enim dicitur ad maritum, Abduci a marito ad divortium. Sic Virgil. Aen. 10, 79: Et gremiis abducere pactas. Donat.

693. v. Aliud si scirem, proclivi lapsu, vel ex int.: nam vitium subesse, metrum indicat. Be. tentabat Alid si scirem.

696. Lepida es. Senex cum meretrice loquens, eo potius nomine laudavit eam, quo meretrices solent laudari, quam quo matresfamilias. Sic et supra 683 quum Inscitum diceret, rationem habuit, quae esset cum qua loqueretur. Donat.

697. Gu. i: fac eas etc. Natum FAC ex EAG. cf. Eun. 720.

704. Facilem ad peccatum, Benevolum ad iracundiam retulit. Donat.

705. Codex C quoque hee, i. e. hec, haec, sicut et 733. In libro B τὸ c adscriptum a recentiori manu.

708. Vulgatae ex int., metro quidem pessumdato: Aliter si facias. Correxerit Be.

709. v. aut quid possiem et sequente versu inimicus, quae est arena sine calce. Non male affectu mutante mutat metrum.

710. ut, quod v. abest, requiritur a versu. V. item: Nihil apud me tibi, frustra mutato metro.

711. Noluit dicere Deesse, sed Deferi dixit, ut I, quod minus usitatum est, magis delectet auditum. Donat.

712. v.: ebria eris, puer ut satur s. f. Be.: eb. es, t p. ut s. s. f. Rectius in es versus inciditur τῷ ut intellecto.

713. Noster blandientis dictum est. Virgilius Aen. 149: Noster eris. Et magis hoc consuetudine dictum est quam integritate. Donat.

716. Per me. hoc est, me auctore et permittente: t, quod per legem tibi non licet, per me liceat. Donat.

717. Bene Donatus in annotatione ad h. l.: Multa Terentius feliciter ausus est, arte fretus: nam et socrus bonas et meretrices honesti cupidas, praeter quam pervulgatum est, facit; sed tanta vigilantia causarum et rationum momenta subiungit, ut ei soli merito videantur omnia licere. Nam hoc contra illud est, quod alibi ait, commune esse iam omnibus Comicis bonas matronas facere, meretrices vero malas.

719. v. quod aliae mer., ut etiam 777 erratum est. Certe generali sententiae magis congruit alias quam aliae: nam si aliae tantum id fugitant, possunt et aliae facere, potest ipsa non esse sola, quae hoc aggrediat; sed quod alias non fit, nimirum id ea sola est quae faciat.

721. v. p. hanc nunc e., obscure: nam cur Philumena potius quam Myrrhina dicatur haec? nisi quis Bacchidem intelligat cum Donato, quod ferrem, si ex eius opera utrumque id suspensum esset, quod dicturus est Laches; sed de adulterio purgare Pamphilum, id quidem in manu Bacchidis erat, irae vero ipsius ob clam natum puerum medicari, ad eam minime pertinebat. Hoc experiamur porro, i. e. videamus, quid hac de re porro faciendum sit. Inest autem verbis boni eventus spes et significatio. cf. Ad. 146.

724. v. quod peperit uxor clam, id leve est, male eliso verbo clam.

726. Post haec versus 734 735 inculcantur, nec tamen propterea loco consueto omittuntur, in C codice.

727. v. tu ipse d. a., ex int. Quia posteriorem syllabam producit. vid. ad Eun. 215. De forma loquendi cf. 608. Be. reposuit: — narras? quiane non tute ipse d. a.

730. v. animum iis ut credant, absque verbis et coge, quae, versui praesertim apta, praebent codd. B, H. I liquescit. vid. ad Andr. 373.

732. Miror, neminem adhaesisse ad hunc locum, quem corruptionis postulare iure meo, sed sero, mihi videor. Etenim non talis est eius ambiguitas, qualem ferendam esse monuimus ad Andr. 17, sed perturbat haec sensum loci ita ut, quid poeta sibi voluerit, nescias. Segregata dici potest a Pamphilo Philumena: vid. ad 739; segregata est ab eodem Bacchis: possis igitur utriusvis segregationem intelligere, ut aut a viro suo segregata dicatur nupta, aut a viro eius, nuptae, meretrix. Vtramque sententiam expende, et aequè falsum reperies, nuptam tunc demum fieri hostem mere-

trici, ubi vel ipsa a viro disiuncta fuerit, vel scortum abstinerit a pellicatu. Philumenaë, dum etiam Pamphilo nupta esset, iniurias et contumelias querebatur Parmeno 102, quia quotidie ad Bacchidem itabat herus; itemque Phidippus 653 recte: Amarae mulieres sunt, non facile haec ferunt. Iam vero, meretricem invisam esse feminae honestae non ubi vir huius illicitis amoribus fuerit etiam irretitus, sed ibi demum, ubi se illis exsolverit scortumque adeo malignitate et nimia procacitate eum ab se abalienarit, ea vero longe absurdissima sententia. Quid igitur faciendum? Scilicet, nisi ineptum quem de trivio blateronem existimes Afrum, depravata haec esse mecum fateberis. Nec longe repetendum, quod dederit, nisi me omnia fallant, Comicus callidissimus. Repono minima mutatione:

Nam nupta et meretrici hostis est, a viro ubi segregata est.

i. e. Nupta etiam tum odit meretricem, ubi haec a viro suo segregata est. Nihil profecto verius, nihil aptius his rebus personisque; nec difficile est causam deprehendere corruptionis, cum libenarios, mirantes, et meretricis hostem dici nuptam, quasi mediocriter invisae ipsi, quae vel maxime illam oderit, pugnasse se ratos esse, si *τὸ* et expunxissent, veritati sit consentaneum.

733. v. At haec amicae erunt, ubi q. a. resciscent; male: nam de una Sostrata Lachem promittere convenit, de uxore et filia Phidippum. cf. sequentia.

734. v. at easdem amicas, mendose. Codice B quoque abest versus, quia praecedenti satis similis. Ceterum B et H addunt nullam, quasi scriptum olim fuisset: At e. a. tibi pr., r. u. c. nullam.

736. Pudet Philumenaë. Conscientia communis viri et pellicatus. Et familiariter Philumenaë, tanquam notae ex Pamphilo. Donat.

737. v.: quod mihi malim, ambigue quidem et versu impingente.

739. Proprie ab meretrice Segregari dicitur, ab uxore Disiungi. Donat. cf. 695, Heaut. 334. quanquam et latius interdum segregandi patet significatio, velut supra 423.

740. v.: ex eo et rem natam et gloriam esse, vitiosissime. Be.: Scit se n. ex ea re nactam. sed unice convenit paratam in re nondum facta, sed futura. Noster Andr. 288: Vt te arbitretur sibi paratum moechum; Eun. 912: etsi mihi magnum malum Scio para-

tum; Heaut. 924: nec tu aram tibi Nec precatorem pararis; et s. p.

741. v. Referetque (vel Refertque) gr. ei (Be. eii), unaque etc. m. l.

753. Tua quod nil refert, percontari desinas. Menander:

Ἄ μὴ προσήκει, μήτ' ἄκκε μὴδ' ὄρα.

755. dederat. dedit. vid. ad Eun. 800.

757. v. nam, m. l.: nam hi versus haud dubie sunt iambici pleni, quos rite sequuntur eiusmodi catalectici. nam et namque saepius inter se permutata. Ita posteriorem producit, ut Phorm. 197. v. quoque totum hunc diem, frustra, neque ex poëtae more, qui similiter Ad. 874: In adparando totum consumunt diem, non totum hunc diem, et s. p. Minume quidem, ut alibi Minume, velut 303. vid. etiam 28 et 566. v. Minume equidem, intellecto Cesso; quod et ipsum ferri poterat.

759. Gu. 1 hic quoque attuli, ut facile haec commutantur.

768. v. exanimatus es duriore numero. vid. ad Andr. 578.

Donatus: Brevitati consulit Terentius: nam in Graeca haec aguntur, non narrantur.

770. v. suspicariet: magis coepi instare ut dicat, satis invenuste in suspicariet intellecto coepi, quod ipsum τῶν instare statim additur. Verissimum puto:

Nescio quid suspicariet magisque instare ut dicat.

773. v. habentem. Be. recte: habente. Referendum est eum aeque ad cognovit atque ad me habente, ut eandem vocem ad prodosin et apodosin accommodant Graeci. vid. index v. nomen.

777. v. aliae, minus recte. vid. ad 719.

Donatus, si verum video: Color necessarius a verisimili. Scilicet, se alibi dixisse: Bonas matronas facere, meretrices malas, meminit. cf. 717.

781. De, quod desideratur in vulgatis, comparet in nostris omnibus videturque absorptum a praecedente verbo. De nuptiis, propter nuptias, sicut Andr. 600 De negando, quanquam et ibi quoque turbatum esse vidimus. cf. Eun. 406. Incommodum mihi evenit, dictum esse monet Donatus sicut: Ei male evenit, aut Bene ei contigit. Ceterum neque ipse praepositionem reperit, si genuina sunt, quae v. in eius annotationibus leguntur haec: Nuptiis. Deest ex, ut sit Ex nuptiis.

786. Deus sum. Hoc est felicissimus sum: nam sic loquimur, ubi vel singularem dignitatem vel summam fortunam significare volumus. Plautus Curc. 1, 3, 11: PH. Est lepida. P.A.L. Nimis lepida. PH. Sum deus. PH. Imo homo haut magni preti. Sophocles Electrae 150 ed. Brunck.:

Ἰὼ παντλάμων Νιόβα, σὶ δ' ἔγωγε νέμων θεόν,
 Ἄτ' ἐν τάφῳ πιτραλαῖ
 Αἰεὶ δακρυεῖς.

ubi vid. Musgravius. Similiter in coelo esse dicuntur, qui sunt beatissimi. Adi Erasmum adagg. 1, 6, 99, 100. Rarius tamen felicitas ita significatur quam dignitas. Noster Ad. 509:

Laudarier te audit lubenter: facio te apud illum deum,

Virtutes narro —

et Phorm. 311:

Ea qui praebet, non tu hunc habeas plane praesentem deum?

s. p. quomodo et regem esse dicimus eum, qui virtutis laude est praestantissimus. vid. intpp. ad Plauti Poen. 3, 3, 58.

Legitur autem v.: si hoc ita est, ad sensum frustra nec venuste elisa voce si, quae iam icta non liquescit ex regula.

791. v. Quis me est fortunatior venustatisque adeo plenior, m. l.: nam τὸ venustatisque medio in versu sic deproperari ut placet Bentleio, non ferendum. Codex A sequente versu: Adeone pro hoc te nuntio. Vides, incertam esse sedem verbi adeo. Aptissimum autem affectui loquentis lyricum hoc metrum. vid. ad Andr. 456.

Donatus: Venustatisque adeo plenior. Ob beneficia Veneris, cui contrarium Invenustus, cui contradeciderit quod amat.

792. v. Egone te pro hoc nuntio quid donem? quid? quid? nescio. H: quid donem, nescio. Ne transpositum. vid. ad Eun. 346, et de vi huiusmodi repetitionum ad eisdem fabulae 258, 553.

796. Qui ab Orco mortuum me reducem in lucem eceris. Hoc est, qui tale quid mihi nuntiasti, quod eri prorsus non posse videbatur. Plautus Poen. 1, 130:

Quid agis tu? quando illi mecum caput et corpus copulas?

AD. Quo die Orcus ab Acherunte mortuos amiserit.

801. Factis, ut credam, facis. Difficile enim erat credere, his rebus gaudere meretricem. Donat.

803. v. obitus, sermo, adventus tuus, ut quocumque adveneris, quasi in extrema sententia mutato metro, quod insolitum invenustumque. Accedit, quod adventus nihil aliud est quam elegantioris verbi obitus interpretamentum. quod sentiens Be. tentabat adfatus tuus, itidem ταυτολογικῶς.

808. v. P. v. est. P. Dic verum, prorsus occultato verbo verum, quod, si germanum esset, praecipuum sibi locum iure posceret. nec transpositione verborum hic defungi potes. Accedit, quod versu sequente iterum habemus dic mihi. Vt paulo ante: Tun' mi istuc? ita iam: Tibi vero? Certe rescribendum erit Dic vero. cf. Eun. 856. Vero in eiusmodi formis significatum instandi habet; unde coniicio, et Donatum vero invenisse olim, non verum: nam s. ille ad h. l.: Bene instanter ex meretrice quaerit, quid de forma uxoris sentiat: scit enim, hanc iudicem esse pulchritudinis posse, vel quod femina, vel quod aemula.

809. v. D. m. harum rerum num quid dixi iam patri? ex int., occultato autem verbo patri. Ad alias res transiente Pamphilo, fabulaque adeo ad exitum spectante, recte iam inferuntur trochaici. De formula Dic mihi vid. ad 299.

811. v. quos par fuerat resciscere, sciunt, ex int.

815. v. optume est, frustra.

817. v. quid sit quod f. b. Sed ut hic coniunctivum, et sequente versu in eadem sententia indicativum, intulerit Terentius? Haud credo; magis credo, id cum absorptum esset a praecedente verbo, grammaticas, de metro sollicitos, graeceque parum scientes (nam Graeco more hic usurpatur indicativus), sit dedisse pro est, ex unaque duas fecisse perperam sententias, plenius post boni distinguendo.

818. v. quod vos agitis, difficiliore numero. Tam antiquum pro vulgato tamen, quod versui minus congruit, reponendum esse iudicavimus.

820. v. profueris mihi, ex int.

821. v. Imo vero scio, itidem ex int., metro vero perturbato.

822. v. quod factō usus sit, versu refragante. A glossatore est factō, quo facile carebimus. Plautus Pseud. 1, 3, 151:

Ad eam rem usust hominem astutum, doctum, scitum et callidum etc.

possis et accipere pro quo usus sit: vid. ad Eun. 1021. Be., Donato obsecutus, hunc versum Bacchidi tribuebat tanquam laetanti et servulum ridenti, reponebatque Parmeno. Donatus reperisse videtur in suis libris: An t. q. Pamphilus praet. etc.

823. Similiter, monente Lindenbrogio, Plautus Capt. prol. 44:

Vt saepe iam in multis locis
Plus insciens quis fecit quam sciens boni.

DE ACTVVM ET SCENARVM RATIONE
IN PLAVTO ET TERENTIO.

Vir eruditissimus, C. A. Boettiger, in Prolusione de quatuor aetatibus rei scenicae apud veteres, edita anno 1798, postquam monuit, notitiam scenae Graecae tum demum ad Romanos pervenisse, cum e comoedia choros iam proscripsissent ipsi Graeci: Hinc, inquit pag. 15, ut ad pauca tantum digitum intendam, omnis actuum et scenarum ratio in Plauto et Terentio, tot controversiis editorum agitata, explicanda est. Tenendum est illud Donati ad Andriam: Quando scena vacua est ab omnibus personis, ut in ea chorus vel tibicen audiri possit, -- ibi actum finitum esse, debemus agnoscere. Quod de choro monet grammaticus, ad veterem scenae Atticae ritum et *episodia*, ut Aristoteles appellat (vide doctam Twiningii notam ad Aristot. pag. 212 seq.) referendum est. Sed addit: ut tibicen audiri possit. Hic observandum, actorem principem totius gregis apud Romanos mimica gesticulatione expressisse canticum ad tibicinis modos, et hoc chori loco fuisse. Quod si hoc diligenter animadverteris, multa luce perfusa esse intelliges, quibus spissae hactenus offusae erant tenebrae. Sic patebit, quid sibi velint verba in didascaliiis Terentianarum fabularum parum intellecta: Egit Ambivius. Fuit is Ambivius gregis comici conductor et ipse *πρωταγωνιστής*. Iam vero si dicitur, illum egisse fabulam Terentii, accipiendum illud est de *χειρονομία* et gesticulatione mimica, qua cantica, Livii Andronici more, expressit Ambivius. Porro si in eadem didascalìa traditum legimus, modos fecisse Flaccum, intelligitur pythaulas (sic appellabatur, qui solus cantico accinebat, et opponitur choraulae, quod docte probavit Salmasius ad Scriptt. Hist. Aug. t. 2. p. 825), qui Ambivio cantica saltanti accineret. Diserte

enim Donatus, vel quicumque antiqua illa et, si lacinias passim assutas tollas, doctissima fragmenta de tragoedia et comoedia compilavit, Donati commentariis in Terentium praefigi solita, diserte, inquam, Donatus: diverbia histriones pronuntiabant; cantica vero temperabantur modis, non a poëta, sed a perito musices, factis. Deinde, si hoc tenemus, non erit, quod valde sollicitos habeat et exercitatos in Plauto et Terentio legendo abnormis et, ut nobis quidem videtur, inepta saepe temporum divisio, ubi, qui modo loquutus fuerat, actor statim redit in scenam, transactis iam domi rebus omnibus, quae, si ad nostram temporum scenicorum describendorum rationem exigantur, tam brevi temporis spatio intus peragi non potuissent. Conferat aliquis, ut unum saltem exemplum afferam, in Terentii Heautontimorumeni finem scenae 2 actus 5. Hic Menedemus abit intro, filio Chremetis patris animum, ut erga illum esset, ostensurus. Loquitur interea Chremes duo versiculos, quibus absolutis iam prodit Menedemus una cum filio Chremetis, transactis, quae intus conficienda erant, omnibus. Manifesto hic apparet, haec omnia in unum temporis articulum comprimi et coarctari non potuisse, nisi absurda et temporibus parum congrua finxisse videri vellet poëta. Atqui omnia plana sunt et expedita, si sumas, hic canticum intercessisse ad tibicinem saltatum seu expressum ab actore primario. Habuerunt iam in veteri scena Attici *διαύλιον*. vid. schol. ad Aristoph. Ran. 1282. sed hic ad tibicinis modos gestum faciebat comoedus, quo referenda esse putō verba notatu dignissima in Plauti Pseudolo 1, 5, 160, ubi servus, intro concessurus, ad spectatores:

Tibicen vos interea delectaverit.

Sed hinc etiam intelligi posse puto, quid in scena actitaverit Roscius ille, summus aetate Ciceronis artifex et gestuum mira varietate et veritate laudatissimus, quid Aesopus, quid alii tragoedi et comoedi tunc temporis nobilissimi. Aluit Roscius, ut ex oratione Ciceronis pro eo novimus, gregem histrionum, quibus ipse monstraret gestus et artem histrioniam. Quotiescunque igitur operam aedilibus aliisque ludorum scenicorum editoribus locaret, ipse, quod summum in arte eius habebatur, egit cantica ad tibicinem, diverbiis sive dialogis gregi suo relictis. Maxima difficultas est in voce cantici recte intelligenda. Loca unde ad illam enodandam proficere possumus, docte collegit

acutissimus Du Bos *Reflexions critiques sur la poesie et sur la peinture* t. 3. p. 174 seqq. quem multa sagacius investigasse quam qui hoc argumentum tractarunt omnes reliqui, magna cum voluptate saepe deprehendi. Multa tamen restant enucleanda.

Ita vir humanissimus, a quo tamen in paucis dissentimus. Primum enim verba Egit Ambivius hoc potius indicare puto, Ambivium suam actorumque suorum operas Aedilibus locasse: siquidem eum modo agere dici, qui cantica saltet, usu loquendi non comprobatur. Ipse Boettigerus *Prolusionis de actoribus primarum secundarum et tertiarum partium* pag. 5 haec habet, quae apprime huc faciunt: Veteres istos tragicos et comicos poetas suos sibi addictos et in perpetuum quasi emancipatos habuisse actores, exempla Cephisophontis, qui Euripidis fabulas perpetuo agebat (vid. Thom. Mag. in vita Euripidis p. 51 ed. Barnes. et literas ad hunc Cephisophontem ab Euripide scriptas in spuris epistolis, quae tribuuntur Euripidi t. 2. p. 502 ed. Beck.), et Cratetis, qui cum diu Cratino poetae comico in fabulis agendis operam dedisset, ipse tandem factus est poeta (vid. schol. ad Aristoph. *Equit.* 535 et in Fabricio Harles. t. 2. p. 429), satis demonstrant. Sed procedente tempore mos invaluit, ut actores in arte histrionia probe exercitati mercede conducerent alios actores, quorum operam locarent choragis ad eas, quas festis diebus producturi essent, fabulas. Hoc liquido apparet e loco Plutarchi in *praeept. polit.* t. 2. p. 816, ubi refert, Polum actorem celeberrimum conductitium habuisse, *μισθωτόν*, actorem alium, unde facilius intelligitur, quo modo idem Polus biduo, quo egisset, magni talenti mercedem accipere potuerit. v. Plut. in vita *io rhet.* p. 848. B. nam verba *δυσὶν ἡμέραις ἀγωνισάμενος* accipio de actore primario et suam et viliorum actorum, quos ipse conduxerat, operam pro mercede illa locante.

Sic itaque et Ambivius solus egisse, *ἀγωνισασθαι*, dicitur, ni fallor, in titulis *Heautontimorumeni* et *He-cyrae*, sic alibi idem et *Attilius*, propterea quod pro se et grege suo cum Aedilibus hi contraxissent. nihil enim aliud nisi agere h. l. sonat *τὸ ἀγωνίζεσθαι*, neque iam eo respicitur, quod etiam actorum fuit victoria in fabularum commissione, non poetarum solum, ut patet (itidem Boettigerum audis *ibid.* p. 6.) e luculento loco Plutarchi in vita *Alexandri* c. 29. t. 4. p. 293. Hutt., ubi in ludis scenicis, quos in *Phoenicia*

spectavit victor, duo celeberrimi illius aetatis commemorantur actores, Athenodorus et Thessalus, quorum posterior cum iudicum sententia inferior discessisset, valde hoc pupugit Alexandrum. Hic aperte habes Athenodorum *νικῶντα*, Thessalum *νικημένον*.

Et de hoc quidem hactenus. Sed neque illud quidem omnino fuerit probandum, quod placet Boettigero, sola cantica fuisse acta ab histrionibus primariis. Polus ille Gellii N. A. 7, 5, cum Electrae partes in cognomine Sophoclis tragoedia sustineret, urnam gestavit ab Oreste in ea fabula sorori traditam, unde constat, diverbium quoque illud actum esse ab histrione celeberrimo. Itidem Ambivius ipse prologo Heautontimorumi:

Nē cui sit vostrum mirum, cur partes seni

Poëta dederit, quae sunt adolescentium,

Id primum dicam; deinde, quod veni, eloquar.

deinde, ait, quod veni, eloquar, h. e. Chremetis partes, adeoque primum fabulae diverbium, agam, ut recte Bentleius interpretatur. nec dubito quin idem et Andriae, Eunuchi, Phormionis, denique Hecyrae, primas certe scenas agendas in se susceperit, sicut Adelphorum quidem Attilius vel Minutius Prothymus, ut neque tam elaborata diverbia illotis conductitiorum actorum manibus contaminarentur, et taedium adeo protaseos non poëtae solum arte, sed etiam gestus et vocis venustate et claritudine, ut cum Gellio loquar, levaretur. Quod ut verum credam pariterque inter Graecos ac Romanos obtinuisse, adducit me locus Aristotelis Polit. 7, 17 pag. 562, F, ubi de Theodoro, nobili tragoedo, agens philosophus: *ἔδει γὰρ πάντοτε παρῆκεν ἑαυτῷ προεισάγειν ἔδειν* (sic enim legendum puto pro vulgato *προεισάγειν, ἔδει τῶν —*) *τῶν εὐτελῶν ὑποκριτῶν, ὡς οἰκισμένων τῶν θεατῶν ταῖς πρώταις ἀκοαῖς*, h. e.: nemini actorum infimorum quicquam proloqui permisit antequam ipse in scenam prodiisset, non ignarus, primis vocibus facile adsuescere spectatores. Nihil cum dicit Aristoteles, de prologis non cogitavit, ut quos agere ne actorum quidem esset, sed imi subsellii adolescentulorum, ut supra vidimus ad prologos Heautontimorumeni et Hecyrae, cogitavit de primis actibus fabularum, quos quam peritissimus esset histrio, tam minime despectos habuisse credibile est.

Omnino id statui videtur posse, primarios actores primas fabularum partes, velut Davi in Andria, Syzi in Heautontimorumeni, Parmenonis in Eunucho, sibi-

metipsis tanquam proprias vindicare solitos fuisse, reliquas vero, sicubi maiore arte et ibi opus esset, persona mutata sublevare, quo rectius ii soli agere visi sunt spectatoribus. a qua sententia non multum abluere video eruditissimum Boettigerum Prolus. de actoribus etc. pag. 15.

CONSPECTVS METRORVM,

quibus, praeter iambicum senarium, usus est Afer.

ANDRIA.

Versus 147, 8. iambici tetrametri.	Versus 279. sim. 217.
- - 249. iambicus dimeter, clausula.	- - 280. sim. 150.
- - 150, 1. trochaïci tetrametri catalectici.	- - 281—89. sim. 147.
- - 152—167. similes 147.	- - 291—301. sim. 150.
- - 171—186. similes 147.	- - 302, 3. sim. 147.
- - 197. similis 150.	- - 304—323. sim. 150.
- - 200—205. sim. 150.	- - 324. sim. 147.
- - 206, 7. sim. 147.	- - 325—350. sim. 150.
- - 208, 9. sim. 150.	- - 351. sim. 217.
- - 210, 211. sim. 147:	- - 352—55. sim. 150.
- - 212. sim. 149.	- - 366—375. sim. 147.
- - 213, 4. sim. 150.	- - 420. sim. 147.
- - 215. sim. 147.	- - 452—55. bacchiaci tetrametri.
- - 216. sim. 149.	- - 456. bacchiacus dimeter, clausula.
- - 217. trochaïcus tetrameter acatalecticus.	- - 458—67. sim. 147.
- - 218. trochaïcus dimeter, clausula,	- - 470—76. sim. 147.
- - 219. sim. 217.	- - 477. sim. 271.
- - 220—23. sim. 150.	- - 478—80. sim. 147.
- - 224. sim. 149.	- - 481—87. sim. 150.
- - 225—30. sim. 147.	- - 490—94. sim. 150.
- - 231, 2. sim. 150.	- - 503—7. sim. 147.
- - 233—41. sim. 147.	- - 508. sim. 149.
- - 271, 2. iambici tetrametri catalectici.	- - 546—552. sim. 271.
- - 273. sim. 217.	- - 553—574. sim. 147.
- - 274. sim. 150.	- - 575. sim. 149.
- - 275, 6. sim. 147.	- - 576. sim. 150.
- - 277. sim. 217.	- - 577. sim. 217.
- - 278. sim. 150.	- - 578. sim. 150.
	- - 579—92. sim. 147.
	- - 593, 4. sim. 150.
	- - 595—606. cretici tetrametri.

Versus 607. creticus dimeter,
clausula.	Versus 654—85. sim. 271.
- - 608. sim. 217.	- - 790—829. sim. 150.
- - 609, 610. sim. 150.	- - 830—33. sim. 147.
- - 611, 612. sim. 147.	- - 834. sim. 150.
- - 613—618. sim. 150.	- - 835. sim. 147.
- - 619—624. sim. 147.	- - 866—898. sim. 150.
- - 633, 34. sim. 147.	- - 899—931. sim. 147.
- - 652, 3. sim. 147.	- - 932—951. sim. 150.

EVNVCHVS.

Versus 162—69. trochaïci te-
trametri acatalectici.	Versus 591. sim. 170.
- - 170. trochaïcus tetrameter
catalecticus.	- - 592. sim. 171.
- - 171—75. iambici tetrame-
tri acatalectici.	- - 593. iambicus dimeter acatalecticus,
clausula.
- - 176—204. sim. 170.	- - 594, 5. sim. 170.
- - 205—241. iambici tetra-
metri catalectici.	- - 596, 7. sim. 171.
- - 242. amphimacer, clausula.	- - 598. sim. 593.
- - 243 47. sim. 171.	- - 599—601. sim. 170.
- - 248. sim. 170.	- - 602, 3. sim. 171.
- - 249, 50. sim. 205.	- - 605—613. sim. 171.
- - 251, 2. sim. 171.	- - 647—670. sim. 170.
- - 253. sim. 162.	- - 671, 2. sim. 171.
- - 254. sim. 170.	- - 673. sim. 170.
- - 255, 6. bacchiaci tetrame-
tri.	- - 674—681. sim. 171.
- - 257—68. sim. 171.	- - 683—86. sim. 162.
- - 270, 1. sim. 205.	- - 687. sim. 170.
- - 301—314. sim. 170.	- - 688—690. sim. 162.
- - 315—324. sim. 171.	- - 691. trochaïcus dimeter acatalecticus,
clausula.
- - 325. sim. 170.	- - 692. sim. 162.
- - 326—339. sim. 171.	- - 693. sim. 170.
- - 488—497. sim. 205.	- - 694—96. sim. 171.
- - 498. creticus dimeter.	- - 697, 8. sim. 205.
- - 500, 501. sim. 205.	- - 699—714. sim. 170.
- - 502—505. sim. 171.	- - 715—732. sim. 171.
- - 506—510. sim. 205.	- - 733—760. sim. 170.
- - 511—540. sim. 171.	- - 887—914. sim. 170.
- - 541—563. sim. 205.	- - 946—968. sim. 205.
- - 564. sim. 162.	- - 969—974. sim. 170.
- - 565. sim. 170.	- - 975, 6. sim. 162.
- - 566, 7. sim. 205.	- - 977. sim. 170.
- - 568—71. sim. 171.	- - 978—992. sim. 171.
- - 572—74. sim. 170.	- - 993. sim. 593.
- - 589, 90. sim. 162.	- - 994. sim. 162.
	- - 995. sim. 691.
	- - 996—1059. sim. 170.

HEAVTONTIMORVMENOS.

Versus 123 — 25. trochaïci pleni.	Versus 531, 2. sim. 127.
- - 126. trochaïcus dim. catal., clausula.	- - 533 — 36. sim. 129.
- - 127, 8. trochaïci tetrametri catalectici.	- - 539 — 61. sim. 127.
- - 129 — 177. iambici tetrame- tri acatalectici.	- - 561 — 70. sim. 129.
- - 178 — 189. sim. 129.	- - 571 — 73. sim. 127.
- - 190 — 204. sim. 126.	- - 574. sim. 123.
- - 205 — 212. sim. 129.	- - 575 — 615. sim. 127.
- - 260. sim. 127.	- - 616, 17. sim. 123.
- - 261. sim. 123.	- - 618. sim. 127, clausula.
- - 262 — 272. sim. 127.	- - 619 — 26. sim. 129.
- - 273, 4. sim. 129.	- - 627 — 55. iambici tetram- catalectici.
- - 275 — 285. sim. 127.	- - 657 — 70. sim. 127.
- - 286, 7. sim. 129.	- - 671 — 96. sim. 627.
- - 329 — 345. sim. 127.	- - 823 — 30. sim. 127.
- - 346 — 353. sim. 129.	- - 831, 32. sim. 129.
- - 510, 11. sim. 123.	- - 833 — 56. sim. 127.
- - 512. sim. 127.	- - 888 — 926. sim. 127.
- - 513. sim. 129.	- - 927 — 48. sim. 129.
- - 514. iambicus dimeter aca- talecticus, clausula.	- - 949 — 51. sim. 627.
- - 515 — 17. sim. 123.	- - 952, 3. sim. 129.
- - 518 — 21. sim. 127.	- - 954. sim. 514.
- - 522 — 27. sim. 129.	- - 955, 6. sim. 127.
- - 528 — 30. sim. 123.	- - 957 — 61. sim. 129.
	- - 962, 3. sim. 123.
	- - 964. sim. 127.
	- - 965 — 71. sim. 129.
	- - 972 — 1015. sim. 127.

ADELPHI.

Versus 129 — 31. trochaïci pleni.	Versus 172, 3. sim. 133.
- - 132. trochaïcus dimeter ca- talecticus, clausula.	- - 174 — 81. sim. 135.
- - 133. iambicus plenus.	- - 182. sim. 133.
- - 134. sim. 129.	- - 183. sim. 129.
- - 135 — 143. trochaïci tetra- metri catalectici.	- - 184. sim. 135, clausula.
- - 144. sim. 129.	- - 185 — 202. sim. 133.
- - 145. sim. 135, clausula.	- - 228 — 61. sim. 133.
- - 146, 7. sim. 133.	- - 262. sim. 135.
- - 148, 9. sim. 135.	- - 263 — 68. sim. 133.
- - 150 — 61. sim. 133.	- - 269 — 72. sim. 135.
- - 162. sim. 129.	- - 273 — 76. sim. 133.
- - 163. sim. 135, clausula.	- - 277, 8. sim. 135.
- - 164 — 70. sim. 133.	- - 279 — 90. sim. 133.
- - 171. sim. 135.	- - 291. iambicus dimeter, clausula.
	- - 292, 3. sim. 135.
	- - 294. sim. 133.

Versus 295 - 303. sim. 135.

- - 304 328. sim. 133.
- - 491. sim. 129.
- - 492 sim. 135, clausula.
- - 493 96 sim. 133.
- /- 497, 498. bacchei tetrame-
- tri.
- - 499. sim. 129.
- - 500. sim. 135, clausula.
- - 501 - 513. sim. 133.
- - 514 - 42. sim. 135
- - 543, 4. sim. 133.
- - 545 - 565. sim. 135.
- - 566 - 574. sim. 133.
- - 575 sim. 129.
- - 576. sim. 135.

Versus 584. penthemimeris iam-

- bica, clausula.
- - 585 - 588. cretici tetrame-
- tri.
- - 589 - 598. sim. 133.
- - 599 - 611. sim. 135.
- - 653 - 69. sim. 135.
- - 670. sim. 129.
- - 671 - 679. sim. 136.
- - 680. sim. 133.
- - 681 - 86. iambici tetrame-
- tri catalectici.
- - 829 - 855 sim. 135.
- - 908 - 929. sim. 133.
- - 930 - 971. sim. 135.

P H O R M I O.

Versus 119, 20. trochaïci tetra-

- metri.
- - 121. trochaïcus tetrameter
- catalecticus.
- - 122, 3. sim. 119.
- - 124, 5. sim. 121.
- - 126 - 28. iambici tetrame-
- tri.
- - 129. iambicus dimeter.
- - 130 - 142. sim. 126.
- - 143, 4. iambici tetrametri
- catalectici.
- - 145. sim. 119.
- - 146 - 48. sim. 121.
- - 149. sim. 129.
- - 150. sim. 126.
- - 151, 2. sim. 121.
- - 153, 4. sim. 119.
- - 155, 6. sim. 121.
- - 157. sim. 129.
- - 158, 9. sim. 126.
- - 161. sim. 126.
- - 162. sim. 129.
- - 163 - 174. sim. 121.
- - 175. sim. 126.
- - 176 - 81. sim. 121.
- - 197 - 217. sim. 126.
- - 218, 9. sim. 121.
- - 281 - 306. sim. 121.
- - 307 - 9. sim. 126.
- - 310, 11. sim. 121.
- - 312, 13. sim. 126.

Versus 428 - 31. sim. 119.

- - 432, 3. sim. 121.
- - 434 - 41. sim. 126.
- - 442 - 51. sim. 121.
- - 453. sim. 119.
- - 454 - 63. sim. 121.
- - 464, 5. sim. 126.
- - 466 - 76. sim. 121.
- - 477, 8. sim. 126.
- - 479 - 529. sim. 121.
- - 676 - 690. sim. 126.
- - 691. sim. 119.
- - 692. trochaïcus dimeter ca-
- talecticus, clausula.
- - 693, 4. sim. 119.
- - 695. sim. 121, clausula.
- - 696, 7. sim. 126.
- - 608 - 701. sim. 119.
- - 702, 3. sim. 121.
- - 704 - 710. sim. 126.
- - 711 - 21. sim. 143.
- - 722, 3. sim. 126.
- - 724 - 27. sim. 143.
- - 729 - 57. sim. 143.
- - 758 - 82. sim. 126.
- - 783 - 91. sim. 143.
- - 792 - 803. sim. 126.
- - 804 - 813. sim. 121.
- - 814 - 16. sim. 126.
- - 817 - 843. sim. 121.
- - 844, 5. sim. 126.
- - 972 - 1016. sim. 121.

HECYRA.

Versus 141 — 48. iambici tetrametri.	Versus 487 — 89. sim. 141.
- - 149. iambicus dimeter, clausula.	- - 490 — 508. sim. 160.
- - 150 — 58. sim. 141.	- - 509 — 49. sim. 141.
- - 160 — 85 trochaici tetrametri catalectici.	- - 550 — 54. sim. 186.
- - 186 — 216. iambici tetrametri catalectici.	- - 555. sim. 149.
- - 217 — 23. sim. 160.	- - 556 — 58. sim. 224.
- - 224. trochaicus tetrameter.	- - 559. sim. 160.
- - 225, 6. sim. 160.	- - 560. sim. 141.
- - 227, 8. sim. 141.	- - 561, 2. sim. 160.
- - 229 — 31. sim. 160.	- - 563. sim. 149.
- - 232 — 34. sim. 224.	- - 564. sim. 141.
- - 235. sim. 160.	- - 565. sim. 186.
- - 236 — 69. sim. 141.	- - 670 — 73. sim. 141.
- - 268, 9. sim. 186.	- - 675, 6. iambici trimetri hypercatalectici.
- - 279 — 303. sim. 186.	- - 677 — 85. sim. 186.
- - 304 — 51. sim. 160.	- - 686, 7. sim. 141.
- - 394 — 427. sim. 160.	- - 688 — 90. asynarteti ex trochaico dimetro et iambico dimetro catalecto.
- - 459, 60. sim. 224.	- - 691 — 708. sim. 160.
- - 461. sim. 160.	- - 709 — 41. sim. 186.
- - 462. sim. 224.	- - 742 — 56. sim. 160.
- - 463. trochaicus dimeter catalecticus, clausula.	- - 757, 8. sim. 141.
- - 464. sim. 141.	- - 759 — 83. sim. 186.
- - 465. sim. 160.	- - 784. sim. 224.
- - 466, 7. sim. 224.	- - 785 — 89. sim. 160.
- - 468. sim. 160.	- - 790. sim. 224.
- - 469, 70. sim. 224.	- - 791 — 94. bacchiaci tetrametri.
- - 471. sim. 160.	- - 795. bacchiacus dimeter, clausula.
- - 472, 3. sim. 224.	- - 796, 7. sim. 141.
- - 474. sim. 160.	- - 804 — 8. sim. 141.
- - 475 — 77. sim. 224.	- - 809 — 24. sim. 160.
- - 478 — 86. sim. 160.	

I N D E X.

- A** e i u literae inter se permutatae Heaut. 5, Ph. 273, Hec. 161, 486. cf. d.
- a et ex confusa Andr. 599.
- abducere in nuptis Hec. 691.
- abicere pro abiicere Ad. 718.
- absente nobis, prisce, Eun. 595, quomodo, monente Donato, Pomponius: praesente amicis, Varro in Marcellum: praesente legatis omnibus.
- ac eleganter usurpatum Andr. 554. extremis versibus Andr. 24, Hec. 566. in oratione denuo incipiente Hec. 189, 295. atque et que confusa Hec. 323.
- accentus enclitica praecedit. vide voce encliticum. retractus Eun. 648, Heaut. 882, Ph. 576, Hec. 513, p. accentuum notitia usui est ad iudicanda metra. Heaut. 850, Hec. 474. item ad menda exploranda. Eun. 164, 338, 552, qui versus pro trochaico perperam habebatur, Hec. 476, 515.
- activa verba passiva vel media potestate Andr. 13, 214, Eun. 856, Heaut. 77, Hec. 685.
- actuum et scenarum ratio. vid. v. C. A. Boettigér.
- acumina Eun. 40, 1019, Ph. prol. 23, Hec. 383, 4.
- adeo — quasi, adeo — ut, pro ita — ut, Heaut. 834, Hec. 161.
- Adesionis prudens observatio ad Eun. 654.
- alictivi in is ablativus in e exiens Hec. 255.
- admittet perperam scriptum pro amittet Ad. 887.
- adsidue. intente. Heaut. prol. 59, Ad. 16.
- Aediles magistratus Eun. prol. 20.
- Aesculapius et Salus Hec. 281.
- aestimare et existimare inter se commutata Hec. 109.
- aisti Andr. 488.
- Alexidis locus Ad. 713.
- alterco, Andr. 623, ἀρχαίνως, monente Prisciano pag. 797 Putsch.
- amatores benigni, lepidi, comes, Eun. 391. blandi, Hec. 11, 805.
- L. Ambivius Turpio, actor, titulo Andriae, prologis Heaut. Hec.
- anacoluthon Hec. 428.
- annuli in sponsione Eun. 490.
- anus. vid. v. genitivus.
- Antiphanis loci Andr. 767, Eun. 184.

Apollodori, aequalis fere Menandri, loci p. emendati, Ph. 549, Hec. 1, 157, 229, 323, 383.

aposiopeses Andr. 92, 437, Eun. 338, 354, stolidi haec quidem, 741, Ad. 108, Hec. 708.

Apuleius em. titulo Andriae ad verba Tibiis etc.

arae duae in scena, Andr. 696.

arcessi in nuptis Hec. 691.

argentum. vid. v. pecunia.

Aristophanes vel em. vel explicatus Andr. 94, 198, 282, 414, 771,

Eun. 20, 76, 260, 274, 567, 747, Heaut. 535, 847, Ad. 77, 287,

332, Ph. 1011. p. 471 v. 7 adde: Acharn. 176 reponendum censeo

πρὶν ἂν ἔξω τρέχω, priusquam foras elapsus fuero. pro insulsis

πρ. ἂν γε εἴ τρέχω, et 296 Μηδαμῶς πρὶν ἢ ἂν ἀνκίσσητ;

raptam arbitratus initialem verbi literam a praecedente voce. cf.

Sophocl. El. 81. Eiusdem fabulae 496 haud dubie legendum versus

causa, qui est dochmaicus, sicut ἀντίτοιχος 500: Τί δράσεις τί;

τί φήσεις; ἰσθι νυν — — — 547 nescio quomodo

ὁ φήνας statim ἀποδίδουσαι dicatur canem Seriphiorum, neque

adeo, quid haec sibi velint, satis perspicio. Bene, ni fallor, haec ha-

berent: Ἀπέδοτο φήνης κυνίδιον Σεριφίῳ: si canem ossifraga

vendiderit alicui Seriphio. Canes Lacones celebres; ossifragae et

id genus aves frequentes in insulis. Igitur propterea tantum quod

in insula sua quid vendidit, quod commercium cum suis sociis ha-

buit, Laco, bellum iniustissime concitaturi dicuntur Athenienses. Si

fraude aliquid ille abstulit, bellum non iniustum. 571 lege: Ἴω

Λάμαχ', ὁ βλέπων ἀτραπὰς. 732 male τὴς δ' exhibetur pro

τὴς δ'. Ipsa lora finguntur agoranomi. cf. schol. ad 967. 887 cum

τὸ πυκτίδας quid sit, nemo doceat, licebit coniecturam proponere,

ut scribatur continue: αἰελέως πυκτίδας, feles fistulas, feles tibi-

cinas. Pertinuerit hoc ad odium illud vere Atheniense tibicinum, de

quo vid. eruditissimi C. A. Boettigeri Attische Mythen Mus. Attic.

1, 2, inprimis pagg. 341 sqq. 932 reponendum: σελαγοῖντ' ἂν

ἄνηες, quod malim, vel σ. ἂν αἰνῶς, cf. Aeschyl. Pers. 653, 885.

998 quantivis pretii est Ravennatis libri lectio Καί τ' ἐπὶ etc. Re-

scribe:

Καί τ' ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἅμα καὶ μεγάλ' ὀδὶ φρονεῖ —

Bello vituperato tanquam superbo, Quanquam, inquit chorus, et hic

quoque, Dicaeopolis, coena statim superbire incipit, siquidem vitae

documentum suae plumas hasce proiecit ante ostium. cf. 1057 sqq.

1136 pepo sit, non homo, qui retinendum censeat vulgata καὶ τὴς

ἐμῆς τὴς κρ. ε. Legendum censeo:

Παί, τὴς ἀμνητας κριβανίτας ἔκφερε.

confer ipsum Comicum Plut. 1000. 1165 pessime adhuc legitur

τὸν ξυγγραφεῖ, τὸν μελέων ποιητήν. Scholiasta: Ἀντίμαχον. τὸν

ξυγγραφεῖα. Censen', eum hac explicatione usurum fuisse, si ipsum

ξυγγραφεῖ apud Aristophanem legisset? Nimirum hoc ex scholiis

irrepsit. sed quid pro eo sufficiens? Codd., praeter 3 Brunckii,

τὸν μελέων τὸν ποιητήν, nonnulli secundum Bisetum: τὸν μελέων

τὸν π. Corrige:

Ἀντίμαχον, τὸν Ψακάδος, τὸν μέλειον, τὸν μελέων ποιητήν.

miserum, i. e. malum, poëtam. Scholiastes iidem: Οἱ δὲ λέγουν,

- ὅτι, πειντῆς ἂν κακός (ita enim legendum pro vulgato καλός),
 χορηγῶν ποτε μικρολόγως τοῖς χορευταῖς ἐχρήσατο. Inveniant
 etiam illi Τὸν μέλεον. Iam et metra ad amussim congruunt.
- Aristoteles em. disputatione de actuum et scenarum ratione apud ve-
 teres extrema.
- asinus Eun. 547.
- Asper laudatus infra v. meus etc.
- asyndeta Andr. 257, Eun. prol. 19, Eun. 76 et p.
- L. Attilius Praenestinus titulo Andriae.
- audio. intelligo, scio, sum apud me. Hec. 21.
- aut extremo versu Andr 59 et saepius.
- autem in enumerandis rationibus Andr. 245, ironicum ib. 599.
- Axionici locus Eun. 195.
- Babylo Ad. 889.
- Bacchi ara in scena, Andr. 696.
- Basilius Magnus laudatus Heaut. 290.
- belua, stultus, une bête, Ph. 563.
- C. A. Boettigeri doctae disputationes de actuum et scenarum ratione
 apud veteres et de personis scenicis, altera ad calcem libri, altera
 ad Ph. 176.
- bruma nihil novi incipiebatur, Ph. 671.
- Caecilius em. Ph. 72. magnae auctoritatis poeta, vita Comici.
- C. Iul. Caesaris versus de Terentio, vita.
- calidum, θερμόν, pro eo quod est periculosum, Eun. 329.
- Calliopius quis, annotat. ad Andr. extrem.
- Ioann. Calpurnius quis fuerit, Heaut. 109.
- canis, κύων. Eun. 747, dictum in impudentes et hostes, ut ibi Donat.
- cantoris officium in extrema fabula, Andr. 951.
- capillus prodigus Heaut. 238.
- caput atque aetas Hec. 277.
- causa. vid. v. gratia.
- cedo pro sine, permitte, Ad 946.
- Charisius correctus Eun. 1021.
- coepere Ad. 571.
- comedere aliquem Eun. 1032.
- comparativus pro positivo Hec. 507, Ad. 195. cf. v. melius.
- compendia verborum fraudi fuere librariis Andr. 241, 245, Heaut. 861.
- compluria Ph. 573.
- con et cum confusa Hec. 592.
- concludere Hec. 645.
- coniunctivus potestate futuri sub conditione, quomodo usurpatur Grae-
 cis optativus cum particula ἂν, p., velut Andr. 541.
- copulae additae a librariis vel correctoribus Andr. 133, Heaut. 923.
- Cosconius, vita Terentii.
- Cratini, poetae Comici, locus quidam em. Andr. 771.
- cuius, eius, huius, monosyllaba p., velut Andr. 246, Ph. 151.
- cum causale cum indicativo, graece, Andr. 593.
- D litteram veteres addebant vocibus vocali terminatis. cuius moris ve-
 stigia deprehendere mihi visus sum Eun. 1021, Heaut. 739, Ph. 260,
 405. vid. etiam ad Hec. 822. d et a literae confusae Eun. 851.
- d et l litteras facile inter se permutari, Heaut. 238.

- de, propter, Hec. 781.
deducere in servis Eun. 144.
demensum dicebantur quaterni modii frumenti, quos in mensem servi accipiebant. vid. Donat. ad Ph. 9.
deus pro beatissimus aut singulari laude dignus, Hec. 786.
dextera Andr. 261. dexterum Eun. 719.
dialyses quales eii speii raro, si unquam, Nostro usitatae, Andr. 409, Heaut. 429.
dies pro tempus Heaut. 370.
Diphili locus em. Andr. 686. alius eiusdem Heaut. 370.
distinctione peccatum Eun. 995, Ad. 77 et saepius.
Donati laus Ph. 176 annotat. extrema. Donati vel eius interpolatorum annotationibus quae verba Comici praescribi solent, aevi interdum sunt senioris, velut Eun. 163. cf. ib. 851, Ad. 140, quo loco sua manus restituitur grammatico, Ph. 34. idem interpolatus olim hic illic, velut Hec. 683. reprehensus Hec. 343. itidem correctus Ph. 176, 342, Hec. prol. alter. 1, 49, Hec. 9, 66, 118, 176, 179, 197, 264, 274, 382, 515, 521, 680, 687, 777.
dormire figurate Heaut. 678, Ph. 968.
duriter pro dure, Andr. 47, Ad. 20, 636, sicut firmiter, humaniter, inhumaniter, largiter, et apud recentiores, in his Ciceronem, apud veterimos vero huiusmodi infinita, velut apud Ennium iracunditer, miseriter etc., apud Plautum amiciter, avariter, severiter, asperiter. Priscian. 15 p. 1010 Putsch. Charis. ib. 60.
durum os Eun. 750.
E c t literae confusae Hec. prol. prior. 6, Hec. 539.
eadem pro eadem opera Eun. prol. 7, Heaut. 316.
ebibere aliquem Eun. 1032.
ehem Hec. 283.
eho eleganter positum Hec. 210.
eicere pro eiicere Andr. 354.
eius. vid. v. cuius.
elegantiae orationis, Andr. 409.
ellipses Eun. 20, 98, 498, Heaut. 503, 543, 663, 959, Ad. 326, 586, Ph. 79, Hec. 809.
ellum Andr. 825.
enallage casuum ex more graeco Andr. prol. 3.
encliticum male divulgum a sua voce Ad. 248. quam late pateat id genus, quidque de accentibus efficiat, Andr. 667. cf. Ph. 34.
Ennius em. Ph. 305.
Epicuri placitum de otio deorum ac perenni voluptate significari videtur Donato Andr. 929.
esse subaudiri solet, Andr. 578. cf. Hec. 335. cum verbo et permutatum Heaut. 941. eius syllabam priorem corripit solitam fuisse, testis est Donatus, qui s. ad Andr. 54: Et producte legitur esset, cibum caperet, et correpte, ut alibi: Essem una quacum cupiebam, Antipho.
est verbi cum antecedente voce coalescentis exemplum certum Eun. 652.
et extremo versu Andr. 14 et saepius.
et quis, et quae, et quid, perperam scripsere pro ecquis, ecquae, ecquid, Hec. 141.

- euge posteriorem syllabam non producere, Andr. 317.
 Eugraphius quis fuerit, annotatt. ad Andr. prol. principio.
 Eupolidis locus correctus Eun. 201.
 Euripidis loca emendata Eun. 676, Ph. 209.
 exadvorsum Ad. 558, Ph. 54 pro adversum, abundanti Ex dictione, usurpari monet Priscian. 15 p. 1037. Putsch.
 Fabulae auctore vel nobili poëta vel gregis domino emtae ab Aedilibus, Hec. prol. 49.
 facere et ferre confusa Heaut. 17. facere proprium in poëtis, Ph. prol. 6. face pro fac Andr. 803 dixisse Terentium, ut dice Virgilium et Plautum, monet Rhemnius Palaemon art. gramm. Putsch. p. 1582.
 familia, res familiaris. Heatt. 858.
 festinare active Ad. 297.
 festus dies de homine Eun. 509.
 foras et foris posteriore longa, Hec. 465.
 fores extrorsum apertae, Andr. 652.
 formulae loquendi. abi, etiam tu hinc abis? non tu hinc abis? Ph. 332, 504, 954, Eun. 743 aliud abi est illud Ad. 538, 759. age contemnentis Eun. 34. age, inepte, leniter et quasi per iocum reprehendentis, Eun. 260, Ad. 245. age, scis quid loquar? aliena agentem leniter in ordinem cogentis, Ad. 189. ain? ain' vero? ain' tandem? quid ais? siccine ais? Eun. 54. aiunt, ita aiunt, ita ut dicis, Eun. 229. audio Eun. 229. audin'? attendere quem iubentis, Hec. 21. bene, bene dicis, bene sane, Eun. 229, Ad. 560. bene facis, bene fecisti, Eun. 141, 412, Ad. 919. benigne, benigne dicis, Eun. 229. bona venia Ph. 342. causa optima est Andr. 919. censen'? censen' vero? Eun. 555, Heaut. 559. censeo Eun. 169, Ad. 815. certo scio Eun. 229. creditur, credo, satis credo, Eun. 229, ironice Ph. 992, Andr. 643. dic, dic mihi, Eun. 287, Hec. 299, ad quem locum vide annotata. faciam et dicam quae voles Ph. 1011. fateor Eun. 229. fiat, fiet. Donatus ad Eun. 449: Faciam vel Fiet diceret servus, liber vero Fiat, tanquam et ipse iubeat sibi. fortasse Heaut. 725, Eun. 229. haut clam me est Hec. 367, 511, 520. huius non faciam Ad. 137. ita aiunt, ita ut dicis, vid. v. aiunt. itane? itane est? Ph. 363, 504. laudo Eun. 229. mane, silentium imperantis, Hec. 688. melius feceris pro bene feceris Ph. 589. melius, peius Heaut. 591. me vide, confidentis, Andr. 322, Ph. 673. ne tam quidem Ad. 252. nihil ironicum Ph. 902. cf. v. recte. novi Eun. 229, Hec. 52. nosti Andr. 412. nostin'? Eun. 354. numquid vis? et similia, Eun. 163 — 167, Hec. 215. optata loquere, *εὐφημει*, Heaut. 559. pace quod fiat tua Eun. 415. quid agis? obiurgantis Andr. 106, Ad. 55. quid agitur? quid fit? amice compellantis, Andr. 239, Adelph. 240. quid cum illo agas? quid illo facias? Eun. 739, Heaut. 265, 590. quid eum? quid eam? Andr. 776, Heaut. 899, Ad. 374, Ph. 717. quid illum censes? Andr. 823, Ad. 650. quid istic? tandem cedentis, Andr. 542, Heaut. 1001. quid tum postea? parvi pendentis, Hec. 494. quis id ait? Hec. 688. recte; recte, nil, Eun. 229, 291; nil, recte, Ad. 627. rogas? rogitas? at rogitas? Andr. 155, 798, Eun. 76. sane, sane quidem, tepide approbantis, Heautont. 470. satine salvae (res sunt)? vox advenientium, Eun. 922. satin' est id? satin' id tibi placet? corripientis, Phorm. 645, Eun. 795.

- formulae loquendi. satin' omnia ex sententia? peregre redeuntem convenientis, Ph. 222. satin' sanus? Eun. 308. scilicet Andr. 919. scin' quid? Heaut. 686. scin', quid ego te volebam? Eun. 287. scin'? scito, Eun. 586, Hec. 10. scio Andr. 773. cf. Hec. 821. sic; sic hoc; sic, satis; sic, tenuiter, Andr. 774, Heaut. 406, 471, 718, Phorm. 111. si diis placet Eun. 863, Ad. 450. sine Eun. 261, Hec. 650. si vis Ad. 158, si vis, si fas est, Hec. 530, ubi vis Eun. 758, si fieri potest Hec. 578, si tibi placere potest Ph. 343, si tibi videtur Ph. 411, si quid lubet Ph. 941. suo capiti sit Ph. 453. te quaerebam, te volebam, Andr. 317. valeant per euphemismum Andr. 666. ubi vis. vid. v. si vis etc. verum, ironice, Eun. 963. vide Andr. 558. videas te, ut narras, Ph. 352. videat, qui sit, Andr. 889. ut opinor Eun. 229. fors pro fortasse Hec. 552. Fors Fortuna Ph. 803. fortis pro bonus vel honestus apud veteres, Andr. 416. fuat Hec. 552. funebris ritus Ph. 986. A. Gellius em. Ph. 72. genitivus in ii verborum in ium vel ius exeuntem ex quo obtinuerit, Andr. 292. genitivus anuis Heaut. 235 recte defenditur a grammaticis. vidd. Gell. N. A. 4, 16, Probus p. 1469 Putsch. Genius in obstatione Andr. 261. glossemata sublata Andr. 198, 261, 279, 493, 652, Eun. 201, 567, qui locus insignis ad hoc vitium, 629, Heaut. 45, Ad. prol. 4, Ad. 48, Hec. prol. 14. quo signo interdum agnoscantur, Hec. 303. gradatio Heaut. 553. 4. gratia vel causa intelligendum Heaut. 76. gratum, quod gratiam conciliat, Eun. 345, Heaut. 210. H littera verbis prave addita turbat Andr. 269, Heaut. 350. habere pro intelligere, obsoletius, Eun. 550. Habet Andr. 56 vel Hoc habet, intellecto vulnus, ταύτην ἔχει (τὴν πληγὴν), vox propria, inquit Taubmann. ad Plaut. Most. 3, 2, 25, in gladiatores vulneratos aut irretitos, vel insultantis adversarii vel vulgi acclamantis. cf. Virg. Aen. 12, 296. Prudentius Psychomachia: Hoc habet, exclamat victrix regina. haec pro haec Andr. 98, 626 Eun. 531, qui praeclarus locus. haec corripientis Ad. 842, Hec. 193. haem mirantis novum ipsius consilium Andr. 640. haem prave additum Andr. 576. Herodotus p. em. Andr. 771. hibus pro his, antique, vita Terentii in Valgii versibus. hic correptum. vid. v. hoc. de poeta Andr. prol. 13. de praesente Andr. 329, 889. hic, hic homo, hic senex, in prima persona Andr. 282, Heaut. 304, Ad. 880. hic pro ille Eun. 392 et p. hic pro malus Hec. 659. hic, haec, in domesticis et vicinis Andr. 78, 258, 265, Ph. 759, Hec. 128, 662. hic, hinc, huc, temere addita, Eun. 617. hic noster Andr. prol. 19. histriones quid interdum peccasse videantur, Eun. 184. hoc correptum Eun. 48, 975, sicut hic ib. 180, 978. Hec. 3, et p. Donatus ad Andr. 916: Aut hoc correpte, aut hoc producte, ut sit haec re gaudere. hoc pro huc, antique, Hec. 398.

- hodie pro nunc, Andr. 577.
 homo significanter, Eun. 409. mi homo, Andr. 691, Ph. 965.
 homoeoteleuta vitanda. Eun. 754, 756, Heaut. 330, 368, Ad. 526, 654,
 usurpata de industria Ad. 497. quod et ridiculi causa p. facit Aristo-
 phanes.
 honestus. pulcher. Eun. 628.
 huc. vid. v. hic.
 hui Eun. 749, Ad. 190, Ph. 520.
 I liquescit. Andr. 375. i et ae confusa Heaut. 1013. itidem i et u p.,
 velut Plauti Epid. 1, 2 extrem. vid. Hec. 465.
 iam, tam, p. male addita. Hec. 27.
 ibi vel istic esse pro id agere, graece. Heaut. 420, Hec. 57.
 ille scelus et similia Andr. 577.
 illunc, illanc, istunc, istanc, quando potissimum usurpentur, Eun. 26,
 589.
 imperas vel vis subauditum in forma Numquid aliud? Eun. 163.
 imperfectum pro plusquamperfecto Eun. 800, Hec. 165.
 impertio Eun. 221 ut insolens notat Priscian. 8 Putsch. 801.
 impurus pro improbus Ad. 157, Heaut. 577.
 indicativi praesens pro coniunctivo potestate futuri Andr. 468.
 indicativus pro coniunctivo, graece, Eun. 478, 547, Ph. 802, Hec. 589.
 indicere pro non dicere Ad. 481, Ph. 912.
 indutus vestem et indutus veste quid differant, Eun. 652.
 infantia stolidorum et inertium, Eun. 561, Ad. 147.
 infelix pro malus Ph. 391.
 inhonestus. foedus. Eun. 306.
 initiatio puerorum Ph. 15.
 in malam rem vel crucem prave adscripta. Ph. 352.
 inque ex Heaut. 778 enotavit Phocas Putsch. 1718.
 inscitum pro iniurium, per euphemismum, Hec. 683.
 integra causa Hec. 23.
 intelligere sapere Ad. 801, ut *ἐπίσταμαι θυμῶσθαι* Sophocl. Tr. 801.
 cf. El. 604.
 intercludier Andr. 543, Eun. 119, Ad. 581. cf. I. Lipsius Var.
 Lect. 2, 6. Epist. Quest. 4, 14. Elect. 7, qui, Donatum maxime se
 cutus, loco Eun. reponerat in te claudere, i. e. claudicare.
 interea pro tamen Hec. 123.
 interiectiones varie pronuntiatæ, Andr. 97, Eun. 180.
 interpunctio. vid. v. distinctione etc.
 invenustus. vid. v. venustus.
 iocus ex ambiguo Andr. 925.
 ipse, ipsa, herus et hera, magister et magistra, audiunt, Hec. 272.
 iste, ille a quo dissentio vel qui molestus est contemniturque, Andr.
 prol. 15, Ad. 18, Eun. 163, Ph. 298.
 ita posteriore longa Eun. 642, Ph. 197, Hec. 758.
 ius pro loco iudicii Ph. 898.
 iusiurandum in salutatione Hec. 26.
 L et u literae inter se commutatae Heaut. 885, Hec. 52. item l et t
 Plauti Epid. 1, 2 extrem. vid. ad Hec. 465.
 labra et labia indistincte dicuntur, et diminutio labella, non labiaæ, ut
 quidam volunt: nam et Virgilius eclog. 2, 54 ait Calamo trivisse

- labellum. Verrius autem Flaccus sic distinxit, modica esse labra, labia autem immodica, et inde labiones dici: nam et Terent. Eun. 285 labiis demissis, et Plaut. Mil. 2, 1, 15 labiis dum ductant eum. Charis. 1 Putsch. 79. cf. Donat. ad Eun. l. l.
- lapis pro stultus Heaut. 780, 866. cf. Eun. 1050 et Donat. infra ad proverbium saxum volvere.
- Luscius Lavinius, poëta, Andr. prol. 7, Ph. prol. 9.
- G. E. Lessingius laudatus ad Ad. annot. prima. eius coniectura minus probabilis Heaut. prol. 6.
- leve pro levi Hec. 255.
- lex de iniuriosis, Eun. 805. lex de puellis orbis et pauperibus, Ad. 626.
- lex de puniendis iis, qui virgines cives vitiassent, Eun. 801, Ad. 660, 703. cf. Andr. 750. Cogebantur autem illi lege Attica eligere ἢ γαμοῦν ἀπρῶικον ἢ θάνατον. raptus vero vel alia quaecunque vis liberae illata ex lege Solonis mulcta 100 drachmarum, post decuplo, punita sunt. vid. Plutarch. Solon. pag. 91, A, Marcellin. et Syrian. iu Hermogen., intpp. ad Plauti Aul. 4, 10, 62. In servitute quidem redactos cives liberosque et liberas quisque liberali causa manu asserere potuit. vid. Eun. 749, 50, Ad. 167, 8. I. G. Heineccius Antiquitatum Rom. iurisprudentiam illustrantium 4, 6, 30: „Fuerunt etiam, inquit, actiones in rem quae propriam habebant observationem et singulare obtinuerant nomen, dictae quippe Praejudiciales. §. 14. Inst. h. t. Tales erant quae de statu instituebantur, inprimis de libertate de civitate et de partu agnoscendo, quas eleganter complectitur Terentius Eun. 4, 7, 35: CH. Principio eam dico esse LIBERAM. THR. Hem! CH. CIVEM ATTICAM. THR. Hui! CH. MEAM SOROREM. ubi prima actio est ex statu libertatis, altera ex statu civitatis, tertia de statu familiae.” Morte autem puniebantur raptores civium hominumque. vid. Xenophontis Memorab. Socrat. 1, 2, 62. lex de servis causas orare et testimonium dicere prohibendis, Ph. 258. lex vetans ne actum agatur, Ph. 367, 382.
- liber pro liberalis Andr. 302.
- librarii locos alios ex aliis prave supplent, Andr. 209, Eun. 163, Heaut. 800, Hec. 141. locos emendare sibi videntur, Eun. 274, Ad. 147. longiores minusque usitatos versus depravare solent, Eun. 163. male legunt, Andr. 771, 824, Ph. 643. rei metricae ignari, Andr. 454, Eun. 104, Heaut. 927. tritum verborum ordinem sectantur, Andr. 765, Eun. 250. voces male iterant, Ad. 238, Hec. 688, similes omittunt, Heaut. 847, Hec. 145.
- Porcii Licinii, veteris poëtae, versus emendatiores praestiti vita Comici. vid. etiam ad Hec. 261.
- figurrare Eun. 880.
- Limo, Ciceronis liber perditus, vita Terentii.
- λιτότης Hec. 685.
- lubenter vivere Eun. 1019.
- luci primo Ad. 815.
- Lucilii locus em. Andr. 686.
- Indi Megalenses titulo Andriae.
- lusus verborum Andr. 190, 855, Heaut. 304, Ad. 531, 736, Ph. prol. 16, Ph. 481, 487.

- M** literam frequentiorem in extremis vocibus vitari, Andr. 703, Eun. 334, 804, Ph. 228. quanquam per indolem latinae linguae fieri non potest quin et versus subinde reperiantur similes Phormionis 192. Donatus ad Ad. 181: — litera (M) est nimium pressae vocis ac pene nullius, adeo ut sola omnium, quum inter vocales incidit, atteratur atque subsidat.
- mage, Hec. 202.
- magistri perperam solliciti Eun. 70, Heaut. 916, Ad. prol. 2, Ad. 31, Hec. 817. vetuste loqui Terentium nolunt, Andr. 98, 488, 723, Ad. 862, Ph. 273.
- malaca res Heaut. 237.
- maledictum alicui velle, Hec. 533.
- Martialis em. Ph. 16.
- melius pro bene Andr. 398, Heaut. 591, Ad. 195, 613. pro facilius Eun. 401.
- Menandri, nati circa ann. ante Christ. 340, denati circa 288, loci p. correcti Andr. 393, 525, 562, 567, 686, Eun. 52, 203, 634, 705, 706, 1002, Heaut. 253, 241, 623, 872, Ad. 52, 48, 59, 617, 778, 841, Ph. 182, 719, Hec. 143, 753. eius fabularum Phasmatis et Thesauri argumenta Eun. prol. 12.
- metrica res. asynarteti ex trochaico dimetro et iambico simili catalectico Hec. 688 — 90. bacchiaci metri usus, Andr. 456. caesurae vis ad producendas voces syllabasve, Eun. 215. neglectae significatio Ad. 363. clausulae mutationem metri praeparant, Eun. 594. earum in affectibus exprimendis usus, Eun. 163. creticum metrum in rebus trepidis et desperatis apte usurpatur, Andr. 595, Ad. 587. graviora verba acui atque in arsi collocari, exemplis probatur versusum Andr. 115, 217, 250, 253, 311, 396, 419, 434, 578, Eun. 447. aliorumque p. gravissima verba non liquescere eleganter, Andr. 372. eadem accentu praecipuo gaudere, Andr. 12, 17. iambici dimetri transitum ad trochaicos muniunt, Andr. 149, sicut interdum et senarii. Hec. 674, Heaut. 968. iambici senarii regio sexta, aliorum quorumque ultima, similem arseos vim habet, Eun. prol. 42, Ad. 661. iambici senarii venustissimi exemplum Eun. 340. iambici trimetri hypercatalecti Hec. 675, 6. iambici tetrametri catalectici incisionem quales metrici pedes antecedant, Eun. 236, ubi tamen delenda sunt verba: nec tribrachys: nam is pes pariter atque iambus ibi adhiberi solet. metra in eadem oratione et eodem affectu pertinente non mutari, Andr. 619, Eun. 163 — 67, 184. metra rebus dicendis accommodari, luculenter ostenditur Eun. 568. cf. ib. 687, Andr. 635, Ad. 586. monosyllaba icta non liquescere, Andr. 94, 795, Eun. 880, Heaut. 882, Ad. 193, Hec. 786. pausa vis, Eun. 215. cf. Eun. prol. 42. spondeus eique compares pedes trochaicorum paribus in locis, iambicorum imparibus, amantur, Andr. 239. trochaicus tetrameter catalecticus transitum munit a trochaicis plenis ad iambicos, Andr. 578. verba in primis versibus p. corripit, in mediis et extremis raro, Andr. 118, 271, Eun. 412, Ad. 15. versus v. vitiosi Andr. 37, 737, Ph. 911: siquidem in hoc genere multo minus sibi indulget Terentius quam Aristophanes et Comici Graeci.
- meus, mea, tuus, tua, in cognatis et domesticis, Eun. 610, Heaut. 847, Hec. 190, 214, 502, 574. meum pretium. a me pro alio statutum.

- Hec. prol. alter. 49. deo irato meo Ph. 40, „ne esset ἀμφοίβολου,” inquit Donatus, „cui diceret iratum deum” (s. enim legendum puto). „Naevius in Stalagmo: Deo meo propitio meus homo est.” Sic ille, satis bene; neque inepte laudant ad h. l. Asper Virgil. Aen. 12, 539, Eugraphius Virgil. ib. 2, 396. meum, tuum, suum, nostrum, quid interdum significant, Andr. 891, Eun. 1011.
- Miletus, Atheniensium colonia, Ad. 628.
- milites quales fingantur a poetis Comicis, Eun. 703. vetera dicta usurpare amant, ib. 375.
- miser et misere pro malus et male, Andr. 855, Heaut. 474.
- moechorum poena, Eun. 901.
- monosyllaba. vid. sub v. metrica res.
- monumenta, Eun. 697.
- multimodis Andr. 909, Ph. 428, Hec. 223.
- Nam subauditur Eun. prol. 20, Heaut. prol. 32.
- ne et non confusa, Eun. 175, item in Valgii versibus vita Terentii extrema.
- nec nil pro multum Ad. 115.
- negatio duplex negans, Graecorum more, Andr. 177, Heaut. 12.
- ne utiquam satius esse scribi quam uno ductu neutiquam, Andr. 302, Hec. 68.
- Nicolai locus Eun. 195.
- nisi pro sed Phorm. 438, Hec. 224, ubi vide annotata.
- nitior pro nitidus Eun. 193.
- nomen relativo congruens, graece, Eun. 599, Hec. 397, Heaut. 672. idem pro doli et apodosis accommodatum, graece, Hec. 773, Eun. 219, 20, 695. cf. Heaut. 219, 734. nomen substant. in tor pro adiectivo Eun. 195. nomina loco pronominum significanter usurpata Andr. 405, Eun. 220, 1. propria personarum perperam saepe addita, Andr. 80, Eun. 163—67, Heaut. 847, Ph. 318 sqq. 571. depravata Eun. 705. iis appellari vel honorificum, sicut Eun. 403, vel praesertim ubi saepius fit, benevolentis est, velut ib. 103. cf. Aeschyl. Choëph. 254, 5.
- nominativus pro accusativo illatus Hec. 184.
- nos, nostri, heri appellantur a servis, Andr. 735, Heaut. 951, Hec. 115. item vicini, Andr. 816, Heaut. 1009.
- noscere pro exercere Ad. 477.
- noster, blandientis dictum Hec. 713.
- noster hic Andr. prol. 19. noster in cognatis, Hec. 613, 720.
- nunc pro igitur Andr. prol. 8, Heaut. 475, Hec. 682.
- nuptam mecum Hec. 599.
- nuptiales dei Ph. 664.
- O interiectio liquescit: Andr. 373; sed non semper: ib. 787, 824, Heaut. 261. ea vocativis comiter addi solet: Hec. 674; interdum ironice, ut Andr. 316.
- obitus pro adventus Hec. 803.
- oblectare. Donatus ad Ad. 24: In eo me oblecto nove dixit pro Eo me oblecto.
- obstupidus Ad. 587, Hec. prol. prior. 4.
- omne pro omnia p., velut Ph. 15, Hec. 458. vid. ad Sophoclis Antig. 1307.

- omnimodis Hec. 644.
 omnis priore syllaba correpta Andr. 363, 664, Hec. 310.
 oratio indirecta, quae vocatur, in directam absque praeparatione transiens Hec. 91. cf. Herodot. 6, 106, Aristoph. Lys. 486.
 os arridens omnibus Ad. 858.
 os praebere, *παρέχειν, ὑπέχειν*, Ad. 189, Aristoph. Lys. 362, 841.
 Ovidius bis em. versuque locupletatus Heaut. prol. 13.
 oxymoron Eun. 274, Heaut. 300.
 Parasiti quo vestitu usi fuerint in scena, Eun. 193.
 parentheses eleganter usurpatae Heaut. 553, Ad. 265, 366, 771, Ph. 393, 399.
 parodiae lepidae Ad. 398 sqq. Ph. 214 sqq.
 in parte alicuius aliquid numerare Heaut. 5.
 partem aliquam aequi bonique dicere, Ph. 599.
 parvi pro parvi pendis Heaut. 663.
 passus capillus Heaut. 258, Ph. 72. ubi vide annotata.
 patroni inquilinorum apud Athenienses, Eun. 985.
 pax Heaut. 239.
 pecunia tunc in foro de mensae scripturae magis quam ex arca domoque numerabatur. Donat. ad Ad. 251. ad quem locum ita Lindenburgius: Nempe pecuniae locandae vel solvendae duplex ratio; aut in foro de mensa, aut domi ex arca. infra Phorm. 5, 7, 29. De mensa erat, quam argentarii nummulariive exponebant. l. 4 ff. de edendo. lib. 47 ff. de pactis, et inde Mensularii d. l. 47. Gloss. Mensularius, *τραπεζίτης*. De arca, quam servi exercebant vel quicumque alii calendariis praepositi. l. 41 §. 1 ff. de reb. cred. et inde Arcarii. Glossae lat. Arcarius, dispensator. l. 41 §. 17 ff. de fideicom. libertat. qualis ille dispensator Arbitri c. 30 in praetorio aureos dinumerans. Plaut. Curc. 5, 5, 7: Amici compulerunt; reddit argentum domo. De scriptura vero mensae, quia acceptae et erogatae pecuniae probatio scriptura codicibusque maxime continebatur, notato videlicet die et consule. l. 9 §. 2 ff. de edendo. Vnde chirographis deperditis vel incendio exustis ex inventario, puta scripturae numulariorum, debitores conveniri possunt. l. 37 ff. de admin. et peric. tut. l. 27 §. 1 ff. de furtis. Sic ille. quicum cf. intpp. ad Plaut. Asin. 1, 1, 103, I. G. Heineccii antiqu. Rom. iurisprud. illustr. 5, 15, 2.
 per me Hec. 716.
 perii mirantis, *αἰβοῖ*, Heaut. 168, Andr. 899, Eun. 309. Lamachus Aristophanæus Ach. 597: *Οἶμ', ὡς τεθνήσει*, Perii, moriendum tibi est; et s. p. et *οἶμοι* quoque adhibetur. Similiter Sosia apud Comicum Francogallum Amphitryone prima:
 Peste, où prend mon esprit toutes ces gentillesses?
 personae histrionum inter agendum fingibiles. Ph. 176.
 personarum notae inter se permutatae Heaut. 1015. librarios deceperunt An. 381, H. 576.
 Phaedrus em. Andr. 771.
 Phasma. vide v. Menander.
 pheu, non phy, Ad. 386.
φιλοπρωτεύοντες Eun. 199.
 Pindarus em. Andr. 771.

- Piræo** excubabat inventus Attica. Eun. 240.
- pistrilla** Ad. 558. forma insueta. Charisius Putsch. p. 55: „Pistrinum neutro dicitur; sed Lucilius 16 feminine extulit: Media e pistrina, ad tabernam referens, ut Caupona dicitur: nam et Terentius diminutive pistrillam dixit: Pistrilla erat quaedam.” Non recte autem laudatus locus. cogitavit Charisius de Phormionis 55.
- Plautus** quot fabulas fecerit secundum Gellium, Andr. prol. 19. em. Andr. 317, 648, Eun. 195, Heaut. 826, Ph. 186, 305, Hec. 465. eius codex quidam Guelferbytanus laudatus Eun. 720, 745. eius Colax Eun. prol. 20. Plautus minus artificiosus quam Terentius, Ph. 911, Hec. prol. prior. 1.
- plumbeus** pro stultus Heaut. 826.
- pluralis neutri** pro singulari, graece, Eun. 238.
- plusquamperfectum** pro perfecto Eun. 800.
- poëta vetus** apud Apuleium correctus Andr. 737.
- pol** prima oratione Heaut. 678.
- Porcius**. vid. v. Porcii Licinii etc.
- Posidippi locus** Hec. 361.
- postidea** Hec. 554.
- praebere**. vid. v. os praebere.
- praesens pro futuro** Andr. 149, Eun. 469, 866, Hec. 517. pro praeterito Eun. 736.
- praeterea**. vid. v. tum.
- praetereaquam** Andr. 723.
- praeteritum ἀορίσως** Heaut. 147, 459.
- prima fabula** pro incipiente Ad. prol. 9.
- prius** pro potius Andr. prol. 27.
- pro me**. pro meis moribus. Hec. 221.
- pronomina enclitica** p. subaudiuntur, Andr. 80, 401, Hec. 55. inter se permutata Andr. 115, Heaut. 725. male iterata Ad. 352. temere vel addita vel omissa Andr. 12, 303, 402, 456.
- pronuntiatio**. divitias liquescente v litera Heaut. 141. vid. v. eius. vocales duae quae diphthongum non efficiunt in unam syllabam contractae Andr. 68, 712.
- proprius**. firmus. Andr. 686.
- proverbia**. actum est, ilicet, Eun. 9. hoc actum est Ph. 970. actum ne agas Ph. 382. ad restim res rediit Ph. 648. adversus stimulum calces Ph. 44. animam debere Ph. 623. aquilae senectus Heaut. 469. auribus lupum tenere Ph. 468. conclamatum est Eun. 297. i. e. finitum, a more conclamandi mortuos. deum esse Hec. 786. dictum, factum Heaut. 853. e flamma cibum petere Eun. 586. faba ista in me cudetur, Eun. 330, i. e., inquit Donatus, in me hoc malum recidet, in me haec vindicabitur culpa, ut laborat solum, in quo cuditur, i. e. batnitur, faba. — plura vide apud ipsum et Erasmum. facta transacta omnia Andr. 220
- proverbiale** est, inquit Donatus, in id negotii, de quo nihil supersit ad agendum. foro uti Ph. 45. Haec illae lacrimae Andr. 98. in eodem luto haerere Ph. 742, Plaut. ad Ph. 573. in nervum erumpere vel ire Ph. 291, 658. istoc vilius Ad. 955. ita fugias ne praeter casam Ph. 730. Laterem lavare Ph. 152. πλίν-

Θον πλύνειν. dictum in eos, qui inanem operam insumunt. Theocritus Charit. 62:

³ Ἡ ὕδατι νίθειν θολερὰν ἰοειδέϊ πλίνθον.

Et spurcum laterem lavisse liquentibus undis.

Cui simillima sunt Aethiopem lavare, Aethiopem dealbare, et Aristophanis illud Vesp. 286: Λίθον ἔψεις, Lapidem coquis. cf. Erasm. adag. 1, 4, 48 sqq. Iepus tute pulpamentum quaeris? Eun. 375. Iupus in fabula Ad. 511. Solitum hoc dici, ubi is, de quo confabulatio est, de improviso intervenit. origo verbi varie traditur. vid. Erasmus 4, 5, 50. melius, peius; prosit, obsit, Heaut. 591. mortuo verba fiunt Ph. 976. mortuum reducere Hec. 796, 819. Μυκόνιος φαλακρὸς Hec. 384. ne tam quidem Ad. 252. oleo tranquillior Ad. 508. ovem lupo committere Eun. 776. parum mihi prosit Hec. 685. plus minusve facere Ph. 516. postidea quod faciendum fors sit, nunc item hoc fuit Hec. 552. quid. si coelum ruat? Heaut. 667. quod scis, nescis Eun. 666, Heaut. 696. satin' illi di sunt propitii? Ph. 598. saxum volvere, Eun. 1030, velut Sisyphus apud inferos. proverbium, inquit Donatus, in eos, qui inextricabili labore afflicti sunt. et bene Saxum de stulto milite. cf. v. lapis. senex atque anus Hec. 564. Aristophanes παρωδῶν Vesp. 1177 edit. Kuster. Πότ' ἦν μὲν καὶ γαλῆ. Ad quem locum scholiasta: Πρὸς τὴν συνήθειαν, ὅτι μῦθον προέταπτον ἄρας, οἷον Ἦν γέρον καὶ γράυς. — sine Cerere et Baccho friget Venus Eun. 676. suo sibi gladio hunc iugulo Ad. 932. tute hoc intristi: tibi exedendum est, Ph. 284, ubi Donatus: παροιμία apta parasito, quae de cibo est. hoc autem inter rusticos de alliato moretario dici solet. et Eugraphius: Ex proverbio natum, quod est apud rusticos, cum male intritum cibum coactus est sumere qui intrivit. versura solvere Ph. 742. vixit, dum vixit, bene Hec. 404. ut quimus, aiunt, quando ut volumus non licet Andr. 775.

puere Hec. 662.

pugnare pro magni quid facere, sicut vincere et triumphare, Ad. 817. pura oratio, i. e. mera oratio, Heaut. prol. 46.

Qua, π8 Hec. 303. qua — qua Andr. 186.

quam, quantum, Hec. 577.

quid? τί δαί; in prima oratione Eun. 568, Hec. 100, Andr. 173, Ad. 362, Ph. 529. postpositum in interrogatione Eun. 506, 617.

quid est? et quid id est? confusa Andr. 657.

quidam per contemptum Eun. 432.

quid mea? quid tua? quid nostra? posteriores adiectivorum pronominalium syllabas producunt Ph. 685, 901.

quidni posteriore brevi Ph. 30.

quid, si — τί δήτ' ἂν, εἰ — Ph. 176, Aristoph. Lys. 399 et p.

quod usus sit Hec. 822.

R et s literae facile confunduntur, Heaut. 459, Hec. 274.

reliquum scribendum, non relliquum, Andr. prol. 25.

repetita verba affectus causa Eun. 260, 555.

resipisse Heaut. 795. Ergo, inquit Priscianus 10 Putsch. 879, fecit resipivi. ita et Naevius Sapivi.

rex, regina, pro dives, Ph. 34, 304, Eun. 123.

Rham-

- Rhamnus, pagus Atticae, Andr. 900.
 rumpere active pro erumpere Eun. 499. pro perdere Hec. 378.
 S et x literae inter se permutantur, Andr. 305, Ph. 72. vid. et v. R.
 salvare Ad. 736.
 scelus. malum. Eun. 275.
 scias monosyllabum Andr. 68.
 scires Ad. 801.
 se intellectum in verbis movere, mutare, purgare, Eun. 856. Andr. 13,
 214. Hec. 685.
 sed in oratione denuo incipiente, Heaut. 374, Phorm. 795. sed et si
 confusa Heaut. prol. 13. item, ni fallor, sed et sic in Volcatii ver-
 suum de morte Terentii extremo, vita Comici.
 servi loris caesi. Ad. 156. pendentibus plectebantur. Ph. 186.
 si subauditur Hec. 693. pro etsi Heaut. 580. si — si, si — sive, sive
 — sive, promiscue adhibentur. Andr. 188.
 sic pro propterea Ph. 882.
 simia Stoicorum Eun. 446.
 similes literas et sonos inter se male commutari, multis exemplis pro-
 batur ad Andr. 771.
 similes voces inter se permutantur Andr. 62, 698, 824, Eun. 50,
 Heaut. 180, 387, 400, 456, 467, 617, Ad. 87, 264, 378, 426, 634,
 Ph. prol. 23, Ph. 294, 850, Hec. prol. 26, Hec. 330, 345, 524, 688,
 709. Similes voces et syllabae similes nunc arcessunt, nuncperdunt,
 Andr. 414, 903, Eun. 9, 217, 684, Heaut. 928, Ad. 287.
 sinistra Eun. 779.
 Solonis locus Ad. 830.
 somnium de homine futili Ad. 369.
 Sophoclis locus Phorm. 169.
 Sotadis locus Ph. 242.
 sua pro eius Hec. 603.
 C. Sulpitius Apollinaris quis fuerit. Annotatt. ad Andr. princip.
 Sunium promontorium est Atheniense et in eo forum rerum vena-
 lium. Donat. ad Eun. 70.
 suus, tuus, fere monosyllaba, Hec. 474.
 συγκατανευσίφαγοι Eun. 201.
 de symbolis edere Eun. 489.
 synalophe cessans in commate Hec. prol. 1, 1.
 Tam elliptice usurpatum Andr. 898. pro tamen, antique, Hec. 818.
 ταπεινωσις Hec. 685.
 P. Terentius Afer non fidus interpres praeterquam Phormione, ut
 videtur, paucis exceptis, velut 305 sqq., et Adelphorum parte: vid.
 Ph. prol. 25 — 29, Ad. prol. 11. ceterum cf. reliquos fabularum eius
 prologos, excepto Hecyrae, imprimis Heaut. prol. 16, 17. amat
 asyndeta et ellipses. vid. has voces. multa feliciter ausus: Hec. 717,
 nec qui adeo despectus esse deberet Lipsio Epist. Quaest. 2, 18.
 obsoleta refovere ornatus causa non solet, Andr. 409. quo ordine
 has fabulas docuerit, prol. Heaut. 4. rei metricae peritissimus:
 Andr. prol. 7, Eun. 568, licentis in hoc genere raro usus, Eun.
 215, Hec. prol. 1. scripta eius magis quam nunc corrupta Donati
 aeo: vid. ad Hec. 373, 474, 822, et Calpurnii: vid. Heaut. 728.
 mature depravata, Eun. 408, Hec. 781. synalophas similibusque

- figuris frequenter utitur, vitae quotidianae consuetudinem expressurus, Andr. 101. versu ditatur ex libro MS. Helmstadiensi Heaut. 766. alio quodam liberatur ex priore, ut videtur, Eunuchi recensione, Eun. 201. cf. v. transpositione etc. De Terentio Libone vid. vita Comici.
- Thesaurus. vid. v. Menander.
- tibiarum genera in scena usitata, titulo Andriae.
- transpositione verborum gaudet Noster, Eun. 258, 346, Heaut. 499, 500, Ad. 560.
- triumphare figurate Ph. 505.
- tum in sententiis extremis, Andr. 786, Heaut. 271, Hec. 288, sicut praeterea Ad. 453.
- Valgii versus utcumque restituti vita Comici.
- Varro em. titulo Andriae ad verba Tibiis etc. eius iudicii norma in scriptis ambiguis minus tuta, Ad. prol. 7.
- venire pro redire Eun. 92.
- venustus venustas, invenustus, proprie Hec. 791.
- vera vita, vere vivere, Ad. 961.
- verba qualia adimere, peniculo, Myconius, quomodo acuta fuerint apud veteres, Eun. 940.
- vero, ἔρσση, iratorum vel deridentium, Andr. 599, Heaut. 880.
- versus. vid. v. metrica res.
- veteres non argutari, Andr. 17, Ad. prol. 2.
- vetulae et viduae confusa Heaut. 902.
- videre. curare. Andr. 345, Heaut. 591. intelligere vel sui compotem esse Heaut. 192. cf. Soph. Oed. C. 1630. v. sibi, i. e. providere Ph. 155. v. et valere Heaut. 192. v. et vivere Eun. 28.
- vincere figurate Andr. 862.
- vir. vir fortis. Eun. 109.
- vita mea pro ego, graece, Ph. 184.
- unus ex abundantia Andr. 91, Heaut. 902.
- vocativus verborum in ium et ius exeuntium quo loco accentum habent, Andr. 292.
- Volcatius Sedigitus, poeta, em. vita Terentii. cf. Ph. prol. 9.
- usus. vid. v. quod etc.
- ut sis sciens Andr. 479.
- vultuose quid apud grammaticos, Hec. 556.
- Zenobii locus Andr. 775.

E M E N D A N D A.

- Pag. 197 versu 578 leg. tantam.**
p. 443 post versum 19 adde: Ipus laetis. vid. ad Hec. 261.
p. 446 v. 20 l. Gellii.
p. 449 v. 11 l. 628.
p. 450 v. 8 l. praeter H, et pedibus.
p. 456 v. 20 posterius eu sequenti versui annumera.
p. 457 v. 40 adde: vid. ad Hec. 26.
p. 468 v. 7 l. deficiente.
p. 472 v. 6 l. adsint.
**ibidem v. 13 adde: Similiter Aristophanes Acharn. 570: αὐτὸς ἀρ-
 θήσει τάχα, ipse mox sublimis rapiere. cf. eius fab. 576 et Adel-
 phor. 290.**
ibidem v. 42 adde. cf. Aristophan. Thesm. 203.
**p. 485 v. 25 l.: invenuste eliso nomine, deletis verbis corrupto —
 semper.**
p. 491 v. 8 l. 467.
**ib. adde: 423. quid tu ais? sic Aristophan. Vesp. 837: ἰδὲ, τί ἔτ'
 ἐρεῖς;**
p. 532 v. 4 l. τὰξιζόμενον.
p. 541 v. 26. l. obstupescere.
p. 545 v. 32 l. εἶναι.
**p. 551 adde: 152. dep. m. Recte Eugraphius: Hoc est, mori volo vel
 pacisci mortem. Similiter Euripides Cressis: τῆτο δὲ Ἄιδης δια-
 κρινεῖ πρότερον ἢ γὰρ παῖσομαι.**
p. 556 v. 44 l. Graeci.
**p. 558 v. 34 perstandum est in vulgata scriptura:
 Ὁ πένης ἐλεεῖται, ὁ δὲ πλῆσιος φθονεῖται.**
**Sotadēus hic versus est, quanquam haud suavissimus, non iambicus
 senarius, qualem effingere studebam.**
p. 559 v. antepenult. leg. K. καὶ τ.
**p. 562 ante ultimum versum haec adde. 348. Enicas, obtundis, odiosus
 es, ἀποκναίεις, διατρίψεις, ἀπολεῖς, ut est Aristophanis Vesp.
 681, 849 edit. Brunck. cf. Andr. 650 et inprimis Eun. 503. Propriam
 vim suam Enecare obtinet Phorm. 955.**
p. 570 v. 32. Simillimus huic locus est Aristophanēus Vesp. 408.

